

MERAB TURAVA

STRAFRECHT

Grundriss des Allgemeinen Teils

8. Auflage

TBILISSI 2010

მერაბ ტურავა

სისხლის სამართალი

ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა

თანდართული ტესტების ნიმუშებითა და
კაზუსის ამოხსნის მეთოდის გამოყენებით

მერვე გამოცემა

თბილისი 2010

ნაშრომში მიმოხილულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის ინსტიტუტები.

გამუშეული საკითხები და მათთან დაკავშირებით მოყვანილი მაგალითები, აგრეთვე თანდართული ტესტების ნიმუშები პრობლემაში უკეთ გარკვევის შესაძლებლობას იძლევა. იგი წარმოადგენს წიგნის შეესებულ და გადამუშავებულ გამოცემას. ავტორი იყენებს კაზუსის ამოხსნის მეთოდს, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს საუნივერსიტეტო იურიდიული სწავლების პროცესში. ამ გამოცემაში ავტორი ქართულ სისხლის სამართლის თეორიაში პირველად იხილავს რისკის ამაღლების თეორიასა და პროდუქციისათვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხს.

ნაშრომის მიზანია, დახმარება გაუწიოს პრაქტიკოს მუშაკებს პროფესიულ საქმიანობაში და თანამედროვე სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის საფუძვლიანად დაუფლებაში. იგი დიდ დახმარებას გაუწევს ასევე მეცნიერ-მუშაკებს, იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებსა და დოქტორანტებს.

რედაქტორი: ზაზა ნანობაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული

ფაკულტეტის სისხლის სამართლის დოქტორანტი

გამომცემელი: იურიდიული ფირმა

“ბონა კაუზა”

თბილისი, 2010 წელი

© “ბონა კაუზა”

© მერაბ ტურაყა

ISBN 99928-808-6-4

წიგნში გამოყენებული შემოკლებანი.....	XI
ავტორისაბან.....	I
დანაშაულის სისტემა დოქტორ მ. ტურავას ნაშრომის „სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა)“ მიხედვით.....	5
1 საქართველოს სისხლის სამართლის კანონი და სისხლის სამართლის ამოცანა.....	11
1.1 მატერიალური სისხლის სამართლის კანონმდებლობა.....	11
1.2 მატერიალური სისხლის სამართლის ამოცანა და მიზანი.....	16
2 საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის ზოგადი პრინციპები.....	18
3 საქართველოს სისხლის სამართლის კანონის მოქმედების ფარგლები.....	24
3.1 დანაშაულის ჩადენის დრო.....	24
3.2 სისხლის სამართლის საბარანტიო ფუნქცია. კანონის უქმდლა და ანალუგია. კანონის ინტერპრეტაცია.....	25
3.2.1 კანონის უქმდლით გამოყენების საკითხი.....	25
3.2.2 ანალუგიის გამოყენების საკითხი.....	35
3.2.3 ჩვეულებითი სამართლის გამოყენების საკითხი.....	38
3.2.4 ნორმის განუსაზღვრელობის საკითხი.....	38
3.2.5 ნორმის ნებადართული ინტერპრეტაცია თუ სისხლის სამართლის საბარანტიო ფუნქციის იზნორირება?.....	39
3.3 კანონიერების პრინციპი საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის მიხედვით.....	39
3.4 დანაშაულის ჩადენის ადგილი.....	41
3.5 საქართველოს საერთაშორისო სისხლის სამართლის პრინციპები.....	43
3.5.1 ტერიტორიულობის პრინციპი.....	44
3.5.2 აქტიური პერსონალურობის ანუ მოქალაქეობის პრინციპი.....	45
3.5.3 დაცვის პრინციპი.....	48
3.5.4 უნივერსალურობის პრინციპი.....	49
3.5.5 მონაცვლეობითი მართლმსაჯულების პრინციპი.....	53
4 დანაშაული დანაშაულის ცნება, სისტემა და კატეგორიები.....	55
4.1 დანაშაულის ცნება და სისტემა ზოგადად.....	55
4.2 დანაშაულის საშსაფხეურბანი სისტემის განვითარების ისტორია.....	58
4.2.1 კლასიკური სისტემა.....	60

4.2.2 ნეოკლასიკური სისტემა.....	62
4.2.3 ფინალური სისტემა.....	64
4.2.4 თელეოლოგიურ-სოციალური სისტემა.....	68
4.2.5 უზენაესი (მიზანრაცინალური) სისტემები.....	69
4.3 სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის საფუძველი ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით.....	70
4.4 ქმედების მცირე მნიშვნელობა და დანაშაულის სისტემა.....	70
4.5 დანაშაულის სისტემის ცალკეული ელემენტების ზოგადი მიმოხილვა ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით.....	72
4.6 დანაშაულის კატეგორიები.....	75
4.6.1 კლასიფიკაცია დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით.....	75
4.6.2 დანაშაულის კატეგორიები ჩადენის ფორმის მიხედვით.....	76
5 ქმედების შემაღენლობა.....	82
5.1 ქმედების ობიექტური შემაღენლობა.....	82
5.1.1 ობიექტური შემაღენლობა ზოგადად.....	82
5.1.2 მოქმედება, მოქმედების თეორიები.....	84
5.1.2.1 მოქმედების კანონიერი თეორია.....	84
5.1.2.2 მოქმედების ფინალური თეორია.....	86
5.1.2.3 მოქმედების სოციალური თეორია.....	86
5.1.3 შედეგი.....	87
5.1.4 მიზეზობრივი კავშირი და ობიექტური შერაცხვა.....	88
5.1.4.1 მიზეზობრივი კავშირი.....	88
5.1.4.2 ობიექტური შერაცხვა.....	89
5.1.5 მიზეზობრივი კავშირის თეორიები.....	92
5.1.5.1 ეკვივალენტურობის (პირობათა) თეორია.....	92
5.1.5.2 მოქმედება კანონზომიერი პირობის შესახებ.....	93
5.1.5.3 ადეკვატურობის თეორია.....	94
5.1.5.4 რელევანტურობის თეორია.....	95
5.1.5.5 ბენეფიციური მიზეზობრიობის თეორია.....	96
5.1.6 მიზეზობრიობის სახეები.....	99
5.1.6.1 ალტერნატიული, ანუ ორმაგი მიზეზობრიობა.....	99
5.1.6.2 კუმულაციური მიზეზობრიობა.....	101
5.1.6.3 პიკოთეორი და სხვა მსგავსი მიზეზობრიობები.....	102
5.1.7 შედეგის ობიექტური შერაცხვა.....	104
5.1.7.1 შედეგის ობიექტური შერაცხვის მნიშვნელობა.....	104
5.1.7.2 შედეგის ობიექტური შერაცხვის პრობლემატური შემთხვევები.....	106
5.1.7.3 ობიექტური შერაცხვის ცალკეული პრობლემები.....	107
(1) რისკის თეორია.....	107
(2) რისკის შემცირება.....	109

(3) რისკის ამაღლება.....	111
(4) მიზეზთა სამართლებრივი ურთიერთკავშირი.....	113
(5) მიზეზობრივი კავშირის ატიპიური ბანკითარება.....	114
(6) ნორმის დაცვის მიზნის თეორია.....	114
(7) დაზარალებულის პირადი პასუხისმგებლობით გამოწვეული საფრთხე.....	115
(8) თვითმკვლელობაში (სუიციდში) აქტიური თანამონაწილეობა.....	117
(9) თვითმკვლელობაში (სუიციდში) პასიური თანამონაწილეობა.....	118
(10) პასუხისმგებლობა ქმედებაზე გატრონობისათვის თუ მსხვერპლის პირადი პასუხისმგებლობა?.....	118
(11) უმოქმედობა მოქმედებით.....	119
(12) ადამიანის ნებისგან დამოუკიდებლად ბანკითარებულ ატიპიური მიზეზობრიობა.....	119
(13) მიზეზობრივი კავშირის სავარაუდო ბანკითარების შესახებ დაშვებული შეცდომა.....	120
(14) რებრესის აკრძალვის თეორია.....	121
5.1.7.4 შედეგის ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების ბანკითარებისათვის.....	123
5.2 ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა.....	124
5.2.1 ბანსრახვა, გაუფრთხილებლობა და ბანსრახი დანაშაულის სხვა სუბიექტური ნიშნები.....	124
5.2.2 ბანსრახვა.....	126
5.2.3 ევენტუალური ბანსრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობა.....	132
5.2.4 თეორიები ევენტუალური ბანსრახვისა და თვითმკვლეუვნების ურთიერთბამიწვნის შესახებ.....	138
5.2.5 ალტერნატიული ბანსრახვა.....	142
5.2.6 კუმულაციული ბანსრახვა.....	144
5.2.7 ბენერალური ბანსრახვა.....	144
5.2.8 მოქმედებით ჩადენილი შედეგადი ბანსრახი დამთავრებული დანაშაულის კაჟსის ამოხსნის სქემა.....	145
5.3 ქმედების შემადგენლობის შეცდომა.....	147
5.3.1 ფაქტობრივი შეცდომა.....	148
5.3.2 შეცდომა მიზეზობრივი კავშირის ბანკითარებაში.....	149
5.3.3 შეცდომა პიროვნებასა და უბიექტში.....	151
5.3.4 შეცდომა ქმედების შემადგენლობის დამამძიმებელ და შემამსუქმებელ გარემოებებში.....	152
5.3.5 „აქედენილი ისრის“ თეორია, ანუ მოქმედება, რაც ბამიქნაბა მიზნის აცდენასა და გაუთვალისწინებელი ობიექტის ხელყოფაში.....	153

5.4	ბაუშორთხილეგლოგბა.....	157
5.4.1	ბაუშორთხილეგლოგბის სახეებო.....	157
5.4.2	მოქმედებოთ ჩადენილო შემდებნანო ბაუშორთხილეგლოგბოთო დანაშაულის სისტემა.....	162
5.5	თანამდებო შემდებოთ კვალოწოცორობეშო ბანსრახი დანაშაულო.....	167
5.6	შოროქმელოგბის დანჯადოგბა დო მისი წინაპორობებო.....	168
5.6.1	შოროქმელოგბის დანჯადოგბის თაგისეგშოგბანო.....	168
5.6.2	შოროქმელოგბოთ ჩადენილო ბანსრახი დამთავოგბეშო დანაშაუ- ლის სისტემა.....	175
6.	მართლწინააღმდებოგბა. მართლწინააღმდებოგბის გამოგოცხველო გარემოგბებო.....	177
6.1	ზოგადო დებულეგბებო.....	177
6.2	მართლწინააღმდებოგბის გამოგოცხველო გარემოგბის სტრუქტურა.....	182
6.3	მართლწინააღმდებოგბის გამოგოცხველო გარემოგბების კლასიწოკაცი.....	184
6.4	კასუხისგბეგლოგბის გამოგოცხველო გარემოგბებო სავოთაწოროსო მატერიალური სისხლის სავართლის მიხედვოთ.....	186
6.5	აუცილეგბელო გოგბერიგბა.....	187
6.5.1	აუცილეგბელო გოგბერიგბის უშულის სავართლეგბრიგო საუშეგბელო.....	187
6.5.2	აუცილეგბელო გოგბერიგბის სტრუქტურა დო შინაარსო.....	188
6.5.3	ქონებრიგო სავართლეგბრიგო სოკეთის დაცვის უშულება აუცილეგბელო გოგბერიგბის დროს.....	197
6.5.4	საწარო ხელისუშულის წარმოგადგენელთა გხრიდან აუცილეგბელო გოგბერიგბის უშულის გავოყენების შეზღუდვა.....	199
6.5.5	აუცილეგბელო გოგბერიგბის უშულის სოციალურ-ეთიკური შეზღუდვებო.....	201
6.5.6	Actio illicita in causa ?.....	203
6.6	უკილურესო აუცილეგბელოგბა.....	205
6.7	დამნაშავის შეგოროგბა.....	209
6.8	მართლზოგბიგბო რისკო.....	212
6.9	მართლწინააღმდებოგბის გამოგოცხველო ზეკანონური გარემოგბანო.....	215
7.	ინდივიდუალური გრადო.....	216
7.1	გრადის ცნება დო თქორობებო.....	216
7.2	გრადის სტრუქტურა.....	220
7.3	გრადუნდარიანოგბა დო მისი გამოგოცხველო (დო შემგამსუგმელო) გარემოგბებო.....	227

7.3.1	შეურაცხარება.....	221
7.3.1.1	შეურაცხარება ასაკის გამო.....	222
7.3.1.2	შეურაცხარება ფსიქიკური დაავადების გამო.....	225
7.3.2	შეზღუდული შიდაცხადრება.....	226
7.3.3	Actio libera in causa.....	227
7.4	ბრალის გამომრიცხველი საპატიმრელი გარემოებები.....	229
7.4.1	შეცდომა აკრძალვაში.....	229
7.4.2	მოჩვენებითი მოგერიება (კოროტი განზრახვა).....	232
7.4.3	ბრძანების ან განკარგულების შესრულება.....	236
7.4.4	აუცილებელი მოგერიების ექცენი.....	240
7.4.5	ტრაგიკული კოლიზია.....	243
7.4.5.1	საპატიმრელი უკიდურესი აუცილებლობა.....	243
(1)	საპატიმრელი უკიდურესი აუცილებლობა ვიწრო გაბებით.....	245
(2)	იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობა, როგორც საპატიმრელი უკიდურესი აუცილებლობის სპეციალური შემთხვევა.....	248
(3)	საპატიმრელი უკიდურესი აუცილებლობა ფართო გაბებით.....	250
7.4.5.2	შეცდომა ბრალის გამომრიცხველ საპატიმრელ გარემოებებთან დაკავშირებით.....	252
8	დაუმთავრებელი დანაშაული.....	254
8.1	ზოგადი დებულებანი.....	254
8.2	დანაშაულის ჩადენის სტადიები. დანაშაულის მომხადება და მცდელობა.....	255
8.3	დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება.....	259
8.4	მოქმედებით ჩადენილი განზრახი დანაშაულის მცდელობის სქემა.....	264
9	დანაშაულის ამსრულებლობა და დანაშაულში თანამონაწილეობა.....	265
9.1	დანაშაულის მონაწილეთა დამოუკის დუალისტური სისტემა.....	265
9.2	დანაშაულის ამსრულებლობა და შუალეობითი ამსრულებლობა.....	266
9.3	დანაშაულში თანამონაწილეობა.....	268
9.4	დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება თანამონაწილის მიერ.....	276
9.5	ამსრულებლის ექცენი.....	278
9.6	ჯგუფური დანაშაული.....	279
9.7	ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და თანამონაწილეობის დასჯარება სპრთავურობის სისხლის სამართლის მიხედვით.....	280
10	ერთიანი დანაშაული და დანაშაულის სიმრავლე.....	282
10.1	ერთიანი დანაშაული.....	282

10.2	დანაშაულის სიმრავლე.....	282
11	სასჯელი.....	286
11.1	სასჯელის ცნება.....	286
11.2	სასჯელის მიზნები.....	287
11.3	სასჯელის თეორიები.....	287
11.4	სასჯელთა სისტემა.....	289
11.4.1	სიკვდილით დასჯის გაუქმება.....	289
11.4.2	სასჯელთა ცალკეული სახეები.....	290
11.5	სასჯელის დანიშვნა. პირობითი მსჯავრი.....	294
11.6	სასჯელის დანიშვნა დანაშაულთა ერთობლიობის დროს.....	297
11.7	სასჯელები სამართაშორისო სისხლის სამართლის მიხედვით.....	298
11.8	სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან გათავისუფლება.....	299
11.9	ბრალდებულის საბაშოქიებო ორგანოებთან თანამშრომლობა.....	301
11.10	ხანდაზმულობის ვადების გამოუყენებლობა.....	303
11.11	არასრულწლოვან დანაშაულებთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებანი.....	304
12	კაზუსის ამოხსნისა და დამუშავების მეთოდი სისხლის სამართალში.....	306
12.1	დასკვნის სტილი.....	306
12.1.1	საქმის ფაბულა.....	306
12.1.2	დასკვნის შედგენა.....	307
12.1.3	პიკეთიზა (მთავარი წინადადება).....	310
12.1.4	სუბსუმცია.....	311
12.1.5	ქმედების შემადგენლობის ცალკეული ნიშნების სუბსუმცია.....	311
12.1.6	სუბსუმცია და სამართლებრივი პრობლემები.....	313
12.1.7	კაზუსის ამოხსნის გასათვალისწინებელი საკითხები.....	314
12.1.8	დასკვნის ჩამოყალიბების (აბგის) ტიპები.....	317
12.2	კაზუსის ამოხსნის ნიმუშები.....	318
13	ტესტების ნიმუშები სისხლის სამართალში.....	333
1.	სისხლის სამართლის კანონი.....	333
2.	დანაშაული.....	338
3.	სასჯელი.....	400
	ტესტების სწორი პასუხები.....	405
	ანგანურ-საბნობრივი საძიებელი.....	406
	წიგნში გამოყენებულ უცხო სიტყვათა საძიებელი.....	422

წიგნში გამოყენებული შემოკლებანი

ევროპული კონვენცია	- ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის 1950 წლის 4 ნომბრის ევროპული კონვენცია
ზოგადი ნაწილი	- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილი
თსუ	- ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
კერძო ნაწილი	- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი
რუმის სტატუტი	- სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს 1998 წლის წესდება
საერთაშორისო პაქტი	- სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების 1966 წლის 19 დეკემბრის საერთაშორისო პაქტი
საერთაშორისო სასამართლო	- სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო
საქონსტიტუციო სასამართლო	- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო
სსკ	- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი
უზენაესი სასამართლო	- საქართველოს უზენაესი სასამართლო
AT (Allgemeiner Teil)	- გერმანიის სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი
BGH (Bundesgerichtshof)	- გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლო
BGHSt (Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen)	- გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები სისხლის სამართლის საქმეებზე
BVerfG (Bundesverfassungsgericht)	- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო
BVerfGE (Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts)	- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები

GA - (Goldammer's Archiv für Strafrecht)	- თეოდორ გოლტდამის სისხლის სამართლის არქივი
Human Rights Act	- ადამიანის უფლებათა 1998 წლის აქტი გაერთიანებულ სამეფოში
ICC (International Criminal Court)	- სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო
ICJ (International Court of Justice)	- საერთაშორისო მართლმსაჯულების სასამართლო
IPBPR - (Internationaler Pakt über bürgerliche und politische Rechte)	- სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების 1966 წლის 19 დეკემბრის საერთაშორისო პაქტი
JuS (Juristische Schulung)	- იურიდიული განათლების ჟურნალი
JZ - (Juristenzeitung)	- იურისტთა გაზეთი
MRK - (Europäische Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten)	- ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის 1950 წლის 4 ნოემბრის ევროპული კონვენცია
NJW - (Neue Juristische Wochenschrift)	- ახალი იურიდიული ყოველკვირეული ჟურნალი
NStZ - (Neue Zeitschrift für Strafrecht)	- ახალი ჟურნალი სისხლის სამართლისათვის
RGSt - (Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen)	- გერმანიის რაიხის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები სისხლის სამართლის საქმეებზე
StGB (Strafgesetzbuch)	- გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსი
StPO (Strafprozeßordnung)	- გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო წესები
ZRP (Zeitschrift für Rechtspolitik)	- სისხლის სამართლის პოლიტიკის ჟურნალი
ZStW (Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft)	- სისხლის სამართლის მეცნიერებათა ჟურნალი

საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი საქართველოს პარლამენტმა მიიღო 1999 წლის 22 ივლისს და ამოქმედდა 2000 წლის 1 ივნისს.

საკანონმდებლო ნოვაციები სისხლის სამართლის სფეროში, უპირველეს ყოვლისა, გამოწვეული იყო იმ ცვლილებებით, რაც საქართველოს სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში მოხდა გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში საბჭოთა კავშირისა და მთელი სოციალისტური ბანაკის დაშლის შედეგად, რამაც საფუძველი ჩაუყარა სოციალისტური სამართლებრივი სისტემის ტრანსფორმაციის პროცესს.

ახალი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი შეიცავს მთელ რიგ სიახლეებს. უპირველეს ყოვლისა, იგი აგებულია დანაშაულის სამსაფეხურიან სისტემაზე, რომელიც სათავეს მე-19 საუკუნის ბოლოს გერმანულ სისხლის სამართლის კლასიკურ სისტემაში (*ლისტი, ბინდინგი, ბელინგი*) იღებს. მე-20 საუკუნის დასაწყისიდან იგი განვითარებას ნეოკლასიკურ სისტემაში პოულობს. ამ სისტემის ცნობილი წარმომადგენლები არიან *მეცკერი, ბაუმანი, ვებერი*. 50-იანი წლებიდან ვითარდება სისხლის სამართლის ფინალური სკოლა, რომლის ფუძემდებელია ქართულ სისხლის სამართლის თეორიაში კარგად ცნობილი *ჰანს ველცელი*. ამ სისტემის დამსახურებაა ბრალის ნორმატიული ანუ შეფასებითი თეორიის განვითარება. კლასიკური სისტემის ბრალის წმინდა ფსიქოლოგიური თეორია ჯერ კიდევ გასული საუკუნის დასაწყისში *რაინჰარდ ფრანკმა* ბრალის კომპლექსურ-ფსიქოლოგიური თეორიით შეცვალა, რომელსაც მოგვიანებით ბრალის წმინდა ნორმატიული თეორიის განვითარება მოჰყვა.

ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერება, განსაკუთრებით თინათინ წერეთლისა და ოთარ გამყრელიძის ნაშრომები, ორიენტირებულია გერმანულ სისხლის სამართლის დოგმატიკაზე. ჩემი დასკვნით, ისინი თავიანთ ნაშრომებში წარმოადგენენ დანაშაულის ნეოკლასიკურ სისტემას.

გერმანული სისხლის სამართლის იდეებმა თავისი ასახვა ჰპოვეს ახალ ქართულ სისხლის სამართლის კოდექსში, რომელიც შეიმუშავა სამართლებრივი რეფორმის სახელმწიფო კომისიის სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის შემუშავებელმა ქვეკომისიამ პროფესორ *გიორგი ტყეშელაძის* ხელმძღვანელობით.

2003 წლის „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ ქართულმა სისხლის სამართალმა განიცადა არსებითი ცვლილებები სისხლის სამართლის პოლიტიკის სფეროში.

საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული 2006 წლის 28 აპრილისა და სხვა შემდგომი კანონები შეეხო საქართველოს სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის ინსტიტუტებსაც: კერძოდ, გაფართოვდა სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულის მომზადებისათვის, შე-

იცვალა სასჯელის ცალკეული სახეების, ასევე პირობითი მსჯავრისა და სხვა ინსტიტუტების შინაარსი და მათი დანიშვნის წესი. „ნულეზანი ტოლერანტობის“ პოლიტიკამ შეცვალა სასჯელის მიზნების კონცეფცია არა მარტო კანონის გამოყენების, არამედ ასევე საკანონმდებლო დონეზე.

სასჯელისაგან განსხვავებით, ახალი სისხლის სამართლის პოლიტიკა ნაკლებად შეესო დანაშაულის სისტემასა და მისი გამოვლენის განსაკუთრებულ შემთხვევებს. იგი კვლავ გერმანული სისხლის სამართლის დოგმატიკის ზეგავლენით ვითარდება. ეს არც არის გასაკვირი, რადგან გერმანული სისხლის სამართლის ზეგავლენას განიცდის არა მარტო არაერთი ნაციონალური სამართლებრივი სისტემა მთელ მსოფლიოში, არამედ ასევე საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართალი. ამის მაგალითია თუნდაც საერთაშორისო სისხლის სამართალში ამ სრულებლის დასჯადობა ე.წ. *ქმედებაზე ბატონობის თეორიის* მიხედვით, რომლის ავტორია ცნობილი გერმანელი პროფესორი *კლაუს როქსინი*.

წარმოდგენილი ლექციების კურსი, რომელიც ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერების სხვა წარმომადგენლებისაგან განსხვავებით, მხარს უჭერს ნეოკლასიკურ-ფინალური სისტემების თანამედროვე სინთეზის (ნეოფინალიზმის) განვითარებას ქართულ სისხლის სამართალში, დღეს მოქმედი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის ნორმების ინტერპრეტაციას ახდენს თელეოლოგიურ-სოციალური სისტემის დებულებების მიხედვით. იგი წარმოადგენს ქართული სისხლის სამართლის თეორიის, განსაკუთრებით, *თინათინ წერეთლისა* და *ოთარ გამყრელიძის* ტრადიციების გაგრძელებას. ისევე, როგორც გერმანული სისხლის სამართლის განვითარება არ დამთავრებულა *ბინდინგის*, *ბელინგის*, *ლისტის*, *მაიერის* მიერ დანაშაულის შესახებ მოძღვრების ჩამოყალიბებით, ასევე არც ქართული სისხლის სამართალი შეიძლება გაჩერდეს *თინათინ წერეთლის* შეხედულებებზე, არამედ უნდა განვითარდეს თანამედროვე სისხლის სამართლის მიღწევების ზეგავლენით.

დღეს სისხლის სამართალი გახდა უფრო შეფასებითი და პრაგმატული. ამის შედეგია სისხლის სამართლის ნორმატივიზაციის პროცესის გაღრმავება. პრაგმატიზმის გამოხატულება კი, არის ის, რომ 2006 წელს ქართულ სისხლის სამართალში შემოღებულ იქნა იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, რომელსაც, კრიტიკის მიუხედავად, გარდა ანგლო-ამერიკელისა, კონტინენტალური ევროპის არაერთ ქვეყანაში (მაგალითად, საფრანგეთი, შვეიცარია, ავსტრია) აქვს ანალოგი.

ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში დაინერგა ამერიკელი სამართლიდან გადმოღებული ე.წ. სასჯელის დანიშვნის სახელმძღვანელო წინადადებები (*sentencing guidelines*), რომელიც თვით ამერიკის შეერთებულ შტატებში ამერიკის უზენაესი სასამართლოს 2005 წლის 13 იანვრის ცნობილი გადაწყვეტილების შემდეგ *Booker*-ის საქმეზე, მკვეთრი კრიტიკის საგანი გახდა, რომელმაც ასეთი წინადადებების სამართლებრივად სავალდებულო ხასიათი ამერიკის კონსტიტუციის მე-6 შესწორებასთან შეუსაბამოდ გამოაცხადა.

წარმოდგენილი ნაშრომის მიზანია, ხელი შეუწყოს დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის, მოქმედების სოციალური ცნების, შედეგის ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების, ბრალის ნორმატიული თეორიის განვითარებას ქართულ სისხლის სამართალში. მისთვის დამახასიათებელია ქმედების შემადგენლობის ობიექტური და სუბიექტური ელემენტების აღიარება, განზრახვისა და გაუფრთხილებლობისათვის ორმაგი ფუნქციის მინიჭება ქმედების შემადგენლობისა და ბრალის ეტაპზე: განზრახვა განიხილება არაბოროტი და ბოროტი განზრახვის, ხოლო გაუფრთხილებლობა - ობიექტური და ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობის სახით. იგი ბრალის ცნებას წარმოადგენს, როგორც შეფასებით (ნორმატიულ) კატეგორიას, შეცდომას მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ განიხილავს ბრალის ეტაპზე ე.წ. შეზღუდული ბრალის თეორიის მიხედვით.

ნაშრომის ორიგინალურობა მდგომარეობს იმაში, რომ იგი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის დანაშაულის სისტემას წარმოგვიდგენს, მართალია, სამსაფეხურიან სისტემად, მაგრამ განზრახვის ერთიან, სამკომპონენტო ცნებას, რომელიც მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 მუხლში, დოგმატიკურად ყოფს ორ ნაწილად. მის ორ კომპონენტს (ცოდნა და ნებელობა) ადგენს ქმედების შემადგენლობის, ხოლო მართლწინააღმდეგობის შეგნებას - ბრალის ეტაპზე. ამასთან, განზრახვის ამ მესამე კომპონენტში გულისხმობს მართლწინააღმდეგობის შეგნებას ფართო გაგებით (მაგალითად, მოწყენებითი მოგერიების დროს), ხოლო მართლწინააღმდეგობის შეგნების სამართლებრივი მხარე (შეცდომა აკრძალვაში), რომელიც მოცემულია ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 36-ე მუხლში, რჩება ბრალის ცალკე დამოუკიდებელ კომპონენტად.

ნაშრომი აღიარებს არა მხოლოდ განზრახი დანაშაულის სუბიექტურ შემადგენლობას, როგორც ეს მოცემულია თანამედროვე ავტორთა ნაშრომებში, არამედ ემხრობა უმცირესობის (მაგალითად, *კლაუს როქსინი*) იმ პოზიციას, რომელიც ქართულ სისხლის სამართალს მიესადაგება: ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა არსებობს თვითიმედოვნების დროსაც, ხოლო დაუდევრობის შემთხვევაში უნდა ვაღიაროთ მხოლოდ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის არსებობა. ამით, არ არის გაზიარებული ფინალისტების პოზიცია გაუფრთხილებლობის ყველა შემთხვევაში ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის არსებობის შესახებ.

წარმოდგენილი მიმოხილვის წინა, მე-7 გამოცემაში, პირველად ქართულ სისხლის სამართლის დოგმატიკაში მოხდა *მიზეზობრიობის* განვრცობა *ობიექტური შერაცხვის* დამოუკიდებელი კატეგორიით. წიგნის ეს გამოცემაც ორივე ამ კატეგორიას განიხილავს, როგორც ქმედების ობიექტური შემადგენლობის *ორ* დამოუკიდებელ ინსტანციას. შესაბამისად, გადაიღვა კიდევ ერთი ნაბიჯი დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის ნატურალისტური მოძღვრებიდან შეფასებით სისტემაზე გადასასვლელად. ამით შეეცადა, *თინათინ წერეთლის* კავშირობის თეორია

თანამედროვე სისხლის სამართლის დოგმატიკის მიღწევებთან ყოფილიყო შესაბამისობაში მოყვანილი.

წიგნის წინამდებარე გამოცემაში პირველად იქნება განხილული ე.წ. რისკის ამაღლების თეორია, ასევე მოძღვრება გენერალური მიზეზობრიობის შესახებ. ორივე ეს საკითხი მეტად საკამათოა, რის გამოც, ვფიქრობ, ცხოველ დისკუსიას გამოიწვევს ქართულ სისხლის სამართალში.

თანდართული ტესტების ნიმუშები, ასევე კაზუსის ამოხსნის მეთოდика, ვფიქრობ, ხელს შეუწყობს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის სწორად გაგებას, მის ერთგვაროვან სწავლებასა და გამოყენებას, რაც სამსახურს გაუწევს პრაქტიკოს იურისტებს, სტუდენტებსა და დოქტორანტებს კი დაეხმარება სისხლის სამართლის საგნის დაუფლებაში.

ამ გამოცემაში ასევე მოკლედ გადმოცემულია საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის ზოგად პრინციპებთან საქართველოს მატერიალური სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის ცალკეული ინსტიტუტების შესაბამისობის მიმოხილვა. ეს სტილიც წარმოადგენს ორიგინალურს. ამ მხრივ იგი განსხვავდება სხვა სახელმძღვანელოებისაგან. რომის სტატუტი, გენოციდისა და ქენევის კონვენციებთან და მათ დამატებით ოქმებთან ერთად, წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო მრავალმხრივ ხელშეკრულებას, საერთაშორისო სისხლის სამართლებრივი ვალდებულებებით, რომლებიც აისახა ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში.

ამ მოკლე შესავლის შემდეგ, მინდა გამოვხატო ჩემი გულწრფელი მადლიერება ყველა იმ ქართველი და უცხოელი კოლეგის მიმართ, ვინც თავისი მხარდაჭერითა და სამეცნიერო დისკუსიებით ხელი შეუწყო ამ წიგნის სრულყოფასა და გამოცემას, მომავალშიც გულდასმით წაიკითხავს მას და გამოთქვამს თავის ჯანსაღ კრიტიკულ შენიშვნებსა და წინადადებებს წიგნში განხილულ საკითხთა გარშემო. სახელდებით მინდა მოვიხსენიო ასისტენტ-პროფესორები *ლავრენტი მაღლაკელიძე* და *თემურ ცეიტიშვილი* წიგნის გამოსაცემად მომზადებისა და ანბანურ-საგნობრივი საძიებლის შედგენისას გაწეული დახმარებისათვის, ასევე *ირაკლი დვალაძე* და *ანრი ოხანაშვილი* მიმოხილვის წინა გამოცემის გულდასმით წაკითხვისა და აზრთა გაზიარებისათვის.

მერაბ ტურავა

*სამართლის დოქტორი (ბერლინის პუმპოლდტის უნივერსიტეტი),
საქართველოს უნივერსიტეტის სრული პროფესორი,
ალექსანდრე პუმპოლდტის სამეცნიერო სტიპენდიანტი,
საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის
საქმეთა პალატის ყოფილი მოსამართლე და თავმჯდომარე*

თბილისი, 2010 წლის მარტი

**დანაშაულის სისტემა დოქტორ მ. ტურავას
ნაშრომის „სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილის
მიმოხილვა)“ მიხედვით**

(ამ წიგნის მე-2 გამოცემის გამო)

განსახილველი ნაშრომი, ძირითადად ეთმობა რა საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის მუხლების მიმოხილვას, შესაძლებლობას გვაძლევს იმავდროულად სათანადოდ გავერკვეთ თანამედროვე სისხლის სამართლის თეორიის არაერთ მნიშვნელოვან მიღწევაში, რაც ქართულ სისხლის სამართალში დღემდე არაერთი ასახვას არ პოუვდა და, რაც ამ უკანასკნელის პროგრესული განვითარების თვალსაზრისით, უადრესად მნიშვნელოვანია.

ასე მაგალითად, მთელ რიგ სიახლეებს ეხვდებით როგორც ზოგადად დანაშაულის სისტემის აგების, ისე დანაშაულის სისტემის ცალკეულ ელემენტთა განსაზღვრის თვალსაზრისით. დანაშაულის ცნება აქ უკვე არის არა ორნიშნა, როგორც ამას ადრე მოქმედი კოდექსისა და (ქართულ) სისხლის სამართლის თეორიაში გაბატონებული მოძღვრების მიხედვით ჰქონდა ადგილი, არამედ შედგება სამი დამოუკიდებელი ელემენტისაგან: ქმედების შემადგენლობა, მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.

იმთავითვე გასაგებია, რომ რადგანაც ბრალი წარმოადგენილია დანაშაულის სისტემის დამოუკიდებელ ელემენტად და, მაშასადამე, არ არის მოცული ქმედების შემადგენლობის ცნებით, ეს უკანასკნელი თავისი შინაარსით ვერ გაიგივდება ქართულ სისხლის სამართალში ადრე მიღებულ დანაშაულის შემადგენლობის ცნებასთან, რომელიც, როგორც ცნობილია, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გენერალურ საფუძვლადაც კი წარმოგვიდგებოდა.

არანაკლებ მნიშვნელოვან სიახლეს ეხვდებით მართლწინააღმდეგობის ცნებასთან მიმართებაში. აქ მართლწინააღმდეგობა გაიგება არა როგორც სისხლისსამართლებრივი აკრძალვის და არც ზოგადად სამართლებრივი იმპერატივების დარღვევა, არამედ როგორც „პირის მიერ ჩადენილი ქმედების წინააღმდეგობა კულტურის ნორმებისადმი“. აღსანიშნავია, რომ მოცემული თვალსაზრისი რამდენიმე ათეული წლის მანძილზე აქტიურად ვითარდებოდა გერმანულ დოგმატიკაში და ამჯერად ის უკვე გაბატონებულ კონცეფციად გვევლინება.

არსებითი სახის ცვლილებებთან გვაქვს საქმე აგრეთვე ბრალის ცნებასთან მიმართებაში. განსახილველ ნაშრომში თანაბრად უარიყოფა როგორც წმინდად ფსიქოლოგიური, ისე ნორმატიულ-ფსიქოლოგიური თეორია და ბრალი განიმარტება როგორც „მოსამართლის მიერ პირის ინდივიდუალურ-სამართლებრივი გაკიცხვა მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის“. როგორც ვხედავთ, აქ ბრალის აღწერილობით და კომპლექსურ ანუ აღწერი-

ლობით-შეფასებით ცნებათა უარყოფის შედეგად ბრალის წმინდა შეფასებით ცნებას ვღებულობთ, რომელიც ჩამოყალიბდა და ვითარდება ფინალური მოძღვრების ფარგლებში. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, განსახილველ ნაშრომში წარმოდგენილი დასკვნებიდან გამომდინარე, საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი ბრალის ფინალურ მოდელს აღიარებს. მართალია, ამის შესახებ მოქმედ კოდექსში არაერთარ პირდაპირ მითითებას არ ვხვდებით, მაგრამ თუნდაც ის, რომ განზრახვა და გაუფრთხილებლობა მასში არც ბრალის ფორმებად და არც ბრალის ელემენტებად განისაზღვრება, უთუოდ ქმნის იმის მტკიცების საფუძველს, რომ აქ ადგილი აქვს ბრალის ფინალური მოდელის აღიარებას.

განზრახვის ცნებას განსახილველი ნაშრომის მიხედვით ქმედების შემადგენლობაში ვხვდებით. ქმედების შემადგენლობა კი, თავის მხრივ, იყოფა ორ სახედ: ქმედების ობიექტურ და სუბიექტურ შემადგენლობებად. პირველს განეკუთვნება ქმედების სუბიექტი, ქმედების ობიექტი, ქმედება და შედეგი, მიზეზობრიობა, შედეგის ობიექტური შერაცხვა და სხვა ობიექტური ელემენტები (დრო, ვითარება, საშუალება). ხოლო მეორე, გარდა განზრახვისა, მოიცავს მიზანს, მოტივს, ფაქტობრივი ხასიათის შეცდომებს და ა.შ.

აღნიშნულ ელემენტთაგან მრავალი, ქართული სისხლის სამართლის გადასახედიდან, მეტად ორიგინალურ ასახვას პოუვებს.

უწინარეს ყოვლისა, ჩვენს ყურადღებას კელაფ განზრახვის ცნება იპყრობს. აქ მოცემული ცნება და მასთან ერთად გაუფრთხილებლობაც სრულიად როდია მოწყვეტილი ბრალის ცნებას, არამედ მათ ამოსავალი მნიშვნელობა ენიჭება ბრალის განსაზღვრის თვალსაზრისით. მაგრამ განზრახვა და გაუფრთხილებლობა მოცემულ შემთხვევაში ბრალის არც ფორმას განსაზღვრავს, როგორც ამას ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიაში ჰქონდა ადგილი და არც შინაარსს, როგორც ამას ბრალის კლასიკურ ნორმატივისტულ თეორიაში ვხვდებით, არამედ სწორედ ხარისხს, რაც იმანენტურია ფინალური მოძღვრებისათვის ზოგადად.

თუმცა, თუ გავითვალისწინებთ იმას, თუ კონკრეტულად რა სახით არის წარმოდგენილი თვით განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის შინაარსი, უკანასკნელი დასკვნით საბოლოო ჯამში მაინც ვერ შემოვიფარგლებით.

განზრახვა, განსახილველი ნაშრომის მიხედვით, მხოლოდ საკუთრივ ქმედების შემადგენლობაში როდია მოცემული, არამედ წარმოდგენილია აგრეთვე ბრალის სფეროში, სადაც ის მართლწინააღმდეგობის შეგნების მომცველ ცნებად გვევლინება. არსებითად ჩვენს წინაშეა განზრახვის ორი სახე: „ბუნებრივი“, რომელიც წარმოდგენილია ქმედების შემადგენლობის ფარგლებში და „ბოროტი“. რომელიც ბრალის შინაარსის განმსაზღვრელ ელემენტად წარმოგვიდგება.

ამასთანავე, იმისდა მიხედვით, თუ რომელ კომპონენტზე მოდის ძირითადი აქცენტი - ვოლუნტატურზე თუ კოგნიტიურზე, ავტორი პირდაპირი განზრახვის ორ ხარისხს განასხვავებს. პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვის დროს ამოსავალ მომენტს საზიანო შედეგის სურვილი შეადგენს, ხოლო მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვის განმსაზღვრელ კრიტერიუმად საზიანო შედეგის დადგომის აუცილებლობის გათვალისწინება გვევლინება.

სსკ-ის ზოგად ნაწილში წარმოდგენილი პირდაპირი განზრახვის სტრუქტურის ამგვარი ინტერპრეტირება (ანუ პირდაპირი განზრახვის ცალკეულ ხარისხებად გრაღირება და არა უბრალოდ ქცევის სხვადასხვა დამოუკიდებელ სახეებად დაყოფა) მეტად ორიგინალურ თვალსაზრისად უნდა განიხილებოდეს და, რაც მთავარია, მოცემული თვალსაზრისის ფარგლებში ავტორი სრულიად სამართლიანად გამოკვეთს ნებელობითი ასპექტის პრიმატს ინტელექტუალურთან მიმართებაში.

ტრადიციული ქართული სისხლისსამართლებრივი აზროვნების თვალსაზრისით, არანაკლებ საგულისხმო სიახლეებთან გვაქვს საქმე გაუფრთხილებლობის პრობლემის შემთხვევაშიც.

ასე მაგალითად, თვითმედოვნების დასჯადობის საფუძველს ავტორი ხედავს იმაში, რომ „სუბიექტი სწადის გასაკიცხ ქმედებას, რომელიც აკრძალულია წინდახედულობის ნორმებით და ეწინააღმდეგება კულტურის ნორმებს“. აქედან, ისევე როგორც მართლწინააღმდეგობის საკითხთან ნაშრომში წარმოდგენილი პოზიციიდან გამომდინარე, ავტორი განავითარებს მოსაზრებას, რომლის მიხედვითაც სისხლის სამართლის ნორმა მკაცრად უნდა შეესაბამებოდეს ზოგადად კულტურის ნორმებს. ამ თვალთახედვას, თავის მხრივ, ერთობ საგულისხმო დასკვნებამდე მიყვავართ ნორმის უცოდინარობისა და ბრალის ურთიერთობის თვალსაზრისით, კერძოდ კი, ნორმის უცოდინარობა განსაზღვრელი კონცეფციის ფარგლებში ყოველთვის უნდა განიხილებოდეს არა უბრალოდ ბრალის შემამსუბუქებელ გარემოებად, როგორც ამას ტრადიციულ ქართულ სისხლის სამართლის დოქტრინაში ჰქონდა ადგილი, არამედ უკვე როგორც ბრალის გამომრიცხველი გარემოება, ვინაიდან თვით ფაქტი, რომ სუბიექტისთვის უცხო იყო სისხლის სამართლის კანონის ამა თუ იმ ნორმის მოთხოვნა, მიგვითითებს იმაზე, რომ მოცემულ ნორმაში აღწერილი მოთხოვნა თავისი არსით ეწინააღმდეგება ზოგადად კულტურის ნორმებში გამოხატულ მოთხოვნებს და ეს კი, ზემოთწარმოდგენილი პოზიციის მიხედვით, შეუძლებელს ხდის მსგავს შემთხვევებში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაბუთებას.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ავტორი არავითარ ეჭვს ქვეშ არ აყენებს დაუდევრობის დასჯადობის მიზანშეწონილებას. მიუხედავად თანამედროვე სისხლის სამართლის თეორიაში დასახეული ტენდენციისა, რომელსაც ერთმნიშვნელოვნად დაუდევრობის დასჯა-

დობის უარყოფამდე მიყვავართ, განსახილველ ნაშრომში სრულიად სამართლიანად არის განვითარებული მოსაზრება, რომლის თანახმადაც, დაუდევრობის თანამედროვე კონსტრუქცია საკვებით ქმნის დასჯადობის საფუძველს.

როგორც მართებულად შეინიშნება განსახილველ ნაშრომში, „თუ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენის დასჯადობა პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული, მაშინ ასეთი ქმედება არ შეიძლება დაისაჯოს სისხლის სამართლის წესით, მაგრამ პირიქით, თუ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა სისხლის სამართლის წესით დასჯადია, ხოლო თუ იგივე ქმედების განზრახ ჩადენის დასჯადობას სისხლის სამართლის კოდექსი არ ითვალისწინებს, ეს იქნება საკანონმდებლო ტექნიკის ხარვეზი...“. რა თქმა უნდა, ეს არ უნდა გავიგოთ იმგვარად, თითქოს ავტორი სრულიად უარყოფდეს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ისეთ ქმედებათა მოცემულობას, რომელთა ჩადენა შეიძლება მხოლოდ გაუფრთხილებლობით. ზემოთწარმოდგენილ დებულებაში ნაგულისხმევია მხოლოდ იმ სახის ქმედებები, რომელთა განხორციელება შესაძლოა როგორც გაუფრთხილებლობით, ისე განზრახაც. ამის გათვალისწინებით, ზემოთმოტანილი თეზისის მართებულობა, ეფიქრობთ, ყოველად ეჭვშეუვალია, ვინაიდან წინააღმდეგ შემთხვევაში აღვილი ექნებოდა საქართველოს სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილის დამახინჯებულ ინტერპრეტირებას. უკანასკნელი პუნქტის არსიდან გამომდინარე, გაუფრთხილებლობა სისხლისსამართლებრივად მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში ქმნის დასჯადობის საფუძველს, რაც, თავის მხრივ, იმაზე მიგვითითებს, რომ დანაშაული, როგორც წესი, ხორციელდება განზრახ. ამიტომაც გაუფრთხილებლობა, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაფუძნების თვალსაზრისით, საზოგადოდ ხასითდება არა დამოუკიდებელი, არამედ მხოლოდ განზრახვის დოგმატური ფუნქციიდან წარმოებადი თეორიული მნიშვნელობით. შესაბამისად, ისეთი ქმედების მხოლოდ გაუფრთხილებლობის შემთხვევაში დასჯადად გამოცხადება, რომლის განხორციელებაც შესაძლებელია როგორც გაუფრთხილებლობით, ისე განზრახ, გამართლებული ვერ იქნება, რაც განსახილველ ნაშრომში წარმოდგენილი უკანასკნელი დებულების მართებულობას მოწმობს.

ასევე საგულისხმოა ნაშრომში განხილული მიზეზობრიობის პრობლემა. ავტორი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებასა და საზიანო შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის სამ ძირითად სახეს განასხვავებს: *ალტერნატიულს* ანუ ორმაგს, *კუმულაციურს* და *პიპოთე-ტურს*.

ალტერნატიული (ორმაგი) მიზეზობრიობის შემთხვევაში ანუ როდესაც „შედეგი გამოიწვია ორმა ან მეტმა ქმედებამ (პირობამ). მაშინ როდესაც ერთი ამ პირობათაგანი საკვებით საკმარისი იყო შედეგის დადგომისათვის“, ნაშრომში წარმოდგენილი თვალთახელ-

ვის მიხედვით, ორივე სუბიექტი უნდა დაისაჯოს დამთავრებული დანაშაულისთვის. ამის ძირითად არგუმენტად კი წარმოდგენილია ის გარემოება, რომ „ორივეს მოქმედება, ცალკე აღებული, სავსებით საკმარისი იყო შედეგის დასადგომად“. ვფიქრობთ, აქ არაფერი შეიძლება იყოს სადავო.

რაც შეეხება კუმულაციურ მიზეზობრიობას ანუ მიზეზობრიობას, რომლის დროსაც „შედეგი გამოიწვია ორმა (ან მეტმა) ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელმა ქმედებამ ანუ ქმედებათა ჯამმა“, ნაშრომში განვითარებული მოსაზრების მიხედვით, თითოეული სუბიექტი პასუხს უნდა აგებდეს მხოლოდ დანაშაულის მცდელობისთვის. ჩვენი აზრით, ვერც მოცემული თვალსაზრისი მიიჩნევა სადავოდ, რამეთუ წინააღმდეგ შემთხვევაში მივიღებდით სუბიექტისთვის ისეთი შედეგის შერაცხვას, რომელიც კონკრეტულად მისი ინდივიდუალური ქმედებით (იგულისხმება როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური მახასიათებლები) არ ყოფილა გამოწვეული. ეს კი თეორიულად სრულიად მიღებელია.

განსახილველ ნაშრომში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი არც ჰიპოთეტური მიზეზობრიობის დროს წყდება ნეგატიურად. მიზეზობრიობის უკანასკნელი სახე მოცემულია მაშინ, როდესაც „ქმედებამ დააჩქარა შედეგი, რომელიც მაინც დადგებოდა“. სისხლის სამართლის თეორიაში მოცემულ პრობლემასთან მიმართებაში რადიკალურად ურთიერთგანსხვავებული შეხედულებებია წარმოდგენილი. ავტორთა გარკვეული ჯგუფის თანახმად, ჰიპოთეტური მიზეზობრიობის შემთხვევაში სუბიექტი საერთოდ არ უნდა აგებდეს პასუხს. ხოლო, სხვათა მიხედვით, ჰიპოთეტურმა მიზეზობრიობამ მხოლოდ განზრახვასთან კავშირში შეიძლება დააფუძნოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, რა დროსაც მესამე პოზიციის ფარგლებში აღვიღო აქვს იმის მტკიცება, რომ ჰიპოთეტური მიზეზობრიობის დროს გაუფრთხილებლობაც ასევე შეიძლება გახდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი. აღსანიშნავია, რომ განსახილველ ნაშრომში სწორედ უკანასკნელი თვალსაზრისი აისახება.

მეტად საგულისხმოა აგრეთვე ნაშრომში წარმოებული უმოქმედობის მიზეზობრიობის პრობლემის ანალიზი, რომლის ფარგლებშიც, ერთი მხრივ, საუბარია იმაზე, რომ მიზეზობრიობა უმოქმედობის დროს წარმოგვიდგება როგორც შეფასებითი კატეგორია, ხოლო, მეორე მხრივ, გამოიყოფა ე.წ. შერეული ანუ არანამდვილი უმოქმედობის ცნება. უთუოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ეს ქართულ სისხლის სამართლის თეორიაში უკანასკნელი ცნების აღიარების პირველი შემთხვევაა.

უმოქმედობის მიზეზობრიობის ანალიზის დროს ავტორი წარმოგვიდგენს მორიგ თეორიულ სიახლეს (ქართული სისხლისსამართლებრივი დოგმატიკის ფარგლებში), რომელიც „სამართლებრივი

გარანტის” ცნების დამკვიდრებაში გამოიხატება. სამართლებრივი გარანტის ფუნქცია მოქმედების შესაძლებლობასა და დელიქტური შედეგის აცილებადობასთან ერთად უმოქმედობის მიზეზობრიობის აუცილებელ პირობად განიხილება. აღსანიშნავია, რომ მოცემული ცნების დამკვიდრება ფორმალურ ხასიათს არ ატარებს და მას, შესაბამისად, მნიშვნელოვანი თეორიული შედეგები უკავშირდება. კერძოდ კი, სამართლებრივი გარანტის ანუ მოქმედების სპეციალური მოვალეობის ცნება, გვევლინება რა დანაშაულის შემადგენლობის კონკრეტული სახის განსაზღვრის კრიტერიუმად, არსებითად ზემოქმედებს ქმედების დანაშაულად კვალიფიცირების პროცესზე.

ყოველივე ზემოაღნიშნულთან ერთად ჩვენ შევნიშნავდით აგრეთვე იმას, რომ დოქტ. მ. ტურავას განსახილველი ნაშრომი არაერთ საგულისხმო სიახლეს შეიცავს საკუთრივ დანაშაულის სისტემის პრობლემის ფარგლებს მიღმაც. მოცემულ სიახლეთა თეორიული მნიშვნელობა კი უჭველად წარმოშობს იმის მტკიცების საფუძველს, რომ განსახილველი ნაშრომი ერთობ მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ მოქმედი სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის მართებული გაგებისათვის, არამედ ზოგადად ქართული სისხლისსამართლებრივი აზრის პროგრესული განვითარების თვალსაზრისითაც.

ლაშა-ბიორბი კუთალია

სამართლის დოქტორი

საქართველოს იურისტთა კავშირის

ეურნალი „სამართალი“,

2001 წლის № 1-2, გვ. 36-39

1 საქართველოს სისხლის სამართლის კანონი და სისხლის სამართლის ამოცანა

1.1 მატერიალური სისხლის სამართლის კანონმდებლობა

საქართველოს მატერიალურ სისხლის სამართლის კანონს წარმოადგენს მხოლოდ სისხლის სამართლის კოდექსი. ამით ის განსხვავდება იმ ევროპული ქვეყნებისაგან, სადაც კოდექსთან ერთად არსებობს მრავალი ე.წ. დამატებითი სისხლის სამართლის კანონი (მაგალითად, იხ. *G. Erbs/M. Kohlhaas, Strafrechtliche Nebengesetze, Kommentar*, გერმანული დამატებითი სისხლის სამართლებრივი კანონების კომენტარი 4 ტომად, რომელიც, ისევე როგორც წიგნში მითითებული სხვა უცხოენოვანი ლიტერატურა, ხელმისაწვდომია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სასემინარო ბიბლიოთეკაში).

საქართველოსაგან განსხვავებით, ევროპის ქვეყნებში სამეურნეო და სხვა კანონები (მაგალითად: კანონი სასაქონლო ნიშნის შესახებ, სამეწარმეო საქმიანობის შესახებ და ა.შ.) ბოლო თავში შეიცავენ სისხლის სამართლებრივ ნორმებს შესაბამისი შემადგენლობებითა და სანქციებით. ესე იგი, სისხლის სამართლის ნორმა და მისი ბლანკეტური შინაარსი ერთ კანონშია მოცემული, რაც აადვილებს მისი შინაარსის გაგებას. ეს არის საკანონმდებლო ტექნიკის საკითხი, რომლის თაობაზე იყო მსჯელობა მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მიღების წინ სამართლებრივი რეფორმის სახელმწიფო კომისიის სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის შემმუშავებელ ქვეკომისიაში. საბოლოოდ გადაწყდა, რომ იმ ეტაპზე ყველა მატერიალურ-სისხლის სამართლებრივი ნორმა ერთ კოდექსში ყოფილიყო თავმოყრილი, რასაც აქვს თავისი უპირატესობა, რადგან ადვილია გამოსაყენებელი სისხლის სამართლის ნორმის მოძებნა, მაგრამ ასევე ახასიათებს ნაკლოვანება, რადგან ძნელია ზედმეტად აბსტრაქტული ნორმების შინაარსის გარკვევა, მაგალითად, თუ რომელი კონკრეტული ქმედება წარმოადგენს სამეურნეო ან სამოხელეო დანაშაულს. ძნელია, ნორმის ადრესატმა ან გამომყენებელმა ზუსტად განსაზღვროს, თუ რომელი ქცევა წარმოადგენს „სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას“ (სსკ-ის 332-ე მუხლი), ან „სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებას“ (სსკ-ის 333-ე მუხლი). სწორედ ამიტომ, არსებობს თვით სამართალდამცავი ორგანოების მიერ ზედმეტად აბსტრაქტული ნორმის არასწორად გამოყენების საშიშროება. თუ გადავხედავთ ქართულ სასამართლო პრაქტიკას, ენახავთ, რომ სამოხელეო დანაშაულის საქმეებზე გამოტანილი განაჩენები იმდენად მრავალფეროვან, განსხვავებულ სფეროებს მოიცავენ, რომ მათი ერთი საერთო ქოლგის ქვეშ მოთავსება ძნელია.

არსებობს დიდი ალბათობა იმისა, რომ მომავალში საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის სფეროში საკანონმდებლო ტექნიკამ ცვლილება განიცადოს. შედეგად შეიძლება მივიღოთ მატერიალური სისხლის სამართლის კოდექსი (ე.წ. ძირითადი სისხლის სამართალი) და სხვა კანონები სისხლის სამართლებრივი ნორმებით (ე.წ. დამატებითი სისხლის სამართალი).

საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 1-ლი მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ადგენს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს, განსაზღვრავს, თუ რომელი ქმედებაა დანაშაულებრივი და აწესებს შესაბამის სასჯელს ან სხვა სახის სისხლის სამართლებრივ ღონისძიებას.

სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, 90-იანი წლების დასაწყისიდან, საქართველო შეუერთდა უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს და აიღო ვალდებულებები მათი მოთხოვნების შესასრულებლად. საქართველოს კანონმდებლობაში, მათ შორის მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსში, რომელიც ამოქმედდა 2000 წლის 1 ივნისს, ძირითადად ასახეა პოვეს ამ საერთაშორისო აქტების მოთხოვნებმა.

სსკ-ის პირველი მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციას, საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს.

1999 წლის 27 აპრილს საქართველო გახდა ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფო, ხოლო იმავე წლის 20 მაისიდან საქართველოში ამოქმედდა ადამიანის უფლებათა 1950 წლის ევროპული კონვენცია, როგორც მოქმედი კანონმდებლობის შემადგენელი ნაწილი. მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 28-ე მუხლში მოცემული „აუცილებელი მოგერიების“ მართლზომიერების ფარგლები შეზღუდულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლით („სიცოცხლის უფლება“). ასევე, მაგალითად, ამავე კონვენციის მე-7 მუხლი („არავითარი სასჯელი კანონის გარეშე“) ადგენს სისხლის სამართლის კანონის საგარანტიო ფუნქციის ევროპულ სტანდარტს.

როგორია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სტატუსი ნორმატიული აქტების იმპარში? (ამის შესახებ იხ. A. Peters, Einführung in die Europäische Menschenrechtskonvention, 2003, გვ. 2)

ამ საკითხზე არსებობს სახელმწიფოთა *ოთხგვარი* მიდგომა, ხოლო გაერთიანებულ სამეფოს გააჩნია განსაკუთრებული პოზიცია:

(1) ე.წ. მკაცრად მონისტური სისტემის მიხედვით, ნიდერლანდებში, ბელგიაში, ლუქსემბურგსა და შვეიცარიაში იგი ნაციონალურ კონსტიტუციებზე მაღლა დგას;

(2) ავსტრიაში ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას აქვს კონსტიტუციური რანგი;

(3) საფრანგეთში მას უჭირავს შუალედური კოზიცია კონსტიტუციასა და კანონს შორის;

(4) განსხვავებით ამ მიდგომებისა, გერმანიაში, იტალიასა და საბერძნეთში მას ფორმალურად გააჩნია ჩვეულებრივი კანონის რანგი, სინამდვილეში კი, ასეთი მიდგომა, მაგალითად, გერმანიაში, არის წმინდა თეორიული, რადგან კონვენციის რატიფიკაციის შემდეგ მიღებული კანონები ინტერპრეტირებულ უნდა იქნენ კონვენციის შესაბამისად. თვით ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოც კონსტიტუციას კონვენციის შესაბამისად უკეთებს ინტერპრეტაციას;

(5) გაერთიანებული სამეფო ქმნის განსაკუთრებულ შემთხვევას, სადაც ნაციონალური სამართლისა და საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართლის მიმართება ღშალისტურია: საერთაშორისო ხელშეკრულების რატიფიკაცია ხდება აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ და, ამით, საგარეო ურთიერთობებში არის სავალდებულო. ამ გაგებით, გაერთიანებულმა სამეფომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის რატიფიკაცია მოახდინა ჯერ კიდევ 1951 წელს. შიდასახელმწიფოებრივ ურთიერთობაში ყველა მატერიალურ-სამართლებრივად მნიშვნელოვანი ხელშეკრულება, განსაკუთრებით ისეთი, რომელიც საერთო სამართალს ცვლის, მხოლოდ პარლამენტის მიერ მიღებული შესაბამისი კანონით ხდება ინგლისური სამართლის შემადგენელი ნაწილი. მხოლოდ ამის შემდეგ ხდება საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართალი ინგლისური სასამართლოებისათვის უშუალოდ გამოყენებადი (იხ. *I. Brownlie, Principles of Public International Law*, მე-5 გამოცემა, 1998, გვ. 46). ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ასეთი ინკორპორაცია გაერთიანებულ სამეფოში მოხდა მხოლოდ 1998 წლის ადამიანის უფლებათა აქტით (*Human Rights Act*), რომელიც ძალაში შევიდა 2000 წლის 2 ოქტომბერს. იგი ადგენს ყველა ნაციონალური სამართლებრივი ნორმის კონვენციის შესაბამის ინტერპრეტაციას. სასამართლოებს არ შეუძლიათ კონვენციის საწინააღმდეგო კანონი მოქმედების ძალის არმქონედ გამოაცხადონ, არამედ შეუძლიათ მისი მხოლოდ კონვენციასთან შეუსაბამობის დადგენა, რაზედაც მთავრობამ უნდა მიიღოს ზომები. 2000 წლის ოქტომბრამდე კონვენცია გამოიყენებოდა არა უშუალოდ, არამედ მხოლოდ შუალობითად, როგორც ინტერპრეტაციისა და შეფასების სახელმძღვანელო. საგარეო ურთიერთობაში კონვენციის დარღვევა ჯერ კიდევ ადამიანის უფლებათა 1998 წლის აქტის ძალაში შესვლამდე წარმოადგენდა საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართლის დარღვევას და სარჩელის შეტანა შეიძლებოდა პირდაპირ ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპულ საკონტროლო ორგანოებში.

რაც შეეხება საქართველოს, იმ შემთხვევაში, თუ სისხლის სამართლის კოდექსის ნორმა ეწინააღმდეგება საქართველოს მიერ რატიფიცირებულ საერთაშორისო ხელშეკრულების დებულებას, სამოსამართლო სამართალგამოყენების პროცესში ამ უკანასკნელს აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა სისხლის სამართლის კოდექსის ნორმასთან შედარებით. ეს დებულება მოცემულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლში, ისევე როგორც „ნორმატიული აქტების შესახებ“ 1996 წლის 29 ოქტომბრის საქართველოს კანონის მე-20 მუხლში. ამ კანონის მე-19 მუხლში, საქართველოში მოქმედი ნორმატიული აქტებისათვის იურიდიული ძალის მიხედვით დადგენილი იერარქიიდან გამომდინარე, ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას, ისევე, როგორც სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებებს, მაგალითად, გაეროს 1968 წლის 26 ნოემბრის კონვენციით დადგენილ დებულებას იმის შესახებ, რომ ომის დანაშაულებისა და ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების მიმართ არ ვრცელდება როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის, ასევე სასჯელის აღსრულების ხანდაზმულობის ვადები, აქვს პირდაპირი გამოყენება იმისდა მიუხედავად, სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს თუ არა მსგავს დებულებას.

უნდა აღინიშნოს, რომ პრობლემურ საკითხს წარმოადგენს საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული დანაშაულის კონკრეტული შემადგენლობებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება, თუ ეს შემადგენლობები არ აისახა შიდასახელმწიფოებრივ სისხლის სამართლის კოდექსში და არ აღიჭურვა სათანადო სანქციით. მაგალითისათვის ავიღოთ ჟენევის 1949 წლის კონვენციები და მათი 1977 წლის დამატებითი ოქმები. მათში მოცემულია ომის დანაშაულის კონკრეტული შემადგენლობები.

საქართველოს სისხლის სამართლის ახალმა კოდექსმა გაითვალისწინა ომის დანაშაულთა სპეციალური შემადგენლობები (სსკ-ის მუხ. 411-413). ამ კოდექსის ამოქმედებამდე ჟენევის კონვენციებში მოცემული შემადგენლობების პირდაპირი გამოყენება არ ხდებოდა. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევისათვის პირის დასჯა შესაძლებელი იყო მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ჩადენილი ქმედების დასჯადობა თავსდებოდა კოდექსის ზოგადი ნორმის ფარგლებში, მაგალითად, მკვლელობის, სხეულის დაზიანების შემადგენლობა და ა.შ. თუმცა, დღეს აღიარებული წესის თანახმად, შესაძლებელია, პირი დაისაჯოს იმ ქმედებისათვის, რომელიც მისი ჩადენის დროისათვის არ წარმოადგენდა დანაშაულს ნაციონალური სისხლის სამართლის მიხედვით, მაგრამ დანაშაულს წარმოადგენდა ცივილიზებული სახელმწიფოების მიერ აღიარებული სამართლის ზოგადი პრინციპების შესაბამისად (ე.წ. საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართალი), როგორც ეს მითითებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლის მე-2 აბზაცში,

ისევე როგორც სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-15 მუხლის მე-2 აბზაცში.

ამდენად, საერთაშორისო ხელშეკრულებაში მოცემულია სისხლისსამართლებრივ ნორმათა ორი კატეგორია:

(1) ნორმები, რომელთა გამოყენება სისხლის სამართლის კოდექსში იმპლემენტაციის გარეშე პირდაპირ არის შესაძლებელი;

2) ნორმები, რომელთაც აუცილებლად სჭირდებათ სისხლის სამართლის კანონში იმპლემენტაცია.

სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველო შეუერთდა მთელ რიგ საერთაშორისო სამართლებრივ აქტებს. მათ შორისაა: 1966 წლის პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ და მისი ფაკულტატური ოქმები, ჟენევის 1949 წლის კონვენციები და მათი დამატებითი ოქმები, აგრეთვე სხვა საერთაშორისო სამართლებრივი ხელშეკრულებები, რომლებშიც მოცემულია საქართველოს საერთაშორისო სამართლებრივი ვალდებულებები სისხლის სამართლის სფეროში.

შეიძლება ითქვას, რომ დღეისათვის საქართველო თითქმის ყველა უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო სამართლებრივი ხელშეკრულების მონაწილეა. საქართველოს პარლამენტმა მოახდინა 1998 წლის 17 ივნისის „სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წესდების“ (რომის სტატუტის) რატიფიკაცია.

საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის კოდექსი შესაბამისობაში უნდა იყოს უმნიშვნელოვანეს ევროპულ და საერთაშორისო სამართლებრივ აქტებთან, რომლებშიც მოცემულია საერთაშორისო სამართლის არაერთი იმპერატიული ნორმა (ბუნებითი სამართლის ნორმები, ე.წ. ზეკანონური სამართალი). არსებობს ცნობილი გერმანელი ფილოსოფოსისა და სისხლის სამართლის პროფესორის გუსტავ რადბრუხის 1946 წლით დათარიღებული ცნობილი ფორმულა: „კანონიერი უსამართლობა და ზეკანონური სამართალი“ (იხ. G. Radbruch, Rechtsphilosophie, მე-8 გამოცემა, 1973, გვ. 339).

სწორედ ამ იდეის გამოხატულებაა ის, რომ ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის 1-ლი მუხლის მე-2 ნაწილში ჩაიწერა: „ეს კოდექსი შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციას, საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს.“

საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი შედგება ზოგადი და კერძო ნაწილებისაგან. როგორც ცნობილია, ასეთი დაყოფა კონტინენტალური ევროპის სისხლის სამართალში, რომლის ნაწილიცაა ქართული სისხლის სამართალი, სათავეს იღებს 1794 წელს პრუსიის კანონმდებლობიდან.

ზოგადი ნაწილი შეიცავს სისხლის სამართლებრივი დაცვადობის საფუძვლებისა და სამართლებრივი შედეგების შესახებ ზოგად წესებს (1-ლი-107-ე მუხლები). ხოლო კერძო ნაწილში აღწერილია დანაშაულის კონკრეტული შემადგენლობები (108-413-ე მუხლები). ზოგადი

ნაწილის დებულებები, ძირითადად, საერთოა კერძო ნაწილში მოცემული ყველა დელიქტისათვის.

სასამართლოს მიერ განაჩენის დადგენის დროს გამოიყენება „პატიმრობის შესახებ“ 1999 წლის 22 ივლისის კანონის ნორმები, რომლებიც განსაზღვრავენ სასჯელადსრულების დაწესებულებათა რეჟიმის სახეებს.

1.2 მატერიალური სისხლის სამართლის ამოცანა და მიზანი

სისხლის სამართლის ამოცანაა **სამართლებრივ სიკეთეთა დაცვა**. სამართლებრივი სიკეთის ცნება კი, ლიტერატურაში სხვადასხვაგვარად არის ჩამოყალიბებული. ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული დეფინიციის მიხედვით, რომლის ავტორია ცნობილი გერმანელი მეცნიერი *ფრანც ფონ ლისტი*, სამართლებრივი სიკეთე (*Rechtsgut*) განმარტებულია, როგორც *სამართლებრივად დაცული ინტერესი*. (სამართლებრივი სიკეთის ცნებაზე იხ. ასევე, *C. Roxin, Strafrecht, AT I*, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 16).

სამართლებრივ სიკეთეს წარმოადგენს იდეური ღირებულებები. მასზე ქმედების შემადგენლობაში ყოველთვის არ არის კონკრეტულად მითითებული, თუმცა, კონკრეტული შემადგენლობები კერძო ნაწილის თავებში სწორედ ამ ნიშნით არის განაწილებული.

სისხლის სამართალში განასხვავებენ სამართლებრივ სიკეთეთა ორ ჯგუფს: **ინდივიდუალური** (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, თავისუფლება, საკუთრება და ა.შ.) და **უნივერსალური**, ანუ **საზოგადოებრივი** (კონსტიტუციური წეს-წყობილება, საზოგადოებრივი უშიშროება და წესრიგი, საყოველთაო მშვიდობა და ა.შ.) სამართლებრივი სიკეთე. იგი უნდა განვასხვაოთ ქმედების ობიექტისაგან, რომელსაც წარმოადგენს, მაგალითად, „ადამიანი“ სსკ-ის 108-ე მუხლში, „ნივთი“ სსკ-ის 177-ე მუხლში, „დოკუმენტი“ სსკ-ის 362-ე მუხლში და ა.შ.

ქმედების შემადგენლობის მოთავსება კერძო ნაწილის ამა თუ იმ თავში ყოველთვის არ არის უნაკლო. ქმედების კრიმინალიზაციისა და სისხლის სამართლის კანონის თელეოლოგიური ახსნა-განმარტების დროს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სწორედ იმის დადგენას, თუ რომელი სამართლებრივი სიკეთის დაცვას ისახავს მიზნად სისხლის სამართლის კანონის ესა თუ ის ნორმა. მაგალითად, დაზარალებულთან შერიგება (სსკ-ის 69-ე მუხლი), როგორც სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველი, მოქმედებს მხოლოდ ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთეების ხელყოფის, მაგალითად, ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანების (სსკ-ის 118-ე მუხლის პირველი ნაწილი), დროს. იგი არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საყოველთაო სამართლებრივი

სიკეთის ხელყოფისას (მაგალითად, ხულიგნობა, სსკ-ის 239-ე მუხლის პირველი ნაწილი).

სისხლის სამართლის მიზანია დანაშაულებრივი ხელყოფის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა (სსკ-ის პირველი მუხლის მე-3 ნაწილი).

სისხლის სამართალი წარმოადგენს სოციალური წესრიგის დაცვის უკანასკნელ საშუალებას (*ultima ratio*). იგი არის ხელისუფლების ყველაზე ბასრი ინსტრუმენტი. სახელმწიფოს მიერ სხვა უფრო მსუბუქი საშუალებების გამოყენების პრიორიტეტულობა გამომდინარეობს ე.წ. თანაზომიერების პრინციპიდან (*Verhältnismäßigkeit*), რომელიც, თავის მხრივ, სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპს უფუძნება. თანაზომიერების პრინციპიდან გამომდინარეობს სისხლის სამართლის სუბსიდიარულობა: მისი ამოცანაა მხოლოდ სოციალურად განსაკუთრებით საშიში ქმედებების წინააღმდეგ ბრძოლა, რომელიც ადამიანთა მშვიდობიანი თანაცხოვრების წესებს უხეშად ხელყოფს. ამიტომ, დანაშაულის მატერიალურ ცნებასთან დაკავშირებით საუბარია „სამართლებრივი სიკეთის სუბსიდიარულ დაცვასა“ (*subsidiärer Rechtsgüterschutz*, იხ. C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 13-14) და სისხლის სამართლის ფრაგმენტარულ ხასიათზე (*fragmentarischer Charakter des Strafrechts*). სწორედ ქმედების სოციალური საშიშროება წარმოადგენს მისი კრიმინალიზაციის საფუძველს, მაგრამ იგი არ არის დანაშაულის ერთ-ერთი ნიშანი, რომელსაც მოსამართლე ადგენს.

სამოქალაქო სამართლის, და არა სისხლის სამართლის, ამოცანას წარმოადგენს ხელშეკრულების დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის დაწესება. ასევე, წვრილმანი ხულიგნობა არ მოითხოვს სისხლისსამართლებრივ დასჯას, არამედ საკმარისია ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი სახდელის გამოყენება. ქმედების მცირე მნიშვნელობა (სსკ-ის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილი) გამორიცხავს ქმედების დასჯადობას მატერიალური სისხლის სამართლის წესით.

მაშასადამე, ის, რომ სისხლის სამართლის ამოცანაა სამართლებრივი სიკეთის დაცვა, ნიშნავს, რომ არ შეიძლება ქმედების კრიმინალიზაცია მხოლოდ მისი ამორალური ხასიათის გამო, როგორცაა, მაგალითად, ცოლქმრული ღალატი და სხვა ისეთი საფუძველით, რომელიც სამართლებრივი სიკეთის დაცვის კონცეფციას არ ეფუძნება (შეად. C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 18-29).

2 სამართაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის ზოგადი პრინციპები

თანამედროვე სისხლის სამართლის განვითარებას, მის ინტერნაციონალიზაციას ხელი შეუწყო საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის მეცნიერების მიღწევებმა (იხ.: *A. Cassese, International Criminal Law*, მე-2 გამოცემა, 2008; *G Werle, Principles of International Criminal Law*, მე-2 გამოცემა, 2009; *G Werle, Völkerstrafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2007; *H. Satzger, Internationales und Europäisches Strafrecht*, მე-3 გამოცემა, 2009; *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008). იგი უკანასკნელ წლებში შედარებით სრულყოფილი ფორმით ჩამოყალიბდა. ეს დარგი განსაკუთრებით განვითარდა მას შემდეგ, რაც გასული საუკუნის 90-იან წლების დასაწყისში ჩამოყალიბდა *ექს-იუგოსლავიისა და რუანდის* სისხლის სამართლის დროებითი საერთაშორისო ტრიბუნალები და შეიქმნა მათი სასამართლო პრეცედენტები. 1998 წლის იენის-ივლისში კი, რომში, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ეგიდით, ჩატარდა სახელმწიფოთა სრულუფლებიანი წარმომადგენლების დიპლომატიური კონფერენცია, რომელმაც რეალურად ხორცი შეასხა მსოფლიო საზოგადოების ერთსაუკუნოვან მისწრაფებას სისხლის სამართლის *მუდმივმოქმედი* საერთაშორისო სასამართლოს (*ICC*) დაარსების შესახებ. ჯერ კიდევ 1989 წლის 4 დეკემბრის № 44/39 რეზოლუციით გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ დააგადა საერთაშორისო სამართლის კომისიას, ემუშავა სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს შექმნის საკითხზე. რომის კონფერენციაზე სახელმწიფოთა დიდმა უმრავლესობამ, მათ შორის საქართველომ, მხარი დაუჭირა ამ სასამართლოს წესდებას – რომის სტატუტს, რომელიც შეიცავს მატერიალური სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის არაერთ ნორმას და წარმოადგენს ერთგვარ კომპრომისულ სამართლებრივ აქტს. სტატუტის ხელმომწერ 139 სახელმწიფოს შორის არის საქართველოც. (ამ უკანასკნელმა ხელი მოაწერა 1998 წლის 18 ივლისს). მართალია, საქართველო ვერ აღმოჩნდა იმ პირველ 60 სახელმწიფოს შორის, რომლებმაც დააფუძნეს სასამართლო, მაგრამ, ტაჯიკეთთან ერთად, დსთ-ს სივრცეში იყო ის სახელმწიფო, რომელიც თავიდანვე მხარს უჭერდა მსოფლიო საზოგადოების ერთსაუკუნოვან მისწრაფებას ზესახელმწიფოებრივი სასამართლო ორგანოს შექმნის შესახებ, რომელიც ექს-იუგოსლავიისა და რუანდის *ad-hoc* ტრიბუნალებისაგან განსხვავებით, იქნებოდა სრულიად ახალი ტიპის მუდმივმოქმედი და დამოუკიდებელი საერთაშორისო მართლმსაჯულების ორგანო, შექმნილი სახელმწიფოთა დიპლომატიური წარმომადგენლების მიერ. დსთ-ს ქვეყნებიდან მხოლოდ ამ ორმა სახელმწიფომ – ტაჯიკეთმა და საქართველომ მოახდინეს სტატუტის რატიფიკაცია. საქართველო იყო 92-ე ქვეყანა, რომელმაც სტატუტის რატიფიკაციით თავის სახელმწიფოს ტერიტორიაზე აღიარა სისხ-

ლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქცია. კერძოდ, საქართველოს პარლამენტის 2003 წლის 16 ივლისის დადგენილებით რატიფიცირებულ იქნა რომის სტატუტი. (სარატიფიკაციო დოკუმენტის დებონირება მოხდა 2003 წლის 5 სექტემბერს, რომლის მე-60 დღის შემდეგ, მომდევნო თვის პირველ რიცხვს, ე.ი. 2003 წლის 1 დეკემბრიდან, სტატუტის 126-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, იგი საქართველოსათვის ძალაში შევიდა).

სტატუტის რატიფიკაციას საქართველოსათვის შედეგად მოჰყვა ის, რომ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა შესაბამისობაში იქნა მოყვანილი სტატუტთან. კერძოდ, მოქმედ კანონმდებლობაში შევიდა შესაბამისი ცვლილებები, ასევე საქართველოს პარლამენტმა 2003 წლის 14 აგვისტოს მიიღო სპეციალური კანონი „სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოსთან საქართველოს თანამშრომლობის შესახებ“, რათა სახელმწიფოს, ერთი მხრივ, ჰქონოდა შესაძლებლობა, დამოუკიდებლად განეხორციელებინა სისხლის სამართლებრივი დევნა იმ პირების მიმართ, რომელთაც ჩაიდინეს ისეთი დანაშაულებრივი ქმედებები, რომელთა დასჯადაც შედის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციაში, მეორე მხრივ, საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციას საქართველოს ტერიტორიაზე არ ჰქონოდა პრობლემები. სტატუტმა პირველად მსოფლიო ისტორიაში შექმნა სამართლებრივი საფუძველი მუდმივმოქმედი სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების განმახორციელებელი ორგანოს შექმნისა და ფუნქციონირებისათვის. მუდმივმოქმედი საერთაშორისო სასამართლო ორგანო, რომლის ადგილმდებარეობაც არის ჰააგაში, უფლებამოსილია, განახორციელოს მართლმსაჯულება მხოლოდ ფიზიკური პირების მიმართ. იურიდიული პირების სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ საფრანგეთის კომპრომისულმა წინადადებას რომის კონფერენციაზე ვერ გაიმარჯვა (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 132).

რომის სტატუტიდან გამომდინარე, თითოეული სახელმწიფო ვალდებულია, აღკვეთოს საერთაშორისო დანაშაულები. საერთაშორისო სასამართლოსათვის საქმის გადაცემა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც სახელმწიფოს არა აქვს შესაძლებლობა ან სურვილი. შეასრულოს სტატუტიდან გამომდინარე საერთაშორისო ვალდებულება, კერძოდ, მის ტერიტორიაზე ან მისი მოქალაქის მიერ ჩადენილი ერთ-ერთი ქვემოთ დასახელებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების მიმართ, თავისი სახელმწიფო ორგანოების მეშვეობით, განახორციელოს ეფექტური სისხლის სამართლებრივი დევნა და მართლმსაჯულება (გ.წ. კომპლემენტარულობის პრინციპი).

სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მიზანი როდია, შეცვალოს შიდასახელმწიფოებრივი მართლმსაჯულების ორგანოები, იგი არც შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო ორგანოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გასაჩივრების ზემდგო-

მი ინსტანციას, რის გამოც იგი სახელმწიფოში დადგენილ სისხლისსამართლებრივი გადაწყვეტილებების საერთაშორისო შემოწმებას არ ახდენს.

ნებისმიერ კონკრეტულ შემთხვევაში, სახელმწიფომ უნდა გადაწყვიტოს, სურს თვითონ განახორციელოს თავისი სისხლისსამართლებრივი იურისდიქცია, თუ საქმე განსახილველად გადასცეს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს. სტატუტის რატიფიკაციის შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო თავის შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობას შესაბამისობაში არ მოიყვანს რომის სტატუტის ნორმებთან, მაშინ არ ექნება ასეთი არჩევანის შესაძლებლობა.

საერთაშორისო სასამართლოს არსებობის ძირითად წინაპირობას წარმოადგენს „დამატებითი იურისდიქციის“ პრინციპი. იგი განსხვავდება „პრიორიტეტული იურისდიქციის“ პრინციპისაგან, რომელიც გამოიყენება ყოფილი იუგოსლავიისა და რუანდის საქმეებზე შექმნილი სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალებისათვის. თუ ამ სასამართლოების ბრალმდებელს სურს, საქმე განიხილოს სპეციალურმა სასამართლომ, მაშინ არ ხდება იმის გარკვევა, ხომ არ იყო არასაკმარისი მცდელობა მართლმსაჯულების ეროვნულ დონეზე განსახორციელებლად. „დამატებითი მართლმსაჯულების“ პრინციპმა ასახვა ჰპოვა სტატუტის მე-17 მუხელში.

რომის სტატუტის მე-5 მუხლი განსაზღვრავს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციის ფარგლებს. სასამართლოს იურისდიქციას მიეკუთვნება მხოლოდ ყველაზე სერიოზული დანაშაულებრივი ქმედებები, რომელთა ჩადენა იწვევს მთელი საერთაშორისო საზოგადოებრიობის აღშფოთებას. იგი იხილავს სისხლის სამართლის საქმეებს მხოლოდ შემდეგი კატეგორიის დანაშაულებზე: (1) გენოციდი, (2) ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული და (3) ომის დანაშაული, ხოლო (4) აგრესიის დანაშაულის შემადგენლობა ჯერ არ არის განსაზღვრული.

ეროვნული სასამართლო სისტემის პრიორიტეტულობის პრინციპიდან გამომდინარე, ყველა ამ დანაშაულის ჩადენისათვის შიდასახელმწიფოებრივი სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული უნდა იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა. გენოციდის, ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულებისა და ომის დანაშაულების შემადგენლობები მოცემულია როგორც რომის სტატუტში, ასევე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში. მართალია, რომის სტატუტი ამ ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოს არ აკისრებს საერთაშორისო სისხლისსამართლებრივ პირდაპირ ვალდებულებას, შიდასახელმწიფოებრივ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ასახოს დანაშაულის კონკრეტული შემადგენლობები, რაც ჩამოთვლილია სტატუტის მე-5 მუხელში. მაგრამ ეს ვალდებულება გამომდინარეობს სხვა საერთაშორისო აქტებიდან (მაგალითად, ჟენევის 1949 წლის კონვენციებიდან და მათი

დამატებითი ოქმებიდან). ამასთან, კომპლემენტარულობის პრინციპის ლოგიკიდან გამომდინარე, შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა შესაბამისობაში უნდა იყოს მოყვანილი სისხლის სამართლის იმ ზოგად პრინციპებთან, რაც მოცემულია სტატუტში. ესენია: კანონიერება, უნივერსალური იურიდიქცია, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ინდივიდუალიზაცია, მეთაურის პასუხისმგებლობა (განზრახი, შეგნებული ან დაუდევარი) უმოქმედობის დროს, დანაშაულის ჩადენა არამართლზომიერი ბრძანების შესრულებით და ა.შ. შიდასახელმწიფოებრივი სისხლის სამართლის კოდექსი არა მარტო უნდა ასახავდეს რომის სტატუტში მოცემულ დანაშაულის კონკრეტულ შემადგენლობებს, არამედ ასევე არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს მასში მოცემულ სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის პრინციპებს.

მაგალითად, ჟენევის კონვენციებში მოცემული საერთაშორისო სისხლის სამართლებრივი ვალდებულებების სრული ასახვა შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში არ ნიშნავს იმას, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში ასახული იქნება ომის ყველა იმ დანაშაულის შემადგენლობა, რომელიც საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციის ქვეშ არის მოქცეული. საკითხისადმი ასეთი მიდგომა არ იქნება დამაკმაყოფილებელი, ვინაიდან, განსაკუთრებით ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებთან და ომის დანაშაულებთან მიმართებაში სტატუტში მოცემულ საკითხთა წრე გაცილებით უფრო ფართოა, ვიდრე ეს გათვალისწინებულია სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებებში.

საქართველოს სისხლის სამართლის სარეფორმო კომისიამ, მთელი რიგი ქვეყნების საკანონმდებლო გამოცდილების გათვალისწინებით, ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში, 2000 წლის 1 ივნისამდე მოქმედი კოდექსისგან განსხვავებით, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების დარღვევებს, ასევე რომის სტატუტით გათვალისწინებულ დანაშაულის სხვა შემადგენლობებს, მიუძღვნა სპეციალური შემადგენლობები, ხოლო სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის მთელი რიგი მუხლები შესაბამისობაში მოიყვანა საერთაშორისო ხელშეკრულებების დებულებებთან.

საერთაშორისო სამართლის კომისიის 1994 წლის პროექტი სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს სტატუტის შესახებ არ შეიცავდა სისხლის სამართლის ზოგად დებულებებს, იგი მხოლოდ მიუთითებდა გამოსაყენებელი სამართლის წყაროებზე: სტატუტი, გამოსაყენებელი ხელშეკრულებები, საერთაშორისო სამართლის პრინციპები და, საჭიროების შემთხვევაში, ეროვნული სამართლის ნორმები (პროექტის 33-ე მუხლი). ეს უბრალო მითითება ბევრმა ქვეყანამ ჩათვალა ხარვეზიანად. მუდმივმოქმედი სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო, მათი არგუმენტაციით, უნდა ყვლობდეს სისხლის სამართლის ზოგად დებულებებს, რომ ამით სრულყო-

ოფილად პასუხობდეს ლეგალურობის პრინციპს: „*nullum crimen sine lege*“. საერთაშორისო სასამართლომ, უნივერსალურობის პრეტენზიით, სათანადო ანგარიში უნდა გაუწიოს მსოფლიოს სხვადასხვა სამართლებრივი ტრადიციების მიღწევებს.

საკითხი ეხება იმას, რომ სტატუტში პასუხი გასცემოდა ზოგიერთ ისეთ საკითხს, რაც ეროვნული სისხლის სამართლის კანონის ზოგად ნაწილში არის მოწესრიგებული. ეს საკითხებია: კანონიერების პრინციპი, თანამონაწილეობის ფორმების აღწერა, როგორიცაა: წამქეხებლობა და დახმარება, უშუალო ამსრულებლობა, შუალობითი ამსრულებლობა, თანამსრულებლობა და კოლექტიურ ქმედებაში სხვაგვარი წვლილის შეტანა (JCE), მცდელობის, შეცდომის დეფინიცია ან იმ საფუძვლების ჩამოთვლა, რაც ცალკეულ შემთხვევებში წარმოადგენენ დასჯადობის გამომრიცხველ გარემოებებს.

იმის მცდელობა, რომ სისხლის სამართლის ასეთი ზოგადი პრინციპები საერთაშორისო დონეზე იქნეს ფორმულირებული, არის რთული.

დისკუსიების შედეგად ჩამოყალიბდა პოზიცია, რომ „ზოგადი პრინციპების“ შესახებ ჩამოყალიბებულ დებულებებს მხოლოდ სტატუტში აღწერილი დანაშაულის შემადგენლობებისა და საერთაშორისო სასამართლოს მიერ ჩატარებული პროცესის მიმართ ჰქონოდა მოქმედება. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არ უნდა ჩამოყალიბებულიყო საერთაშორისო სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, რომელსაც ექნებოდა უნივერსალური გამოყენება, რაც სახელმწიფოების მიერ სავალდებულოდ იქნებოდა გამოსაყენებადი. კონკრეტულად რომ ითქვას, სტატუტში მოცემული სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის დებულებები, როგორც წესი, არ არის სავალდებულო იმისათვის, რომ აისახოს ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოთა შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში. ამასთან, ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმ მომენტზე, რომ შიდასახელმწიფოებრივი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, სტატუტის მე-17 მუხლიდან გამომდინარე, კომპლემენტარულობის პრინციპის ქვეშ იმყოფება, რის გამოც აუცილებელია, რომ სტატუტის ზოგადი ნაწილის დებულებებს შიდასახელმწიფოებრივი სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი ისე არ ეწინააღმდეგებოდეს, რომ საჭირო გახდეს ამ პრინციპის ამოქმედება. ეს იმას ნიშნავს, რომ ეროვნული სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილში არ უნდა იყოს დასჯადობის ხარვეზები ან პასუხისმგებლობის ისეთი მიუღებელი გამომრიცხველი გარემოებები, რაც აუცილებელს გახდის სასამართლოს მიერ სტატუტის მე-17 მუხლის ამოქმედებას. ეინაიდან ასეთ შემთხვევაში სახელმწიფოს „არ სურს“ ან „არა აქვს უნარი“, სათანადო სისხლისსამართლებრივი დევნა განახორციელოს.

სტატუტში მოცემულია ისეთი ზოგადი პრინციპები, როგორიცაა: „არ არსებობს დანაშაული კანონის გარეშე“ (მუხ. 22).

„არ არსებობს სასჯელი კანონის გარეშე“ (მუხ. 23), უკუძალის აკრძალვა (მუხ. 24) და ხანდაზმულობის ვადის გამოუყენებლობა (მუხ. 29), მოწესრიგებულია ამსრულებლობისა და თანამონაწილეობის ფორმები (მუხ. 25), სამხედრო მეთაურებისა და სხვა უფროსების პასუხისმგებლობა (მუხ. 28), ქმედების სუბიექტური შემაღლებლობის ნიშნები (მუხ. 30), დასჯადობის გამომრიცხველი გარემოებანი (მუხ. 31), ფაქტობრივი და იურიდიული შეცდომა (მუხ. 32) და მოქმედება ბრძანების ან სამართლის ნორმის საფუძველზე (მუხ. 33). 26-ე მუხლი გამორიცხავს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ბავშვების და 18 წლამდე არასრულწლოვნების მიმართ. მნიშვნელოვანია სტატუტის 27-ე მუხლი, რომლის თანახმად, იმუნიტეტი, ისევე როგორც სპეციალური ეროვნული თუ საერთაშორისო პროცესუალური ნორმები, რაც დაკავშირებულია პირის ოფიციალურ ფუნქციასთან, არ წარმოადგენს სასამართლოს მიერ თავისი იურისდიქციის განხორციელების დამაბრკოლებელ გარემოებას.

3 საქართველოს სისხლის სამართლის კანონის მოქმედების ვარბლები

3.1 დანაშაულის ჩადენის დრო

ქმედების დანაშაულებრიობა და დასჯადობა განისაზღვრება სისხლის სამართლის იმ კანონით, რომელიც მოქმედებდა მისი ჩადენის დროს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-2 და მე-3 მუხლებში ასახვა პოვა *ანსელმ ფოიერბახის* სახელმძღვანელოში ჩამოყალიბებულმა კანონიერების პრინციპმა, რომელიც ევროპული სისხლის სამართლის ქვაკუთხედს წარმოადგენს: „*nulla poena, nullum crimen sine lege*” („არ არსებობს სასჯელი, არ არსებობს დანაშაული კანონის გარეშე“).

დანაშაულის ჩადენის დროა ქმედების ჩადენის დრო (ანუ დანაშაულებრივი ნების გამოვლინება). შედეგის დადგომის დროს მნიშვნელობა არა აქვს. თანამონაწილეობით ჩადენილ დანაშაულში, დანაშაულის ჩადენის დროა აგრეთვე თანამონაწილის მოქმედების დრო. უმოქმედობის დროს, დანაშაულის ჩადენის დროა ის დრო, როცა პირს უნდა ემოქმედა.

მაგალითად, დანაშაულის მსხვერპლს საწამლაფი დააღვინეს შაბათს, მოკვდა ორშაბათს, დანაშაულის ჩადენის დროა შაბათი.

მცდელობის დროს გამოიყენება ის კანონი, რომელიც მოქმედებდა მისი ჩადენის დროს. განსაკუთრებით მძიმე, მძიმე და ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომზადების დროს, რომელიც დასჯადია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, დანაშაულის ჩადენის დროა დანაშაულის მოსამზადებელი ქმედების ჩადენის დრო.

მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მე-2 მუხლიდან გამომდინარე, 2000 წლის 1 ივნისამდე ჩადენილ ქმედებათა კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს დანაშაულის ჩადენის დროს მოქმედი ძველი კოდექსის შესაბამისი მუხლით, იმ პირობით, რომ ახალი კოდექსი არ აუქმებს ქმედების დასჯადობას ან არ ამსუბუქებს სასჯელს. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, ქმედების კვალიფიკაცია, მოქმედი კოდექსის მე-3 მუხლიდან გამომდინარე, უნდა მოხდეს ახალი კოდექსის შესაბამისი მუხლით. მართალია, მოქმედი კოდექსის 415-ე მუხლის მე-5 ნაწილის მიხედვით, ამ კოდექსის ამოქმედებისთანავე ძალადაკარგულად უნდა ჩაითვალოს 1960 წლის 30 დეკემბრის სისხლის სამართლის კოდექსი, მაგრამ ეს ეხება მხოლოდ 2000 წლის 1 ივნისიდან ჩადენილ ქმედებებს. მანამდე ჩადენილი ქმედებების მიმართ ძველი კოდექსის ნორმები კვლავაც გამოიყენება, გარდა ახალი კანონის პირის მიმართ სასიკეთოდ შებრუნების შემთხვევებისა.

3.2 სისხლის სამართლის საპარანტიო ფუნქცია.

კანონის უკუპალა და ანალოგია.

კანონის ინტერპრეტაცია

საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტში, ისევე როგორც სისხლის სამართლის კოდექსის მე-3 მუხლში, მოცემული კანონიერების პრინციპიდან გამომდინარეობს სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქცია. კანონიერების პრინციპი კრძალავს ბრალდებულის (განსასჯელის) საზიანოდ შემდეგი *ოთხი* ძირითადი აკრძალვითი დებულების გამოყენებას:

- (1) კანონის უკუპალის აკრძალვა (*lex praevia*);
 - (2) ანალოგიის აკრძალვა (*lex stricta*);
 - (3) დაუწერელი ჩვეულებითი სამართლის გამოყენების აკრძალვა (*lex scripta*);
 - (4) ნორმის განუსაზღვრელობის აკრძალვა (*lex certa*).
- (შეად.: C.Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 141-143; R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 17).

აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართლის კოდექსი არის დამნაშავეისათვის „Magna Charta“ (ღისტი), რომელიც უკავშირდება 1215 წლის ცნობილი ინგლისური თავისუფლების ქარტიის - Magna Charta Libertatum სახელწოდებას.

კანონიერების პრინციპის ქვაკუთხედს წარმოადგენს „*nullum crimen sine lege*“, რომელიც მოცემულია საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტში, ისევე როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში: ევროპული კონვენციის) მე-7 მუხლის პირველ აბზაცსა და სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის (შემდგომში: საერთაშორისო პაქტის) მე-15 მუხლის პირველ აბზაცში. იგი განვრცობილია პრინციპით: „*nulla poena sine lege*“.

„*Nullum crimen*“-პრინციპის აღიარების მიუხედავად, ნაციონალური კანონმდებლობა ხელშეუხებელს ტოვებს საერთაშორისო ჩვეულებით სამართალსა და საყოველთაოდ აღიარებულ სამართლებრივ პრინციპებზე დაფუძნებულ დასჯადობას, როცა ამ ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული ნაციონალური კანონმდებლობით (ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლის მე-2 აბზაცი და საერთაშორისო პაქტის მე-15 მუხლის მე-2 აბზაცი).

3.2.1 კანონის უკუპალით გამოყენების საკითხი

სისხლის სამართლის კანონს, რომელიც აუქმებს ქმედების დანაშაულებრიობას ან ამსუბუქებს სასჯელს, აქვს უუპაღო. ვთქვათ, ახალმა კანონმა გააუქმა ქმედების დასჯადობა. მაგალითად, 2004 წლის 24

იენისის კანონით, სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამოღებულ იქნა 148-ე მუხლი („ცილისწამება“), რითაც მოხდა ამ ქმედების დეკრიმინალიზაცია, რასაც უკუქცევითი ძალა აქვს. თუ ახალ კოდექსში, (განსხვავებით მისი წინამორბედისაგან), არ გეხვდება ესა თუ ის შემადგენლობა, ეს არ ნიშნავს ყოველთვის იმას, რომ ამ ქმედებას არა აქვს დანაშაულებრივი ხასიათი. მაგალითად, ძველი სისხლის სამართლის კოდექსის 134-ე მუხლი ითვალისწინებდა ასეთ შემადგენლობას: ქალის მოტაცება მასთან ქორწინების მიზნით. ახალი კოდექსი არ შეიცავს ამგვარ სპეციალურ შემადგენლობას, მაგრამ ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ ამ ქმედების დეკრიმინალიზაცია მოხდა. ახალი კოდექსით ასეთი ქმედების დასჯადობას ითვალისწინებს 143-ე მუხლი: თავისუფლების უკანონო აღკვეთა. ძველი კოდექსის 247-ე მუხლი ითვალისწინებდა სამხედრო პირის მიერ ხელისუფლების ბოროტად გამოყენების, ხელისუფლების გადამეტების ან სამსახურისადმი დაუდევარი დამოკიდებულების დასჯადობას. ახალი კოდექსის სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში ასეთი შემადგენლობა არ არის მოცემული. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ამ დანაშაულმა დეკრიმინალიზაცია განიცადა. მოქმედ კოდექსში ამ შემადგენლობის ანალოგი მოცემულია 332-ე, 333-ე და 342-ე მუხლებში. მოქმედი კოდექსი ასევე არ ითვალისწინებს სპეციალურ შემადგენლობას „სხვისი ქონების განსაკუთრებით დიდი ოდენობით დატაცებისათვის“, რაც მოცემული იყო ძველი კოდექსის 96¹-ე მუხლში, ვინაიდან მოხდა ამ ქმედების დეპენალიზაცია. იგივე ქმედების დასჯადობას, დაუფლების ხერხის მიხედვით, ითვალისწინებს მოქმედი კოდექსის 177-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი: ქურდობა დიდი ოდენობით; 178-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი: ძარცვა დიდი ოდენობით და სხვა მუხლები.

2004 წლის 11 ნოემბრის კანონით სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამოღებულ იქნა 182¹-ე მუხლი („შავი და ფერადი ლითონების ან მათი შემცველი ნაეთობების დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით“). კანონმდებლის ეს ნაბიჯი არ ნიშნავს ასეთი ქმედების დეკრიმინალიზაციას, არამედ სპეციალური შემადგენლობის ამოღებით მოხდა მისი დეპენალიზაცია. შავი და ფერადი ლითონის დატაცება კვალიფიცირდება დატაცების ხერხის მიხედვით, როგორც ქურდობა (სს.კ-ის 177-ე მუხლი), ძარცვა (სს.კ-ის 178-ე მუხლი).

თუ სისხლის სამართლის კანონი აწესებს ქმედების დასჯადობას (ე.წ. ქმედების კრიმინალიზაცია) ან ამკაცრებს სასჯელს (ე.წ. ქმედების პენალიზაცია), მას უკუძალა არა აქვს.

დანაშაულის ჩადენის დროის განსაზღვრას მნიშვნელობა აქვს კანონის უკუძალის საკითხის გადასაწყვეტად. მაგალითად, თუ ე.წ. „დისტანციურ დელიქტებში“ დანაშაულებრივი ქმედება ჩადენილ იქნა 2000 წლის 15 მაისს, ე.ი. ახალი კოდექსის ძალაში შესვლამდე, ხოლო შედეგი დადგა 15 იენისს, ე.ი. ახალი კოდექსის ძალაში შესვლის

შემდეგ, სახესე გვაქვს განსხვავებული სამართლებრივი შედეგები: თუ ახალი კოდექსი აუქმებს ქმედების დანაშაულებრიობას ან ამსუბუქებს სასჯელს, მას უკუძალა ექნება. სხვა შემთხვევაში კი, თუ ახალი კანონი აწესებს ქმედების დასჯადობას ან ამკაცრებს სასჯელს, მას უკუძალა არ ექნება. ახალ კოდექსს დანაშაულის ჩადენის დროდ შედეგის დადგომის დრო რომ დაედგინა, მაშინ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ახალი კანონი გამოიყენებოდა.

თუ ახალი კანონი სხვაგვარად აუმჯობესებს ან სხვაგვარად აუარესებს დამნაშაის მდგომარეობას, მაშინ ახალ კანონს უკუძალა ექნება. ამასთან, მდგომარეობის გაუარესება დაკავშირებული არ უნდა იყოს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ან კერძო ნაწილით (პირდაპირ ან არაპირდაპირ) ქმედების დასჯადობის დაწესებასთან ან სასჯელის გამკაცრებასთან.

მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 2006 წლის 29 დეკემბრის ცვლილებით შემოღებულ იქნა მძიმე დანაშაულის მომზადების დასჯადობა (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი). ეს არის სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილში ქმედების დანაშაულებრიობის დაწესება, რადგან ამ კანონის ამოქმედებამდე ისჯებოდა მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადება.

ა.-მ 2005 წლის დეკემბერში ჩაიდინა ბინაში შეღწევით ქურდობის მომზადება, რომელიც იმ დროს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით წარმოადგენდა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს (თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან თორმეტ წლამდე). 2006 წლის 28 აპრილის კანონით იგი გახდა მძიმე დანაშაული (ამ ცვლილებით სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი: ქურდობა ბინაში შეღწევით - ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას ოთხიდან შეიქმნა წლამდე). მძიმე დანაშაულის მომზადების ჩადენა ამ დროს არ წარმოადგენდა დასჯად ქმედებას, ვიდრე 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონით არ შეიცვალა სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი და არ დაწესდა განსაკუთრებით მძიმესთან ერთად მძიმე დანაშაულის დასჯადობაც.

ასეთ შემთხვევაში, ა.-ს მიმართ არ შეიძლება უკუძალით იქნეს გამოყენებული ზოგადი ნაწილის ის მუხლი, რომელმაც დააწესა მძიმე დანაშაულის მომზადების დასჯადობა, რადგან გამოიყენება 2006 წლის 28 აპრილის ე.წ. შუალედური კანონი, რომელიც აუქმებს მის მიერ ჩადენილი ქმედების დასჯადობას.

სასჯელის გამკაცრებას (არაპირდაპირ) წარმოადგენს ქმედებისათვის პირობითი მსჯავრის გაუქმება მისი ჩადენის შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ პირობითი მსჯავრი არ არის გათვალისწინებული სასჯელთა სისტემაში (სსკ-ის მე-40 მუხლი). ამ დროს სასჯელი მკაცრდება იმ მხრივ, რომ თუ მსჯავრდებულს იგი ადრე შეეძლო მოეხადა თავისუფლებაში, ამ ცვლილების შემდეგ მისი მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთის პირობებში მოხდა შექმნილია.

სწორედ ამიტომ, არასწორია 2006 წლის 28 აპრილის კანონის მიღების შემდეგ არაერთ ქართულ სასამართლო გადაწყვეტილებაში გაკეთებული განმარტება იმის შესახებ, რომ მსჯავრდებულის მიმართ თითქოს არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პირობითი მსჯავრი, თუ ქმედების ჩადენის დროს მოქმედი კანონი ამ ქმედების ჩადენისათვის ითვალისწინებდა პირობითი მსჯავრის გამოყენების შესაძლებლობას, მაგრამ შემდეგ მიღებული ახალი კანონით ამის შესაძლებლობა მოისპო. ახალ კანონს ასეთ შემთხვევაში უკუძალა არა აქვს და მსჯავრდებულის მიმართ პირობითი მსჯავრის გამოყენებაზე იმ მოტივით უარის თქმა, რომ ახალი კანონი არ ითვალისწინებს ამის შესაძლებლობას, არასწორია.

ანალოგიური პოზიციაა გამოხატული საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 13 მაისის გადაწყვეტილებაში (№1/1/428,447,459) საქმეზე: „საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქე ელგუჯა საბაური და რუსეთის ფედერაციის მოქალაქე ზვიად მანია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“. დავის საგანი იყო საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-3 მუხლის პირველი ნაწილის კონსტიტუციურობა საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტის მეორე წინადადებასთან მიმართებით. ამ გადაწყვეტილების 32-ე პუნქტში მითითებულია: „სასჯელის არაპირდაპირ გამკაცრებად უნდა ჩაითვალოს დანაშაულებრივი ქმედებისათვის პირობითი მსჯავრის გაუქმება მისი ჩადენის შემდეგ, მიუხედავად იმისა, რომ იგი არ არის გათვალისწინებული სასჯელთა სისტემაში. გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ პირობითი მსჯავრი არაპირდაპირ სასჯელთა სისტემის სიერცეშია. ის აქცესორული ხასიათისაა, ვინაიდან არ არსებობს პირობითი მსჯავრი სასჯელის გარეშე და ამ აზრით სასჯელის ერთგვარი თანამგზავრია“.

თუ ახალმა კანონმა დააწესა ხანდაზმულობის ან ნასამართლობის გაქარწყლების ახალი ვადები ან განსხვავებული წესი, ახალ ნორმას ექნება უკუძალა, მიუხედავად იმისა, იგი აუმჯობესებს თუ აუარესებს პირის მდგომარეობას. ეს წესი არ ეწინააღმდეგება საერთაშორისო და ევროპულ აქტებს (იხ. საერთაშორისო პაქტის მე-15 მუხლი, ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლი), ასევე შეესაბამება ხანდაზმულობის ვადების გამოუყენებლობის შესახებ 1968 წლის გაეროს კონვენციის სულისკვეთებას. დანაშაულის ჩამდენ პირს, კანონიერების პრინციპიდან გამომდინარე, სისხლის სამართლის კანონი აძლევს გარანტიას მხოლოდ ორ საკითხზე:

(1) ქმედების დანაშაულებრიობის დაწესებას ქმედების ჩადენის შემდეგ არა აქვს უკუძალა;

(2) ქმედების დასჯადობის გამკაცრებას ქმედების ჩადენის შემდეგ არა აქვს უკუძალა.

ყველა სსკა შემთხვევაში სისხლის სამართლის კანონს უკუძალა შეიძლება მიეცეს. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლის („არ არსებობს სასჯელი კანონის გარეშე“) კომენტარებში ეკითხულობთ, რომ ახალ კანონს, რომელიც სისხლის სამართლებრივი დევნის ხანდაზმულობის ვადას ქმედების ჩადენის შემდეგ მიღებული ახალი კანონით ზრდის, აქვს უკუძალა. იქვე მითითებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტები (2000 წლის 22 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე „ცოემე და სხვები ბელგიის წინააღმდეგ“ და სხვ.). საკითხს იმის შესახებ, მოქმედებს თუ არა იგივე წესი იმ შემთხვევაში, როცა ასეთი კანონი მას შემდეგ იქნა მიღებული, რაც ქმედების ჩადენის დროს მოქმედი ხანდაზმულობის ვადა უკვე გასული იყო, სტრასბურგის სასამართლო ღიად ტოვებს (იხ. *W. Gollwitzer, Menschenrechte im Strafverfahren. MRK und IPBPR. Kommentar*, 2005, გვ. 441).

მიუხედავად საკითხისადმი საერთაშორისო დონეზე ასეთი მიდგომისა, სადავო გახდა საქართველოში ამ პოზიციის კონსტიტუციურობა (საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტთან მიმართებაში). სწორედ ამიტომ, საქართველოს უახლოეს საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკაში არსებობს ურთიერთსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილებები. ასე, მაგალითად, კონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვიტა საკითხი საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ ერთ-ერთ განზრახ მკვლელობის საქმეზე და პირი გაათავისუფლა პასუხისმგებლობისაგან ხანდაზმულობის თავდაპირველი ვადების გასვლის გამო, მაშინ როდესაც ახალი კოდექსით დაწესებული ხანდაზმულობის ვადები ჯერ კიდევ არ იყო გასული.

სსკა ანალოგიურ შემთხვევაში კი, პირი ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის დაისაჯა თავისუფლების აღკვეთით, მაშინ, როდესაც პასუხისგებაში მიცემის დროს ხანდაზმულობის თავდაპირველი ვადა უკვე გასული იყო. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საკასაციო პალატამ აღნიშნულ საქმეზე შეტანილი საკასაციო საჩივარი არ მიიჩნია დასაშვებად და თავი აარიდა მნიშვნელოვანი სამართლებრივი განმარტების გაკეთებას, რის გამოც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე დადგა საკითხი იმის თაობაზე, თუ რამდენად შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტის დებულებას ხანდაზმულობის ვადების შესახებ ასეთი ინტერპრეტაცია. კონსტიტუციის ამ ნორმის მიხედვით, „არავინ არ აგებს პასუხს იმ ქმედობისათვის, რომელიც მისი ჩადენის დროს სამართალდარღვევად არ ითვლებოდა. კანონს, თუ ის არ ამსუბუქებს ან არ აუქმებს პასუხისმგებლობას, უკუძალა არა აქვს“.

ასეთ შემთხვევაში, უკუძალის აკრძალვის მომხრეთა არგუმენტაცია არის ის, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 71-ე მუხლს, რომელიც ეძღვნება ხანდაზმულობის ვადებს, აქვს სახელწოდება:

„სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო“.

გასათვალისწინებელია შემდეგი გარემოება: თუ ამ ვადის გაზრდა ხანდაზმულობის ვადის გასვლის ან ნასამართლობის გაქარწყლების შემდეგ მოხდა, ასეთ შემთხვევაში ახალ კანონს არ უნდა ჰქონდეს უკუძალა, ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი გაუარესება მანამდე მოხდა, მაშინ გამოიყენება თუ არა ახალი კანონი, ამ საკითხზე გადაწყვეტა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 13 მაისის ზემოდასახელებული გადაწყვეტილება (№1/1/428,447,459) საქმეზე: „საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქე ელგუჯა საბაური და რუსეთის ფედერაციის მოქალაქე ზვიად მანია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ გაიზიარა ჩვენი პოზიცია, რომელიც ადრე იქნა გამოთქმული: „თუ კანონმა დააწესა ხანდაზმულობის ... ახალი ვადები, გამოიყენება ახალი კანონი, მაშინაც კი, თუ ის გაუარესებს პირის მდგომარეობას. იმისათვის, რომ ადგილი არ ჰქონდეს კონსტიტუციის დარღვევას, გათვალისწინებული უნდა იქნეს შემდეგი მომენტი: თუ პირის მდგომარეობის ასეთი გაუარესება ხანდაზმულობის ვადის გასვლის... შემდეგ მოხდა, ბუნებრივია, ასეთ შემთხვევაში ახალ კანონს არ ექნება უკუძალა, ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი გაუარესება მანამდე მოხდა, მაშინ გამოიყენება ახალი კანონი“ (იხ. ნ. გვენეტაძე, *მ. ტურავა*, სისხლის სამართლის საქმეებზე გადაწყვეტილების მიღების მეთოდოლოგია, 2005, გვ. 17).

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, ეყრდნობა რა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს, 2009 წლის 13 მაისის ზემოდასახელებული გადაწყვეტილების 25-ე პუნქტში მიუთითებს: „როცა კანონმდებელი ისე ზრდის ხანდაზმულობის ვადებს, როდესაც ჯერ არ ამოწურულა ძველი კანონით დადგენილი ხანდაზმულობა, ეს შემთხვევა არ შეიძლება მივიჩნიოთ კონსტიტუციის დარღვევად. იგი არ მოდის წინააღმდეგობაში კანონის უკუძალის აკრძალვის კონსტიტუციურ პრინციპთან და, შესაბამისად, არც სადავო ნორმით გათვალისწინებული აკრძალვის ფარგლებში არ მოიაზრება. მართალია, ამ შემთხვევაშიც პირის უფლებრივი სფერო განიცდის გარკვეულ უარყოფით ზემოქმედებას იმით, რომ მის მიმართ ხანგრძლივდება სისხლის სამართლებრივი დევნა, მაგრამ ეს ნორმატიული სინამდვილე მართლდება სამართლებრივი უსაფრთხოების ინტერესებით. კანონმდებელი ამით ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ პირის სისხლის სამართლებრივი დევნისათვის არ არის საკმარისი ძველი კანონით დადგენილი ვადები. ვინაიდან სამართლიანი მართლმსაჯულება მოითხოვს ხანდაზმულობის განსაზღვრულ ვადებს, შეუძლებელია პირის პა-

სუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება მარტოდენ იმ საფუძველით, რომ ძველი კანონით სხვა ვადა იყო დადგენილი. ვიდრე არ დასრულებულა ხანდაზმულობის ვადა, მანამ სისხლისსამართლებრივი დევნის სუბიექტს არ წარმოეშობა პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების მატერიალური უფლება. პირს ვერ ექნება იმისი კანონიერი მოლოდინი, რომ სახელმწიფო არ ან ვერ განახორციელებს სისხლისსამართლებრივ დევნას ხანდაზმულობის ვადის ფარგლებში. ხანდაზმულობის ვადის ამოწურვამდე, პირს ვერ ექნება ლეგიტიმური მოლოდინი, რომ ის გათავისუფლება პასუხისმგებლობისაგან. ვადის ამოწურვამდე, ხანდაზმულობის გაგრძელება არ ხელყოფს პირის შესაძლებლობას, წინასწარ განჭვრიტოს მისი ქმედების სამართლებრივი შედეგი”.

საკონსტიტუციო სასამართლო იქვე განსაზღვრავს სისხლის სამართლის კანონის საგარანტიო ფუნქციის ფარგლებს: „სისხლის სამართალი პირის უფლების დასაცავად იძლევა იმდენ გარანტიას, რამდენიც აუცილებელი და შესაძლებელია”.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების 28-ე პუნქტში კი, ვკითხულობთ: „როდესაც გასულია ხანდაზმულობის ვადა დამნაშაის დასჯა აღარ არის საჭირო, იგულისხმება, რომ დროის გასვლის შემდეგ ქმედების დანაშაულებრიობა უქმდება. ამიტომაც მისი რეტროაქტიულად გამოყენება არღვევს კანონიერების პრინციპს”. იქვე მითითებულია უნგრეთის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ანალოგიურ შემთხვევაში კანონის რეტროაქტიულობის აკრძალვის პრინციპის გამოყენების შესახებ. ასევე, აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი პრეცედენტი (*სტოგნერი* კალიფორნიის წინააღმდეგ), რომლის თანახმად, კალიფორნიის კანონი, რომელიც ხანდაზმულობის ვადის გასვლის შემდეგ აახლებდა სისხლისსამართლებრივ დევნას, ჩაითვალა აშშ-ს კონსტიტუციის პირველი მუხლის მე-9 პარაგრაფის დარღვევად, რომელიც კრძალავდა *ex post facto* კანონმდებლობის მიღებას. ამერიკულმა სასამართლომ ჩათვალა, რომ რადგანაც ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო პირს აღარ ვკისრებოდა პასუხისმგებლობა, ხოლო ახალი კანონით მოხდა მისი დაკისრება, ეს ვითარება ტოლფასია იმ სიტუაციისა, როდესაც კონკრეტული ქმედება არ არის დასჯადი, ხოლო ახალი კანონით იგივე ქმედება ხდება დასჯადი.

(საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 13 მაისის ზემოდასახელებული გადაწყვეტილების მიღების დროს მოსამართლეთა მიერ გამოთქმული იქნა განსხვავებული საგულისხმო მოსაზრებები, რომელთა ნახევარ შემადგენელია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ვებ-გვერდზე).

ხანდაზმულობის ვადების უკუძალის საკითხი გერმანიაში განსაკუთრებით სადისკუსიო გახდა ნაციონალ-სოციალისტების მიერ

ჩადენილ მკვლევრობებთან დაკავშირებით. მკვლევრობა დამამძიმებელ გარემოებებში გერმანიაში დღეისათვის არ ექვემდებარება ხანდაზმულობას (გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 78-ე II პარაგრაფი). ნაციონალურ-სოციალისტურ გერმანიაში ამ დანაშაულზე მოქმედებდა 20-წლიანი ხანდაზმულობის ვადა. მაშასადამე, მეორე მსოფლიო ომის დროს ჩადენილი მკვლევრობების ხანდაზმულობის ვადა გავიდა 1965 წელს, მაშინ როდესაც არაერთი დამნაშავე ჯერ კიდევ არ იყო გასამართლებული. ასეთ ვითარებაში მათ მიმართ სისხლისსამართლებრივ დევნაზე უარის თქმა იყო კრიმინალ-პოლიტიკურად არასასურველი. კანონმდებელმა 1969 წელს მკვლევრობის კვალიფიციურ შემადგენლობაზე ხანდაზმულობის ვადა 30 წლამდე გაზარდა, ხოლო საბოლოოდ 1979 წელს მთლიანად უარი თქვა ამ დანაშაულისათვის ხანდაზმულობის ვადების გამოყენებაზე (იხ. *J. Baumann*, ZRP 1979, 150). ეს პრობლემატიკა გერმანიის გაერთიანების შემდეგ, გასული საუკუნის 90-იან წლებში, ისევ გახდა აქტუალური, როცა ხანდაზმულობის ვადები გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ჩადენილი ზოგიერთი დანაშაულისათვის უკუძალით ფაქტობრივად გაგრძელდა (იხ. *R. Rengier*, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 20).

გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო და გაბატონებული შეხედულება ავითარებს თვალსაზრისს, რომ ნებადართულია ხანდაზმულობის ვადების უკუძალით გაგრძელება, თუ ვადა ჯერ კიდევ არ იყო გასული. ამ პოზიციას არაერთი ავტორი უჭერს მხარ, რადგან მიაჩნია, რომ ხანდაზმულობის ვადების შესახებ ნორმა საპროცესო-სამართლებრივი ხასიათისაა, რომელიც გერმანიის ძირითადი კანონის 103-ე II მუხლის დაცვის ქვეშ არ ექცევა. ითვლება, რომ ხანდაზმულობა ეხება დევნას და არა დასჯადობას. დაუშვებლად მიიჩნევა გაზრდილი ხანდაზმულობის ვადებისათვის უკუძალის მინიჭება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი მოხდა ქმედების ჩადენის დროს მოქმედი ხანდაზმულობის ვადების გასვლის შემდეგ (იხ.: BVerfGE 25, 269, 284; BVerfG NJW 1995, 1145; NStZ 2000, 251; *C. Roxin*, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 167-168; *R. Rengier*, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 21).

თუ ახალმა კანონმა დააწესა ნასამართლობის გაქარწყლების ახალი ვადები ან განსხვავებული წესი, მაშინ მოქმედებს შემდეგი დებულება: თუ ნასამართლობა არის ქმედების შემადგენლობის მკვალიფიციურებული გარემოება, ასეთ შემთხვევაში ნასამართლობის ვადების გაზრდას უკუძალა არა აქვს.

სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების დროს სისხლის სამართლის კანონს აქვს უკუძალა, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა იგი აუზრუნველყოფს პირის მდგომარეობას.

მოქმედი კოდექსის 72-ე მუხლი აწესებს სასჯელისაგან ვადამდე პირობით გათავისუფლების სხვადასხვა ვადებს დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით: სასჯელის ვადის არანაკლებ ნახევრის (ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის), არანაკლებ ორი მესამედის (მძიმე დანაშაულისათვის).

შაულისათვის) და არანაკლებ სამი მეოთხედის (განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის) მოხდას.

ძველი კოდექსის 54-ე და 54¹-ე მუხლებისაგან განსხვავებით, ახალი კოდექსის 72-ე მუხლი რიგ შემთხვევებში აუმჯობესებს მსჯავრდებულის მდგომარეობას, რა დროსაც ახალ კოდექსს უკუძალა აქვს, ხოლო ზოგ შემთხვევაში აუარესებს მის მდგომარეობას. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ახალ კანონს არა აქვს უკუძალა.

ისეთი გაუფრთხილებელი დანაშაულისათვის, როგორიცაა, მაგალითად, ავტოსატრანსპორტო შემთხვევა, რასაც ადამიანის სიკვდილი მოჰყვა, ძველი კოდექსი ითვალისწინებდა სასჯელისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებას სასჯელის არანაკლებ ნახევრის მოხდის შემდეგ, ხოლო მოქმედი კოდექსით ეს დანაშაული (სსკ-ის 276-ე მუხლის მე-5 ნაწილი) მიეკუთვნება მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას. ამ დანაშაულისათვის სასჯელისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლება გათვალისწინებულია სასჯელის არანაკლებ ორი მესამედის ფაქტობრივად მოხდის შემდეგ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადრინდელი პრაქტიკის მიხედვით, ამ შემთხვევაში კანონს არ მიენიჭა უკუძალა. 2000 წლის 1 ივნისამდე ჩადენილი ასეთი დანაშაულებისათვის გამოყენებულ იქნა ძველი კოდექსის 54-ე მუხლი, რომელიც ითვალისწინებდა სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებას მას შემდეგ, რაც მსჯავრდებული მოიხდიდა დანიშნული სასჯელის ვადის არანაკლებ ნახევარს. ერთ-ერთ განჩინებაში, 2000 წელს, საკასაციო პალატამ ჩათვალა, რომ სასჯელისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების მდგომარეობის გაუარესება წარმოადგენს (არაპირდაპირ) სასჯელის გამკაცრებას, რის გამოც არასწორად მიიჩნია ახალი კოდექსის 72-ე მუხლისათვის უკუძალის მინიჭება იმ შემთხვევაში, როცა იგი აუარესებს მსჯავრდებულის მდგომარეობას.

შემადგენლობის სახელწოდების შეცვლა ან შემადგენლობათა გაერთიანება არ ნიშნავს ქმედების დასჯადობის გაუქმებას. ეს არის საკანონმდებლო ტექნიკის საკითხი. მაგალითად, ძველი კოდექსით დასჯადი იყო „კონტრაბანდა“ (სსკ-ის 79-ე მუხლი), მოქმედი კოდექსით კი - „საბაჟო წესის დარღვევა“ (სსკ-ის 214-ე მუხლი).

თუ ახალი კანონი ამსუბუქებს სასჯელს ქმედებისათვის, რომლის გამოც დამნაშავე მას იხდის, იგი უნდა შემცირდეს ახალი კანონის სანქციის ფარგლებში.

რაც შეეხება კანონიერ ძალაში შესულ განაჩენს, მისი გადასინჯვა შეიძლება მხოლოდ ახლად აღმოჩენილ ან ახლად გამოვლენილ გარემოებათა შემთხვევაში საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის მიერ, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 593-601-ე მუხლებში გათვალისწინებული წესით. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 593-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი ახლად გამოვლენილ სამართლებრივ გარემოებად მიუთითებს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყ-

ყვეტილების გამოტანის შემდეგ ახალი კანონის მიღებას, რომელიც აუქმებს ან ამსუბუქებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. მაგალითად, ძველი კანონი დანაშაულებრივი ქმედებისათვის ითვალისწინებდა თავისუფლების აღკვეთას ვადით სამიდან ათ წლამდე, ხოლო ახალი კოდექსით იმავე ქმედებისათვის გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა შვიდ წლამდე. ახალი კანონი უფრო მსუბუქია. მიუხედავად ამისა, თუ პირს შეფარდებული ჰქონდა ხუთი წელი, მის მიმართ დადგენილი კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი, როგორც წესი, შეიძლება არ დაექვემდებაროს გადასინჯვას, ვინაიდან დანიშნული სასჯელი ახალი კანონის სანქციის ფარგლებშია. იმ შემთხვევაში კი, როცა პირს შეფარდებული ჰქონდა რვა წელი, ესე იგი ახალი კანონის მაქსიმუმზე მეტი, მაშინ მას სასჯელი უნდა შეუმცირდეს, როგორც წესი, შვიდ წლამდე, ესე იგი, ახალი კანონის მაქსიმუმამდე, ვინაიდან ამ კატეგორიის საქმეთა განხილვის დროს, სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ, როგორც წესი, არ უნდა განსაზღვროს დამნაშავის ბრალის ხარისხი, მან მხოლოდ უნდა შეამციროს სასჯელი ახალი კანონის სანქციის ფარგლებში.

ვეროპული ქვეყნების პრაქტიკა განსხვავებულია ამ საკითხში, სადაც ახალი კანონის მიღება არ იწვევს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის გადასინჯვას.

თუ დანაშაულის ჩადენიდან განაჩენის გამოტანამდე კანონი რამდენჯერმე შეიცვალა, გამოიყენება ყველაზე მსუბუქი კანონი.

თუ პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ განაჩენის გამოტანის შემდეგ ძალაში შესული კანონი ამსუბუქებს პირის მდგომარეობას, სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოებმა უნდა გამოიყენონ უფრო მსუბუქი კანონი, ხოლო თუ ახალი კანონი ამძიმებს პირის მდგომარეობას, სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოები ქმედების დანაშაულებრიობისა და სანქციის ნაწილში იყენებენ ძველ კანონს, ხოლო სასჯელის მოხდის რეჟიმის ნაწილში გამოიყენება ახალი კანონი, მიუხედავად რეჟიმის შეცვლისა.

აღმზრდელობითი ხასიათის იძულებითი ღონისძიებები, რაც მოცემულია მოქმედი კოდექსის 90-96-ე მუხლებში, წარმოადგენენ არა სასჯელს, არამედ სოციალური დაცვის ღონისძიებებს. ამიტომ ისინი გამოიყენება იმ კანონის საფუძველზე, რომელიც მოქმედებს სასამართლოში საქმის განხილვის და არა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის დროს.

სადავოა, აქვს თუ არა უკუძალა ნორმის ინტერპრეტაციისა და, შესაბამისად, სასამართლო პრაქტიკის შეცვლას იმ ვითარებაში, როცა კანონი არ შეცვლილა. ფეიქრობ, ასეთ შემთხვევაში კანონის უკუძალის აკრძალვა არ მოქმედებს, ვინაიდან კანონი ბრალდებულის (განსასჯელის, მსჯავრდებულის) საზიაროდ არ შეცვლილა. ასეთ შემთხვევაში, შესაძლებელია, ადგილი ჰქონდეს შეცდომას აკრძალვაში.

რომელიც შეიძლება, თავიდან აუცილებადი იყოს (ანალოგიური პოზიცია იხ. *R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 19-20*).

კანონის უკუძალის აკრძალვა ასევე არ მოქმედებს სისხლის სამართლის პროცესში, ვინაიდან გამოიყენება ის საპროცესო ნორმა, რომელიც მოქმედებს ამა თუ იმ საპროცესო მოქმედების შესრულების დროს.

ხანდაზმულობის ვადის საკითხთან დაკავშირებით, გაბატონებულია პოზიცია, რომ იგი წარმოადგენს პროცესუალურ-სამართლებრივი ბუნების ინსტიტუტს, რომელიც მხოლოდ საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით არის მოთავსებული მატერიალური სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგად ნაწილში. მაშასადამე, ამ შეხედულების მიხედვით, მის მიმართ არ მოქმედებს კანონის უკუძალის აკრძალვის პრინციპი.

3.2.2 ანალოგიის გამოყენების საპირობო

სისხლის სამართლის კანონი კრძალავს ანალოგიას პიროვნების საზიანოდ, ხოლო უშვებს მას პიროვნების სასარგებლოდ. ეს უკანასკნელი კი, გამოხატულებას პოულობს სამოსამართლო სამართალშემოქმედებაში. პიროვნების სასარგებლოდ ანალოგიის დაშვების გამოხატულებაა მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მიერ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებებისა (მუხლი 32-ე) და ბრალის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებების (მუხლი 38-ე) შემოღება.

პიროვნების საზიანოდ, მაშასადამე, დაუშვებელი ანალოგიის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ შემდეგი: ქურდობა წარმოადგენს სხვისი მოძრავი ნივთის ფარულ დაუფლებას მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით. ელექტროენერგია (დენი) არ წარმოადგენს სხეულებრივ საგანს. მაშასადამე, იგი არ არის ნივთი, ამიტომ ელექტროენერგიის დატაცება (დენის მოპარვა) არ წარმოადგენს ქურდობას ქართული სსკ-ის 177-ე მუხლის მიხედვით. (ანალოგიური პოზიცია ჩამოყალიბდა ჯერ კიდევ გერმანიის რაიხის სასამართლოს მიერ, რომელსაც მხარს უჭერს გაბატონებული შეხედულებაც. შეად.: *RGS 29, 111; 32, 165; R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 24*). ასეთ შემთხვევაში დაუშვებელია ანალოგიის გამოყენება და დენის დამტაცებლის მიერ ქურდობის ჩადენის დასაბუთება იმ არგუმენტზე მითითებით, რომ თითქოს იგი წარმოადგენს ნივთის მოპარვის ანალოგიურ შემთხვევას. დასჯადობის ხარვეზი რომ აღმოიფხვრას, საჭიროა სისხლის სამართლის კოდექსებში სპეციალური ნორმის არსებობა (ასეთ სპეციალურ ნორმას, მაგალითად, გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსში წარმოადგენს 248-ე c პარაგრაფი).

ანალოგიისაგან უნდა განვასხვაოთ კანონის ახსნა-განმარტება. (ამ საკითხზე იხ. *R. Zippelius, Juristische Methodenlehre, მე-10 გამოცემა*).

2006, გვ. 42-85. არსებობს ამ წიგნის ქართული თარგმანი, რომელიც შეასრულა ლევან თოთლაძემ (სამართლის ასესორი), სამეცნიერო რედაქტორი პროფესორი მერაბ ტურავა).

ცნობილია სისხლის სამართლის კანონის ახსნა-განმარტების ოთხი ძირითადი სახე: 1) ბრამატიკული (ანუ სიტყვა-სიტყვი-თი); 2) სისტემური; 3) ისტორიული; 4) ობიექტურ-თელე-ოლოგიური (ratio legis). ინტერპრეტაციის ეს კლასიკური სახეები უკავშირდება ფრიდრიხ კარლ საეინის (1779-1861) სახელს.

სამოსამართლო სამართალში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ეს უკანასკნელი, რომელიც კანონის ინტერპრეტაციას ახდენს ნორმის არსიდან და მიზნიდან გამომდინარე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კანონის ახსნა-განმარტების ხერხების იერარქია სამოსამართლო სამართალგამოყენებაში არ არსებობს, არამედ იგი ხორციელდება „მეთოდური პლურალიზმის“ საფუძველზე. ისინი ერთმანეთს კი არ გამოორიცხავენ, არამედ ავსებენ (ამის შესახებ იხ. გ. ხუბუა, სამართლის თეორია, 2004, გვ. 160).

სისხლის სამართლის თეორიაში კანონის ახსნა-განმარტების ხერხებთან დაკავშირებით განასხვავებენ სუბიექტურ და ობიექტურ თეორიებს. სუბიექტური თეორია ემყარება კანონმდებლის ისტორიულ ნებას. ამ თეორიის მიხედვით, კანონის განმარტების დროს უნდა დადგინდეს სწორედ კანონმდებლის ისტორიული ნება, რის გამოც, სამართლის შემფარდებელი შებოჭილი უნდა იყოს ამ ნებით. დღეს სუბიექტური თეორია არ არის გაბატონებული, ვინაიდან ობიექტურ თეორიას ჰყავს ბევრი მხარდამჭერი. იგი კანონს განმარტაეს არა კანონმდებლის სუბიექტური ნების, არამედ კანონის ობიექტურ-თელეოლოგიური არსიდან გამომდინარე. კანონის მიღების შემდეგ მას არანაირი კავშირი არა აქვს კანონმდებელთან. მას გააჩნია „საკუთარი ცხოვრება“ და იგი ხშირად უფრო „ჭკვიანია“, ვიდრე კანონმდებელი.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადრინდელ პრაქტიკაში, 1999-2005 წლებში, ჩემს მიერ არაერთხელ იქნა გამოყენებული სწორედ კანონის განმარტების ობიექტურ-თელეოლოგიური თეორია.

სისხლის სამართალში გამოიყენება ინტერპრეტაციის სხვა თანამიმდევრული მეთოდებიც (ამის შესახებ იხ. R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ.31-33). ესენია: კონსტიტუციის შესაბამისი ახსნა-განმარტება; ევროპაერთიანების სამართლის შესაბამისი ახსნა-განმარტება; თელეოლოგიური რეშუქცია და „argumentum a fortiori“.

კონსტიტუციის შესაბამისი ინტერპრეტაციის მეთოდი განიხილება ასევე თელეოლოგიური ან სისტემური ახსნა-განმარტების ნაირსახეობად. არ შეიძლება სისხლის სამართლის კანონის ნორმა ისე იქნეს ინტერპრეტირებული, რომ იგი კონსტიტუციას ეწინააღმდეგებოდეს.

ევროპის კავშირის ფარგლებში გამოიყენება ე.წ. ნაციონალური სამართლის გაერთიანების სამართლის შესაბამისად ინტერპრეტაციის მეთოდი, რომელიც გულისხმობს ევროპის სამართლის უპირატეს გამოყენებას (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 442). იგი აიძულებს წევრ სახელმწიფოებს, მოახდინონ ნაციონალური (სისხლის) სამართლის გაერთიანების სამართლის შესაბამისი ინტერპრეტაცია. ასეთი ინტერპრეტაციის საცაღდებულო ხასიათი გამომდინარეობს ე.წ. *ლოიალურობის* პრინციპიდან (იხ. *K. Tiedemann, ZStW*, 116 (2004), 950). ინტერპრეტაციის საგანს წარმოადგენს არა მარტო მატერიალური სამართალი. გერმანიის უზენაესმა ფედერალურმა სასამართლომ თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში (იხ. *Pyrolyse-Entscheidung*, BGHSt 37, 333) სისხლის სამართლის კოდექსის 326-ე პარაგრაფის („სახიფათო ნარჩენებთან უნებართვო მოპყრობა“) პირველი აბზაცის ერთ-ერთი ცნების ინტერპრეტაციისათვის გამოიყენა ევროპული ნორმები და ამით გერმანიული სისხლის სამართლის კოდექსის დებულება გაერთიანების სექუნდერულ სამართალთან შესაბამისობით ახსნა. ამასთან დაკავშირებით გამოიყენება ტერმინი „ევროპის სამართლის აქცესორულობა“. ლიტერატურაში ხაზგასმულია, რომ ნაციონალური სამართლის გაერთიანების სამართლის შესაბამისად ინტერპრეტაციის მეთოდს არა აქვს აბსოლუტური პრიორიტეტულობა. იგი ნაციონალური სამართლის ინტერპრეტაციის კლასიკური მეთოდების თანაბარი რანგის მქონეა (იხ. *B. Hecker, Europäisches Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2007, გვ. 357), თუმცა მას, როგორც *primus inter pares* (ლათ. ნიშნავს: პირველი თანაბართა შორის), რელატიური უპირატესობა ახასიათებს (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 445).

თელეოლოგიური რეზუმცია. ამ დროს, კანონის მიზნიდან გამომდინარე, ხდება ნორმის თელეოლოგიურ-შესლუდვითი განმარტება. იგი მოითხოვს განსაკუთრებულ ლეგიტიმაციას, რადგან ამ დროს ხდება მოსამართლის მიერ კანონის სიტყვასიტყვითი მოთხოვნის იგნორირება (ამის შესახებ იხ. *გ. ხუბუა*, სამართლის თეორია, 2004, გვ. 157-158). ამ შემთხვევაში დომინირებს თელეოლოგიური ასპექტები.

„argumentum a fortiori“, ერთი მხრივ, გამოიხატება ფორმულით: „argumentum a maiore ad minus“. იგი გულისხმობს, რომ უფრო დიდიდან კეთდება დასკვნა პატარაზე. მაგალითად, თუ დანაშაულს წარმოადგენს სხვისი ნივთის დაზიანება ან განადგურება, როცა ნივთის ღირებულება 150 ლარს აღემატება (სსკ-ის 187-ე მუხლი), იგულისხმება, რომ 150 ლარის ღირებულების ნივთის დაზიანება ან განადგურება დანაშაულს არ წარმოადგენს. ასევე, თუ ორ ან მეტ ამსრულებელს შეუძლია წაიღინოს ჯგუფური დანაშაული (სსკ-ის 27-ე მუხლის პირველი ნაწილი), იგულისხმება რომ ერთი ამსრულებელი არ არის საკმარისი ჯგუფურობის დასადგენად. მეორე მხრივ, იგი გამოიხატება ფორმულით: „argumentum a minore ad maius“, რომელიც გულისხმობს,

რომ, პირიქით, უფრო პატარიდან კეთდება დასკვნა დიდზე. მაგალითად, თუ დანაშაულს წარმოადგენს პირადი მოხმარებისათვის ნარკოტიკული საშუალების მცირე ოდენობით უკანონო შეძენა, ჩადენილი ამ დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ (სსკ-ის 273-ე მუხლი), ამავე მუხლით მით უფრო დასჯადია დიდი ოდენობით ნარკოტიკული საშუალების უკანონო შეძენისათვის ნასამართლევი პირის მიერ პირადი მოხმარებისათვის ნარკოტიკული საშუალების მცირე ოდენობით უკანონო შეძენა. ამ ნორმაში სიტყვები: „ამ დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირი“ უნდა განიმარტოს არა მისი სიტყვასიტყვითი მნიშვნელობით, არამედ ე.წ. თელეოლოგიური ექსტენსიის (განვრცობის) მეთოდით.

3.2.3 ჩვეულებითი სამართლის გამოყენების საკითხი

კანონიერების პრინციპიდან გამომდინარე, დაუშვებელია ქმედების დასჯადობის განსაზღვრა ან სასჯელის დამძიმება დაუწერელი ჩვეულებითი სამართლის ნორმებით. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა შეიძლება დასაბუთდეს მხოლოდ პოზიტიური (დაწერილი) სამართლის ნორმის საფუძველზე (*nullum crimen sine lege scripta*). ბრალდებულის (განსასჯელის, მსჯავრდებულის) სასარგებლოდ ჩვეულებითი სამართლის გამოყენება შეზღუდული ზომით ნებადართულია. მაგალითად, მშობლების ან სხვა აღმზრდელების მიერ მოზარდის მიმართ აღმზრდელობითი მიზნით გამოყენებული ცემა ითვლებოდა დაუწერელი ხასიათის ჩვეულებით ნორმად, რომელიც გამოიყენებოდა, როგორც დასჯადობის გამომრიცხველი გარემოება. საზოგადოებრივი განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მან (თითქმის) დაკარგა ასეთი მნიშვნელობა.

პიროვნების სასარგებლოდ შესაძლებელია ჩვეულებითი სამართლის ნორმის გამოყენება, მაგალითად, საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა.

3.2.4 ნორმის განუსაზღვრელობის საკითხი

სამართლებრივი სახელმწიფოს ერთ-ერთი მოთხოვნაა, რომ სისხლის სამართლის ნორმა, რომლის საფუძველზეც ხდება პირის დასჯა, უნდა იყოს მკაფიოდ და ნათლად ჩამოყალიბებული, რომ ნორმის ადრესატს შეეძლოს მისი შინაარსის გაგება, რათა მას ჰქონდეს მართლწინააღმდეგობის შეგნება. მას უნდა შეეძლოს, იცოდეს, თუ რომელი ქმედებაა დასჯადი და რა სახისა და ზომის სასჯელია მისი ჩადენისთვის გათვალისწინებული. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ დანაშაულის შემადგენლობა უნდა იყოს კაზუისტიური ან შეიცავდეს მხოლოდ აღწერილობით ნიშნებს, არამედ ნორმა უნდა იყოს ზოგადი ქცევის წესი. რომელიც ასევე უნდა შეიცავდეს დანაშაულის შემადგენლობის შე-

ფასებით ანუ ნორმატიულ ნიშნებს, რომლებიც მოითხოვენ ინტერპრეტაციას. სამართალი, მათ შორის სისხლის სამართალი, არის სწორედ ნორმატიული ანუ შეფასებითი მეცნიერება, რომელიც, ინტერპრეტაციის გარეშე, მხოლოდ აღწერილობითი ნიშნებით კანონებსა და სხვა ნორმატიულ აქტებში ვერ გადმოიცემა.

აქედან გამომდინარე, ე.წ. „რეზინის“ ნორმა, რომელიც ნებისმიერ სიტუაციას მოერგება და ნორმის ადრესატს არ აძლევს მისი ზუსტი შინაარსის გაგების შესაძლებლობას, სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპის საწინააღმდეგოა.

32.5 ნორმის ნებადართული ინტერპრეტაცია თუ სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქციის იგნორირება?

სს.კ-ის მე-3 მუხლში მოცემული სისხლის სამართლის კანონის უკუქაღის აკრძალვისა და, მისგან გამომდინარე, ასევე სისხლის სამართლებრივი ანალოგიის აკრძალვის პრინციპის მიხედვით, მოსამართლეს უფლება არა აქვს განსასჯელის საზიანოდ („*in malam partem*“) დანაშაულის ახალი შემადგენლობა შექმნას ან არსებული გააფართოოს, თუ ჩადენილ ქმედებას არსობრივად არ მოიცავს არსებული საკანონმდებლო ნორმის შინაარსი.

ყოველ კონკრეტულ სადავო შემთხვევაში უნდა გაირკვეს, ადგილი ჰქონდა ნორმის ნებადართულ ინტერპრეტაციას, თუ სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქციის იგნორირებას. მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსიდან 2007 წლის 23 მაისის კანონით ამოღებულ იქნა 184-ე მუხლი („ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება მისაკუთრების მიზნის გარეშე“). ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში ასეთი შემთხვევები დღეისათვის კვალიფიცირდება, როგორც ქურდობა (სს.კ-ის 177-ე მუხლი), მიუხედავად იმისა, რომ კანონის მიხედვით, ქურდობა არის სხვისი მოძრავი ნივთის ფარული დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით (იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის გადაწყვეტილებებში გამოყენებულ ნორმათა განმარტებანი, 2008, გვ. 129-132).

3.3 კანონიერების პრინციპი საქრთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის მიხედვით

თანამედროვე საერთაშორისო მატერიალურ სისხლის სამართალში მოქმედებს სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქცია „*nullum crimen*“-პრინციპის გამოყენების ოთხივე შემთხვევით და იგი, ძირითადად, რეგლამენტირებულია რომის სტატუტის 22-24-ე მუხლებში:

(1) ქმედება დასჯადი უნდა იყოს მისი ჩადენის დროს (*lex scripta*). სტატუტის 22-ე მუხლი განსაზღვრავს კანონიერების პრინ-

ციპის არსს, კერძოდ, პირი არ ექვემდებარება სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, თუ ჩადენილი ქმედება მისი ჩადენის მომენტში არ წარმოადგენს დანაშაულს, რომელზეც ვრცელდება საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქცია;

(2) ქმედება ჩადენილ უნდა იქნეს სტატუტის ძალაში შესვლის შემდეგ (*lex praevia*). სტატუტის მე-11 მუხლში მითითებულია, რომ სასამართლოს იურისდიქცია ვრცელდება მხოლოდ იმ დანაშაულზე, რომელიც ჩადენილია მისი ძალაში შესვლის შემდეგ;

(3) მნიშვნელობა ენიჭება ნორმის განსაზღვრულობას (*lex certa*). პრობლემას წარმოადგენს სტატუტით გათვალისწინებულ ქმედების შემადგენლობათა დაუწერელი (მაგალითად, მიზეზობრივი კავშირი) და ნორმატიული (შეფასებითი) ნიშნები;

(4) ანალოგიის აკრძალვა (*lex stricta*). რომის სტატუტის მიხედვით, ნორმის შინაარსის არაერთგვაროვანი გაგების შემთხვევაში უპირატესობა აქვს ბრალდებულის (განსახჯელის) სასარგებლო ინტერპრეტაციას.

რომის სტატუტის 22-ე მუხლში ჩადებულია კანონიერების პრინციპის ისეთი ფუნდამენტური დებულება, როგორიცაა *nullum crimen sine lege* (არ არსებობს დანაშაული კანონის გარეშე), ხოლო 23-ე მუხლი ადგენს ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპს: *nulla poena sine lege* (არ არსებობს სასჯელი კანონის გარეშე). ამ უკანასკნელი პრინციპის არსი განმარტებულია შემდეგნაირად: პირი, რომელსაც სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო მიიჩნევს ბრალეულად, შეიძლება დაისაჯოს მხოლოდ სტატუტის დებულებების შესაბამისად.

დანაშაულის შემადგენლობა ზუსტად უნდა აიხსნას და იგი არ უნდა იქნეს გამოყენებული ანალოგიით პიროვნების საზიანოდ. თუ ნორმის ინტერპრეტაციის დროს წარმოიშვა ეჭვი, ნორმა ინტერპრეტირებული უნდა იქნეს ბრალდებულის სასარგებლოდ (რომის სტატუტის 22-ე მუხლის მე-2 აბზაცი). ამით საერთაშორისო სისხლის სამართალი განსხვავდება ნაციონალური სისხლის სამართლისაგან, სადაც ყველა ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტის (*in dubio pro reo*) პრინციპი სისხლის სამართლის პროცესში მოქმედებს მხოლოდ ფაქტობრივ გარემოებებთან მიმართებაში და არა მატერიალური ნორმის სამართლებრივი ინტერპრეტაციის დროს. ნაციონალურ სამართალში არ არსებობს ინტერპრეტაციის წესი, რომელიც მოსამართლეს დაავალდებულებდა, რომ განაჩენის გამოტანის დროს აუცილებლად ბრალდებულისათვის (განსახჯელისათვის) სასარგებლო ინტერპრეტაცია გამოეყენებინა (შეად. *R. Rengier, Strafrecht, AT*, 2009, გვ. 27). განაჩენის გამოტანამდე ნორმის შეცვლის შემთხვევაში უპირატესობა ენიჭება უკეთეს ნორმას (*lex mitior*).

სტატუტი, მართალია, კრძალავს ანალოგიას პიროვნების საზიანოდ, მაგრამ იგი ანალოგიის პიროვნების სასარგებლოდ გამოყენებას არ

გამორიცხავს. მაგალითად, სტატუტის 31-ე მუხლზე („სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველები“) დაყრდნობით პირი შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ნაციონალური კანონმდებლობით გათვალისწინებული ე.წ. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებების საფუძველზე, ე.ი. იმ გარემოებების არსებობისას, რომლებიც, მართალია, სახელდება ით არ არის მოხსენიებული ამ სტატუტში, მაგრამ ქმედება ჩადენილია ისეთ ვითარებაში, რომელიც სავსებით აკმაყოფილებს ქმედების მართლზომიერების ან პირის არაბრალეულობის პირობებს. საერთაშორისო სასამართლოს მიერ ნაციონალური სამართლის დებულებების გამოყენების შესაძლებლობა პირდაპირ არის მითითებული რომის სტატუტის 21-ე მუხლის („სამართლის წყაროები“) პირველ აბზაცში. სწორედ ამიტომ არის წარმოდგენილ ნაშრომში ნაციონალური და საერთაშორისო სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის ინსტიტუტების ურთიერთკავშირი დახასიათებული.

სტატუტის 24-ე მუხლი ეძღვნება კანონის უკუქაღლის საკითხს. პირს არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ამ სტატუტით იმ ქმედებისათვის, რომელიც ჩადენილია მის ძალაში შესვლამდე. ამავე მუხლის მეორე ნაწილით, შესაძლებელია კანონისათვის უკუქაღლის მინიჭება მხოლოდ პიროვნების სასარგებლოდ.

რომის სტატუტის 22-ე მუხლის მე-3 აბზაცი ხელშეუხებელს ტოვებს საერთაშორისო ჩვეულებით სამართალსა და საყოველთაოდ აღიარებულ სამართლებრივ პრინციპებზე დაფუძნებულ დასჯადობას, მაგრამ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს არ შეუძლია ასეთი დაუწერელი ქმედების შემადგენლობებით დასაჯოს პირი (სტატუტის 22-ე მუხლის პირველი აბზაცი). *Nulla poena*-პრინციპი (სტატუტის 23-ე მუხლი) კრძალავს გამოყენებულ იქნეს სასჯელი, რომელიც სტატუტით არ არის გათვალისწინებული. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ სტატუტი ითვალისწინებს აბსტრაქტულ სანქციას: თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალურ ვადას (30 წელი) და უვადო თავისუფლების აღკვეთას (სტატუტის 77-ე მუხლი). ასევე შესაძლებელია ჯარიმისა და ქონების კონფისკაციის დაკისრება. მაშასადამე, სასჯელის ფარგლები კონკრეტული შემადგენლობებისათვის ზუსტად არ არის განსაზღვრული, რაც, ვფიქრობ, წარმოადგენს გარკვეულ პრობლემას სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქციის თვალსაზრისით.

3.4 დანაშაულის ჩადენის ალბილი

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-4 მუხლიდან გამომდინარე, დანაშაულის ჩადენის დროისაგან განსხვავებით, დანაშაულის ჩადენის ადგილი განისაზღვრება არა მხოლოდ ქმედების ჩადენის ადგილით,

არამედ ორივე - როგორც ქმედების ჩადენის, ისე შედეგის დადგომის ადგილით. (დანაშაულის ჩადენის ადგილის ცნების შესახებ იხ. *ო. გამყრელიძე*, ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის, 1998, გვ. 189-200). ჩვენი სისხლის სამართლის კოდექსი დანაშაულის ჩადენის ადგილის განსაზღვრის დროს აღიარებს ე.წ. „სუპერმპლანობის“ (ანუ „საყოველთაობის“) თეორიას (*Ubiquitätstheorie*, ამის შესახებ იხ. *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT*, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 177-178).

ამ თეორიის მიხედვით, დანაშაულის ჩადენის ადგილია როგორც ქმედების ჩადენის ადგილი, სადაც პირმა თავისი დანაშაულებრივი ნება გამოავლინა, ასევე შედეგის დადგომის ადგილიც. მაგალითად, პირს საწამლაკი დაალევიანს საქართველოში, იგი მეორე დღეს ამ მოწამელისაგან გარდაიცვალა სომხეთში. დანაშაულის ჩადენის ადგილია ორივე სახელმწიფოს ტერიტორია – როგორც საქართველო, ისევე სომხეთი, რაც იმას ნიშნავს, რომ ორივე სახელმწიფო თანაბრადაა უფლებამოსილი, ამ პირის მიმართ განახორციელოს თავისი სისხლის სამართლის იურისდიქცია, ე.წ. ტერიტორიულობის პრინციპიდან გამომდინარე. ამ ორი სახელმწიფოდან გაასამართლებს ის სახელმწიფო, რომლის ხელშიც აღმოჩნდება დამნაშავე და მას, როგორც წესი, დამნაშავეს გადაცემის სამართლებრივი ვალდებულება არ წარმოეშობა.

საერთაშორისო სისხლის სამართლის მიხედვით, სხვა თანაბარი პირობების არსებობისას, ქმედების ადგილს ენიჭება უპირატესობა შედეგის ადგილთან შედარებით (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 79).

უმოქმედობის დროს დანაშაულის ჩადენის ადგილია ის, სადაც უნდა ემოქმედა პირს, ასევე სადაც უმოქმედობის შედეგი დადგა ან პირის წარმოდგენით უნდა დამდგარიყო.

თანამონაწილეობით ჩადენილი დანაშაული ამ თანამონაწილისათვის ჩადენილია როგორც ამსრულებლის მიერ ქმედების ჩადენისა და შედეგის დადგომის ადგილას, აგრეთვე იქ, სადაც თანამონაწილე მოქმედებდა და უმოქმედების შემთხვევაში უნდა ემოქმედა, ასევე, სადაც, მისი წარმოდგენით, დანაშაული უნდა ჩადენილიყო. თუ უცხოეთში ჩადენილი დანაშაულის თანამონაწილე საქართველოში ჩაიდენს ქმედებას, იგი დაისჯება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, მაშინაც, როცა ეს ქმედება დანაშაულის ჩადენის ადგილას დასჯადი არ არის.

მაშასადამე, მაშინ, როდესაც თანამონაწილისათვის დანაშაულის ჩადენის ადგილი არის აგრეთვე ამსრულებლის მიერ დანაშაულის ჩადენის ადგილი, ამსრულებლისათვის - პირიქით, დანაშაულის ჩადენის ადგილია არა თანამონაწილის ქმედების ადგილი, არამედ მის მიერ დანაშაულის ჩადენის ადგილი, რადგანაც თანამონაწილეობა აქცესორული ბუნებისაა, რაც ნიშნავს იმას, რომ თანამონაწილის

პასუხისმგებლობა დამოკიდებულია ანსრულებლის პასუხისმგებლობაზე, მაშინ, როდესაც ამსრულებლის პასუხისმგებლობა თანამონაწილის პასუხისმგებლობისაგან დამოუკიდებელია.

როგორც ცნობილია, ე.წ. „სუყველგანობის“ (ანუ „საყოველთაობის“) თეორიას ისტორიულად წინ უძღოდა „მოქმედების“ თეორია (ფრანკი), რომელიც დანაშაულის ჩადენის ადგილად აცხადებდა მხოლოდ დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის ადგილს. მისი წინამორბედია ასევე ე.წ. „შედეგის“ თეორია (ლისტი). ორივე ეს თეორია გარკვეულწილად ზღუდავს სახელმწიფოს სისხლის სამართლის იურისდიქციის ფარგლებს, რის გამოც აუცილებელი გახდა ორივე მათგანის შეერთება. ამ ახალი სინთეზური თეორიის მიხედვით, რომელიც მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის მე-4 მუხლის მე-2 ნაწილში, საქართველოში ჩადენილად ითვლება დანაშაული, რომელიც დაიწყო, გრძელდებოდა, შეწყდა (ე.წ. მოქმედების თეორია) ან დამთავრდა (ე.წ. შედეგის თეორია) მის ტერიტორიაზე. ეს ნორმა მთლიანობაში წარმოადგენს ე.წ. „სუყველგანობის“ თეორიის საკანონმდებლო რეგლამენტაციას.

3.5 საქართველოს სამართაშორისო სისხლის სამართლის პრინციპები

მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მეორე თავში, კერძოდ, მე-4, მე-5 და მე-6 მუხლებში, რომლებიც ეძღვნება ქართული სისხლის სამართლის კანონის მოქმედების ფარგლებს, მოცემულია ნაციონალურ სისხლის სამართლის კანონში ასახული სამართაშორისო სისხლის სამართლის პრინციპები (ასეთი ტერმინოლოგია: „საერთაშორისო სისხლის სამართლის პრინციპები“ იხ. წიგნში: H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 167; ასევე: D. Oehler, Internationales Strafrecht, მე-2 გამოცემა, 1983, გვ. 130).

ამ პრინციპების ჩამოყალიბებისას სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის შემმუშავებელი ქვეყმისა ძირითადად ეყრდნობოდა კონტინენტალური ევროპის სისხლის სამართლის კანონისა და დოგმატიკის პოზიციებს.

სისხლის სამართლის კანონის გამოყენებისა და სახელმწიფოს იურისდიქციის გავრცელებასთან დაკავშირებით, საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსიდან გამომდინარეობს *ხუთი* პრინციპი.

კონტინენტალური ევროპის ქვეყნებისაგან განსხვავებით, საერთო სამართლის ქვეყნებში არ არის პრინციპთა მრავალფეროვნება და იქ, გარდა 'სოფიერთი გამონაკლისისა' (*cross-frontier offences*), უპირატესობა ენიჭება ე.წ. ტერიტორიულობის პრინციპს (იხ. M. Münsdorfer (Hg.), Die allgemeine Straftatlehre des common law, 2005, გვ. 220).

3.5.1 ტერიტორიულობის პრინციპი

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-4 მუხლიდან გამომდინარე, იმას, ვინც დანაშაული ჩაიდინა საქართველოს ტერიტორიაზე, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით.

დანაშაული საქართველოშია ჩადენილი, თუ იგი დაიწყო, გრძელდებოდა, შეწყდა ან დამთავრდა საქართველოში. სუვეერელგანობის პრინციპით, დანაშაული საქართველოშია ჩადენილი, თუ ქმედება საქართველოში იქნა ჩადენილი, ან შედეგი აქ დადგა.

ტერიტორიულობის პრინციპით იურისდიქციის გავრცელების დროს გამონაკლისია ე.წ. **მასშტაბური ტერიტორიულობის წესი**. ამ წესიდან გამომდინარე, დიპლომატიური იმუნიტეტის მქონე პირის მიმართ, თუ მას იმუნიტეტი არ მოეხსნა, არ შეიძლება გავრცელდეს საქართველოს იურისდიქცია.

რომის სტატუტის 27-ე მუხლის თანახმად, არც შიდასახელმწიფოებრივი და არც დიპლომატიური იმუნიტეტი არ აბრკოლებს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მიერ სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას იმ პირებზე, რომლებმაც ჩაიდინეს შემდეგი ოთხი სახის დანაშაული, რომელთა ჩამონათვალი მოცემულია ამავე სტატუტის მე-5 მუხლში: 1. გენოციდი; 2. დანაშაული ადამიანურობის წინააღმდეგ; 3. ომის დანაშაული; 4. აგრესია. (ამ მეოთხე დანაშაულის შემადგენლობა ჯერ არ არის ჩამოყალიბებული, მაშასადამე, მასზე ჯერჯერობით ვერ ხორციელდება სასამართლოს ფაქტიური იურისდიქცია).

იმას, ვინც დანაშაული ჩაიდინა საქართველოს (საზღვაო ან საჰაერო) ხომალდზე ან ასეთი ხომალდის წინააღმდეგ, რომელიც უფლებამოსილია, ისარგებლოს საქართველოს სახელმწიფო აღმით ან ამოსაცნობი ნიშნით, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, თუ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით სხვა რამ არაა გათვალისწინებული.

ე.წ. „**ალმის პრინციპი**“ აქვს საერთაშორისო-სამართლებრივი აღიარება (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 32).

ხომალდი ითვლება საქართველოს მცურავ ან მფრინავ ტერიტორიად. მოქმედი ქართული კოდექსი, (განსხვავებით ძველისაგან), ერთმანეთისაგან არ განასხვავებს სამოქალაქო და სამხედრო ხომალდებს. ამ შემთხვევაში მოქმედებს ე.წ. სუვეერელგანობის პრინციპი. ასე, მაგალითად, თუ ქართული გემი იმყოფება თურქეთის ნავსადგურში და მასზე მოხდა დანაშაული, ამ ქმედების მიმართ გავრცელდება როგორც საქართველოს, ასევე თურქეთის იურისდიქცია. დამნაშავეს თავისი სისხლის სამართლის კანონის გამოყენებით გაასამართლებს ის სახელმწიფო, რომლის ხელშიც აღმოჩნდება მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი.

ამრიგად, საქართველოს სახელმწიფო აღმით ან ამოსაცნობი ნიშნით უცხოეთის ტერიტორიაზე მყოფ ხომალდზე ვრცელდება როგორც ჩვენი, ასევე იმ ქვეყნის იურისდიქცია, რომლის ტერიტორიაზეც ის იმყოფება. ასევე, პირიქით, იგივე წესი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმ შემთხვევაშიც, თუკი თურქეთის გემი ჩვენს ნავსადგურშია.

ანალოგიურად წყდება საკითხი, თუ დანაშაული მოხდა საელჩოს ტერიტორიაზე. აქ ჩადენილ დანაშაულზე ვრცელდება ორივე ქვეყნის იურისდიქცია. მაგალითად, საქართველოს მოქალაქის მიერ უცხოეთში საქართველოს საელჩოს ტერიტორიაზე შედწევა, სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ამა თუ იმ ნივთის გატაცების მიზნით, რაც გამოიხატა სიგნალიზაციის სისტემის გაფუჭებით შენობაში შეღწევისა და დაცვის თანამშრომლის მკვლელობაში, საელჩოს ადგილმდებარეობის ქვეყნის კანონით შეიძლება დაისაჯოს როგორც მკვლელობა, ქონების განადგურება და ა.შ., ხოლო სათანადო პირობების არსებობისას, ასევე, საქართველოს სსკ-ის 314-ე მუხლით, როგორც, მაგალითად, ჯაშუშობა.

მაშასადამე, ტერიტორიულობის პრინციპიდან გამომდინარე, საქართველო ახორციელებს თავის სისხლისსამართლებრივ იურისდიქციას მის ტერიტორიაზე ჩადენილ ნებისმიერ დასჯად ქმედებათა მიმართ, ვინც არ უნდა ჩაიდინოს იგი, იქნება ეს საქართველოს მოქალაქე, უცხოელი თუ მოქალაქეობის არმქონე პირი. როგორც უკვე აღვნიშნე, ამ საერთო წესიდან გამონაკლისია დიპლომატიური იმუნიტეტით აღჭურვილი პირის მიერ დანაშაულის ჩადენა.

დასკვნის სახით შეიძლება კიდევ ერთხელ ხაზგასმით აღინიშნოს, რომ ტერიტორიულობის პრინციპიდან გამომდინარე, დანაშაულის ჩადენის ადგილის განსაზღვრის დროს საქართველოს სისხლის სამართლის კანონი აღიარებს ე.წ. „საყოველთაოობის“ ანუ „სუვერენიტეტის“ პრინციპს. ეს იმას ნიშნავს, რომ დანაშაული საქართველოს ტერიტორიაზე ჩადენილად ითვლება როგორც მაშინ, როცა დანაშაულებრივი ქმედება განხორციელდა ჩვენი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, ასევე მაშინ, როცა აქ მხოლოდ დანაშაულებრივი შედეგი დადგა, ხოლო დანაშაულებრივი ქმედება უცხო ქვეყნის ტერიტორიაზე იქნა შესრულებული.

3.5.2 ატმთური კმრსონალშრობის ანუ მოქალაქეობის პრინციპი

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-5 მუხლიდან გამომდინარე, საქართველო თავის სისხლის სამართლის იურისდიქციას ახორციელებს ნებისმიერი იმ დასჯადი ქმედების მიმართ, რომელიც საკუთარი მოქალაქის ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის მიერ იქნება ჩადენილი სასღვარგარეთ.

საკუთარი მოქალაქის დასჯის პრინციპი ამ შემთხვევაში გაფართოებულია დანაშაულის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის მომენტზე მითითებით. ქართულ სისხლის სამართლის კოდექსში მოცემული აქტიური პერსონალურობის პრინციპის ასეთი გაფართოება (ე.წ. *Domizilprinzip*) აღიარებულია საერთაშორისო სისხლის სამართალშიც (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 37-38).

აქედან გამომდინარე, თუ საქართველოს მოქალაქემ ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრებმა მოქალაქეობის არმქონე პირმა უცხოეთში ჩაიდინა დანაშაული, ხოლო ამის შემდეგ იგი საქართველოში დაბრუნდა, საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 და სისხლის სამართლის კოდექსის მე-6 მუხლიდან გამომდინარე, საქართველო არ გადასცემს ამ პიროვნებას უცხო სახელმწიფოს და მის მიმართ სისხლისსამართლებრივ იურისდიქციას თვითონ განახორციელებს.

საქართველოს მოქალაქის სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოსათვის გადაცემის შესაძლებლობას ითვალისწინებს რომის სტატუტის 103-ე მუხლი, ისიც მხოლოდ ე.წ. *კომპლემენტარულობის* პრინციპის დაცვის პირობით (რომის სტატუტის მე-17 მუხლი).

ამრიგად, საქართველოს მოქალაქე (ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი), სადაც არ უნდა ჩაიდინოს მან დანაშაული, შეიძლება გასამართლდეს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით. მოქმედი კოდექსი არ აკეთებს დათქმას: თუ ისინი მსჯავრდებული არ ყოფილან სხვა სახელმწიფოში.

ერთი და იგივე ქმედებისათვის ორჯერ მსჯავრდების დაუშვებლობის კონსტიტუციური პრინციპი: *ne bis in idem* (საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-4 პუნქტი) მოქმედებს სახელმწიფოს შიგნით, ხოლო სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებში და *ad hoc* ტრიბუნალებთან, თუ სისხლის სამართლის მუდმივმოქმედ საერთაშორისო სასამართლოსთან მიმართებაში მოქმედებს სპეციალური წესები (იხ., მაგალითად, რომის სტატუტის მე-20 მუხლი).

ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნებისათვის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 დამატებითი ოქმის მე-4 მუხლი აწესრიგებს *ne bis in idem*-ის (ხელმოწერა გასამართლების ან დასჯის აკრძალვა) პრინციპთან დაკავშირებით წარმოშობილ სამართლებრივ ურთიერთობებს: „დაუშვებელია სისხლის სამართლის წესით პირის ხელმოწერა გასამართლება ან დასჯა ერთი და იმავე სახელმწიფოს იურისდიქციის ფარგლებში იმ დანაშაულისათვის, რომლისთვისაც ის ერთხელ უკვე იქნა საბოლოოდ გამართლებული ან მსჯავრდებული ამ სახელმწიფოს კანონისა და სისხლის სამართლის პროცედურის შესაბამისად“.

ევროპის კავშირის სისხლის სამართალში თავისი განსაკუთრებული აქტუალობა შეიძინა *ne bis in idem*-ის პრინციპმა. 1995 წლიდან მოქმედი *შენგენის შეთანხმების* 54-ე მუხლის მიხედვით, იმ პირის

მიმართ, ვინც ამ შეთანხმების მონაწილე ერთ-ერთი მხარის მიერ უკვე გასამართლებულია კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით, არ შეიძლება ხელშეკრულების მონაწილე სხვა მხარის მიერ იგივე ქმედებისათვის მოექცეს ხელახალი დენის ქვეშ, იმ პირობით, რომ გამოყენებული სანქცია უკვე აღსრულებულია, აღსრულების პროცესშია ან განაჩენის გამომტანი სახელმწიფოს სამართლით უკვე აღსრულებას არ ექვემდებარება.

ხელშეკრულებით გასამართლების ან დასჯის ამკრძალველი ეს ევროპული ნორმა აყენებს *საბ* წინაპირობას: (1) პირი კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით ხელშეკრულების მონაწილე ევროკავშირის წევრი ერთ-ერთი სახელმწიფოს მიერ უნდა იყოს უკვე გასამართლებული; (2) უნდა შეეხებოდეს იგივე ქმედებისათვის ხელახლა გასამართლებას და (3) უნდა არსებობდეს აღსრულების ელემენტი (იხ. *H. Satzger; Internationales und Europäisches Strafrecht*, მე-3 გამოცემა, 2009, გვ. 180).

„**ევროპის კავშირის პირითად უშლევბათა ძარბია**“, რომელზეც მითითებას აკეთებს ევროპის კავშირის ლისაბონის ხელშეკრულების (ამოქმედდა 2009 წლის 1 დეკემბერს) მე-6 მუხლი, იუსტიციურ უფლებათა თავში ეხება *ne bis in idem*-ის პრინციპს (მუხლი 50). იგი *შენგენის შეთანხმების* 54-ე მუხლისაგან განსხვავებით, კმაყოფილდება ევროკავშირის ერთ-ერთ წევრ სახელმწიფოში კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი ან გამამართლებელი განაჩენის არსებობის ფაქტით და არ მოითხოვს აღსრულების ელემენტის არსებობას. აღნიშნული ამარტივებს ამ პრინციპის გამოყენების პრაქტიკას ევროკავშირის ფარგლებში.

Ne bis in idem-ის პრინციპისადმი ევროპის საბჭოსა და ევროპის კავშირის ფარგლებში განსხვავებული მიდგომა იმის მაჩვენებელია, რომ სამართლებრივი ურთიერთთანამშრომლობის ნდობის ხარისხი ევროპის კავშირის ფარგლებში გაცილებით უფრო მაღალია, რის გამოც იგი იქცა ტრანსნაციონალურ პრინციპად.

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონის მიხედვით აქტიური პერსონალურობის პრინციპის გამოყენების მაგალითები:

საქართველოს მოქალაქემ დანაშაული ჩაიდინა რუსეთში. ჩადენილი ქმედება იქ დასჯადია, ჩვენთან - არა. საქართველო ვერ დასჯის და ვერც გადასცემს უცხო სახელმწიფოს თავის მოქალაქეს.

საქართველოს მოქალაქემ დანაშაული ჩაიდინა რუსეთში. ქმედება ორივე სახელმწიფოში დასჯადია. იგი დაისჯება ჩვენი კანონით, რუსეთისათვის გადაცემის გარეშე, თუმცა ამ ქმედებაზე ე.წ. ტერიტორიალურობის პრინციპით ვრცელდება რუსეთის იურისდიქცია.

საქართველოს მოქალაქემ დანაშაული ჩაიდინა რუსეთში. ჩვენი კანონით დასჯადია, რუსეთში - არა. იგი დაისჯება ჩვენი კანონით მხოლოდ მაშინ, თუ პირი ამ ქმედების ჩადენის დროს მოქმედებდა საქართველოს (სახელმწიფოს ან მოქალაქის) ინტერესების წინააღმდეგ, ამასთან, ჩადენილი დანაშაული უნდა იყოს მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე.

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-5 მუხლის მიხედვით, საქართველოს იურისდიქცია, გამომდინარე ღაცვის პრინციპიდან, ვრცელდება ყველა იმ უცხოელისა და მოქალაქეობის არმქონე პირის მოქმედებაზე, რომელიც საქართველოს ტერიტორიის გარეთ მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს ჩადენს საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ. ამ ინტერესების ხელყოფაში იგულისხმება არა მხოლოდ საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთის, არამედ აგრეთვე ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა. ეს იმას ნიშნავს, რომ საქართველოს მოქალაქის ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ჩადენი პირი ექვემდებარება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით დასჯადობას, მიუხედავად დანაშაულის ჩადენის ადგილისა და დამნაშაის მოქალაქეობისა (ე.წ. პასიური პრინციპის პრინციპი). საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქცია ვრცელდება აგრეთვე საქართველოს სახელმწიფო ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებათა მიმართ, მიუხედავად დანაშაულის ჩადენის ადგილისა და დამნაშაის მოქალაქეობისა (ე.წ. რეალური პრინციპი).

ამრიგად, თუ უცხოელმა უცხოეთში ჩაიდინა დანაშაული, რომელიც ქმედების ჩადენის ქვეყანაში დასჯადია, პასუხისმგებლობა დაეკისრება საქართველოს კოდექსით, თუ ჩადენილი ქმედება არის საქართველოს (სახელმწიფოს ან მოქალაქის, საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის) ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული.

მაგალითად, თუ უკრაინის მოქალაქემ კიევში ჩაიდინა საქართველოს მოქალაქის სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა (საქართველოს სსკ-ის 116-ე მუხლის პირველი ნაწილი), მისი ძარცვა (საქართველოს სსკ-ის 178-ე მუხლის პირველი ნაწილი), თაღლითობა (საქართველოს სსკ-ის 180-ე მუხლის პირველი ნაწილი) და ა.შ., იგი არ დაისჯება საქართველოს სისხლის სამართლის კანონით, ვინაიდან მის მიერ საქართველოს მოქალაქის წინააღმდეგ ჩადენილია ნაკლებად მძიმე დანაშაული, მაგრამ საქართველოს მოქალაქის განზრახი მკვლელობის (სსკ-ის 108-ე მუხლი), დამამძიმებელ გარემოებებში თაღლითობის (სსკ-ის 180-ე მუხლის მე-2, მე-3 და მე-4 ნაწილები) და ა.შ. ჩადენის შემთხვევაში, იგი ექვემდებარება საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქციას, ვინაიდან სახსრე გვაქვს საქართველოს წინააღმდეგ მიმართული მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული.

თუ უცხოელმა უცხოეთში ჩაიდინა ისეთი დანაშაული, რომელიც დანაშაულის ჩადენის ადგილის კანონით დასჯადი არ არის, ამ შემთხვევაშიც პასუხისმგებლობა დაეკისრება საქართველოს სისხ-

ლის სამართლის კოდექსით, თუ ჩადენილი ქმედება წარმოადგენს საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ (მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე) დანაშაულს. მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 37-ე თავით გათვალისწინებული საქართველოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშროების საფუძვლების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები.

3.5.4 უნივერსალურობის პრინციპი

ამ პრინციპის შესაბამისად, სისხლის სამართლის კოდექსის მე-5 მუხლიდან გამომდინარე, საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქცია ვრცელდება იმ ქმედებათა დასჯადობაზე, რომელთა დანაშაულებრივი ხასიათი გამომდინარეობს თვით საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებიდან, მაგალითად, 1948 წლის გენოციდის კონვენციიდან, 1949 წლის ჟენევის კონვენციებიდან და მათი 1977 წლის დამატებითი ოქმებიდან. ამ პრინციპის მიხედვით, უნივერსალური იურისდიქციის გამოყენებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს დანაშაულის ჩადენის ადგილს და ღამნაშაის მოქალაქეობას. თუ პირმა საზღვარგარეთ ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ქმედება, ჩვენი კანონით პასუხისმგებლობა დაეკისრება არა მხოლოდ მაშინ, თუ იგი საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულია (ე.წ. დაცვის პრინციპი), არამედ მაშინაც, თუ პასუხისმგებლობა ამ დანაშაულისათვის გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით (ე.წ. უნივერსალურობის პრინციპი).

საქართველოს სისხლის სამართლის მიხედვით, ამ პრინციპის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, დასჯადობის შემთხვევაში, არა აქვს მნიშვნელობა, სად იქნა ჩადენილი დანაშაული, ვინ იყო მისი ჩამდენი ან დანაშაულის მსხვერპლი.

სახელმწიფოთა საერთაშორისო პრაქტიკაში არსებობს უნივერსალური იურისდიქციის გამოყენებისადმი ფართო და ვიწრო მიდგომა.

ფართო ანუ აბსოლუტური უნივერსალური იურისდიქციის მიხედვით, სახელმწიფოს შეუძლია გააერცვლოს თავისი იურისდიქცია იმის მიუხედავად, პირი იმყოფება თუ არა მის სახელმწიფოს ტერიტორიაზე. სახელმწიფოთა უფრო დიდი მხარდაჭერით სარგებლობს უნივერსალური იურისდიქციისადმი ვიწრო ანუ კონდიციური მიდგომა, რომლის მიხედვით, ამ პრინციპით იურისდიქციის გავრცელების უფლებამოსილება აქვს სახელმწიფოს მხოლოდ ამ შემთხვევაში, თუ ბრალდებული იმყოფება მის ტერიტორიაზე. სწორედ ასე მიუდგნენ საკითხს გერმანიას. საფრანგეთისა და სხვა ევროპული

ქვეყნების სასამართლოები ექს-იუგოსლავიის ტერიტორიაზე ჩადენილ დანაშაულებთან მიმართებაში, თუმცა საპირისპირო პოზიცია გამოხატა ჰოლანდიამ, როდესაც ჩათვალა, რომ უნივერსალური იურისდიქციის განსახორციელებლად არ იყო აუცილებელი ბრალდებულის მის ტერიტორიაზე ყოფნა.

უნივერსალური იურისდიქცია ვრცელდება დანაშაულთა მხოლოდ შეზღუდული წრის მიმართ. აღიარებულია, რომ საერთაშორისო და საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულებიდან იგი ვრცელდება ქველა იმ დანაშაულის შემადგენლობაზე, რომელიც ეკუთვნის კატეგორიას: *jus cogens* (საერთაშორისო სამართლის იმპერატიული ნორმები), ხოლო სხვა დანარჩენი დანაშაულების თაობაზე არსებობს განსხვავებული მოსაზრებები (იხ. *Ch. Bassiouni, Introduction to international criminal law, 2003*, გვ. 698).

უნდა აღინიშნოს, რომ, მიუხედავ იმისა, რომ საერთაშორისო დანაშაულის შემადგენლობებს აქვთ *jus cogens*-ის სტატუსი, უნივერსალურობის პრინციპი დღეისათვის მაინც არ არის აღიარებული საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნორმად, არამედ წარმოადგენს ჩვეულებრივ კონვენციურ ნორმას.

როგორია უნივერსალური იურისდიქციის ფარგლები, მაგალითად, უენეის კონვენციებისა და რომის სტატუტის მიხედვით?

უენეის კონვენციებიდან და მათი პირველი დამატებითი ოქმიდან გამომდინარე, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი ითვალისწინებს უნივერსალური იურისდიქციის განხორციელების შესაძლებლობას შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო ორგანოებისათვის. უნივერსალური იურისდიქცია ეფუძნება დებულებას: *aut judicare aut dedere* (ან გადაეცი ან დასაჯე). სახელმწიფოს უფლებამოსილება, განახორციელოს უნივერსალური იურისდიქცია, გამომდინარეობს უენეის პირველი კონვენციის 49-ე, მე-2 კონვენციის 50-ე, მე-3 კონვენციის 129-ე, მე-4 კონვენციის 146-ე და პირველი დამატებითი ოქმის 85-ე მუხლებიდან.

ამ პრინციპის შესაბამისად, სახელმწიფო ვალდებულია, განახორციელოს სამართლებრივი დევნა იმ პირის მიმართ, რომელმაც ჩაიდინა ან უბრძანა სხვას ჩაეიდინა ომის დანაშაული და, მისი მოქალაქეობის მიუხედავად, გაასამართლოს იგი საკუთარი სასამართლო ორგანოების მეშვეობით ან გადასცეს სხვა ქვეყანას იმ პირობით, რომ ამ სახელმწიფოს აქვს საკმარის საფუძველი პირის სისხლისსამართლებრივი დევნისათვის. საერთაშორისო ხელშეკრულების თითოეული მონაწილე სახელმწიფო უფლებამოსილია, სისხლისსამართლებრივი იურისდიქცია განახორციელოს უნივერსალურობის პრინციპიდან გამომდინარე, მიუხედავად დანაშაულის ჩადენის ადგილისა, ისევე, როგორც დანაშაულის ჩამდენი პირის თუ მსხვერპლის სახელმწიფოსადმი კუთვნილებისა.

1998 წლის ივნის-ივლისში, რომში ჩატარებულ დიპლომატიურ კონფერენციაზე, სახელმწიფოთა დიდმა უმრავლესობამ მხარი დაუჭირა იმ დებულებას, რომ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მისცემოდა ისეთივე უნივერსალური იურისდიქცია გენოციდის, ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისა და ომის დანაშაულის მიმართ, როგორსაც თვითონ ფლობენ, თუმცა, ბოლო მომენტში, რათა დაერწმუნებინათ ზოგიერთი სახელმწიფო, არ გამოსულიყო სასამართლოს შექმნის იდეის წინააღმდეგ, მიღებულ იქნა კომპრომისული შეთანხმება, რომლის მიხედვითაც, რომის სტატუტიდან გამომრიცხა ასეთი იურისდიქცია იმ შემთხვევებში, როცა ბრალდებული მოქმედებს სხვა წყაროებიდან მიღებული ინფორმაციით, გარდა უშიშროების საბჭოსგან მიღებული ინფორმაციისა.

რომის სტატუტის მე-12 მუხლი ზღუდავს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციას დანაშაულებით, რომლებიც მოხდა სელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ან გემზე ან მფრინავ აპარატზე და დანაშაულებით, რომლებიც ჩაიდინეს მონაწილე სახელმწიფოს მოქალაქეებმა, იმ შემთხვევების გამოკლებით, როცა სახელმწიფო, რომელიც არ არის სტატუტის მონაწილე, ამ მუხლის შესაბამისად, სპეციალური განცხადების საშუალებით აღიარებს საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციას მის ტერიტორიაზე, გემზე ან მფრინავ აპარატზე ჩადენილ დანაშაულთა მიმართ, ან მისი მოქალაქეების მიერ ჩადენილ დანაშაულებზე.

უშიშროების საბჭო, გაეროს წესდების მე-7 თავის შესაბამისად, საერთაშორისო მშვიდობისა და უშიშროების შენარჩუნების ან აღდგენის მიზნით ან აგრესიის შემთხვევაში, უფლებამოსილია, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს განსახილველად გადასცეს იმ დანაშაულებთან დაკავშირებული საქმე, რომლებიც ჩადენილია სტატუტის არამონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე. ამ შემთხვევაში, სასამართლოს იურისდიქცია გავრცელდება სტატუტის მე-5 მუხლში ჩამოთვლილ დანაშაულებზე, რომლებიც ჩადენილია მოცემულ სიტუაციაში.

თანამედროვე მსოფლიოს სხვადასხვა სახელმწიფოში მეტ-ნაკლებად განსხვავებულია უნივერსალურობის პრინციპის შინაარსი. ასე, მაგალითად, საყურადღებოა ბელგიის ეროვნული სასამართლოების უნივერსალური იურისდიქცია, რადგან მის მიერ აბსოლუტური უნივერსალურობის პრინციპის შემოღების გამო მსოფლიოს არაერთი ქვეყნიდან შევიდა დაზარალებულთა განაცხადები ბელგიის სასამართლოებში სხვადასხვა სახელმწიფოების რამდენიმე ათეულ მადალი თანამდებობის პირთა ბრალდების მოთხოვნით.

თავის დროზე ბელგიამ აირჩია გზა, რომლის მიხედვით, დაშვებულ იქნა პირის გასამართლება იმის მიუხედავად, იმყოფებოდა თუ არა იგი ბელგიის ტერიტორიაზე. კერძოდ, 1993 წელს ბელგიაში მიღებული იქნა კანონი, რომლის მიხედვითაც, ბელგიის სასამართლოს

შეუძლია დასაჯოს დამნაშავეები, მიუხედავად იმისა, თუ სად, როდის და ვის მიერ იქნა ჩადენილი ეს დანაშაული. მისი იურისდიქცია ვრცელდება უენციკის სამართლით გათვალისწინებულ საერთაშორისო კუმანიტარული სამართლის ნორმების დარღვევაზე. ყოველივე ეს ხდება ე.წ. უნივერსალურობის პრინციპის საფუძველზე, რომელიც, ბელგიის სამართლის მიხედვით, არა მარტო კანონით არის განსაზღვრული, არამედ რეალურადაც ხორციელდება უცხოელთა მიმართ უცხოეთში ჩადენილი დანაშაულებისათვის.

ძირითადად, საქმე ეხება ადამიანის უფლებათა დამრღვევ ყოფილ დიქტატორებსა და სახელმწიფოთა მაღალი თანამდებობის პირებს. ბელგიის კანონმდებლობის მიერ თავდაპირველად აბსოლუტური უნივერსალური იურისდიქციის აღიარებამ შექმნა გარკვეული პრობლემები სამართალწარმოების პროცესში. ასე, მაგალითად, ბელგიის იურისდიქცია გავრცელდა ჩადის ყოფილ დიქტატორზე, ირანის ყოფილ პრეზიდენტზე, გენერლებზე და სხვა პირებზე გუატემალაიდან, კამბოჯიდან, რუანდიდან, მაგრამ როდესაც საქმე შეეხო ისრაელის პრემიერ-მინისტრ *არიელ შარონს*, კერძოდ, 1982 წლის სექტემბერში მისი თავდაცვის მინისტრობისას ლიბანის ტერიტორიაზე ლტოლვილთა ბანაკებზე პალესტინელების წინააღმდეგ განხორციელებული ოპერაციის დროს დაახლოებით 2500 ადამიანის უმოწყალოდ ამოსოცვის ფაქტს, რის გამოც, სხვებთან ერთად, ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციის „*Amnesty International*“-ის 2002 წლის 14 მაისის მოხსენებით, იგი ომის დანაშაულის ჩამდენად უნდა ყოფილიყო მიჩნეული, ბელგიის სასამართლომ შეგნებულად გააჭიანურა გადაწყვეტილების მიღება.

2002 წლის 14 თებერვალს საერთაშორისო მართლმსაჯულების სასამართლომ (*ICJ*) პაგაში მიიღო ნაციონალური სასამართლოების მიერ უნივერსალურობის პრინციპის გამოყენებით იურისდიქციის განხორციელების შემზღუდავი გადაწყვეტილება, რომლის მიხედვით, სახელმწიფოთა ახლანდელი და ყოფილი მთავრობის წევრები მათი დიპლომატიური იმუნიტეტის გამო ომის დანაშაულის ჩადენისათვის სხვა ქვეყანაში არ შეიძლება სასამართლოს წინაშე იქნენ წარდგენილი და ისინი შეიძლება მხოლოდ მათ ქვეყანაში გასამართლდნენ. ამით *შარონის* გასამართლება ბელგიის სასამართლოს მიერ არ მოხდა. აღნიშნული შეზღუდვა არ ვრცელდება სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოების მიერ მათი წესდებებიდან გამომდინარე იურისდიქციის გამოყენებაზე.

ასეთია ბელგიის ე.წ. უნივერსალური იურისდიქციის შინაარსი. ის რეალურად სასამართლებს ადამიანებს უცხოეთში ჩადენილი ისეთი საერთაშორისო დანაშაულებისათვის, რომლებსაც ბელგიასთან არავითარი შემხებლობა არა აქვთ, მაგრამ მათი დასჯადობა გამომდინარეობს საერთაშორისო ხელშეკრულებებიდან. ეს არ არის საერთაშორისო სასამართლო, არამედ - ეროვნული, რომელიც საერთაშორისო დანაშაულებზე ავრცელებს ნაციონალურ იურისდიქციას.

ამდენად, მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო დანაშაულის შემადგენლობებს აქვთ *jus cogens*-ის სტატუსი, უნივერსალურობის პრინციპი დღეისათვის მაინც არ არის აღიარებული საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნორმად, არამედ ცალკეული სახელმწიფოების მიერ მისი გამოყენება ხდება ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული ნორმების მიხედვით.

3.5.5 მონაცვლეობითი მართლმსაჯულების პრინციპი

საქართველოს კონსტიტუციის 47-ე მუხლის შესაბამისად, აღიარებულია პოლიტიკური თავშესაფრის უფლება უცხოელი მოქალაქეებისა და მოქალაქეობის არმქონე პირებისათვის, საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული ნორმების თანახმად.

იმ შემთხვევაში, როცა დადგინდება, რომ პირის გადაცემას მომთხოვნი მხარისათვის მოჰყვება მის მიმართ არაობიექტური და მიკერძოებული მართლმსაჯულების განხორციელება და მოხდება მასთან პოლიტიკური ანგარიშსწორება, მაშინ მისი გადაცემა ამ ქვეყნისათვის დაუშვებელია და დანაშაულის ჩამდენი პირი ე.წ. მონაცვლეობითი მართლმსაჯულების პრინციპით დაექვემდებარება საქართველოს იურისდიქციას. ამ პრინციპმა შემდეგი სიტყვა-სიტყვითი ასახვა პპოვა სისხლის სამართლის კოდექსის მე-6 მუხლის მე-3 ნაწილში: „არ შეიძლება სხვა სახელმწიფოს გადაეცეს შემოხიზნული, დანაშაულის ჩამდენი პირი, რომელსაც დევნიან პოლიტიკური მრწამსისათვის, აგრეთვე ის, ვინც ჩაიდინა ქმედება, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დანაშაულად არ ითვლება, ან თუ ჩადენილი დანაშაულისათვის სიკვდილით დასჯაა დაწესებული იმ სახელმწიფოში, რომელიც გადაცემას მოითხოვს. ასეთ პირთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი გადაწყდება საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული წესით.“

დანაშაულის ჩამდენი უცხოელი, რომელიც საქართველოში იმყოფება, საერთაშორისო ხელშეკრულების შესაბამისად (თუ არის ასეთი) ან კეთილი ნების საფუძველზე, შეიძლება გადაეცეს სხვა სახელმწიფოს.

სსკ-ის მე-6 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, არ შეიძლება სხვა სახელმწიფოს გადაეცეს:

- ა) შემოხიზნული პირი, რომელსაც დევნიან პოლიტიკური მრწამსისათვის;
 - ბ) ვინც ჩაიდინა ქმედება, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დანაშაულად არ ითვლება;
 - გ) თუ სხვა სახელმწიფოში სიკვდილით დასჯაა დაწესებული ამ დანაშაულისათვის.
- ასეთ პირთა პასუხისმგებლობის საკითხი გადაწყდება საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული წესით. საერთაშორისო

სისხლის სამართალი ასეთ წესად ითვალისწინებს ე. წ. მონაცვლეობითი მართლმსაჯულების პრინციპს.

შეიძლება, პირს არ მიენიჭოს ლტოლვილის სტატუსი მის მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედების ხასიათიდან გამომდინარე, თუ არსებობს სერიოზული საფუძველი ეარაუდი-სათვის, რომ მას ჩადენილი აქვს საერთაშორისო დანაშაული, მაგრამ ასეთ შემთხვევაშიც იგი შეიძლება არ გადაეცეს სხვა სახელმწიფოს, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლიდან გამომდინარე, თუ დადგინდება, რომ ამ პირის მიმართ გადაცემის შემთხვევაში შეიძლება აღგილი ჰქონდეს ტანჯვას, წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების დამამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელის გამოყენებას.

მაშასადამე, ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ გაეროს 1951 წლის კონვენციისა და ადამიანის უფლებათა 1950 წლის ევროპული კონვენციის კონკურენციის შემთხვევაში, უპირატესობა ენიჭება ამ უკანასკნელს. სტრასბურგის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, ექსტრადიციის პროცესში უფლებათა დარღვევა სასამართლოს მიერ შეიძლება შეფასდეს ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლით გარანტირებული უფლების ხელყოფად (ამის შესახებ იხ. *A. Peters, Einführung in die Europäische Menschenrechtskonvention*, 2003, გვ. 52-57).

ამრიგად, საერთაშორისო სისხლის სამართლის ზემოთ განხილული ხუთი პრინციპის შინაარსი გეინვენებს, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქცია არ შემოიფარგლება მხოლოდ მის ტერიტორიაზე ან მხოლოდ მისი მოქალაქეების მიერ ჩადენილ ქმედებათა დასჯადობით, არამედ ამ იურისდიქციის ფარგლები გაცილებით ფართოა.

ამ ხუთი პრინციპის არსში სრულყოფილად წედომა იმიტომ არის აუცილებელი, რომ უცხოური ელემენტით ნებისმიერი სისხლის სამართლის საქმის წარმოება უნდა დაიწყოს სწორედ იმ საკითხის შემოწმებით, აქვს თუ არა საქართველოს ამ ხუთი პრინციპიდან ერთ-ერთით მაინც შემხებლობა კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმესთან. თუ ამ ხუთი პრინციპიდან სახეზე არა გვაქვს თუნდაც ერთი, მაშინ სახელმწიფოს არა აქვს უფლება, გააგრძელოს თავისი იურისდიქცია. ამ ხუთი პრინციპიდან მხოლოდ ერთი - ე. წ. აქტიური პერსონალურობის პრინციპი უკრძალავს საქართველოს პირის გადაცემას უცხო სახელმწიფოსათვის, ხოლო სხვა პრინციპები მას, თავისი შეხედულებისამებრ, აძლევს როგორც გადაცემის, ასევე გასამართლების უფლებას. მონაცვლეობითი მართლმსაჯულების პრინციპიდან გამომდინარე კი, აქ შეიძლება პირის გადაცემა სხვა სახელმწიფოსათვის იმ შემთხვევაში, თუ ამით შეიძლება საქართველოს კონსტიტუციითა და საერთაშორისო სამართლით გარანტირებული ადამიანის უფლებები, რაც ევროპული პერსონალურობის პრინციპისგან განსხვავებით, მოითხოვს უკანასკნელს.

4 დანაშაული. დანაშაულის ცნება, სისტიმა და კატეგორიები

4.1 დანაშაულის ცნება და სისტიმა ზოგადად

დანაშაულის სისტიმა, რომელიც ეფუძნება დანაშაულის ზოგად მოძღვრებას, სისხლის სამართლის საუნივერსიტეტო სწავლების პროცესის ქვაკუთხედია. იგი სტუდენტს ეხმარება შემთხვევის (კაზუსის) სწორად ამოხსნასა და დასაბუთებაში (ე.წ. დასკვნის სტილი), სიღო შემდეგ პრაქტიკოს იურისტს - სისხლის სამართლის ნორმის რაციონალურად გამოყენებაში.

დასკვნის სტილი განსხვავდება ე.წ. განაჩენის სტილისაგან. განაჩენში თავდაპირველად ყალიბდება მოსამართლის მიერ სასამართლო გამოძიების შედეგად უკვე მოპოვებული შედეგი. იგი ყოველთვის წინ უძღვის დასაბუთების პროცესს და მხოლოდ ამის შემდეგ უნდა მოხდეს დასაბუთების ჩამოყალიბება. განაჩენისაგან განსხვავებით, დასკვნაში ავტორი თავდაპირველად აყენებს ჰიპოთეზას და სუბსუმციის გზით, კაზუსის ამოხსნის სქემის გამოყენებით, დასაბუთებს ან უარყოფს ჰიპოთეზის სიწორეს, რის შედეგადაც აკეთებს დასკვნას.

თანამედროვე ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, არსებობს დანაშაულის ჩადენის *ექვსი* სხვადასხვა შესაძლო შემთხვევა. შესაბამისად, შემთხვევის (კაზუსის) ამოხსნის ექვსი სხვადასხვა სქემა. ეს შემთხვევებია:

- მოქმედებით ჩადენილი განზრახი დამთავრებული დანაშაული;
- მოქმედებით ჩადენილი განზრახი დაუმთავრებელი დანაშაული;
- მოქმედებით ჩადენილი გაუფრთხილებლობითი დანაშაული;
- უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი დამთავრებული დანაშაული;
- უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი დაუმთავრებელი დანაშაული;
- უმოქმედობით ჩადენილი გაუფრთხილებლობითი დანაშაული.

მაშასადამე, ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, არსებობს დანაშაულის ჩადენის ეს ექვსი სხვადასხვა შემთხვევა.

დანაშაულის ცნება. უპირველეს ყოვლისა, ყურადღებას ვაკმახვილებ დანაშაულის ცნების შესახებ. საქართველოს მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსმა, 2000 წლის 1 ივნისამდე მოქმედი კოდექსისაგან განსხვავებით, ახლებურად ჩამოაყალიბა დანაშაულის ცნებისა და სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი.

ლის შინაარსი. კოდექსის მე-7 მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, დანაშაული წარმოადგენს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეულ ქმედებას.

მოძღვრება დანაშაულზე შეისწავლის ქმედების დასჯადობის სამართლებრივ საფუძველს. დანაშაულის ზოგადი მოძღვრება განსაზღვრავს იმ ელემენტებსა და მის შემადგენელ ნიშნებს, რომლებიც საერთოა ყველა დანაშაულისათვის, რის გამოც ისინი წარმოადგენენ დანაშაულის სისტემის აგებულების ნაწილებს.

მოქმედი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი ეყრდნობა გერმანული სისხლის სამართლის დოგმატიკიდან მომდინარე **დანაშაულის სამსაშინაშრიან სისტემას**. ამ სისტემის მიხედვით, დანაშაულის ელემენტებია:

1. **ქმედების შემადგენლობა**, ე.ი. პირის მიერ ჩადენილი ქმედების შესაბამისობა სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის შემადგენლობის საკანონმდებლო კონსტრუქციასთან. ქმედების შემადგენლობა არ არის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ერთადერთი საფუძველი. იგი განსხვავდება ქართულ სისხლის სამართალში მანამდე არსებული ე.წ. დანაშაულის შემადგენლობის ძველი კონსტრუქციისაგან (ობიექტი; ობიექტური მხარე; სუბიექტი; სუბიექტური მხარე), რომელიც თავის თავში მოიცავდა დანაშაულის ყველა ობიექტურ და სუბიექტურ ნიშანს;

2. **მართლწინააღმდეგობა**, ე.ი. პირის მიერ ჩადენილი ქმედების წინააღმდეგობა კულტურის ნორმებისადმი და არა ვიწროდ გაგებული სისხლის სამართლებრივი მართლწინააღმდეგობა;

3. **ბრალი**, ე.ი. მოსამართლის მიერ პირის ინდივიდუალურ-სამართლებრივი გაკიცხვა მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის და არა პირის ფსიქიკური დამოკიდებულება ქმედებისა და დამდგარი შედეგისადმი, როგორც ეს ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიიდან გამომდინარე, გაბატონებული იყო ადრეულ ევროპულ და ასევე საბჭოურ სისხლის სამართლის დოქტრინაში.

გარდა ამისა, ახალმა სისხლის სამართლის კოდექსმა გერმანული სისხლის სამართლიდან გადმოიღო სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებათა ორკვალიანი სისტემა - მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი და ბრალის გამომრიცხველი (და შემამსუბუქებელი) გარემოებების სახით.

საკანონმდებლო ნოვაციას წარმოადგენს როგორც მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველ გარემოებათა შორის განსხვავება, ასევე სამართლებისა და პატიების ზეკანონური გარემოებების (სსკ-ის 32-ე და 38-ე მუხლები) საკანონმდებლო რეგლამენტაცია.

ასევე, არსებობს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან გათავისუფლების საფუძვლები (სსკ-ის მე-4 კარი), რომლებიც, პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის მიუხედავად, წარმოადგენენ მის მიმართ პროცესის წარმოების დამაბრკოლებელ გარემოებებს.

დიდი მნიშვნელობა აქვს იმ გარემოებას, რომ პირი გათავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან იმის გამო, რომ მისი მოქმედება მართლზომიერია (მაგალითად, სიცოცხლე მოუსპო მოძალადეს თავისი ან სხვისი სიცოცხლის გადასარჩენად მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისას აუცილებელი მოგერიების ვითარებაში), თუ უბრალოდ გათავისუფლება პასუხისმგებლობისაგან, რადგან გავიდა სისხლისსამართლებრივი დენის ხანდაზმულობის ვადა (სსკ-ის 71-ე მუხლი). მართალია, საბოლოო შედეგი ერთი და იგივეა, მაგრამ მორალურ-ეთიკური თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია, თუ რა საფუძველით მოხდა პირის გათავისუფლება. გარდა ამისა, ამ განსხვავებას აქვს სამართლებრივი მნიშვნელობა რეაბილიტაციის საკითხის გადაწყვეტისათვის.

ანგლო-ამერიკულ სისხლის სამართლის მოძღვრებაში (*common law*) განვითარებული დანაშაულის სისტემა განსხვავდება ქართული, შესაბამისად, ასევე გერმანული დანაშაულის სისტემისაგან. როგორც ცნობილია, ანგლო-ამერიკული პრეცედენტული სამართალი ძირითადად ორიენტირებულია სასამართლო პროცესზე, ამიტომ მატერიალური სისხლის სამართალიც, უხეშად რომ ითქვას, სასამართლო პროცესზეა მორგებული. ამ სისტემის მიხედვით, მთავარია, სასამართლოზე მსარეოა შეჯიბრებითობის გზით, მტკიცებულებათა წარმოდგენისა თუ ამ მტკიცებულებათა გაბათილებით, მიღებულ იქნეს სწორი გადაწყვეტილება (იხ. *H. Satzger, Internationales und Europäisches Strafrecht*, მე-3 გამოცემა, 2009, გვ. 256).

ანგლო-ამერიკული სისხლის სამართალი დანაშაულის ორკვალიან სისტემას ეფუძნება:

1. გარემოებები, რომლებიც პასუხისმგებლობას აფუძნებენ (*offences*);
2. გარემოებები, რომლებიც პასუხისმგებლობას გამოორიცხავენ (*defences*).

პირველში თავმოყრილია ქმედების როგორც ობიექტური (*actus reus*), ისე ქმედების სუბიექტური ნიშნები (*mens rea*), ხოლო მეორეში. დიფერენციაციის გარეშე, მოცემულია როგორც მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი, ისე სხვა გარემოებები, მაგალითად, ხანდაზმულობა, თუმცა ასეთი დიფერენციაცია მოცემულია ზოგიერთ სახელმძღვანელოსა და მონოგრაფიაში, რომლებიც ანგლო-ამერიკული მატერიალური სისხლის სამართლის ანალიზს ახდენენ თანამედროვე სისხლის სამართლის დოგმატიკის გამოყენებით (იხ. *Markus. D. Dubber, Einführung in das US-amerikanische Strafrecht*, 2005. გვ. 139, 178).

საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის დანაშაულის სისტემა, შეიძლება ითქვას, რომ ფორმით უფრო მეტად ანგლო-ამერიკულ სისხლის სამართალში მოცემული დანაშაულის ორსაფეხურიანი სისტემის მსგავსია. აღნიშნული განპირობებულია არა მარტო პოლიტიკური, არამედ ასევე ისტორიული ფაქტორით. გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში გაეროს მიერ დაფუძნებული საერთაშორისო სასამართლოები – ექს-იუგოსლავიისა და რუანდის *ad-hoc* ტრიბუნალები მკვეთრად ორიენტირებულია ანგლო-ამერიკულ სისხლის სამართლის სისტემაზე. რომის სტატუტმა, მართალია, როგორც მატერიალურ-სამართლებრივ, ასევე პროცესუალურ-სამართლებრივ სფეროში მნიშვნელოვნად შეცვალა პოზიცია, მაგრამ დანაშაულის სისტემის ორწევრიანი დაყოფა მაინც შეინარჩუნა.

უკანასკნელი წლების მოვლენებმა ცხადყო, რომ სისხლის სამართლის დოგმატიკა ხდება უფრო ინტერნაციონალური, ვიდრე ადრეულ პერიოდში. კონტინენტალურ-ევროპული სისხლის სამართლის იდეები ზეგავლენას ახდენს საერთაშორისო მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესზე. საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართალი, მართალია, ფორმით უფრო ანგლო-ამერიკულია, (მაგალითად, დანაშაულის ორსაფეხურიანი სისტემა), მაგრამ ბევრ საკითხში შინაარსით – კონტინენტალურ-ევროპული. მაგალითად, ექს-იუგოსლავიის საერთაშორისო ტრიბუნალის მიერ *Stakic*-ის საქმეზე გადაწყვეტილების მიღების დროს (იხ. *Prosecutor v. Stakic*, Judgement 31. 7. 2003) ამსრულებლობისა და თანამონაწილეობის ერთიერთგამიჯვნისას გამოყენებულ იქნა გერმანელი პროფესორის *კლაუს როქსინის* ე.წ. „ქმედებაზე ბატონობის თეორია“ (იხ. *C. Roxin, Täterschaft und Tatherrschaft*, მე-8 გამოცემა, 2006). მიუხედავად იმისა, რომ ექს-იუგოსლავიის ტრიბუნალის სააპელაციო პალატა და ზოგიერთი აგრეთვე შეეცადა, მისი, როგორც „*German doctrine*“, დოგმატიკური და ტრანსნაციონალური მნიშვნელობა შეესუსტებინა, საერთაშორისო სისხლის სამართლის მნიშვნელოვან გამოკვლევებსა და ICC-ის მიერ *Lubanga*-ს საქმეზე გაკეთებულ შეფასებებში კვლავ მოხდა ამ თეორიის ტრანსნაციონალური მნიშვნელობის აღიარება (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 136).

4.2 დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის ბანკითარების ისტორია

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ავითარებს იმ შეხედულებას, რომ დანაშაულის სისტემა არის სამსაფეხურიანი, მაგრამ როგორც მე-19 საუკუნის ბოლოდან დაწყებული დანაშაულის ზოგადი მოძღვრების განვითარების ისტორია გვიჩვენებს, დანაშაულის სამსაფეხურიანი აკება შეიძლება სხვადასხვა სისტემაში გამოიხატოს. (შეად. *C. Roxin, Strafrecht*, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 199-211. ქართულ

ენაზე იხ. *ო. გამყრელიძე*, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, 1989, გვ. 138-155. იხ. აგრეთვე: *M. Turawa*, Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs. Ein Beitrag zur Entwicklung eines rechtsstaatlichen Strafrechts in Georgien, დისერტაცია, 1998, გვ. 13-51).

დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემა არის ფილოსოფიურ-დოგმატიკური განვითარების შედეგი. იგი წარმოადგენს მატერიალური სისხლის სამართლის იმ ნაწილს, რომლის შინაარსიც კონკრეტულად არ არის დარეგულირებული სისხლის სამართლის კანონში. იგი სათავეს იღებს დანაშაულის კლასიკურ სისტემაში. ცნობილმა გერმანელმა მეცნიერმა *ერნსტ ბელინგმა* (იხ. *E. Beling*, Die Lehre vom Verbrechen, 1906) ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის დასაწყისში ჩამოაყალიბა დანაშაულის ცნება იმგვარად, როგორც ეს მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის პირველ ნაწილში. ერთ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში დანაშაულის ეს სისტემა გაიზარდა შინაარსობრივად, მაგრამ არა გარეგნულად.

ქმედების შემადგენლობისა და მართლწინააღმდეგობის ერთობლიობა ამ სისტემაში წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივ უმართლობას, რომელიც ბრალთან ერთად ქმნის დანაშაულის ცნებას.

მართლწინააღმდეგობას, უმართლობისაგან განსხვავებით, არ გააჩნია ხარისხები. იგი ან არსებობს, ან არ არსებობს. არ შეიძლება ერთი ქმედება მეორე ქმედებაზე მეტი მართლწინააღმდეგობის შემცველი იყოს. უმართლობა კი, განსაზღვრავს ქმედებისა და შედეგის სამართლებრივ უღირსობას. (ქართული ტერმინი: ქმედების უღირსობა (*Handlungsunwert*) და შედეგის უღირსობა (*Erfolgsunwert*) იხ. წიგნში: *ო. გამყრელიძე*, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, 1989, გვ. 148).

სისხლისსამართლებრივი უმართლობა შეიძლება სამართლებრივი სიკეთის, ჩადენილი ქმედების ხასიათის, მიყენებული ზიანისა და სხვა გარემოებების მიხედვით მეტი ან ნაკლები იყოს. მაშასადამე, არსებობს უმართლობის ხარისხები. ასე, მაგალითად, მკვლელობის უმართლობა უფრო დიდია, ვიდრე ჯანმრთელობის დაზიანების.

კლასიკური სისტემიდან თანამედროვე ფუნქციონალურ სისტემაზე, რომელიც ჯერ კიდევ განვითარების პროცესშია, სისხლის სამართლის მეცნიერებამ გაიარა დანაშაულის სისტემის განვითარების სხვადასხვა ეტაპები.

ლისტიისა და *ბელინგის* მიერ ჩამოყალიბებულმა დანაშაულის კლასიკურმა სისტემამ განვითარება პპოვა *ფიშერის* მიერ დაფუძნებულ და განსაკუთრებით *პეგლერის*, *ნაგლერის*, *მეცკერის*, *ბაუმანის*, *გებერის* მიერ განვითარებულ ნეოკლასიკურ სისტემაში. დანაშაულის ფინალურ სისტემას სათავე დაუდო *ველცელმა* და მას პყვებს არაერთი ცნობილი წარმომადგენელი *მაურაჩის*, *შტრატენგერტის*, *პირშისა* და სხვათა სახით.

ზოგადი ნაწილის წარმოდგენილი მიმოხილვა აგრძელებს *თინა თინ წერეთლისა* და *ოთარ გამყრელიძის* ნეოკლასიკურ ტრადიციებს, მაგრამ, მათგან განსხვავებით, ეფუძნება დანაშაულის ფინალურ სისტემას იმ ნაწილში, რომელიც ქმედების შემადგენლობას ყოფს ორ ნაწილად: ობიექტურ და სუბიექტურ შემადგენლობებად, ასევე ითვალისწინებს *გალახის* მიერ დაფუძნებული და *იეშეის ვესელისა* და სხვათა მიერ განვითარებული თელეოლოგიურ-სოციალური მოძღვრების მიერ ფინალური სისტემის მოდერნიზაციას, რომელსაც დანაშაულის სისტემის ნეოკლასიკურ-ფინალური სინთეზი ეწოდება. ქმედების შემადგენლობის დაყოფას ობიექტურ და სუბიექტურ ნაწილებად თანამედროვე ქართულ სისხლის სამართალში მხარდაჭერა აქვს წარმოდგენილი მიმოხილვის თავისებურება მდგომარეობს დანაშაულის სისტემაში განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის ორმაგი ფუნქციის აღიარებაში.

არსებობს ასევე *როქსინის, იაკობისა* და სხვების მიერ ჩამოყალიბებული ფუნქციონალური სისტემები, რომლებიც არ წარმოადგენენ გაბატონებულ შეხედულებებს და ქართულ სისხლის სამართალშიც მხოლოდ მეცნიერული დისკუსიის სფეროს შეიძლება წარმოადგენდნენ.

4.2.1 კლასიკური სისტემა

კლასიკური სისტემა წარმოადგენს დანაშაულის განსაკუთრებით ნათელ და მარტივ მოძღვრებას (კლასიკური სისტემის თანამედროვე მოძღვრების შესახებ იხ. *W. Naucke, Strafrecht*, მე-10 გამოცემა, 2002, გვ. 231-326). იგი ეფუძნება იურიდიული აზროვნების ისეთ მეცნიერულ სისტემას, როგორიცაა პოზიტივიზმი. იგი მე-19 საუკუნის ფილოსოფიური ნატურალიზმის ზეგავლენას განიცდის. სისხლის სამართალიც უნდა ყოფილიყო საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა სისტემის იდეალს დაქვემდებარებული. ამიტომ სისხლის სამართალიც უნდა გამხდარიყო ემპირიულად მტკიცებადი რეალობის ასახვა. მოსამართლის ფუნქცია უნდა ყოფილიყო მხოლოდ მტკიცებულებათა შეფასება და სასჯელის შეფარდება და არა სამართალშემოქმედება.

კლასიკური სისტემის ატრიბუტებია: დანაშაულის *კაუზალური* და ბრალის *ფსიქოლოგიური* ცნებები. ამ სისტემის მიხედვით, უმართლობა განიხილება, როგორც დანაშაულის გარეგანი, ხოლო ბრალი - შინაგანი მხარე. ამ სისტემის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ დანაშაულის ობიექტური მხარე, ე.ი. დასჯადობის ყველა ობიექტური წინამძღვარი ეკუთვნის ქმედების შემადგენლობასა და მართლწინააღმდეგობას, რომელიც უმართლობის ცნების ობიექტურ-კაუზალურ სურათს წარმოადგენს. ქმედების შემადგენლობა გაგებულია, როგორც ქმედების განხორციელების წმინდა გარეგანი აღწერა ყოველგვარი შეფასების გარეშე (მაგალითად, ჯარისკაცის მიერ ადამიანის მოკლ-

ლა ომში, რომელიც მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე შეიძლება მართლზომიერად შეფასდეს). ამ ქმედების იურიდიული შეფასება ხდება მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე და ისიც წმინდა ობიექტური კრიტიკრიუმებით.

კლასიკური სისტემით, ვინაიდან სისხლისსამართლებრივი უმართლობა მხოლოდ გარეგანი, ობიექტური ნიშნებისაგან შედგება, ყველა სუბიექტურ-სულიერი ელემენტი განიხილება ბრალის შემადგენელ ნაწილებად, რომელშიც ქმედების სუბიექტური შერაცხვის დამახასიათებელი ნიშნები არის გაერთიანებული. ამიტომ, ბრალი წარმოადგენს დანაშაულის ყველა სუბიექტური ელემენტის გვარეობით ცნებას.

ასე წარმოიშვა ადამიანის ქცევის დამახასიათებელი განსაკუთრებით ფორმალური სურათი, რომელიც განასხვავებს ნატურალისტურად გაგებულ მოქმედებას, ობიექტურ-დესკრიფციულად ჩამოყალიბებულ ქმედების შემადგენლობას, ობიექტურ-ნორმატიულად განსაზღვრულ მართლწინააღმდეგობასა და სუბიექტურ-დესკრიფციულად გაგებულ ბრალს.

მართლწინააღმდეგობასა და ბრალს შორის გამიჯვნა ობიექტურისა და სუბიექტურის გაგებით პირველად მოხდა *ფრანც ფონ ლისტის* სახელმძღვანელოს მე-2 გამოცემაში (1884). ბრალის ეტაპზე შერაცხადობა წარმოდგენილ იქნა, როგორც ბრალის აუცილებელი წინაპირობა, ხოლო განზრახვა და გაუფრთხილებლობა - როგორც ბრალის ფორმები. მართლწინააღმდეგობის შეგნება, როგორც ბრალის ნიშანი, აღიარებულ იქნა *ბელინგის* მიერ, მაშინ როდესაც *ლისტი* მას უარყოფდა.

გასული საუკუნის 20-იანი წლებიდან დანაშაულის კლასიკური სისტემა განიცდის კრიტიკას. მისი შეცვლა ნეოკლასიკური სისტემით იყო ლოგიკური. დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის ფარგლებში მისი ცალკეული ელემენტების გადაჯგუფება გამოწვეული იყო იმ მოსაზრებით, რომ უმართლობა ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში არ შეიძლება აიხსნას მხოლოდ ობიექტური ნიშნებით და ასევე ბრალიც ყოველთვის მხოლოდ წმინდა სუბიექტური ელემენტებისაგან არ შედგება. მაგალითად შეიძლება დასახელდეს ქურდობის შემადგენლობა, რომელიც მხოლოდ ობიექტურად სხვისი მოძრავი ნივთის ფარულ დაუფლებაში არ გამოიხატება, არამედ სუბიექტურად აუცილებელია, არსებობდეს მითვისების მიზანი, რომელიც მას განასხვავებს მითვისების მიზნის გარეშე იგივე მოქმედებისაგან, რომელიც სისხლისსამართლებრივად, როგორც წესი, ირელევანტურია. მითვისების სუბიექტური ნიშანი უნდა იყოს სახეზე, რათა ქურდობის ქმედებისა და მისი უმართლობის სურათი სრულყოფილად იქნეს წარმოდგენილი. ასევე ბრალი საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის დროს დამოკიდებულია ობიექტურ გარემოებებზე, ხოლო „შეუგნებელი გაუფრთხილებლობის“ (დაუდევრობა) დროს მოქმედებაში საერთოდ არ არის ნებელობითი ელემენტი.

კლასიკურ სისტემას პრობლემა აქვს უმოქმედობის დასჯადობის დროსაც, რომელიც სისხლის სამართალში მოქმედების ცნებასთან ერთად ქმედების ერთიან ცნებაში უნდა გაერთიანდეს, რაც კაუზალურ ცნებაში ვერ მოხდება, ვინაიდან უმოქმედობა არ არის სხეულის მოძრაობა, არამედ მისი საწინააღმდეგო მოვლენაა. სწორედ ლისტი იყო ის, ვინც პირველმა დაინახა უმოქმედობის არსი არა სხეულებრივ ქცევაში, არამედ მოვლენის სოციალურ არსში. ამით იგი ითვლება მოქმედების ნატურალისტური ცნების წინააღმდეგობის გადამლახველად.

ყველა დანარჩენი მომდევნო სისტემა სათავეს იღებს სწორედ კლასიკური სისტემიდან, ამიტომ უმნიშვნელოვანესია მისი როლი დანაშაულის სისტემის განვითარებაში. თუმცა არსებობს სხვა სისტემების ისეთი მნიშვნელოვანი მომენტები, რომლებიც აუცილებელს ხდის მათთვის უპირატესობის მინიჭებას კლასიკურ სისტემასთან შედარებით დანაშაულის სისტემის აღიარების დროს. ესენია: მოძღვრება ქმედების შემადგენლობის ნორმატიული ნიშნებისა და უმართლობის სუბიექტური ელემენტების შესახებ, ბრალის ნორმატიული თეორია, ისევე როგორც განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის ორმაგი ფუნქცია უმართლობისა და ბრალის ეტაპზე.

4.2.2 ნეოკლასიკური სისტემა

პოზიტივიზმითა და ნატურალიზმით დეტერმინირებული კლასიკური სისტემა უნდა შეცვლილიყო თელეოლოგიურ-შეფასებითი სისტემით, რომელიც კაუზალურ აზროვნების სისტემას მოწყდებოდა და სოციალ-ეთიკურ ღირებულებით წარმოდგენბოდა და კრიმინალ-პოლიტიკურ მიზანდასახულობებს დაეფუძნებოდა.

კატეგორიულიდან თელეოლოგიურ სისტემატიკაზე გადასვლა იყო სისხლისსამართლებრივი აზროვნების განვითარების უმნიშვნელოვანესი პროგრესი, რომელიც განახორციელა დანაშაულის ნეოკლასიკურმა სისტემამ. იგი მეთოდოლოგიურად ეფუძნება გასული საუკუნის დასაწყისში განვითარებულ ნეოკანტიანურ ღირებულებათა თეორიას (*ვინდელბანდი, რიკერტი, ლასკი*).

ნეოკლასიკური სისტემის უპირატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ ქმედების შემადგენლობა და მართლწინააღმდეგობა აღარ წარმოადგენს წმინდა ობიექტურ-ფორმალური კრიტერიუმებით განსაზღვრულ კატეგორიებს. ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია კი, შეიცვალა ბრალის ნორმატიულ-ფსიქოლოგიური თეორიით. ამ სისტემის სამართლებრივ-დოგმატიკური არსი, უპირველეს ყოვლისა, მდგომარეობს იმაში, რომ ქმედების შემადგენლობის კლასიფიკაცია მოხდა ობიექტურ და სუბიექტურ ნიშნებად, ასევე აღიარებულ იქნა სუბიექტური მომენტი მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე, ასევე ის, რომ გარკვეულ შემთხვევაში ბრალი ობიექტურ მომენტებს დაეფუძნა.

ნეოკლასიკური სისტემის ნოვაციური მნიშვნელობა, რაც მდგომარეობს უმართლობის სუბიექტური ელემენტების შესახებ მოძღვრების განვითარებაში, სხვა სისტემებში შემდგომში უფრო განვითარებას სრულყოფს.

დღეს თითქმის ერთხმად არის აღიარებული, რომ უმართლობა არა მხოლოდ ობიექტური, არამედ ასევე სუბიექტური მომენტებისაგან შედგება (მაგალითად, მითვისების მიზანი ქურდობის დროს, თავდაცვის მიზანი აუცილებელი მოგერიებისას). ასევე თავიდან აუცილებელია ბრალის ობიექტური ელემენტების აღიარება, რომლებიც განსაკუთრებულ ობიექტურ ფაქტორზე გარემოებებს ეფუძნებიან (ე.წ. ბრალის ობიექტური ნიშნები). მაგალითად, დედის მიერ ახალშობილის განზრახ მკვლელობა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 112-ე მუხლით წარმოდგენს მკვლელობის პრივილეგიურ შემადგენლობას, თუ მას ადგილი ექნება „მშობიარობისას ან უმალვე მშობიარობის შემდეგ“. ამ შემთხვევაში ბრალის ეტაპზე ყურადღება ექცევა დედის განსაკუთრებულ ფსიქიკურ მდგომარეობას. ბრალის შემამსუბუქებელი ეს გარემოება აღწერილია ობიექტური და აღწერილობითი (დესკრიფციული) ნიშნებით, სუბიექტური განსაკუთრებული სიტუაცია არ საჭიროებს სპეციალურად დადგენას, იგი უდავოდ ივარაუდება, თუ სახეზეა აღნიშნული ობიექტური ფაქტორები გარემოებები.

ნეოკლასიკური სისტემის მიხედვით, არსებობს ქმედების შემადგენლობის როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური ელემენტები, რომლებიც სისხლისსამართლებრივ უმართლობას აფუძნებენ. დღეს უკვე აღიარებულია, რომ უმართლობის ელემენტებია: სუბიექტის მიზანი, მოტივი, ემოცია. განსაკუთრებულ როლს ასრულებს უმართლობის სუბიექტური ელემენტები მცდელობის დასჯადობის დროს. ასევე, თუ სუბიექტმა აუცილებელი მოგერიების დროს არ იცის, რომ ობიექტურად იმყოფება მოგერიების მდგომარეობაში და ამიტომ არა აქვს თავდაცვის მიზანი. ასეთ შემთხვევაში სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფისათვის იგი დაისჯება დამთავრებული დანაშაულისათვის ან მეორე განსხვავებული შესუდულებით - დანაშაულის მცდელობისათვის და მისი რეალურად თავდაცვითი მოქმედება არ შეფასდება აუცილებელ მოგერიებად.

ეს სუბიექტური ელემენტები ამ სისტემის მიხედვით ეკუთვნის არა ბრალს, არამედ მათ აქვთ უმართლობის დამაფუძნებელი მნიშვნელობა, მაგრამ სუბიექტური ნიშნებისათვის უმართლობის ეტაპზე ასეთი მნიშვნელობის მინიჭება ითვლება გამოწვევად და ამ სისტემის წარმომადგენლებს არ უნდათ, რომ იგი გადაიქცეს წესად, რომ ამით უმართლობის სუბიექტური ელემენტების მნიშვნელობა გადაჭარბებულად არ იქნეს წარმოდგენილი.

ფინალისტთა კრიტიკის მიხედვით, სისხლის სამართლის ნეოკლასიკური დოგმატიკა „ნახევარ გზაზე გაჩერდა“, რადგან ამ სისტემამ მხოლოდ განსაკუთრებული მიხედვები და სუბიექტური ტენ-

დენციები, მაგრამ არა ზოგადად, ასევე, დამნაშავეს განსრაზვა უმართლობის სუბიექტურ ელემენტად აღიარა, როგორც ეს მოგვიანებით ფინალურმა სისტემამ გააკეთა. ნეოკლასიკური სისტემისათვის კი, პირიქით, მიუღებელია, რომ ფინალურმა მოძღვრებამ განსრაზვაც უმართლობის სუბიექტურ ელემენტად გამოაცხადა. ამ სისტემის წარმომადგენლების აზრით, ეს არის გამონაკლისის წესად გადაქცევა. ნეოკლასიკური სისტემის მიხედვით, ქმედების შემადგენლობისა და მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე უნდა დომინირებდნენ ობიექტური ელემენტები და, ამდენად, ამ სისტემის წარმომადგენლები უმართლობის ეტაპზე სუბიექტის შინაგან წარმოდგენასა და ნების მიმართულებას ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ.

უმართლობის ნორმატიული და სუბიექტური ნიშნებისა და ბრალის კომპლექსურ-ნორმატიული მოძღვრების აღიარება არის წინააღმდეგმული ნაბიჯი სისხლის სამართლის დოგმატიკის განვითარებაში, მაგრამ მიმაჩნია, რომ, მართლაც, ეს არის ნახევარ გზაზე გაჩერება, როგორც ამაზე ფიქრობენ ფინალისტები, რადგან, ასევე, განსრაზვაც უნდა იქნეს აღიარებული უმართლობის სუბიექტურ ნიშნად. ვფიქრობ, რომ ფინალურმა მოძღვრებამ ბოლომდე სწორად მიიყვანა სისხლის სამართლებრივი უმართლობის სუბიექტივიზაციისა და ბრალის ცნების ნორმატივიზაციის ნეოკლასიკური სისტემის მიერ დაწყებული პროცესი.

4.2.3 ფინალური სისტემა

ფინალურმა სისტემამ ასევე შეინარჩუნა მე-19 საუკუნის ბოლოდან მომდინარე სისხლის სამართლებრივი აზროვნების სქემა – დანაშაული, როგორც ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი, მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება, მაგრამ დანაშაულის სისტემის ცალკეული ეტაპების აღწერა გვიჩვენებს, რომ დანაშაულის მოძღვრების საფუძვლად აღებულია ფინალურად განსაზღვრულმა მოქმედების ცნებამ მთლიანი სისტემა სრულიად შეცვალა, რაც მოცემულია *ჰანს ელცელის* სახელმძღვანელოში, რომლის ბოლო გამოცემა 1969 გამოვიდა (იხ. *H. Welzel, Das Deutsche Strafrecht*, მე-11 გამოცემა, 1969) ასევე სხვა ავტორებთან (მაგალითად, *მაურაჩი, ციპფი, შტრატენგერტი, ებერტი*).

ფინალიზმის ფსიქოლოგიური და ფილოსოფიური საფუძვლები აღწერილია *ელცელის* ცნობილ ნაშრომში: „სისხლის სამართლის სისტემის ახალი სურათი“ (იხ. *H. Welzel, Das neue Bild des Strafrechtssystems*, 1961), რომელიც 1961 წლით თარიღდება.

ელცელის მიერ ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში დაფუძნებული ფინალური მოძღვრება, რომელიც გასული პერიოდის ფორმალისტური და რელატივისტური სისტემებისაგან განსხვავებულია, შეეცადა, ფენომენოლოგიის აზროვნების სტილზე დაყრდნობით, რომელიც ადამიანის მიზნით დეტერმინირებულ ქმედებას დანაშაულ

ლის მოძღვრების ცენტრალურ ცნებად აცხადებს, დანაშაულის ახალი სისტემა ონთოლოგიურად დაასაბუთოს. იგი ეფუძნება ფენომენოლოგიურ-ონთოლოგიურ მოძღვრებებს. თავისი მოქმედების ფინალური თეორიით *ველცელი* შეეცადა პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ გაკეთებულ ფსიქოლოგიურ გამოკვლევებს დაჟინდობოდა, განსაკუთრებით გამოიყენა ის ანალიზები, რომლებიც *ნიკოლაი ჰარტმანმა* გააკეთა. მან თავისი მოძღვრების ცენტრში დააყენა მოქმედების ონთოლოგიური სტრუქტურა. მოქმედების ფინალური მოძღვრების ამოსავალი პუნქტია *ჰარტმანის* თეზა.

თავის სახელმძღვანელოში *ველცელი* ეხება მოქმედების შესახებ მოძღვრების ისტორიულ ტრადიციას, რომელიც ჯერ კიდევ *სამუელ პუფენდორფმა* (1636-1694) განავითარა და სათავეს *არისტოტელესთან* იღებს. ბუნებით სამართალში განვითარებულ შერაცხვის თეორიაში ჩამოყალიბებული მოქმედების ეს ცნება *ბიოჰიმერმა* (1704-1772) გადმოიტანა სისხლის სამართლის მეცნიერებაში. *ჰეგელი* და სხვა *ჰეგელიანერები* (განსაკუთრებით *აბეგი*, *ბერნერი*, *კიოსლინი*) განსაზღვრავდნენ მოქმედებას, როგორც შერაცხვაუნარიანი სუბიექტის მიერ განხორციელებულ თავისუფალ ნებას. მოქმედების ასეთი ცნება იყო აბსოლუტურად გაბატონებული მანამ, სანამ *ლისტისა* (1884) და *ბელინგის* (1902) მიერ არ ჩამოყალიბდა მოქმედების ახალი კაუზალური ცნება. *ველცელი* სწორედ ამ წინანატურალისტურ ტრადიციებს დაეფუძნა და შექმნა მოქმედების ფინალური ცნება, რომელმაც გამოიწვია მთელი სისხლის სამართლის სისტემის ძირფესვიანი რესტრუქტურიზაცია.

მოქმედების ფინალური თეორიის აღწერის დროს მოგვიანებით *როქსინი* (იხ. C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 244) მიუთითებს ამ მსგავსებაზე, როცა ის წერს, რომ მოქმედების ფინალური მოძღვრების მსგავსება *ჰეგელის* მოქმედების ცნებასთან თვალშისაცემია. *როქსინის* შეფასებით, ფინალიზმმა გადმოიღო ეს სტრუქტურა, მაგრამ უმართლობა და ბრალი, რომლებიც *ჰეგელთან* ჯერ კიდევ მოქმედების ცნებაშია ინტეგრირებული, გამოტანილია მოქმედების ცნებიდან და წარმოადგენენ თანამედროვე სისტემის დამოუკიდებელ კომპონენტებს.

ფინალიზმის მიხედვით, ქმედებია შემადგენლობა და მართლწინააღმდეგობა წარმოადგენენ ე.წ. უმართლობის პერსონალურ ცნებას, ხოლო ბრალი წარმოადგენს წმინდა ნორმატიულ კატეგორიას *გასაკიცხაობის* სახით.

ჯერ კიდევ ნეოკლასიკური სისტემა გახდა იძულებული, დანაშაულის მცდელობის შემთხვევებში ელიარებინა, რომ განზრახვა უმართლობის სუბიექტური ელემენტია. ასევე, ფინალიზმის მიხედვით შეუძლებელია, მცდელობის დროს წმინდა ობიექტურად, პირის სუბიექტური მიზანდასახულობის გარეშე დადგინდეს, რომელი შემადგენლობა იქნა განხორციელებული. როცა ერთი პირი მეორეს ესვრის,

შეიძლება ეს გარეგანი კაუზალური ქცევა მკვეთრობის მცდელობა, ჯანმრთელობის დაზიანების მცდელობა ან სხვა ქმედება იყოს, იმის და მიხედვით, თუ რა განიზრახა პირმა. განზრახვა მცდელობის დროს გარკვევით არის ქმედების შემადგენლობის ერთ-ერთი ელემენტი, რომლის გარეშე გარეგანი (ობიექტური) ქცევის ქმედების შემადგენლობასთან შესაბამისობის დადგენა შეუძლებელია. დანაშაულის მცდელობის დროს ნეოკლასიკური სისტემის მიხედვით თუ განზრახვა უმართლობის ერთ-ერთი სუბიექტური ელემენტი, მაშინ ამ წანამდურიდან *ველცელს* გამოჰყავს ლოგიკური შედეგი, რომ განზრახვა, რომელიც მცდელობის დროს ქმედების შემადგენლობას და არა ბრალს ეკუთვნის, იგივე ფუნქციას იწარჩუნებს მცდელობიდან დელიქტის დამთავრების სტადიაზე გადასვლის შემთხვევაშიც. დამატებელია ამასთან დაკავშირებით *ველცელის* მტკიცება, რომ განზრახვა ყოველთვის წარმოადგენს ქმედების შემადგენლობის დამაფუძნებელ კატეგორიას: განზრახვა წარმოადგენს არა ბრალის, არამედ უფრო ადრეულ სტადიაზე ქმედების შემადგენლობის დამაფუძნებელ ელემენტს. *ველცელის* მიხედვით, დანაშაულის მოძღვრება ლოგიკური აუცილებლობით იძულებულია, რომ განზრახვა უმართლობის სუბიექტურ ელემენტად აღიაროს ყველა განზრახვი ქმედების შემადგენლობისათვის. აქედან გამომდინარე, არა კაუზალური, არამედ მოქმედების ფინალური ცნება წარმოადგენს უმართლობის ცნების არსებით ელემენტს.

განზრახვის გადატანა ბრალის ეტაპიდან ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე იწვევს ასევე ბრალის ცნების სტრუქტურის შეცვლას, რაც გამოიხატა ბრალის ფსიქოლოგიური ცნებიდან ნორმატიულ ცნებაზე გადასვლაში.

იეშეი (იხ. H.-H. Jescheck, ZStW 93 (1981), გვ. 16) მიუთითებს ფინალიზმის შემდეგ სამ თვისებაზე:

-ქმედება ვიწრო და შეზღუდული გაგებით არის ადამიანური მიზანმიმართული საქმიანობა;

-განზრახვა ეკუთვნის არა ბრალს, არამედ ქმედებას;

-განზრახვი და გაუფრთხილებლობითი დელიქტები შეიძლება ერთმანეთისაგან გაიმიჯნონ უკვე უმართლობის შემადგენლობის ეტაპზევე.

როქსინმა ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 60-იან წლებში (იხ. C. Roxin, Zur Kritik der finalen Handlungslehre, ZStW 74 (1964), გვ. 515), ისევე, როგორც თავის სახელმძღვანელოში (იხ. C. Roxin, Strafrecht. AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 243-248), ჩამოაყალიბა მოქმედების ფინალური მოძღვრების კრიტიკა. კრიტიკის მთავარი პუნქტი არის ის, რომ იგი. უპირველეს ყოვლისა, უმოქმედობით ჩადენილი დელიქტებისათვის არ არის ადეკვატური, ვინაიდან პირი, რომელიც არ მოქმედებს, შედეგისათვის არ არის კაუზალური, მას არ შეუძლია, ასევე ფინალურად მოქმედებდეს, რადგან ის მიზეზობრივი ჯაჭვის განვითარებაზე არ

ზემოქმედებს. ასევე, მოქმედებით ჩადენილი დელიქტებისათვის არის პრობლემური, რომ ფინალურობის ცნებამ მათთვის საერთო საფუძველი შექმნას. ეს საერთო საფუძველი რომ დაესაბუთებინა, *კელცელმა* თავდაპირველად ე.წ. „შეუგნებელი გაუფრთხილებლობა“ (დაუდევრობა), რომლის დროსაც შედეგი არა ფინალურად, არამედ „ბრმად კაუსალურად“ დგება, დაახასიათა როგორც ადამიანური ქცევის „გაუკუღმართებული ფორმა“. ის, რაც ორივე, როგორც განზრახა, ასევე გაუფრთხილებელ მოქმედებას ერთი გვარეობითი ცნების ქვეშ ათავსებს, არის ფინალურობის მომენტი, რომელიც განზრახი მოქმედების დროს, როგორც ნამდვილი მიზანმიმართული ქცევა, რეალურად არსებული ფაქტორის სახით არსებობს (აქტიური ფინალურობა), ხოლო გაუფრთხილებელი მოქმედების დროს იგი მხოლოდ როგორც შესაძლებელი მიზანმიმართული ქცევა (პოტენციური ფინალურობა) შეიძლება არსებობდეს. ვინაიდან მხოლოდ შესაძლებელი (პოტენციური) ფინალურობა, მაგალითად, *როქსინის* კრიტიკული შეხედულებით, რეალურად არ არსებობს, შესაბამისად, არ არსებობს გვარეობითი ცნებაც, რის გამოც გაუფრთხილებელი ქმედება არც ფინალურია და არც საერთოდ მოქმედება ფინალური თვალსაზრისით.

ასევე *იეშეკი* (იხ. H.-H. Jescheck / T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 221-222) ხედავს მოქმედების ფინალური მოძღვრების სპეციფიკურ სისუსტეს გაუფრთხილებლობის შემთხვევაში. მოქმედების დამახასიათებელი მომენტი ამ შემთხვევაში მდგომარეობს არა ნამდვილ (რეალურ), არამედ მხოლოდ შესაძლებელ ფინალურ ურთიერთობაში.

განა შესაძლებელია ყველა ქმედების ფინალური მართვა? - დასმულია შეკითხვა *ბაუშან, ვებერ, მიჩის* სახელმძღვანელოში (იხ. J. Baumann / U. Weber/ W. Mitsch, Strafrecht, AT, მე-11 გამოცემა, 2003, გვ. 218). ამ მოძღვრების მიხედვით, ძალზე საეჭვოა, რომ ნებისმიერი ადამიანური ქცევა შეგნებულად ფინალურად იყოს მართული. სირთულეს წარმოადგენს გაუფრთხილებლობა, ევენტუალური განზრახვა, უმოქმედობა, რომლებიც მოქმედების მიზანმიმართულ ფინალურ ცნებაში ვერ თავსდებიან. სწორედ ამიტომ, გაბატონებულია შეხედულება, რომელიც სისხლისსამართლებრივი მოქმედების ონთოლოგიურად დასაბუთებას უარყოფს, რის გამოც დღის წესრიგში დადგა მოქმედების ასალი სამართლებრივ-სოციალური ცნების ჩამოყალიბება. ამის შედეგად, ისევე როგორც მოქმედების ფინალური მოძღვრება ქმედების შემადგენლობის ფინალურ მოძღვრებაში გადაიზარდა, ასევე მოქმედების ფინალურობის ონთოლოგიური ცნება სამართლებრივ-სოციალური ფინალურობის ცნებით შეიცვალა (*როქსინი; იეშეკი*).

დღეისათვის, მართალია, მოქმედების ფინალურმა ცნებამ მისი ასეთი დიდი მნიშვნელობა დაკარგა. ამასთან უდიდესია დანაშაულის ფინალური მოძღვრების მნიშვნელობა სისხლის სამართლის დოგმატიკის განვითარებისათვის. *როქსინმა*, ფინალური სისტემის ერთ-ერთმა

კრიტიკოსმა, მართალია, აღნიშნა, რომ მოქმედების ფინალური ცნება არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს დანაშაულის სოცალ მოძღვრებას, მაგრამ ხაზს უსვამს იმ მნიშვნელოვან პროგრესს, რომელიც ფინალიზმმა შემოიტანა უმართლობის ცნების განვითარებაში.

ასევე იეშეკი ჯერ კიდევ 1961 წელს (იხ. *H.-H. Jescheck, ZStW 73 (1961), გვ. 205*) აღნიშნავდა, რომ შეცდომას უშვებს ის, ვისაც უნდა, რომ ფინალური სკოლის მნიშვნელობა მხოლოდ მოქმედების ცნებით შეაფასოს. მისი აზრით, (იხ. *H.-H. Jescheck, (ZStW) 93 (1981), გვ. 17*), ფინალიზმის მნიშვნელოვანი ეპოქალური დამსახურება მდგომარეობს შემდეგში:

- ქმედების უღირსობისა და შედეგის უღირსობის თანაბარმნიშვნელობის დადგენა მატერიალური უმართლობის ცნებაში;

- ბრალის ცნების სრული ნორმატივიზაცია ქმედების შემადგენლობაში განზრახვის გადატანით;

- დიფერენციაცია ქმედების შემადგენლობისა და სამართლებრივი აკრძალვის შესახებ შეცდომაში;

- თანამონაწილეობის მოძღვრების ახლებურად ჩამოყალიბება „ქმედებაზე ბატონობის თეორიის“ მიხედვით.

ფინალური მოძღვრების მნიშვნელოვანი დებულებები, მათ შორის პერსონალური უმართლობის ცნება, შენარჩუნებულ და გამოყენებულ იქნა გაბატონებული თელეოლოგიურ-სოციალური სისტემის მიერ, რომლის ძირითადი ელემენტია მოქმედების სოციალური ცნება.

4.2.4 თელეოლოგიურ-სოციალური სისტემა

თელეოლოგიურ-სოციალური სისტემა, რომელიც წარმოადგენს ნეოკლასიკურ-ფინალურ სინთეზს, არის დანაშაულის მოძღვრების განვითარების ახალი ეტაპი. მოქმედების ფინალური ცნების კრიტიკის პარალელურად, ეს თანამედროვე გაბატონებული სისტემა განვითარეს *გალახმა* და *ბოკელმანმა*, რომლის მიმდევრები არიან, ასევე, იეშეკი და ვაიგენდი (იხ. *H.-H. Jescheck/T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996*), *ვესელსი* და *ბოილკე* (იხ. *J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT, 38-ე გამოცემა, 2008*), თავიანთი, მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში. მათ შორის საქართველოში. ცნობილი სახელმძღვანელოებით.

ამ თანამედროვე თელეოლოგიური სისტემის მნიშვნელოვანი დამახასიათებელი თვისებაა ის, რომ განზრახვასა და გაუფრთხილებლობას დანაშაულის სისტემაში ორმაგი ფუნქცია ეკისრებათ, როგორც უმართლობის (ქცევის ფორმა), ასევე ბრალის (ბრალის ფორმა) ეტაპზე. შემდეგი მნიშვნელოვანი სიახლეა ის, რომ ამ სისტემას საფუძვლად უდევს მოქმედების სოციალური მოძღვრება, რომელსაც მოქმედების ცნებაში ქცევის სოციალური მნიშვნელობა შემოაქვს.

დოგმატიკური თვალსაზრისით, თელეოლოგიურ-სოციალური მოძღვრება წარმოადგენს უმართლობის პერსონალური და ბრალის ნორმატიული ცნებების მიხედვით აგებულ სისტემას.

თანამედროვე სისხლის სამართლის დოგმატიკაში უმართლობის სუბიექტური ელემენტების არსებობა საყოველთაოდ არის აღიარებული. წარმოდგენილი მიმოხილვა ცდილობს, ხელი შეუწყოს ამ მოძღვრების განვითარებას ქართულ სისხლის სამართალშიც. ასეთს წარმოადგენენ: განზრახვა და სხვა ისეთი სუბიექტური ელემენტები, როგორიცაა, მაგალითად, მითვისების მიზანი ქურდობის დროს, ხოლო სუბიექტური ქვენაგრძნობა, როგორიცაა, მაგალითად, ანგარება, წარმოადგენს ბრალის ელემენტს.

ქმედების შემადგენლობის განზრახვა არის სუბიექტის ფაქტობრივ გარემოებებთან ფსიქიკური ურთიერთობა (ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების ცოდნა და ნებელობა), რომელიც ქმედების სუბიექტურ ნიშანს წარმოადგენს. ფინალური სისტემისაგან განსხვავებით, უმართლობის სუბიექტური შემადგენლობისადმი განზრახვის მიკუთვნება არ ნიშნავს, რომ განზრახვა ბრალის ეტაპზე ყოველგვარ მნიშვნელობას კარგავს, არამედ მას დანაშაულის სისტემაში *ორმაგი* ფუნქცია შეიძლება მიეკუთვნოთ.

არა მარტო უმართლობის შინაარსისათვის, არამედ ბრალის ხარისხის განსაზღვრისთვისაც მნიშვნელოვანია განსხვავება, ჩადენილია ესა თუ ის ქმედება განზრახ თუ გაუფრთხილებლობით და რა სუბიექტური ქვენაგრძნობები ამოძრავებდა ქმედების ჩამდგენს?

განზრახვის ორმაგ ბუნებას შეესაბამება ასევე, გაუფრთხილებლობის ორმაგი ხასიათი და ადგილი, რომელიც მას უმართლობისა და ბრალის ეტაპზე გააჩნია (ობიექტური გაუფრთხილებლობისა და ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობის სახით).

გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, განზრახ დანაშაულს გააჩნია ქმედების როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური შემადგენლობები, ხოლო გაუფრთხილებელ დანაშაულს – მხოლოდ ობიექტური შემადგენლობა.

წარმოდგენილი მიმოხილვა ავითარებს იმ მოსაზრებას, რომ თვითიმედოვნების დროსაც არსებობს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა.

4.2.5 უზნაწიონალური (მიზანრაციონალური) სისტემები

თანამედროვე სისხლის სამართალში არსებობს ასევე „ფუნქციონალური“, „მიზანრაციონალური“ მოძღვრებები, რომლებიც წარმოადგენენ ნეოკლასიკურ-ფინალური სისტემის შემდგომ განვითარებას და ავითარებენ ტრადიციულ სისხლისსამართლებრივ დოგმატიკას. ამ სისტემების წარმომადგენლები არიან გერმანელი *კლაუს როქი-*

ნი („თელავი-ლოგო-კრიმინალოგიკური სისტემის პროექტი“ იხ. C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 123-133), გიუნთერ იაკობსი (იხ. C. Jakobs, Strafrecht, Allgemeiner Teil, მე-2 გამოცემა, 1993) და სხვ.

ეს მოძღვრება წარმოადგენს განვითარების ახალ ეტაპს სისხლის სამართლის დოგმატიკაში, მათი ავტორების ნააზრევით არ წარმოადგენს გაბატონებულ შეხედულებას, რის გამოც, მისი განხილვა სცილდება წარმოდგენილი მიმოხილვის ფარგლებს.

4.3 სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის მიხედვით, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული. დანაშაულის ცნება კი, აგებულია დანაშაულის სამსაფეხურიან სისტემაზე. დანაშაულის სისტემის ელემენტებია: ქმედების შემადგენლობა, მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. ამასთან, ძველი სისხლის სამართლის კოდექსისაგან განსხვავებით, მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი განსხვავებულად აყალიბებს მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის შინაარსს. კერძოდ, მართლწინააღმდეგობა უნდა გავიგოთ როგორც წინააღმდეგობა კულტურის ნორმებისადმი, ხოლო ბრალი - როგორც ნორმატიული (შეფასებითი) კატეგორია.

მიუხედავად ბრალის საკანონმდებლო დეფინიციის არარსებობისა, რაც არც არის საჭირო, შეიძლება ითქვას, რომ ახალმა სისხლის სამართლის კოდექსმა უარყო ბრალის გაბატონებული ფსიქოლოგიური თეორია და აღიარა ბრალის შეფასებითი ანუ ნორმატიული თეორია. ამის დამადასტურებელია თუნდაც სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 თავში მოცემული ბრალის გამომრიცხველ გარემოებათა საკანონმდებლო რეგლამენტაცია.

4.4 ქმედების მცირე მნიშვნელობა და დანაშაულის სისტემა

პრობლემაზე მსჯელობას დავიწყებ ერთ-ერთი მაგალითით ქართული სასამართლო პრაქტიკიდან: ა-მ ბაზრობაზე მოიპარა ყვავილების თაიგული, რომლის ღირებულება შეადგენდა დაახლოებით 10 ლარს. პოლიციაში იგი შემთხვევის ადგილზევე დააკავა. ჩაიდინა თუ არა ა-მ დანაშაული?

საქართველოს სსკ-ის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, დანაშაულს არ წარმოადგენს ისეთი ქმედება, რომელიც თუმცა ფორმალურად შეიცავს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებ-

ული ქმედების შემადგენლობის ნიშნებს, მაგრამ მცირე მნიშვნელობის გამო არ წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივად დასჯად ქმედებას.

კანონის ეს ნორმა შეიძლება ინტერპრეტირებულ იქნეს სოციალური ადეკვატურობის თეორიის მიხედვით (Die Lehre von der sozialen Adäquanz, იხ. C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 178-181), რომელსაც ჯერ კიდევ 1939 წელს დაუდო სათავე *ჰანს ველცელმა* და შემდგომ პერიოდში სხვა ავტორებთან ჰპოვა განვითარება.

სსკ-ის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, შესაძლებელია ქმედების მცირე მნიშვნელობის სამგვარი გაგება: (1) იგი წარმოადგენს ქმედების შემადგენლობის გამომრიცხველ გარემოებას; (2) მიუხედავად დანაშაულის ჩადენისა, იგი წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ მატერიალურ-სამართლებრივ გარემოებას; (3) იგი წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივი დევნის დამაბრკოლებელ პროცესუალურ-სამართლებრივ გარემოებას.

სსკ-ის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის ნორმის შინაარსიდან გამომდინარე, ქმედების მცირე მნიშვნელობა გამოირიცხავს ქმედების შემადგენლობას, მაგრამ იგი არ წარმოადგენს განსაკუთრებულ *ნიშანს*, რომლის არსებობის შემთხვევაში ქმედების შემადგენლობა არ არსებობს, არამედ - ინტერპრეტაციის პრინციპს, რომელიც შესაძლებლობას გვაძლევს, სოციალურად საყოველთაოდ ტოლერირებული (ტოლერანტობა - ლათ. tolerantia: მოთმინება, შეგუებულობა) მცირე მნიშვნელობის ქმედებები შეფასდეს, როგორც ქმედების შემადგენლობის გამომრიცხველი. *როქსინი* ჯერ კიდევ 1964 წელს წერდა „მცირე მნიშვნელობის პრინციპზე“, როგორც ქმედების შემადგენლობის ინტერპრეტაციის მაქსიმალურ (იხ.: C. Roxin, JuS 1964, გვ. 376; C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 181).

მაშასადამე, ქმედების მცირე მნიშვნელობის დროს სწორი გადაწყვეტილების მიღება ხდება ნორმით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეზე ორიენტირებული შეზღუდული ინტერპრეტაციის გზით. არის თუ არა ასეთი ინტერპრეტაცია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის შემადგენლობის კანონის სიტყვა-სიტყვით ტექსტთან შესაბამისი, თუ იგი წარმოადგენს კანონის ტექსტის სიტყვა-სიტყვითი მნიშვნელობის „თელეოლოგიურ რედუქციას“, არ არის მნიშვნელოვანი, რადგან სისხლის სამართლის კანონის საგარანტიო ფუნქცია არ გამოირიცხავს ბრალდებულის (განსასჯელის) სასარგებლოდ „თელეოლოგიური რედუქციის“ მეთოდის გამოყენებას (ამის შესახებ იხ. გ. ხუბუა, სამართლის თეორია, 2004, გვ. 157-158).

ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, ქმედების მცირე მნიშვნელობა ზოგჯერ თვით კოდექსის კერძო ნაწილის შემადგენლობის კანონის ტექსტში არის მოცემული, როგორც ქმედების შემადგენლობის გამომრიცხველი. მაგალითად, სსკ-ის ნივთის დაზიანება

ან განადგურება მხოლოდ მაშინ წარმოადგენს დანაშაულს, თუ მან მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (სსკ-ის 187-ე მუხლი). ამასთან, თვით კანონმდებელმა განსაზღვრა ასეთი ზიანის თანხობრივი ოდენობა – ნიუთის (ნიუთების) ღირებულება 150 ლარის ზევით (სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-3 პუნქტში). მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება წარმოადგენს დანაშაულს (სსკ-ის 340-ე მუხლი). აკრძალული საჩუქრის ღირებულება კი, განსაზღვრულია „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლით.

ევროპულ ქვეყნებში, მაგალითად, გერმანიაში, ქმედების მცირე მნიშვნელობა წერილობითი დანაშაულების (ე.წ. ბაგატელდელიქტების) დროს არ გამორიცხავს ქმედების შემადგენლობას და წარმოადგენს დანაშაულს, მაგრამ სისხლის სამართლის გერმანული საპროცესო წესები (§153: *Strafprozeßordnung*) ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის ან შეწყვეტის შესაძლებლობას, თუ ჩადენილი ქმედება უმნიშვნელოა, ხოლო მისი ჩადენი პირის გასაკიცხაობის (ბრალის) ხარისხი - დაბალი და არ არსებობს სისხლისსამართლებრივი დევნის საჯარო ინტერესი (იხ. C. Roxin / B. Schünemann, *Strafverfahrensrecht*, 26-ე გამოცემა, 2009, გვ. 71-72).

ასეთი მიდგომისაგან განსხვავებით, ქართულ სისხლის სამართალში ქმედების მცირე მნიშვნელობა წარმოადგენს არა პროცესუალურ-სამართლებრივ, არამედ მატერიალურ-სამართლებრივ პრობლემას. ასე, მაგალითად, მცირე მნიშვნელობის ქურდობა გამოირიცხავს ქმედების შემადგენლობას. ქმედების მცირე მნიშვნელობის განმსაზღვრელი კრიტერიუმები კი, არ არის მოცემული კანონში და იგი უნდა განისაზღვროს სამართალწარმოების პროცესში.

4.5 დანაშაულის სისტემის ცალკეული ელემენტების ზოგადი მიმოხილვა ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით

ქართული სისხლის სამართლის კოდექსიდან გამომდინარე, შედეგად, დამთავრებული განზრახი დანაშაულის ჩადენის ფაქტი უნდა დადგინდეს შემდეგი სქემით:

(1) ქმედების შემადგენლობა

1. ქმედების ობიექტური შემადგენლობა:

ა) ქმედების სუბიექტი (ქმედება ჩადენილია ფიზიკური პირის მიერ. იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა შემოღებულ იქნა 2006 წლის 25 ივლისის კანონით – სსკ-ის მე-6¹ კარტი);

ბ) ქმედების ობიექტი (ქმედების შედეგად ზიანი მიადგა სისხლის სამართლის კოდექსით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს);
 გ) ქმედება და შედეგი;
 დ) მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის (მიზეზობრიობის პირობათა თეორია);
 ე) შედეგის ობიექტური შერაცხვა;
 ვ) ქმედების შემადგენლობის სხვა ობიექტური ელემენტები: დრო, ვითარება, საშუალება (მაგალითად, სსკ-ის 410-ე მუხლით დასჯადია დაქირავებულის გამოყენება შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში; სსკ-ის 411-ე, 412-ე და 413-ე მუხლებით დასჯადია საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების დარღვევა სახელმწიფოთაშორისი და შიდასახელმწიფოებრივი შეიარაღებული კონფლიქტის დროს; სსკ-ის 109-ე მუხლის პირველი ნაწილის “გ” ქვეპუნქტით დასჯადია მკვლელობა ისეთი საშუალებით, რომელიც განზრახ უქმნის საფრთხეს სხვათა სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას) და ა.შ.

2. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა:

ა) განზრახვა (ე.წ. არაბოროტი განზრახვა), მართლწინააღმდეგობის შეგნების გარეშე ფართო გაგებით. ეს იმას ნიშნავს, რომ განზრახ მოქმედებს არა მარტო ის, ვინც დანაშაული ჩაიდინა, არამედ აგრეთვე ის, ვინც აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში იმყოფება. აქედან გამომდინარე, ქმედების შემადგენლობის ელემენტი – განზრახვა (ფაქტობრივი გარემოებების ცოდნა და ნებელობა) ბოროტ განზრახვად (*dolus malus*) იქცევა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ბრალის ეტაპზე დადგინდება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ფაქტობრივი გარემოებების შეგნება სსკ-ის 36-ე მუხლის ანალოგიით;

ბ) ქმედების შემადგენლობის სხვა სუბიექტური ელემენტები: მიზანი (მაგალითად, სსკ-ის 177-ე მუხლით დასჯადია ქურდობა, ე.ი. სხვისი მოძრავი ნივთის ფარული დაუფლება მართლწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, რითაც იგი განსხვავდება სხვისი ნივთის დროებითი სარგებლობის მიზნით დაუფლებიდან, რაც არ გვაძლევს ქურდობის ან სხვა ხერხით გატაცების შემადგენლობას. დროებითი სარგებლობის მიზნით სხვისი ნივთის წაღება ან სავსებით არ გვაძლევს ქმედების შემადგენლობას, ან შეიძლება სპეციალური მუხლით დაისაჯოს. მაგალითად, სსკ-ის 184-ე მუხლით, ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მისაკუთრების მიზნის გარეშე დაუფლების შემთხვევა დასჯადი იყო სისხლის სამართლის წესით 2007 წლის 23 მაისის კანონის ძალაში შესვლამდე) და ა.შ.

გ) აქვე უნდა შემოწმდეს ფაქტობრივი ხასიათის შეცდომები.

(2) მართლწინააღმდეგობა

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებებია:

1. აუცილებელი მოგერიება;
2. დამნაშავეს შეპყრობა;
3. უკიდურესი აუცილებლობა;
4. მართლზომიერი რისკი;
5. მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებანი (დაზარალებულის თანხმობა, დაზარალებულის სავარაუდო თანხმობა, მოვალეობათა კოლიზია და ა.შ.).

(3) ბრალი

ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებებია:

1. ბრალუვნარობა (შეურაცხაობა);

(ა) ასაკის გამო (14 წელს მიუღწევლობა);

(ბ) ფსიქიკური მდგომარეობის გამო (ფსიქიკის დროებითი აშლილობა ან ქრონიკული ფსიქიკური დაავადება).

2. შემცირებული ბრალუვნარიანობა (შეზღუდული შეურაცხადობა). იგი ბრალის შემამსუბუქებელი გარემოებაა.

3. მართლწინააღმდეგობის შეგნების არარსებობა *ერთ* გაგებით - სამართლებრივი შეცდომა (შეცდომა აკრძალვაში, როცა პირმა არ იცის ბლანკეტური ნორმის შინაარსი, ე.ი. მის ქმედებაში შემაღგენლობის ნიშნების არსებობა ან შეცდომას უშვებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების სამართლებრივ მხარეზე, როცა მას ჰგონია, რომ არსებობს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ისეთი გარემოება, რომელიც მის მიერ განხორციელებულ ქმედების შემაღგენლობას გამართლებულად მიიჩნევს).

4. განზრახვის *dolus malus* ელემენტის: მართლწინააღმდეგობის შეგნების არარსებობა *ფართო* გაგებით (შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების ფაქტობრივ მხარეზე, მაგალითად, მოჩვენებითი მოგერიების დროს, როცა პირს ჰგონია, რომ იგერიებს რეალურ თავდასხმას, სინამდვილეში კი, ასეთს ადგილი არა აქვს).

4. ბრძანების ან განკარგულების შესრულება, თუ არსებობს გარკვეული პირობები (ე.წ. პირობათა თეორია).

5. ბრალის გამომრიცხველი სხვა ზეკანონური გარემოებები (ნორმის შესაბამისი მოქმედების შესრულების *მოთხოვნის* შეუძლებლობა: ტრაგიკული კოლიზია, რომელიც შეიძლება განთავსდეს საპატიებელ უკიდურეს აუცილებლობაში, მოვალეობათა

შესრულების შეუძლებლობასა და სხვა მსგავსი შინაარსის გარემოებებში).

4.6 დანაშაულის კატეგორიები

საქართველოს სისხლის სამართლის მიხედვით, დანაშაულის კლასიფიკაცია შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა ნიშნით. მათგან უმეტესობა არ წარმოადგენს საკანონმდებლო კლასიფიკაციას, არამედ სისხლის სამართლის დოგმატიკის განვითარების შედეგია.

4.6.1 კლასიფიკაცია დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-12 მუხლი, სიმძიმის მიხედვით, დანაშაულს ყოფს სამ კატეგორიად.

საკითხი იმის შესახებ, თუ დანაშაულის რომელ კატეგორიას მიეკუთვნება სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის კონკრეტული შემადგენლობა, განისაზღვრება მხოლოდ აბსტრაქტული სასჯელის მიხედვით (ე.წ. აბსტრაქტულ-გენერალიზებული მიდგომა). არა აქვს მნიშვნელობა, თუ რა სასჯელი დაენიშნება დანაშაულს კონკრეტულად. თუ ნორმა ითვალისწინებს რამდენიმე ძირითად სასჯელს ალტერნატიულად, მაშინ დანაშაულის კატეგორია განისაზღვრება იმ ყველაზე მკაცრი სასჯელის მიხედვით, რომელიც უმაღლესი აბსტრაქტული სასჯელის სახით გათვალისწინებულია ამ ქმედებისათვის.

ამ დაყოფას არა აქვს მხოლოდ აკადემიური ხასიათი. დანაშაულის კატეგორია მნიშვნელოვანია, უპირველეს ყოვლისა, დანაშაულის მომზადების დასჯადობისათვის (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი).

თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ვადის მიხედვით, მოქმედი კოდექსი (სსკ-ის მუხ. მე-12) ითვალისწინებს დანაშაულის შემდეგ სამ კატეგორიას:

1. ნაკლებად მძიმე (განზრახი ან გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, სანქციით ხუთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთით);

2. მძიმე (განზრახი დანაშაული ან წლამდე თავისუფლების აღკვეთით ან გაუფრთხილებლობითი დანაშაული სანქციით ხუთ წელზე მეტი ვადით თავისუფლების აღკვეთით);

3. განსაკუთრებით მძიმე (განზრახი დანაშაული სანქციით 10 წელზე მეტი ვადით ან უფადო თავისუფლების აღკვეთით).

მაგალითად, სსკ-ის 177-ე მუხლით გათვალისწინებული ქურდობის პირველი და მე-2 ნაწილები მიეკუთვნებიან ნაკლებად მძიმე, ხოლო მე-3 და მე-4 ნაწილები - მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას. სსკ-ის 108-ე მუხლი („განზრახ მკვლელობა“) მიეკუთვნება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას.

განსაკუთრებით მძიმედ ითვლება მხოლოდ განსრახი დანაშაუ-
ლი, ხოლო გაუფრთხილებლობითი - არა, თუნდაც იგი ითვალისწინებ-
დეს 10 წელზე მეტი ვადით თავისუფლების აღკვეთას (მაგალითად,
სსკ-ის 276-ე მუხლის მე-8 ნაწილი).

დანაშაულის კატეგორიას, უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელობა
აქვს სასჯელის აღსრულების რეჟიმის განსაზღვრის, სასჯელის
მოსხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების, ხანდაზმულობის
ვადის გამოთვლის, ნასამართლობის გაქარწყლების, პირობითი მსჯავრის
შეფარდებისა და სხვა საკითხების გადაწყვეტისათვის.

„პატიმრობის შესახებ“ საქართველოს კანონით, დანაშაულის
სიმძიმისა და დამნაშავის პიროვნების მიხედვით, გათვალისწინებუ-
ლია სასჯელის აღსრულების შემდეგი რეჟიმები: საერთო რეჟიმი,
მკაცრი რეჟიმი და საპყრობილე.

4.6.2 დანაშაულის კატეგორიები ჩადენის ფორმის მიხედვით

ჩადენის ფორმის მიხედვით არსებობს დანაშაულის რამდენიმე კატ-
ეგორია.

(1) **შედეგბარეშე** (ე.წ. **ფორმალური**) დელიქტი დამთავრე-
ბულად ითვლება აქტიური მოქმედების ჩადენის, (მაგალითად, ცრუ
ჩვენების მიცემა - სსკ-ის 370-ე მუხლი), ან შესაძლებელი მოქმედების
შეუსრულებლობის მომენტიდან, (მაგალითად, გადასახადისაგან თავის
არიდება - სსკ-ის 218-ე მუხლი), მიუხედავად შედეგის დადგომისა.

(2) **შედეგბიანი** (ე.წ. **მატერიალური**) დელიქტი მოითხოვს
ობიექტური შედეგის დადგომას. იგი შეიძლება გამოიხატოს სამართ-
ლებრივი სიკეთის განადგურებაში (მაგალითად, მკვლელობა - სსკ-
ის 108-ე მუხლი) ან დაზიანებაში (მაგალითად, ჯანმრთელობის მძიმე
დაზიანება - სსკ-ის 117-ე მუხლი) ან დაცული სამართლებრივი სიკე-
თისათვის საფრთხის შექმნაში, რასაც მძიმე შედეგი მოჰყვა (მაგალი-
თად, აფეთქება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან
სხვა მძიმე შედეგი - სსკ-ის 229-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).

თინათინ წერეთელი არ ეთანხმება დანაშაულთა დაყოფას ე.წ.
ფორმალურ და მატერიალურ დელიქტებად, რადგან, მისი აზრით, ეს
ტერმინები ვერ გამოხატავენ საქმის არსს. მისი პოზიცია გამომდინა-
რეობს გერმანულ ლიტერატურაში მიღებული დაყოფიდან: „Erfolgs-
verbrechen“ (შედეგბიანი დანაშაული) და „Begehungsverbrechen“ (მოქმე-
დებითი დანაშაული) და არ ეთანხმება დანაშაულის ფორმალურ და
მატერიალურ შემადგენლობებად კლასიფიკაციას (იხ. *თ. წერეთელი*,
სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, 2007, გვ. 415 სქოლიოში).

(3) ერთმანეთისაგან შეიძლება განვსხვავოთ კონკრეტული,
აბსტრაქტული და აბსტრაქტულ-კონკრეტული საფრთხის
დელიქტები.

თუ კანონი მოითხოვს კონკრეტული საფრთხის სიტუაციას, ადგილი აქვს კონკრეტული საფრთხის დელიქტს (მაგალითად, სიცხელისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება – სსკ-ის 127-ე მუხლი). თუ კანონი სამართლებრივი სიკეთისათვის კონკრეტული საფრთხის არსებობის დადგენას არ მოითხოვს, მაშინ სახეზეა აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტი (მაგალითად, ფრენის საერთაშორისო წესის დარღვევა – სსკ-ის 280-ე მუხლის პირველი ნაწილი). აბსტრაქტულისაგან განსხვავებით, აბსტრაქტულ-კონკრეტული საფრთხის დელიქტებში მოსამართლეს უწევს იმის შემოწმება, კონკრეტულ შემთხვევაში საფრთხეს შეეძლო თუ არა გამოეწვია მძიმე შედეგი. (მაგალითად, სსკ-ის 288-ე მუხლის პირველი ნაწილი მოითხოვს იმის დადგენას, გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი მოპყრობის წესის დარღვევას შეეძლო თუ არა ადამიანის ჯანმრთელობის ან გარემოს არსებითი დაზიანება ან სხვა მძიმე შედეგი. ასევე 242-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულია აფეთქებასაშიშ საწარმოში საწარმოო ტექნიკური უსაფრთხოების წესის დარღვევა, რასაც გაუფრთხილებლობით შეეძლო გამოეწვია მძიმე შედეგი.

(4) **წმინდა უმოქმედობით** ჩადენილი დელიქტი არის ისეთი დანაშაული, რომლის ჩადენა შეიძლება მხოლოდ უმოქმედობით (მაგალითად, დანაშაულის შეუტყობინებლობა – სსკ-ის 376-ე მუხლი; დაუხმარებლობა – სსკ-ის 129-ე მუხლი). **შერეული უმოქმედობით** ჩადენილია დელიქტი, რომლის შემადგენლობა სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში გათვალისწინებულია აქტიური მოქმედებით ჩადენილი დანაშაულისათვის, მაგრამ იმავე შემადგენლობით კვალიფიცირდება უმოქმედობაც (მაგალითად, უმოქმედობით ჩადენილი მკვლელობა – სსკ-ის 108-ე მუხლი), თუ არსებობს სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია, უმოქმედობის დასჯადობის სხვა ორ პირობასთან – (1) მოქმედების შესაძლებლობასა და (2) შედეგის თავიდან აცილებადობასთან ერთად, რაც გათვალისწინებულია სსკ-ის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილით.

(5) **შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებების** გათვალისწინებით, დანაშაული შეიძლება გამოიხატოს ძირითადად, კვალიფიციურ ან პრივილეგიურ შემადგენლობაში.

ქმედების ძირითადი შემადგენლობა წარმოადგენს სისხლის სამართლებრივი უმართლობის ტიპიზირებულ ფორმას (მაგალითად, განზრახი მკვლელობა – სსკ-ის 108-ე მუხლი). კვალიფიციური შემადგენლობა (მაგალითად, განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებაში – სსკ-ის 109-ე მუხლი) უმართლობის ხარისხს ამადგებს, ხოლო პრივილეგიური (მაგალითად, მკვლელობა მსხვერპლის თხოვნით – სსკ-ის 110-ე მუხლი) – ამცირებს.

ქმედების კვალიფიკაციის დროს კვალიფიციურ ან პრივილეგიურ შემადგენლობას ყოველთვის უპირატესი ძალა აქვს ძირითად შექაღ-

გენდობასთან მიმართებაში, ხოლო თუ ერთდროულად არსებობს ერთი და იმავე დანაშაულის კვალიფიციური და პრივილეგიური შემადგენლობები, უპირატესობა ენიჭება პრივილეგიურ შემადგენლობას (შედარებით მსუბუქი პრივილეგიური შემადგენლობის მიერ უფრო მძიმე კვალიფიციური შემადგენლობის ე.წ. დაბლოკვის ძალა).

(6) დანაშაულის ჩადენის „ნორმალურ შემთხვევას“ წარმოადგენს ე.წ. **დამთავრებული დანაშაული**. ეს ის შემთხვევაა, როცა დანაშაულის შემადგენლობის ყველა ობიექტური და სუბიექტური ელემენტი სახეუა. თუ შემადგენლობა მთლიანად არ არის განხორციელებული, მაშინ დანაშაული არ არის დამთავრებული (ე.წ. **დაუმთავრებელი დანაშაული**). გაუფრთხილებლობით დანაშაულს არა აქვს დასჯადი სტადიები, ხოლო შედეგიანი განზრახი დანაშაული გაივლის მომზადებისა და მცდელობის სტადიებს. დასჯადია მძიმე, განსაკუთრებით მძიმე და ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე განზრახი დანაშაულის მომზადება (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი). რაც შეეხება დანაშაულის მცდელობას, საქართველოს სისხლის სამართლის მიხედვით, დანაშაულის კატეგორიას არ ექცევა ყურადღება, არამედ კატეგორიის მიუხედავად, განზრახი დანაშაულის მცდელობა ისჯება სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის ნორმის საფუძველზე, კერძო ნაწილის მუხლში სპეციალური მითითების გარეშე. მაგალითად, საყოფაცხოვრებო ნიადაგზე ჩხუბის დროს, გაბრაზებულმა ა.-მ თავში რკინის ჯოხის ჩარტყმით ბ.-ს მიაყენა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება.

ამ კაზუსის ამოხსნა თავდაპირველად იწვება მოქმედებით ჩადენილი განზრახი დამთავრებული დანაშაულის სქემით:

ჰიპოთეზა: ა.-მ რკინის ჯოხის ჩარტყმით შესაძლებელია, ჩაიდინა ბ.-ს ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

თუ ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე დადგინდა, რომ ა. მოქმედებდა ბ.-ს სიცოცხლის მოსპობის განზრახვით, ასეთ შემთხვევაში უნდა გაკეთდეს დანასაკვი (კონკლუზია), რომ არ შესრულებულა ჰიპოთეზაში დაყენებული ვარაუდი. მიზანშეწონილი არ არის დანასაკვი მოხდეს გადასვლა განზრახი მკვლელობის მცდელობაზე, არამედ პირველი ჰიპოთეზის უარყოფის შემდეგ ხელახლა უნდა მოხდეს ასალი ჰიპოთეზის დაყენება განზრახი მკვლელობის მცდელობის ჩადენის შესახებ, რა დროსაც ობიექტურზე ადრე ჯერ ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა უნდა შემოწმდეს.

მცდელობის ობიექტური შემადგენლობა განსხვავდება დამთავრებული დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობისაგან. სსკ-ის მე-19 მუხლიდან გამომდინარე, უნდა შემოწმდეს, პირმა მისი წარმოდგენით ჩაიდინა თუ არა ქმედება, რომელიც უშუალოდ მიმართული იყო დანაშაულის ჩადენისაკენ, თუ მან მხოლოდ შექმნა პირობები დანა-

შაულის ჩასადენად. მომზადებასა და მცდელობას შორის ზღვრის გაღება ცალკეულ შემთხვევებში ძალზე ძნელია, რის გამოც არსებობს სხვადასხვა თეორიები.

მომზადებისა და მცდელობის ურთიერთგაძიჯვნა ხდება ობიექტური შემადგენლობის ეტაპზე, რადგან სუბიექტურ სფეროში მათ შორის არ არის განსხვავება.

(7) **შეპყვითილი დელიტტი.** ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს განზრახი დანაშაულის შემადგენლობებს, რომლებიც უკვე მომზადების ან მცდელობის სტადიაზე წარმოადგენენ სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილით გათვალისწინებულ დამთავრებულ დანაშაულს. ასე, მაგალითად, დამთავრებული დანაშაულია აგრესიული ომის დაგეგმვა ან მომზადება (სსკ-ის 404-ე მუხლის პირველი ნაწილი), ბანდიტური თავდასხმის მომზადება, რაც გამოიხატა მყარი შეიარაღებული ჯგუფის (ბანდის) შექმნაში, პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმის მიზნით (სსკ-ის 224-ე მუხლის პირველი ნაწილი). რაც შეეხება ყაჩაღობის (სსკ-ის 179-ე მუხლი) მცდელობას, სისხლის სამართლის კოდექსით იგი არ არის ცალკე სტადიად გამოყოფილი, რადგან ყაჩაღობა დამთავრებულია მცდელობის ეტაპზე, სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში თავდასხმის მომენტიდან, რაც მიზნად ისახავდა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლებას.

(8) **დენადი, განბრძობადი და არაპრთგზისი დანაშაული.**

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი იძლევა დანაშაულთა ამ სახეების საკანონმდებლო დეფინიციას.

სსკ-ის მე-13 მუხლის მიხედვით, დენადია სისხლის სამართლის კოდექსის ერთი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული, რომლის ჩადენა იწყება მოქმედებით ან უმოქმედობით და შემდეგ უწყვეტად ხორციელდება, ვიდრე არ მოხდება მისი აღკვეთა თვით დამნაშავის ან სხვა პირის, მათ შორის სამართალდამცავი ორგანოების მიერ. მაგალითად, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა (სსკ-ის 143-ე მუხლი).

განბრძობადი დანაშაული (სსკ-ის მე-14 მუხლი) შედგება ორი ან მეტი დანაშაულებრივი აქტისაგან, რომელიც წარმოადგენს სისხლის სამართლის კოდექსის ერთი მუხლის ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულს. მისი დამახასიათებელი თვისება არის ის, რომ ორი ან მეტი ქმედების ჩადენა ხდება ერთიანი მიზნითა და საერთო განზრახვით. იგი დამთავრებულია უკანასკნელი ქმედების ჩადენის მომენტიდან, ხოლო ყველა ჩადენილი აქტი ერთობლიობაში განიხილება ერთ დანაშაულად.

მაგალითად, ა-მ განიზრახა ქურდობა, ხოლო ნაქურდალი ნივთები ეტაპობრივად, ერთი კვირის განმავლობაში, დამდამობით, ფარულად წაიღო სამშენებლო მოედნიდან. მიყენებული ზიანი მთლიანობაში აღემატება 10 000 ლარს, რის გამოც მისი ერთიანი განზრახვით ჩად-

ენილი რამდენიმე აქტისაგან შემდგარი ქმედება დაკკალიფიცირდება როგორც ქურდობა, ჩადენილი დიდი ოდენობით (სსკ-ის 177-ე მუხლი, მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).

რაც შეეხება არაერთგზის დანაშაულს, მისი საკანონმდებლო დეფინიცია შეიცვალა 2007 წლის 4 ივლისის საქართველოს კანონით. სსკ-ის მე-15 მუხლის თანახმად, არაერთგზისი დანაშაულის დაბახსიათებელი თვისებაა ის, რომ წინათ ნასამართლევი პირის მიერ ამ ნასამართლობის მოხსნამდე ან გაქარწყლებამდე, ხდება იმავე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენა. კოდექსის სხვადასხვა მუხლით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანაშაული მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება არაერთგზის დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია კერძო ნაწილის შესაბამის მუხლში (ამის მაგალითი სსკ-ის 177-ე მუხლის („ქურდობა“) მე-2 შენიშვნა).

სავალდებულოა, თუ არა, რომ პირი ახალი დანაშაულის ჩადენამდე მაინც და მაინც იგივე მუხლით იყოს გასამართლებული, თუ საკმარისია იგივე სისხლისსამართლებრივი უმართლობის განხორციელება, ამ კითხვაზე კოდექსში არ არის პირდაპირ პასუხი გაცემული და წარმოადგენს ნორმის ინტერპრეტაციის საგანს. მართალია სისხლის სამართალში ინტერპრეტაცია კეთდება კანონის სიტყვით უღერადობიდან გამომდინარე, მაგრამ ეს არ არის ნორმის ერთადერთი სავალდებულო ახსნა-განმარტება. არ შეიძლება წინასწარ ზუსტად განისაზღვროს, ნორმა შეზღუდულად (რესტრიქციულად), თუ ფართოდ (ექსტენსიურად) უნდა იქნეს ინტერპრეტირებული. ამ საქმეში ინტერპრეტატორს ეხმარება სამართლის მეთოდების მოძღვრება, რომელიც კანონით წინასწარ ნორმატიულად არ არის დადგენილი ეფიქრობ, ამ შემთხვევაში გადაწყვეტილება კანონის სიტყვასიტყვით უღერადობის ფარგლებს გარეთ („*praeter verba legis*“) უნდა იქნეს მიღებული.

(9) ზოგადი და სპეციალური დელიქტები.

(ა) სუბიექტის მიხედვით, ზოგადია ისეთი დანაშაული, რომლის ჩადენა შეიძლება ნებისმიერი პირის მიერ. სპეციალური დელიქტის დროს დაშნაშავეთა წრე შეზღუდულია იმ პირებით, რომელთაც გააჩნიათ სპეციალური თვისება, რითაც ისინი განსხვავდებიან სხვა ადამიანებისაგან (მაგალითად, სამოხელეო დანაშაულები). ამ სრულებლისაგან განსხვავებით, სპეციალური დანაშაულის თანამონაწილე შეიძლება იყოს ნებისმიერი სუბიექტი.

სუბიექტის მიხედვით არსებობს ნამდვილი და არანამდვილი სპეციალური დელიქტები.

თუ სუბიექტის სპეციალური თვისება აცუქნებს სისხლისსამართლებრივ უმართლობას, ასეთი დანაშაული წარმოადგენს ნამდვილ სპეციალურ დელიქტს, მაგალითად, სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (სსკ-ის 332-ე მუხლი). ამ შემთხვევაში კი, როცა დანაშაულის ჩადენა მის ძირითად ფორმაში შეუ

ქლია ნებისმიერ პირს, ხოლო სუბიექტის სპეციალური თვისება მოქმედებს მხოლოდ, როგორც დამამძიმებელი გარემოება, სახეზე გვაქვს არანაშვლი (მოწვევებითი) სპეციალური დელიქტები.

გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, შერეული (არანამდვილი) უმოქმედობით ჩადენილი დელიქტები წარმოადგენენ სპეციალურ დელიქტებს, რადგან სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია წარმოადგენს კონკრეტული დამნაშავისათვის დამახასიათებელ თვისებას.

(ბ) ქმედების შინაარსის მიხედვით არსებობს ზოგადი და სპეციალური დელიქტები, რომელთაგან კვალიფიკაციის დროს უპირატესობა ენიჭება სპეციალურს. მაგალითად, ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 276-ე მუხლის მე-5 ნაწილი) წარმოადგენს სპეციალურ ნორმას სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობასთან მიმართებაში (სსკ-ის 116-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი).

(10) დანაშაულის ჩადენაში ორი ან მეტი პირის მონაწილეობის შემთხვევაში არსებობს თანაამსრულებლობით, შუალობითი ამსრულებლობითა და თანამონაწილეობით ჩადენილი დანაშაულები.

დანაშაულის ჩადენის „ნორმალური შემთხვევა“ ინდივიდუალური ამსრულებლობა. თანაამსრულებლობის დროს აუცილებელი არ არის, რომ ყველა მათგანმა შეასრულოს ქმედების შემადგენლობის მთლიანი მოცულობა, საკმარისია, რომ ყველა მათგანმა ობიექტური შემადგენლობა ერთობლიობაში განახორციელოს (ე.წ. თანამიზეზობრიობა). მაგალითად, ა.-მ და ბ.-მ ავტომანქანიდან მოიპარეს მაგნიტოფონი. ა.-მ ჩამტვრია საქარე მინა, ხოლო ბ.-მ მაგნიტოფონი გამოიტანა ფანჯრიდან. ნაქურდალი ნივთი მათ გაყიდეს და ფული გაინაწილეს. სუბიექტური შემადგენლობა (განზრახვა და მისაყუთრების მიზანი) თითოეული ამ ამსრულებლისათვის უნდა დადგინდეს ცალკე-ცალკე.

თანაამსრულებლობა შეიძლება იმ შემთხვევაშიც, როცა ერთი ამსრულებელი ასრულებს ქმედების შემადგენლობის ყველა ობიექტურ ნიშანს, ხოლო მეორე – არცერთს, მაგრამ ფუნქციონალურად არის დაკავშირებული დანაშაულის ჩადენის პროცესთან (ე.წ. თანაამსრულებლობის ფუნქციონალური თეორია). მაგალითად, ყაჩაღობის ან ქურდობის დროს ერთ-ერთი პირი, უსაფრთხოების მიზნით, რჩება გარეთ, ხოლო ორი შედის ბინაში და ახორციელებს ყაჩაღურ თავდასხმას ან ფარულად გამოაქვს ნივთი. თანამონაწილეობის დროს დანაშაულის ჩადენა ხდება როლების განაწილებით. ამ დროს ამსრულებელთან ერთად არსებობს თანამონაწილე (ორგანიზატორი; წამქეზებელი; დამხმარე). შუალობითი ამსრულებლობის დროს კი, ამსრულებელი დანაშაულს ჩადის ე.წ. ცოცხალი იარაღის გამოყენებით.

5 ქმედების შემადგენლობა

დანაშაული არის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი, ანუ სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება.

ქმედების შემადგენლობა, ისევე როგორც მართლწინააღმდეგობა და ბრალი, დანაშაულის ერთ-ერთი ნიშანია.

ქმედების შემადგენლობა შედგება ორი ნაწილისაგან: ქმედების ობიექტური და ქმედების სუბიექტური შემადგენლობებისაგან.

5.1 ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

5.1.1 ობიექტური შემადგენლობა ზოგადად

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა ახდენს კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებების, გარესამყაროში მომხდარი ადამიანური ქცევების უმართლობად ტიპიზირებას. ქმედების შემადგენლობის ობიექტური (გარეგანი) ნიშნები არის არსობრივად აღქმადი საგნები და მოვლენები. ქმედების შემადგენლობის ეს ნიშნები, თავის მხრივ, იყოფა ორ ჯგუფად: ქმედების შემადგენლობის დესკრიფციულ (აღწერილობით) და ნორმატიულ (შეფასებით) ნიშნებად. აღწერილობითი ნიშნებია, მაგალითად, ადამიანი, ნივთი, ხოლო შეფასებითი – მაგალითად, განსაკუთრებული სისასტიკე. აღსანიშნავია, რომ შემადგენლობის აღწერილობითი ნიშნებიც სისხლის სამართალში ყოველ-თვის გარკვეულ შეფასებას მოითხოვს, მაგალითად, ადამიანის მკვლელობის შემადგენლობაში. იმისათვის, რომ განისაზღვროს, თუ როდის არის ადამიანი სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი, უნდა დადგინდეს მისი სიცოცხლის დასაწყისი და დასასრული. არსებობს პოზიცია, რომ სისხლის სამართალში ქმედების შემადგენლობები მხოლოდ შეფასებითი ნიშნებისაგან შედგება და არ არსებობს წმინდა აღწერილობითი ნიშნები, გარდა ციფრებისა და რიცხვებისა.

ქმედების შემადგენლობის განხორციელების აუცილებელი პირობაა ქმედების ჩადენა, ანუ ფიზიკური პირის მიერ სისხლის სამართლის კანონით დაცული სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა ან მისთვის საფრთხის შექმნა.

2006 წლის 25 ივლისის საქართველოს კანონით სისხლის სამართლის კოდექსმა შემოიღო იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა (სსკ-ის მე-6¹ კარი). იურიდიული პირი, ბუნებრივია, უშუალოდ ვერ ჩაიდენს დანაშაულს. მას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეკისრება იმ დანაშაულისათვის,

რომელიც ჩადენილია ფიზიკური პირის მიერ (სსკ-ის 107¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

სისხლის სამართლის კანონით დაცული სამართლებრივი სიკეთე არის ორი სახის: ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთე (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა და ა.შ.) და საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთე (სახელმწიფოს კონსტიტუციური წეს-წყობილება, საზოგადოებრივი უშიშროება და წესრიგი და ა.შ.).

ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, ქმედება შეიძლება გამოიხატოს მოქმედებაში ან უმოქმედობაში.

მაგალითად:

თ.-მ მოკლა ბ. თავში აგურის ჩარტყმით. - ქმედების შემადგენლობა განხორციელდა მოქმედებით.

თ.-მ ცეცხლმოკიდებული სახლიდან არ გამოიყვანა ბ. - ქმედების შემადგენლობა განხორციელდა უმოქმედობით.

არსებობს ორი სახის უმოქმედობა: წმინდა უმოქმედობა და შერეული უმოქმედობა. წმინდა უმოქმედობის მაგალითია: განსაცდელში მიტოვება (სსკ-ის მუხ. 128-ე), დაუსმარებლობა (სსკ-ის მუხ. 129-ე) და ა.შ. შერეული უმოქმედობის მაგალითია: დედის მიერ მცირეწლოვანი შვილის სასიკვდილო შედეგის დადგომის სურვილით განზრახ საკვების გარეშე ოთახში ჩაკეტვა, რასაც შედეგი რეალურად მოჰყვა (უმოქმედობით მკვლელობა: სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-2 ნაწილის “ბ” ქვეპუნქტი), ან მეხანძრის მიერ პირის შურისძიების მოტივით ცეცხლმოკიდებულ სახლში დატოვება, რა დროსაც მსხვერპლის სიკვდილი დადგა, თუ შესრულებულია კოდექსის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილის (უმოქმედობის დასჯადობის სამი პირობა) და მე-9 მუხლის (განზრახვის სამი კომპონენტი) პირობები. დასჯადია როგორც განზრახი, ასევე გაუფრთხილებლობითი (სსკ-ის მე-10 მუხლი) უმოქმედობა.

ე.წ. შედეგიან დანაშაულებში (მკვლელობა, ჯანმრთელობის დაზიანება და ა.შ.) აუცილებელია დანაშაულებრივი შედეგის დადგომა. თუ ასეთი შედეგი არ დადგა, განზრახვის არსებობის შემთხვევაში შეიძლება საუბარი მხოლოდ დანაშაულის მცდელობაზე. ამგვარ დანაშაულებში აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. ასეთი კავშირის დადგენის გარეშე პირს არ შეიძლება შედეგი შეეარაცხოს ობიექტურად. დასჯადია როგორც მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი დანაშაულის მცდელობა.

სისხლის სამართლებრივად რელევანტურ ქმედებას არ ჩადის პირი, და, მაშასადამე, არა გვაქვს ქმედების შემადგენლობა, როცა იგი ქმედებას ჩადის ძილში, რეფლექსური მოქმედებებით, ასევე, თუ იგი იმყოფება გადაუღალახავი წინააღმდეგობის მდგომარეობაში (*vis absoluta*). მაგალითად, ყანადგებმა დედას შეუურეს ხელ-ფეხი და ნაკეტეს სარდაფში. მას არა აქვს შესაძლებლობა, დახმარება აღმოეჩინოს

განსაცდელში მეოფე მცირეწლოვან შვილს, რომელიც მეორე სართულის საძინებელ ოთახშია. ქმედების შემადგენლობის არარსებობის გამო, მიუხედავად მძიმე შედეგის დადგომისა, იგი არ დაისჯება.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ფიზიკური პირი, რომელსაც შეუძლია ნებელობითი ქმედების განხორციელება. მისი ასაკი და ფსიქიკური მდგომარეობა ქმედების შემადგენლობის კვაპზე ირუღევანტურია. ამ მომენტს ყურადღება ექცევა ბრალის დადგენის დროს. რაც შეეხება ზოგიერთ შემადგენლობას, იგი შეიძლება განასორციელოს მხოლოდ სპეციალურმა სუბიექტმა (მაგალითად, სსკ-ის 332-ე მუხლში: მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი). თუ პირს არ გააჩნია სპეციალური სუბიექტისათვის დამახასიათებელი თვისება, მაგალითად, არ არის მოხელე ან მასთან გათანაბრებული, მას, როგორც ამსრულებელს, არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ქმედების შემადგენლობის არარსებობის გამო. ასეთი პირის თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობაც გამორიცხულია. თანამონაწილეებს კი, ასეთი სპეციალური სუბიექტის თვისება არ სჭირდებათ. აქედან გამომდინარე, სპეციალური სუბიექტი, თუ მან წააქეზა არასპეციალური სუბიექტი და მისი ხელით ჩაიდინა სამსახურებრივი სიყალბე (სსკ-ის მუხლი 341-ე), შეიძლება დაისაჯოს, როგორც შუალობითი ამსრულებელი, ხოლო ამსრულებელი, რადგან მას არ გააჩნია სპეციალური სუბიექტის თვისება, შეიძლება იყოს დამხმარე.

5.1.2 მოქმედება. მოქმედების თეორიები

სისხლისსამართლებრივი განსჯის საგანია არა უბრალოდ ადამიანის აზრი, სურვილი, ხასიათი ან ცხოვრების წესი, არამედ კონკრეტული ქმედება, რომელიც ზიანის მიყენების ან საფრთხის შექმნისაკენ არის მიმართული. სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი (სსკ-ის 108-ე-413-ე მუხლები) დანაშაულად აცხადებს მხოლოდ კონკრეტულ მოქმედებებს და უმოქმედობებს. სწორედ ამიტომ, მოქმედება და უმოქმედობა წარმოადგენს დანაშაულის სისტემის პირველ მნიშვნელოვან ელემენტს. ქმედების შემადგენლობა ზუსტად უნდა იყოს აღწერილი კანონში, რომ ამით განხორციელდეს სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქცია.

სისხლის სამართლის თეორიაში არსებობს მოქმედების სხვადასხვა თეორიები, რომელთაგან განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს *სამოქმედების კაუზალური თეორია*, მოქმედების ფინალური თეორია და მოქმედების სოციალური თეორია.

5.1.2.1 მოქმედების კაუზალური თეორია

მოქმედების კაუზალური ცნება, ძირითადად, ეკავშირდება *ღიბსიბი* (იხ. F. v. Liszt, Lehrbuch des deutschen Strafrechts, მე-4 გამოცემა, 1891, გვ. 128)

და ბელინგის (იხ. E. Beling, Die Lehre vom Verbrechen, 1906, გვ. 14-17) სახელებს, ხოლო მის სათავეებთან დგანან ბარი და ბური. ბელინგი და ლისტე კი, თავის მხრივ, იოვლებიან დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის ფუძემდებლებად, რომლებმაც მოქმედების კაუზალური თეორიის ბაზაზე შექმნეს დანაშაულის სისტემა, რომელიც სამი ნიშნისაგან შედგება: ქმედების შემადგენლობა, მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.

კლასიკური სისტემის მოქმედების კაუზალური ცნება ბელინგთან და ლისტთან განმარტებულია წმინდა ნატურალისტურად, როგორც სხეულის მოძრაობა (მოქმედება ვიწრო გაგებით) და ცვლილება გარე სამყაროში (შედეგი), რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებულია მიზეზობრიობის ჯაჭვით. ლისტე მოქმედებას განმარტავდა, როგორც გარე სამყაროში ცვლილების თვითნებურ გამოწვევას, როგორც წმინდა მიზეზობრივ კავშირს, რომელიც ემყარება ნების გამოვლენას.

სისხლისსამართლებრივად მნიშვნელოვანი მოქმედების ცნება დაკავშირებულია მიზეზობრიობის პრობლემასთან და განმარტებულია, როგორც ადამიანის ქცევით გამოწვეული ცვლილება გარესამყაროში.

მოქმედების კაუზალური თეორია მოქმედებას განმარტავს არა, როგორც ნორმატიულად გაგებულ მოქმედების თავისუფლებას, არამედ როგორც ნების გამოვლენის არსებობას, რომელიც წარმოადგენს ადამიანის სხეულის მოძრაობას. ეს არის ადამიანის, როგორც ინდივიდის, შესახებ ექსტრემალურად ნატურალისტური წარმოდგენა. ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი მოქმედება ამის მიხედვით არის მხოლოდ ნერვული იმპულსების გამოვლენა, კუნთების დაძაბვა და, აქედან გამომდინარე, ცვლილება გარესამყაროში. ქმედების შემადგენლობა ამ გაგებით იყო სრულიად თავისუფალი შეფასებისაგან. სამართლებრივი შეფასება ხდებოდა მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე. სუბიექტური ელემენტები არ წარმოადგენდნენ ქმედების შემადგენლობის შემადგენელ ნაწილს, არამედ ეკუთვნოდნენ ბრალს (ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია). ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია დღესაც გამოიყენება ნაწილობრივ.

მოქმედების კაუზალური თეორია გასული საუკუნის 20-იანი წლების ბოლოდან მასიური კრიტიკის საგანი გახდა. კრიტიკა ძირითადად შეეხებოდა ორ, მოქმედების კაუზალური თეორიის მიერ გადაუწყვეტელ პრობლემას:

(1) უმოქმედობის ობიექტური შერაცხვა არ იყო შესაძლებელი, რადგან ამ დროს არ ხდება სხეულებრივი მოძრაობა და ვადიდებულია გარესამყაროში. უმოქმედობა კაუზალურად არაფერს არ წარმოადგენს.

(2) უფურადღებოდ დარჩა ადამიანური მოქმედების ყოველგვარი მისანმიმართულება, რომელიც შესაძლებელს გახდიდა განსხვავებას გარე სამყაროში მიმდინარე სხვა კაუზალური მიზეზობრიობებთან.

5.1.2.2 მოქმედების ფინალური თეორია

ველცელი მოქმედების ცნებას ახასიათებს, როგორც ფინალურ მოვლენას: „ადამიანური ქმედება არის მიზანმიმართული საქმიანობის განხორციელება“ (იხ. *H. Welzel, Das Deutsche Strafrecht*, მე-11 გამოცემა, 1969, გვ. 33). შესაბამისად, იგი ფინალურობას ხატოვნად ახასიათებს, როგორც „თვალხილულს“ (*sehend*), ხოლო კაუზალურობას, როგორც „ბრმას“ (*blind*). შესაბამისად, მოქმედების ფინალური წარმართვა ხორციელდება ორ საფეხურად:

1. პირველი საფეხური წარმოადგენს მთლიანად ადამიანის აზრობრივ სფეროს (მიზნის დასახევა, რომელსაც პირს უნდა რომ მიაღწიოს, მიზნის მისაღწევად აუცილებელი მოქმედების საშუალებების არჩევა და თანმდევი დამატებითი შედეგების გათვალისწინება);

2. მეორე საფეხურზე მოქმედება ხორციელდება რეალურ სამყაროში (მოქმედების რეალიზაცია წინასწარ არჩეული კაუზალური ფაქტორების გეგმაზომიერი გამოყენებით, რომლის შედეგია წინასწარ დასახული მიზანი თანმდევი მოვლენების ჩათვლით).

ფინალიზმი, უპირველეს ყოვლისა, არის უმართლობის სუბიექტური მოძღვრება, რომელიც მოქმედების სურვილს წარმოგვიდგენს, როგორც მართლწინააღმდეგობის შეფასების საგანს. აქედან გამომდინარეობს ფუძემდებლური შედეგი, რომ განზრახვა, როგორც „მოქმედების ბუნებრივი თვისება“, უმართლობის ზოგად სუბიექტურ ელემენტად უნდა იქნეს განხილული და იგი ბრალის ელემენტს არ წარმოადგენს, არამედ დასჯადი ქმედების შემადგენლობას ეკუთვნის, რადგან ქმედების შემადგენლობის ამოცანას წარმოადგენს, რომ მოქმედება დაახასიათოს ყველა თავისი დასჯადობისათვის მნიშვნელოვანი უმართლობის ნიშნებით.

მოქმედების კაუზალური თეორიისაგან განსხვავებით, მოქმედების ფინალურმა თეორიამ უდავოდ კარგად ჩამოაყალიბა და დაასაბუთა ადამიანური მოქმედების ბუნება, მაგრამ მას არ ახასიათებს არავითარი პროგრესი უმოქმედობის, როგორც დანაშაულის, დასასაბუთებლად, რადგან პასიურობა ვერ ასაბუთებს უმოქმედობის დასჯადობას ფინალურად. ამასთან, გაუფრთხილებელი ქმედება არ არის „მოქმედება“ ფინალიზმის კონცეფციის მიხედვით, რადგან პირი ფიქრობს, რომ შედეგი არ დადგება, ამიტომ იგი არ ასრულებს მიზანმიმართულ მოქმედებას.

5.1.2.3 მოქმედების სოციალური თეორია

მოქმედების სოციალური თეორია წარმოადგენს მოქმედების მოძღვრების შემდგომ განვითარებას. იგი წარმოადგენს შუალედურ რგოლს წმინდა ონტოლოგიურ და ნორმატიულ მოძღვრებას შორის. იგი ახასიათებს ადამიანურ ქცევას სოციალური სინამდვილის ყველა

პერსონალური, ფინანსური, კაუზალური და ნორმატიული ასპექტებით. მოქმედების სოციალური მოძღვრება იმდენად ფუნქციურობის უნარის მატარებელია, რომ იგი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს, როგორც სისხლისსამართლებრივად რელევანტური ადამიანური ქცევის ყოველგვარი გამოვლენის ფორმის საერთო საფუძველი და, იმავედროულად, შესაძლებელია, ისეთი ქცევები გამოირიცხოს, რომლებიც არ არის ადამიანის ნების ბატონობის ქვეშ.

ამ თეორიას დღეს ბევრი წარმომადგენელი ჰყავს. მასში არა ადამიანის მიზანმიმართულება, არამედ მოქმედების სოციალური არსი არის ყურადღების ცენტრში, რომელსაც სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა აქვს. სისხლისსამართლებრივად მნიშვნელოვან ქმედებას იეშეკი და ვაიგენდი (იხ. H.-H. Jescheck/T.Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 223) განმარტავენ, როგორც სოციალურად მნიშვნელოვან ადამიანურ ქცევას, ხოლო ვესელსი და ბოილკე (იხ. J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 32) - როგორც ადამიანის ნების ბატონობის ქვეშ მოქცეულ ან მოქცევად სოციალურად მნიშვნელოვან ქცევას.

მოქმედების სოციალური თეორიით დასაბუთებულია როგორც უმოქმედობით ჩადენილი, ასევე გაუფრთხილებლობით დანაშაულის არსი. გაუფრთხილებლობის დროს მოქმედების არსი მდგომარეობს სოციალური, ინტერსუბიექტური წინდახედულობის ნორმის დარღვევაში, რომელიც შეიძლება შეფასდეს, როგორც დანაშაული. თუ ის იწვევს სოციალურად რელევანტურ ცვლილებას გარესამყაროში. იგი შეიცავს მოქმედების როგორც კაუზალური, ისე ფინანსური მოძღვრების ელემენტებს და თავისი შინაარსით არის ნორმატიული.

თანამედროვე გერმანული სისხლის სამართალი, საიდანაც იღებს სათავეს ქართული მატერიალური სისხლის სამართლის დოგმატიკა, იცნობს ასევე მოქმედების სხვა თეორიებს. ასე, მაგალითად, როქსინის (იხ. C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 256-271) მიერ ჩამოყალიბებული თელეოლოგიურ-კრიმინალ-პოლიტიკური სისტემა ეფუძნება მოქმედების პერსონალურ თეორიას. ამ და სხვა თეორიების შინაარსის განხილვა სცილდება ჩვენი მიმოხილვის ფარგლებს.

5.1.3 შედეგები

მოქმედებისაგან განსხვავებით, შედეგი არის ქმედების შემადგენლობის ფაქულტატური ელემენტი მოქმედებით ჩადენილი განზრახი დანაშაულებისათვის მისი დადგენა არ არის საჭირო ე.წ. შედეგ-გარეშე ანუ ფორმალური შემადგენლობებისათვის (მაგალითად, ცრუ ჩვენების მიცემა), ხოლო ე.წ. შედეგიან განზრახ დელიქტებში შედეგის გარეშე არ არსებობს დამთავრებული დანაშაული და პირი შეიძლება დაისაჯოს მხოლოდ განზრახი დანაშაულის მცდელობისათვის ან მომზადებისათვის, თუ ჩადენილია განსაკუთრებით მძიმე, მძიმე ან

ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე დანაშაული (სსკ-ის მე-18 მუხლი) გაუფრთხილებელი დანაშაულების შემთხვევაში აუცილებელია შედეგის დადგომა. თუ შედეგი არ დადგა, პირი არ დაისჯება სისხლის სამართლის წესით, რადგან არ არსებობს გაუფრთხილებელი დანაშაულის მცდელობა. მაგალითად, თუ მონადირეს გაუეცა ტყეა და იგი აცდა მეორე მონადირეს, იგი არ დაისჯება, ხოლო თუ მიიღო ჯანმრთელობის დაზიანება, პასუხისმგებლობა დადგება კონკრეტულად დამდგარი გაუფრთხილებელი შედეგისათვის.

თინათინ წერეთლის აზრით, სისხლის სამართლის კანონი დანაშაულის შედეგის ცნებას *ორი* ფართო და ვიწრო მნიშვნელობით იხილავს. ფართო მნიშვნელობით შედეგი ყოველი დანაშაულის განუყოფელ ელემენტს წარმოადგენს, ხოლო შედეგი ვიწრო მნიშვნელობით მხოლოდ ზოგიერთ დანაშაულს ახასიათებს, რომელსაც ქართულ სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში ჩვეულებრივად „მატერიალური“ დელიქტი ან შედეგიანი დანაშაული ეწოდება (იხ. *თ. წერეთელი*, სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, 2007, გვ. 406-415). გარდა ამისა, მისი აზრით, შედეგიან დანაშაულს უნდა მიეკუთვნოს არა მარტო ის დანაშაული, რომლის საკანონმდებლო კონსტრუქცია მოითხოვს რეალური ზიანის მიყენებას, არამედ ისიც, რომლის შემადგენლობა მხოლოდ ზიანის განხორციელების საფრთხეზე მიუთითებს. მისი გაგებით, შედეგის დადგომის საფრთხეც, სიტყვის გარკვეული მნიშვნელობით, დანაშაულის შედეგს წარმოადგენს (იხ. *თ. წერეთელი*, სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, 2007, გვ. 419).

მიმოხილვაში წარმოდგენილი თვალსაზრისი შედეგის მნიშვნელობის ასეთ განვრცობას არ უჭერს მხარს.

5.1.4 მიზეზობრივი კავშირი და ობიექტური შემადგენლობა

5.1.4.1 მიზეზობრივი კავშირი

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლი არეგულირებს მიზეზობრივი კავშირის პრობლემას.

შედეგიან (ანუ მატერიალურ) დანაშაულებში, რამაც სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი შედეგი გამოიწვია, ან ასეთი შედეგის საფრთხე შექმნა, აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და შედეგს, ან შექმნილ კონკრეტულ საფრთხეს შორის. *პი. მიზეზობრივი კავშირის დადგენა გეჭირდება მხოლოდ შედეგიან დანაშაულებში ან კონკრეტული საფრთხის შექმნილ დელიქტებში, როგორც განზრახვის, ისე გაუფრთხილებლობის დროს.* (სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხელში არასწორადაა მითითებული *შედეგის მარტო* წინააღმდეგობა *ზე*, რადგან ქმედების ობიექტურ შემადგენლობაში,

მიზეზობრივი კავშირის დადგენის ეტაპზე, შედეგის *მართლ წინააღმდეგობა* ჯერ კიდევ არ არის რელევანტური).

მიზეზობრივი კავშირი არსებობს მაშინ, როცა ქმედება წარმოადგენდა დამდგარი შედეგის ან კონკრეტული საფრთხის აუცილებელ პირობას, ურომლისადაც ამჯერად ეს შედეგი არ განხორციელდებოდა ან ასეთი საფრთხე არ შეიქმნებოდა (სსკ-ის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი).

მაგალითად, ა.-მ ბ.-ს თავში ნაჯახის ჩარტყმით მოუსპო სიცოცხლე.

ამ კაზუსის მიხედვით, ქმედების ობიექტური შემადგენლობის შემდეგი სამი ნიშნის: მოქმედების, შედეგისა და მიზეზობრივი კავშირის არსებობა არ არის სადავო და, შესაბამისად, შედეგის ობიექტური შერაცხვა ეჭვს არ იწვევს. თუმცა არის ისეთი შემთხვევები, როდესაც შერაცხვის ეს მარტივი კლასიკური სქემა არ არის გამოსადეგი, რის გამოც შედეგის ობიექტური შერაცხვის დროს ხდება სხვადასხვა ნორმატიული ასპექტების გათვალისწინება, მაგალითად, დაზარალებულის მიერ თვითსაფრთხის შექმნა, ნორმის დაცვის მიზანი და სხვ. გარემოებები.

მაშასადამე, მიზეზობრივი კავშირი წარმოადგენს ობიექტური შერაცხვის აუცილებელ წინაპირობას. არაერთი ქვეყნის სისხლის სამართლის კოდექსისაგან განსხვავებით, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლი არეგულირებს მიზეზობრივი კავშირის პრობლემას მიზეზობრიობის პირობათა თეორიის მიხედვით (*condition-sine-quu-non*-ფორმულა). შესაბამისად, მიზეზობრივი კავშირი ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით წარმოადგენს დანაშაულის დაწერილ ნიშანს. დოგმატურად შეიძლება დავადგინოთ, რომ ეს საკანონმდებლო ფორმულა წარმოადგენს შედეგის ობიექტური შერაცხვის მხოლოდ პირველ აუცილებელ *დაწერილ* პირობას, რომელიც, საჭიროების შემთხვევაში, უნდა შეიცვალოს „კანონზომიერი პირობის“ *დაუწერელი* ფორმულით და განივრცოს დანაშაულის *დაუწერელი* ნიშნით – ობიექტური შერაცხვის კატეგორიით, რომ ამით შესაძლებლობა მოგვეცეს შედეგის ობიექტური შერაცხვის პრობლემა სამართლიანად იქნეს გადაწყვეტილი. ის, რომ პირობათა თეორიით განსაზღვრული „ბუნებრივი მიზეზობრიობა“ არ არის საკმარისი შედეგის ობიექტური შერაცხვისათვის, დღეს საყოველთაოდ არის აღიარებული. სწორედ ამიტომ შეიქმნა ე.წ. სამართლებრივი მიზეზობრიობის სხვადასხვა თეორიები არა მარტო კონტინენტალური ევროპის, არამედ ანგლო-ამერიკულ სისხლის სამართალში (*causation in law*).

5.1.4.2 ობიექტური შერაცხვა

ობიექტური შერაცხვის მოძღვრება ქართულ სისხლის სამართალში ნაკლებად არის ცნობილი. იგი განვითარდა უკანასკნელი

ათწლეულების გერმანულ სისხლის სამართლის თეორიაში და 80-იანი წლების შუა პერიოდიდან გაბატონდა გერმანულენოვან სისხლის სამართლის დოგმატიკაში, ასევე, განსაკუთრებით ავსტრიულ სასამართლო პრაქტიკაში ჰპოვა ფართო გამოყენება. ამ თეორიამ დიდი რეზონანსი მოიპოვა ესპანეთში, ლათინურ ამერიკასა და პოლონეთში (შეად. *C. Roxin, Strafrecht, AT I*, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 372, 374), ასევე, მნიშვნელოვანია თანამედროვე საერთაშორისო სისხლის სამართალშიც (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 127).

ობიექტური შერაცხვის სისხლისსამართლებრივი კატეგორიის მიხედვით, ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ეტაპზე შერაცხვის პრობლემები ნორმატიულად წყდება. მიუხედავად ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობისა, პიროვნებას შეიძლება ობიექტურად მაინც არ შეერაცხოს დამდგარი შედეგი, მაშინ, როდესაც მიზეზობრივი კავშირის ე.წ. პირობათა თეორიით დადგენის გარეშე შედეგის ობიექტური შერაცხვა ვერ მოხდება.

ქართულ სისხლის სამართალში დღემდე არსებობს შეხედულება, რომლის მიხედვითაც, ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე შედეგის ობიექტური შერაცხვის საკითხები ტრადიციულად ძირითადად მიზეზობრივი კავშირის ფარგლებში წყდება. ამასთან, არაერთი საკითხი, რომელიც მიმოხილვაში ობიექტური შერაცხვის პრობლემად იქნება წარმოდგენილი, უმეტესწილად განზრახვის (ბრალის) ან საზოგადოებრივი საშიშროების (მატერიალური მართალწინააღმდეგობის) პრობლემებად არის მიჩნეული (იხ. *ო. წერეთელი, გ. ტყეშელაშვილი*, მოძღვრება დანაშაულზე, 1969, გვ. 207-316).

ადრეული გერმანული კლასიკური სისხლის სამართლის დოგმატიკა, ასევე ფინალიზმი, მიიჩნევს, რომ მიზეზობრივი კავშირის არსებობა საკმარისი პირობაა ქმედების ობიექტური შემადგენლობის დასადგენად, ხოლო ობიექტური შერაცხვის არაერთი თანამედროვე პრობლემა მიიჩნევა ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის პრობლემად (იხ. *E. Struensee, GA* 1987, 97). ამ შეხედულების მიხედვით, განზრახვა გამოირიცხება იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი აქვს მნიშვნელოვან გადახრას პირის წარმოდგენაში არსებულ და რეალურად განვითარებულ მიზეზობრიობას შორის. ასევე, სრულიად ატიპური მიზეზობრიობის შემთხვევაში, *ჰანს კელცელის* შეხედულებით, თუ შედეგი მართლაც დადგება, მიზეზობრიობა სახეუა, მაგრამ ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე მკვლელობის განზრახვა გამოირიცხება. რადგან პირს არა აქვს „მკვლელობის ნებელობა“, რადგან მას არ გააჩნია მოვლენათა განვითარებაზე რეალური „უგაფელუნის“ მოხდენის შესაძლებლობა (იხ. *H. Welzel, Das Deutsche Strafrecht*, მე-9 გამოცემა, 1965, გვ. 60). ასევე არაერთი სხვა ავტორიც ასეთ შემთხვევაში გამოირიცხავდა განზრახვას (იხ. მაგალითად, *E. Beling, Grundzüge des Strafrecht*, 1925, გვ. 49; *E. Metzger Strafrecht*, მე-3 გამოცემა, 1949, გვ. 127).

ზოგიერთი ავტორი ასეთ ატიპურ შემთხვევას მიზეზობრივი კავშირის *condition-sine-qua-non*-ფორმულიდან გამონაკლისად მიიხსნევს. მათი აზრით, ყოველგვარი გონივრული ვარაუდის მიღმა მდგომი შედეგის შემთხვევაში არ არსებობს მიზეზობრიობა (იხ. *J. Baumann, U. Weber, W. Mitsch, Strafrecht, AT, მე-11 გამოცემა, 2003, გვ. 244*). განსხვავებით ამ პოზიციებისაგან, ზოგიერთი ავტორი ასეთ დროს ახდენს მართლწინააღმდეგობის გამორიცხვას (იხ. *M. L. Müller, Die Bedeutung des Kausalzusammenhangs im Straf- und Schadensersatzrecht, 1912, გვ. 37*).

შუალედური პოზიციის მიხედვით, შედეგის ობიექტური შერაცხვა უნდა მოხდეს მიზეზობრივი კავშირის ფარგლებში, ხოლო ობიექტური შერაცხვის ცალკე გამოყოფა უნდა მოხდეს მხოლოდ პრობლემატურ შემთხვევებში. მაშასადამე, ამ შეხედულებით, მიზეზობრივი კავშირი ყოველთვის არ უნდა განიცდოს ობიექტური შერაცხვის კატეგორიით. ამ პოზიციის მიმდევრები ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების საჭიროებას გაუფრთხილებლობით დანაშაულებში აღიარებენ, ხოლო განზრახ დანაშაულებში მის მნიშვნელობას სადავოდ მიიხსნევენ (იხ. *I. Puppe, Strafrecht Allgemeiner Teil im Spiegel der Rechtsprechung, Band I, 2002, გვ. 80*).

სისხლის სამართალში ასევე განვითარდა თანამედროვე მიმდინარეობა, რომელიც ბუნებრივ მიზეზობრიობას ყველა შემთხვევაში მიიხსნევს ობიექტური შერაცხვის აუცილებელ, მაგრამ არასაკმარის პირობად. ამ შეხედულების მიმდევრები მიზეზობრიობას, როგორც ქმედების შემაღგენლობის ნიშანს, ობიექტური შერაცხვის თანამედროვე დამოუკიდებელი კატეგორიით განაერცობენ. ობიექტური შერაცხვის ამ ორსაფეხურიან მოძღვრებას (მიზეზობრივი კავშირი და ობიექტური შერაცხვა) დღეს არაერთი ცნობილი გერმანელი მეცნიერი უჭერს მხარს (მაგალითად, იხ.: *C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 371-373; H.-H. Jeschek, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 277-278; J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 53; K. Kühl, Strafrecht, AT, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ. 18; W. Gropp, Strafrecht, AT, მე-2 გამოცემა, 2001, გვ. 145; B. Heinrich, Strafrecht – AT I, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 90*).

სისხლის სამართლის დოგმატიკა და სასამართლო პრაქტიკა ერთმანეთისაგან განასხვავებს მიზეზობრივი კავშირისა და ობიექტური შერაცხვის შესახებ სხვადასხვა შეხედულებებს, რომელთაგან აღსანიშნავია ეკვივალენტურობის, (ბუნებრივი) კანონზომიერი პირობის, ადეკვატურობის, რელევანტურობის, რისკის ამაღლების, რეგრესის აკრძალვის, მიზეზთა სამართლებრივი ურთიერთკავშირისა და სხვა თეორიები.

თეორიათა მრავალფეროვნება გვიჩვენებს, რომ, ისევე როგორც მოქმედების ცნებამ, მიზეზობრიობის თეორიამაც განიცადა განვითარება. თუ თავდაპირველად სახეზე იყო წმინდა ნატურალისტური ხერხი, რომელსაც შეესაბამებოდა მოქმედების კალსადური ცნება

და მიზეზობრიობის ექვივალენტურობის თეორია. სისხლის სამართლის ნორმატიული შინაარსის განვითარებასთან ერთად სამოქალაქო და ობიექტური შერაცხვის თანამედროვე მოძღვრება თავისი ნორმატიული ასპექტებით.

ქვემოთ განხილული იქნება საკითხი, მიზეზობრივი კავშირის არსებობის მიუხედავად, თუ რომელი ნორმატიული კრიტერიუმებით უნდა მოხდეს შედეგის ობიექტური შერაცხვის გამოორიცხვა.

5.1.5 მიზეზობრივი კავშირის თეორიები

მოქმედებით ჩადენილ განზრახ დანაშაულებში ღვინდება მიზეზობრივი კავშირი მოქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის, ხოლო გაუფრთხილებლობით ჩადენილ დელიქტებში - წინდასკედულობის ნორმით დადგენილ მოვალეობათა დარღვევის კავშირი დამდგარ შედეგთან.

ქვემოთ თავდაპირველად წარმოგიდგენთ მიზეზობრივი კავშირის ექვივალენტურობის, კანონზომიერი პირობის, ადეკვატურობისა და რელევანტურობის თეორიებს, ხოლო შემდეგ - გენერალური მიზეზობრიობის თეორიას.

5.1.5.1 ეკვივალენტურობის (პირობათა) თეორია

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილში მოცემულია მოქმედების მიზეზობრიობა ე.წ. ექვივალენტურობის, ანუ პირობათა თეორიის მიხედვით.

ამ თეორიის მიხედვით, ნებისმიერი პირობა მიზეზობრივ კავშირშია შედეგთან და შედეგისათვის თანაბარმნიშვნელოვანს („ექვივალენტურს“) წარმოადგენს, თუკი დადგინდება, რომ ამ პირობის გარეშე შედეგი თავისი კონკრეტული ფორმით არ დადგებოდა (*conditio sine qua non*).

ნებისმიერი პირობა თანაბარმნიშვნელოვანია. ამ თეორიის შედეგად მიზეზობრიობის წრე ძალზე ფართოვდება და, ამიტომ, ძალზე ატიპური პირობებიც შედეგთან მიზეზობრივ კავშირშია. აქედან გამომდინარე, ტაქსის მძღოლის მოქმედება, რომელმაც შემთხვევის ადგილზე მიიყვანა მკვლედი, ისე, რომ მისთვის დახმარების განზრახვა არ ჰქონია, ყოველთვის მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ შედეგთან. ასევე, მაგალითად, თუ ა-მ სხეულის მსუბუქი დაზიანება მიაყენა ბ-ს და იგი შემთხვევით მოვლენათა გამო, ექიმის საბედისწერო შეცდომით მოკვდება საავადმყოფოში, ა-ს მოქმედება მიზეზობრივ კავშირში იქნება შედეგთან.

მარტო პირობათა თეორიას არ შეუძლია, რომ სამართლიანი ობიექტური შერაცხვა უზრუნველყოს, რადგან ამ დროს შეიძლება მნიშვნელოვანი ნორმატიული ასპექტები დარჩეს ექვერადგებოდა.

მიზეზობრივი კავშირის დადგენა პირობათა თეორიის მიხედვით არის შედეგის ობიექტური შერაცხვის აუცილებელი წინაპირობა, რომელიც კანონით არის აღიარებული, მაგრამ, ისევე, როგორც მთელ მსოფლიოში, ქართულ სისხლის სამართალშიც შეიძლება ვადა-ართო შედეგის ობიექტური შერაცხვის სხვა დაუწერელი პირობები. მიზეზობრივი კავშირის არსებობა როდის ნიშნავს იმას, რომ შედეგი ყოველთვის ობიექტურად, სუბიექტურად და ინდივიდუალურად უნდა შეერაცხოს პირს. მიზეზობრივი კავშირის დადგენის შემდეგ შედეგის შერაცხვა უნდა მოსდეს *სამ* ეტაპად:

ა) ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ეტაპზე შედეგის ობიექტური შერაცხვა;

ბ) ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე (განზრახი) შედეგის სუბიექტური შერაცხვა; (გაუფრთხილებელ დანაშაულს არა აქვს სუბიექტური შემადგენლობა.

გ) ბრალის ეტაპზე შედეგის ინდივიდუალური შერაცხვა.

კლასიკური გაგებით, თავდაპირველად ხდება მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ეკვივალენტურობის (პირობათა) თეორიით, ხოლო შემდეგ შედეგის ობიექტური შერაცხვა ასევე მიზეზობრივი კავშირის ფარგლებში, რაც იმას ნიშნავს, რომ ვინაიდან პირობათა თეორიით მიზეზობრიობის წრე ძალზე ფართოა, მიზეზობრიობის ფარგლებშივე სამართალგამოყენების პროცესში ხდება მისი კორექტურა ადეკვატურობის ან რელევანტურობის თეორიით, რაც იმას ნიშნავს, რომ მიზეზობრიობის პირობებიდან ხდება „აუცილებელი“, „უშუალო“ ან „რელევანტური“ პირობების გამოყოფა. იგი მიზეზობრიობის ჯაჭვში პირობათა უსასრულობაში სამართლებრივი შეფასებებით დგინდება. მიმოხილვაში წარმოდგენილი თანამედროვე გაგებით კი, ობიექტური შერაცხვის პროცესი გატანილია მიზეზობრიობიდან ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ცალკე დამოუკიდებელ ინსტანციად.

მეორე ეტაპზე, ანუ სუბიექტურ სფეროში, ხდება (განზრახი) შედეგის სუბიექტური შერაცხვა, ხოლო საბოლოოდ ობიექტური მიზეზობრიობით დაწყებული შერაცხვის პროცესი ინდივიდუალური ბრალეული შერაცხვით გვირგვინდება.

5.1.5.2 მოძღვრება კანონზომიერი პირობის შესახებ

დღეისათვის ეკვივალენტურობის (პირობათა) თეორიას არ დაუკარგავს თავისი მნიშვნელობა, არამედ განვითარდა თანამედროვე მოძღვრება კანონზომიერი პირობის შესახებ, რომელიც, ისევე როგორც *conditio-sine-qua-nom*-ფორმულა, ამ თეორიას ეფუძნება (იხ.: *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT*, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 283; *C. Roxin, Strafrecht, AT I*, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 355; *K. Kühl, Strafrecht, AT*, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ. 29; *B. Heinrich, Strafrecht - AT I*, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 81-82).

ამ თეორიის მიხედვით, პირობა სისხლის სამართლის თვალსაზრისით არის მიზეზობრივი, თუ ის წარმოადგენს მოვლენათა განვითარების კანონზომიერ საფუძველს, რომელიც კონკრეტულ შედეგში ფაქტიურად იქნა რეალიზებული. ამ პროცესში დგინდება, მოქმედება და შედეგი არის თუ არა ბუნებრივი კანონზომიერებით ერთმანეთთან დაკავშირებული. ამასთან, ისევე როგორც ეკვივალენტურობის (პირობათა) თეორიის დროს, ყველა პირობა არის თანაბარმნიშვნელოვანი. ეს თეორია იმით საბუთდება, რომ მიზეზობრიობის შეფასების დროს იმაზე უნდა იქნეს ყურადღება გამახვილებული, მოქმედება და შედეგი ჩვეულებისამებრ ერთმანეთთან კანონზომიერ ურთიერთობაში არის თუ არა, რადგან მიზეზობრივი კავშირი კონკრეტულ შემთხვევაში ხშირად ძნელი დასამტკიცებელია. თუ ამ შეხედულებას მიჰყვები, მაშინ ყველა ცალკეულ შემთხვევაში კანონზომიერი კავშირი მოქმედებასა და შედეგს შორის უნდა დასაბუთდეს კონკრეტული კაუზალობის დამტკიცება არ არის ამით აუცილებელი. ამ შეხედულების მიმართაც არის გამოთქმული კრიტიკა, რომ იგი თითქმის კანონზომიერი პირობის დადგენის დროს ძალზე რთული და ხელოვნურია. ხშირად შეუძლებელია ზუსტად იმის დადგენა, თუ როდის არის სახეზე „კანონზომიერი კავშირი“ მოქმედებასა და შედეგს შორის. საბოლოო შედეგით იგი თითქმის არ განსხვავდება ეკვივალენტურობის თეორიისაგან, თუმცა არის შემთხვევები, როდესაც იგი კარგად გამოიყენება, მაგალითად, ალტერნატიული მიზეზობრიობის დროს, ასევე კოლექტიური ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებულ შედეგთან მიზეზობრივი კავშირის დასაბუთებისას.

5.1.5.3 ადეკვატურობის თეორია

ადეკვატურობის თეორია შეეცადა ეკვივალენტურობის თეორიის უსაზღვროდ ფართო ფარგლები მიზეზობრიობის ეტაპზე შეესღუდა. მიზეზობრივი შეიძლება იყოს მხოლოდ ქმედების შემადგენლობის ადეკვატური პირობა. ადეკვატურობის თეორიით მიზეზობრივი კავშირის დადგენისათვის მნიშვნელოვანია, დადგინდეს ის მომენტი, რომ ამა თუ იმ ქმედების ჩადენის დროს დამდგარი შედეგის გამოწვევა გარკვეულწილად სავარაუდებელი იყო თუ არა. ამ მომენტის დასაბუთება როგორც სამოქალაქო, ასევე სისხლის სამართალში ხდება იმით, რომ ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება შედეგის ადეკვატურ პირობად, თუ მისმა ჩადენამ შედეგის დადგომის ობიექტური შესაძლებლობა ზოგადად, გენერალიზებულად, ე.ი. საყოველთაო ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე, არაუმნიშვნელოდ აამაღლა. ამ თეორიით, იმ მიზეზობრივი კავშირების შემთხვევებში, რომლებიც ემყარება მოვლენათა განვითარების სრულიად ატიპიურ დამთხვევას, რომელთა განჭვრეტა ყოველდღიური ცხოვრებისეული

გამოცდილებით არ არის შესაძლებელი, ობიექტური შერაცხვა შესაძლებელია უკვე მიზეზობრიობის ეტაპზე იქნეს გამოორიცხული. ასე, მაგალითად, მშობლის მიერ ბავშვის განენა საყოველთაო ცხოვრებისეული გამოცდილებით არ იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ წინასწარ განჭვრეტილ იქნეს ამ ბავშვის მიერ რამდენიმე წლის შემდეგ მკვლელობის ან სხვა დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობა. თუმცა ე.წ. ეკვივალენტურობის (პირობათა) თეორიის მიხედვით ასეთი გარემოება (მშობლის მიერ ბავშვის განენა, რომელმაც შემდეგ დანაშაული ჩაიდინა) მიზეზობრივ კავშირშია დანაშაულებრივ შედეგთან. იგივე მდგომარეობაა მდიდარი სიღღრის შორეულ მოგზაურობაში თვითმფრინავით გაგზავნის დროს, როცა შემთხვევით გარემოებათა გამო მოხდება ავიაკატასტროფა. ამ შემთხვევაშიც, ზოგადი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე, მსგავსი ეითარებისათვის არ არის ტიპიურად დამახასიათებელი ანალოგიური შედეგის დადგომა, არამედ ასეთი შედეგის დადგომა ძირითადად უკავშირდება შემთხვევით გარემოებებს. ატიპიური მიზეზობრიობები ამ თეორიის მიხედვით გამოორიცხავენ მიზეზობრიობას. ეს თეორია უმეტესად ფართოდ გამოიყენება სამოქალაქო სამართალში, ხოლო სისხლის სამართალში მას ნაკლები მხარდაჭერა აქვს.

5.1.5.4 რელევანტურობის თეორია

რელევანტურობის თეორიაც დამდგარი შედეგის ობიექტური შერაცხვის შესაძლებლობის უარყოფას ცდილობს მიზეზობრიობის ეტაპზე. იგი ეკვივალენტურობის (პირობათა) თეორიას იმეორებს და კუმულაციურად მას უმატებს კიდევ ერთ პირობას, რომ ქმდება სისხლისმართლებრივი კრიტერიუმებით აგრეთვე რელევანტური უნდა იყოს, რომ მოხდეს მისი ობიექტურად შერაცხვა. ამ თეორიის მიხედვით, ყოველი პირობა, რომელმაც გამოიწვია შედეგი, არ წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივად რელევანტურს. რადგან ობიექტური შერაცხვა, გარდა შედეგის გამოწვევისა, სხვა კრიტერიუმებსაც ეფუძნება. რადროსაც მხედველობაში მიიღება როგორც ნორმის დაცვის მიზანი. ასევე ცალკეული შემადგენლობების თავისებურებანი. ამდენად, იგი წარმოადგენს ეკვივალენტურობისა და ადეკვატურობის თეორიების ერთგვარ კომბინაციას. საბოლოო შედეგით იგი ასევე შეესაბამება დღეისათვის განვითარებულ ობიექტური შერაცხვის თეორიასაც. განსხვავებით ამ თეორიისაგან, რელევანტურობის თეორიის მიხედვით, „შერაცხვა“ არის მიზეზობრიობის ქვეპუნქტი და არ წარმოადგენს კაუზალობისაგან დამოუკიდებელ შეფასების მასშტაბს. დღეისათვის უფრო დასაბუთებულად მიმანია ის თეორია, რომელიც შერაცხვის ნორმატიულ კრიტერიუმებს არა მიზეზობრიობის ეტაპზე იყენებს. არამედ მიზეზობრიობისაგან დამოუკიდებელ ობიექტური შერაცხვის ეტაპზე წარმოგვიდგენს.

თანამედროვე საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკაში სირთულეები წარმოიშობა მიზეზობრივი კავშირის დადგენისას ე.წ. პროდუქციისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის („*strafrechtliche Produkthaftung*“) სფეროში (იხ.: *H. Achenbach, A. Ransieck, Handbuch Wirtschaftsstrafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 41-69; *K. Kühl, Strafrecht, AT*, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ. 19-20. *K. Tiedemann, Wirtschaftsstrafrecht, Einführung und AT*, მე-2 გამოცემა, 2007, გვ. 94-97; *W. Hassemer, Produktverantwortung im modernen Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 1996).

არის შემთხვევები, როცა პროდუქციის გამოყენება, როგორცაა მაგალითად, მედიკამენტები, კვების პროდუქტები ან სხვადასხვა საყოფაცხოვრებო ნივთები, ასევე შენობა-ნაგებობები იწვევენ ჯანმრთელობის დაზიანებებს ან სასიკვდილო შედეგებს. ამ შემთხვევაში, საჭიროა იმის დადგენა, არის თუ არა დამდგარი ზიანი მომხმარებელის მიერ კონკრეტული პროდუქტის მიღების (გამოყენების) შედეგი, ე.ი. არსებობს თუ არა მათ შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი. საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა შესაძლებლობებით ამის დადგენა ბევრჯერ ვერ ხერხდება. ამ სირთულეთა გათვალისწინებით, არაერთ ქვეყანაში სასამართლო პრაქტიკამ ასეთ შემთხვევებში მიზეზობრივი კავშირის დადგენისათვის მოთხოვნები შეამსუბუქა და შეიმუშავა ე.წ. გენერალური მიზეზობრიობის ფორმულა.

ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში ეს საკითხი ჯერჯერობით არ არის დაყენებული და დამუშავებული. ამიტომ ქართული სისხლის სამართლის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია ამ სფეროში უცხოური გამოცდილების შესწავლა. გენერალური მიზეზობრიობის თეორია ქართულ სისხლის სამართალში შესაძლებელია, გამოყენებულ იქნეს იურიდიული პირებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების დროს, რის გამოც, მიზანშეწონილია ამ საკითხზე სამეცნიერო დისკუსია.

უცხოურ, მაგალითად, გერმანულ სასამართლო პრაქტიკაში განვითარებული ე.წ. გენერალური კაუზალობის თეორიის მიხედვით, მიზეზობრივი კავშირის არსებობა საბუთდება იმ შემთხვევაშიც, როცა ბუნების კანონებით მოვლენათა ურთიერთკავშირი კონკრეტულად არ არის ახსნილი ან ახსნადი. დღემდე სადავოდ რჩება ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 70-იანი წლების დასაწყისში აახენის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ე.წ. კონტერგანის პროცესში (*Contergan-Verfahren*). სადავო გახდა მედიკამენტ თალიდომიდის მიზეზობრიობა ჯანმრთელობის დაზიანებისათვის ემპირიონალურ სტადიაზე (იხ.: *K. Tiedemann, Wirtschaftsstrafrecht, Einführung und AT*, მე-2 გამოცემა, 2007, გვ. 95; *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT*, მე-9 გამოცემა, 1996, გვ. 283).

ე.წ. „კონტერგანის სკანდალი“ არის სამედიცინო სფეროში მედიკამენტთან დაკავშირებული ერთ-ერთი გახმაურებული ისტორია. მედიკამენტი 50-იანი წლებიდან გამოიყენებოდა ორსული ქალების მიერ, ვიდრე 60-იანი წლების დასაწყისში არ იქნა დადგენილი მისი მავნე ზეგავლენა ფეხმძიმე ქალის ჯანმრთელობასა და ჩანასახის განვითარებაზე. სასამართლო გადაწყვეტილებაში გამოხატული პოზიციის მიხედვით, კაუზალობა გაგებულ უნდა იქნეს არა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა თვალთახედვით, არამედ – ნორმატიულად. ამასთან, სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია, რომ ყველა „შემთხვევაში კაუზალობას ბუნებისმეტყველების კანონების თვალსაზრისითაც ჰქონდა ადგილი, მაგრამ კონკრეტულად ვერ დაასაბუთა იგი.

ამის შემდეგ, გერმანიის ფედერალურმა უზენაესმა სასამართლომ (BGH) კიდევ ორჯერ მიიღო გახმაურებული გადაწყვეტილება კაუზალობის პრობლემატიკაზე პროდუქციისათვის პასუხისმგებლობის სფეროში: პირველი გახლავთ ე.წ. „ტყავის საწმენდი სითხის შემთხვევა“ (*Lederspray-Fall*; ამის შესახებ იხ. BGHSt 37, 106), მეორე შეეხება ე.წ. „სის დამცავი საშუალების შემთხვევა“ (*Holzschutzmittel-Fall*; იხ. BGHSt 41, 206). ლიტერატურაში ორივე შემთხვევა არის დისკუსიის საგანი. (ორივე ეს გადაწყვეტილება განხილულია ბონის უნივერსიტეტის პროფესორის ინგებორგ პუპეს მიერ სასამართლო პრაქტიკის ანალიზისადმი მიძღვნილ სახელმძღვანელოში. იხ. *I. Puppe. Strafrecht, Allgemeiner Teil im Spiegel der Rechtsprechung*, I, 2002, გვ. 45-54).

პირველ შემთხვევაში სირთულეს ქმნიდა ის გარემოება, რომ სითხის მოქმედებასა და ჯანმრთელობის დამდგარ დაზიანებებს შორის კონკრეტული მიზეზობრივი კავშირის კატეგორიულად დადგენა ვერ მოხერხდა. ზოგიერთი დასკვნა დადგენილად მიიჩნეულა კაუზალობის არსებობას, ზოგიერთი კი, უარყოფდა მას. მიუხედავად იმისა, რომ ზიანის გამომწვევი კონკრეტული ტოქსიკური ნივთიერება და კაუზალობა ვერ იქნა უდავოდ დადგენილი, ფედერალური უზენაესი სასამართლო დაკმაყოფილდა იმით, რომ საქმის არსებითად განმხილველი მოსამართლის მიერ გამორიცხული იქნა ზიანის გამომწვევი ყველა სხვა შესაძლო დამატებითი ან სარეზერვო გარემოების არსებობა (ე.წ. გამორიცხვის პრინციპი). ამასთან, მიიჩნია, რომ შესაძლებელი იყო იმ საკითხის ღიად დატოვება, ტყავის საწმენდი სითხის თუ რომელიმე შემადგენელი ნივთიერება იყო მომხმარებელთა დაზიანების უშუალოდ გამომწვევი.

მეორე შემთხვევაში, ფედერალური უზენაესი სასამართლოს მიერ კაუზალობა იმ შემთხვევაშიც კი იქნა დადგენილად მიჩნეული, როცა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ექსპერტებს შორის არ არსებობდა ერთიანი აზრი იმის შესახებ, ხის დამცავმა საშუალებამ მართლა გამოიწვია თუ არა და როგორი პროცესით წარმოადგინა მომხმარებელთა სრულიად სხვადასხვა სახის ჯანმრთელობის დაზიანებების გამომწვევა. სხვა მიზეზების გამორიცხვა შესაძლებლად იქნა მიჩნეუ-

ლი იმით, რომ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა სფეროში არსებული ცოდნა-გამოცდილებისა და სხვა ინდივიუ (საჯარაუდო) ფაქტობრივ გარემოებათა ერთობლივი შეფასებით ხის დამცავი საშუალების მიერ – მინიმუმ – მომხმარებელთათვის თანადაზიანების მიყენება უდავოდ იქნა მიჩნეული (ე.წ. თანამიზეზობრიობა, *Mitursächlichkeit*).

ასეთ შემთხვევებში, ითვლება, რომ მოქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის არსებობს მიზეზობრიობა გენერალურად, რომელიც განსხვავდება მიზეზობრიობაზე არსებული კლასიკური წარმოდგენებისაგან.

„პროდუქციისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის“ პრობლემატიკა ცნობილია, ასევე, სხვა ქვეყნების პრაქტიკიდანაც. ასე, მაგალითად, გერმანული ე.წ. „ტყავის საწმენდი სითხის შემთხვევის“ ანალოგს წარმოადგენს ესპანეთის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება ე.წ. „რაპსის სეთის“ („*Colzaöl*“) საქმეზე. (ეს გადაწყვეტილება (*Rapsöl-Entscheidung*) გერმანულ ენაზე გამოქვეყნებულია: NStZ 1994, 730), რომელიც გერმანული სასამართლო პრაქტიკის პოზიციებს იზიარებს.

მაშასადამე, კაუზალობის კონტექსტში დღის წესრიგში დგება არა საკითხი იმის თაობაზე, მოვლენათა განვითარების სურათის მიხედვით, შედეგი კონკრეტული მოქმედების გარეშეც დადგებოდა თუ არა, არამედ მოქმედებისათვის შედეგის პირობის ხარისხის მისანიჭებლად საკმარისად მიიჩნევა, რომ ემპირიული ცოდნის მიხედვით დაავადებით, მოქმედებამ, მიზეზობრიობის კანონის შესაბამისად, შედეგი ნამდვილად გამოიწვია თუ არა (ე.წ. კანონზომიერი პირობის ფორმულა).

მართლაც, სასამართლო პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა კანონზომიერი კავშირი მოქმედებასა და შედეგს შორის სამეცნიერო თვალსაზრისით, თუმცა, აღბათობის მაღალი ხარისხით ხასიათდება, მაგრამ აბსოლუტური დარწმუნებით არ შეიძლება იქნეს დადგენილი, მაშინ, როდესაც სხვა მიზეზების არსებობა, გარდა ამ კონკრეტული მოქმედებისა, შეიძლება გამოირიცხოს. ასეთ შემთხვევებში, მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად აღბათობის მაღალი ხარისხით უნდა დაეკმაყოფილდეთ (იხ. *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 283*).

განსხვავებით ამ შემთხვევისაგან, საეჭვოდ უნდა იქნეს მიჩნეული მიზეზობრივი კავშირის დადგენის შესაძლებლობა, როცა მიზეზობრიობის კანონი მოქმედებასა და შედეგს შორის კავშირის ასახსნელად არ არის დამტკიცებული და მიზეზობრივი კავშირი მხოლოდ იმით არის დასაბუთებული, რომ სხვა არცერთი მიზეზი ქმედების შესაბამისი შედეგის დასადგომად არ არის სახეზე, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა გერმანული ე.წ. „ტყავის საწმენდი სითხის შემთხვევაში“ ფილტვების დაავადების გაჩენის ან ესპანური ე.წ. „რაპსის

ზეთის შემთხვევაში“ აღამიანთა სიკვდილის გამოწვევის დროს. ლიტერატურაში სწორად არის მიხედული, რომ ე.წ. კანონზომიერი პირობის დადგენა ალტერნატიული მიზეზების გამორიცხვის გზით სადავოა, მაგრამ დასაშვებია, როცა სხვა ალტერნატიული მიზეზები გონივრულად იქნებიან გამორიცხული. (იხ. H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 283, ასევე: W. Hassemer, Produktverantwortung im modernen Strafrecht. მე-2 გამოცემა, 1996, გვ. 33).

მაშასადამე, გენერალური კაუზალობის თეორია იყენებს ე.წ. კუმულაციური მიზეზობრიობის წესებს, როცა საკმარისად მიიჩნევა, რომ სადავო პროდუქტი შეიძლება იყოს მანვე შედეგის გამომწვევი მხოლოდ ერთ-ერთი და არა ერთადერთი პირობა. ამით, სასამართლო პრაქტიკა ახდენს კაუზალობის დამტკიცების პროცესის გამარტივებას, რაც გარკვეულ საფრთხეებს შეიცავს და სამართლიანად იწვევს აზრთა სხვადასხვაობას სისხლის სამართლის დოგმატიკაში. იგი ასევე შეიძლება სპეკულაციების წყარო გახდეს სასამართლო პრაქტიკაში, რადგან აადვილებს სისხლის სამართლის პროცესების წარმართვას ამა თუ იმ პროდუქტის მანევრულობის ბრალდებით, რის გამოც გარკვეული რისკის მატარებელია.

5.1.6 მიზეზობრიობის სახეები

სისხლის სამართლის დოგმატიკა განასხვავებს მიზეზობრიობის სხვადასხვა სახეებს.

5.1.6.1 ალტერნატიული, ანუ ორმაგი მიზეზობრიობა

ალტერნატიული მიზეზობრიობა სახეზაა იმ შემთხვევაში, როცა შედეგი გამოიწვია ორმა ან მეტმა ქმედებამ (პირობამ), მაშინ, როდესაც თითოეული ამ პირობათაგანი სავსებით საკმარისი იყო შედეგის დადგომისათვის. მაგალითად, თ.-მ და ბ.-მ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად, ისე, რომ არ იცოდნენ ერთმანეთის განზრახვის შესახებ, გადაწყვიტეს დ.-ს მოწამელა. მათ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ჩაყარეს სასმელში სა-წამლავი. დ. გარდაიცვალა. ვინაიდან ორივეს მოქმედება, ცალკე აღებული, სავსებით საკმარისი იყო შედეგის დასადგომად, ასეთ შემთხვევაში ორივეს ჩადენილი აქვს დამთავრებული დანა-შაული.

ალტერნატიული მიზეზობრიობის შემთხვევაში დამთავრებული დანაშაულისათვის დასჯადობის დასაბუთება, ერთი შეხედვით, არ გამომდინარეობს მიზეზობრიობის ე.წ. ეკვივალენტურობის, ანუ პირობათა თეორიიდან, რადგან, თუ ერთობლიობაში შეეაფასებთ ვითარებას, როგორც ერთი, ისე მეორე პირობის არსებობის გარეშე, ერთ-ერთი მოქმედების შესრულების შემთხვევაში, შედეგი თავისი კონკრეტული ფორმით მაინც დადგებოდა. თ.-ს რომ არ ემოქმედა, შედეგი მაინც დადგებოდა, ამიტომ რატომ უნდა შეეზღუდოს მას ობიექტურად

შედგები და, პირიქით, იგივე 'შეიძლება' ითქვას ბ.-ს მოქმედებაზე. ამიტომ, წესით, ორივე უნდა დაისაჯოს განზრახ მკვლელობის მცდელობისათვის, რაც არ იქნებოდა სწორი. სწორედ ამიტომ, გაბატონებულია ის მოსაზრება, რომელიც ახდენს მიზეზობრიობის პირობათა თეორიის ფორმულის მოდიფიკაციას: ვინაიდან ალტერნატიული მიზეზობრიობის დროს ორივე პირობა არა ერთდროულად, არამედ ცალ-ცალკე აღებული, მეორე პირობისაგან დამოუკიდებლად, განიხილება, კაზუსის ამოხსნისა თუ პრაქტიკაში გამოყენების დროს ორივეს დამთავრებული შედეგი უნდა შეერაცხოს ობიექტურად.

ანალოგიურია მიზეზობრივი კავშირის დადგენის პრობლემა პირობათა თეორიის მიხედვით კოლექტიური ორგანოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში. მაგალითად, ერთ-ერთი კერძო სამართლის იურიდიული პირის გამგეობამ ხმების უმრავლესობით მიიღო გადაწყვეტილება. ამ გადაწყვეტილების მიღების საფუძველზე განხორციელდა ისეთი მოქმედება, რამაც ადამიანთა ჯანმრთელობის დაზიანება და მსხვერპლი გამოიწვია. გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა ერთხმად, თუმცა საკმარისი იყო ხმების უმრავლესობა. ნებისმიერმა ცალკე აღებულმა გამგეობის წევრმა შეიძლება ამტკიცოს, რომ მის მიერ ხმის მიუცემლობის შემთხვევაშიც გადაწყვეტილება მაინც იქნებოდა მიღებული და შედეგი დადგებოდა. ასეთ ვითარებაში დოგმატურად სახეზე გვაქვს ალტერნატიული მიზეზობრიობა, რომლის დასაბუთება პირობათა თეორიით ძნელია. ამ შემთხვევაშიც უნდა მოვახდინოთ *conditio-sine-qua-non*-ფორმულის მოდიფიკაცია: გამგეობის წევრების მოქმედება არა ერთდროულად, არამედ ცალ-ცალკე აღებული, სხვათა მოქმედებებისაგან დამოუკიდებლად, უნდა განვიხილოთ და დავადგინოთ, რომ ეს იყო მოქმედება, რომელმაც შედეგი გამოიწვია, რის გამოც კოლექტიური ორგანოს გადაწყვეტილების მიმღებ ყველა წევრს შეიძლება შეერაცხოს შედეგი ობიექტურად. ამ შემთხვევაში ობიექტური შერაცხვის დროს გვაინტერესებს არა იმდენად ის, სხვისი მოქმედებით შედეგი მაინც დადგებოდა თუ არა, არამედ ის, რომ ეს შედეგი რეალურად დადგა იმ პირის მოქმედებით, რომელსაც შედეგი ობიექტურად უნდა შეერაცხოს. მაშასადამე, შედეგი წარმოადგენს მოვლენათა განვითარების კანონზომიერ ბუნებრივ შედეგს (მოძღვრება ე.წ. კანონზომიერი პირობის შესახებ).

ალტერნატიული მიზეზობრიობა განსხვავდება იმ შემთხვევებისაგან, როცა უტყუარად ვერ დგინდება, ორი ან მეტი პირობიდან უშუალოდ თუ რომელმა გამოიწვია სასიკვდილო შედეგი. მაგალითად, ვერ დადგინდა, თუ რომელი ტყვია მოხვდა მსხვერპლის ან მოხვედრილი ტყვიებიდან რომელი იყო სასიკვდილო შედეგის გამომწვევი. ასეთ შემთხვევაში, ყველა ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტის პრინციპიდან („*in dubio pro reo*“) გამომდინარე, შედეგი არცერთს არ შეერაცხება ობიექტურად. მიუხედავად შედეგის დადგომისა, შეიძლება დადგინდეს მხოლოდ დანაშაულის მცდელობა ყველა

იმ პირის მიმართ, ვინც მოკვლის განზრახვით გაისროლა მსხვერპლის მისამართით.

ამ უკანასკნელი შემთხვევისაგან განსხვავებით, ალტერნატიული მიზეზობრიობა გვაქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა უტყუარად დადგინდება, რომ ორი ან მეტი ქმედებიდან თითოეული მათგანი ცალკე აღებული საფასურით საკმარისი პირობა იქნებოდა შედეგისათვის.

5.1.6.2 კუმულაციური მიზეზობრიობა

კუმულაციური მიზეზობრიობა არსებობს იმ შემთხვევაში, როცა შედეგი გამოიწვია ორმა (ან მეტმა) ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელმა ქმედებამ, ანუ ქმედებათა ჯამმა, მაგრამ თითოეული ქმედების ჩამდენი პირის წარმოდგენით მის მიერ შესრულებული ქმედება საფასურით საკმარისი იყო შედეგის დასადგომად. ამასთან, მათ არ იცოდნენ ერთმანეთის მოქმედებისა და განზრახვის შესახებ. მაგალითად, თ.-მ და ბ.-მ ჩაუყარეს საწამლავი დ.-ს. დ. გარდაიცვალა. თითოეული მათგანის მიერ ჩაყრილი საწამლავი შედეგის დასადგომად საკმარისი არ იქნებოდა, ამიტომ, მიუხედავად შედეგის დადგომისა და მათი განზრახვისა, თითოეული მათგანი პასუხს აგებს მხოლოდ მცდელობისათვის. რატომ? იმიტომ, რომ შეუძლებელია, მიზეზობრივი კავშირი არსებობს, მაგრამ ვინაიდან შედეგი მხოლოდ ერთობლივი ქმედების შედეგად დადგა ერთიანი განზრახვის გარეშე, პირს არ შეიძლება ობიექტურად შეერაცხოს შედეგი, რომლის ავტორიც იგი ვერ იქნებოდა, თუ არა მეორე პირის მოქმედება და არც ითვალისწინებდა მიზეზობრიობის ჯაჭვის ამგვარ განვითარებას. თუმცა მიზეზობრიობის ეკვივალენტურობის თეორიით, ორივე პირობა მიზეზობრივ კავშირშია შედეგთან, ვინაიდან ამ პირობათა გარეშე შედეგი თავისი კონკრეტული ფორმით არ დადგებოდა.

როგორც ვხედავთ, ე.წ. კუმულაციური, ანუ ატიპიური, მიზეზობრიობის დროს არ არის მიზეზობრივი კავშირის დადგენის პრობლემა, რადგან ორივე მოქმედების კაუზალობა უდავოა, ვინაიდან მათ გარეშე შედეგი თავისი კონკრეტული ფორმით არ დადგებოდა. თუ მიზეზობრიობა სახეზეა, შესაბამისად, ორივეს დასჯადობა უნდა მოხდეს დამთავრებული დანაშაულისათვის, მაგრამ ვინაიდან შედეგის ობიექტური შერაცხვა ვერ მოხდება, ამიტომ სწორია კაუზისის ამოხსნის დროს, ასევე პრაქტიკაში შედეგის შერაცხვაზე მსჯელობის ობიექტური შერაცხვის ეტაპზე გადატანა, ასეთი შერაცხვის უარყოფა და ორივე პირის დანაშაულის მცდელობისათვის დასჯადობის საკითხის გადაწყვეტა.

კუმულაციური მიზეზობრიობა არის ის შემთხვევა, როცა ობიექტური შერაცხვის თეორია გამოიყენება, რათა, მიზეზობრივი კავშირის არსებობის მიუხედავად, ქმედების ობიექტური შემადგენლობის

ეტაპზე დამთავრებული დანაშაულისათვის დასჯადობა იქნეს უარყოფილი (ობიექტური შერაცხვის თეორიის შესახებ ისილეთ ქვემოთ).

კუმულაციური მიზეზობრიობის დროს ნაკლებ დამაჯერებელია, პრობლემის გადატანა ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე და მისი იქ გადაწყვეტა მიზეზობრივი კავშირის განყინებაში შეცდომის ფარგლებში, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა ადრეობიექტური შერაცხვის მოძღვრების ჩამოყალიბებამდე.

5.1.6.3 პიპოთეტური და სხვა მსბავსი მიზეზობრიობები

პიპოთეტური მიზეზობრიობა არსებობს იმ შემთხვევაში, როცა ქმედებამ გამოიწვია (დააჩქარა) შედეგი, რომელიც მოგვიანებით სხვა მიზეზით, რომელიც მესამე პირის მიერ არ იყო შექმნილი, მაინც დადგებოდა. მაგალითები:

- თ.-მ მოწამლა ლ., რასაც მოჰყვა მისი სიკვდილი, მაგრამ დადგინდა, რომ ლ. ავად იყო და მაინც მოკვდებოდა დროის მცირე მონაკვეთში. მიუხედავად ამისა, თ. აგებს პასუხს დამთავრებული დანაშაულისათვის, ვინაიდან მან ლ.-ს ბუნებრივი სიკვდილი თუნდაც დროის მცირე მონაკვეთით დააჩქარა. მას შედეგი ობიექტურად შეეარაცხება.

- თ.-მ თბილისის აეროპორტში მოკლა ლ., რომელიც მიფრინავდა პარიზში. თვითმფრინავი, რომლითაც ლ. უნდა გაფრენილიყო, რამდენიმე წუთში ავიაკატასტროფის შედეგად ჩამოვარდა, რასაც მგზავრთა დაღუპვა მოჰყვა. მიუხედავად იმისა, რომ ლ.-ს სიკვდილი გარდაუვლად დადგებოდა, აქაც თ.-ს ობიექტურად შეეარაცხება შედეგი და პასუხს აგებს დამთავრებული დანაშაულისათვის.

ის არგუმენტი, რომ მსხვერპლი მაინც მოკვდებოდა, არ არის საკმარისი სხვაგვარი დასკვნის გასაკეთებლად. პიპოთეტური მიზეზობრიობის დროს შედეგი ყოველთვის ობიექტურად შეეარაცხება იმ პირს, ვინც თავისი მოქმედებით შედეგის დადგომა გამოიწვია (დააჩქარა). სწორედ ამიტომ არის, რომ ე.წ. აქტიური ევთანაზიის შემთხვევები (მკვლელობა მსხვერპლის თხოვნით), როცა მომაკედავი მსხვერპლის სიცოცხლის მოსპობა ხდება მისი დაჟინებული თხოვნითა და ნამდვილი ნების შესაბამისად, სისხლის სამართლის კოდექსის 110-ე მუხლით დასჯადია და აქ არგუმენტი, მსხვერპლი მაინც მოკვდებოდა, შედეგის ობიექტურ შერაცხვას არ გამოორიცხავს.

ე.წ. „რეგრესის აკრძალვის“ თეორიასთან დაკავშირებით ლიტერატურაში ცალკე გამოყოფილი ე.წ. „გაწყვეტილი მიზეზობრიობა“ იმით განსხვავდება პიპოთეტური მიზეზობრიობის მოყვანილი მაგალითისაგან, რომ ჩადენილი ქმედებაც აცვილებლად გამოიწვევდა შედეგს, მაგრამ შედეგის დადგომამდე ჩადენილ იქნა სხვა ახალი მოქმედება, რომელმაც შედეგი მანამდე უშუალოდ გამოიწვია.

ასეთ შემთხვევაში არ არსებობს პირველი მოქმედების მიზეზობრივი კავშირი შედეგთან, რადგან იგი გაწყდა.

- თ-მ მოწამლა ლ. სანამ ეს უკანასკნელი მოკვდებოდა, ლ.-ს თავს დაესხა შეიარაღებული ბ., რომელმაც მოკლა პისტოლეტით. შედეგი (სიკვდილი) დადგებოდა იმისდა მიუხედავად, თ. მოწამლავდა თუ არა მანამდე ლ.-ს. ესე იგი ბ.-ს მოქმედების შედეგი არ იყო დამოკიდებული თ.-ს ქმედებაზე. ამიტომ, თ.-ს მოქმედება არ არის მიზეზობრივ კავშირში შედეგთან და პასუხს აგებს მცდელობისათვის, ხოლო ბ. - დამთავრებული დანაშაულისათვის. არგუმენტაცია მდგომარეობს იმაში, რომ თ.-ს რომ არ მოეწამლა, ლ.-ს მაინც მოკლავდა ბ.

ასევე ცალკე გამოიყოფა მიზეზობრიობის შემთხვევათა ისეთი ჯგუფი, რომელსაც პირობოვად „გამსწრები“ ან სხვანაირად „მრავალ-საფეხურიანი მიზეზობრიობა“ ეწოდება. ამ შემთხვევაშიც, მართალია, უშუალო შედეგი ახალმა მოქმედებამ გამოიწვია, მაგრამ თავდაპირველი მოქმედების გარეშე ეს შედეგი არ დადგებოდა, ე.ი. პირველი მოქმედებაც მიზეზობრივ კავშირშია შედეგთან, რის გამოც შედეგი ობიექტურად მასაც შეეარაცხება და არა მარტო იმას, ვინც ასეთი შედეგი უშუალოდ გამოიწვია.

- თ-მ მოწამლა ლ., ისე, რომ ამ ქმედებას მისი სიკვდილი უნდა მოჰყოლოდა, თუმცა უცბად კი არ მოკვდა, არამედ დაძაბუნდა. სასიკვდილო შედეგის დადგომამდე ლ.-ს თავს დაესხა ბ. და მოახერხა მისი მოკვლა, ვინაიდან ლ. დაძაბუნებული იყო და სათანადო წინააღმდეგობა ვერ გაუწია თავდამსხმელს.

ორივე დამნაშავეს ობიექტურად შეეარაცხება შედეგი და პასუხს აგებენ დამთავრებული დანაშაულისათვის. თ.-ს რომ არ მოეწამლა, ლ. თავის დაცვას მოახერხებდა და შედეგი ამ ფორმით არ დადგებოდა, თუმცა უფრო გვიან ამ მოქმედების შედეგად მოკვდებოდა. თუმცა არსებობს შესაძლებლობა, ისევე როგორც კუმულაციური მიზეზობრიობის დროს, საკითხი სხვაგვარად იქნეს გადაწყვეტილი, კერძოდ, მიზეზობრივი კავშირის არსებობის მიუხედავად, ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ეტაპზევე დამთავრებული დანაშაულისათვის დასჯადობა იქნეს უარყოფილი შედეგის თ.-სათვის ობიექტური შეარაცხვის გამორიცხვის გზით, რის შესახებაც ყურადღება გამახვილდება ე.წ. რეგრესის აკრძალვის თეორიის განხილვის დროსაც. ამასთან, შედეგის ობიექტური შეარაცხვის შემთხვევაში, ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე შეიძლება დამატებით შემოწმდეს, ხომ არ ჰქონდა ადგილი მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში არსებით გადახრას, რომელმაც, შედეგის ობიექტური შეარაცხვის მიუხედავად, განზრახვის გამორიცხვა შეიძლება გამოიწვიოს.

5.1.7.1 შედეგის ობიექტური შერაცხვის მნიშვნელობა

ობიექტური შერაცხვის კატეგორია, ისევე როგორც კაუზალობა (მიზეზობრივი კავშირი), წარმოადგენს ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნაწილს. თუ მიზეზობრივი კავშირი ან ობიექტური შერაცხვა არა გვაქვს, არ არის შესრულებული ქმედების ობიექტური შემადგენლობა. მიზეზობრივი კავშირის არსებობის მიუხედავად, ზოგჯერ შეიძლება პირს შედეგი ობიექტურად არ შეერაცხოს, ხოლო ობიექტური შერაცხვის კატეგორიაზე მხოლოდ კაუზალობის დადგენის შემდეგ, ესაუბრობთ. მიზეზობრივი კავშირისა და ობიექტური შერაცხვის არარსებობის შემთხვევაში განზრახი შედეგიანი დელიქტებისათვის, როგორც მოქმედების, ასევე უმოქმედობის დროს უნდა შემოწმდეს, ხომ არ არის ჩადენილი ამ დანაშაულის მცდელობა ან (მძიმე, განსაკუთრებით მძიმე ან ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის შემთხვევაში) მომზადება. ასეთ შემთხვევაში, განზრახი დანაშაულის შედეგად გარეშე (ფორმალური) შემადგენლობის დროს შეიძლება ჩადენილი იყოს დამთავრებული დანაშაული.

ობიექტური შერაცხვის კატეგორია უფრო და უფრო მეტ ყურადღებას იპყრობს როგორც ნაციონალურ, ისე საერთაშორისო სისხლის სამართალში. იგი, ისევე როგორც მიზეზობრივი კავშირი, წარმოადგენს დანაშაულის სისტემის დაუწერელ ნიშანს. ქართულ სისხლის სამართალში ობიექტური შერაცხვა სისხლის სამართლის კანონით არ არის დარეგულირებული, მაშინ, როდესაც სხვა ქვეყნებისა და საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლისაგან განსხვავებით, მიზეზობრიობა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ერთ-ერთი ინსტიტუტია (სსკ-ის მე-8 მუხლი).

ობიექტური შერაცხვა სისხლის სამართლის დოგმატიკის შედარებით ახალი ინსტიტუტია. მისი ისტორია იწყება გასული საუკუნის მეორე ნახევრიდან. იგი ქართულ სისხლის სამართალში არ არის სათანადოდ განვითარებული, მათ შორის *თინათინ წერეთლის* ნაწერებშიც კი, რომელმაც გასული საუკუნის 60-იან წლებში მიზეზობრივი კავშირის პრობლემას სპეციალური ნაშრომიც კი მიუძღვნა (იხ. *Т. В. Церетели. Причинная связь в уголовном праве, 1963*).

მიზეზობრივი კავშირის განვითარების ჯაჭვიდან გადახრა ხშირ შემთხვევაში სისხლის სამართლებრივად ირელევანტურია. პირი პასუხს აგებს დამდგარი შედეგის მიხედვით. მაგალითად, ა-მ გადააგდო ბ. მაღალი ხიდიდან ღრმა მდინარეში, რათა იგი წყალში დაიხრწოს. ბ-მ ცურვა არ იცის, რის გამოც იგი დაიხრწობოდა, მაგრამ სანამ ეს მოხდებოდა, მან თავი დაარტყა რკინაბეტონს, რის შედეგადაც მოკვდა. ა.-ს, მიუხედავად მიზეზობრივი კავშირის სხვაგვარი განვითარებისა,

ვიდრე ეს მას წარმოედგინა, შედეგი ობიექტურად შეერაცხება, რის გამოც, მან პასუხი უნდა აგოს დამთავრებული მკვლევარობისათვის.

სხვაგვარად უნდა გადაწყდეს საკითხი მიზეზობრივი კავშირის განვითარების ჯაჭვიდან არსებითი გადახრის დროს. მაგალითად, ა.-მ ბ.-ს, მოკელის განზრახვით, ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით, მიაყენა ჯანმრთელობის დაზიანება, რომელიც არ იყო სასიკვდილო. საავადმყოფოში გადაყვანის დროს გზაში ავტოკატორის შედეგად იგი დაიღუპა. შეერაცხება თუ არა ა.-ს დამდგარი შედეგი ობიექტურად, თუ მიზეზობრივი კავშირის ატიპიური განვითარება ასეთ შერაცხვას გამოირიცხავს?

ამ შემთხვევაში იკეთება ორი მომენტი: ატიპიური მიზეზობრიობა და ნორმის დაცვის მიზნიდან გადახრა (სიცოცხლის უფლების დაცვა, ანუ ადამიანის მოკელის აკრძალვა), რაც საბოლოო ჯამში, მიზეზობრივი კავშირის არსებობის მიუხედავად, შედეგის ობიექტურ შერაცხვას გამოირიცხავს.

ა.-მ და ბ.-მ ერთ-ერთ სოფელში მ.-სგან იყიდეს არაყი, რომელიც ხალამოს ზედმეტი ოდენობით მიიღეს. აღნიშნულმა გამოიწვია ა.-ს ალკოჰოლური მოწამელა, რის გამოც იგი გარდაიცვალა. ამ შემთხვევაშიც, მ.-ს მოქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირი არსებობს, მაგრამ მას შედეგი ობიექტურად არ შეერაცხება, რადგან ა.-მ თავისი მოქმედებით თვითონ ჩაიყენა თავი საფრთხის მდგომარეობაში (თვითსაფრთხის მდგომარეობით გამოწვეული შედეგი).

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში ცნობილი კლასიკური მიდგომით, რომელიც არ იცნობდა მიზეზობრიობისაგან დამოუკიდებელ ობიექტური შერაცხვის კატეგორიას, სხვაგვარად წყდებოდა საკითხი მიზეზობრიობის განვითარების ჯაჭვიდან არსებითი გადახრების შემთხვევაში. ასეთ შემთხვევებში მიიჩნეოდა, რომ ქმედების ობიექტური შემადგენლობა განხორციელებული იყო და მხოლოდ დამდგარი შედეგისადმი განზრახვის არარსებობის გამო არ ხდებოდა გაუთვალისწინებელი შედეგისათვის დასჯადობა. ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელი იყო გაუფრთხილებლობის არსებობის შემოწმება, მაგრამ მიზეზობრიობაში მნიშვნელოვანი გადახრის გამო გაუფრთხილებლობაც გამოირიცხებოდა, რადგან ადგილი არ ჰქონდა წინახედულობის ნორმის დარღვევას, რომლის წინასწარ განჭვრეტა ატიპიურობისა გამო შესაძლებელი იქნებოდა. მაშასადამე, არსებობდა შეხედულება, რომელიც მიმოხილვაში წარმოდგენილ ობიექტური შერაცხვის პრობლემას ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე განიხილავდა.

განსხვავებით ამ შეხედულებისაგან, დღეს გაბატონებულია ობიექტური შერაცხვის ორკვალიანი სისტემა ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ფარგლებში, რასაც ასევე მხარს უჭერს წარმოდგენილი მიმოხილვა.

უნდა ვაღიაროთ, რომ ობიექტური შერაცხვის თეორია გაუფრთხილებლობითი დანაშაულების დროს ფართო მხარდაჭერას იმსახურებს, მაშინ როდესაც განზრახი დანაშაულების ძირითად არაპრობლემატურ შემთხვევებში მისი პრაქტიკული მნიშვნელობა შედარებით დაბალია.

მაშასადამე, ობიექტური შერაცხვის თეორია გამოიყენება პრობლემატურ შემთხვევებში. იმ შემთხვევაში კი, როცა არა გვაქვს ასეთი მდგომარეობა, საკმარისია ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ეტაპზე მოქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის სუბსუმცია. ასეთ შემთხვევაში კაზუსის ამოხსნის დროს მიზეზობრივი კავშირის დადგენის შემდეგ საკმარისია ერთი წინადადების დაწერა, რომ პირს შედეგი ობიექტურად უნდა შეეცდეს, რადგან არ არსებობს გარემოება, რომელიც ასეთი შერაცხვას გამორიცხავდა.

სისხლის სამართალში არსებობს შემთხვევები, როცა მიზეზობრივი კავშირი ნაკლებად პრობლემატურია. ამასთან, ჩემი დაკვირვებითა და ლიტერატურაში გამოთქმული შეხედულებების მიხედვით, არსებობს ტიპური შემთხვევები, რომელთა დროსაც, მიზეზობრივი კავშირის არსებობის მიუხედავად, ობიექტური შერაცხვის საკითხი ძალზე საკამათოა.

5.1.7.2 შედეგის ობიექტური შერაცხვის პრობლემატური შემთხვევები

ქვემოთ გამახვილდება ყურადღება იმ შემთხვევებზე, როცა, მოქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობის მიუხედავად, შედეგის ამ მოქმედების ჩამდენისათვის ობიექტურად შერაცხვერ მოხდება. სისხლის სამართალში გამოიყოფა ობიექტური შერაცხვის რამდენიმე ასეთი პრობლემატური შემთხვევა.

გაბატონებულ შეხედულებაზე დაყრდნობით, აქვე შეიძლება გამოიყოს ქვემოთ განხილული რამდენიმე ასეთი შემთხვევა. (ობიექტური შერაცხვის პრობლემატური შემთხვევები *ექვს* ჯგუფად არის დაყოფილი, მაგალითად, *ჰოლგერ მატის* მიერ: იხ. *H. Matt, Strafrecht, AT 1, 1996, გვ. 69*. ანალოგიურ პრობლემატურ შემთხვევათა *შეიდ* ჯგუფზე მითითებულია წიგნში: *J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 61*).

ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, შედეგის ობიექტური შერაცხვა უნდა გამოირიცხოს, თუ:

- შედეგის გამოძწევი ქმედება არის რისკის შემამცირებელი;
- მოქმედებასა და შედეგს შორის არსებობს მოვლენათა ატრიბუური განვითარებით გამოწვეული კავშირი;
- შედეგი ღწას დარღვეული ნორმის დაცვის მიზნის სფეროს გარეთ;

-შედეგი წინდასწავლობის ნორმით გათვალისწინებულ შიდა-
ლეობათა შესაბამისი ალტერნატიული მოქმედების შესრულების
დროსაც დადგებოდა;

-შედეგი დადგა დაზარალებულის პირადი პასუხისმგებლობით
გამოწვეული თვითსაფრთხის ან თვითდაზიანების შედეგად;

-შედეგი დადგა ადამიანის ნებისგან დამოუკიდებლად განვი-
თარებული მიზეზობრიობის შედეგად;

-პირველ მოქმედებასა და შედეგს შორის განხორციელდა დაზ-
არალებულის (მსხვერპლის), მესამე პირის, ბუნების ძაღლის ან თვით
დამნაშავეს ნებელობითი მეორე მოქმედება, რომლითაც ასალი დამ-
ატებითი საფრთხე წარმოიშვა.

ობიექტური შერაცხვის ეს პრობლემები მჭიდროდ არის ერთ-
მანეთთან დაკავშირებული. ზოგჯერ ანეგლია მათი ერთმანეთისაგან
გამიჯვნა და ხშირად ალტერნატიულადაც კი შეიძლება გამოვიყ-
ენოთ. ქვემოთ განხილული იქნება შედეგის ობიექტური შერაცხვის
ზოგიერთ პრობლემატური შემთხვევა, რომელიც საკმარისი იქნება
ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით ამ ასალ საკითხზე წარ-
მოდგენის შესაქმნელად.

5.1.7.3 ობიექტური შერაცხვის ცალკეული პრობლემები

(1) რისკის თეორია

დღეს აღიარებული რისკის თეორიის მიხედვით დამდგარი შედეგი
პირს მხოლოდ მაშინ შეიძლება შეერაცხოს ობიექტურად, თუ მან
თავისი ქმედებით, რომელიც შედეგთან მიზეზობრივ კავშირშია, სა-
მართლებრივად დასაძრახი, აკრძალული რისკის (საფრთხის) მდგო-
მარეობა შექმნა (ან აამაღლა), რომელმაც ქმედების შემადგენლობით
გათვალისწინებული კორკრეტული შედეგი გამოიწვია.

ობიექტური შერაცხვის ეს ძირითადი ფორმულა, სხვადასხვა
სიტყვებით, მაგრამ მსგავსი შინაარსით, მოცემულია არაერთ ავტორ-
თან. (იხ., მაგალითად, გერმანულ სამართალში: *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT*, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 287; *J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT*, 38-ე გამოცემა, 2003, გვ. 61; *K. Kühl, Strafrecht, AT*, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ. 38; შვეიცარიულში: *Stratenwerth, Günter: Schweizerisches Strafrecht, AT I: Die Straftat*, მე-3 გამოცემა, 2005, გვ. 158; ავსტრიულში: *H. Fuchs, Österreichisches Strafrecht, AT I*, მე-6 გამოცემა, 2004, გვ. 98).

სისხლის სამართალში განვითარებული შედეგის ობიექტური
შერაცხვის ეს ძირითადი ფორმულა ცნობილია ე.წ. საშრომის
(რისკის) შემქმნის ან ამაღლების თეორიის სახელით.

ობიექტური შერაცხვის ძირითადი ფორმულის წამოყალიბების
დროს ზოგიერთი ავტორი ყურადღებას ამახვილებს მხოლოდ რისკ-

ის (საფრთხის) მდგომარეობის შექმნაზე და არ უთითებს მის ამაღლებას. ეს გამოწვეულია იმით, რომ რისკის ამაღლების თეორიას („Risikoerhöhungstheorie“), რომლის ავტორია *კლაუს როქსინი*, ობიექტური შერაცხვის თეორიის მიმდევრებს შორის ჰყავს როგორც მომხრეები, ისე მოწინააღმდეგეები (იხ. *C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 392-393. იქვე, 188-ე სქოლიოში*, მითითებულია ამ თეორიის მომხრეები, ხოლო 190-ე სქოლიოში - მოწინააღმდეგეები).

შედეგის ობიექტური შერაცხვის თეორიის გაგებით, სამართლებრივად დასაძრახი რისკის მდგომარეობას ქმნის ასევე ის პიროვნება, ვინც მოქმედებს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში (შეად. *R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 90*; ასევე: *T. Lenckner, J. Eisele*, წიგნში: *A. Schönte-H. Schröder, Strafgesetzbuch, Kommentar, 27-ე გამოცემა, 2006, გვ. 191*).

რისკის შექმნის თეორიასთან დაკავშირებით ლიტერატურაში მოყვანილია არაერთი მაგალითი. ერთ-ერთი ასეთი კასუსის მიხედვით, იმ შემთხვევაში, როცა სიძე სიდედრს გააგზავნის დასასვენებლად, რა დროსაც იგი ავტოკატასტროფის შედეგად დაიღუპება, მართალია, იქმნება ფაქტობრივი, მაგრამ არა სამართლებრივად დასაძრახი რისკის მდგომარეობა, რის გამოც მას, თუნდაც სასურველი, შედეგი ობიექტურად არ შეერაცხება.

ასევე შედეგის ობიექტური შერაცხვა გამოირიცხება იმ შემთხვევაშიც, როცა ა.-მ. ბ.-ს ცეცხლსასროლი იარაღით მიაყენა დაზიანება, მაგრამ იგი საავადმყოფოში მიყვანამდე გზაში გარდაიცვალა ავტოკატასტროფის შედეგად. ამ შემთხვევაში, ა.-მ. მართალია, შექმნა სამართლებრივად დასაძრახი რისკის მდგომარეობა, მაგრამ ეს რისკი (იარაღით დაზიანებით სიკვდილის გამოწვევა) კონკრეტულ შედეგში არ იქნა რეალიზებული (სიკვდილი დადგა ავტოკატასტროფის შედეგად).

მაშასადამე, რისკის თეორიის მიხედვით, ობიექტური შერაცხვის ეტაპზე *სამი* მომენტი უნდა დადგინდეს:

(1) პირმა თავისი მოქმედებით შექმნა თუ არა რისკის მდგომარეობა;

(2) იმყოფება თუ არა ეს რისკი სამართლებრივად დასაძრახი და

(3) მოხდა თუ არა ამ რისკით კონკრეტული შედეგის გამოწვევა.

ამასთან, გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ობიექტური შერაცხვის ეტაპზე ირელევანტურია იმის დადგენა, პირი მოქმედებდა განზრახვით თუ გაუფრთხილებლობით.

ნებადართული რისკის მდგომარეობაში ჩადენილი ქმედებით გამოწვეული შედეგი პირს ობიექტურად არ შეერაცხება და გამორიცხავს ქმედების ობიექტურ შემადგენლობას. რადგან იგი ხორციელდება საზოგადოების მიერ ტოლერირებული ან ნებადართული ცხოვრებისეული რისკის ფარგლებში, რის გამოც, იგი განიხილება როგორც სოციალურად ადეკვატური. მაგალითად, ავტომანქანის ტარება

ან თვითმფრინავით გადაადგილება ყოველთვის არის რისკის მატარებელი მოქმედება, მაგრამ სამართლებრივად არ არის დასაძრახი. ასევე, ნორმის ადრესატს ობიექტურად არ შეიძლება შეერაცხოს ისეთი ქცევით გამოწვეული შედეგი, რომელიც მისი „ბატონობის ქვეშ“ არ არის. მაგალითად, მივლინებით თანამშრომლის გაგზავნა, როცა ამ დროს იგი სასტუმროს კედლის ჩამონგრევის შედეგად დაიღუპება, მიუხედავად მიზეზობრივი კავშირის არსებობისა, არ იწვევს მივლინებაში გამგზავნისათვის შედეგის ობიექტურად შერაცხვას.

თინათინ წერეთელი საერთოხის (რისკის) შექმნის არაერთ ანალოგიურ შემთხვევაში სწორად არ ეთანხმებოდა საბჭოთა სისხლის სამართალში გაბატონებულ მიდგომას მიზეზობრივი კავშირის უარყოფის შესახებ და ასეთ შემთხვევებში ავითარებდა ე.წ. საშიშროების ან განზრახვის უარყოფის თეორიას (იხ. თ. წერეთელი, გ. ტყეშელაძე, მოძღვრება დანაშაულზე, 1969, გვ. 207-316). მიუხედავად ამისა, იგი ვერ ჩაითვლება ობიექტური შერაცხვის შესახებ თეორიის მიმდევრად, რადგან შედეგის ობიექტური შერაცხვის არაერთ პრობლემას ქმედების შემადგენლობის გარეთ – საზოგადოებრივი საშიშროების (მატერიალური მართლწინააღმდეგობის) ან ბრალის (განზრახვის) ეტაპზე განიხილავდა.

(2) რისკის შემცირება

ობიექტური შერაცხვის მოძღვრება ავითარებს ე.წ. რისკის შემცირების თეორიას (იხ.: C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 375-376; K. Kühl, Strafrecht, AT, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ. 43-44; B. Heinrich, Strafrecht – AT I, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 92-93). ამასთან დაკავშირებით არსებობს განსხვავებული პოზიციები, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ან ქმედების შემადგენლობის (ობიექტური შერაცხვა) ან მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ერთ-ერთ გარემოებად (დაზარალებულის თანხმობა; დაზარალებულის სავარაუდო თანხმობა ან უკიდურესი აუცილებლობა) განიხილება.

ზოგიერთი ავტორი, რომელიც მხარს უჭერს ობიექტური შერაცხვის თეორიის გამოყენებას სისხლის სამართალში, არ იზიარებს რისკის შემცირების დროს შედეგის ობიექტური შერაცხვის გამორიცხვას, არამედ ასეთ შემთხვევაში აღიარებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების არსებობას. (იხ., მაგალითად, R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 93. ასევე, სხვა ცნობილ ავტორებთანაც ეს პრობლემა მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე განიხილება, კერძოდ, ე.წ. დაზარალებულის სავარაუდო თანხმობის სახით: იხ. J. Baumann, U. Weber, W. Mitsch, Strafrecht, AT, მე-11 გამოცემა, 2003, გვ. 250-251. ანალოგიური პოზიცია არის განვითარებული ჩემი წიგნის ადრეულ გამოცემებში: იხ. მ. ტყეშელაძე, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, 2006, მე-6 გამოცემა; გვ. 212-213, სადაც მოცემული 141-ე კაპუსი სწორედ

ე.წ. რისკის შემცირების დროს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობის არსებობას უჭერს მხარს. განსხვავებული პოზიცია („შედეგის ობიექტური შერაცხვა რისკის შემცირების გამო უნდა გამოირიცხოს“) არის ჩამოყალიბებული ჩემი წიგნის მე-7 გამოცემაში (2008, გვ. 116), რომელიც ამ გამოცემაშიც არის განვითარებული.

რისკის შემცირების თეორიის შინაარსი მდგომარეობს იმაში, რომ პირმა, მართალია, თავისი მოქმედებით შექმნა რისკი, რომელმაც გამოიწვია სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება, მაგრამ ამით მან იმავდროულად თავიდან აიცილა ამ სამართლებრივი სიკეთისათვის უფრო დიდი ზიანის მიყენების საფრთხე. მაგალითად, ა.-მ ბ. გადაარჩინა სიკვდილს, მაგრამ ამ დროს თავიდან ვერ აიცილა და თავისი მოქმედებით გამოიწვია მისთვის ჯანმრთელობის დაზიანება. კერძოდ, საყოფაცხოვრებო კონფლიქტის ნიადაგზე ჩხუბის დროს ი.-მ აიღო ნაჯახი და მოკელის განზრახვით მოუქნია ბ.-ს. ამ დროს მეზობელმა ა.-მ თავისი მოქმედებით ხელი შეუშალა ი.-ს, რის გამოც მოქნეული ნაჯახი ბ.-ს მოხვდა მხარში და მიიღო მხოლოდ ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება. მართალია, ა.-მ თავისი მოქმედებით შედეგი თავისი კონკრეტული ფორმით (ჯანმრთელობის დაზიანება) მიუზობრივად გამოიწვია: ის რომ არ ჩარეულიყო, ეს კონკრეტული შედეგი არ დადგებოდა, მაგრამ თავისი მოქმედებით მას არ გამოუწვევია ჯანმრთელობის დაზიანების სამართლებრივად დასაძრახი საფრთხე, არამედ, პირიქით, სამართლებრივი სიკეთის უფრო დიდი დაზიანება აიცილა თავიდან.

სხვა კასუსის მიხედვით, ერთ-ერთ სუფრაზე ჩხუბის დროს ა.-მ გადაწყვიტა ბ.-ს მოეკლა შურისძიების ნიადაგზე. ვინაიდან სხვაგვარად შედეგს ვერ აიცილებდა, ე.-მ გადაარწმუნა იგი, მოეკლა ბ. და დაარწმუნა, რომ ცემა და ჯანმრთელობის დაზიანების მიყენება სავსებით საკმარისი იქნებოდა, რომ მას „ჭკუა ესწავლა“. ა.-მ მართლაც გადაიფიქრა და დაკმაყოფილდა ცემით, რამაც ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება გამოიწვია. ამ შემთხვევაშიც შედეგის ობიექტური შერაცხვა რისკის შემცირების გამო უნდა გამოირიცხოს. (რისკის შემცირების დროს შედეგის ობიექტური შერაცხვის გამორიცხვას მხარს უჭერს არაერთი ავტორი, მათ შორის: C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 375-376; H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 287; J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 69; B. Heinrich, Strafrecht – AT I, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 92).

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ზიანის ყოველგვარი შემცირება როდღი იწვევს ქმედების ობიექტური შემადგენლობის არარსებობას. რისკის შემცირება მხოლოდ მაშინ გამორიცხავს ობიექტურ შერაცხვას, როცა ქმედება არსებულ მიზეზობრივ კავშირს დაახუსტებს, დაამუხრუჭებს. იგი არ გამორიცხავს ისეთ შემთხვევებში, როცა საფრთხის ამცილებლის მიერ ახალი, დამოუკიდებელი და,

თავის მხრივ, სამართლებრივად დასაძრახი საფრთხე შეიქმნება, რითაც უფრო ნაკლები ზიანი დადგება, ვიდრე თავდაპირველი. ასეთი ზიანი, უფრო დიდი საფრთხის თავიდან აცილების მიუხედავად, ობიექტურად შეერაცხება პირს.

მაგალითად: ა.-მ ცეცხლმოკიდებული სახლის ფანჯრიდან გადააგდო საბანში გახვეული ბავშვი, ვინაიდან მისი სიცოცხლის სხვაგვარად გადარჩენა არ შეეძლო. მან იცოდა, რომ ბავშვს შეიძლებოდა მიეღო დაზიანებები. მართლაც, ბავშვი გადარჩა, მაგრამ მიიღო ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება. ა.-ს შედეგი ობიექტურად შეერაცხება, ვინაიდან მან თავისი მოქმედებით ახალი საფრთხე შექმნა. ასეთ შემთხვევაში, გამოირიცხება მართლწინააღმდეგობა: ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 31-ე მუხლის მიხედვით, – მართლსაზიარის რისკის, გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით კი, – დაზარალებულის სავარაუდო თანხმობის ან უკიდურესი აუცილებლობის საფუძველზე. (ამის შესახებ იხ.: *C. Roxin, Strafrecht, AT I*, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 376, 773; *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT*, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 287-288; *J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT*, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 69; *K. Kühl, Strafrecht, AT*, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ. 44; *B. Heinrich, Strafrecht – AT I*, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 92-93; ასევე: *T. Lenckner, J. Eisele*, წიგნში: *A. Schönke, H. Schröder, Strafgesetzbuch, Kommentar*, 27-ე გამოცემა, 2006, გვ. 193).

ობიექტური შერაცხვა არ გამოირიცხება ისეთ შემთხვევაშიც, როცა საფრთხის აცილების შემდეგ ახალი, უფრო ნაკლები ზიანის მიმყენებელი სამართლებრივად დასაძრახი საფრთხე შეიქმნება, ვიდრე თავდაპირველი. მაგალითად, ა.-მ სიკვდილს გადაარჩინა ბ. და მისცა თავშესაფარი, მაგრამ თავის მხრივ ისარგებლა შემთხვევით და დააწყარა მასთან იძულებითი სქესობრივი კავშირი. ასეთ შემთხვევაში შედეგის ობიექტური შერაცხვა მოხდება ჩვეულებრივად.

შედეგის ობიექტურ შერაცხვას არ გამოირიცხავს, მაგალითად, მატარებლის მგისრის ისეთი მოქმედება, რომელმაც მრავალი მგზავრის სიცოცხლე გადაარჩინა რკინიგზის სადგურის ერთი ან რამდენიმე თანამშრომლის სიცოცხლის მოსპობის სარჯზე. მართალია, ამ და მსგავს შემთხვევებში ადგილი აქვს ზიანის კვანტიტატიურ (რაოდენობრივ) შემცირებას, მაგრამ ე.წ. კვანტიტატიური უკიდურესობა არ არის ობიექტური შერაცხვის პრობლემა. იგი მხოლოდ ბრალის ეტაპზე შეიძლება განხილულ იქნეს საპატიებელ გარემოებად, თანაც გაბატონებული შესხედულებით არც ბრალს გამოირიცხავს.

(3) რისკის ანაღლება

„რისკის ანაღლების თეორიის“ დამფუძნებელია *კლაუს როქხინი* (იხ. *C. Roxin, Strafrecht, AT I*, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 392-399). მან ეს თეორია ჩამოაყალიბა ჯერ კიდევ თავის ადრეულ ნაშრომებში (იხ.: *C. Roxin,*

ZStW 74 (1962), 411; C. Roxin, ZStW 78 (1966), 214), რომელსაც არაერთმა ავტორმა დაუჭირა მხარი. (მათ შორისაა: H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 584-586; I. Puppe, Strafrecht Allgemeiner Teil im Spiegel der Rechtsprechung, Band 1, 2002, გვ. 99-104).

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში რისკის თეორიასთან დაკავშირებით დისკუსიას იწვევს საკითხი, გაუფრთხილებლობის შემთხვევაში პირს შეერაცხება თუ არა მისი ქმედებით გამოწვეული შედეგი, როცა უტყუარად არ არის დადგენილი, არამედ მხოლოდ საეარაუდოდ ან შესაძლებლად მიიჩნევა, რომ მის მიერ მართლზომიერი ალტერნატიული ქმედების განხორციელების შემთხვევაში შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული.

მაგალითად, ტ.-მ სატვირთო ავტომანქანით გაუსწრო ველოსიპედით მიმავალ ო.-ს, რა დროსაც არ დაიცვა დადგენილი დისტანცია, ველოსიპედისტი ჩაუვარდა ავტომანქანას და ადგილზევე გარდაიცვალა. ო. ისეთი მთვრალი იყო, რომ მძღოლის მიერ წინდახედულობის ნორმის დაცვის შემთხვევაშიც საეარაუდოდ მაინც ამ ავტომანქანის ბორბლებს ქვეშ აღმოჩნდებოდა. შეერაცხება თუ არა ტ.-ს დამდგარი გაუფრთხილებელი შედეგი ობიექტურად? (ამ შემთხვევაში შედეგის ობიექტური შერაცხვა რისკის ამაღლების თეორიით დასაბუთებულია როქსინის მიერ. იხ.: C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 392; T. Hillenkamp, 32 Probleme aus dem Strafrecht, AT, მე-10 გამოცემა, 2001, გვ. 197).

იმ შემთხვევაში, როცა დადგენილია, რომ მართლზომიერი ალტერნატიული მოქმედება უტყუარად იგივე შედეგს გამოიწვევდა, შედეგის ობიექტური შერაცხვა გამოირიცხება. პრობლემურია და ახრთასხვადასხვაობა წარმოიშობა იმ დროს, როცა კონკრეტული ქმედება თუმცა არა უტყუარად, მაგრამ შესაძლებელია, კონკრეტული დამდგარი შედეგის თავიდან ამცილებელი ყოფილიყო. მაშასადამე, როქსინის აზრით, თუ ნებადართული რისკის ფარგლების გადაცილებამ სასიკვდილო შედეგის დადგომის შანსი სამართლებრივად რეგულაციურად აამაღლა, ასეთ შემთხვევაში არ არსებობს არავითარი საფუძველი, რომ პირს რისკის ამაღლებისათვის პასუხისმგებლობა არ დაეკისროს (იხ. C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 392).

როქსინის რისკის ამაღლების თეორია, რომელსაც ბევრი მხარდამჭერი გამოუჩნდა, არ გაიზიარა გერმანიის ფედერალურმა უზენაესმა სასამართლომ (იხ. BGHSt 11, 1), რომელმაც მიიჩნია, რომ საზიანო შედეგისათვის შეიძლება მოძრაობის დადგენილი წესების საწინააღმდეგო ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვალოს კაუზალურად, როცა უტყუარად დადგენილია, რომ მოძრაობის წესების დაცვის შემთხვევაში ეს შედეგი არ დადგებოდა. ასეთ შემთხვევაში როქსინი, ისევე როგორც ამ თეორიის სხვა მიმდევრები, მხარს არ უჭერენ *in dubio pro reo*-ს პრინციპის გამოყენებას, რადგან მიიჩნიათ, რომ რისკის ამაღ-

ლებსათვის პასუხისმგებლობა არის არა პროცესუალურ-სამართ-
ლებრივი, არამედ მატერიალურ-სამართლებრივი პრობლემა.

რისკის ამაღლების თეორიის საწინააღმდეგოდ გამოთქმულია
კრიტიკა, რომ იგი თითქოს შედეგიან დელიქტებს კანონსაწინააღმდე-
გოდ საფრთხის შექმნელ დელიქტებად აქცევს და, ამასთან, ეწი-
ნააღმდეგება ყველა ექვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვე-
ტის პრინციპს. ამ ხარვეზის აღმოსაფხვრელად, მოწინააღმდეგეთა
ზრით, შედეგის ობიექტურად შერაცხვა მხოლოდ მაშინ მიიჩნევა
შესაძლებლად, როცა უტყუარად დადგინდება, რომ წინდახედულობის
ნორმის დაცვის შემთხვევაში ეს შედეგი არ დადგებოდა, ხოლო ექვის
შემთხვევაში შედეგის ობიექტური შერაცხვა უნდა გამოირიცხოს.

როქსინის რისკის ამაღლების თეორიის საწინააღმდეგო პოზი-
ციას ავითარებს არაერთი ავტორი. (მათ შორისაა: *G. Jakobs, Strafrecht, AT, მე-2 გამოცემა, 1993, გვ. 235-237; W. Groppe, Strafrecht, AT, მე-2 გამოცემა, 2001, გვ. 427-429*). მათი პოზიცია, საყურადღებო არგუმენტების მიუხე-
დავად, არ არის გასაზიარებელი. კანონი მოითხოვს წინდახედულო-
ბის ნორმის დაცვას მაშინაც, როცა მისი შესრულება სამართლებრივი
სიკეთის გადარჩენის შანსს, მართალია, მნიშვნელოვნად ამაღლებს,
მაგრამ აბსოლუტური უტყუარობით ვერ უზრუნველყოფს. გასაზიარე-
ბელია ამ პოზიციის გასამყარებლად ჰელმუტ ფუქსის მიერ მოყვანი-
ლი მაგალითის მისეული სამართლებრივი შეფასება. კერძოდ, თუ
ექიმი ოპერაციის გაკეთების დროს დაუშვებს შეცდომას, რომლის
თავიდან აცილება შესაძლებელი იყო, იგი სიცოცხლის გაუფრთხი-
ლებლობით მოსპობისათვის პასუხს აგებს მაშინაც, როცა არ არის
გამორიცხული იმის ალბათობა, რომ ექიმის მიერ წინდახედულობის
ნორმის დაცვის შემთხვევაშიც პაციენტის გადარჩენა შეუძლებელი
იქნებოდა. (იხ. *H. Fuchs, Österreichisches Strafrecht, AT I, მე-6 გამოცემა, 2004, გვ. 104-105*).

(4) მიზეზთა სამართლებრივი ურთიმართკავშირო

რისკის ამაღლების შემთხვევებისაგან განსხვავებით, პირს ობიექტურად
არ შეიძლება შეერაცხოს შედეგი, რომელიც, მართალია, წინდახედუ-
ლობის ნორმით გათვალისწინებულ მოვალეობათა დარღვევით იყო
გამოწვეული, თუ იგი იმ შემთხვევაშიც დადგებოდა, თუ პირი წინდახედ-
ულობის ნორმის შესაბამისად იმოქმედებდა. შემთხვევათა ეს ჯგუფი
იკავშირდება მნიშვნელოვანია გაუფრთხილებლობითი და ასევე უმოქმედობით
ჩადენილი დანაშაულებისათვის.

ა. მართავდა ავტომანქანას დასახლებულ პუნქტში ნასვამ მდგო-
მარეობაში და 100 კმ. სიჩქარით საათში, მაშინ როდესაც დაშვებული
იყო 60 კმ. საათში სიჩქარით სიარული. იგი დაეჯახა ქვეითად მო-
სიარულეს, რასაც მისი სიკვდილი მოჰყვა. პროცესზე დადგინდა, რომ

იგი ფხიზელ მდგომარეობასა და დაშვებული სინქარით მოძრაობის შემთხვევაშიც შედეგს თავიდან ვერ აიცილებდა.

კანონზომიერი პირობის თეორიით, მიზეზობრივი კავშირი დამდგარ შედეგთან სახეზეა. ასევე ავტომატური სატესტო მთერალ მდგომარეობაში ყოფნა და დადგენილი სინქარის გადაჭარბებით მოძრაობა წარმოადგენს წინდახედულობის ნორმით გათვალისწინებულ მოვალეობათა დარღვევას. ნორმის დაცვის მიზანიც, რომელიც მდგომარეობს ასეთი ქცევით (სიმთვრალე და გადაჭარბებული სინქარით მოძრაობა) გამოწვეული საშიშროებების აღკვეთაში, სახეზეა. მიუხედავად ამისა, ა.-ს შედეგი ობიექტურად მაინც ვერ შეერაცხება, რადგან ეს შედეგი წინდახედულობის ნორმის შესაბამისი მოქმედების დროსაც დადგებოდა.

(5) მიზეზობრივი კავშირის ატიპიური განვითარება

ატიპიური მიზეზობრიობის შემთხვევები, მიუხედავად მიზეზობრივი კავშირის უდავოდ არსებობისა, შედეგის ობიექტურ შერაცხვას გამოირიცხავს. სწორედ ამიტომ, კუმულაციური მიზეზობრიობა არის ატიპიური მიზეზობრიობის ერთ-ერთი შემთხვევა.

გავრცელებული შეხედულების მიხედვით, ატიპიური არის გარემოებათა ნებისმიერი ისეთი განვითარება, რომელიც მოვლენათა ჩვეულებრივი მიმდინარეობისა და ზოგადი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე, არ არის მოსალოდნელი. ასეთ შემთხვევაში შედეგი არის არა შესაძლებლობა, არამედ შემთხვევითობა. ამიტომ მიზეზობრიობის ატიპიური განვითარების დროს უნდა შემოწმდეს, ხომ არ არის კონკრეტული შემთხვევის შედეგი საყოველთაო ცხოვრებისეული გამოცდილების ფარგლებს გარეთ? ასეთი ვითარების შემთხვევაში, შედეგის ობიექტურად შერაცხვა არ მოხდება.

(6) ნორმის დაცვის მიზნის თეორია

ობიექტურად არ არის შერაცხადი ისეთი ქცევით გამოწვეული შედეგი, რომელიც, მართალია, წინდახედულობის ნორმით გათვალისწინებულ მოვალეობათა დარღვევას წარმოადგენდა, მაგრამ ეს ნორმა მიზნად ისახავდა სულ სხვა ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი შედეგის აღკვეთას, ვიდრე იმას, რაც რეალურად დადგა. შემთხვევათა ეს ჯგუფი, პირველ რიგში, მნიშვნელოვანია გაუფრთხილებლობითი დანაშაულებისათვის.

მაგალითად, ბნელ ღამეში სოფლის გზაზე ყოველგვარი განათების გარეშე, ორი ადამიანი მიდიოდა ველოსიპედით. მათი შემწევა ავტომატურად მძღოლისათვის იყო ძალზე ძნელი. ა. დაეჯახა ერთ-ერთ მათგან მ.-ს. რის შედეგადაც მ. გარდაიცვალა. მეორე კ.-ს ველოსიპედს მაინც რომ პქონოდა რაიმე განათება. მძღოლი ორივე მათ-

განს შეამჩნევდა და შედეგი არ დადგებოდა. შეერაცხება თუ არა კ.-ს დამდგარი შედეგი ობიექტურად?

კ.-ს მიერ წინდახედულობის ნორმის დარღვევა იყო დამდგარ შედეგთან მიზეზობრივ კავშირში. მას რომ განათება გამოეყენებინა, ავტომატურად მიღებული ორივე ვერსიისთვის შეამჩნევდა და სასიკვდილო შედეგი არ დადგებოდა. საავტომობილო ბნელ გზაზე ვერსიის მიხედვით განათების გარეშე მოძრაობა წარმოადგენს წინდახედულობის ნორმით გათვალისწინებული მოვალეობის დარღვევას, რომელიც ქმნის სამართლებრივად დასაძრავ რისკს. ეს რისკი კი, მდგომარეობს იმაში, რომ თუ განათების გარეშე ივლი, თვითონ ვერსიის მიხედვით დაემუქრება ის საფრთხე, რომ მას ვერ შეამჩნევს ავტომატურად მიღებული და ამით შეიძლება დადგეს უბედური შემთხვევა. ვალდებულება, სიბნელეში მხოლოდ განათებული ვერსიის მიხედვით უნდა იარო, არ შეიძლება იმ მიზანს ემსახურობდეს, რომ სხვებიც განათო, რომ ისინი უბედურ შემთხვევაში არ აღმოჩნდნენ. სწორედ ამიტომ, კ. გაუფრთხილებლობითი დანაშაულისათვის არ დაისჯება, რადგან მას დაუდგენილი ნორმით დაცული მიზნის გარეთ მდგომარეობაში შედეგი ობიექტურად არ შეერაცხება.

(7) დაზარალებულის პირადი პასუხისმგებლობით გამოწვეული საფრთხე

დაზარალებულის მიერ პირადი პასუხისმგებლობით განხორციელებული ქმედებით საკუთარი სიცოცხლისათვის საფრთხის შექმნა, მიუხედავად სხვა პირის მიერ ჩადენილ მოქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობისა, ამ უკანასკნელისათვის შედეგის ობიექტურ შეერაცხვას გამოირიცხავს.

მაგალითად, ა. და ბ. არიან მეგობრები. ა.-ს აქვს პერონი, ხოლო ბ.-მ შეიძინა ორი ერთჯერადი შპრიცი. ისინი შევიდნენ საერთო საცხოვრებლის საპირფარეშოში. ბ.-მ მოაშადა მასალა და მოათავსა იგი მის მიერ მოტანილ ორივე შპრიცში. ამის შემდეგ ორივემ ცალკე თვითონ გაიკეთა ნარკოტიკი. ინექციის შედეგად მალე ორივე უგონო მდგომარეობაში ჩავარდა. რამდენიმე წუთში თვითმხილველებმა გამოიძახეს სასწრაფო დახმარება. მიუხედავად ამისა, ექიმებმა ვერ შეძლეს ა.-ს გადარჩენა. შეერაცხება თუ არა ბ.-ს ობიექტურად დამდგარი მძიმე შედეგი? (ანალოგიური შემთხვევა იხ. გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეებზე გადაწყვეტილებების კრებულში: BGHSt 32, 262 (პერონის შემთხვევა). იხ.: *Roxin, Claus: Höchststrichterliche Rechtsprechung zum Allgemeinen Teil des Strafrechts*, 1998, გვ. 3-4; *H. Matt, Strafrecht, AT I*, 1996, გვ. 69).

ა.-ს მიერ პირადი პასუხისმგებლობით განხორციელებული ქმედებით საკუთარი სიცოცხლისათვის საფრთხის შექმნის გამო, ბ.-ს მიერ წინდახედულობის ნორმის დარღვევით სიცოცხლის მოსპობის

ობიექტური შემადგენლობა არ არის განხორციელებული, ვინაიდან ბ.-ს მისი მოქმედებით (შპრიცის შეძენა, მასალის მომზადება და შპრიცში ჩასხმა) გამოწვეული შედეგის (ა.-ს სიკვდილი) მიუხედავად, ეს შედეგი არ შეიძლება ობიექტურად შეერაცხოს. ადრე გერმანული სასამართლო პრაქტიკა (იხ. BGHSt 7, 112; 17, 359) ანალოგიურ შემთხვევებში არ აღიარებდა დაზარალებულის პირადი პასუხისმგებლობით გამოწვეული საფრთხის მნიშვნელობას ობიექტური შერაცხვისათვის და პირის დასჯას ახდენდა სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის. (იხ. *Roxin, Claus: Strafrecht, AT I*, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 404). ლიტერატურაში გამოთქმული კრიტიკის შედეგად (იხ. *Schünemann, Bernd, NSTZ 1982, 60*) შეიცვალა სასამართლო პრაქტიკის შედეგადაც ასეთ შემთხვევებში სასიკვდილო შედეგის ობიექტური შერაცხვა გამოირიცხება (იხ. BGHSt 32, 262; 36, 1; 37, 179; ასევე *C. Roxin, NSTZ 1984, 411*).

ე.წ. მსხვერპლის პირადი პასუხისმგებლობა გულისხმობს, რომ მას წინ უძღოდეს ნების თავისუფლება და მოქმედების შეგნებულობა. აღნიშნული არ არის სახეზე, როცა მსხვერპლს შეურაცხაობის ან სხვა გარემოების (მაგალითად, შეცდომაში შეყვანა) გამო არა აქვს თავისი ნების შესაბამისი თავისუფალი გადაწყვეტილების მიღების უნარი.

პირის მოქმედება მსხვერპლის მიმართ შეიძლება იყოს განზრახი ან გაუფრთხილებლობითი. არც ერთ შემთხვევაში ამ პირის პასუხისმგებლობა არ დადგება, თუ მსხვერპლმა საფრთხით შექმნილი რისკის თვითრეალიზაცია შეგნებულად მოახდინა.

ამ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესოა ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 238-ე მუხლის (ცეცხლსასროლი იარაღის დაუდევრად შენახვა, რითაც შექმნილი იყო პირობა მისი სხვა პირის მიერ გამოყენებისათვის, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი) სასამართლო პრაქტიკა, უზენაეს სასამართლოში ჩემი სამოსამართლო გამოცდილებიდან: ერთ-ერთმა პოლიციელმა მაგიდაზე უყურადღებოდ დატოვა პისტოლეტი, რომლის ტარების უფლებაც მას ჰქონდა. მეგობარმა გოგონამ, რომელიც იყო სრულწლოვანი და ფსიქიკურად ჯანმრთელი, თავი მოიკლა ამ იარაღით. ვინაიდან ქართულ სისხლის სამართალში, მათ შორის, სასამართლო პრაქტიკაში, დღემდე განვითარებული არ არის ობიექტური შერაცხვის თეორია, პოლიციელი დაისაჯა ამ დანაშაულისათვის სსკ-ის 238-ე მუხლით. ობიექტური შერაცხვის თეორიის აღიარების შემთხვევაში, შედეგის ობიექტური შერაცხვა უნდა გამოირიცხოს, ვინაიდან ადგილი ჰქონდა დაზარალებულის თავისუფალი ნების საფუძველზე განხორციელებულ თვითმკვლელობას. განსხვავებული შედეგი გვექნება იმ შემთხვევაში, თუ დაზარალებული იქნებოდა შეურაცხადი პირი (სსკ-ის 33-ე ან 34-ე მუხლი), რომელიც ამ იარაღით მოიკლავდა თავს. ასეთ შემთხვევაში პოლიციელისათვის შედეგის ობიექტური შერაცხვა მოხდებოდა ჩვეუ-

ლებრივი წესით. (ანალოგიური კაზუსი მოცემულია გერმანულ ლიტერატურაშიც, სადაც საკითხი ამ პოზიციის ანალოგიურად არის გადაწყვეტილი. იხ., მაგალითად, წიგნში: *R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 100*, სადაც მითითებულია, რომ პოლიციელი არ უნდა დაისჯოს).

(8) თვითმკვლელობაში (სუიციდში) აქტიური თანამონაწილეობა

მკვლელობის ობიექტური შემადგენლობა არ არის განხორციელებული, თუ ჩადენილია მსხვერპლის პირადი პასუხისმგებლობით გამოწვეული თვითმკვლელობა (სუიციდი).

მაგალითად, პეტრიაშვილმა იცის, რომ მის მეგობარს გადაწყვეტილი აქვს თვითმკვლელობა. მან მეგობარს მისცა იარაღი ან საწამლავი.

არის თუ არა პეტრიაშვილის მოქმედება მიზეზობრივ კავშირში შედეგთან და შეერაცხება თუ არა მას, როგორც დამხმარეს, შედეგი ობიექტურად?

ვინაიდან თვითმკვლელობა ან თვითმკვლელობის მცდელობა ამ მაგალითში წარმოდგენილი შინაარსით არ წარმოადგენს მართლ-საწინააღმდეგო ქმედებას, ამიტომ მას არ ჰყავს ამსრულებელი. თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნებიდან გამომდინარე, რაც ნიშნავს თანამონაწილის პასუხისმგებლობის დამოკიდებულებას ამსრულებლის პასუხისმგებლობაზე, არც დამხმარე დაისჯება სისხლის სამართლის წესით სუიციდში თანამონაწილეობისათვის. (ანალოგიური პოზიცია იხ., მაგალითად, წიგნებში: *C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 402; R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 99*).

ე.წ. მსხვერპლის საკუთარი პასუხისმგებლობა აქაც გულისხმობს, რომ მას წინ უნდა უძღოდეს ნების თავისუფლება და მოქმედების შეგნებულობა. აღნიშნული არ არის სახეზე, როცა მსხვერპლს შეურაცხაობის ან სხვა გარემოების (მაგალითად, შეცდომაში შეყვანა) გამო არა აქვს თავისი ნების შესაბამისი თავისუფალი გადაწყვეტილების მიღების უნარი. ამასთან, შემოწმებას მოითხოვს, ხომ არა აქვს ადგილი ე.წ. შუალობით ამსრულებლობას, როცა პირმა მსხვერპლის ნების დეფექტის შესახებ იცის და მას ბოროტად იყენებს, თრგუნავს? მაგალითად, ისეთი შემთხვევა, როცა მსხვერპლი, მართალია, შერაცხადია, მაგრამ მისი ნება დათრგუნულია სიკვდილის შემდეგ რეინკარნაციის შედეგად სხვა პლანეტაზე მარადიული სიცოცხლის მოლოდინში (იხ. *C. Roxin, Höchststrichterliche Rechtsprechung zum Allgemeinen Teil des Strafrechts, 1998, გვ. 119-120*). არსებობს მოსაზრება, რომ ამ შემთხვევაში შუალობითი ამსრულებელი მსხვერპლს იყენებს, როგორც ე.წ. „ცოცხალ იარაღს“ საკუთარი თავის წინააღმდეგ.

ასეთ შემთხვევაში, ვფიქრობ, საკამათოა, გამოდინარეობს თუ არა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლში

მოცემული „შუალობითი ამსრულებლობის“ ცნებიდან შერაცხადი პირის მიერ თვითმკვლელობის ჩადენის დროს სსვა პირისათვის შუალობითი ამსრულებლობის ფორმით შედეგის ობიექტური შე-
რაცხვა.

(9) თვითმკვლელობაში (სუიციდში) პასიური თანამონაწილეობა

სამართლებრივმა გარანტიამ, გამოიჩინა რა პასიურობა, არ განახორ-
ციელა აქტიური მოქმედება, რითაც შექმლო დახმარება აღმოეჩინა იმ
პირისათვის, რომელმაც თვითმკვლელობა გადაწყვიტა. იმ დროს, როცა
მსხვერპლი თვითმკვლელობისაკენ მიმართული თავისი მოქმედებით
გონებადაკარგულია, სამართლებრივი გარანტი არ ახორციელებს მისი
გადარჩენის ღონისძიებებს იმ მოსაზრებით, რომ პატივი სცეს მსხვერ-
პლის საკუთარი პასუხისმგებლობით მიღებულ თვითმკვლელობის
გადაწყვეტილებას.

უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობის ობიექტური
შემადგენლობა არ არის განხორციელებული, თუ, მაგალითად, ექიმი
ან ახლო ნათესავი არ შეასრულებს სამართლებრივი გარანტიის ფუნ-
ქციას მსხვერპლის გადასარჩენად, თუ იგი ახორციელებს საკუთარი
პასუხისმგებლობით გამოწვეულ თვითმკვლელობას. ასეთ შემთხვევა-
ში სამართლებრივი გარანტიის მოვალეობა არ არის დარღვეული.

(10) პასუხისმგებლობა ქმედებაზე ბატონობისათვის თუ მსხვერპლის პირადი პასუხისმგებლობა?

ლოგინად ჩავარდნილმა ბაბუამ გადაწყვიტა, თავი მოეკლა. მან თავის
შვილიშვილს სთხოვა, შეძლებისდაგვარად დახმარებოდა ამ საქმეში,
თუ იგი სასურველ შედეგს მარტო ვერ მიაღწევდა. რამდენიმე დღეში
ბაბუამ გაიკეთა სასიკვდილო ინექცია, რომელმაც უცბად კი არ გამ-
ოიწვია შედეგი, არამედ ჯერ ღრმად დააძინა. იმაზე ფიქრით, რომ
შეიძლება ინექციამ დიდხანს არ გამოიწვიოს თვით მსხვერპლისათვის
სასურველი შედეგი, შვილიშვილმა ბაბუას ღრმა ძილის მდგომარე-
ობაში გაუკეთა მეორე სასიკვდილო ნემსი, რათა მსხვერპლის ნება
დროულად ასრულებულიყო. ბაბუა შვილიშვილის მოქმედების გარე-
შეც პირველი ინექციითაც მოკვდებოდა, მაგრამ ყველა შემთხვევაში
რამდენიმე საათით გვიან.

განზრახი მკვლელობის ობიექტური შემადგენლობა შვილიშვი-
ლის სასიკვდილო ქმედების შედეგად სახეზეა. მან მინიჭებ რამდენ-
იმე საათით დააჩქარა შედეგი, რომელიც მსხვერპლის მოქმედებით
მოგვიანებით ისედაც აუცილებლად დადგებოდა. მაშასადამე, მან გამ-
ოიწვია მსხვერპლის სიცოცხლის ხანგრძლივობის შემოკლება. მსხ-
ვერპლის საკუთარი პასუხისმგებლობით გამოწვეული თვითსაფრთხე

სუიციდის მიზნით არ გამორიცხავს შვილიშვილისთვის შედეგის ობიექტურად შერაცხვას, ვინაიდან ამ ქმედების გარეშე ეს შედეგი ამ დროს არ დადგებოდა.

ბაბუის მიერ ვითარების შეუგნებლობის მდგომარეობაში ქმედებაზე ბატონობის შესაძლებლობა მთლიანად გადავიდა ბაბუიდან შვილიშვილზე. ქმედებაზე ბატონობა კი იყო უკანასკნელი პირობა, რომელმაც გამოიწვია შედეგი.

არსებობს საწინააღმდეგო პოზიციაც (*როქსინი*), რომელიც სიტუაციიდან გამომდინარე, რაც მდგომარეობს სუიციდის დროს მსხვერპლის საკუთარი პასუხისმგებლობის თავისებურებებიდან, მთლიანი ვითარებისათვის ნორმატიულ პასუხისმგებლობას მთლიანად მსხვერპლს აკისრებს. ამ პოზიციის მომხრეთა აზრით, მთავარი არ არის ე.წ. „ბოლო პირობა“, რის გამოც, ასეთი შემთხვევა არ მიიჩნევა დასჯადად. (იხ. *C. Roxin, NSTZ 1987, გვ. 345-346*).

(11) უმოქმედობა მოქმედებით

მაგალითად, ექიმმა ა.-მ გამორთო სიცოცხლის გამახანგრძლივებელი რენიმატორი და ამით გამოიწვია პაციენტის სიკვდილი. ექიმმა იცის პაციენტის ნება, რომ მას არ სურს ხელოვნურად სიცოცხლის გახანგრძლივება და უნდა სიკვდილი, რადგან არა აქვს გამოჯანმრთელების არავითარი შანსი. ექიმი სამართლებრივად არ არის ვალდებული, პაციენტის ნების საწინააღმდეგოდ ამყოფოს იგი იძულებით მკურნალობაში. ექიმს არა აქვს პაციენტის ნების საწინააღმდეგოდ მისი შემდგომი მკურნალობის არავითარი სამართლებრივი ვალდებულება. არის თუ არა ასეთ დროს ექიმის მოქმედება დასჯადი?

ვფიქრობ, განზრახი მკვლელობის ობიექტური შემადგენლობა არ არის განხორციელებული. ექიმს, მისი მოქმედების (სიცოცხლის გამახანგრძლივებელი აპარატურის გამორთვა) კაუზალობის მიუხედავად შედეგთან (პაციენტის სიკვდილი), ეს შედეგი ობიექტურად არ შეერაცხება. მისი ქმედება წარმოადგენს მკურნალობის შემდგომ შესწერებას იმ ვითარებაში, როცა ასეთი მკურნალობის სამართლებრივი ვალდებულება არ არსებობს. ტერმინი: „უმოქმედობა მოქმედებით“ (იხ. წიგნი: *H. Matt, Strafrecht, AT I, 1996, გვ. 74*) მომდინარეობს იქიდან, რომ შემდგომი მკურნალობის განხორციელების შეწყვეტა (უმოქმედობა) მოხდა აპარატურის გამორთვით (მოქმედება).

(12) აღამიანის ნებისგან დამოუკიდებლად ბანვითარებული ატიპიური მიზნობრიობა

მაგალითად, ა.-მ თავისი სიდედრი თვითმფრინავით დასასვენებლად გააგზავნა კანარის კუნძულებზე. იგი უსაფუძვლოდ იმედოვნებდა, რომ თვითმფრინავის კატასტროფის შედეგად სიდედრი მოკვდებოდა.

სიდედრი თვითმფრინავის შემთხვევით ჩამოვარდნის შედეგად მართლაც დაიღუპა. შეერაცხება თუ არა სიძეს შედეგი ობიექტურად?

ი.-ს შვილმა 20 წლის ასაკში ჩაიღვინა მკვლელობა. შეერაცხება თუ არა მშობელს შედეგი ობიექტურად?

ამ შემთხვევებში განზრახი მკვლელობის ობიექტური შემაღენლობა არ არის განხორციელებული. ვინაიდან ა.-სა და ი.-ს მოვლენათა განვითარებაზე რაიმე ობიექტური ზეგავლენა არ მოუხდენიათ, რათა დამდგარიყო შედეგი (მსხვერპლის სიკვდილი). ასე, რომ მათ, მიუხედავად პირობათა თეორიის მიხედვით მიზეზობრივი კავშირის არსებობისა, შედეგი არ შეიძლება ობიექტურად შეერაცხოს ასეთ შემთხვევებში პირს ქმედებაზე არავითარი ფაქტიური ბატონობის განხორციელება არ შეუძლია. ორივე შემთხვევაში სიდედრი და შვილი მოქმედებდნენ საკუთარი პასუხისმგებლობით. პირველ მაგალითში მსხვერპლი - სიდედრი მოქმედებდა საკუთარი პასუხისმგებლობით თვითმფრინავის ჩამოვარდნის ყოველდღიურ რისკთან მიმართებაში. მეორე მაგალითში შვილი მოქმედებდა, როგორც დამნაშავე საკუთარი პასუხისმგებლობით, ხოლო მშობელს არ გააჩნდა ფაქტიური ბატონობა მოვლენათა მიმდინარეობაზე.

საკუთარი პასუხისმგებლობა გულისხმობს, უპირველეს ყოვლისა, ქმედებაზე ბატონობას. არც ერთი პიროვნება არ შეიძლება მოქმედებდეს საკუთარი პასუხისმგებლობით, როცა არა მას, არამედ სხვა პირს აქვს ქმედებაზე რეალური ბატონობა.

(13) მიზეზობრივი კავშირის სავარაუდო განვითარების შესახებ დაშვებული შეცდომა

არის ისეთი შემთხვევები, როდესაც მიზეზობრივი კავშირის განვითარება წარმართება არა ატიპიურად და ადამიანის ნებას დაუქვემდებარებლად, არამედ დამნაშავეს მიზეზობრიობის განვითარების სრულიად სხვაგვარი სურათი აქონდა წარმოდგენილი, მაგრამ მოვლენათა განვითარება სხვაგვარად მოხდა (შეცდომა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში). ადრე ასეთი ტიპური შემთხვევები ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე განიხილებოდა.

მაგალითად, ა.-ს უნდოდა ბ.-ს მოეკლა ანგარებით, მაგრამ სროლის შედეგად მიაყენა მას მხოლოდ ისეთი დაზიანება, რომელიც არ იყო სასიკვდილო. საავადმყოფოსაკენ მიმავალ გზაზე სასწრაფო დახმარების მანქანას დაეჯახა სატვირთო ავტომანქანა. ავტოავარიის შედეგად მძღოლი და ავადმყოფი დაიღუპნენ. დაისჯება თუ არა ადამთავრებელი მკვლელობისათვის, ე.ი. შეერაცხება თუ არა შედეგი ობიექტურად?

ბ.-ს სიკვდილი ა.-ს ობიექტურად არ შეერაცხება, მიუხედავად მიზეზობრივი კავშირის არსებობისა, ვინაიდან ა.-ს არა აქვს სასწრაფო დახმარების ტრანსპორტის მიმართ მომხდარი მოვლენის თაობაზე

არავითარი ბატონობა. შედეგი მას ობიექტურად არ შეეცვლება, რის გამოც, მიუხედავად მისთვის სასურველი შედეგის მის მიერ ჩადენილი მოქმედებით გამოწვევისა, მან შეიძლება პასუხი აგოს მხოლოდ განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის.

აღრეული თეორია და სასამართლო პრაქტიკა ასეთ შემთხვევაში მიიჩნევდა, რომ ქმედების ობიექტური შემადგენლობა სახეზეა, რადგან შედეგის ობიექტური შერაცხვის კატეგორია ჯერ კიდევ არ იყო აღიარებული.

მიმოხილვაში წარმოდგენილი თვალსაზრისის მიხედვით, მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში დაშვებული შეცდომის პრობლემატიკა სწორედ ობიექტური შერაცხვის თეორიით უნდა გადაწყდეს. ამით მხარს ეუჭერ ბოლო პერიოდში განვითარებულ მოძღვრებას და ამ საკითხზე არ ვეთანხმები ფინალისმის წარმომადგენლების პოზიციას იმის შესახებ, რომ ობიექტური შერაცხვის პრობლემატიკა შესაძლებელია მთლიანად განზრახვის ეტაპზე იქნეს გადაწყვეტილი.

(14) რებრანის აკრძალვის თეორია

ე.წ. რებრანის აკრძალვის თეორია უკავშირდება რაინჰარდ ფრანკის სახელს (იხ. *R. Frank, Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich*, მე-18 გამოცემა, 1931, §1 III). იგი თავდაპირველად ჩამოყალიბდა, როგორც მიზეზობრივი კავშირის თეორია (იხ. *J. Baumann, U. Weber, W. Mitsch, Strafrecht, AT*, მე-11 გამოცემა, 2003, გვ. 240-241), რომელიც შემდგომ ობიექტური შერაცხვის თეორიად იქცა. ამ თეორიას, მოწინააღმდეგეებთან ერთად, შემდგომში მომხრეებიც გამოუჩნდნენ (იხ., მაგალითად, *W. Naucke, ZStW 76 (1964), 409; G. Jakobs, ZStW 89 (1977), 1*; ასევე: *G. Jakobs, Strafrecht, AT*, მე-2 გამოცემა, 1993, გვ. 214, 696).

თავდაპირველი ქმედების ჩამდენს ობიექტურად არ შეიძლება შერაცხოს ისეთი მოქმედებით გამოწვეული შედეგი, რომელმაც, მართალია, შექმნა სამართლებრივად რელევანტური რისკი, მაგრამ კონკრეტული შედეგი მხოლოდ იმის შედეგად დადგა, რომ მესამე პირმა სრული პასუხისმგებლობის მდგომარეობაში, თავდაპირველ მოქმედებასთან კავშირში მყოფი, მაგრამ შედეგის გამომწვევი ახალი დამოუკიდებელი საფრთხე დააფუძნა, რომელიც კონკრეტულ შედეგში განხორციელდა. აქ აღვიღო აქვს პასუხისმგებლობის სფეროების გამიჯვნას: თითოეულმა პასუხი უნდა აგოს საკუთარი ქმედებისათვის.

ერთ-ერთი მაგალითის მიხედვით, თუ მონადირის მიერ გარდერობზე დაკიდებულ იარაღს მესამე პირი აიღებს და ჩაიღებს სხვა პირის მკვლელობას, ფრანკის რებრანის აკრძალვის თეორიის მიხედვით, მონადირე არ აკებს პასუხს დამდგარი შედეგისათვის, რადგან არ არსებობს მიზეზობრივი კავშირი მის მოქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის: განზრახი მკვლელობის ჩამდენი მონადირის მიერ შექმნილ

პირობასა და დამდგარ შედეგს შორის მესამე პირი ჩადგა (იხ. *J. Baumann, U. Weber, W. Mitsch, Strafrecht, AT, მე-11 გამოცემა, 2003, გვ. 240*). პასუხისმგებლობის დაკისრების შეზღუდვა მოქმედებს მესამე პირის მიერ არა მხოლოდ განზრახი, არამედ გაუფრთხილებელი დანაშაულის ჩადენის დროსაც, ასევე მაშინ, როცა მესამე პირი და დასარაღებელი ერთი და იგივე პიროვნებაა (იხ. *G. Jakobs, Strafrecht, AT, მე-2 გამოცემა, 1993, გვ. 214*).

სასამართლო პრაქტიკიდან ცნობილია ლიტერატურაში მითითებული ე.წ. არქიტექტორის შემთხვევა, რომელმაც სახლი ისე ააშენა, რომ ხანძრის შემთხვევაში ზედა სართულზე მაცხოვრებლებს არ ჰქონდათ შენობიდან საავარიო გასასვლელი. მესამე პირმა სახლს განზრახ ცეცხლი წაუკიდა, რამაც ადამიანის მსხვერპლი გამოიწვია, ფრანკის თეორიის მიხედვით, არქიტექტორი არ უნდა დაისაჯოს გაუფრთხილებელი შედეგისათვის იმის გამო, რომ მესამე პირი განზრახ ჩაერთო მოვლენათა განვითარებაში, რის გამოც, მისი შეხედულებით, გამოირიცხება თავდაპირველი ქმედების ჩამდენის მიზეზობრივი კავშირი დამდგარ შედეგთან. რეგრესის აკრძალვის თეორიის მოწინააღმდეგეთა და სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, მის მიერ წინდახედულობის ნორმის დარღვევის გამო, არქიტექტორი უნდა დაისაჯოს სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის. (ასეთი პოზიცია, გერმანიის რაიხის სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე (RGSt 62,320) მითითებით, იხ. წიგნში: *J. Baumann, U. Weber, W. Mitsch, Strafrecht, AT, მე-11 გამოცემა, 2003, გვ. 240*).

ზოგადად, პირველი მოქმედების ჩამდენის პასუხისმგებლობის ყველა შემთხვევაში გამორიცხვა დღეისათვის არ არის აღიარებული. ობიექტური შერაცხვის თეორიის მიხედვით, უნდა დადგინდეს, შესაძლებელია თუ არა ქმედება ჯერ კიდევ როგორც პირველი მოქმედების ჩამდენის „ქმნილება“ იქნეს მიჩნეული, თუ იგი მთლიანად მესამე პირის „პასუხისმგებლობის სფეროში“ მოექცა. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მოხდა თუ არა შედეგში თავდაპირველი საფრთხის რეალიზაცია, თუ სხვა, ახალი საფრთხე დაფუძნდა. (ასეთი პოზიცია იხ. წიგნში: *R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 102*).

გარდა ამისა, არ შეიძლება საფრთხის გამომწვევ და ზიანის მიმყენებელ პირს ობიექტურად შეერაცხოს მსხვერპლის სიკვდილი, თუ ეს უკანასკნელი უარს ამბობს მისთვის სიცოცხლის გადამრჩენი ოპერაციის ჩატარებაზე (შეად. *C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 408*).

მართალია, ე.წ. რეგრესის აკრძალვის თეორია თავდაპირველად განიხილებოდა, როგორც მიზეზობრიობის თეორია, მაგრამ მის იდეას, რომ ახალი მოქმედების საფუძველზე სრულიად ახალი მიზეზობრიობის ჯაჭვი იწყება, დღესაც არ დაუკარგავს თავისი აქტუალობა. თავდაპირველ მოქმედებასა და შედეგს შორის განხორციელებული სხვა პირის „ქმედებაზე ბატონობა“ ამ თეორიის მიხედვით იწვევს

თავდაპირველი ქმედების ჩამდენი პირის პასუხისმგებლობის სრულ გამორიცხვას. „რეგრესის აკრძალვის“ თეორია ასეთ შემთხვევებში მიზეზობრიობას მთლიანად გამორიცხავს.

მაგალითად, ა.-მ ბ.-ს საჭმელში ჩაუყარა საწამლაკი. სანამ საწამლაკი მოქმედებდა, იგი, ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით, მოკლა მ.-მ ეს არის ე.წ. „გაწყვეტილი მიზეზობრიობის“ შემთხვევა, რომლის დროსაც სასიკვდილო შედეგთან დაკავშირებით ა.-ს მოქმედების მიზეზობრივი კავშირი გამოირიცხება.

„გამსწრები მიზეზობრიობის“ დროს შეიძლება ვამტიცოთ, რომ, მართალია, უშუალო შედეგი ახალმა მიზეზმა გამოიწვია, მაგრამ თავდაპირველი მოქმედების გარეშე ეს შედეგი არ დადგებოდა, რის გამოც პირველი მოქმედებაც მიზეზობრივ კავშირშია შედეგთან. მიუხედავად ამისა, ე.წ. რეგრესის აკრძალვის თეორიით, თავდაპირველი მოქმედების ჩამდენისათვის შედეგის ობიექტური შერაცხვა გამოირიცხება.

5.1.7.4 შედეგის ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების ბანკითარებისათვის

ყურადღება გამახვილდა შედეგის ობიექტური შერაცხვის გამორიცხვის იმ შემთხვევებზე, როცა, მიუხედავად ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობისა, შედეგის ამ ქმედების ჩამდენისათვის ობიექტურად შერაცხვა ვერ მოხდება. ამასთან დაკავშირებით, სანიმუშოდ განხილულ იქნა სისხლის სამართალში შედეგის ობიექტური შერაცხვის გამორიცხვის რამდენიმე პრობლემატური შემთხვევა.

თანამედროვე სისხლის სამართლის დოგმატიკის განვითარების შედეგად, შედეგიან დელიქტებში მოქმედებასა და შედეგს შორის კავშირი ორ საფეხურად უნდა დადგინდეს: პირველ საფეხურზე უნდა შემოწმდეს კაუზალობა ქმედებასა და შედეგს შორის, ხოლო მხოლოდ ამის შემდეგ, მეორე ეტაპზე, უნდა გაირკვეს, პირის ქმედებისაგან დამდგარი შედეგი მას ობიექტურადაც უნდა შეერაცხოს თუ არა. მაშინ, როდესაც კაუზალობის დადგენა სპეციალურ სამართლებრივ ცოდნას არ მოითხოვს, რადგან იგი წარმოადგენს სპეციალისტის პროფესიულ შეფასებას და ემპირიული დაკვირვებითა და ბუნების კანონების გამოყენებით შეიძლება დადგინდეს, მისგან განსხვავებით, ობიექტური შერაცხვა წარმოადგენს წმინდა შეფასებით-სამართლებრივ კატეგორიას. შედეგის ობიექტური შერაცხვა ნიშნავს იმას, რომ პირს თავისი ქცევით გამოწვეული შედეგი ასევე ნორმატიულადაც, როგორც „საკუთარი ქმნილება“, ე.ი. როგორც პერსონალური უმართლობა უნდა შეერაცხოს.

წარმოდგენილი თვალსაზრისი გვიჩვენებს, რომ მიზეზობრივი კავშირის განვრცობა ობიექტური შერაცხვის შესახებ ახალი. დამოუკიდებელი კატეგორიით წარმოადგენს წინგადადგმულ ნაბიჯს

სისხლის სამართლის დოგმატიკის განვითარების საქმეში. ბევრ პრობლემა, რომელიც აქამდე მიზეზობრივი კავშირის, განზრახვის მართლწინააღმდეგობისა თუ ბრალის ეტაპზე წყდებოდა, ამ ახალ მოძღვრების მიხედვით ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ეტაპს ნორმატიულად შეესაბამება გადაწყვეტა. ობიექტური შერაცხვა ხდება შეფასებითი კრიტერიუმებით, რითაც მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგა დანაშაულის სისტემის ობიექტური მხარის ნორმატივისაკენ სათვის.

ვევიქრობ, მიმოხილვაში მოცემული დებულებები ობიექტურ შერაცხვის თაობაზე განაპირობებს ქართულ სისხლის სამართალში ამ საკითხით დაინტერესებას და ხელს შეუწყობს ამ პრობლემის თაობაზე მეცნიერული დისკუსიის შედეგად საუნივერსიტეტო სწავლებასა და საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში მის განვითარებასა და დანერგვას.

5.2 ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

5.2.1 განზრახვა, გაუფრთხილებლობა და

განზრახვი დანაშაულის სხვა სუბიექტური ნიშნები

მოქმედი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 და მე-10 მუხლებიდან გამომდინარე, დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნეს განზრახ ან გაუფრთხილებლობით. მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, დასჯადია მხოლოდ განზრახვი ქმედება, თუ გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედების დასჯადობა პირდაპირ არ არის მითითებული კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამის მუხლში.

მიმოხილვაში წარმოდგენილი თვალსაზრისის მიხედვით, დანაშაულის ჩადენა გულისხმობს არა მხოლოდ განზრახვი ან გაუფრთხილებლობითი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელებას, არამედ არსებობს ასევე განზრახვი დანაშაულის ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა, რომელიც თავის თავში მოიცავს განზრახვას და განზრახვი დანაშაულის სხვა სუბიექტურ ნიშნებს. განზრახვასთან ერთად, თუ რომელი კონკრეტული სუბიექტური ნიშნები წარმოადგენენ ქმედების შემადგენლობის, ხოლო რომელი – ბრალის ნიშნებს, იწვევს აზრთა სხვადასხვაობას.

განზრახვი დანაშაულის ქმედების შემადგენლობის სუბიექტურ ნიშნებს ეკუთვნის შემთხვევაში წარმოადგენს: სპეციალური მიზანი (მაგალითად, მართლსაწინააღმდეგო მოთხოვნების მიზანი ქურდობის დროს, სსკ-ის 177-ე მუხლი; ეროვნული, ეთნიკური ან სხვ. ჯგუფის მთლიანად ან ნაწილობრივი მოსპობის მიზანი გენოციდის დროს, სსკ-ის 407-ე მუხლი), სპეციალური ცოდნა (ქაღალის ორსულობის შეგნებულობა განზრახვი მკვლელობის დროს, სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

ილის „ა“ ქვეპუნქტი) და უმართლობის დამაფუძნებელი სხვა მო-
ცილებები, მაშინ როდესაც ანგარება, ხულიგნური და სხვა დაბალი ქვე-
ნაგებობები, როგორც პერსონალური ნიშანი, სსკ-ის 25-ე მუხლის
მე-5 ნაწილის მიხედვით, როგორც ბრალის ნიშანი, შეეარაცება მხო-
ლოდ იმ ამსრულებელს ან თანამონაწილეს, რომელსაც უშუალოდ
ახსიათებს იგი.

მაშასადამე, ნებისმიერი განზრახი დანაშაულის შემთხვევაში
აუცილებელია, შემოწმდეს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა.

კახუისის ამოხსნის დროს არაპრობლემატურ შემთხვევებშიც
აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ პირი ქმედების ობიექტური
შემადგენლობის ყველა ნიშნის მიმართ მოქმედებდა თუ არა გან-
ზრახვით.

წარმოდგენილი მიმოხილვა ემიჯნება დანაშაულის კლასიკურ
სისტემას, რომელიც უარყოფს ქმედების სუბიექტური შემადგენლო-
ბის არსებობას და განზრახვასა და გაუფრთხილებლობას მიიჩნევს
ბრალის ფორმებად. ასევე არასაკმარისად მიაჩნია ნეოკლასიკური
სისტემის მიერ ქმედების შემადგენლობის სუბიექტივიზაცია „*მიზ-
ნის*“ შემადგენლობის ნიშნად აღიარებით, რადგან ასევე განზრახვა
და სხვა სუბიექტური ნიშნები ქმედების სუბიექტური შემადგენლო-
ბის კომპონენტებია.

მიმოხილვა ასევე არ იზიარებს გაბატონებულ შეხედულებას,
რომლის მიხედვითაც, გაუფრთხილებლობით დანაშაულს არა აქვს
სუბიექტური შემადგენლობა, არამედ არსებობს გაუფრთხილებლობი-
თი დანაშაულის ქმედების *მხოლოდ* ობიექტური შემადგენლობა, ხოლო
ყოველგვარი სუბიექტური გაუფრთხილებლობის დროს განიხილება
ბრალის ეტაპზე (იხ. *K. Kühl, Strafrecht, AT, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ.
523-524*). ამასთან, გაბატონებული შეხედულება დიფერენციაციას
თვითიმედოვნებასა და დაუდევრობას შორის არ ანიჭებს არაერთარ
მნიშვნელობას ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე და მას მხოლოდ
სასჯელის შეფარდების დროს ითვალისწინებს (იხ. *B. Heinrich, Strafrecht – AT II, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 73-74*).

წარმოდგენილი მიმოხილვა წინდახედულობის ნორმის დარ-
ღვევის ინდივიდუალურ გათვალისწინებულობასა და მის ინდივიდუ-
ალურ აცილებადობას განიხილავს ინდივიდუალური გაუფრთხი-
ლებლობის, როგორც ბრალის ნიშნის, კომპონენტებად. ამასთან, უნდა
ვადიაროთ, რომ თვითიმედოვნების (ანუ შეგნებული გაუფრთხილე-
ბლობის) დროს არსებობს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა,
რაც გამოიხატება დამნაშავის მიერ ქმედების შემადგენლობის იმ
ობიექტური გარემოებების ცოდნაში, რომლებიც მის ქცევას წინდახე-
დულობის ნორმით გათვალისწინებული მოვალეობის დარღვევად
აქცევენ. რაც შეეხება დაუდევრობას, ამ შემთხვევაში არსებობს ქმედების
არა სუბიექტური, არამედ მხოლოდ ობიექტური შემადგენლობა. ასევე
როქსინი აღიარებს: თვითიმედოვნების (შეგნებული გაუფრთხილე-

ბლობის) სუბიექტურ შემადგენლობას, რაც გამოიხატება ქმედების შემადგენლობის ყველა ფაქტობრივი გარემოების, როგორც არანებადართული საფრთხის, წარმოსახვასა და იმის წარმოდგენაში, რომ ქმედების შემადგენლობა არ შესრულდება. ამასთან, იგი უარყოფს დაუდევრობის სუბიექტური შემადგენლობის არსებობას, რადგან პირის ობიექტური შემადგენლობის ნიშნები და წინაპირობები თავის წარმოსახვაში არა აქვს. (იხ. *C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 1089-1090*). ეს პოზიცია ეწინააღმდეგება ფინალური მოძღვრების იმ დებულებას, რომლის მიხედვით, დაუდევრობის დროსაც არსებობს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა (იხ. *E. Struensee, JZ 1987, 60-62*).

მაშასადამე, განზრახი დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა შეიცავს განზრახვას ობიექტური შემადგენლობის ყველა ნიშნის მიმართ და ასევე ქმედების შემადგენლობის სხვა წმინდა სუბიექტურ ნიშნებს. თვითიმედოვნების სუბიექტური შემადგენლობა შეიცავს ქმედების შემადგენლობის ობიექტური გარემოებების ცოდნას. რაც შეეხება დაუდევრობას, მას ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა არ გააჩნია და, ამდენად, შემადგენლობის ეტაპზე მხოლოდ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნების დადგენა უნდა მოხდეს.

ქმედების შემადგენლობის დადგენის დროს განზრახვა და თვითიმედოვნება ღვინდება ფაქტობრივი გარემოებების ცოდნისა და ნებელობის სახით, ხოლო რაც შეეხება მართლწინააღმდეგობის შეგნებას ფართო გაგებით (მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების ფაქტობრივ მხარესთან დაკავშირებით), ღვინდება ბრალის ეტაპზე.

მაშასადამე, ფინალური სისტემისაგან განსხვავებით, ბრალის ეტაპზე განზრახვა და გაუფრთხილებლობა როდი კარგავენ თავიანთ მნიშვნელობას, მაგრამ ასევე, კლასიკური სისტემისაგან განსხვავებით, ისინი ბრალის ეტაპზე წარმოადგენენ არა ფსიქიკური დამოკიდებულების ფორმებს, არამედ მხოლოდ ინდივიდუალური გაკიცხვის კრიტერიუმებს. (განზრახვა უფრო იკიცხება, ვიდრე გაუფრთხილებლობა) და, შესაბამისად, განსაზღვრავენ ბრალის ხარისხს. რაც შეეხება შეცდომას მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით (მაგალითად, მოჩვენებითი მოვერიება), იგი ბოროტ განზრახვას გამომრიცხავს სწორედ ბრალის ეტაპზე სსკ-ის 36-ე მუხლის ანალოგიით, რომელიც წმინდა სამართლებრივ შეცდომას არეგულირებს.

5.2.2 ბანზრახვა

განზრახი დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა შედგება ბანზრახვისა (*dolus*) და სხვა სუბიექტური ნიშნებისაგან.

სისხლის სამართლის კოდექსი აწესებს პასუხისმგებლობას განზრახი ქმედებისათვის, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა გაუფრთხი-

ილექტელი ქმედების დასჯადობაზე სპეციალურად არის მითითებული კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციაში (სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილი). მაგალითად, სსკ-ის 187-ე მუხლით დასჯადია „სხვისი ნივთის დაზიანება ან განადგურება“. იგულისხმება განზრახი ქმედება, რადგან გაუფრთხილებლობაზე მითითებული არ არის. სსკ-ის 188-ე მუხლით კი, დასჯადია „სხვისი ნივთის დაზიანება ან განადგურება გაუფრთხილებლობით“. გაუფრთხილებლობაზე ამ მუხლში პირდაპირ არის მითითებული.

სსკ-ის მე-9 მუხლი საკანონმდებლო დონეზე ერთმანეთისაგან განასხვავებს განზრახვის ორ სახეს: პირდაპირ და არაპირდაპირ განზრახვას.

ამ მუხლის მიხედვით, განზრახვა სამკომპონენტია, რომელიც ზოგადად შეიძლება შემდეგი ფორმულით გამოიხატოს: ცოდნა იმისა, რასაც ვაკეთებ, ნებელობა იმისა, რასაც ვაკეთებ და მართლწინააღმდეგობის შეზღუდვა.

არაპირდაპირი განზრახვის საკანონმდებლო დეფინიციაში, მართალია, პირდაპირ არის მითითებული, რომ პირს არ სურდა დამდგარი შედეგი, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ნებელობის ხარისხი ამ შემთხვევაში ნულის ტოლია, არამედ იგულისხმება მხოლოდ ის, რომ იგი არ მოქმედებს მიზნით დეტერმინირებული ნებელობით. ის, ვინც ახორციელებს განზრახი ქმედების შემადგენლობას, თუნდაც არაპირდაპირი განზრახვით, თავისი შეგნებული ქცევით ყოველთვის მოქმედებს შედეგისადმი ნებელობის გრძნობით, რითაც მისი მოქმედება განსხვავდება თვითიმედოვნებისაგან, რომელიც, თავის მხრივ, ასევე წარმოადგენს შეგნებულ ქმედებას.

განზრახვის ცნების საკანონმდებლო ნორმაში (სსკ-ის მე-9 მუხლი) მოცემულ დეფინიციაში „მართლწინააღმდეგობის შეგნება“ არ მოიაზრება წმინდა სამართლებრივი შეცდომის სახით, ანუ ის არ წარმოადგენს შეცდომას აკრძალვაში, რომელიც განზრახვისაგან დამოუკიდებელი ბრალის ცალკე კომპონენტია (სსკ-ის 36-ე მუხლი), არამედ განზრახვის მესამე კომპონენტია მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით - მართლწინააღმდეგობის გამოძრევით გარემოების ფაქტობრივი მხარის ცოდნა. მაგალითად, ხანაძეს. ჰგონია რა, რომ მოქმედებს აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებში, არ იცის, რომ იმყოფება მოწყენებითი მოგერიების მდგომარეობაში და, მისდა სამწუხაროდ, შეცდომით კლავს მეგობარს, რომელიც რეალური თავდასხმელი ჰგონია.

განზრახვის ზამი კომპონენტიდან პირველი ორი დგინდება ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე, რადგან ცოდნა და ნებელობა ფაქტობრივი გარემოებებისადმი აქვს არა მარტო დამნაშავეს, არამედ მასაც, ვინც მოქმედებს მართლზომიერად, მაგალითად, ვინც იმყოფება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში.

პირდაპირი განზრახვით თვის დამახასიათებელია ის, რომ პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და სურს ეს შედეგი, ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის დადგომის გარდაუვალობას (სსკ-ის მე-9 მუხლის მე-2 ნაწილი). არაპირდაპირი განზრახვის დროს პირს არ სურს მართლსაწინააღმდეგო შედეგი, მაგრამ შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას (სსკ-ის მე-9 მუხლის მე-3 ნაწილი).

მაგალითი: ა.-მ ააფეთქა თავისი სუპერმარკეტი სადაზღვეო კომპანიისაგან თანხის მიღების მიზნით. მაღაზიის ზედა სართულზე ცხოვრობს ლ. ა.-ს არ სურდა ლ.-ს სიკვდილი, რადგან მისი ახლობელი იყო, მაგრამ ანგარების მოტივით (დაზღვევის თანხის მისაღებად) მან ჩაიდინა ასეთი ქმედება. ამასთან, ა. დარწმუნებული იყო შედეგის დადგომის გარდაუვალობაში. ამ შემთხვევაში, მიუხედავად იმისა, რომ ა.-ს არ სურდა ლ.-ს სიკვდილი, მაინც იგი მოქმედებდა პირდაპირი განზრახვით, ვინაიდან შეგნებული ჰქონდა შედეგის დადგომის გარდაუვალობა.

სხვა კაზუსის მიხედვით, ა.-მ თავისი მაღაზიის საკუჭნაოს ცეცხლი წაუკიდა სადაზღვეო თანხის მიღების მიზნით. ზედა სართულზე ცხოვრობდა ლოგინად ჩაეარდნილი ლ. ა. ფიქრობდა, რომ იგი შეიძლებოდა მეხანძრეებს გადაერჩინათ. ა.-ს არ სურდა ლ.-ს სიკვდილი, მაგრამ შეგნებულად დაუშვა მისი დადგომის შესაძლებლობა. სახეზე გვაქვს არაპირდაპირი განზრახვა. ამ დროს, თუ შედეგი დადგა, ქმედება უნდა შეფასდეს როგორც დამთავრებული დანაშაული, ხოლო თუ შედეგი არ დადგა, გვაქნება ევენტუალური განზრახვით მკვლელობის მცდელობა.

გარდა განზრახვის ორ ფორმად: პირდაპირ და არაპირდაპირ (ევენტუალურ) განზრახვად დაყოფისა, არსებობს მისი სხვაგვარი დაყოფაც: კერძოდ, პირდაპირი განზრახვა შეიძლება იყოს ორი სახის: პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვა და მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა.

პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვის დროს პირი მოქმედებს გამიზნულად. ამ შემთხვევაში განსაკუთრებით ინტენსიურია ვოლუნტატიური ელემენტი: მიზანმიმართული სურვილი, ხოლო კოგნიტიური ელემენტი - ცოდნა შეიძლება წარმოდგენილი იყოს, როგორც მხოლოდ შესაძლებელი და არ არის აუცილებელი, რომ იგი წარმოდგენილი იყოს, როგორც გარდაუვალი.

მაგალითი: ა. ესერის ბ.-ს მისი მოკვლის მიზანმიმართული სურვილით (ვოლუნტატიური ელემენტი). მიუხედავად იმისა, იგი შედეგის დადგომას გარდაუვლად თუ შესაძლებლად მიიჩნევს (კოგნიტიური ელემენტი), სახეზე გვაქვს პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვა.

მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა გვაქვს მაშინ, როცა პირს გამიზნულად არ სურს, მაგრამ გარდაუვლად მიიჩნევს

შედგების დადგომას, როცა შედეგის სხვა მიზნის მიღწევის აუცილებელი საშუალებაა. იგი ხასიათდება კოგნიტიური ელემენტის განსაკუთრებული ინტენსივობით. აქედან გამომდინარეობს ევლუნტატიური ელემენტიც, ვინაიდან, ვინც დარწმუნებულია შედეგის დადგომის ვარაუდუალობაში, მას აქვს ქმედების შემადგენლობის განხორციელების ნებულობაც, მაშინაც კი, როცა ეს მისთვის არასასურველია.

მაგალითი: ა.-მ ცვეცხლი წაუკიდა სახლს, რათა სადაზღვევო კომპანიისაგან მიიღოს თანხა. ამასთან მან იცის, რომ სახლში იმყოფება ლოგინად ჩავარდნილი ბ., რომელიც ამ ხანძრისაგან აუცილებლად დაიღუპება. მას, მართალია, შინაგანად არ უნდა ბ.-ს სიკვდილი, მაგრამ მას განიხილავს, როგორც სხვა მიზნის (თანხის მიღების) მიღწევის საშუალებად. ამ შემთხვევაში, რადგან ა. დარწმუნებულია სასიკვდილო შედეგის დადგომაში, მან პასუხი უნდა აგოს პირდაპირი განზრახვით ჩადენილი განზრახვი მკვლელობისათვის (მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა).

განზრახვის მეორე და რთული ფორმაა არაპირდაპირი ანუ ევენტუალური განზრახვა. იგი, პირდაპირი განზრახვისაგან განსხვავებით, როგორც ცოდნის, ასევე ნებულობის დაბალი ხარისხით ხასიათდება.

ევენტუალური განზრახვით მოქმედებს პირი, ვინც ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას შესაძლებლად მიიჩნევს (კოგნიტიური ელემენტი) და შეგნებულად უშვებს მას ან გულგრილად ეკიდება (ევლუნტატიური ელემენტი).

წინა მაგალითში, თუ ა.-ს შედეგის დადგომა მხოლოდ შესაძლებლად მიაჩნია, რადგან იგი ფიქრობს, რომ ავადმყოფი შეიძლება მეზობელმა ან მეხანძრეებმა გადაარჩინონ, სახეზე გვაქნება ევენტუალური განზრახვა, ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა ა. ფიქრობს, რომ ბ.-ს მეზობლები (ან მეხანძრეები) გადაარჩენენ, მაგრამ შედეგი მაინც დადგა, ვინაიდან იგი შეცდა, სახეზეა თვითიმედოვნება (შეგნებული გაუფრთხილებლობა).

ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების კოგნიტიური ელემენტი (ცოდნა) ემთხვევა ერთმანეთს. მათ შორის განსხვავება არსებობს ევლუნტატიურ სფეროში (ნებულობა). ის, ვინც შედეგის დადგომის შესაძლებლობას უშვებს, მოქმედებს ევენტუალური განზრახვით, ხოლო ვინც შედეგის დადგომის შესაძლებლობას გამორიცხავს, მოქმედებს თვითიმედოვნებით. მაგალითად, სხვისი ქონების დაუფლების გაადვილების მიზნით, ა.-მ დარაჯს თავზე ტომარა წამოაცვა და კუთხეში მიაგდო, რის შედეგად იგი დაიხრჩო. თუ ა. უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა ასეთი შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, ასეთ შემთხვევაში მისი მოქმედება დაკვალიფიცირდება, როგორც ევენტუალური განზრახვით ჩადენილი მკვლელობა. იმ შემთხვევაში კი, როცა პირი ფიქრობდა, რომ ასეთი შედეგი არ დადგებოდა, რადგან ეგონა, რომ დარაჯი მაღევე შეძლებდა ტომარის გახსნას და

თავის გათავისუფლებას, სინამდვილეში კი, მასი ვარაუდი უსაფუძვლო გამოდგა, სახეზე გვექნება თეოთიმედოვნება.

(პირველი ხარისხის) პირდაპირი განზრახვა, როგორც ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშანი, შედგება ორი კომპონენტისაგან:

1) ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნების ცოდნა;

2) ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების სურვილი.

მაშასადამე, (პირველი ხარისხის) პირდაპირი განზრახვა არის ქმედების შემადგენლობის განხორციელების ცოდნა და სურვილი განზრახვის სხვა სახეებში კი, სურვილი იცვლება ნებულობით, რომელიც სურვილზე უფრო ფართო ცნებაა.

ცოდნა არის განზრახვის კოგნიტიური (ინტელექტუალური) ხოლო ნებულობა - ვოლუნტატიური ელემენტი.

განზრახვის არსი მდგომარეობს შემდეგში:

ა) იგი, ბრალისაგან განსხვავებით, არის ფსიქიკური და არა შეფასებითი კატეგორია;

ბ) იგი არის შინაარსობრივად შეფასებისგან თავისუფალი ფსიქოლოგიური კატეგორია. სწორედ ამიტომ, მისი, როგორც ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნის, კომპონენტი არ არის მართლწინააღმდეგობის შეგნება, რომელიც ბრალის ეტაპზე განიხილება.

განზრახი ქმედების დასჯადობის აუცილებელი მომენტი ის, რომ პირს განზრახვა ქმედების ჩადენის დროს ჰქონდეს. არ არის საკმარისი ისეთი განზრახვა, რომელიც ქმედების ჩადენას წინ უსწრებს ე.წ. წინმსწრები განზრახვა (*dolus antecedens*) ან რომელიც პირს ქმედების ჩადენის შემდეგ გაუჩნდება ე.წ. შემდგომი განზრახვა (*dolus subsequens*).

მაგალითად, ა-მ გადაწყვიტა შურისძიების ნიადაგზე მოეკლა თავისი მეზობელი თოფით, მაგრამ, როცა მას გაუარა შურისძიების გრძნობამ, იარაღი, რომელსაც წმენდდა, მისდამი დაუდევარი მოპყრობით შემთხვევით გაუფარდა და ეს მეზობელი მოკლა.

ა. არ დაისჯება განზრახი მკვლელობისათვის ე.წ. წინმსწრები განზრახვის გამო (*dolus antecedens*), არამედ მხოლოდ გაუფრთხილებლობისათვის. რადგან მას წინდახედულობის ნორმის დარღვევის დროს, რასაც შედეგი მოჰყვა, არ ჰქონია განზრახვა.

სახამართლო პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა ბრალდების მხარე ამტკიცებს, რომ ბრალდებულს და დანაშაულის მსხვერპლს წარსულში ცუდი ურთიერთობა ჰქონდათ ერთმანეთთან. ეს მომენტი ყოველთვის არ გულისხმობს მკვლელობის განზრახვის არსებობას, ვინაიდან კონკრეტულ შემთხვევაში შეიძლება პირი განზრახვის გარეშე მოქმედებდეს. მაგალითი: ა-ს თავის მეზობელ ბ-სთან ჰქონდა კონფლიქტური სიტუაცია და რამდენიმე დღეში მის მოკვლას ფიქრობდა. ამ დროს ა-მ ნადირობის დროს შემთხვევით, თოფიდან გასრო-

ლოლი ტყვიით, სიცოცხლე მოუსპო მ.-ს. მიუხედავად ამ სიტუაციისა, ა.-მ ჩაიდინა სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა.

ა.-მ ავტოაგარისის შედეგად, გაუფრთხილებლობით სიცოცხლე მოუსპო პ.-ს. მას შემდეგ, რაც თავისი მსხვერპლი ნახა, ეძაოფილს ღარჩა, რადგან მისი სიკვდილით შემკვიდრებას ეძებულობდა. ა. არ დაისჯება მკვლელობისათვის ე.წ. შემდგომი განზრახვის გამო, რომელიც მას წარმოეშვა წინდახედულობის ნორმის დარღვევის შემდეგ, რამაც შედეგი გამოიწვია (*dolus subsequens*).

არის შემთხვევა, როცა პირს განზრახვა მოქმედების ჩადენასა და შედეგის დადგომას შორის პერიოდში გაუქრება. მაგალითად, ა.-მ პ.-ს ჩხუბის ნიადაგზე მოკვლის განზრახვით მიაყენა რამდენიმე დაზიანება, რის შემდეგაც დაზარალებული, მძიმე მდგომარეობაში მყოფი, მოათავეს რეანიმაციის განყოფილებაში. ა.-ს, რომელსაც გაუჩნდა სინანულის გრძნობა, ყველა საშუალებით ცდილობდა და ფიქრობდა, რომ დაზარალებულის სიკვდილი არ დამდგარიყო. მიუხედავად მისი სურვილისა და მონდომებისა, სასიკვდილო შედეგი მაინც დადგა. ა. დაისჯება განზრახი დამთავრებული მკვლელობისათვის.

ასეთ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივად არ არის რეკუენტიური ის, რომ პირს შედეგის დადგომის დროს არ ჰქონდა განზრახვა, პირიქით, ნანობდა კიდევ და ნატრობდა შედეგის თავიდან აცილებას. იგი დაისჯება დამთავრებული განზრახი მკვლელობისათვის.

განსაკუთრებით საყურადღებოა განზრახვის კოგნიტიური ელემენტის შინაარსი, კერძოდ, ცოდნის ინტენსიურობასა და კონკრეტულობასთან მიმართებაში.

ცოდნის ინტენსიურობასთან დაკავშირებით ხაზი უნდა გაგვხვას შემდეგ გარემოებებს:

ა) აუცილებელი არ არის, რომ პირი ქმედების შემადგენლობის აუცილებელ განხორციელებაში დარწმუნებული იყოს, არამედ განზრახი დანაშაულის გამო პასუხისმგებლობისთვის საკმარისია, რომ მას ქმედების შემადგენლობის განხორციელება შესაძლებლად, სავარაუდოდ მიაჩნდეს (*dolus eventualis*).

ბ) აუცილებელი არ არის, რომ ქმედების შემადგენლობის მაკვალიფიცირებელი ნიშნით განხორციელების დროს პირს გამოწვეული ჰქონდეს ქმედების შემადგენლობის განხორციელება. საკმარისია ამ მაკვალიფიცირებელი გარემოების ცოდნა.

მაგალითად, ა.-მ მოკლა ბ. ორსულობის მეშვიდე თვეს. აუცილებელი არ არის, რომ ეს მკვლელობა ჩადენილი იყოს ორსულობასთან დაკავშირებით, არამედ საკმარისია პირის მიერ იმის ცოდნა, რომ ქალი, რომელსაც ის კლავს, ორსულია.

ცოდნის კონკრეტულობა უკავშირდება დანაშაულის ობიექტს და მიზეზობრივ კავშირს.

განზრახ დანაშაულში დანაშაულის ობიექტი პირს წარმოადგენს. ნილი უნდა ჰქონდეს არა ინდივიდუალიზირებულად, არამედ საკმარისია მისი გვარეობითი კუთვნილების წარმოდგენა.

მაგალითად, ა.-მ ბომბი დააგდო ხაღსმრავალ ბაზრობაზე. ბ. გ. ამის შედეგად მოკვდნენ. მოკვლის განზრახვა ბ. და გ.-ს მიმართ სასჯელ გეგმას მაშინაც კი, როცა ა.-მ ისინი ინდივიდუალიზირებულად კი არ წარმოიდგინა, არამედ მას ზოგადად ადამიანების მოკვლა უნდოდა ან შეგნებულად უშვებდა ასეთი შედეგის დადგომის შესაძლებლობას.

იმ შემთხვევაში, როცა პირმა თავის მსხვერპლად ინდივიდუალიზებული მსხვერპლი წარმოიდგინა, განზრახვა პრობლემატურია, როდესაც ქმედების შემადგენლობა ამ პირის ნაცვლად სხვა პირზე იფიქრებს გვარეობითი ჯგუფიდან განხორციელებს. მაგალითად, ა.-ს უნდა ბ. მოკვლა, რის გამოც ესროლა მას ტყვია, რომელიც აცდა და მოხვდა მის გვერდით მდგომ გ.-ს. ეს მოქმედება დაკვალიფიკირდება როგორც ბ.-ს განზრახი მკვლელობის მცდელობა, ხოლო გ.-ს სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

სხვაგვარად დაკვალიფიკირდება ისეთი შემთხვევა, როცა პირი შეცდომას უშვებს მსხვერპლის პიროვნებაში (*error in persona*).

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა მოიცავს მიზეზობრივი კავშირის განვითარების ცოდნას, მაგრამ არა მის ცალკეულ დეტალებში, არამედ ზოგადად. სწორედ ამიტომ არის, რომ შეცდომა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში, როგორც წესი, არ გამოირიცხავს განზრახვას, რადგან იგულისხმება, რომ ამ შემთხვევაში მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში უმნიშვნელო გადახრასთან გეგმას საჭმე. მნიშვნელოვანი გადახრის დროს გამოირიცხება არა განზრახვა, არამედ შედეგის ობიექტური შეარაცხვა და ამით დამთავრებული განზრახი დანაშაულის ქმედების ობიექტური შემადგენლობა.

5.2.3 ემენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობა

მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსიდან გამომდინარე, მცდელობა შეიძლება არა მხოლოდ პირდაპირი, არამედ არაპირდაპირი (ევენტუალური) განზრახვის შემთხვევაშიც. ამ საკითხზე ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში არსებობს სხვა მოსაზრება, რომელიც დანაშაულის მცდელობას შესაძლებლად მიიჩნევს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვის არსებობის შემთხვევაში (იხ., მაგალითად, *თინათინ წერეთლის* შეხედულება წიგნში: საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები, რედ.: თ. წერეთელი და გ. ტყეშელაძე, 1976, გვ. 115).

დღეს მეცნიერ-იურისტთა ის ნაწილი, ვინც მხარს უჭერს ამ მოსაზრებას, თვლის, რომ არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობის

ადიარების შემთხვევაში თითქოს არ იარსებებს ქმედების კვალი-
ფიკაციის შესაძლებლობა სსკ-ის 117-ე მუხლით - ჯანმრთელობის
განზრახ მძიმე დაზიანება. ვინაიდან ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე
დაზიანება არის სხეულის ისეთი დაზიანება, რომელიც სასიფათოა
სიცოცხლისათვის. სიცოცხლისათვის სასიფათო დაზიანების მიე-
ვნების დროს პირი თითქოს ყოველთვის უშვებს იმას, რომ მის ქმედე-
ბას შეიძლება მოჰყვეს სასიკვდილო შედეგი (არაპირდაპირი გან-
ზრახვა). მათი აზრით, არაპირდაპირი განზრახვით მკვლელობის მცდე-
ლობის ჩადენის შესაძლებლობის ადიარების შემთხვევაში, ეს უკა-
ნასკნელი ქმედება უნდა დაკვალიფიციროდეს, როგორც განზრახ მკ-
ვლელობის მცდელობა და არა ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე და-
ზიანება.

ამ არგუმენტით უარს ვერ ვიტყვით ევენტუალური განზრახვით
დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობაზე. ჯანმრთელობის გან-
ზრახ მძიმე დაზიანების დროს, რომელიც სასიფათოა სიცოცხლი-
სათვის (სსკ-ის 117-ე მუხლი), პირი ჯანმრთელობის დაზიანების მიმა-
რთ მოქმედებს განზრახ, ხოლო სასიკვდილო შედეგთან მიმართებაში
- თვითმედოვნებით (შეგნებული გაუფრთხილებლობით). ამ დროს
პირს, მართალია, შეგნებული აქვს სიცოცხლისათვის საფრთხის მდგო-
მარეობა, მაგრამ ფიქრობს, რომ სასიკვდილო შედეგი არ დადგება.

ევენტუალური განზრახვით მცდელობის შესაძლებლობის მი-
უხედავად, არის სხვა მაგალითიც, რომელიც პრაქტიკაში უპრობლემ-
ოდ შეიძლება დაკვალიფიციროდეს სსკ-ის 117-ე მუხლით, როგორც
ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, ე.ი. სხეულის დაზიანება,
რომელიც სასიფათოა სიცოცხლისათვის. ეს არის მკვლელობის გან-
ზრახვის დროს დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის ადებ-
ის შემთხვევა (სსკ-ის 21-ე მუხლის მე-2 ნაწილი), როცა პირის მიერ
ფაქტობრივად ჩადენილი ქმედება წარმოადგენს სიცოცხლისათვის
სასიფათო ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებას, ხოლო სასიკვდილო
შედეგის თავიდან აცდენა მოხდება მის მიერ დანაშაულის დამთავრე-
ბაზე ნებაყოფლობით და საბოლოოდ ხელის ადებით.

ქართველ მეცნიერ-იურისტთა აზრით, საქართველოს სისხლის
სამართლის კოდექსიდან არ გამომდინარეობს არაპირდაპირი გან-
ზრახვით მკვლელობის ჩადენის შესაძლებლობა, ვინაიდან სსკ-ის 127-
ე მუხლი ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლო-
ბას შემდეგი შემადგენლობისათვის: „სიცოცხლისათვის საშიშ მდგო-
მარეობაში ჩაყენება“, ხოლო სსკ-ის 128-ე მუხლი - „განსაცდელში
მიტოვებისათვის“. კანონმდებელმა თითქოს ეს მუხლები იმიტომ შეიტ-
ანა კოდექსში, რომ არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობა არ შეი-
ძლება. *ო. გამყრელიძის* აზრით, „127-ე და 128-ე მუხლები ავსებენ იმ
ხარვეზს, რასაც არაპირდაპირი განზრახვით დანაშაულის მცდელობის
შეუძლებლობა ქმნის“ (*იხ. ო. გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის
სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 163*).

ქართველი მეცნიერ-იურისტების პოზიციას ევენტუალური განზრახვით მცდელობის შეუძლებლობისა და სსკ-ის 127-ე (და 128-ე) მუხლების ინტერპრეტაციასთან დაკავშირებით აქვს თეორიული დასაბუთება, მაგრამ დოგმატურად და პრაგმატულად უფრო მისაღებია ის პოზიცია, რომელიც კონტინენტალური ევროპის არაერთი ქვეყნის სისხლის სამართალში არის გაბატონებული. როგორც ცნობილია, ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 127-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა: „სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება“ თავის დროზე, ჯერ კიდევ თინათინ წერეთლის სიცოცხლეში, გადმოღებულ იქნა შევიცარიის სისხლის სამართლის კოდექსიდან, რასაც ხაზგასმით აღნიშნავენ ჩვენი მეცნიერ-იურისტები. (ზუსტად ამ მუხლის ანალოგიურ ნორმას არ შეიცავს გერმანული სისხლის სამართლის კოდექსი, მაგრამ აქაც დასჯადია განსაცდელში ჩაყენება და მიტოვება, გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 221-ე პარაგრაფი). ამ ნორმის სამშობლოში, შევიცარიის სისხლის სამართლის კოდექსის ანალოგიური 129-ე მუხლის კომენტარებში, რომლის ავტორები არიან ცნობილი მეცნიერები, აღნიშნულია, რომ პირის სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება უნდა მოხდეს *პირდაპირი განზრახვით*, მაგრამ შედეგის მიმართ არ უნდა არსებობდეს არც პირდაპირი და არც არაპირდაპირი განზრახვა, არამედ პირი უნდა ფიქრობდეს, რომ საშიშროებას *შედეგი არ მოჰყვება*. თუ პირი უშვევს მსხვერპლის სიკვდილს და შედეგი არ დადგა, მაშინ მისი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ევენტუალური განზრახვით ჩადენილ მცდელობის მცდელობად, ხოლო თუ შედეგი დადგა - ევენტუალური განზრახვით ჩადენილ მცდელობად (იხ. G. Stratenwerth, W. Wohlers, Schweizerisches Strafgesetzbuch. Handkommentar, 2007, გვ. 388; აგრეთვე: A. Donatsch (Hrsg.), Schweizerisches Strafgesetzbuch, 2006, გვ. 218).

ანალოგიურად უნდა გავიგოთ ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 127-ე მუხლის შინაარსი და, შესაბამისად, საგნის ბუნებიდან გამომდინარე უნდა მოვახდინოთ მისი ინტერპრეტაცია, თუ რას ნიშნავს „სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება“. ქართული ნორმის მიხედვითაც, ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნეს მხოლოდ განზრახ, ხოლო შედეგისადმი პირს უნდა პქონდეს თვითიმედოვნება. იგივე ინტერპრეტაცია გამომდინარეობს საქართველოს სსკ-ის 128-ე მუხლის შინაარსიდანაც.

დღეს ევროპის ქვეყნების სისხლის სამართალში (გერმანია, შევიცარია, ავსტრია), სადაც ქართული სისხლის სამართლის ანალოგიურად განზრახვის დაყოფა ხდება პირდაპირ და ევენტუალურ განზრახვად (თითქმის) არავითარ დავას არ იწვევს ევენტუალური განზრახვით მცდელობის შესაძლებლობა.

ვერ დავეთანხმები *ო. ვამერელიძის* პოზიციას იმის შესახებ, რომ თითქოს „სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება“

არსებითად მცდელობის სტაფიკაა, მაგრამ ვინაიდან არაპირდაპირი განზრახვით მცდელობა პასუხისმგებლობას არ იწვევს, თითქოს კანონმდებელმა ეს ხარვეზი "შეავსო" საფრთხის შემქმნელი დელიქტით" (იხ. *ო. გამყრელიძე*, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 162).

არ ვეთანხმები თავის დროზე ამ მუხლის კომენტარებისას *ე. მაყაშვილის* მიერ გამოთქმულ მოსაზრებას, რომ თითქოს „სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენების“ დროს დაზარალებულის სიკვდილის მიმართ სუბიექტს შეიძლება ჰქონდეს დამოკიდებულება ევენტუალური განზრახვის ან გაუფრთხილებლობის სახით (იხ. *ელადიმერ მაყაშვილის* შეხედულება წიგნში: *ე. მაყაშვილი, მ. მჭავარიანი, თ. წერეთელი, თ. შავგულიძე*, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ. სამეცნიერო-პრაქტიკული კომენტარი, 1980, გვ. 140). ამ პოზიციის ზეგავლენას ნაწილობრივ განიცდის ჩემი ამ მიმოხილვის მე-6 გამოცემა (იხ. გვ. 56-57).

მცდელობის შესაძლებლობა ევენტუალური განზრახვით *ო. გამყრელიძეს* მიაჩნია დაუსაბუთებლად. მას აინტერესებს კოდექსის თუ რომელი მუხლიდან გამომდინარეობს ასეთ შემთხვევაში მცდელობის შესაძლებლობა? ამ კითხვაზე პასუხი იძლევა: სისხლის სამართლის კოდექსის მე-19 მუხლიდან, რადგან ეს მუხლი არ აკეთებს არავითარ შეზღუდვას იმასთან დაკავშირებით, რომ ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის ჩადენა არ შეიძლება. ქმედება დანაშაულის ჩასადენად *უშუალოდ* მიმართული კი, შეიძლება იყოს განზრახვის ორივე ფორმის დროს, რადგან პირს ორივე შემთხვევაში აქვს ქმედებისა და შედეგის ნებელობა. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ დღეს მოქმედი კოდექსის თავდაპირველ ვარიანტში, რომელიც თავის დროზე სარეფორმო კომისიის მიერ საქართველოს პარლამენტს წარედგინა, სპეციალური დათქმა არსებობდა, რომელიც მიუთითებდა დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობას მხოლოდ პირდაპირი განზრახვის დროს. მოქმედი კოდექსის მიღების დროს ეს დათქმა ამოღებულ იქნა პროექტის ტექსტიდან. მაშასადამე, უნდა ჩაითვალოს, რომ ამ მოქმედებით კანონმდებლის ისტორიული ნება გამოიხატა იმაში, რომ მან მცდელობისათვის დასჯადობის ასეთი შეზღუდვა არ ჩათვალა მიზანშეწონილად, რადგან მიიჩნია, რომ მცდელობისათვის საკმარისია პირის ნებელობა მოქმედებისა და შედეგისადმი, რომელიც არსებობს როგორც პირდაპირი, ასევე ევენტუალური განზრახვის დროს.

ოთარ გამყრელიძის მიერ დასმული შეკითხვის საპირისპირო შეკითხვა შეიძლება დაისვას ოპონენტების მისამართითაც, თუ კოდექსის რომელი მუხლიდან გამომდინარეობს აზრი იმის შესახებ, რომ ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობა არ შეიძლება?

ვერ დავეთანხმები თინათინ წერეთლის პოზიციას, რომელსაც მხარს უჭერს ოთარ გამყრელიძეც, იმის შესახებ, რომ მცდელობის

დეფინიციაში მოცემული სიტყვები: „უშუალოდ მიმართული“ თითქმის მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობდეს. თ. წერეთლის არ გუმენტაცია არის ის, რომ „ამ შემთხვევაში დამნაშავეს ნება არ არის უშუალოდ მიმართული დანაშაულებრივი შედეგების განხორციელებაზე“ (იხ. *თინათინ წერეთლის შეხედულება წიგნში: საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები*, რედ.: თ. წერეთელი და გ. ტყეშელაძე, 1976, გვ. 119).

ძნელია იმის დასაბუთება, რომ ევენტუალური განზრახვის დროს ქმედება უშუალოდ მიმართული არ არის დანაშაულის ჩასადენად ვფიქრობ, რომ, ამ მხრივ, პირდაპირი და ევენტუალური განზრახვის დროს არ არსებობს განსხვავება, რადგან ორივე შემთხვევაში ქმედება და შედეგი არის ნებელობითი. ამდენად, ამ არგუმენტით ვერ დავეთანხმები პოზიციას იმის შესახებ, რომ მცდელობა გამორიცხული იყოს არაპირდაპირი (ევენტუალური) განზრახვის დროს.

აქედან გამომდინარე, არ არის დამაჯერებელი ოპონენტთა აზრი იმის შესახებ, რომ თუ პირის ქმედებამ არაპირდაპირი განზრახვის დროს სასიკვდილო შედეგი არ გამოიწვია, მაშინ ჩადენილი ქმედება არ უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც განზრახი მკვლელობის მცდელობა, არამედ დაზიანების ხარისხის მიხედვით ჯანმრთელობის განზრახ დაზიანებად, ხოლო დაზიანების არარსებობის შემთხვევაში სსკ-ის 127-ე მუხლით („სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება“).

არაპირდაპირი განზრახვის დროს ასეთი კვალიფიკაცია არასწორია. თუ შედეგის დადგომის დროს ქმედება ევენტუალურ განზრახ მკვლელობად კვალიფიცირდება, მაშინ ობიექტურ შემადგენლობას მიწევს შედეგი რატომ გადააქცევს მას სხვა უმართლობად? ვინაიდან განზრახა და შედეგს ვერ მიაღწია, უდავოდ ჰქონდა ამ შედეგის მიღწევის მცდელობა. ასეთი ინტერპრეტაცია გამომდინარეობს საგნის ბუნებიდანაც და იგი ევროპული სისხლის სამართლის დოგმატიკისათვის არ არის ახალი და ორიგინალური, რომელიც უნდა იწვევდეს დისკუსიას. რაც შეეხება სსკ-ის 127-ე მუხლის არსებობას მას აქვს სხვა დანიშნულება და იგი გულისხმობს შედეგისადმი გაუფრთხილებლობით დამოკიდებულებას.

სსკ-ის 127-ე მუხლით შეიძლება დაკვალიფიცირდეს ისეთი შემთხვევებიც, როცა შედეგის დადგომის საფრთხე არსებობს, მაგრამ იგი არ არის იმწუთიერი, არამედ შესაძლებელია, დროში გაიწელოს. ეს ის შემთხვევაა, როცა საფრთხის შემქმნელ ქმედების ჩადენასა და შესაძლებელ შედეგს შორის დროის გარკვეული ინტერვალია და ქმედების ჩამდენი ფიქრობს, რომ მის ქმედებას სასიკვდილო შედეგი არ მოჰყვება. მაგალითად, დედამ ახალშობილი მიატოვა იმ შეგნებით, რომ მოვიდოდა ბავშვის მამა ან სხვა ვინმე აღმოუჩენდა მას დახმარებას, თუმცა ფიქრობდა იმასაც, რომ გარკვეული დროის გაგლის შემდეგ, ასეთ უმოქმედობას, თუ მამა დაიგვიანებდა, შეიძლებოდა

სასიკვდილო შედეგი მოჰყოლოდა. საგარაუდოა, რომ მოვლენათა განვითარების პროცესში, სასიკვდილო შედეგის დადგომამდე, ბავშვი შიმშილისაგან ჯერ მიიღებს მსუბუქ, ნაკლებად მძიმე, მძიმე დაზიანებას, ამათთან ბავშვი ისეთ მდგომარეობაში არის დატოვებული, რომ ასეთი შედეგის დადგომა დედის მიერ უსაფუძვლოდ მიიჩნევა ნაკლებად საეარაუდოდ. ასეთ შემთხვევაში, დედის მიერ თუნდაც არაიმწუთიერი სასიკვდილო შედეგის დადგომის შეგნებულობა არის საფრთხის შემქმნელი ამ დელიქტის დამაფუძნებელი, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი შედეგი დადგება, შედეგის დადგომამდე მოსალოდნელ მესამე პირთა შუალედური მოქმედებების შეუსრულებლობის გამო. ასეთ შემთხვევაში, თუ სახეზე გვაქვს სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში იმის ჩაყენება, ვისაც შესაძლებლობა არა აქვს მიიღოს ზომები თავის დასაცავად, ქმედების კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს სსკ-ის 127-ე მუხლით, შედეგის დადგომის გამო დედის მიერ სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობასთან (სსკ-ის 116-ე მუხლის პირველი ნაწილი) ერთობლიობაში. დედამ დაარღვია წინდახედულობის ნორმა - გაცნობიერებული ჰქონდა რა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება, ითვალისწინებდა სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობის შემადგენლობით გათვალისწინებული შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იყო სხვათა იმედად, რომ ეს შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული.

არაპირდაპირი განზრახვით მკვლელობის მცდელობის ჩადენის შესაძლებლობის აღიარებამ არ უნდა გამოიწვიოს ისეთი მდგომარეობა, რომ პრაქტიკაში მოხდეს ქმედების არასწორი კვალიფიკაცია. ამ თეორიის გამოყენებით, საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკაში ზოგჯერ რამდენიმე პირის ქმედებას აკვალიფიცირებენ ევენტუალური განზრახვით ჩადენილ განზრახი მკვლელობის მცდელობად, როცა დადგენილი არ არის, თუ რომელი მათგანის მიერ ვასროლილმა ტყვიამ გამოიწვია სასიკვდილო შედეგი. ეს არის მეორე უკიდურესობა, ვინაიდან გამოძიებას ზუსტად არა აქვს დადგენილი, თუ რომელი მათგანი ისროდა ჰაერში და რომელი მოკელის განზრახვით.

საგულისხმოა, რომ განზრახვის დროს ადვილი არ არის პირის წამდელი ნების დადგენა, იყო იგი პირდაპირი თუ ევენტუალური, რის გამოც, პრაგმატული თვალსაზრისითაც, აქ განვითარებული პოზიცია იმსახურებს მხარდაჭერას. ქართული საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკაც მიჰყვება ამ გზას, როცა სიცოცხლისათვის სახიფათო ადგილებში მიყენებულ ყოველგვარ დაზიანებას განზრახ მკვლელობის მცდელობად მიიჩნევენ, ისე, რომ არ ახდენს დიფერენციაციას პირდაპირსა და ევენტუალურს შორის. უცხოური სასამართლო პრაქტიკაც იგივე ფორმულას იყენებს, როცა ამბობს, რომ მკვლელობის დასჯადობისათვის ევენტუალური განზრახვის დადგენა საკმარისია. მკვლელობის ევენტუალური განზრახვით შესაძლებლობის დადგენაში დოგმატიკური თვალსაზრისითაც ვერ ვხედავ პრობლემას იმის

გამო, რომ ქმედებისა და შედეგისადმი პირის ნებისმიერი ნებელობით დამოკიდებულება საკმარისია მცდელობის დასაბუთებად. როგორც პირდაპირი, ისე ევენტუალური განზრახვის დროს, პირს ასეთი ნებელობა ნამდვილად გააჩნია. ვფიქრობ, სწორედ ნებელობის მომენტს უნდა დაეფუძნოთ ევენტუალური განზრახვის დროს მცდელობის შესაძლებლობის დასაბუთება.

5.2.4 თეორიები ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების ურთიერთგამიჯვნის შესახებ

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების ურთიერთგამიჯვნის პრობლემას. ამ საკითხზე შეიქმნა სხვადასხვა თეორიები (იხ. *Hillenkamp*, 32 Probleme aus dem Strafrecht, AT, მე-10 გამოცემა, 2001, გვ. 1-11) რომელთაც ქვემოთ განვიხილავ.

კახუისის ამოხსნის სქემები ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების (შეგნებული გაუფრთხილებლობის) შემთხვევებში განსხვავებულია ერთმანეთისაგან. მეთოდურად, იმ შემთხვევაში, როცა დასკვნაში დასაბუთდება ევენტუალური განზრახვის არარსებობა, ამის შემდეგ შესაძლებელია თვითიმედოვნების შესახებ ახალი ჰიპოთეზის დაყენება, რომელიც შესაძლებელია გაუფრთხილებლობის უარყოფით ან, პირიქით, მისი არსებობის დადასტურებით დამთავრდეს.

სსკ-ის მე-9 მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს ევენტუალური განზრახვის ორ შემთხვევას, როცა:

(1) პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, მაგრამ *შეგნებულად უშვებდა* მის დადგომას;

(2) პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, მაგრამ *გულგრილად ეკიდებოდა* მის დადგომას.

ევენტუალური განზრახვა შედგება ორ შემეცნებისა და ნებელობის კომპონენტებისაგან.

(ა) **შემეცნების კომპონენტი:** როგორც ევენტუალური განზრახვის, ასევე თვითიმედოვნების დროს პირი ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას. მიუხედავად ამისა, მას არ შეიძლება შეერაცხოს ევენტუალური განზრახვა, თუ ქმედების ჩადენის დროს სამართლებრივი სიკეთის ღაზიანების საფრთხე სერიოზულად არ ჰქონდა მიჩნეული, როგორც რეალურად შესაძლებელ კონკრეტულ შედეგში რეალიზებადი. ასეთ შემთხვევაში, თუ არ გვეჩვენა არაპირდაპირი განზრახვის ინტელექტუალური ელემენტი, პირს შეიძლება მხოლოდ თვითიმედოვნება შეერაცხოს.

სწორედ კონკრეტული შედეგის დადგომის შეგნებულად დაშვება არის საზღვარი თვითიმედოვნებასთან. ასეთი ქმედების ჩადენის შემთხვევაში, ზოგადად, სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების აბსტრაქტული შესაძლებლობის შეგნებულობა, რომელსაც მისი წარმოდგენით კონკრეტულ შემთხვევაში შედეგი არ მოჰყვება, არ წარმოადგენს ევენტუალურ განზრახვას და მაქსიმუმ შესაძლებელია, თვითიმედოვნებას წარმოადგენდეს. ვინც სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების რისკს არასწორად აღიქვამს ან მხოლოდ მცირედ მიიჩნევს და ამიტომ უსაფუძვლოდ იმედოვნებს, რომ შედეგი არ დადგება, მოქმედებს თვითიმედოვნებით.

(ბ) ნებელობის კომპონენტი: ნებელობის კომპონენტით დაფუძნებული ევენტუალური განზრახვის დროს პირი შედეგის დადგომას, მართალია, სერიოზულად, როგორც შესაძლებელს მიიჩნევს, მაგრამ მაინც *ფიქრობს*, რომ შედეგი შეიძლება არ დადგეს. ასეთ შემთხვევაში მისი ნება არ არის დეტერმინირებული შედეგის დადგომის სურვილით, მაგრამ სულერთია, შედეგი დადგება თუ არა და ასეთი შედეგის დადგომის შემთხვევაში ამ შედეგისადმი შემრიგებლურია. შემცენების (ცოდნის) კომპონენტი ევენტუალური განზრახვის დროს არსებობს, მაგრამ არ არსებობს სურვილის კომპონენტი, მაგრამ არ არის გამორიცხული ნებელობა.

ჯერ კიდევ რაინჯარდ ფრანკმა დააყენა ასეთი გამიჯვნის ფორმულა, რომელიც შემდგომში განვითარდა სხვადასხვა თეორიებში. თვითიმედოვნების დროს პირი ამბობს: *არაფერი არ მოხდება, არამედ ყველაფერი კარგად იქნება*, მაშინ როდესაც ევენტუალური განზრახვის დროს ამბობს: *შეიძლება ასე ან სხვაგვარად მოხდეს, ყველა შემთხვევაში მე ამას გავაკეთებ და თუ მოხდება, არა უშავს*.

ისმის კითხვა: მოქმედებს თუ არა განზრახ ის, ვისთვისაც თავისი მოქმედებით გამოწვეული შედეგი, რომელსაც იგი შესაძლებლად მიიჩნევს, ძალზე არასასურველია?

ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში იყო ერთი ასეთი შემთხვევა: ა.-მ და ბ.-მ გადაწყვიტეს შაქოლადის ქარხანაში ჩაედინათ ყაჩაღობა. ისინი თავს დაესხნენ დარაჯს, შეუკრეს ხელ-ფეხი და თავზე წამოაცვეს ტომარა. მათ იცოდნენ, რომ ასეთ ვითარებაში შესაძლებელი იყო დარაჯი გაგუდულიყო და მომკვდარიყო, მაგრამ იმედოვნებდნენ, რომ ასეთი შედეგი არ დადგებოდა, რადგან ფიქრობდნენ, რომ დარაჯი რამდენიმე ხანში შეძლებდა თავი დაეღწია განსაცდელისაგან. ამასთან, მათთვის შედეგის დადგომა ძალზე არასასურველი იყო. დარაჯი გარდაიცვალა ჰაერის უკმარისობის შედეგად.

დაისჯებიან თუ არა ა. და ბ. ჯგუფურად ჩადენილი განზრახი მკვლელობისათვის (სსკ-ის 109-ე მუხლი მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი)?

ა. და ბ. ითვალისწინებდნენ მათი მსხვერპლის სიკვდილის შესაძლებლობას, რითაც სახესუა როგორც ევენტუალური განზრახვის. ასევე თვითიმედოვნებისათვის საერთო მინიმალური მოთხოვნა, მა-

გრამ საკითხავია, ჩადენილია განზრახი მკვლევარობა, თუ მხოლოდ სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა?

განზრახვის არსებობის დასაბუთების არგუმენტი ისაა, რომ მან მსხვერპლის სიკვდილის შესაძლებლობა კონკრეტულად თვალწინ ედგათ, ხოლო განზრახვის დასაბუთების საწინააღმდეგოდ მეტყველებს ის, რომ მათ მსხვერპლის სიკვდილი ნამდვილად არ სურდათ. გადაწყვეტილების მიღება დამოკიდებულია იმაზე, განზრახვის დადგენის სათვის საკმარისად მივიჩნევთ ქმედების შემადგენლობის განხორციელების თაობაზე კონკრეტული შესაძლებლობის წარმოდგენას და მოვითხოვთ მოსალოდნელ საფრთხეზე კვალიფიციურ (კოდნის) როგორც ეს მოცემულია ე.წ. შემეცნების (წარმოსახვის) თეორიაში, თუ ნებულობის მომენტიზე გადავიტანთ მთავარ აქცენტს, როგორც ევენტუალური განზრახვის აუცილებელ კომპონენტზე - ე.წ. ნებულობის თეორიაში.

I. **შემეცნების თეორიები (Wissenstheorien)** ან, როგორც მან სხვანაირად ასევე უწოდებენ, წარმოსახვის თეორიების (*Vorstellungstheorien*) მიხედვით, ევენტუალური განზრახვის არსებობის აუცილებელი წინაპირობაა პირის გარკვეული წარმოდგენა ქმედების შემადგენლობის განხორციელების საფრთხის შესახებ, ხოლო ნებულობითი მომენტი არ მოითხოვება. ევენტუალური განზრახვა და (შეუძლებელი) გაუფრთხილებლობა ერთმანეთისაგან განსხვავდება მხოლოდ ქმედების შემადგენლობის განხორციელების ცოდნის სფეროში.

სისხლის სამართალში განვითარდა სხვადასხვა თეორიები, რომელთა სხვადასხვაგვარი დაყოფა პირობითად ხდება კლასიკურ და თანამედროვე თეორიებად. შემეცნების (წარმოსახვის) თეორიის ვარიანტებია:

(1) **შესაძლებლობის თეორია (Möglichkeitstheorie)**, რომლის მიხედვითაც, არ არის ვოლუნტატიური ელემენტის (ნებულობის) არსებობა საჭირო, არამედ საკმარისია პირის მიერ კონკრეტული შედეგის დადგომის შესაძლებლობის გაცნობიერება და, მიუხედავად ამისა, ქმედების ჩადენის გადაწყვეტილებაზე ღარჩენა. შესაძლებლობით თეორია ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების ურთიერთგამიჯვნის დროს შემოიფარგლება ინტელექტუალური მხარით, თუ პირს შეცნობილი ჰქონდა ქმედების შემადგენლობის განხორციელების კონკრეტული შესაძლებლობა, იგი მოქმედებს ევენტუალურ განზრახვით, ხოლო თუ იგი მხოლოდ აბსტრაქტულ საფრთხეს ხედავს და არა კონკრეტულს ან საფრთხეზე საერთოდ არ უფიქრია, იგი მოქმედებს გაუფრთხილებლობით (თვითიმედოვნებით).

(2) **ალბათობის თეორია (Wahrscheinlichkeitstheorie)** აღიარებს შედეგის დადგომის მოსალოდნელობის შეცნობადობას, რომელიც უფრო მეტია, ვიდრე უბრალო შესაძლებლობა. აქაც არ არის ვოლუნტატიური ელემენტის (ნებულობის) დადგენა აუცილებელი.

როგორც შესაძლებლობის, ასევე ალბათობის თეორია ევენტუალურ განზრახვას განსაზღვრავს მხოლოდ შემცენების ელემენტით და ყურადღებას არ აქცევს ნებელობის მომენტს, რის გამოც, ძნელია მისი გამოჯენა ე.წ. შეგნებული გაუფრთხილებლობისაგან (თვითიმედოვნებისაგან).

(3) რისკის თეორიების (*Risikothorien*) მიხედვით, განზრახ მოქმედებს პირი იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი არანებადართულ, მართლწესრიგის მიერ შეუწყნარებელ კონკრეტული რისკის მდგომარეობას შეგნებულად შექმნის, რომელსაც გამოიწვევს მის მიერ ქმედების შემადგენლობის განხორციელება და, მიუხედავად რისკის ფაქტორის არსებობისა, ასეთი მოქმედების ჩადენაზე უარს არ ამბობს. ამ თეორიის მიხედვით, საკმარისია, რომ პირმა მხოლოდ საფრთხის, რისკის შესახებ იცოდეს ან მას სერიოზულად აღიქვამდეს, ვოლუნტატიური მომენტის დადგენის გარეშე. მთავარია, რომ პირი მოქმედებს იმის შეგნებით, რომ მისი ქმედება თავისი შეფასებით (სუბიექტური მხარე) და ობიექტური კრიტერიუმებით (ობიექტური მხარე) დაუშვებელი რისკის მდგომარეობას წარმოშობს.

ირელევანტური (უმნიშვნელო) რისკის მდგომარეობა გამორიცხავს განზრახვას. ამ თეორიის მიხედვით, განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის გამოიჯენა შეიძლება მოხდეს უკვე ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ეტაპზე. განზრახვა ამ შესხედულების მიხედვით არსებობს იმ შემთხვევაში, როცა პირი შეგნებულად რისკზე წავიდა, ვოლუნტატიური მომენტის დადგენის გარეშე.

II. ნებაყოფილის თეორიების (*Willenstheorien*) მიხედვით, ევენტუალურ განზრახვას აქვს ორი დამოუკიდებელი ნიშანი: ქმედების შემადგენლობის განხორციელების ცოდნა და ნება. პირდაპირი განზრახვისაგან იგი განსხვავდება არა ძირითადი სტრუქტურით, არამედ ამ ორივე კომპონენტის შინაარსით, ხოლო შეგნებული გაუფრთხილებლობისაგან (თვითიმედოვნებისაგან) - ნებელობის ელემენტის არსებობით. განზრახვა არის ქმედების მთლიანი შემადგენლობის ნებელობით, ხოლო გაუფრთხილებლობა - ნების გარეშე განხორციელება.

არსებობს ნებელობის თეორიის სხვადასხვა სახეები:

(1) შედეგის მოწონების თეორიის (*Billigungstheorie*) მიხედვით, განზრახ მოქმედებს ის, ვინც შედეგის დადგომას შესაძლებლად მიიჩნევს და შედეგს შინაგანად იწონებს, მისი დადგომის თანახმად, მას შეგნებულად უშვებს. ვინც შედეგს შინაგანად უარყოფს და შედეგის არდადგომას იმედოვნებს, მოქმედებს განზრახვის გარეშე.

(2) თანაბარმნიშვნელობის თეორიის (*Gleichgültigkeitstheorie*) მიხედვით, სუფერითია, დადგება თუ არა შედეგი. ამ შემთხვევაშიც პირი შედეგის გამოწვევას შესაძლებლად მიიჩნევს და გულგრილად ეკიდება მის დადგომას.

(3) შედეგის თავიდან აცილების თეორიის (*Vermeidungstheorie*) მიხედვით, განზრახ მოქმედებს ის, ვისაც მისი მოქმედებით გამოწვეული მისთვის არასასურველი შედეგი შესაძლებლად მიაჩნია, მაგრამ მისი ნება არის მისი თავიდან აცილებისაკენ მიმართული, მაგალითად, შიშით დაავადებულმა იცის, რომ სქესობრივი ურთიერთობით შეიძლება მის პარტნიორს ავადმყოფობა გადაეღოს, მაგრამ იყენებს საშუალებას, რომლითაც ცდილობს, თავიდან აიცილოს ეს შედეგი, მაგრამ უშედეგოდ.

(4) შედეგის დადგომის რეალურობის აღმის თეორიის (*Ernstnahmetheorie*) მიხედვით, ევენტუალური განზრახვა სახეზეა მაშინ, როდესაც პირს სამართლებრივი სიკეთისათვის ზიანის მიყენების შესაძლებლობა სერიოზულად მიაჩნია და ამ ფაქტთან შევუბნეულია. ვინც პირიქით ფიქრობს, მოქმედებს გაუფრთხილებლობით.

შეიძლება დავასკვნათ, რომ თეორიათა პირველი ჯგუფის მიხედვით, რომელიც შემეცნების ან წარმოსახვის თეორიების სახელითაა ცნობილი, ძნელია, გამიჯნო ერთმანეთისაგან ევენტუალური განზრახვა და თვითიმედოვნება. ასე, მაგალითად, ეს თეორიები, ვინაიდან ყურადღებას არ ამახვილებს ვოლუნტატიურ ელემენტზე, ანუ ნებელობის მომენტზე, იძლევა შესაძლებლობას, სსკ-ის 276-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედებები (სატრანსპორტო დანაშაული) შეფასდეს, როგორც ევენტუალური განზრახვით ჩადენილი, რაც სამართლებრივად არასწორი იქნებოდა. სწორედ ამის გამო, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 და მე-10 მუხლებში მოცემული ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების დეფინიციებზე დაყრდნობით, შეიძლება ითქვას, რომ ასეთი გამიჯვნისათვის აუცილებელია ნებელობით მომენტზე (ვოლუნტატიურ ელემენტზე) დაყრდნობა, რომელსაც ახდენს თეორიათა მეორე ჯგუფი, ე.წ. ნებელობის თეორიები, რომლებიც, ჩემი აზრით, ქართული სისხლის სამართლისათვის კანონშესაბამისია.

5.2.5 ალტერნატიული განზრახვა

ალტერნატიული განზრახვის (*dolus alternativus*) დროს ორი ან მეტი სამართლებრივი სიკეთიდან პირს განზრახული აქვს ერთ-ერთის ხელყოფა, მაგრამ მისთვის სულერთია, მისი ქმედებით თუ რომელი მათგანი იქნება ხელყოფილი.

მაგალითი: ა. ტყვიას ისვრის იმ მიზნით, რომ მოკლას ღ. ან დ. თუ ტყვია მოხვდება ორივეს და ორივე მათგანი მოკვდება, გვექნება ერთი პირის მიმართ განზრახი დანაშაული, მეორის მიმართ კი - გაუფრთხილებლობა, ვინაიდან ა.-ს განზრახვა ჰქონდა, მოეკლა მხოლოდ ერთი, ხოლო მეორის სიკვდილის შემთხვევაში, მის მიმართ ჩადენილი ქმედება იქნება სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

ალტერნატიული განზრახვის დროს მნიშვნელოვანია საფრთხის ქვეშ მყოფ სამართლებრივ სიკეთეთა ღირებულება.

თანაბარი ღირებულების სამართლებრივი სიკეთეების დროს, როცა პირს განზრახული აქვს ერთ-ერთი მათგანის ხელყოფა, ოდონდ სულერთია, რომელი მათგანი იქნება ხელყოფილი, ჩადენილი ქმედება, რასაც ერთ-ერთი მათგანის დაზიანება ან განადგურება მოჰყვება, შეფასდება. როგორც დამთავრებული განზრახი დანაშაული, სხვა თანაბარი ღირებულების სამართლებრივი სიკეთეების ხელყოფის მცდელობაზე მითითების გარეშე. მაგალითად, ხალხმრავალ ადგილას ა.მ ჩაიღინა მოქმედება, რომელსაც შეეძლო რამდენიმე ადამიანიდან მხოლოდ ერთ-ერთის მოკვლა. მიუხედავად იმისა, თუ რომელი მათგანი აღმოჩნდება ამ ქმედების მსხვერპლი, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც დამთავრებული განზრახი მკვლელობა, სხვა ადამიანების განზრახ მკვლელობის მცდელობაზე მითითების გარეშე.

იმ შემთხვევაში კი, როცა სამართლებრივი სიკეთეები არ არიან თანაბარი ღირებულების მატარებელი (მაგალითად, ადამიანი და ცხენი), ასეთ შემთხვევაში სამართლებრივი შეფასება ხდება დიფერენცირებულიად: თუ პირმა რეალურად ხელყო უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთე (მაგალითად, ადამიანის სიცოცხლე), ხოლო უფრო ნაკლები ღირებულების სამართლებრივი სიკეთე (მაგალითად, ცხენი) დარჩა ხელშეუხებელი, ასეთ შემთხვევაში, ალტერნატიული განზრახვის თეორიით, მთლიანი სამართლებრივი შეფასება მოხდება, როგორც დამთავრებული განზრახი მკვლელობა, სხვისი ნივთის განზრახ განადგურების ან დაზიანების მცდელობაზე მითითების გარეშე. უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთე გადაფარავს უფრო მცირეს. საწინააღმდეგო შემთხვევაში კი, თუ ალტერნატიული მიზეზობრიობის დროს მოკვდა ცხენი და გადარჩა ადამიანი, სამართლებრივი შეფასება მოხდება შემდეგნაირად: სხვისი ნივთის განადგურება ან დაზიანება, როგორც დამთავრებული დანაშაული და განზრახი მკვლელობის მცდელობა.

ალტერნატიული განზრახვის დროს, თუ არცერთი სამართლებრივი სიკეთე არ იქნა დაზიანებული ან განადგურებული, მაგალითად, ტყვია აცდა როგორც ადამიანს, ასევე ნივთს, ქმედება დაკვალიფიცირდება, როგორც უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფის მცდელობა.

ალტერნატიული განზრახვის დროს ასეთი პოზიციას მხარს უჭერს მეცნიერთა უმრავლესობა, რომლებიც თვლიან, რომ ყოველთვის გათვალისწინებულ უნდა იქნეს უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთის უპირატესი დაცვის პრინციპი.

აქვე უნდა აღინიშნოს ალტერნატიული განზრახვის დროს უმცირესობის სხვადასხვა პოზიციების შესახებ, რომელთაგან თითოეულს აქვს თავისი დასაბუთება:

(1) არსებობს აზრი, რომლის თანახმად, შეფასება ყოველთვის უნდა მოხდეს ქმედებათა ერთობლიობით და გათვალისწინებულ უნდა იქნეს თითოეული სამართლებრივი სიკეთისათვის ზიანის მიყენების ან საფრთხის შექმნის მდგომარეობა.

(2) ასევე არსებობს პოზიცია, რომლის მიხედვითაც, შეფასება ყოველთვის უნდა მოხდეს უფრო მნიშვნელოვანი სამართლებრივი სიკეთიდან გამომდინარე, მიუხედავად იმისა, მის მიმართ ნაღვნილი დამთავრებული დანაშაული თუ დანაშაულის მცდელობა.

(3) არსებობს ასევე სხვა შეხედულებაც, რომელიც მიიჩნევს, რომ გადაწყვეტი მნიშვნელობა არა აქვს სამართლებრივი შედეგის ღირებულებას, არამედ – კონკრეტულად დამდგარ შედეგს, რის გამოც მთლიანი შეფასება ყოველთვის უნდა მოხდეს მხოლოდ, როგორც დამთავრებული განზრახი დანაშაული, მიუხედავად იმისა, თუ რომელი სამართლებრივი სიკეთე იქნა ხელყოფილი - უფრო მნიშვნელოვანი, თუ ნაკლებად მნიშვნელოვანი. მაგალითად, ა.-მ ტყვია ისროლა იმ ალტერნატიული განზრახვით, რომ შედეგად დაღებოდა ან ადამიანის სიკვდილი ან ცხენის სიკვდილი, რომელსაც იგი იყო ამხედრებული. მოქმედების შედეგად ადამიანის სიკვდილი არ დადგა, ხოლო ტყვია მოხვდა და მოკვდა ცხენი. ამ თეორიით, ეს შემთხვევა უნდა შეფასდეს, როგორც სხვისი ნივთის განზრახ განადგურება, განზრახი მკვლელობის მცდელობაზე მითითების გარეშე.

უმცირესობის ეს პოზიციები ალტერნატიული განზრახვის დროს დასჯადობის თაობაზე არგუმენტირებულია და იმსახურებს ყურადღებას.

5.2.6 კუმულაციური განზრახვა

კუმულაციური განზრახვა (*dolus cumulativus*) განსხვავდება ალტერნატიულისაგან იმით, რომ ამ დროს პირს განზრახული აქვს ორი ან მეტი სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა.

მაგალითი: ა. მოქმედებს იმ მიზნით, რომ თავისი ქმედებით გამოიწვიოს ღ.-ს სიკვდილი და მისი ავტომანქანის განადგურება, თუ ერთ-ერთი სამართლებრივი სიკეთე გადარჩა, გადარჩენილი სამართლებრივი სიკეთის მიმართ გვექნება განზრახი დანაშაულის მცდელობა, ხოლო მეორე სამართლებრივი სიკეთის მიმართ დამთავრებული განზრახი დანაშაული, ვინაიდან ა. ორივე სამართლებრივი სიკეთის მიმართ მოქმედებდა განზრახვით.

5.2.7 გენერალური განზრახვა

გენერალური განზრახვის (*dolus generalis*) ცნება ადრე ჩამოყალიბდა და დღეისათვის, ამ პრობლემის მიხედვითი კავშირის განვითარებაში შეცდომის სახით გადაწყვეტის მიუხედავად, ისევ გამოიყენება.

სახელის სამართლის დოგმატიკაში. იგი გულისხმობს იმ შემთხვევას, როცა პირის მიერ განზრახული ქმედებით გამოწვეული ნებელობითი შედეგი დგება არა პირველი მოქმედებით, როგორც ეს მას წარმოუდგენია, არამედ შეუგნებლად მისი შემდეგი მოქმედებით.

მაგალითად, ა.-მ ბ.-ს მოკვლის განზრახვით თავში ნაჯახის ჩართვით მიაყენა დაზიანება, რის შედეგადაც იგი მისი წარმოდგენით მოკვდა. ამის შემდეგ მან ბ. ჩაღო მანქანის საბარგულში და რამდენიმე კილომეტრის გაყლის შემდეგ, გვამის მოშორების მიზნით, გადააგდო მდინარეში. მაღე მისი გვამი აღმოაჩინეს მეთევზეებმა. ექსპერტებმა დაადგინა, რომ სიკვდილის უშუალო მიზეზი იყო არა თავში ნაჯახის ჩართვა, არამედ იგი წყალში დახრჩობის შედეგად გარდაიცვალა.

გენერალური განზრახვის ადრეული თეორიის მიხედვით, რომელსაც დღეს ბევრი მოწინააღმდეგე ჰყავს, ა.-ს, ყოველგვარი დიფერენციაციის გარეშე, ობიექტურად უნდა შეერაცხოს შედეგი და დაისაჯოს დამთავრებული განზრახი მკვლელობისათვის, რადგან განზრახვა, პირის გენერალური ნებიდან გამომდინარე, მოიცავს მთლიანად ქმედებათა მთელ პროცესს სასურველი შედეგის დადგომამდე და არა მარტო პირველ ქმედებას, რომელსაც შედეგი არ გამოუწვევია.

მოწინააღმდეგეთა აზრით, პირის დანაშაულის შეფასება უნდა მოხდეს ორ ეტაპად: პირველი ქმედება წარმოადგენს განზრახი მკვლელობის მცდელობას, რადგან მას შედეგი არ გამოუწვევია, ხოლო რაც შეეხება მეორე ეტაპს, განზრახვის დამთავრების შემდეგ იწყება მიზეზობრიობის ახალი ჯაჭვის განვითარება, რასაც გაუფრთხილებლობით სიკვდილი მოჰყვა.

დღეს გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, პრობლემა უნდა გადაწყდეს დიფერენცირებულად. მოყვანილი მაგალითი წარმოადგენს შეცდომას მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში. გადამწყვეტია იმის დადგენა, თუ რამდენად არსებითია გადახრა მიზეზობრიობის ჯაჭვის განვითარებაში. თუ ასეთი გადახრა უმნიშვნელოა, მაშინ შეცდომა ირელევანტურია და შედეგის შერაცხვა ხდება ჩვეულებრივ, თავდაპირველი განზრახვით, როგორც დამთავრებული განზრახი დანაშაულის ჩადენა, ისე, როგორც ადრე მოყვანილ კაზუსში, რომელიც ეხებოდა მდინარეში ბავშვის გადაგდებას, რომელიც, პირის წარმოდგენით, წყალში დაიხრჩობოდა, სინამდვილეში კი, წყალში ჩავარდნამდე რკინის ბოძზე თავის დაარტყმით მოკვდება. მიზეზობრიობის განვითარებაში მნიშვნელოვანი გადახრის დროს კი, პასუხისმგებლობის დაკისრება უნდა მოხდეს დიფერენცირებულად, ორმაგი კვალიფიკაციით, როგორც განზრახი მკვლელობის მცდელობა და გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა.

5.2.8 მოქმედებით ჩადენილი შედეგიანი განზრახვი დამთავრებული დანაშაულის კაზუსის ამოხსნის სქემა

ყოველივე ზემოაღნიშნულის შემდეგ, მიზანშეწონილად მიმანია, წარმოვადგინო მოქმედებით ჩადენილი შედეგიანი განზრახვი დამთავრებული დანაშაულის სტრუქტურა, რომელიც გამოყენებულ უნდა იქნეს კაზუსის ამოხსნის დროს:

I ქმედების შემადგენლობა

1. ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

(შემადგენლობის დაწერილი და დაუწერელი ნიშნები)

- ქმედების სუბიექტი
(მნიშვნელოვანია, მაგალითად, სამოსელყო დანაშაულის დროს)
- ქმედების ობიექტი
- ქმედება
შედეგიან დელიქტებში ასევე:
 - ქმედების შედეგი
 - მიზეზობრივი კავშირი
 - ობიექტური შერაცხვა
- ზოგიერთ შემთხვევაში ასევე:
 - ქმედების შემადგენლობის სხვა ობიექტური ნიშნები

2. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

- განზრახვა (არაბოროტი განზრახვა)
ქმედების შემადგენლობის ობიექტური ნიშნების მიმართ
(აქვე უნდა გადაწყდეს ქმედების შემადგენლობის ფაქტობრივი შეცდომის საკითხი)
ზოგიერთ შემთხვევაში ასევე:
 - სხვა სუბიექტური ელემენტები
(მაგალითად, მითვისების მიზანი ქურდობის დროს ან გენოციდის მიზანი)

II მართლწინააღმდეგობა

(მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ერთ-ერთი გარემოების არ არსებობის შემთხვევაში ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა)

1. ობიექტური ნიშნები

2. სუბიექტური ნიშნები

III ბრალო

1. ბრალშენარჩუნება

(არ არსებობს შეურაცხაობის შემთხვევაში)

2. ბრალის სპეციალური ნიშნები

3. მართლწინააღმდეგობის შეზღუდვა ვიწრო გაგებით

(შეცდომა აკრძალვაში: უმართლობის აქტუალური ან პოტენციური შეგნება)

4. მართლწინააღმდეგობის შეზღუდვა ფართო გაგებით

(განზრახვის ბრალო: ბოროტი განზრახვა (*dolus malus*), რომელიც წარმოადგენს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების ვითარების არ არსებობის ცოდნას. ბოროტი განზრახვა არ არსებობს, მაგალითად, მოჩვენებითი მოგერიების დროს, როცა პირი შეცდომას უშვებს ასეთი ვითარების ფაქტობრივი გარემოების არსებობის თაობაზე.)

5. ბრალის გამომრიცხველი სხვა საპატიმრო ბარემოებანი

5.3 ქმედების შემადგენლობის შეცდომა

იურიდიულ ლიტერატურაში განასხვავებენ შეცდომის ორ ძირითად სახეს, რომელთაგან პირველი დაკავშირებულია ფაქტობრივ გარემოებებთან (ე.წ. ფაქტობრივი შეცდომა), ხოლო მეორე – სამართლებრივ საკითხებთან (ე.წ. სამართლებრივი შეცდომა).

შეცდომა შეიძლება დაკავშირებული იყოს დანაშაულის სისტემის ნებისმიერ ელემენტთან, როგორც ქმედების შემადგენლობასთან, ასევე მართლწინააღმდეგობასა და ბრალთან. მიუხედავად ამისა, არსებული კლასიფიკაციით, სისხლის სამართალში არსებობს შეცდომის ორი ჯგუფი დანაშაულის სისტემაში პრობლემის განხილვის ადგილის მიხედვით. პირველი წარმოადგენს შეცდომის იმ სახეებს, რომლებიც ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე განზრახვასთან კავშირში განიხილება, ხოლო მეორე ჯგუფში მოცემული შეცდომის შემთხვევები განიხილება ბრალის ეტაპზე. პირველ ჯგუფში, ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე, განიხილება წმინდა ფაქტობრივი ხასიათის გარემოებები, ხოლო მეორე, ბრალის ეტაპი, მოიცავს ორივე: (1) წმინდა სამართლებრივი ხასიათის შეცდომებსა და (2) შეცდომებს მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი ფაქტობრივი გარემოების არსებობასთან დაკავშირებით (ე.წ. მოჩვენებითი მოგერიება და სხვა ანალოგიური შემთხვევები). შეცდომის ეს ორი შემთხვევა

უპირველეს ყოვლისა, შევეხები შეცდომას, რომელიც განიხილეს ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე რელევანტურ შეცდომას სახეებს.

პირმა ფაქტობრივი ან სამართლებრივი ხასიათის შეცდომა შეიძლება დაუშვას, როგორც თავის სასარგებლოდ, ისე საზიანოდ, მაგალითად, ზოგჯერ პირი არ ფიქრობს, რომ აზიანებს სისხლის სამართლით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს ან არ იცის მისი სამართლებრივი ბუნების შესახებ, რომ ასეთი ქმედების წაღება დასჯადია, წინააღმდეგ შემთხვევაში ასე არ იმოქმედებდა. ასეთ შემთხვევაში, ძირითადად, გამოირიცხება განზრახვა, ხოლო გაუფრთხილებლობისათვის დასჯადობა დამოკიდებულია კონკრეტულ შემთხვევაზე, იქნებ თუ არა შეცდომა თავიდან აცილებადი. სხვანაირად წყდება საკითხი იმ შემთხვევაში, თუ პირი შეცდომას უშვებს თავის საზიანოდ, კერძოდ ფიქრობს, რომ არსებობს ისეთი ფაქტობრივი გარემოება, რომელიც მისთვის მდგომარეობის დამამძიმებელია, ან აკეთებს ისეთ სამართლებრივ შეფასებას, რომელიც მისი საზიანოა, მაშინ როდესაც ასეთი სინამდვილეში ადგილი არა აქვს. ასეთ შემთხვევაში, ძირითადად, საქმე გვაქვს მცდელობასთან, როცა საქმე ეხება ფაქტობრივ გარემოებას, ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა პირი სამართლებრივ შეფასებებზე ცდება მის საზიანოდ, გვაქვს მოწვევებითი დელიქტი, რისთვისაც პირი არ დაისჯება.

german jenas! Oh, he started that

5.3.1 ფაქტობრივი შეცდომა one in beauty
It's a quality finish, make no mistake about that

უპირველეს ყოვლისა, შევეხები შეცდომას, რომელიც განიხილეს ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე განზრახვასთან კავშირში.

ქმედების შემადგენლობის შეცდომა ნიშნავს ფაქტობრივი ხასიათის შეცდომებს, რომლებიც შეიძლება პირმა დაუშვას ქმედების ობიექტური შემადგენლობის დესკრიფციულ (აღწერილობით) და ნორმატიულ (შეფასებით) ნიშნებთან მიმართებაში. იგი არის განზრახვის ერთ-ერთი - ცოდნის ელემენტის მთავარი პრობლემა. ნიშნავს პირის მცდარ წარმოდგენას ქმედების შემადგენლობის გათვალისწინებულ ერთ-ერთ ფაქტობრივ გარემოებაზე. იგი შედეგად იწვევს განზრახვის გამორიცხვას, მიუხედავად იმისა, ეს შეცდომა თავიდან აცილებადი იყო თუ არა. მთავარია, რომ პირს არ აქონდეს ფაქტობრივი გარემოების ცოდნა. არ არის საავალდებულო, რომ პირი აქონდეს ქმედების შემადგენლობის ამა თუ იმ გარემოების თვითნებური მნიშვნელობის შინაარსის ცოდნა. მაგალითად, ქურდობის დროს არ არის საავალდებულო, რომ პირს შეეძლოს „სხვისი მოძრავი ნივთის“ სამოქალაქო-სამართლებრივი კატეგორიის შინაარსის ახსნა-საქმარისია, რომ მან იცის, რომ, მაგალითად, ძროხა (ნივთი) სხვისი საკუთრებაა. ფაქტობრივი თვისებების მატარებელია იგი. არ არის საავალდებულო, რომ მან იცოდეს, რა არის მოძრავი ნივთი თუ არა იურიდიულად.

რითი განსხვავდება იგი უპირავე ნივთისაგან. ქმედების შემადგენლობის ერთ-ერთ საკმარისია ფაქტუას ცოდნა, მისი ბუნებრივი არსის შეცნობა, ხოლო ე.წ. „სუბსუმციის შეცდომა“ ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე არ არის მნიშვნელოვანი, რადგან ამ ფაქტების იურიდიული (სამართლებრივი) ბუნების შესახებ შეცდომა განიხილება ბრალის ეტაპზე, სსკ-ის 36-ე მუხლის ფარგლებში და, შესაბამისად, შეიძლება გახდეს აკრძალვაში შეცდომის შემთხვევა.

მაშასადამე, ქმედების შემადგენლობის შეცდომასთან დაკავშირებული საკითხები განიხილება სსკ-ის მე-9 და მე-10 მუხლების (განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის) ფარგლებში.

მოვიყვანოთ ფაქტობრივი შეცდომის შემდეგი მაგალითი:

- მონადირეს ჰგონია, რომ კლავს დათვს, სინამდვილეში ტყვია ესროლა მეორე მონადირეს და მოკლა. ეს არის სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით ან გაუფრთხილებლობაც გამოირიცხება (სსკ-ის მე-9 და მე-10 მუხლებიდან გამომდინარე, ფაქტობრივი შეცდომა).

ფაქტობრივი შეცდომა გამორიცხავს განზრახი დანაშაულის ქმედების შემადგენლობას და პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს მხოლოდ გაუფრთხილებლობისათვის, ხოლო გარკვეული პირობების არსებობისას შეიძლება გამოირიცხოს გაუფრთხილებლობაც.

5.3.2 შეცდომა მიზეზობრივი კავშირის

განვითარებაში

strike of just unbelievable quality

შეცდომა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში განიხილება შეცდომის ერთ-ერთ სახედ. იგი მდგომარეობს იმაში, რომ შედეგი დადგა მიზეზობრიობის ჯაჭვის არა იმგვარად განვითარებით, როგორც ეს წარმოედგენია დამნაშავეს, არამედ მოვლენათა განვითარებაში მოხდა ცვლილება. ასეთ შეცდომას ყოველთვის არა აქვს მნიშვნელობა და არ იწვევს ცვლილებას სისხლისსამართლებრივ შეფასებებში, არამედ მხოლოდ მაშინ, როცა აღგილი ჰქონდა მიზეზობრივი კავშირის განვითარების პროცესში „არსებით გადახრას“ წინასწარ განსაზღვრული განვითარებისაგან. „არსებითი გადახრა“ ნიშნავს წინასწარ განსაზღვრულისაგან განსხვავებით მოვლენათა ისეთ განვითარებას, რომლის დამნაშავისათვის წინასწარ განჭვრეტა. ზოგადი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე, არ იყო შესაძლებელი.

მაგალითად, ა.მ ბ.-ს ესროლა ტყვია, ბ.-ს ასცდა, მოხვდა ბენზინის ცისტერნას, რომელიც აფეთქდა და ბ. დაიწვა. მიუხედავად იმისა, რომ პირმა შეცდომა დაუშვა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში, არის განზრახი მკვლელობა, რადგან არ მომხდარა არსებითი გადახრა მიზეზობრივი კავშირის ჯაჭვის განვითარებაში.

ბევრი პრობლემა, რომელიც ჩემს მიერ განხილულ იქნა ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ეტაპზე, როგორც ე.წ. ობიექტური შერაცხვის პრობლემა, ადრე განიხილებოდა, როგორც შეცდომა მისი ეზობრივი კავშირის განვითარებაში. ობიექტური შერაცხვის კატეგორიამ, ფიქრობ, ბევრი პრობლემა სისტემურად უკეთესად დაასაბუთა მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როცა ერთმა ადამიანმა მეორე დანით დაჭრა, რის შემდეგაც იგი სასწრაფო სამედიცინო დახმარების მანქანის ავტოვარის შედეგად გზაში დაიღუპა, მიუხედავად მიზეზობრივი კავშირის არსებობისა, მისი ატიპიურობის გამო, სასიკვდილო შედეგის დანით დამზიანებლისათვის ობიექტური შერაცხვა გამოირიცხება. თუ ობიექტური შერაცხვის კატეგორიას უარყოფ, მაშინ უნდა დაადგინო, იყო თუ არა დაზიანება სასიკვდილო და ჰქონდა თუ არ პირს მოკვლის განზრახვა, რის შემდეგად უნდა გადაწყდეს დამთავრებული დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობის საკითხი.

ჩემს მიერ ზემოთ დახასიათებული ე.წ. გენერალური განზრახვის თეორია განხილუბა სწორედ შეცდომასთან მიმართებაში, გაბატონებული შეხედულებით, აქაც ადგილი აქვს შეცდომას მისი ეზობრივი კავშირის განვითარებაში, როცა პირი ფიქრობს, რომ შედეგს პირველი მოქმედებით მიაღწია, სინამდვილეში კი იგი დადგა მეორე მოქმედების შედეგად. მაგალითად, ა.-ს ეგონა, რომ მოწამვლით მოკლავდა, რის შემდეგაც სახლს წაუკიდა ცეცხლი. ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ იგი სინამდვილეში გაიგუდა ცეცხლის წაქიდების შემდეგ გაჩენილი ხანძრის დროს ჰაერის უკმარისობის შედეგად.

ეს არის ე.წ. ორაქტიანი დანაშაული, როდესაც ბ.-ს მკვლელობის განზრახვა ე.წ. გენერალური განზრახვის თეორიით მეორე აქტის დამთავრებამდე გენერალურად აგრძელებს მოქმედებას (ასე ფიქრობს, მაგალითად, *ჰანს ველცელი* თავის ცნობილ სახელმძღვანელოში, იხ. *H. Welzel, Das Deutsche Strafrecht*, მე-11 გამოცემა, 1969. გვ. 74). მაშასადამე, გენერალური განზრახვის თეორიით, ა. დაისჯება ბ.-ს დამთავრებული განზრახვი მკვლელობისათვის.

იურიდიულ ლიტერატურაში ჩამოყალიბდა მეორე, განსხვავებული შეხედულებაც, რომელსაც ბევრი მიმდევარი ჰყავს. ამ შეხედულებით, რომელიც ცნობილია ე.წ. განცალკევების თეორიით, ა.-ს განზრახვა მეორე დანაშაულებრივი აქტის ჩადენის დროს უკვე აღარ არსებობდა, რის გამოც, ორივე მოქმედება უნდა განვიხილოთ ცალკე დამოუკიდებლად. საბოლოო ჯამში პირის პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს განზრახვი მკვლელობის მცდელობისათვის (პირველი მოქმედება), სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობასთან ერთობლიობაში (მეორე მოქმედება).

ზოგიერთი ავტორი მხარს უჭერს ე.წ. ერთიანი განზრახვის თეორიას, რომლის თანახმად, მნიშვნელოვანია ის მომენტი, ჰქონდა თუ არა ორივე მოქმედების ჩადენის განზრახვა პირს თავიდანვე, თუ მეორე მოქმედების შესრულება მას შემდეგ გადაწყვიტა, როცა პირვე-

ლი მოქმედება განახორციელდა. ორივე მოქმედების ერთიანი განზრახვით შესრულების დროს პირი პასუხს აგებს დამთავრებული განზრახის მკველდობისათვის, ხოლო ამ მოქმედებათა არაერთიანი განზრახვით შესრულების შემთხვევაში, ქმედებათა კვალიფიკაცია ხდება ცალ-ცალკე - მცდელობისა და გაუფრთხილებლობის ერთობლიობით.

არსებობს ე.წ. ეფექტის გვიან გამოწვევის თეორია, რომლის მიხედვითაც, მნიშვნელოვანია, პირველი მოქმედება სასურველ შედეგს გამოიღებდა თუ არა, მეორე მოქმედება რომ არ შესრულებულიყო, ე.ი. იყო თუ არა იგი შედეგის გამომწვევი საკმარისი პირობა? მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დადგინდა, რომ შედეგი აუცილებლობით, თუნდაც დროში უფრო გვიან, დადგებოდა, მთლიანი სიტუაცია შეფასდება ერთიანად, როგორც დამთავრებული განზრახი დანაშაული.

საბოლოოდ უნდა აღინიშნოს, რომ გაბატონებულია შეხედულება, რომლის თანახმად, შეცდომა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში გამორიცხავს დასჯადობას დამთავრებული განზრახი დანაშაულისათვის მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი აქვს არსებით გადახრას მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში, რაც შეფასებითი კატეგორიაა და ხდება ზოგადი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე.

5.3.3 შეცდომა პიროვნებასა და ობიექტში

შეცდომა პიროვნებაში (*error in persona*), შესაბამისად, შეცდომა ობიექტში (*error in obiecto*) შეცდომის მნიშვნელოვანი მსგავსი სახეებია. ასეთი შეცდომა, როგორც წესი, კვალიფიკაციისათვის სისხლისსამართლებრივად ირელევანტურია და ზეგავლენას არ ახდენს საბოლოო შეფასებაზე, რადგან საქმე გვაქვს თანაბარ სამართლებრივ სიკეთეებთან. პასუხისმგებლობა დგება ე.წ. თანაბარდირებულების თეორიით.

მაგალითად, ნ., რომელსაც უნდოდა შური ექია მოსამართლეზე, რომელმაც მისი შვილის მიმართ დაადგინა გამამტყუნებელი განაჩენი, შევიდა მოსამართლის ეზოში. მან სიბნელეში ფანჯრის მიღმა მდგომი ადამიანის სილუეტი დაინახა. ეინაიდან მოსამართლე მარტო ცხოვრობდა, ეგონა, რომ სახლში მარტო იქნებოდა. ნ.-მ ესროლა ადამიანის სილუეტს, მისი წარმოდგენით მოსამართლეს, რომელიც სინამდვილეში მოსამართლის მეგობარი ქალი აღმოჩნდა, მოკვლის განზრახვით, რომელსაც მოხვდა ტყვია და ამის შედეგად გარდაიცვალა. მოსამართლე კი ამ დროს სახლში საერთოდ არ იყო.

მიუხედავად შეცდომისა და არასასურველი პირის მოკვლისა, ჩადენილი ქმედება შეფასდება, როგორც განზრახ მკველდობა მსხვერპლის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით (სსკ-ის 109-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).

იგივე მდგომარეობაა იმ შემთხვევაში, როცა ა.-მ ანგარების მიტოვით, მოკვლის განზრახვით ესროლა მისი წარმოდგენით ბიზნესმენს, რომლის მოკვლის სანაცვლოდაც მას უხდინენ 20 000 ამერიკულ დოლარს. სიბნელეში მას შეეშალა და ესროლა გარაუდებლად გამოსულ ბიზნესმენის ძმას, რის გამოც მან შეპირებული თანხა ვერ მიიღო.

ამ მაგალითის მიხედვითაც, მიუხედავად შეცდომისა, ა.-მ ჩაიდინა დამთავრებული განზრახვი მკვლელობა ანგარებით (სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). ანგარებითი მკვლელობისთვის აუცილებელი არ არის, რომ მკვლელობა მიიღოს შეპირებული მატერიალური სარგებელი, მთავარია, რომ იგი მოქმედებდეს ანგარების მიტოვით.

პიროვნებაში შეცდომისა და ობიექტში შეცდომის დროს გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმას, რეალურად ხელყოფილი და ის სამართლებრივი სიკეთე, რომლის ხელყოფაც იყო განზრახული, წარმოდგენენ თუ არა თანაბარი სამართლებრივი ღირებულების მქონე სამართლებრივ სიკეთეებს.

თუ ორივე ობიექტს თანაბარი სამართლებრივი ღირებულება აქვს (მაგალითად, დაშვებული იქნა შეცდომა პიროვნებაში, რის გამოც ერთი პირის სიცოცხლის ნაცვლად მოხდა სხვა პირის სიცოცხლის მოსპობა), ქმედების კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს, როგორც დამთავრებული განზრახვი მკვლელობა.

დებულება იმის შესახებ, რომ შეცდომა მოკვლევის პიროვნებაში (*error in persona*) ზეგავლენას ვერ მოახდენს პასუხისმგებლობაზე, ვინაიდან ერთი ადამიანის სიცოცხლე სამართლებრივი თვალსაზრისით იმავე ღირებულებას წარმოადგენს, რასაც მეორე ადამიანის სიცოცხლე, აღიარებულია ქართულ სისხლის სამართალში (იხ. *თინათინ წერეთლის* შეხედულება წიგნში: *ვ. მაყაშვილი, მ. მაჭავარიანი, თ. წერეთელი, თ. შავგულიძე*, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ (სამეცნიერო-პრაქტიკული კომენტარი), 1980, გვ. 12-13).

სხვადასხვა ღირებულების სამართლებრივი სიკეთეების შემთხვევაში, როცა, მაგალითად, ტყვეთა აცდება ადამიანს და გაანადგურებს ან დააზიანებს ძვირადღირებულ ნივთს, ასეთ შემთხვევაში შეცდომას კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა აქვს. კერძოდ, გვექნება განზრახვი დანაშაულის მცდელობა (იმ ობიექტთან მიმართებაში, რომლის ხელყოფაც იყო განზრახული) და გაუფრთხილებელი დანაშაული (იმ ობიექტთან მიმართებაში, რომელიც იქნა რეალურად ხელყოფილი), თუ ამ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა დასჯადია.

5.3.4 შეცდომა ქმედების შემადგენლობის დამამძიმებელ და შემამსუბუქებელ ბარემოებებში

სისხლის სამართლის კანონი ითვალისწინებს ქმედების შემადგენლობის არაერთ მაკვალიფიცირებელ გარემოებას, მაგალითად, არსუ-

ბითი ზიანი, ასევე სხვა დამამძიმებელ და შემამსუბუქებელ გარემოებებს. დამამძიმებელი გარემოებებია, მაგალითად, მსხვერპლის ორსულობა, განსაკუთრებული სისასტიკე, ანგარება (სსკ-ის 109-ე მუხლი), ხოლო შემამსუბუქებელი გარემოება, მაგალითად, უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვება (სსკ-ის 111-ე მუხლი), წარმოადგენს პრივილეგიურ გარემოებას.

ესა თუ ის დამამძიმებელი თუ შემამსუბუქებელი გარემოება წარმოადგენს ქმედების ობიექტური ან სუბიექტური შემადგენლობის ან ბრალის ნიშანს.

ობიექტურ შემადგენლობაში შემავალი მაკვალიფიცირებელი გარემოების შესახებ შეცდომა, როგორც წესი, იწვევს კვალიფიკაციას დანაშაულის მცდელობით, ხოლო თუ მაკვალიფიცირებელი გარემოება სუბიექტური შემადგენლობის ან ბრალის ნიშანს წარმოადგენს, მაშინ მის მიმართ შეცდომა კვალიფიკაციისათვის ირელევანტურია. ასევე, სისხლისსამართლებრივად ირელევანტურია და კვალიფიკაციაზე ზეგავლენას არ ახდენს პრივილეგიური გარემოების შესახებ შეცდომა.

5.3.5 „ა ცდენილი ისრის“ თეორია, ანუ მოქმედება, რაც ბამოინახათა მიზნის აცდენასა და გაუთვალისწინებელი ობიექტის ხელყოფაში

Aberratio ictus - ეს არის შეცდომის ის შემთხვევა, როცა პირი გადაწყვეტს, ხელყოფს მის მიერ ინდივიდუალურად იდენტიფიცირებული სამართლებრივი სიკეთე, მაგრამ ქმედება მიზანს აცდება (განზრახი დანაშაულის მცდელობა) და სხვა გაუთვალისწინებელ ობიექტს ხელყოფს (გაუფრთხილებელი დანაშაული), რომლის დაზიანება ან განადგურება მას არ განზრახავს.

Aberratio ictus-ის შემთხვევა არ მიიჩნევა პიროვნებაში ან ობიექტში შეცდომის (*error in persona vel obiecto*) ერთ-ერთ სახედ. იგი არც მიზნობრივი კავშირის განვითარებაში შეცდომის სახეს წარმოადგენს.

ქართულ სისხლის სამართალში აღიარებულია ასეთ შემთხვევაში ორმაგი კვალიფიკაცია, კერძოდ, თუ ვინმეს გადაწყვეტილი ჰქონდა განსაზღვრული პირის მოკვლა, მაგრამ მის მიერ გამოყენებული იარაღი ან საშუალება ამ პირს ასცდა და სხვა ადამიანს მოუხპო სიცოცხლე, პირის ქმედება კვალიფიცირდება დანაშაულის იდეალური ერთობლიობის წესით – ერთი პირის განზრახ მკვლელობის მცდელობა და მეორე პირის სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა (იხ. *თინათინ წერეთლის შეხედულება* წიგნში: *ვ. მაყაშვილი, მ. მაჭავარიანი, თ. წერეთელი, თ. შაველიძე*, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია, 1980, გვ. 13).

მაშასადამე, გაბატონებული შეხედულებით, *aberratio ictus*-ის შემთხვევაში გვექნება ორმაგი კვალიფიკაცია, მაგალითად, განზრახი

მკვლევარობის მცდელობა და სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით, ხოლო იშვიათ შემთხვევაში შეიძლება მცდელობა კომპინაციაში იყოს ევენტუალურ განზრახვასთან, როცა პირი იმ ობიექტის მიმართ, რომელსაც დაუმიზნა, მოქმედებდა პირდაპირი განზრახვით, ხოლო მეორე ობიექტის მიმართ, რომელიც რეალურად იქნა ხელყოფილი – ევენტუალური განზრახვით.

ქართული კანონმდებლობის მიხედვით, მკვლევარობის დროს, როცა პირი ერთი ადამიანის მიმართ, რომელსაც ტყვეა აცდია, მოქმედებდა პირდაპირი განზრახვით, ხოლო მეორის მიმართ, რომელიც მოკვდა ევენტუალური განზრახვით, თუ იგი უშვებდა ერთდროულად ორივე ადამიანის სიკვდილის შესაძლებლობას, გვეჩვენა ორი ან მეტი პირი განზრახი მკვლევარობის მცდელობა (სსკ-ის მე-19, 109-ე მუხლის მე-1 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი), რადგან ამ მაკვალიფიცირებელი ნიშნის არსებობისათვის საკმარისია ევენტუალური განზრახვის არსებობა.

ასეთი ორმაგი განზრახვის შემთხვევაში, თუ პირი ფიქრობდა, რომ მათგან მხოლოდ ერთ-ერთი ადამიანი მოკვდებოდა ან შეიძლებოდა მომკვდარიყო, მაშინ გვეჩვენა მხოლოდ ერთი დამთავრებული განზრახი მკვლევარობის კვალიფიკაცია და იმავდროულად მცდელობის კვალიფიკაციის გაკეთება იქნებოდა სამართლებრივად არასწორი.

მაშასადამე, *aberratio ictus*-ის დროს პასუხისმგებლობა უნდა დადგეს ე.წ. სამართლებრივ სიკეთეთა კონკრეტიზაციის თეორიის მიხედვით. არ არის სწორი შეცდომის ამ სახის პიროვნებაში შეცდომასთან (ობიექტში შეცდომასთან) გათანაბრება და პასუხისმგებლობის საკითხის ე.წ. სამართლებრივ სიკეთეთა თანაბარიღებულების თეორიით გადაწყვეტა, რომელიც შეცდომას სისხლისსამართლებრივად ირელეგანტურად მიიჩნევს. ასევე არ შეიძლება დაეთანხმო ასეთ შემთხვევაში ე.წ. მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში შეცდომის წესების გამოყენებას.

მაგალითად, ა-მ ესროლა ბ-ს. ტყვეა, რომელიც შემთხვევით მოხვდა მის გვერდით მდგომ ც-ს. ბ-ს მიმართ იქნება განზრახი მკვლევარობის მცდელობა, ხოლო ც-ს მიმართ – სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

ანალოგიურ კვალიფიკაციასთან გვაქვს საქმე შემდეგ შემთხვევაში: ჩანტლაძეს შურისძიების გრძნობა ამოძრავებდა თავისი ყოფილი თანაკურსელის ლელაძის მიმართ, რომელმაც იგი სტუდენტობის წლებში მოატყუა, შეპირდა ცოლად წაყვანას და დაამყარა მასთან ნებაყოფლობითი სქესობრივი კავშირი. ჩანტლაძემ ფული გადაუხადა ნიორაძეს ლელაძის მკვლევარობისათვის. იგი თავს დაესხა ლელაძეს მოკვლის განზრახვით, ესროლა, მაგრამ ვერ მოუხპო სიცოცხლე, რადგან მიზანს აცდენილი ტყვეა ლელაძის მძღოლს მოხვდა და გარდაიცვალა. ნიორაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება მოხდება *aberratio ictus*-ის წესებით.

ზოგჯერ შეიძლება დაზიანებული და გადარჩენილი სამართ-
ლებრივი სიკეთე იყოს სხვადასხვა სამართლებრივი ღირებულების
მატარებელი. მაგალითად, აბაზაძეს თავის ცოლის ძმასთან ჰქონდა
გაუთავებელი ჩხუბი. იმ მიზნით, რომ ნათესავებს შორის უბედური
შემთხვევა არ დატრიალებულიყო, ცოლმა ქმრის პისტოლეტიდან ამ-
ოილო ტყვიები, რის შესახებაც ქმარმა არაფერი იცოდა, მაგრამ იცო-
და ცოლის ძმამ. ჩხუბის დროს გაბრაზებულმა აბაზაძემ რევოლვერი
შუბლზე დაადო ცოლისძმას და მოკვლის განზრახვით გამოსწია
პისტოლეტის სასხლეტი. სიბნელეში ცოლისძმამ, თავის მხრივ, მოკე-
ლის განზრახვით ლითონის ჯოხი მოუქნია აბაზაძეს და შემთხ-
ვევით ძლიერად ჩაარტყა თავის დას თავში, რომელიც მოულოდ-
ნელად წინ აეფარა ქმარს და მიაყენა ჯანმრთელობის მძიმე და-
ზიანება.

ცოლის ძმის პასუხისმგებლობის საკითხი გადაწყდება ე.წ.
კონკრეტიზაციის თეორიით, კერძოდ, როგორც განზრახ მკვლელობის
მცდელობა და ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლო-
ბით.

არსებობს ისეთი შემთხვევები, რომლებიც განსხვავდება *aberra-
tio ictus*-ის ნორმალური შემთხვევისაგან იმით, რომ ადგილი აქვს
სხვადასხვა სახის შეცდომათა კომბინაციას, მაგრამ საბოლოო ჯამში
პირის მიერ დასახული მიზანი შეცდომით მაინც ღებება.

მაგალითად, ნ., რომელსაც უნდოდა შური ეძია მეზობელზე, შეე-
იდა მის ეზოში. მან სიბნელეში ფანჯრის მიღმა მდგომი ადამიანის
ფიგურა დაინახა. ვინაიდან მეზობელი მარტო ცხოვრობდა, ეგონა,
რომ სახლში მარტო იქნებოდა. ნ.-მ ესროლა ადამიანის სილუეტს,
მისი წარმოდგენით მეზობელს, რომელიც სინამდვილეში მისი მე-
გობარი ქალი აღმოჩნდა, მოკვლის განზრახვით, რომელსაც შემთხ-
ვევით აცდა ტყვია და მოხვდა მეზობელს, რომელიც შემთხვევით ამ
დროს გამოვიდა სამზარეულოდან. ამის შედეგად მეზობელი ადგ-
ილზევე გარდაიცვალა.

ამ კაზუსში, ერთი მხრივ, გვაქვს შეცდომა პიროვნებაში, რადგან
პირს სიბნელეში მეზობელი მის მეგობარ ქალში შეეშალა, ხოლო,
მეორე მხრივ, მიზნის აცდენასთან გვაქვს საქმე, რადგან ტყვია აცდა
იმას, ვისუფაც დამიზნებული იყო იგი. პრობლემა წარმოიშობა იმის
გამო, რომ თავდაპირველ მიზანს – მეზობლის მოკვლას პირმა შემთხ-
ვევით მაინც მიაღწია. სწორედ ამ მომენტის გამო, თითქოს შეიძლება
ჩაითვალოს, რომ პასუხისმგებლობა უნდა დადგეს ე.წ. თანაბარღირე-
ბულების თეორიით და ეს შემთხვევა უნდა დაკვალიფიციირდეს,
როგორც დამთავრებული განზრახი მკვლელობა. (ასეთ პოზიციას
აერთიანებს, მაგალითად, *I. Puppe*, GA 1981, 8), რაც არ იქნებოდა სწორი.
პირის დასჯა უნდა მოხდეს ე.წ. კონკრეტიზაციის თეორიით, როგორც
ნორმალური *aberratio ictus*-ის შემთხვევებში, მაშასადამე, როგორც
დამთავრებული განზრახი მკვლელობის მცდელობა სიცოცხლის

გაუფრთხილებლობით მოსპობასთან კომბინაციაში. ამ პოზიცია, რომელსაც არ შეიძლება არ დაეთანხმო, ჰყავს არაერთი მხარდამჭერი (იხ., მაგალითად, *J. Baumann, U. Weber, W. Mitsch, Strafrecht, AT, მე-11 გამოცემა, 2003, გვ. 502; J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT, 38-ე გამოცემა, გვ. 91-92; B. Heinrich, Strafrecht – AT II, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 121*).

ანალოგიურ მაგალითში, ა.-ს შეუკვეთეს ბ.-ს მოკვლა, რისთვისაც გადაუხადეს გარკვეული საფასური. ა.-მ დაინახა მანქანიდან გადმოსული და ერთად მდგომი ბ. და ც. მას ც. ეგონა ბ., ესროლა ც.-ს მაგრამ სრულიად შემთხვევით ტყვია მოახვედრა ბ.-ს, რომელიც ამის შედეგად გარდაიცვალა. ამ შემთხვევაშიც გვექნება ც.-ს მიმართ განზრახ მკვლელობის მცდელობა ანგარებით, ხოლო ბ.-ს მიმართ სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა, მიუხედავად იმისა, რომ სწორედ მისი მოკვლა ჰქონდა დაეალებული და მიადწია კიდევ სასურველ შედეგს, რისთვისაც თანხაც გადაუხადეს.

ზოგჯერ ძნელია იმის დადგენა, ესა თუ ის ქმედება წარმოადგენს შეცდომას პიროვნებაში თუ *aberratio ictus*-ის შემთხვევას? აღნიშნულ კითხვაზე პასუხს ზოგჯერ გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს პირის დასჯადობისათვის. მაგალითად, ა.-მ მაცივარში ჩადგა მოწა, რომელიც წვენი, რათა დაეღია და მომკვდარიყო ღირეკტორი. წვენი დაღია დამლაგებელმა ქალმა, რომელიც მოიწამლა და მოკვდა.

სხვა მაგალითში, პაპიძემ და ნიორაძემ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად, შურისძიების გრძნობით, მოკვლის განზრახვით პოლიციის უფროსს, მის მიერ შესრულებული კანონიერი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებით განაწყენებულებმა, სასამართლოში წაუხსნეს საწამლაკე. ამასთან, მათ არ იცოდნენ ერთმანეთის განზრახვის შესახებ. თითოეულს ეგონა, რომ მის მიერ ჩადენილი ქმედება საეხსებით საკმარისი იყო დანაშაულებრივი შედეგის გამოსაწვევად, მაგრამ ცდებოდნენ, თუმცა ერთობლიობაში მათ მიერ ცალ-ცალკე ჩაყრილი საწამლაკე საკმარისი აღმოჩნდა სასიკვდილო შედეგის დასადგომად, რომელიც შემთხვევით დაღია პოლიციის უფროსის მდივანმა და მოკვდა.

სახეზე გვაქვს ე.წ. კუმულაციური მისეულობრიობა შეცდომით პრობლემასთან ერთობლიობაში. თუ აღნიშნულ შემთხვევას ჩავთვლით შეცდომად პიროვნებაში (ანალოგიურ შემთხვევაში ასეთი პოზიცია აქვთ *გიუნთერ იაკობსს*: იხ. *G. Jakobs, Strafrecht, Allgemeiner Teil, მე-2 გამოცემა, 1993, გვ. 303-304; ქრისტიან კიულს*: იხ. *K. Küll, Strafrecht, Allgemeiner Teil, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ. 394-395*). მაშინ ორი პირი დაისჯება მდივნის განზრახ მკვლელობის მცდელობისათვის. საწინააღმდეგო პოზიციის დროს, თუ მას ჩავთვლით *aberratio ictus*-ს შემთხვევად (ანალოგიურ შემთხვევაში ასეთი პოზიციაა განვითარებული *ჰანს-ჰაინრიხ იეშეკისა და თომას ვაიგენდის* წიგნში (იხ. *H.-H. Jeschek/T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 313-314*), ასევე *ბერნდ ჰაინრიხთან* (იხ. *B. Heinrich, Strafrecht – AT II, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 121-122*), მაშინ გვექნება პოლიციის უფროსის გა

ზრახ მკვლელობის მცდელობა, სოლო მდივნის გაუფრთხილებელი სასიკვდილო შედეგის ვერცერთი პირისათვის ობიექტურად შერაცხვა ვერ მოხდება, კინაიდან იგი გამოწვეულია კუმულაციური მიზეზთა პრიობის შედეგად, რომელიც, მიზეზობრივი კავშირის არსებობის მიუხედავად, შედეგის ობიექტურ შერაცხვას გამოიცხადებს.

შემდეგი მაგალითი: ექიმი კონკრეტული პაციენტისათვის სიცოცხლის მოსპობის განზრახვით მისცა თავის ასისტენტს შპრიცი საწამლავით. შეცდომით ასისტენტმა ნემსი გაუკეთა სხვა პაციენტს, რომელიც ამის შედეგად გარდაიცვალა. როგორ უნდა გადაწყდეს ექიმის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი?

Aberratio ictus-ის მიხედვით, ექიმი დაისჯებოდა ერთი პაციენტის განზრახ მკვლელობის მცდელობისა და მეორის სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის. სწორი იქნება დასჯადობის საკითხის გადაწყვეტა პიროვნებაში შეცდომის წესებით, რომლის თანახმად, ექიმი იქნება განზრახი მკვლელობის შუალობითი ამსრულებელი.

ლიტერატურაში (იხ. *B. Heinrich, Strafrecht - AT II*, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 121-122) მოყვანილია ერთ-ერთი მაგალითი, რომელიც მიზნეულია, როგორც *aberratio ictus*-ის შემთხვევა: ა-მ გადაწყვიტა ბ.-ს მოკლა. მან ამ მიზნით ავტომანქანის ქვეშ, რომელიც ბ.-ს სახლის წინ იდგა, დაამონტაჟა ავტობომბი. მას შეეშალა ავტომანქანა, რის გამოც იმავე საღამოს აფეთქების შედეგად რ.-ს სიკვდილი დადგა.

ეკრ დავეთანხმები *ჰაინრიხის* პოზიციას, თითქოს ამ შემთხვევაში ადგილი ჰქონდეს მიზნის აცდენას *aberratio ictus*-ის სახით. ამ შემთხვევაში, უფრო დასაბუთებულია იმ ავტორთა პოზიცია (მაგალითად, *კლაუს როქსინი*), რომლებიც ასეთ შემთხვევას პიროვნებაში შეცდომად მიიხსენიებენ (იხ. *C. Roxin, Strafrecht. AT I*, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 532).

5.4 გაუფრთხილებლობა

5.4.1 გაუფრთხილებლობის სახეები

გაუფრთხილებლობითი ქმედებისათვის პასუხისმგებლობის დასაბუთება სისხლის სამართლის ერთ-ერთი აქტუალური პრობლემაა. ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 50-იანი წლებიდან იგი სპეციალური კვლევის საგანი იყო ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაშიც (იხ.: *В. Г. Макашвили, Уголовная ответственность за неосторожность, 1957; М. Г. Угрехелидзе, Проблема неосторожной вины в уголовном праве, 1976*).

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-10 მუხლის მიხედვით, გაუფრთხილებლობა ორი სახისაა: თვითიმედოვნება (*luxuria*) და დაუდევრობა (*negligencia*).

(1) **თვითიმედოვნება** - ესაა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედების გაცნობიერებული დარღვევა. ეს აკრძალვა შეიძლება იყოს დაწერილი ან დაუწერელი. იგი მოცემულია არა მხოლოდ პოზიტიური სამართლის ნორმებში, არამედ კულტურის ნორმებში. მაგალითად, აკრძალულია საცხოვრებელი ბინის ფანჯრიდან საოფაცხოვრებო ნივთის გადაგდება, სამშენებლო ობიექტიდან სამშენებლო ნარჩენის გადაყრა და ა.შ., ვინაიდან ამან შეიძლება დააზიანოს გამგლეული.

თვითიმედოვნების დროს პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლო იმედოვნებს (დარწმუნებულია), რომ ამ შედეგს თავიდან აიცილებს სწორედ ამიტომ ეწოდება თვითიმედოვნებას შეგნებული ანუ კაცნობიერებული გაუფრთხილებლობა.

მაგალითად: ა-მ ფანჯრიდან გაფუჭებული უთო გადაადგომილიც თავზე დაეცა ბ-ს და მოკლა. ა-მ დაარღვია წინდახედულობის ნორმა. ამასთან, იგი მოქმედებდა არა განზრახვით, არამედ თვითიმედოვნებით. ამ დროს პირმა იცის, რომ სწადის დასაძრავ ქმედებას, რომელიც აკრძალულია წინდახედულობის ნორმით და თავისი მოქმედებით ეწინააღმდეგება სოციალური თანაცხოვრების კულტურის ნორმებს. ამასთან, თვითიმედოვნების დროს პირმა იცის, რომ მიუხედავად ქმედების გასაკიცხაობისა ზოგადად, მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა აბსოლუტურად გამორიცხულია, მაგრამ პირის დარწმუნებულობა იმის შესახებ, რომ შედეგი არ დადგება, არის უსაფუძვლო. იმ შემთხვევაში კი, როცა პირი უშეგებს შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, გეჟქება არა თვითიმედოვნება, არამედ არაპირდაპირი განზრახვა. ამ უკანასკნელი შემთხვევის დროს პირი უშეგებს, რომ შედეგი ან დადგება ან არა.

(2) **დაუდევრობა** - იგი სხვანაირად შეიძლება იწოდოს როგორც გაუცნობიერებელი, ანუ შეუგნებელი გაუფრთხილებლობა.

ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის კრიზისი სწორედ დაუდევრობას ეკავშირდება. დაუდევრობის დროს არ არსებობს ფსიქიკური კავშირი მოქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. ამის გამო, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია ნორმატიული ანუ შეფასებითი თეორიით შეიცვალა, რომლის მიხედვითაც, ბრალი არის გასაკიცხაობა. დაუდევრობის დროს პირის ბრალი შეიძლება დასაბუთდეს მხოლოდ გაციცხების მომენტი და არა ფსიქიკური კავშირით, ვინაიდან დაუდევრობის დროს პირს გაცნობიერებული არა აქვს, რომ სწადის წინდახედულობის ნორმით აკრძალულ ქმედებას, არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, თუმცა ამის გათვალისწინება მას, ობიექტური გარემოებებიდან და თავისი პერსონალური შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, შეეძლო და ევალებოდა კიდევ. დაუდევრობის შემთხვევაში სახესუ არ არის არც ინტელექტუალური და არც ვოლუნტატიური ელემენტი.

მაგალითები:

ა-მ სამსახურში, სამუშაო ოთახში, ანთო სანთელი, შემდეგ დააგეგმა. გაციდა ოთახიდან, დარჩა ანთებული სანთელი და წავიდა შის, რის შედეგადაც გაჩნდა ხანძარი. სახეზეა დაუდევრობა. პირი სხალის ობიექტურად დასაძრახ და ინდივიდუალურად გასაკიცხ ქმედებას, ვინაიდან იგი თავისი უყურადღებობით არ ითვალისწინებს ხანძრის გაჩენის შესაძლებლობას, მაგრამ შექმლო და უნდა გაეთვალისწინებინა.

ა-მ ოთახში ანთო სანთელი და დატოვა ანთებული, ვინაიდან დარწმუნებული იყო, რომ დამლაგებელი ჩააქრობდა. სინამდვილეში დამლაგებელი არ მოვიდა. გაჩნდა ხანძარი. ესაა თვითიმედოვნება, ეი. პირმა დაარღვია წინდახედულობის ნორმის მოთხოვნა. მისი ვარაუდი იმის შესახებ, რომ სხვა ჩააქრობდა მის მიერ ანთებულ სანთელს, იყო უსაფუძვლო.

დედამ ბინაში მარტო დატოვა მძინარე ბავშვი და წავიდა მშობლებთან. იგი ფიქრობდა, რომ სანამ ბავშვი გაიღვიძებდა, მამა დაბრუნდებოდა სამსახურიდან. სინამდვილეში, მამა იმ საღამოს საერთოდ არ დაბრუნდა სახლში. ბავშვს გაეღვიძა და ტირილისაგან დაიხრჩო. დედის მხრიდან სახეზეა თვითიმედოვნება სასიკვდილო შედეგისადმი. თუ დედა უშვებს იმას, რომ მამა შეიძლება დროულად არ დაბრუნდეს სამსახურიდან და უბედური შემთხვევა შეიძლება მოხდეს, ამ შემთხვევაში დედის მხრიდან სასიკვდილო შედეგისადმი სახეზე გვექნება არაპირდაპირი განზრახვა.

ამრიგად, თუ ა-მ ოთახში ანთო სანთელი და დატოვა, ამასთან, თუ ითვალისწინებდა ხანძრით ქონების განადგურების გარდაუვალობას, არის პირდაპირი განზრახვა. იმავე მაგალითში, თუ პირს სურს ხანძრის გაჩენა, მაგრამ არ არის შედეგის დადგომის გარდაუვალობაში დარწმუნებული, ასევე პირდაპირი განზრახვაა; თუ პირს არ სურს, მაგრამ შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება შედეგის დადგომას. არის არაპირდაპირი განზრახვა; თუ პირი უსაფუძვლოდ იმედოვნებს შედეგის თავიდან აცილებას, გვექნება თვითიმედოვნება. იმავე მაგალითში, როცა პირი არ ითვალისწინებს შედეგის დადგომას, თუმცა მას შეუძლია და ევალება ამის გათვალისწინება, არის დაუდევრობა.

საყურადღებოა სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილის დებულება: გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ამის შესახებ სპეციალურადაა მითითებული კერძო ნაწილის მუხლში.

თუ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენის დასჯადობა პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული, მაშინ ასეთი ქმედება არ შეიძლება დაისაჯოს სისხლის სამართლის წესით, მაგრამ, პირიქით, თუ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა სისხლის სამართლის წესით დასჯადია, ხოლო იგივე ქმედების განზრახ ჩადენის დასჯადობას სისხლის

სამართლის კოდექსი არ ითვალისწინებს, ეს იქნება საკანონმდებლო ტექნიკის ხარვეზი, რადგან განზრახი ქმედების ბრალის ხარისხი უფრო მაღალია იმავე შინაარსის გაუფრთხილებლობითი ქმედების ბრალის ხარისხზე.

სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-1 ნაწილი მიუთითებს მხოლოდ გაუფრთხილებლობით ჩადენილ ქმედებაზე და არაფერს ამბობს გაუფრთხილებლობით დამდგარ შედეგზე. მიუხედავად ამისა, კანონმდებელმა მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში თანამდევრულად კვალიფიცირებული განზრახი დანაშაულების შემადგენლობებში თავდაპირველად ყველგან მიუთითა შედეგის გაუფრთხილებლობაზე (2000 წლის 1 ივნისის რედაქცია), თუმცა მე-11 მუხლის პირველი ნაწილიდან გამომდინარე, გაუფრთხილებლობით შედეგზე მითითება არ იყო აუცილებელი, რადგან თავისთავად იგულისხმებოდა. მაგალითად, სსკ-ის 119-ე მუხლში მითითებული იყო, რომ ქმედების შემადგენლობას გვაძლევს ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, რამაც გაუფრთხილებლობით გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა. ასევე კერძო ნაწილის ბევრი სხვა ნორმა მიუთითებდა შედეგის გაუფრთხილებლობით გამოწვევაზე (მაგალითისათვის იხ. გარემოს დაცვის წესის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები, თავი 36-ე, მუხ. 287-306-ე). ამან ბევრი გაუგებრობა გამოიწვია სისხლის სამართლის კანონის გამოყენების თვალსაზრისით, რის გამოც კანონმდებელმა 2000 წლის 30 ივნისის ცვლილება შეიტანა კოდექსის ყველა იმ მუხლში, რომელშიც მოცემული იყო თანამდევრულად შედეგით კვალიფიცირებული განზრახი ქმედების შემადგენლობა. კერძოდ, კოდექსის 119-ე მუხლიდან (შემდგომში ცვლილებით კოდექსიდან ამოღებულ იქნა ეს მუხლი და იმავე ქმედებებისათვის რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა, დასჯადობა დაწესებულ იქნა სსკ-ის 117-ე და 118-ე მუხლებით), 130-ე მუხლის მე-2 ნაწილიდან, 303-ე მუხლის 1-ლი ნაწილიდან და ა.შ. ამოიღო სიტყვა „გაუფრთხილებლობა“. სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილში მოცემული კანონმდებლის სუბიექტური ნება მდგომარეობს იმაში, რომ დასჯადია განზრახი ქმედებით შედეგის მინიმუმ გაუფრთხილებლობით გამოწვევაც რაც თავისთავად გულისხმობს განზრახი შედეგის იმავე ნორმის ფარგლებში დასჯადობასაც, თუ კანონმდებელს განზრახი დანაშაული სათვის სხვა სპეციალური ნორმა არა აქვს შექმნილი.

საქართველოს სისხლის სამართლის მიხედვით, დასჯადია როგორც მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით ჩადენილი გაუფრთხილებლობა. ამასთან, გაუფრთხილებლობითი უმოქმედობა შეიძლება გამოიხატოს როგორც თვითმიმდოვნებაში, ასევე დაუდევრობაში. მაგალითად, დედა ფიქრობს, რომ ბავშვს ძინავს და ყურადღებას არ აქცევს მას, სინამდვილეში კი, მას გაედვიძა, გავიდა აივანზე და გადავარდა მერვე სართულიდან (თვითმიმდოვნება). ტყეში შესულ დედას დაავიწყდა ტბის სანაპიროზე დატოვებული ბავშვი, რომელიც წყალში ჩავარდა და დაიხრწო (დაუდევრობა).

არ არსებობს, შესაბამისად, არ არის დასჯადი გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის არც მომხადება და არც მცდელობა, ასევე არ არსებობს გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის დასჯადი თანამონაწილეობა, რადგან თანამონაწილეობის სამივე ფორმა (ორგანიზატორი, წამქეზებელი, დამხმარე) მოითხოვს ამსრულებლის მიერ განზრახ ჩადენილ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას (განზრახ უმართლობას), ისევე როგორც არ არის შესაძლებელი განზრახ დანაშაულში გაუფრთხილებლობითი თანამონაწილეობა. ყველა დასახელებული შემთხვევა მოითხოვს განზრახვის არსებობას.

მაგალითად, იმ შემთხვევაში, თუ პირი თავისი წამქეზებლური გაუფრთხილებლობითი მოქმედებით ჩაადენინებს ამსრულებელს განზრახ მკვლელობას, იგი, თავის მხრივ, არ დაისჯება, როგორც ამ დანაშაულის წამქეზებელი, არამედ, როგორც სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობის დამოუკიდებელი ამსრულებელი. მაშასადამე, ფაქტობრივად გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობა სისხლის სამართალში იურიდიულად წარმოადგენს გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ამსრულებლობას, რადგან ამ დროს იმ პირის მიერ, რომელმაც გაუფრთხილებლობით სხვას ჩაადენინა დანაშაული, ადგილი აქვს წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედების ჩადენას, რაც მართლსაწინააღმდეგო შედეგი გამოიწვია.

გერმანულ სისხლის სამართალში გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, ორი ან მეტი პირის მიერ წინდახედულობის ნორმის ერთობლივად დარღვევა არ წარმოადგენს გაუფრთხილებლობით თანაამსრულებლობას, მიუხედავად იმისა, რომ ამან მიზეზობრივად ერთობლივად გამოიწვია შედეგი, რადგან ისინი არ მოქმედებდნენ ქმედების ჩადენის ერთიანი გადაწყვეტილებით. (ასეთ თვალსაზრისს აეითარებს და, შესაბამისად, მხოლოდ განზრახი დანაშაულის თანაამსრულებლობას აღიარებს, მაგალითად: *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT*, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 676; *J. Baumann, U. Weber, W. Mitsch, Strafrecht, AT*, მე-11 გამოცემა, 2003, გვ. 549, 691; *B. Heinrich, Strafrecht-AT II*, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 67). ასევე, *ოთარ გამყრელიძე*ს გაუფრთხილებლობითი თანაამსრულებლობის კონსტრუქცია სრულიად დაუსაბუთებლად მიაჩნია: „თანაამსრულებლობა თავისი ბუნებით განზრახი მოქმედებაა. ამიტომ თანაამსრულებლობის სუბიექტური მხარე მხოლოდ განზრახვის ფარგლებში უნდა ვიკვლიოთ“ (*ო. გამყრელიძე*, დანაშაულის შეაღობითი ამსრულებლობა და თანაამსრულებლობა, 1974, გვ. 142).

საპირისპირო პოზიციის მიხედვით, თანამონაწილეობისაგან განსხვავებით, თანაამსრულებლობა შეიძლება გამოიხატოს გაუფრთხილებლობის ფორმითაც, როცა ორი ან მეტი ამსრულებელი ერთობლივად არღვევს წინდახედულობის ნორმას. სსკ-ის 22-ე მუხლი არ მიუთითებს თანაამსრულებლობის მხოლოდ განზრახ ჩადენის შესაძლებლობაზე, მაშინ, როდესაც თანამონაწილეობის საკანონმდებლო დეფინიციაში მითითებულია ამის შესახებ (სსკ-ის 23-ე მუხლი).

სისხლის სამართალში აღიარებულია გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ე.წ. პარალელური ამსრულებლობა (Nebentäterschaft), ამასთან, განსხვავებით თანაამსრულებლობით ჩადენილი დანაშაულის აგან, მათ შეერაცხებათ მხოლოდ საკუთარი ქმედება. მაგალითად, მონადირემ, რომელსაც მოეჩვენა, რომ მას კარავში დათვი დაესხა თავს, გააღვიძა მეორე მონადირე, რომელმაც თოფი აიღო და ისროლა მისი წარმოდგენით დათვის მიმართულებით, რომელიც სინამდვილეში ადამიანი აღმოჩნდა და მოკლა იგი.

მონადირე, რომელმაც ისროლა, შეიძლება დაისაჯოს სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის. ასევე იმავე დანაშაულის სათვის შეიძლება დაისაჯოს მეორე მონადირეც, რომელმაც გააღვიძა იგი, მიუხედავად იმისა, რომ მას უშუალოდ გასროლა მსხვერპლის მისამართით არ განუხორციელებია. ეს პოზიცია შეიძლება იმით დასაბუთდეს, რომ მანაც ჩაიდინა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება, რომელიც მიზეზობრივ კავშირშია ქმედების შემადგენლობის შესაბამის დამდგარ შედეგთან.

არსებობს გაუფრთხილებლობითი ალტერნატიული ამსრულებლობა და გაუფრთხილებლობითი კუმულაციური ამსრულებლობა.

მაგალითად, ორი პირი მოქმედებდა წინდახედულობის ნორმის დარღვევით და სროლაში ეჯიბრებოდა ერთმანეთს. ამ დროს მათი გასროლილი მხოლოდ ერთი ტყვია მოხვდა მსხვერპლს გაუფრთხილებლობით, რამაც მისი სიკვდილი გამოიწვია, მაგრამ ვერ დადგინდა, თუ რომელი მათგანის ნასროლი იყო სასიკვდილო ტყვია. ასეთ შემთხვევაში მოქმედებს *in dubio pro reo*-ს პრინციპი და ყველა ეჭვი წყდება ბრალდებულის სასარგებლოდ, რის გამოც, ვერც ერთ მათგანს ვერ დაეკისრება პასუხისმგებლობა დამდგარი სასიკვდილო შედეგისათვის (იხ. B. Heinrich, Strafrecht - Allgemeiner Teil II, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 68).

ამ მაგალითის გამო გერმანულ და შვეიცარიულ სისხლის სამართალში გამოითქვა აზრი, რომ იგი ჩათვალოს გაუფრთხილებლობით თანაამსრულებლობად, რათა ამით აღმოიფხვრას დაუსჯელობის ხარვეზი. პაინრიხიც ეთანხმება ამ პოზიციას (იხ. B. Heinrich, იქვე), რაც არ მიმანია დასაბუთებულად (ამ თვალსაზრისის კრიტიკა იხ. W. Mitsch, JuS 1994, 105).

5.4.2 მოქმედებით ჩადენილი შედეგიაწი გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის სისტემა

გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის შემთხვევაშიც, ისევე, როგორც განზრახვის დროს, დანაშაულის სისტემა სამსაფეხურიანია. ეს საფეხურებია: ქმედების შემადგენლობა; მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. ამ სისტემის შიგნით გაუფრთხილებლობის ცალკეული კომპონენტების განლაგება იწვევს აზრთა სხვადასხვაობას. გაბატონებული შეხედ

ულების მიხედვით, არ არსებობს ქმედების შემადგენლობის დიფერენციალიზაცია ობიექტურ და სუბიექტურ შემადგენლობებად, არამედ ქმედების შემადგენლობის შიგნით არსებობს მხოლოდ ობიექტური გაუფრთხილებლობა, როგორც წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევა. ბრალის ეჭაპზე კი, დგინდება სუბიექტური გაუფრთხილებლობა, როგორც წინდახედულობის ნორმის დარღვევის თავიდან აცილების ინდივიდუალური შესაძლებლობა, როცა პირი, მიუხედავად თავისი ინდივიდუალური შესაძლებლობებისა, წინდახედულობის ნორმის დაცვის ობიექტურ მოთხოვნებს არ ასრულებს.

მიმოხილვაში წარმოდგენილი პოზიციის მიხედვით, არსებობს თვითიმედოვნებისა და დაუდევრობის განსხვავებული სქემები: თვითიმედოვნების დროს, ისევე როგორც ევენტუალური განზრახვისას, ქმედების შემადგენლობა იყოფა ორ ნაწილად: ობიექტურ და სუბიექტურ შემადგენლობებად, რადგან პირის მიერ წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედების გაცნობიერება და მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობის გათვალისწინება და ასეთი შედეგის თავიდან აცილების უსაფუძვლოდ იმედოვნება არის შეგნებული მოქმედება, რომელიც ქმნის ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის შინაარსს.

მოქმედებით ჩაღენილი შედეგისა და გაუფრთხილებლობითი ღანაშაულის სქემა თვითიმედოვნების შემთხვევაში, რომელიც დაუდევრობის სქემისაგან იმით განსხვავდება, რომ გააჩნია ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა, შეიძლება შემდეგნაირად წარმოვადგინოთ:

1 ქმედების შემადგენლობა

1. ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

(1) პირის მოქმედება, რაც გამოიხატა წინდახედულობის ნორმის დარღვევაში

(2) ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი შედეგის დადგომა

(3) მოქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კაეშირი (მიზეზობრიობის პირობათა თეორიის მიხედვით)

(4) ობიექტური გაუფრთხილებლობა

- შედეგის დადგომის გათვალისწინების ობიექტური შესაძლებლობა

- შედეგის თავიდან აცილების ობიექტური შესაძლებლობა

(5) შედეგის ობიექტური შერაცხვა

2. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა (თვითიმედოვნების დროს)

- სუბიექტური გაუფრთხილებლობა
(ქმედების ობიექტური შემადგენლობის გარემოებების ცოდნა რომლებიც მის ქმედებას ობიექტურად წინდახედულობის ნორმის საწინააღმდეგოდ აქცევს, ამასთან, იმისი რწმენა, რომ ქმედებით შედეგი არ დადგება)

II მართლწინააღმდეგობა

(როგორც განზრახი დანაშაულის დროს)

III ბრალი

1. ბრალუნარიანობა (შერაცხადობა)
2. მართლწინააღმდეგობის შეგნება
3. ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობა, რაც გამოიხატება წინდახედულობის ნორმის დარღვევის პერსონალურ აცილებადობაში

ა) წინდახედულობის ნორმის დაცვის სუბიექტური შესაძლებლობა

ბ) შედეგის დადგომის გათვალისწინების სუბიექტური შესაძლებლობა

4. ბრალის გამომრიცხველი სხვა საპატიებელი გარემოებების არარსებობა

I ქმედების შემადგენლობა

1. ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

მოქმედებით ჩადენილი გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ქმედების შემადგენლობა, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატება პირის მოქმედებაში, რომელმაც გამოიწვია ქმედების შესაბამისი შედეგის დადგომა, მაგალითად, მსხვერპლის სიკვდილი ან ჯანმრთელობის დაზიანება.

შემდეგ ეტაპზე დასადგენია, არის თუ არა ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი მოქმედება დამდგარ კონკრეტულ შედეგთან მიზეზობრივ კავშირში. გაუფრთხილებლობის დროს მიზეზობრივი კავშირის დადგენა არის განზრახი დანაშაულის დროს მიზეზობრივობის დადგენის იდენტური. კაზუსის ამოხსნის დროს უნდა დადგინდეს, იყო თუ არა ჩადენილი მოქმედება დამდგარი შედეგის *conditio sine qua non*, რაც აუცილებელი წინაპირობაა შედეგის ობიექტური შერაცხვის განსახორციელებლად.

წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევა გაუფრთხილებლობისათვის დამახასიათებელი თვისებაა. ის გარემოება,

რითაც იგი განსხვავდება განზრახვი დანაშაულისაგან, არის ის, რომ პირის მოქმედება უნდა წარმოადგენდეს ობიექტურად წინდახედულობის ნორმის საწინააღმდეგო მოქმედებას. ობიექტურად წინდახედულობის საწინააღმდეგოდ მოქმედებს ის, ვინც ისეთ დაწერილ ან დაუწერიელ ქცევის წესს არღვევს, რომლის შესრულების ვალდებულება მას კონკრეტული ვითარებიდან გამომდინარე აქვს.

წინდახედულობის ვალდებულება ნიშნავს, რომ პირი მოვალეა, კონკრეტული ურთიერთობიდან წარმოშობილი საფრთხე, რომელიც ემუქრება სისხლის სამართლით დაცულ სიკეთეს, შეიცნოს და მასთან მიმართებაში სწორად იმოქმედოს. ის ვალდებულია, საკმარისი უსაფრთხოების ღონისძიებები გაატაროს ან სახიფათო მოქმედების შესრულებაზე უარი თქვას.

კონკრეტული წინდახედულობის ვალდებულება შეიძლება წარმოიშვას სპეციალური სამართლებრივი დებულებებიდან, მაგალითად, მოძრაობის უსაფრთხოების წესებიდან, უბედური შემთხვევის აღკვეთის წესებიდან, სამშენებლო, საშიში ნივთიერებებისა და საშუალებების მოვლის, სამეწარმეო, პოლიციური წესებიდან და ა.შ. ასევე იგი შეიძლება მომდინარეობდეს სოციალური თანაცხოვრების წესებისა და ჩვეულებებისაგან, მაშასადამე, იმ ნორმებიდან, რომლებიც მოქმედებს ამ პირის სოციალური წრის წარმომადგენლებისათვის ან იგი იმ საქმიანობის ნაწილია, რომელსაც პირი ასრულებს. ასეთია, მაგალითად, სპორტული, ნადირობის, მკურნალობის და ა.შ. წესები.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ეტაპზე არ არის დასადგენი პირის ინდივიდუალური შესაძლებლობები. თუმცა, გასათვალისწინებელია პირის სპეციალური ცოდნა და განსაკუთრებული შესაძლებლობები, სამსახურებრივი მოვალეობები, მისი სოციალური სტატუსი და ა.შ., რომლებიც განსაზღვრავს წინდახედულობის ნორმის დაცვის ობიექტურ ვალდებულებას.

გაუფრთხილებლობის დროს შესაძლებელი უნდა იყოს მიზეზობრივი კავშირის განვითარებისა და შედეგის დადგომის ობიექტური გათვალისწინება.

ობიექტური შერაცხვის საკითხი, განზრახვისაგან განსხვავებით, გაუფრთხილებლობითი დანაშაულების დროს ხშირად ძალზე პრობლემურია, რის გამოც მას განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა კაზუსის ამოხსნისას.

მიზეზობრივი კავშირის დადგენის შემდეგ, ამ ეტაპზე დამატებით დგინდება ურთიერთკავშირი წინდახედულობის ნორმის დარღვევასა და დამდგარ შედეგს შორის. იგი გამოირიცხება მაშინ, თუ შედეგი წინდახედულობის ნორმის შესაბამისი მოქმედების შესრულების დროსაც დადგებოდა.

მოდკვრება ობიექტური შერაცხვის შესახებ მიმოხილვაში განხილულ იქნა განზრახ დანაშაულთან მიმართებაში. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იქ განხილული ობიექტური შერაცხვის პრობლემა-

ტური შემთხვევები, რომლებიც გაუფრთხილებლობის შემთხვევაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. მაგალითად, იქ განხილული ე.წ. რისკის ამაღლების თეორია გამოიყენება გაუფრთხილებლობის შემთხვევაში.

მას შემდეგ, რაც დადგინდება მიზეზობრივი ურთიერთკავშირი წინდახედულობის ნორმის დარღვევასა და დამდგარ შედეგს შორის, შედეგის ობიექტური შერაცხვის საკითხის გადაწყვეტამდე ყურადღება უნდა მიექცეს ორ მომენტს. ესაა:

(ა) შედეგის დადგომის გათვალისწინების ობიექტური შესაძლებლობა და

(ბ) შედეგის თავიდან აცილების ობიექტური შესაძლებლობა.

შედეგის დადგომის გათვალისწინების ობიექტური შესაძლებლობა არსებობს მაშინ, როცა, მართალია, წინდახედულობის ნორმის დამრღვევა ვერ გაითვალისწინა, რომ შედეგი დადგებოდა, მაგრამ იგივე სიტუაციაში სხვა ადამიანები მისი სოციალური წრიდან, სოციალური ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე, შედეგის დადგომის შესაძლებლობას გაითვალისწინებდნენ.

შედეგის თავიდან აცილების ობიექტური შესაძლებლობა გულისხმობს, რომ თუ დადგინდება კონკრეტულ სიტუაციაში ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი შედეგის თავიდან აცილების ობიექტური შეუძლებლობა, გამოირიცხება ობიექტური შერაცხვის შესაძლებლობა.

ბრალის ეტაპზე კი, დგინდება ამ ორი მომენტის პერსონალური აცილებადობა (ე.წ. ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობა).

2. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

ძალზე მცირეა იმ ავტორთა რიცხვი, რომლებიც ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის არსებობას აღიარებენ გაუფრთხილებელი დანაშაულის ორივე შემთხვევისათვის, როგორც თვითიმედოვნების, ასევე დაუდევრობის დროს. მეცნიერთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ საერთოდ არ არსებობს გაუფრთხილებელი დანაშაულის ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა. ისინი თვლიან, რომ გაუფრთხილებლობის დიფერენციაციას თვითიმედოვნებად და დაუდევრობად არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს დანაშაულის სისტემის აგებისათვის; არამედ მხოლოდ სასჯელის დანიშვნის დროს აქცევენ ყურადღებას უფრო დასაბუთებულად მიმართა იმ ავტორთა პოზიცია (მაგალითად, *კლაუს როქსინი*), რომლებიც აღიარებენ ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის არსებობას თვითიმედოვნების დროს და ასეთის არსებობას უარყოფენ დაუდევრობის შემთხვევაში (შეად. C. Roxin, Strafrecht, Allgemeiner Teil I. მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 1089-1091).

თვითიმედოვნების დროს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის შინაარსს განსაზღვრავს პირის მიერ ქმედების ობიექტური შე-

მადბენლობის გარემოებების ცოდნა, რომლებიც მის ქმედებას ობიექტურად წინააღმდეგობის ნორმის საწინააღმდეგოდ აქცევს.

II მართლწინააღმდეგობა

მართლწინააღმდეგობის პრობლემა გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის დროს წარმოადგენს დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის მეორე - მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე დასადგენ საკითხს.

III ბრალი

ინდივიდუალური ბრალის დახასიათება გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის დროს ეკუთვნის დანაშაულის სისტემის მესამე - ბრალის ეტაპს.

5.5 თანამდევნი შედეგით კვალიფიცირებული განზრახი დანაშაული

სსკ-ის მე-11 მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის ზოგად წესს თანამდევნი შედეგით კვალიფიცირებული განზრახი დანაშაულისათვის. ასეთ შემადგენლობებში შედეგის მიმართ პირს უნდა ჰქონდეს გაუფრთხილებლობა მაინც. მაგალითად, ჯანმრთელობის განზრახ დაზიანება, რომელმაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 117-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). აქ იგულისხმება შედეგის გაუფრთხილებლობით გამოწვევა, ვინაიდან თუ შედეგის მიმართ პირს განზრახვა აქვს, მაშინ გეგმება განზრახი მკვლელობა. სხვა მდგომარეობაა სსკ-ის 303-ე მუხლის პირველ ნაწილში - ხე-ბუჩქნარის უკანონოდ გაჩეხვა, რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი. ამ ნორმაში იგულისხმება როგორც გაუფრთხილებლობითი, ასევე განზრახი შედეგი.

მთლიანობაში ასეთი დანაშაულები ითვლება განზრახ დანაშაულად, რასაც მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის კატეგორიებისადმი მიკუთვნების, დანაშაულის რეციდივისათვის და სხვა შემთხვევებში.

თუ განზრახ ქმედებას შედეგი მოჰყვა არატიპურად, შემთხვევით მომხდარ გარემოებათა გამო, იმ ვითარებაში, როცა პირი არ ითვალისწინებდა და არც შეეძლო გაეთვალისწინებინა ასეთი შედეგის დადგომის შესაძლებლობა, მას არ შეიძლება ბრალად შეერაცხოს ასეთი შედეგი.

მაგალითები:

ა-მ ც-ს მიაყენა ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება (დაჭრა არა მოკელის, არამედ ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანების მიზნით). ც. მანქანით მიჰყავთ საავადმყოფოში. გზაზე მოხდა ავარია და ც. ავტოკატასტროფის შედეგად დაიღუპა. ამ შემთხვევაში ა. პასუხს აკებს მხოლოდ ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებისათვის, ვინაიდან შედეგი ატიპურად დადგა (ე.წ. რეგრესის აკრძალვა).

ა-მ ც-ს მიაყენა განზრახ დაზიანება - დაჭრა მოკვლის მიზნით. ც. მანქანით მიჰყავთ საავადმყოფოში. გზაზე მოხდა ავარია და ც. გარდაიცვალა. ჭრილობა აუცილებლად სასიკვდილო იყო, მაგრამ სიკვდილის უშუალო მიზეზი იყო ავარია. ა. დაისჯება განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის (ე.წ. რეგრესის აკრძალვა), თუმცა ლიტერატურაში არსებობს მოსაზრება ამ ქმედების დამთავრებულ დანაშაულად დაკვალიფიცირების თაობაზე.

ა-მ ც-ს მიაყენა სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება. ა-მ იგი დაჭრა არა მოკვლის განზრახვით, ამასთან დაზიანება არ იყო სასიკვდილო. საავადმყოფოში მიყვანილი ც. არასწორი მკურნალობის შედეგად გარდაიცვალა. ა. პასუხს აგებს მხოლოდ ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებისათვის.

კიდევ ერთხელ მინდა ხაზი გაეუსხა იმ გარემოებას, რომ თუ ეკოლოგიურ დანაშაულთა (სსკ-ის მუხ. 287-ე-306-ე) და კოდექსის სხვა თავებში ქმედების ამა თუ იმ კონკრეტულ შემადგენლობაში მითითებულია განზრახი ქმედებით გამოწვეულ შედეგზე, შედეგის განზრახ გამოწვევის შემთხვევაში აუცილებელია იმის დადგენა, კოდექსში მოცემული სხვა შემადგენლობა ხომ არ ითვალისწინებს განზრახი შედეგის დასჯადობას და თუ ასეთი არ არსებობს, მაშინ ამ შედეგით დამძიმებული შემადგენლობით უნდა მოხდეს განზრახი შედეგის შემთხვევის კვალიფიკაცია (Argumentum a fortiori, შესაბამისად, argumentum a maiore ad minus).

ე.წ. განზრახი დანაშაულის კვალიფიციურ შემადგენლობაში დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანი პირს შეიძლება შეერაცხოს მხოლოდ მაშინ, როცა ამ ნიშანს მოიცავდა მისი განზრახვა. მაგალითად, სსკ-ის 109-ე მუხლში მოცემული ისეთი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები, როგორიცაა ქალის ორსულობა, განსაკუთრებული სისასტიკე და ა.შ. უნდა იყოს სუბიექტის წარმოდგენაში.

5.6 უმოქმედობის დასჯადობა და მისი წინაპირობები

5.6.1 უმოქმედობის დასჯადობის თავისებურებანი

უმოქმედობის დასჯადობის სამართლებრივი რეგლამენტაცია მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილში. ასეთი დასჯადობის საფუძვლები რადიკალურად განსხვავდება მოქმედების დასჯადობის საფუძვლებისაგან.

უმოქმედობის მიზეზობრიობა სისხლის სამართლის სპეციალური ინსტიტუტია და წარმოადგენს შეფასებით კატეგორიას.

სისხლის სამართლის კოდექსში მოცემულია ე.წ. წმინდა უმოქმედობის შემადგენლობები, როგორიცაა: განსაცდელში მიტოვება (მუხ. 128-ე), დაუხმარებლობა (მუხ. 129-ე), ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვება (მუხ. 130-ე), დანაშაულის შეუტყობინებლობა (მუხ. 376-ე) და ა.შ.

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი შექმნილი არის არა ამ ე.წ. „წმინდა უმოქმედობის“, არამედ ე.წ. „შერეული უმოქმედობის“ შემადგენლობებისათვის. ეს უკანასკნელი გულისხმობს იმას, რომ მკვლელობის, ჯანმრთელობის დაზიანების და სხვა შემადგენლობები (სსკ-ის 108-ე, 109-ე, 117-ე და სხვ. მუხლები) შექმნილია მოქმედებით ჩადენილ დანაშაულთა შემთხვევებისათვის, მაგრამ მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილში მოცემულ პირობათა არსებობისას, ამ მუხლებით უნდა დაკვალიფიცირდეს უმოქმედობით ჩადენილი ქმედებებიც.

შერეული უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც თანაამსრულებლობით, ასევე თანამონაწილეობით.

უმოქმედობით ჩადენილი თანაამსრულებლობის მაგალითია, როცა მამა და დედა განზრახ არ ასრულებენ სამართლებრივი გარანტიის ფუნქციას, რასაც მოჰყვება შვილის სიკვდილი. ისინი დაისჯებიან უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობისათვის (თანაამსრულებლობა უმოქმედობით).

სისხლის სამართლებრივი თვალსაზრისით, უმოქმედობა მხოლოდ მაშინაა მიზეზობრივ კავშირში მართლსაწინააღმდეგო შედეგთან ან კონკრეტული საფრთხის შექმნასთან, როცა სახეზეა უმოქმედობის დასჯადობის შემდეგი სამი პირობა:

1. როცა პირს ჰქონდა მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა, ე.წ. სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია;
2. როცა პირს ჰქონდა მოქმედების შესაძლებლობა;
3. როცა სავალდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი (რეალობასთან ახლოს მდგომი ალბათობის მაღალი ხარისხით) თავიდან იქნებოდა აცილებული.

პირის სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა, ე.წ. სამართლებრივი გარანტიის უზნაძვია შეიძლება გამომდინარეობდეს კანონიდან, კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტიდან, ახლო ნათესაური ურთიერთობიდან, ასევე პოლიციელის, მეხანძრის, ექიმისა და სხვა სპეციალობის ადამიანთა პროფესიული მოვალეობიდან, დახმარება აღმოუჩინოს განსაცდელში მყოფ პიროვნებას, ან ხელშეკრულებიდან (პირმა ხელშეკრულებით აიღო ვალდებულება, მოუაროს ინვალიდს, მოხუცს, ავადმყოფს, ბავშვს და ა.შ.), ან წინარე მოქმედებიდან (პირმა წყალში შეიყვანა მეორე პირი ცურვის სასწავლებლად და მიატოვა, ავტოავარიის შედეგად მძღოლმა განსაცდელში მიატოვა დაზარალებული და ა.შ.).

მაგალითი: ა. მანქანით დაეჯახა ლ.-ს. იგი გადმოვიდა მანქანიდან და ნახა, რომ დაზარალებულის მიმართ მას პირადი ინტერესი ჰქონდა. იცოდა რა, რომ თავისი მოქმედებით მას სიცოცხლე შეუნარჩუნებდა, შეგნებულად დატოვა იგი სიცოცხლისათვის საშიფ-

ათო მდგომარეობაში და წავიდა. ლ. დროული დახმარების აღმოჩენის გამო დაიღუპა.

ა.-ს რომ ლ. არ მიეცოვებინა და დახმარება აღმოეჩინა, ლ. გადარჩებოდა. ამ შემთხვევაში გვექნება არა განსაცდელში მიტოვება (სსკ-ის 128-ე მუხლი), არამედ უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობა უმწო მდგომარეობაში მყოფი პირის მიმართ (სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი), ვინაიდან სახეზეა უმოქმედობის დასჯადობის სამივე პირობა: მოქმედების სპეციალური მოვალეობა (ანუ სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია); მოქმედების შესაძლებლობა და ამ მოქმედებით შედეგის თავიდან აცილების შესაძლებლობა (აცილებადობა).

მოყვანილ მაგალითში თუ დადგინდა, რომ მიუხედავად სამართლებრივი გარანტიის (მძღოლის) მონდომებისა, ლ. მაინც დაიღუპებოდა, გვექნება უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობის მცდელობა, ვინაიდან უმოქმედობა (დახმარების აღმოუჩენლობა) არ იყო მართლსაწინააღმდეგო შედეგის აუცილებელი პირობა, რადგან სავალდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი თავიდან მაინც ვერ იქნებოდა აცილებული. აღნიშნულ შემთხვევაში არა გვაქვს მიზეზობრივი კავშირი, კერძოდ, უმოქმედობის დასჯადობის მესამე პირობა. მიზეზობრიობის დადგენა კი, დამთავრებული დანაშაულისათვის აუცილებელია, მაშინ, როდესაც მცდელობის დროს მიზეზობრივ კავშირს არ ვაღგენთ.

იმავე მაგალითში, თუ ვერ დადგინდა ლ.-ს დაღუპვის გარდაუვალობა (სამედიცინო დასკვნის მიხედვით, იგი ან დაიღუპებოდა, ან არა), ე.ი. როცა სავარაუდოა და უმოქმედობის მიზეზობრივი კავშირი უტყუარად ვერ დგინდება, პირი აქაც პასუხს აგებს განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის. მოქმედობის მცდელობად დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია განზრახვის არსებობა, მაგრამ ვინაიდან შედეგთან პირის მიზეზობრიობა ვერ დგინდება, მან არ შეიძლება პასუხი აგოს დამდგარი შედეგისათვის.

მეორე მაგალითი: იმავე ვითარებაში ა.-მ ლ. მიატოვა განსაცდელში მისი სიკვდილის განზრახვით, მაგრამ სიკვდილი არ დადგა შემთხვევით გარემოებათა გამო. ა.-საგან მოულოდნელად, დაზარალებულს დახმარება აღმოეჩინა შემთხვევით გამგელომა მგზავრმა. ამ შემთხვევაში გვექნება უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობის მცდელობა.

საინტერესოა საკითხი იმის შესახებ, წარმოეშობა თუ არა პირს სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია, ანუ მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა აუცილებელი მოგერიების შედეგად?

მაგალითად, ა.-მ მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის მოგერიების დროს, აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებში ბ.-ს მიაყენა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება. როცა თავდასხმის რეალურმა საფრთხემ გაიარა, ა.-მ ბ.-ს არ აღმოეჩინა გადაუდებელი

და შესაძლებელი დახმარება, რის შედეგადაც, ბ. დაიღუპა. დაისჯება თუ არა ა. უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობისათვის, ანუ ა.-ს თავისი წინარე მოქმედებით გაუნდა თუ არა ბ.-ს მიმართ სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია, ე.ი. მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა?

გაბატონებული შეხედულებით - არა, რის გამოც, ა.-მ პასუხი შეიძლება აგოს მხოლოდ დაუხმარებლობისათვის (სსკ-ის მუხ. 129-ე).

როგორც აღენიშნე, მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა, ანუ სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია შეიძლება გამოდინარეობდეს კანონიდან, ხელშეკრულებიდან, წინარე მოქმედებიდან ან ახლო სოციალური ცხოვრებისეული ურთიერთობებიდან.

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში განვითარდა ე.წ. ფუნქციონალური მოძღვრება, რომელიც „სამართლებრივი გარანტიის“ ფუნქციას ორ დიდ ჯგუფად ყოფს. ამის მიხედვით არსებობს:

ა) განსაცდელში მყოფი პირის დაცვის მოვალეობა იმ პირის მხრიდან, ვისაც აქვს ასეთი დაცვის მოვალეობა;

ბ) საფრთხის წყაროს მხრიდან მომდინარე საფრთხის აღკვეთის მოვალეობა იმ პირის მხრიდან, ვისაც ევალება ამ საფრთხის თავიდან აცილება.

მაგალითად, მამა არის გარანტი თავის 10 წლის ბიჭის მიმართ. ერთი მხრივ, მას აკისრია მოვალეობა, დაიცვას თავისი შვილი განსაცდელისაგან. ამასთან, მას აქვს მოვალეობა, თავისი შვილისაგან დაიცვას სხვები, როცა ხედავს, რომ იგი სხვებს უქმნის საფრთხეს, ე.ი. წარმოადგენს საფრთხის წყაროს. მაგალითად, თუ იგი მეზობელს ფანჯრებს უმტკრევს ან მოხუცს აყენებს სხეულის დაზიანებას.

ამრიგად, მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა გულისხმობს არა მხოლოდ განსაცდელში მყოფის მიმართ სამართლებრივი გარანტიის მოვალეობის წარმოშობას, არამედ აგრეთვე საფრთხის წყაროს მიმართ ასეთი მოვალეობის არსებობას.

მაგალითად, ფსიქიატრიული საავადმყოფოს ზედამხედველი ვალდებულია, დაიცვას არა მარტო ფსიქიკურად ავადმყოფი, არამედ აგრეთვე ფსიქიკური ავადმყოფისაგან სხვა პირები და სისხლის სამართლით დაცული სხვა სამართლებრივი სიკეთეები.

ოჯახურ ურთიერთობებში გარანტიის ფუნქცია შეიძლება გამოდინარეობდეს სამოქალაქო კოდექსიდან. აგრეთვე ბუნებრივი ოჯახური ურთიერთობებიდან, როგორცაა ურთიერთობა ახლო ნათესავებს შორის.

მაგალითად, როცა მამა და შვილი მდინარეში ერთად ბანაობენ. მათ აქვთ ურთიერთდახმარების მოვალეობა. ამგვარი მოვალეობის არსებობა საკამათოა მაშინ, როცა ახლო ნათესავებს შორის აშკარად გამოკვეთილად არ არის კეთილგანწყობილი ურთიერთობა, რის საილუსტრაციოდაც გამოდგება ასეთი მაგალითი:

მამა და შვილი არიან სერიოზულად წახუბებული და ერთად არ ცხოვრობენ უკვე ათი წელია. შვილი ხედავს, რომ მამა სღვაში იხრჩობა და არ უწევს დახმარებას, მიუხედავად იმისა, რომ შეუძლია განსაცდელში მყოფის გადარჩენა.

სისხლის სამართლის თეორიაში გაბატონებული შეხედულებით, ასეთ შემთხვევაში არ წარმოიშობა სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია.

თუ მეუღლეებს ოჯახურ ურთიერთობაში ცუდი დამოკიდებულება აქვთ, ეს არ უხსნის მათ სამართლებრივი გარანტიის ფუნქციას. იმ შემთხვევაში კი, როცა ისინი ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, აქვთ თუ არა მათ ურთიერთის მიმართ სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია, საკმაოაოა. სისხლის სამართლის თეორიაში ამ საკითხზე არსებობს განსხვავებული მოსაზრებები.

არსებობს ადამიანთა გარკვეული სოციალური ჯგუფები, რომელთაც განსაცდელის დროს უწინდებით ურთიერთდახმარების ვალდებულება, მაგალითად, მთამსვლელები.

ერთად ცხოვრება საერთო საცხოვრებელში ან საბინაო კოოპერატივში არ წარმოშობს სამართლებრივი გარანტიის ფუნქციას განსაცდელში ყოფნის დროს.

გარანტიის ფუნქცია შეიძლება პირმა შეიძინოს ხელშეკრულებიდან ან ფაქტობრივი ვითარებიდან.

მაგალითად, ბავშვის მომვლელი კისრულობს მოვალეობას, მშობლების თეატრიდან დაბრუნებამდე მოუაროს ბავშვს. თუ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული იყო ბავშვის მოვლა 20 საათამდე, მაგრამ ამ დროს მშობლები ვერ ან არ დაბრუნდნენ სახლში, მას უფლება არა აქვს, უმეტესადაწერეთ დატოვოს ბავშვი. ფაქტობრივი ვითარებიდან გამომდინარე, მან უნდა გააგრძელოს ბავშვის მოვლა. ბავშვის დატოვების შემთხვევაში, თუ ამას მძიმე შედეგი მოჰყვა, იგი დაისჯება შერეული უმოქმედობით ჩადენილი დანაშაულისათვის. იგი შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან ბრალის არარსებობის გამო, თუ აღმოჩნდა ეჭვით მოვალეობათა კოლიზიაში. ამ შემთხვევაში მის მიერ მოვალეობის შეუსრულებლობა, სსკ-ის 38-ე მუხლიდან გამომდინარე, მისატყეველ (საპატიებელ) გარემოებად იქნება მიჩნეული.

პირის წინარე მოქმედება აკისრებს მას სამართლებრივი გარანტიის ფუნქციას. მაგალითად, მძღოლმა ავტოავარიის შედეგად დააზიანა ქვეითად მოსიარულე, რომელიც, პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევის მიზნით, განსაცდელში მიატოვა, მაშინ, როდესაც თავისი მოქმედებით შეეძლო მსხვერპლის სიკვდილი თავიდან აეცილებინა. ავტოავარიის შედეგად ქვეითად მოსიარულე დაიღუპა. თუმცა ნებისმიერი წინარე მოქმედება როდი წარმოშობს ასეთ ვალდებულებას. მაგალითად, ა.-მ თავისი კომერციული პარტნიორი ბ. დაპატიჟა რესტორანში, რომელსაც ცეცხლი მოეკიდა. მართალია, ბ. თავისი

პარტიის მოწვევით აღმოჩნდა სახიფათო ადგილას. მაგრამ ა. არ არის განსაცდელში მყოფი ბ.-ს სამართლებრივი გარანტი.

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში განვითარებული შესვლულების მიხედვით, სამართლებრივი გარანტიის ფუნქციის წარმოშობისათვის მთავარია, რომ პირმა თავისი წინარე მოქმედებით გამოიწვია საფრთხე. არა აქვს მნიშვნელობა, ეს წინარე მოქმედება იყო მართლზომიერი თუ მართლსაწინააღმდეგო, ასევე წინდახედულობის ნორმის დარღვევით თუ მისი დაცვით შესრულებული. ამ შესვლულების მომხრეთა უმრავლესობა გამოხატავს უშუალოდ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების - აუცილებელი მოგერიების არსებობისას, თუმცა არის საწინააღმდეგო შესვლულებაც, რომელიც ნებისმიერი წინარე საქმიანობიდან, მათ შორის ნებისმიერი მართლზომიერი წინარე მოქმედების დროს, ასაბუთებს სამართლებრივი გარანტიის ფუნქციის წარმოშობას.

ფიქრობ, აუცილებელი მოგერიების შემდეგ, როცა წინარე მოქმედება მართლზომიერია, არ შეიძლება მომგერიებელს იმაზე მეტად მოეთხოვოს პასუხი, ვიდრე დაუხმარებლობისათვის.

სხვა მდგომარეობაა აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობის დროს, მას შემდეგ, რაც უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობამ გაიარა. ამ შემთხვევაში პირს წარმოეშობა სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია მისი წინარე მოქმედებიდან გამომდინარე.

შერეული უმოქმედობით ჩადენილი განსრახი დანაშაულის დროს პირს გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ყველა ნიშანი, განსაკუთრებით მას შეგნებული უნდა ჰქონდეს თავისი სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია, რომ იგი არ ასრულებს თავის სამართლებრივ მოვალეობას. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი არ შეიძლება დაისაჯოს განსრახისათვის.

მაგალითად, ა.-ს ზღვის სანაპიროზე ესმის ადამიანის ხმა, რომელიც შეელას ითხოვს, მაგრამ არ უწევს დახმარებას, თუმცა შეუძლო მისთვის დახმარება. მან გვიან გაიგო, რომ მისი შვილი ითხოვდა დახმარებას, რომელიც დაიხრჩო. მართალია, ა. არის თავისი შვილის სამართლებრივი გარანტი, მაგრამ არ იცოდა, რომ შვილი იხრჩობოდა. მას არ ჰქონდა შეგნებული, რომ არ ასრულებდა სამართლებრივი გარანტიის ფუნქციას. ამიტომ არ შეიძლება დაისაჯოს უმოქმედობით ჩადენილი განსრახი მკვლელობისათვის.

სადავოა საკითხი, თუ როგორ უნდა გადაწყდეს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი მოვალეობათა ისეთი კოლიზიის დროს, როცა გარანტი გადაწყვეტს, არ შეასრულოს გარანტიის ფუნქცია (მაგალითად, არ გადაურჩინოს სიცოცხლე განსაცდელში მყოფ მკვლელს) და ამის სანაცვლოდ შეასრულოს თავისი ე.წ. სოლიდარული მოვალეობა - სიცოცხლე გადაურჩინოს უცნობს, რომელიც იხრჩობა.

სოფიერთი ავტორის შესჯავლებით, ასეთი ქმედება მართლწოდებოდა იერია, თუმცა არსებობს შეხედულება, რომლის მიხედვით ასეთი ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა, ვინაიდან პირმა მოვალეობათა ასეთი კოლიზიის დროს, უპირველეს ყოვლისა, უნდა შეასრულოს სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია, რომელსაც პრიორიტეტი ენიჭება სოლიდარულ მოვალეობასთან შედარებით.

როგორია პასუხისმგებლობა მეთაურისა და სხვა უფროსის უმოქმედობისათვის საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის მიხედვით?

უენევის კონვენციების 1-ლი დამატებითი ოქმის 86(2)-ე მუხლიდან გამომდინარე, მეთაურს ეკისრება უმოქმედობისათვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუ მან იცოდა ან შეიძლებოდა სცოდნოდა, რომ მისი ხელქვეითი ჩაიდენდა ომის დანაშაულს.

რომის სტატუტის 28-ე მუხლი ითვალისწინებს მეთაურისა და სხვა უფროსის პასუხისმგებლობას. სტატუტი ერთმანეთისაგან ასხვავებს სამხედრო მეთაურს და სხვა სახის უფროსს. პირველმა მათგანმა იცის ან შექმნილ ვითარებაში უნდა სცოდნოდა (შეიძლებოდა სცოდნოდა) დანაშაულის შესახებ და არ მიიღო გონიერული ზომები მათ აღსაკვეთად ან ამ საქმის გამოსაძიებლად გადასაცემად. სამოქალაქო უფროსებისათვის დაწესებულია უფრო მაღალი სტანდარტი. უფროსმა უნდა განახორციელოს ეფექტური ძალაუფლება და კონტროლი იმ პირის მიმართ, ვინც ჩადის დანაშაულებრივ ქმედებას, ამასთან იცოდა ან შეგნებულად იგნორირება გაუკეთა ინფორმაციას, რომელიც აშკარად მიუთითებს იმაზე, რომ ხელქვეითებმა ჩაიდინეს ან განზრახული ჰქონდათ ჩაედინათ დანაშაული და არ მიიღო ზომები მათ აღსაკვეთად.

ამდენად, რომის სტატუტის მოთხოვნაა, სახელმწიფომ დააწესოს პასუხისმგებლობა მეთაურის და სხვა უფროსის უმოქმედობისათვის, რათა შესაძლებელი იყოს სისხლის სამართლებრივი დევნა საერთაშორისო დანაშაულებისათვის.

მოქმედი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში, 413-ე მუხლის შენიშვნა ითვალისწინებს სპეციალურ ნორმას მეთაურის პასუხისმგებლობის შესახებ კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულებისათვის. ასევე სისხლის სამართლის კოდექსის სოგადი ნაწილის დებულებებიდან გამომდინარე, რომელიც მოცემულია მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილში, მეთაურს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმ პირობით, რომ მას ჰქონდა მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა, ჰქონდა ასეთი მოქმედების შესაძლებლობა და სავალდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული.

სსკ-ის 413-ე მუხლის სპეციალური შენიშვნა, რომელიც აწესებს სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 47-ე თავით („დანაშაული კაცობრიობის მშვი-

ლობის, უშიშროებისა და საერთაშორისო ჰუმანიტარული საწარმო-
ლის წინააღმდეგ“) გათვალისწინებული დანაშაულისათვის შეიარ-
ღებულ კონფლიქტში მონაწილე შეიარაღებული ძალების ან მათი
ქვედანაყოფების მეთაურის და სხვა უფროსის განზრახი დანაშაუ-
ლებრივი უმოქმედობისათვის, სრულად არ შეესაბამება ქენევის კონ-
ვენციების 1-ლი დამატებითი ოქმით და რომის სტატუტით გათვალ-
ისწინებულ მოთხოვნებს. იგი დასჯადად აცხადებს მხოლოდ გან-
ზრახ უმოქმედობას და, ამგვარად, არასრულია 1-ლი დამატებითი ოქმით,
ასევე რომის სტატუტით გათვალისწინებული მოთხოვნების თვალ-
საზრისით.

5.6.2 უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი დამთავრებული დანაშაულის სისტემა

უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი დამთავრებული დანა-
შაულის შემთხვევაში კაზუსის ამოხსნის სქემას მოქმედებით ჩადე-
ნილი იგივე დანაშაულის სქემისაგან განასხვავებს შემდეგი თავისე-
ბურებები:

1 ქმედების შემადგენლობა

1. ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

- ქმედების სუბიექტი
(სუბიექტის გარანტის ფუნქცია კანონიდან, ხელშეკრულებიდან
ან წინარე მოქმედებიდან გამომდინარე)
- ქმედების ობიექტი
- ობიექტურად შესაძლებელი მოქმედების შეუსრულებლობა
- ქმედების შედეგი
- მიზეზობრივი კავშირი
(უმოქმედობის პირობებური მიზეზობრიობა, რომელიც არსე-
ბობს იმ შემთხვევაში, თუ საკადდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით
შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული)
- ობიექტური შერაცხვა
- ქმედების შენადგენლობის სხვა ობიექტური ნიშნები

2. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

- განზრახვა (არაბოროტი განზრახვა)
(ქმედების შემადგენლობის ობიექტური ნიშნების მიმართ, მათი
შორის სამართლებრივი გარანტის ფუნქციასთან მიმართებაში)
- სხვა სუბიექტური ნიშნები

II მართლწინააღმდეგობა

ობიექტური და სუბიექტური ნიშნები

(განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი: მოვადულობათა კოლიზია)

III ბრალი

(მოქმედებით ჩადენილი განზრახი დამთავრებული დანაშაულის ანალოგიურად).

შერეული უმოქმედობით შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც განზრახი, ასევე გაუფრთხილებელი დანაშაული.

6. მართლწინააღმდეგობა. მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები

6.1 ზოგადი დებულებები

ჩაქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი მოქმედების ან უმოქმედობის დანაშაულებრივი ხასიათის გამომრიცხველ გარემოებათა ორკვალიან სისტემას. სისხლის სამართლის კოდექსის მე-8 თავი ეძღვნება „მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებს“, ხოლო მე-9 თავი - „ბრალის გამომრიცხველ და შემამსუბუქებელ გარემოებებს“.

ქმედების დანაშაულებრივი ხასიათის გამომრიცხველ გარემოებათა ასეთ დაყოფას არ იცნობდა არც ძველი კოდექსი და არც ქართული სისხლის სამართლის თეორია. მოქმედი კოდექსის ამოქმედებამდე მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებს ეწოდებოდათ საზოგადოებრივი საშიშროების გამომრიცხველი გარემოებანი (იხ. *ო. შავუელიძე, ლ. სურგულაძე*, საზოგადოებრივი საშიშროების გამომრიცხველი გარემოებანი სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, 1988). ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი კი, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის პირობებში, ბრალის შესახებ ნორმატიული მოძღვრების არარსებობის ვითარებაში, ქართულ სისხლის სამართალში დღეს წარმოდგენილი სახით არ არსებობდა.

გასული საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს *ოთარ გამყრელიძე*მ ჩაქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შემუშავების დროს წარმოადგინა ზოგადი ნაწილის ალტერნატიული პროექტი (იხ. *ო. გამყრელიძე*, ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის, 1998, გვ. 267-284), რომელშიც, გერმანული სისხლის სამართლის ანალოგიურად, ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში შემოგვთავაზა ასეთი ორკვალიანი დაყოფა, რაც აისახა კიდევ მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსში. იგივე პოზიციას გამოხატავს ჩემი დისერტაცია (იხ. *M. Turava*, Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs, 1998, გვ. 258).

არსებობს ორი სახის მართლწინააღმდეგობა: უორმალური და მატერიალური.

სახელმწიფოში მართლწესრიგის უზრუნველყოფის მიზნით კანონმდებელი ადგენს ზოგადი ხასიათის ქცევის სავალდებულო წესებს. ზოგიერთი მათგანი არის ამკრძალავი (მაგალითად, ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის აკრძალვა მკვლელობის შემადგენლობაში, სსკ-ის 108-ე მუხლი) ან მავალდებელი (მაგალითად, გადაუდებელი დახმარების გაწევის ვალდებულება დაუხმარებლობის შემადგენლობაში, სსკ-ის 129-ე მუხლი). ეს აკრძალვები და ვალდებულებუ-

ბი ქმედების შემადგენლობათა ფორმით მოცემულია სისხლის სა-
მართლის კოდექსის კერძო ნაწილში. სწორედ ამ შემადგენლობათა
განხორციელება, მაშასადამე, მათი შესაბამისი ქმედების შესრულებ-
წარმოადგენს ფორმალურ მართლწინააღმდეგობას.

ფორმალურად მართლსაწინააღმდეგო მოქმედება ან უმოქმე-
დობა იმავდროულად ყოველთვის არ წარმოადგენს სისხლისსამართ-
ლებრივ უმართლობას, ვინაიდან არსებობს მთელი რიგი გარემოებე-
ბი, რომელთა არსებობის შემთხვევაში ქმედების შემადგენლობის
შესაბამისი მოქმედების ან უმოქმედობის განხორციელება არ შეი-
ძლება მიჩნეულ იქნეს მართლწესრიგის ხელყოფად (ე.წ. მართლწი-
ნააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები).

ვინც ადამიანს განზრახ სიცოცხლეს მოუსპობს, მოქმედებს
ფორმალურად მართლსაწინააღმდეგოდ, მაგრამ თუ ეს ქმედება განხ-
ორციელდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში, როცა პირი
თავს იცავდა ყაჩაღური თავდასხმისაგან, იგი უნდა ჩაითვალოს მარ-
თლზომიერად. ყაჩაღობის მსხვერპლი არ მოქმედებს მატერიალურად
მართლსაწინააღმდეგოდ. ქმედება მხოლოდ მაშინ არის მატერიალუ-
რად მართლსაწინააღმდეგო, როცა იგი მართლწინააღმდეგობის გა-
მომრიცხველი არცერთი გარემოებით არ შეიძლება იქნეს გამართლე-
ბული. სისხლისსამართლებრივი უმართლობა არსებობს სწორედ
მხოლოდ მატერიალური მართლწინააღმდეგობის განხორციელების
შემთხვევაში.

მაშასადამე, დანაშაულის ორი ნიშნის - ქმედების შემადგენ-
ლობისა და მართლწინააღმდეგობის - არსებობა ერთობლიობაში
ნიშნავს სისხლისსამართლებრივი უმართლობის განხორციელე-
ბას. (ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში სისხლისსამართ-
ლებრივი უმართლობის ცნებაზე იხ. *ო. გამყრელიძე*, სისხლისსა-
მართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დას-
ჯადობის საფუძველი, 1989, გვ. 124-138).

განზრახი მკვლელობის ყველა შემადგენლობას, როგორც ძირ-
ითადს (სსკ-ის 108-ე მუხლი), ასევე კვალიფიციურსა (სსკ-ის 109-ე
მუხლი) და პრივილეგიურს (სსკ-ის 110-114 მუხლები), აერთიანებთ
ერთი საერთო - მკვლელობის უმართლობა, მიუხედავად იმისა, რომ
ისინი სისხლის სამართლის კოდექსის სხვადასხვა მუხლებით არის
გათვალისწინებული.

უმართლობის საკითხის გარკვევას მნიშვნელობა აქვს, მაგალი-
თად, თანამონაწილის (ორგანიზატორი, წამქეზებელი, დამხმარე) დას-
ჯადობისათვის, რადგან თანამონაწილშემოქმედის დასჯადობის
საშუამშენი თანამონაწილის მიერ ამსრულებელთან ერთად პრ-
თიანი სისხლისსამართლებრივი უმართლობის შესრულება
თანამონაწილე შეიძლება დაისაჯოს სხვა მუხლით ან მუხლის
ნაწილით, ვიდრე ამსრულებელი, მაგრამ აუცილებლად მხოლოდ ამ-
სრულებელთან ერთიანი უმართლობისათვის. ასე, მაგალითად, დედა,

რომელმაც მოკლა თავისი ასალშობილი ეშობიარობისას, შეიძლება დაისაჯოს სსკ-ის 112-ე მუხლით, როგორც ამსრულებელი („დედის მიერ ასალშობილის განზრახ მკვლელობა“). ხოლო მისი და, რომელმაც დედას აღუძრა შეილის მკვლის განზრახვა, - როგორც წამქეზებელი, სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული ქმედებისათვის - „განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებაში“, კერძოდ, დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ.

მართლსაწინააღმდეგო შეიძლება იყოს მხოლოდ ადამიანის ქცევა. ცხოველებისა და ბუნების მოვლენებისაგან მომდინარე საფრთხე, რომელმაც ადამიანის ნების ან წინდახედულობის ნორმის დარღვევით გამოწვეული დაუდევრობის გარეშე გამოიწვია სისხლის სამართლით დაცული სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა, არ შეიძლება წარმოადგენდეს მართლსაწინააღმდეგოს.

ქმედების მართლწინააღმდეგობა აუცილებლად ობიექტურად უნდა არსებობდეს. თუ პირი მხოლოდ მის წარმოდგენაში ფიქრობს, რომ ის მართლსაწინააღმდეგოდ მოქმედებს, სინამდვილეში კი, მისი ქმედება რეალურად ასეთს არ წარმოადგენს, ის ჩადის მხოლოდ მოჩვენებით დანაშაულს, რისთვისაც იგი საერთოდ არ დაისჯება.

ზოგჯერ შეიძლება პირმა დაარღვიოს კანონი ან სხვა ნორმატიული აქტი და, მიუხედავად ამისა, მისი მოქმედება მაინც ჩაითვალოს მართლზომიერად. მაგალითად, ა-მ დაარღვია ცეცხლსასროლი იარაღის ტარების წესები და მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმისაგან აუცილებელი მსოფრიების მდგომარეობაში თავი დაიცვა ისეთი იარაღით, რომლის ტარების უფლებაც მას არ ჰქონდა. მიუხედავად ამისა, მისი მოქმედება თავდაცვის ნაწილში მართლზომიერია. მას შეიძლება მხოლოდ იარაღის უკანონო ტარებისათვის დაეკისროს პასუხისმგებლობა (სსკ-ის 236-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების საფუძველზე პირის გათავისუფლება ნიშნავს მის გაზრთვებას, ვინაიდან სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 28-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტისა და 504-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, მართლწინააღმდეგობის არარსებობა გამამართლებელი განაჩენის დადგენის საფუძველია, ხოლო ბრალის გამომრიცხველი გარემოების საფუძველზე პირის გათავისუფლება ნიშნავს მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების პატიებას. ბრალის არარსებობის შემთხვევაში, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 28-ე მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივი დევნა არ დაიწყება, ხოლო დაწყებული შეწყდება არამარეაბილიტირებელი საფუძველით. ეს ეხება როგორც ბრალის გამომრიცხველ ისეთ გარემოებას, როგორიცაა შეურაცხაობა ასაკისა გამო, ასევე სსკ-ის 36-38-ე მუხლებით გათვალისწინებულ გარემოებებს.

მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის დროს ფსიქიკურ ავადმყოფი პირის მიმართ გამოიყენება სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება, მაგრამ 2007 წლის 3 ივლისის საქართველო კანონის ამოქმედების შემდეგ იგი უკვე აღარ წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივ იძულებით ღონისძიებას. ამ კანონით, სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამოღებულ იქნა მთლიანი მე-6 კარი („სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების სახეები, მათი გამოყენების საფუძველი და წესი“).

ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა, თუ სახეზე არ არის მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი რომელიმე აღიარებული გარემოება. მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი კანონისმიერი გარემოებებია: აუცილებელი მოგერიება (სსკ-ის 28-ე მუხლი), დამნაშავეს შეპყრობა (სსკ-ის 29-ე მუხლი), უკიდურესი აუცილებლობა (სსკ-ის 30-ე მუხლი), მართლზომიერი რისკი (სსკ-ის 31-ე მუხლი), ხოლო სსკ-ის 32-ე მუხლი ითვალისწინებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ზეკანონურ გარემოებებს.

ქმედების შემაღგენლობის განხორციელება, როგორც წესი, გულისხმობს ქმედების მართლწინააღმდეგობას, მაგრამ განსაკუთრებულ შემთხვევაში, როცა სახეზე გვაქვს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ერთ-ერთი გარემოება, მიუხედავად ქმედების შემაღგენლობის განხორციელებისა, ქმედება მართლზომიერია.

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების არსებობა ნიშნავს:

(ა) *ქმედების ჩადენი პირისათვის*: მას არ ეკისრება როგორც სასჯელი, ასევე სხვა სისხლისსამართლებრივი იძულებითი ღონისძიება, ვინაიდან სასჯელისაგან განსხვავებით, ამ ღონისძიებების დაკისრებისათვის აუცილებელია მინიმუმ ქმედების შემაღგენლობის მართლსაწინააღმდეგოდ განხორციელება. აღნიშნული ყოველთვის არ გამორიცხავს ზიანის მართლზომიერად მიმყენებლისათვის სამოქალაქო სამართალწარმოების გზით ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას. ასე, მაგალითად, აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში დამდგარი ზიანი, კერძოდ, ხელმოფისათვის მიყენებული დაზიანება არ ანაზღაურდება (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 116-ე მუხლი), ხოლო აგრესიული ანუ თავდასხმითი უკიდურესი აუცილებლობით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების დაკისრება ზიანის მიმყენებლისათვის ნებადართულია (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 117-ე მუხლი);

(ბ) *თანამონაწილისათვის*: იგი არ შეიძლება დაისაჯოს, რადგან დასჯადი თანამონაწილეობა შეიძლება მხოლოდ განზრახი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში (თანამონაწილეობის ე.წ. აქტიური თეორია);

(გ) დაზარალებულისათვის: მას არა აქვს მართლზომიერი ქმედების მიმართ აუცილებელი მოგერიების უფლება. თვით დაზარალებულის მოქმედება იქნება მართლსაწინააღმდეგო, თუ ის მართლზომიერი ქმედებისაგან დაიცავს თავს და ამით სამართლებრივ სიკეთეს დააზიანებს.

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებთან შედარებით ბრალის გამომრიცხველი გარემოებების არსებობის დროს გვაქვს განსხვავებული მდგომარეობა:

(1) მართლსაწინააღმდეგოდ, მაგრამ არაბრალეულად მოქმედი პირის მიმართ შეიძლება იძულებითი ღონისძიების გამოყენება, ვინაიდან მისი მოქმედება მართლსაწინააღმდეგოა, მიუხედავად იმისა, რომ მის მიმართ არ შეიძლება სასჯელის გამოყენება;

(2) არაბრალეული ქმედების ჩადენაში თანამონაწილეობა დასჯადია (თანამონაწილეობის ე.წ. ლიმიტირებული აქცესორული-ბა). თანამონაწილეობის დასჯადობისათვის აუცილებელი და საკმარისია ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი და მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა ამსრულებლის მიერ. თუ არ არის ჩადენილი ძირითადი ქმედება მართლსაწინააღმდეგოდ, მაშინ არც ორგანიზატორი, წამქეზებელი და დამხმარე დაისჯებიან, ხოლო ამსრულებლის მიერ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების, თუნდაც არაბრალეულად, ჩადენის შემთხვევაში თითოეული მონაწილე (ამსრულებელი და თანამონაწილე) პასუხს აგებს საკუთარი ინდივიდუალური ბრალისათვის.

(3) არაბრალეულად მოქმედი პირის (მაგალითად, სულით ავადმყოფის) თავდასხმის მოგერიება აუცილებელი მოგერიებით დასაშვებია. იძულებითი საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა, მართალია, გამორიცხავს ბრალს (სსკ-ის 38-ე მუხლი) და არა მართლწინააღმდეგობას, მაგრამ აუცილებელი მოგერიების უფლება შეზღუდულია იძულებით მოქმედი პირის აშკარა არაბრალეულობის შემთხვევაში. მაგალითად, ა. სიცოცხლის მოსპობის რეალური მუქარით აიძულებს ბ.-ს, მოკლას გ. ორივე, როგორც ა., ასევე ბ., მოქმედებენ არამართლზომიერად, რის გამოც წარმოიშობა მათ მიმართ აუცილებელი მოგერიების უფლება. ამასთან, შესაძლებელია, ბ.-ს მოქმედება გარკვეულ შემთხვევაში ჩაითვალოს საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში ჩადენილად (სსკ-ის 38-ე მუხლი). მართალია, ასეთი მდგომარეობა არ გამორიცხავს აუცილებელი მოგერიების უფლებას, რადგან თვით იძულებით მოქმედი არის საფრთხის წყარო, მაგრამ თუ ეს შესაძლებელი და ეფექტურია თავდაცვის მიზნის მისაღწევად, აუცილებელი მოგერიების უფლება უნდა განხორციელდეს არა ბ.-ს, არამედ ა.-ს მიმართ. ამ შემთხვევაში არსებობს აუცილებელი მოგერიების უფლების შეზღუდვის სოციალურ-ეთიკური ფარგლები.

თანამდევი შედეგით კვალიფიცირებული განზრახი დელიქტის დროს (სსკ-ის მე-11 მუხლი), სადაც ქმედება განზრახ სორციელდება,

სოლო შედეგი გაუფრთხილებლობით დგება, განზრახი ქმედების მართლზომიერების დროს გაუფრთხილებელი შედეგიც მართლზომიერად უნდა ჩაითვალოს. ეს საკითხი აქტუალურია არა მარტო აუცილებელი მოგერიების, არამედ ასევე სხვა გარემოებებისთვისაც (მაგალითად, დაზარალებულის თანხმობის შემთხვევაში, როცა იპყრაციის დროს გაუფრთხილებლობით პაციენტის სიკვდილი დადგება).

6.2 მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ბარემოების სტრუქტურა

მართლწინააღმდეგობა ობიექტური კატეგორიაა, რომელიც პირს სუბიექტურადაც უნდა ჰქონდეს შეცნობილი. ეს იმას ნიშნავს, რომ, მაგალითად, აუცილებელი მოგერიების დროს თავდასხმა უნდა იყოს ობიექტურად, რეალურად საშიში და, ამასთან, მომგერიებელს სუბიექტურად უნდა ჰქონდეს თავდაცვის მიზანი. ობიექტური და სუბიექტური მომენტების ერთობლიობა განსაზღვრავს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ სხვა გარემოებათა წინაარსსაც, რის გამოც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ყველა გარემოებას აქვს ერთნაირი ძირითადი სტრუქტურა, რომელიც გულისხმობს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ობიექტური და სუბიექტური ნიშნების ერთობლიობას.

ძველი კლასიკური სისტემითა და უმცირესობის პოზიციით, არ არსებობს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების სუბიექტური ელემენტები. ამ თეორიით, მაგალითად, თუ პირი ობიექტურად თავს იცავს რეალური ხელყოფისაგან, იგი იმყოფება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში, მიუხედავად იმისა, მას სუბიექტურად შეცნობილი აქვს თუ არა მისი ეს მდგომარეობა.

ამ პოზიციას არ შეიძლება დაეთანხმო, რადგან მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების სუბიექტური ნიშნის არსებობის გარეშე არ არსებობს გამართლება.

ერთი შეხედულებით, იმ შემთხვევაში, როცა პიროვნებას სუბიექტურად არა აქვს შეცნობილი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების ვითარების არსებობა, იგი დაისჯება დამთავრებული დანაშაულისათვის, სოლო მეორე შეხედულებით, რომელსაც არაერთი მეცნიერი უჭერს მხარს, ამ შემთხვევაში ობიექტურად არსებული მართლზომიერი ვითარებისა გამო, უნდა მოხდეს მცდელობის ანალოგიის გამოყენება. ამ უკანასკნელ პოზიციას მხარს უჭერენ ისეთი ცნობილი მეცნიერები, როგორიცაა, მაგალითად, *ჰანს-ჰაინრიხ იეშეკი, თომას ვაიგენდი* (იხ. H.-H. Jescheck / T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 329-330), *გიუნთერ იაკობი* (იხ. G. Jakobs, Strafrecht, Allgemeiner Teil, მე-2 გამოცემა, 1993, გვ. 361) და სხვები.

ამ პოზიციისაგან განსხვავებით, მიმჩნია, რომ მართლზომიერების კითარების სუბიექტურად შეცნობის გარეშე არ არის შესრულებული გამართლებისათვის აუცილებელი წინაპირობები, რადგან პირი მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების ვითარების ცოდნისა და თავდაცვის მიზნის გარეშე, რის გამოც დამთავრებული დანაშაულის მართლწინააღმდეგობა სახესხუა.

მოწინააღმდეგე პოზიციის მიმდევრები სუბიექტური ელემენტის კომპენსაციას ნაწილობრივ მართლზომიერების ობიექტური მდგომარეობით ახდენენ, რის გამოც ანალოგიით მცდელობის კონსტრუქციას იყენებენ, რის შედეგადაც, შედეგის ობიექტურ შერაცხვას არ ახდენენ. ასეთ სისხლისსამართლებრივ ფიქციას არ ვეთანხმები და თეორიულად უფრო დასაბუთებულად მიმჩნია პირველი პოზიციის წარმომადგენლების აზრი.

ვინც პირველ პოზიციას უჭერს მხარს, კაზუსის ამოხსნის დროს უნდა გამოიყენოს დამთავრებული განზრახვი დანაშაულის ამოხსნის ძირითადი სქემა, ხოლო მეორე პოზიციის მიმდევრებმა კაზუსის ამოხსნა უნდა დაიწყონ ძირითადი სქემით, ხოლო შემდეგ, როცა მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე დაადგენენ სუბიექტური ელემენტის არარსებობას, უნდა გადავიდნენ მცდელობის დასაბუთებაზე.

ისმის კითხვა: როგორია თვით მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების სუბიექტური ელემენტის სტრუქტურა, მაგალითად, საკმარისია მხოლოდ იმის ცოდნა, რომ არსებობს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა, თუ ასევე საჭიროა თავდაცვის სურვილი?

ავტორთა დიდი ნაწილი საკმარისად მიიჩნევს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ობიექტური სიტუაციის მხოლოდ ცოდნას (იხ. *K. Kühl, Strafrecht, AT*, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ. 110). ავტორთა მეორე ჯგუფი სამართლიანად არ ეთანხმება ამ პოზიციას და კოგნიტიური ელემენტთან (ცოდნა) ერთად აუცილებლად მიიჩნევს ვოლუნტატიური ელემენტის (ნებელობა: თავდაცვის სურვილი) არსებობას. მაშასადამე, ამ შეხედულებით, განზრახვის ანალოგიურ სტრუქტურასთან გვაქვს საქმე (იხ. *J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT*, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 97).

არ არსებობს გამართლება არა მარტო გამართლების სუბიექტური ელემენტის არარსებობის, არამედ ასევე მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ობიექტური შემადგენლობის არსებობის გარეშე. თუ, მაგალითად, პირი ფიქრობს, რომ იმყოფება აუცილებელი მოგერიების სიტუაციაში და იგერიებს თავდაშსხმელს, რომელიც მისი წარმოდგენით საფრთხეს უქმნის მის ან სხვის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, სინამდვილეში კი, არ არსებობს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა ან აუცილებელი მდგომარეობით გამოწვეული მოქმედება, აუცილებელი მოგერიება გამოირიცხება. ასეთი ქმედება არის მართლწინააღმდეგო. ასეთ შემთხვევაში ბრალის ეტაპზე უნდა 'შემოწ'

Our Time Is Running Out...

მდეს ე.წ. შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ვითარების უაქტობრივ მხარესთან დაკავშირებით (მაგალითად, ე.წ. მოხვედრითი მოგერიების დროს).

მიმოხილვაში წარმოდგენილი თვალსაზრისის მიხედვით, აღნიშნულის შემოწმება უნდა მოხდეს არა ე.წ. განზრახვის თეორიის არამედ - ბრალის თეორიის საფუძველზე, რის შესახებაც საუბარი იქნება ბრალის ეტაპზე შეცდომის პრობლემატიკის განხილვის დროს.

6.3 მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ბარემოებების კლასიფიკაცია

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები, უპირველეს ყოვლისა, მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსში და წარმოადგენს ისეთ გარემოებებს, რომლებიც მიმართულია სამართლებრივ სიკეთის ობიექტური, რეალური დაცვისაკენ.

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები შეიძლება დაიყოს შემდეგ ჯგუფებად:

(1) უკიდურესი მდგომარეობით გამოწვეული ბარემოებები:

- ა) აუცილებელი თვითდაცვა აუცილებელი მოგერიების დროს;
- ბ) აუცილებელი დახმარება აუცილებელი მოგერიების დროს;
- გ) დევნისური უკიდურესი აუცილებლობა;
- დ) აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობა.

(2) ღირებულებათა კოლიზია ინტერესთა კოლიზიის ბარემო:

- ა) დაზარალებულის თანხმობა;
- ბ) დაზარალებულის სავარაუდო თანხმობა;
- გ) სამედიცინო სამკურნალო ხელყოფა;
- დ) აღმზრდელობითი ხასიათის ხელყოფა.

(3) მოვალეობათა კოლიზია;

(4) სამოხელეო და სხვა სამსახურებრივი ვალდებულებების შესრულება;

(5) დამნაშავის და სხვა პირთა შეპყრობა (დაკავება), დაკავშირება.

(არა იდენტური, მაგრამ ანალოგიური კლასიფიკაცია იხ. წიგნში: H. Fuchs, Österreichisches Strafrecht, AT I, მე-6 გამოცემა, 2004, გვ. 123).

მართლწინააღმდეგო ქმედება ეწინააღმდეგება არა მხოლოდ პოზიტიური სამართლის (კანონის) ნორმებს, არამედ კულტურისა და ზნეობის ნორმებს, ანუ ცივილიზებული საზოგადოების გაბატონებულ სამართლებრივ შეხედულებებს.

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები მოცემულია არა მხოლოდ სისხლის სამართალში ან დაწერილ პოზიტიურ სამართალში.

თუკი ამა თუ იმ ქმედებას საკონსტიტუციო, საპროცესო, ადმინისტრაციული ან კერძო სამართალი მართლწომიერად აცხადებს, არ შეიძლება იგივე ქმედება სისხლის სამართლის თვალსაზრისით მართლსაწინააღმდეგო იყოს.

არასისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობის აღიარება გამოჰდინარეობს სამართლებრივი სისტემის ერთიანობის პრინციპიდან, რასაც ასევე შეესაბამება მართლწინააღმდეგობის არა ეჭრო, სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობის სახით, არამედ ზოგადსამართლებრივი კატეგორიის სახით წარმოდგენა.

პრობლემაური და საკამათოა საკითხი იმის შესახებ, სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებსა და სისხლისსამართლებრივ გამართლებას აქვთ თუ არა იგივე მნიშვნელობა სამართლის სხვა დარგებში, მაგალითად, ადმინისტრაციულ სამართალში.

გარდა დაწერილი სამართლისა, მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები შეიძლება გვექონდეს ადათობრივი (ჩვეულებითი) სამართლის სახით, რასაც სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა აქვს. მაგალითად, დაზარალებულის თანხმობა, ასევე მასწავლებლისა და აღმზრდელის აღსაზრდელისადმი პედაგოგიურ-აღმზრდელობითი თვალსაზრისით ზემოქმედება ცემის, თავისუფალი გადაადგილების უფლების შეზღუდვის და ა.შ. სახით.

ამ უკანასკნელმა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველმა ადათობრივ-სამართლებრივმა გარემოებამ ათწლეულების მანძილზე საზოგადოების განვითარებასთან ერთად განიცადა ევოლუცია.

თუ პირი ცდება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების არსებობასთან დაკავშირებით, იგი შეიძლება დაისაჯოს მხოლოდ გაუფრთხილებელი დანაშაულის ჩადენისათვის, მაგალითად, მოჩვენებითი მოგერიების დროს.

ზოგიერთი დანაშაულის საკანონმდებლო კონსტრუქციაში მოხსენიებულია სიტყვა: მართლწინააღმდეგობა. მაგალითად, სსკ-ის 177-ე მუხლში „ქურდობა“ განმარტებულია, როგორც სხვისი მოძრავი ნივთის ფარული დაუფლება *მართლწინააღმდეგო* მისაკუთრების მიზნით. ისმის კითხვა: სიტყვა „მართლწინააღმდეგობა“ ასეთ შემადგენლობებში წარმოადგენს ქმედების შემადგენლობის ნეგატიურ ნიშანს, თუ ამ ნიშანზე მინიშნება არის კანონმდებლის ზოგადი მითითება, რომელსაც ქმედების შემადგენლობის დადგენისათვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს? ვფიქრობ, ეს უკანასკნელი პოზიცია არის სწორი, რის გამოც ასეთ შემადგენლობებში, მიუხედავად კერძო ნაწილის კონკრეტულ ნორმაში მითითებისა, ქმედების შემადგენლობის უბრალოდ არ უნდა მოხდეს მართლწინააღმდეგობის შემოწმება.

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებს შორის არსებობს რანგირება. აუცილებელი მოგერიება არის სპეციალური

უკიდურეს აუცილებლობასთან შედარებით. უმოქმედობით ჩადენილ დელიქტებში მართლზომიერ მოვალეობათა კოლიზიას აქვს უპირატესობა, ყიდრე მართლზომიერ უკიდურეს აუცილებლობას.

6.4 პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოებები საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის მიხედვით

როგორია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან განმათავისუფლებელი გარემოებები საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის მიხედვით?

საერთაშორისო სისხლის სამართალში ასეთ გარემოებათა შემოღება მოხდა სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს სტატუტით. ამასთან, იგი არ ახდენს პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებათა დაყოფას მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველ გარემოებადად.

რომის სტატუტის 31-ე მუხლი ეძღვნება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლების საფუძვლებს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციის ფარგლებში. სტატუტით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობისაგან განმათავისუფლებელ გარემოებათა დიდი უმრავლესობა ასევე აღიარებულია უმრავლეს ეროვნულ სამართლებრივ სისტემებში, ასევე ადრეულ საერთაშორისო სისხლის სამართალში. ამასთან, სახელმწიფოებს შეუძლიათ, სრულ შესაბამისობაში მოიყვანონ თავიანთი კანონმდებლობა რომის სტატუტის დებულებებთან, თუმცა სტატუტი ამ ვალდებულებას არ აკისრებს სახელმწიფოებს, მაგრამ ეს უნდა მოხდეს სამართალწარმოების უნიფიკაციის მიზნით. ეროვნული სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოებები პირს არ უნდა აძლევდნენ საშუალებას, თავიდან აიცილოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ქმედებისათვის, რაც სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს სტატუტით დანაშაულად არის გამოცხადებული.

პირის დასჯადობის გამომრიცხველი გარემოებები მოცემულია რომის სტატუტის 26-ე, 27-ე, 29-ე და 31-ე-33-ე მუხლებში.

სტატუტი, ერთი მხრივ, ადგენს, რომ სასამართლოს არა აქვს არავითარი იურისდიქცია იმ პირის მიმართ, ვინც ქმედების ჩადენის დროს 18 წლის ასაკს არ იყო მიღწეული (განსჯადობა ბრალუხნარანობიდან გამომდინარე, 26-ე მუხლი). მეორე მხრივ, გამართლებისა და პატიების გარემოებების სახით, სტატუტის 31-ე-33-ე მუხლებში, ყოველგვარი დიფერენციაციის გარეშე, მოცემულია აუცილებელი მოგერიების (31-ე მუხლის I აბზაცის „c“ ქვეპუნქტი), იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობის (31-ე მუხლის I აბზაცის „d“ ქვეპუნქტი), სუღიერი ავადმყოფობისა და სიმთვრალისა გამო არაბრალუხნარი-

ანობის (31-ე მუხლის I აბზაცის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტები), ფაქტო-გრივი და სამართლებრივი შეცდომის (32-ე მუხლი), ბრძანების შეს-რულების (33-ე მუხლი) სამართლებრივი შედეგები. ამასთან, სისხ-ლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციაში შემავალ დანაშაულებზე არ ვრცელდება ხანდაზმულობის ვადების გამოყენების პრინციპი (მუხლი 29-ე), ასევე არავითარი სამსახურე-ბრივი მდგომარეობა ან იმუნიტეტი არ ათავისუფლებს პირს ამ სასა-მართლოს იურისდიქციისაგან (მუხლი 27-ე).

სტატუტის 31-ე მუხლის მე-3 აბზაცი ყურადღებას ამახვილებს პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ ე.წ. ზესტატუტურ გარემოებებზე. მართალია, არ ახდენს დიფერენციაციას მართლწინააღმდეგობის და ბრალის გამომრიცხველ გარემოებებს შორის, მაგრამ უთითებს სტატ-უტის 21-ე მუხლზე, სადაც აღნიშნულია, რომ სტატუტთან ერთად გამოიყენება ეროვნული შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი სისტემებიდან აღებული სამართლის ზოგადი პრინციპები. პასუხ-ისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებათა ორკვალიანი დაყოფა ცნობილია კონტინენტალური ევროპის არაერთი ქვეყნის, მათ შორის - ქართული სისხლის სამართლისთვის. სისხლის სამართლის საერ-თაშორისო სასამართლო უფლებამოსილია, პირის პასუხისმგებლო-ბისაგან გათავისუფლების მიზნით, სწორედ რომის სტატუტის 21-ე მუხლის საფუძველზე გამოიყენოს ნაციონალური სისხლის სამართ-ლის სისტემებით გათვალისწინებული ეს გარემოებები.

6.5 აუცილებელი მობერიება

6.5.1 აუცილებელი მობერიების უფლების სამართლებრივი საფუძველი

აუცილებელი მოგერიების უფლება მოცემულია საქართველოს სისხ-ლის სამართლის კოდექსის 28-ე მუხლში, რომელიც ითვალისწინებს აუცილებელი მოგერიების ორ სახეს: აუცილებელი თვითდაცვა და აუცილებელი დახმარება. კანონმდებელი მათ შორის არ აკეთებს სისხლისსამართლებრივი შედეგების თვალსაზრისით დიდ განსხვავე-ბას. თვითდაცვისაგან განსხვავებით, აუცილებელი დახმარება არის აუცილებელი მოგერიება სხვა პირის დასაცავად.

ორივე შემთხვევას საფუძვლად უდევს ე.წ. დუალისტური პრინ-ციპი, რაც ნიშნავს ინდივიდუალური და ზეინდივიდუალური სა-მართლებრივი სიკეთეების დაცვის მართლზომიერებას. იგი განსხ-ვავდება აუცილებელი მოგერიების ე.წ. მონისტური თეორიისაგან, რომელიც აღიარებს მხოლოდ ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთეების დაცვის შესაძლებლობას აუცილებელი მოგერიების ფარ-გლებში. (შეად. *K. Kühl, Strafrecht, AT*, მე-6 გამოცემა, 2008, გვ. 113, 115).

მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფით შეიძლება საფრთხე შეექმნას არა მარტო ინდივიდუალურ სამართლებრივ სიკეთეს, არამედ ასევე საყოველთაო სამართლებრივ სიკეთეს, რომელიც წარმოადგენს სამართლებრივი მართლწესრიგის არსებობის საფუძველს, რის გამოც, ეფიქრობ, აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ფარგლებში შეიძლება წარმოიშვას სწორედ ასეთი საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთების დაცვის აუცილებლობა და უფლება.

თვითდაცვის პრინციპი, რომელიც წარმოადგენს ინდივიდუალური დაცვის საშუალებას, გულისხმობს, რომ ხელყოფილ ინდივიდს აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებში თავისი ხელყოფილი სიკეთეები შეუძლია თვითონ დაიცვას.

საყოველთაო (არაინდივიდუალური) სამართლებრივი სიკეთების დაცვის დროს აუცილებელი მოგერიება მიზნად ისახავს დაიცვას სამართალი უმართლობის წინააღმდეგ.

აუცილებელი მოგერიების დროს პირი აზიანებს ხელმოყოფს, რომელმაც მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმა განახორციელა სამართლებრივი სიკეთის დასაზიანებლად. თავდაცვის მიზანია მოგერიების ან სხვა პირის სამართლებრივი სიკეთის დაცვა. მოგერიებულს უფლება აქვს, დააზიანოს ხელმოყოფი იმის მიუხედავად, შეუძლია თუ არა მას სხვაგვარად აიცილოს ხელყოფა.

6.5.2 აუცილებელი მოგერიების სტრუქტურა და შინაარსი

აუცილებელი მოგერიების სტრუქტურა ასეთია: იგი შედგება სამი ნიშნისაგან: უკიდურესი მდგომარეობა, უკიდურესობით გამოწვეული მოქმედება და თავდაცვის სურვილი. ზოგჯერ არსებობს აუცილებელი მოგერიების მეოთხე პირობაც. იგი მდგომარეობს გარკვეულ შემთხვევებში აუცილებელი მოგერიების უფლების. სოციალურ-ეთიკურ შეზღუდვაში (მაგალითად, ხელყოფის მცირე მნიშვნელობის დროს – ხეხილის ბაღში ეაშლის მოპარვა).

1. აუცილებელი მოგერიების პირველი ნიშანია: უკიდურესი მდგომარეობა, რომელიც შედგება სამი კომპონენტისაგან:

(1) სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა;

(2) ხელყოფის იმწუთიერობა;

(3) ხელყოფის მართლწინააღმდეგობა, რაც, შესაბამისად, გულისხმობს ხელყოფის რეალურ (ობიექტურ) ხასიათს.

განვიხილოთ ეს კომპონენტები ცალ-ცალკე:

(1) აუცილებელი მოგერიების დროს ყოველთვის სახეზეა სამართლებრივად დაცული სიკეთის ან ინტერესის ხელყოფა, რომელიც ადამიანის აქტიური ან (მოვალეობის შეუსრულებლობაში გამოხატული) პასიური ქცევით – მოქმედებით ან უმოქმედობით არის გამოწვეული. ასევე შესაძლებელია აუცილებელი მოგერიება „გაუფრთხილებ“

ლი" ხელყოფის წინააღმდეგ. უგარგისი მცდელობა არ წარმოადგენს ხელყოფას და არ წარმოშობს აუცილებელი მოგერიების უფლებას, რადგან სამართლებრივ სიკეთეს ხელყოფა ობიექტურად არ ემუქრება.

შესაძლებელია, ხელყოფა არ წარმოადგენდეს დანაშაულს ან მოგერიების ეტაპზე ჯერ კიდევ არ წარმოადგენდეს სისხლის სამართლის წესით დასჯად ქმედებას, მაგრამ მისი მოგერიება მაინც ჩათვალოს აუცილებელ მოგერიებად. მაგალითად, დანაშაულს არ წარმოადგენს მცირე მნიშვნელობის ზიანი (სსკ-ის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილი) ან არ არის დასჯადი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომხადება. პირს ასეთ შემთხვევებშიც წარმოეშობა თანაზომიერი აუცილებელი მოგერიების უფლება, ამასთან, დაცული უნდა იყოს მისი სოციალურ-ეთიკური შეზღუდვები. მაგალითად, სსკ-ის 160-ე მუხლით გათვალისწინებული ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის დარღვევის მომხადება, ჩადენილი პირის ან პირთა ჯგუფის მიერ, არ წარმოადგენს სისხლის სამართლის წესით დასჯად ქმედებას, მაგრამ ეინიდან მართლწინააღმდეგობა გაგებული უნდა იქნეს არა როგორც ვიწროდ გაგებული სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობა, არამედ იგი მართლწინააღმდეგობის ერთიანობიდან გამომდინარე, მოიცავს მთლიან მართლწესრიგს. ასეთ შემთხვევაშიც არა ყოველთვის, მაგრამ კონკრეტული საფრთხის არსებობის შემთხვევაში აუცილებელი მოგერიების უფლება წარმოიშობა და მართლწომიერი. მაგალითად, სადავოა, კიბის მძვგმა ბინაში ან სხვა მფლობელობაში შესასვლელად, რათა მფლობელის ნების საწინააღმდეგოდ დაესწრო იქ მიმდინარე ღონისძიებას, წარმოადგენს დანაშაულის მომხადებას თუ მცდელობას. ორივე შემთხვევაში წარმოიშობა აუცილებელი მოგერიების უფლება მართლწომიერების სხვა პირობების დაცვით.

(2) ხელყოფა უნდა იყოს იმწუთიერი, მაშასადამე, უშუალოდ დაწყების პროცესში, უკვე დაწყებული ან ჯერ კიდევ მიმდინარე. ეს ნიშნავს იმას, რომ ე.წ. პრევენციული აუცილებელი მოგერიება არ არის ნებადართული, რადგან ხელყოფა არ არის იმწუთიერი. ასევე იმწუთიერი არ არის დამთავრებული ხელყოფა. სადავოა, დამთავრებულია თუ არა ხელყოფა და, შესაბამისად, არსებობს თუ არა აუცილებელი მოგერიების უფლება დანაშაულის შემადგენლობის ყველა ნიშნის შესრულების შემდეგ.

მართლწინააღმდეგო ხელყოფა გრძელდება და აუცილებელი მოგერიების უფლება არსებობს მანამ, სანამ, მიუხედავად დანაშაულის იურიდიულად დამთავრებისა (თავდასხმა ყაჩაღობის მიწნით, სსკ-ის 179-ე მუხლი), სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება ჯერ კიდევ შეიძლება გაღრმავდეს. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის იურიდიული დამთავრება და რეალური დასრულება არ ემთხვევა ერთმანეთს, რის გამოც აუცილებელი მოგერიების უფლება დანაშაულის რეალურად დასრულებამდე არსებობს.

საქართველოს სსსრ-ის სამართლის კოდექსის 28-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, ხელმყოფის დაზიანება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფით წარმომადგენელ ქონების ან სხვა სამართლებრივი სიკეთის დასაბრუნებლად მართლწინამიერია იმ შემთხვევაშიც, თუ ეს მოხდა უშუალოდ ხელმყოფის ხელში ან სიკეთის გადასცემისთანავე და თუ მისი დაუყოვნებლივ უკან დაბრუნება ჯერ კიდევ შეიძლება. მაგალითად, ცხელ კვალზე დაპატიჟების დევნა ნიუთის დასაბრუნებლად ხელყოფა ასევე წარმოადგენს იმწუთიერს მისი გაჩვენებადობის დროს, თუ არსებობს დაზიანების მიმყენებელი ქმედების მაშინვე კვლავ განმეორების რეალური საშიშროება.

(3) ხელყოფა ასევე უნდა იყოს მართლსაწინააღმდეგო, რომელიც გულისხმობს, რომ იგი ეწინააღმდეგება ცივილიზებულ სახელმწიფოთა კულტურის ნორმებით დადგენილ მართლწესრიგს. იგი უნდა იყოს ობიექტური (რეალური) და არა მხოლოდ მომგერიებლის წარმოდგენაში არსებული. ხელყოფის მართლწინააღმდეგობა, ბუნებრივია, გულისხმობს მას ობიექტურ (რეალურ) ხასიათს, მაგრამ ამ უკანასკნელზე ხაზგასმით მითითება იმ მიზანს ემსახურება, რომ მოხდეს აუცილებელი მოგერიების მოწვევებითი მოგერიებისაგან გამიჯვნა, როგორც მისგან განსხვავებული მოვლენა. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 116-ე მუხლი, რომელიც ეძღვნება აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში მიყენებულ ზიანს, მე-2 ნაწილში აუცილებელ მოგერიებას განსაზღვრავს სწორედ როგორც თავდაცვას რეალური მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის მოსაგერიებლად, ე.ი. ერთდროულად კომულაციურად ცალ-ცალკე ასახელებს თავდასხმის რეალურობასა და მართლწინააღმდეგობას.

ხელყოფის მართლწინააღმდეგობა შეიძლება განხილულ იქნეს ორი სხვადასხვა: ხელმყოფის ან ხელყოფის მომგერიებლის პოზიციიდან. ავტორთა ერთი ჯგუფი მხარს უჭერს უფრო თანამედროვე პირველ პოზიციას, თუმცა მეორე პოზიციასაც ჰყავს ავტორიტეტული მიმდებრები, მაგალითად, *ჰანს-ჰაინრიხ იეშეკი*. (აუცილებელი მოგერიების ცნების შესახებ შეად. *H.-H. Jescheck. T. Weigend. Lehrbuch des Strafrechts, AT*, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 338-344).

პირველი პოზიციის მიხედვით, ყოველი ხელყოფა მართლსაწინააღმდეგოა, თუ იგი არღვევს ნებისმიერ სამართლებრივ ნორმას და მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი რომელიმე ნორმით არ არის გაბათილებული. ხელმყოფი მოქმედებს მართლსაწინააღმდეგოდ, თუ მას სამართლებრივად არა აქვს ამ ქმედების ჩადენის უფლებამოსილება.

ამის საწინააღმდეგოდ, უფრო ადრეული მოძღვრება ქმედების მართლწინააღმდეგობას განიხილავდა ხელყოფის მომგერიებლის პოზიციიდან და ამბობდა, რომ ხელმყოფი მოქმედებს მართლსაწინააღმდეგოდ, თუ ხელყოფის მომგერიებელს არა აქვს ხელყოფის თმენის ვალდებულება.

II. აუცილებელი მოგერიების სფერო ნიშანი: უკიდურესობით გამოწვეული მოქმედება, უფლისხმოვს, რომ იგი უნდა იყოს აუცილებელი თავდაცვითი ქმედება. რომელიც გათვალისწინებულია ხელისუფლის მოგერიებისათვის და წარმოადგენს შედარებით მსუბუქ თავდაცვით საშუალებას. მართალია, აუცილებელი მოგერიების დროს არ არსებობს სამართლებრივი სიკეთეთა შესაბამისობის არსებობის მოთხოვნა, მაგრამ თავდაცვა არ არის მართლზომიერი სამართლებრივი სიკეთეთა შორის აშკარა შესაბამისობის დროს. არ შეიძლება, მაგალითად, აღამიანს სიცოცხლე მოუსპო ან მძიმე დაზიანება მიადგინო იმ შემთხვევაში, როცა აშკარად შესაძლებელია თავდაცვის განხორციელება შედარებით უფრო ნაკლები ზიანის მიყენების გზით.

არის იო ან უკიდურესობით გამოწვეული მოქმედება სელაქოის მოგერიებისათვის გათვალისწინებული აუცილებელი თავდაცვითი ქმედება, უნდა განისაზღვროს ორი კრიტერიუმით: ერთი მხრივ, დაცვის საშუალება უნდა იყოს მოწოდებული, ხელყოფა მყისიერად და, შეძლებისდაგვარად, საბოლოოდ აღკვეთოს ან მინიმუმ შეასუსტოს. მეორე მხრივ, თავდამცველი უფლებამოსილია, აირჩიოს დაცვის ეფექტური საშუალება, ე.ი. მას შეუძლია მისთვის საიმედო ყველაზე ნაკლებად საშიშ საშუალება გამოიყენოს. ნაკლებად საშიშ დაცვის საშუალებით მოგერიების ეფექტურობასთან დაკავშირებით ობიექტური ეჭვის წარმოქმნის შეზღუდვაში ნებადართულია უფრო მკაცრი საშუალების გამოყენება. ლელოვის მოგერიებებს არავითარ შემთხვევაში არ ევალება რისკზე წახელა თავისი ან სხვისი სამართლებრივი სიკეთის მართლზომიერი დაცვის დროს.

თუ მომგერიებელი ხელყოფისაგან თავდაცვის დროს თანაბრად ეფექტური საშუალებებიდან აირჩევს არა შედარებით მსუბუქ, არამედ - შეგნებულად საშიშ საშუალებას, ასეთ შემთხვევაში არ არსებობს არსებული დაცვის საშუალების აუცილებლობა. ამ დროს, სსკ-ის 28-ე მუხლიდან გამომდინარე, გამართლება არ იქნება შესაძლებელი. ეს შემთხვევა ცნობილია ე.წ. აუცილებელი მოგერიების „ინტენსიური ექსცესის“ სახელწოდებით. ასეთ შემთხვევაში პირმა მოახდინა აუცილებელი მოგერიების „ინტენსივირება“, მისი ფარგლების გადაცილება. სსკ-ის 113-ე მუხლით, აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით ჩადენილი ქმედება გვაძლევს მკველელობის პრივილეგიურ შემადგენლობას. აქ უნდა ვიგულისხმოთ შიშით, დაბნეულობით ან სხვა ანალოგიურ სიტუაციაში მოქმედება. ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, იგი ამცირებს პასუხისმგებლობას. მაგრამ არ გამორიცხავს მას მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე. (აუცილებელი მოგერიების ექსცესის მნიშვნელობის შესახებ იხ. ქვემოთ ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებებთან დაკავშირებით).

დღეს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტში აუცილებელი მოგერიების ინტენსიური ექსცესი, რაც გამოწვეული იყო შიშით, დაბნეულობით ან სხვა ანალოგიურ ვითარებაში, გათვალ-

ისწინებული იყო, როგორც ბრალის გამოძიებისთვის საპატიებელი გარემოება, რომელიც კანონმდებელმა არ გაითვალისწინა.

შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამოძიებისთვის ფაქტობრივ გარემოებასთან დაკავშირებით, რომელიც ცნობილია ე.წ. მონვენებით (პუტატიური) მოგერიების სახელწოდებით, ისევე როგორც შეცდომა ხელყოფის იმპუტიერებასთან დაკავშირებით, რომელიც ცნობილია ე.წ. ექსტენსიური აუცილებელი მოგერიების ექსცესის სახელით შესაძლებელია, გახდეს ბრალის ეტაპზე ე.წ. ბრალის გამოძიებისთვის საპატიებელი გარემოება (ბრალის გამოძიებისთვის საპატიებელი გარემოებების შესახებ იხ. ქვემოთ).

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი პირს აუცილებელი მოგერიების უფლებას არ უსპობს იმ შემთხვევაშიც, როცა მას შეუძლია გაქცევით ან სხვა მისი პიროვნული ღირსების დამამცირებელი ქცევით თავიდან აიცილოს ხელყოფა ან საშველად მოუხმოს სხვას. კანონი არ ავალდებულებს მართლწინააღმდეგობის მოქმედ პირს, რომ დაუთმოს მართლწინააღმდეგობის ხელყოფის სამართალს არ მოეთხოვება თავი დახაროს უმართლობის წინაშე.

აუცილებელი მოგერიების დროს უკიდურესობით გამოწვეული მოქმედება არ შეიძლება მიმართული იყოს მესამე პირის წინააღმდეგ, რომელიც არ წარმოადგენს საფრთხის უშუალო წყაროს. მაგალითად, თუ პირი თავს დაიცავს მესამე პირის ნივთის დაზიანებით, რომელიც არ წარმოადგენს საფრთხის წყაროს, მაშინ ერთდროულად იქნება მართლწინააღმდეგობის გამოძიებისთვის საპატიებელი ორი გარემოება: თავდასხმელის მიმართ აღვილი იქნება აუცილებელ მოგერიებას, ხოლო ქონების დაზიანების მიმართ – აგრესიულ უკიდურეს აუცილებლობას, რაზედაც საუბარი იქნება ქვემოთ.

გამონაკლის შემთხვევებში შეიძლება აუცილებელი მოგერიების დროს ზიანი მიადგეს მესამე პირთა სამართლებრივ სიკეთეს, როცა მას თავდასხმელი იყენებს, რადგან ის არის მართლწინააღმდეგობის ხელყოფის შემადგენელი ნაწილი.

III. შემდგომ, მესამე, ეტაპად უნდა დადგინდეს აუცილებელი მოგერიების სუბიექტური ელემენტის არსებობა, კერძოდ, მოგერიების მიერ აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობის დამაფუძნებელი გარემოებების ცოდნა და, შესაბამისად, თავისი ან სხვისი სამართლებრივი სიკეთის დაცვის სურვილი.

აუცილებელი მოგერიების სუბიექტურ მხარესთან დაკავშირებით არსებობს სამი შეხედულება:

პირველი მათგანი მნიშვნელოვნად და აუცილებლად არ მიიჩნევა გამართლების სუბიექტური ელემენტის არსებობას;

მეორე პოზიცია საკმარისად მიიჩნევა აუცილებელი მოგერიების სიტუაციის ცოდნას;

მესამე, გაბატონებული პოზიცია, პრინციპულად მოითხოვს მართლწინააღმდეგობის გამოძიებისთვის საპატიებელი გარემოების სუბიექტური ელ-

ემენტიის ორივე კომპონენტის (ცოდნა და ნებელობა) ერთდროულად არსებობას. ამასთან, აუცილებელი მოგერიების ობიექტური მდგომარეობის ცოდნა წარმოადგენს თავდაცვის სურვილის წინაპირობას.

კანონმდებლის პოზიციიდან გამომდინარე, აუცილებელი მოგერიების ორი სახე: აუცილებელი თვითდაცვა და აუცილებელი დახმარება თითქმის არაფრით განსხვავდება ერთმანეთისაგან, გარდა სწორედ სუბიექტური ელემენტის შინაარსისა. სისხლის სამართლის დოგმატიკაში განვითარდა ე.წ. „თავდაცვის ორმაგი ნების“ თეორია. მისი შინაარსი მდგომარეობს იმაში, რომ აუცილებელი მოგერიების დროს, თუ იგი ხორციელდება აუცილებელი დახმარების ფორმით, ხელყოფის უშუალო მომგერიებელს უნდა ჰქონდეს სხვა პირის დაცვის სურვილი და იგი იმედდროულად არ უნდა მოქმედებდეს იმ სხვა პირის ნამდვილი ნების საწინააღმდეგოდ, რომელსაც უშუალოდ შეეხება ხელყოფა. საკმარისია მისი სავარაუდო თანხმობის არსებობა და არ არის აუცილებელი, დახმარების სურვილი სიტყვით ან მოქმედებით იქნეს გამოხატული.

აუცილებელი მოგერიების ორი კომპონენტის - ობიექტურისა და სუბიექტურის ერთობლიობას აქვს თავისი სამართლებრივი შედეგები. აუცილებელი მოგერიების დროს ობიექტურად უნდა არსებობდეს თავდასხმა და სუბიექტურად პირს უნდა ჰქონდეს თავდაცვის მიზანი.

მაგალითად, ა.-ს მოკვლის განზრახვით მიუახლოვდა ბ. ამის შესახებ ა.-მ არ იცოდა და ბ.-ს ხულიგნური ქვენაგრძნობით მოკლავს. ობიექტურად სახეზე გვაქვს თავდასხმის მოგერიება, მაგრამ სუბიექტურად ა.-ს არ ჰქონდა თავდაცვის მიზანი. ამიტომ, ეს შემთხვევა წარმოადგენს არა აუცილებელ მოგერიებას, არამედ განზრახ მკვლელობას ხულიგნური ქვენაგრძნობით, რადგან სახეზე არ არის აუცილებელი მოგერიების ორივე კომპონენტი, კერძოდ, პირს არ ჰქონდა თავდაცვის მიზანი.

როგორც ზემოთ, მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების სუბიექტური მხარის დახასიათებისას აღინიშნა, კონკრეტულად, აუცილებელი მოგერიების დროსაც სუბიექტური ელემენტის არსებობის გარეშე არ არსებობს მართლზომიერება. იმ შემთხვევაში, როცა პირს სუბიექტურად არა აქვს შეცნობილი აუცილებელი მოგერიების ვითარების არსებობა, იგი დაისჯება დამთავრებული დანაშაულისათვის. ამით გამოეხატა იმ შეხედულების საწინააღმდეგო პოზიციას, რომლის მიხედვითაც, ობიექტურად არსებული აუცილებელი მოგერიების ვითარების შემთხვევაში უნდა მოხდეს ჩადენილი ქმედების მცდელობის ანალოგიით კვალიფიკაცია (იხ.: *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 329-330; ასევე: *G. Jakobs, Strafrecht, Allgemeiner Teil*, მე-2 გამოცემა, 1993, გვ. 361 და სხვ.).

მიმანია, რომ ასეთ შემთხვევაში არ არის შესრულებული გამართლებისათვის აუცილებელი წინაპირობები, რადგან პირი მოქმედება აუცილებელი მოგერიების ვითარების ცოდნისა და თავდაცვის მიზნის გარეშე, რის გამოც დამთავრებული დანაშაულის მართლწინააღმდეგობა სახეზეა. ჩემი აზრით, არ იქნება სწორი აუცილებელი მოგერიების სუბიექტური ელემენტის ობიექტური მდგომარეობით კომპენსაცია, რის გამოც არ უნდა იქნეს ანალოგიით გამოყენებული მცდელობის კონსტრუქცია.

კლასიკური სისტემისაგან განსხვავებით, ნეოკლასიკური სისტემიდან მომდინარე, აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობის დასადგენად, ობიექტურის გარდა, მნიშვნელობა ენიჭება სუბიექტურ ფაქტორსაც. აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა მხოლოდ ობიექტური კრიტერიუმით რომ დგინდებოდეს, ქმედებას ვერ მიეცემდით სწორ კვალიფიკაციას. სწორი კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია ქმედების ჩამდენი პირის მიზნის დადგენა. კერძოდ, ფანჯრის ჩამტერება ბინის გაქურდვის მიზნით მართლსაწინააღმდეგოა, ხოლო ხანძრის შემთხვევაში, ბავშვის გადარჩენის მიზნით - მართლზომიერი ქმედება.

მაშასადამე, აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებია:

1. ხელყოფა უნდა იყოს მართლსაწინააღმდეგო, მაშასადამე, რეალური. (ამით შეგნებულად ხაზს უსვამთ თავდასხმის რეალურობის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას);

2. ხელყოფა უნდა იყოს იმწუთიერი;

3. ხელყოფა უნდა იყოს რელევანტური ანუ სოციალურად მნიშვნელოვანი;

4. ხელყოფა უნდა იყოს სუბიექტურად სამართლებრივი სიკეთის დაცვის სურვილით განხორციელებული.

მოვიყვანოთ ამ პირობათა არსებობის საილუსტრაციო მაგალითები:

- ა. თავს ესხმის ც.-ს მოსაკლავად. ც.-მ დაასწრო და მოკლა იგი. ასეთი თავდაცვითი მოქმედება აუცილებელი მოგერიებაა. სახეზეა მართლზომიერების ყველა ჩამოთვლილი პირობა ერთობლივად.

შეურაცხადი ა. თავს ესხმის ც.-ს. ც.-მ დაასწრო და მოკლა შეურაცხადი პირი. ადამიანისაგან, თუნდაც იგი ასაკის ან ფსიქიკური მდგომარეობის გამო იყოს შეურაცხადი, მომდინარე თავდასხმა შეიძლება იყოს მართლსაწინააღმდეგო და ამიტომ მისი მოგერიება შეიძლება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით იქნეს გამართლებული. თუ პირს ცხოველი დაესხმება თავს, მის წინააღმდეგ განხორციელებული ქმედება იქნება უკიდურესი აუცილებლობა, ვინაიდან ის არაა ადამიანი და, ადგენად, არც მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის ავტორი შეიძლება იყოს.

აუცილებელი მოგერიების დროს ზიანი შეიძლება მიადგეს მხოლოდ საფრთხის წყაროს. მაგალითად, რესტორანში თავდასხმის

დროს, თუ მომგერიებელი გამოიყენებს რესტორნის ჭურჭელს, რითაც იგი მიაყენებს ზიანს მესამე პირს, რასაც შედეგად მოჰყვა ქონების განადგურება ან დაზიანება, მომგერიებელი ქონებასთან მიმართებაში შეიძლება გამართლდეს არა აუცილებელი მოგერიების, არამედ - უიღურესი აუცილებლობის მდგომარეობით.

ხელყოფის რეალურობის მაგალითი: ა.-მ მოკლა ც., რომელსაც უნდოდა ა.-ს მხოლოდ შეშინება, თუმცა მომგერიებლის წარმოდგენით იგი რეალურ თავდასხმას ახორციელებდა (ე.წ. მოჩვენებითი მოგერიება).

ასეთი შემთხვევა არ წარმოადგენს აუცილებელ მოგერიებას, ვინაიდან თავდასხმა არ იყო რეალური, ობიექტური, არამედ მხოლოდ მომგერიებლის წარმოდგენაში არსებობდა. მოჩვენებითი თავდასხმის მომგერიებელი მოქმედებს მართლსაწინააღმდეგოდ, მაგრამ მისი ბრალი არ არსებობს იმ შემთხვევაში, თუ შეცდომა იყო მისატყეველი. თუ შეცდომა მიუტყეველია, მაშინ იგი დაისჯება მხოლოდ გაუფრთხილებლობისათვის, ხოლო, თუ შეცდომას არ უშეებს და იცის, რომ ც. ხუმრობით ან შეშინების მიზნით დაესხა თავს, მაგრამ ასეთ სიტუაციას იყენებს თავის სასარგებლოდ, ა.-ს ქმედებაში იქნება განზრახი მკვლელობის ნიშნები.

ეს დებულება აღიარებულია ქართულ, ისევე, როგორც გერმანულ, სისხლის სამართალში. კერძოდ, თუ პირი შეცდომით ფიქრობს, რომ არსებობს მისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოება (მაგალითად, მას ჰგონია, რომ იმყოფება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში), განზრახ მკვლელობა გამომრიცხულია და მან შეიძლება პასუხი აგოს მხოლოდ სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის (იხ. *თინათინ წერეთლის* შეხედულება წიგნში: *ე. მაყაშვილი, მ. მაჭავარიანი, თ. წერეთელი, თ. შავგულიძე*, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ. სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია, 1980, გვ. 13).

მეორე პირობის - ხელყოფის იმწუთიერობის მაგალითი: ა. თავს დაესხა ც.-ს. ც.-მ მოიგერია, ხოლო შემდეგ, როცა საფრთხე უკვე აღარ არსებობდა, შურისძიებით მოკლა ა. ეს შემთხვევა არ შეფასდება აუცილებელ მოგერიებად, ვინაიდან ც.-ს მიერ ა.-ს მოკვლა არ მომხდარა იმწუთიერი ხელყოფის აღსაკვეთად. თუ აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობამ გადაიარა და მერე მოხდა მკვლელობა, ეს იქნება მკვლელობა შურისძიების ნიადაგზე (სსკ-ის 108-ე მუხლი). ასევე, თუ პირმა წინასწარ მოკლა პირი, რომელიც, მისი წარმოდგენით, მომავალში მოკვლას უპირებდა, მაშინ, როდესაც მას ჰქონდა სიცოცხლის გადარჩენის შესაძლებლობა, არ ჩაითვლება იმწუთიერ თავდასხმად. მომავალი რეალური საფრთხის წინასწარ აღკვეთა გარკვეულ შემთხვევებში შეიძლება იყოს ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოება (ე.წ. *ოჯახის ტირანის შემთხვევა*, როცა იგი არაიწუთიერ საფრთხეს უქმნის ოჯახის სხვა წევრს და საფრთხის თავიდან აცილება სხვა გზით შეუძლებელია).

აუცილებელი მოგერიების კაცის გვექნება იმ შემთხვევაში, თუ მომგერიებელი ვერ მოზომაგს მოგერიების ფარგლებს და მას გადააცილებს. მაგალითად, სსკ-ის 113-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას მკვლელობისათვის აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით. პირმა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს შეიძლება გადააცილოს შიშით, დაბნეულობით ან სხვა ექსტრემალური სიტუაციის გამო. თუ პირმა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს ასეთი გარემოებების გარეშე პარდაპირი განზრახვით გადააცილა, გვექნება განზრახი მკვლელობა (აუცილებელი მოგერიების ექსცესის შესახებ იხ. ქვემოთ ბრალის გამომძიებელ საპატიებელ გარემოებებთან დაკავშირებით).

იმ შემთხვევაში, როცა ქურდი გარბის მოპარული ნივთით, ქურდობა, მართალია, იურიდიულად დამთავრებულია, მაგრამ თავდასხმა, ჯერ კიდევ იმწუთიერია. ამდენად, ჯერ კიდევ არსებობს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა მანამ, სანამ ქონების დაუყოვნებლივ უკან დაბრუნება ჯერ კიდევ შეიძლება. თუ მოგვიანებით პატრონმა მიაგნო მოპარულ ნივთს, მას უფლება აქვს, მიიღოს ზომები ამ ნივთის უკან დასაბრუნებლად, მათ შორის - ძალის გამოყენებით, მაგრამ მისი მოქმედება არ იქნება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით გამართლებული, თუმცა, სამოქალაქო სამართლისა და სისხლის სამართლის წორმებიდან გამომდინარე, მისი მოქმედება ჩაითვლება მართლზომიერად (სისხლის სამართლის კოდექსის 38-ე მუხლი).

მესამე პირობის - ხელყოფის რელევანტურობის მაგალითია: ა. გადაძვრა ბ.-ს ბაღში ვაშლის მოსაპარად. ბ.-მ მოკლა ა. ასეთ შემთხვევაში ბ. დაისჯება, ვინაიდან ა.-ს მოქმედება (ვაშლის მოპარვა) წარმოადგენს სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებას, მაგრამ არ იყო რელევანტური, ანუ სოციალურად მნიშვნელოვანი სამართლებრივი ხელყოფა.

აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება ნიშნავს ობიექტურად მომგერიებლის მიერ თავდაცვის აშკარა შეუსაბამობას მასზე განხორციელებულ თავდასხმის ხასიათსა და საშიშროებასთან, თუმცა სუბიექტურად მომგერიებლის წარმოდგენაში თავდაცვის ასეთი აშკარა შეუსაბამობა არ არსებობს.

დაცული სამართლებრივი სიკეთე შესაძლებელია, ტოლფასი ან თუნდაც ნაკლები იყოს ხელყოფის მიერ დაზიანებულ სიკეთესთან შედარებით, მაგრამ არ უნდა იყოს აშკარა შეუსაბამობა ხელყოფისა და დაცვის ობიექტებს შორის.

აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების მაგალითები სამართლებრივი სიკეთეების აშკარა შეუსაბამისობის არარსებობის გამო, როცა მართლზომიერების სხვა პირობები სახეზეა:

ა. თავს ესხმის ბ.-ს სხეულის მიძიმე დაზიანების მიზნით. ბ. კლავს ა.-ს. ასეთ შემთხვევაში ბ.-ს მოქმედება მართლზომიერია, ვინაიდან სამართლებრივი სიკეთეთა შორის აშკარა შეუსაბამობა არა გვაქვს.

ა. თავის ესხმის ც-ს გაუპატიურების მიზნით. ა-ს კლავს ც. ან მის დასახმარებლად მოსული ბ. აქაც მოქმედება მართლზომიერია, ვინაიდან აშკარა შეუსაბამობა არა გვაქვს.

ა-მ უკანონოდ აღუკვეთა თავისუფლება ც-ს. ც. აღმოჩნდა მძიმე პირობებში და თავის დახსნის მიზნით მოკლა ა. მოქმედება აქაც მართლზომიერია, მაგრამ თუ პირი ოთახში ჩაკეტეს მცირე ხნით, სადაც აუტანელი პირობები არ არის, მაშინ მოკვლა არ იქნება მართლზომიერი. კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შევაფასოთ, ჰქონდა თუ არა ადგილი თავდაცვის აშკარა შეუსაბამობას მასზე განხორციელებულ თავდასხმის ხასიათთან და საშიშროებასთან.

ა-ს გაუვიდა პატიშრობის ვადა. ციხის უფროსმა ბ-მ იგი შეგნებულად არ გაათავისუფლა. ა-მ დააწიანა გუშაგი, რომელიც შეგნებულად ასრულებდა ციხის უფროსის უკანონო ბრძანებას და გაიქცა ციხიდან. ა-ს მოქმედება მართლზომიერია, ვინაიდან ამ შემთხვევაში აშკარა შეუსაბამობა არა გვაქვს.

ა-ს სასამართლომ უკანონოდ მიუსაჯა თავისუფლების აღკვეთა. მან მოკლა გუშაგი ბ. და გაიქცა ციხიდან. ამ შემთხვევაში ადგილი ექნება განზრახ მკვლელობას, ვინაიდან ბ. არ არის ხელმყოფი, ვინაიდან იგი არ აყენებს ა-ს მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფას. ამ შემთხვევაში აუცილებელ მოგერიებაზე და არც მის გადაცილებაზე საუბარი არ შეიძლება.

როგორც ვხედავთ, მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა აუცილებელი მოგერიების დროს შეიძლება გამოიხატოს არა მარტო აქტიურ თავდასხმაში, არამედ უმოქმედობაშიც. მაგალითად, ზოგჯერ თავისუფლების უკანონოდ აღკვეთის მოგერიება.

ნამდვილი უმოქმედობის დროს ხელყოფა შეიძლება გამოიხატოს უმოქმედობაში, რისი მოგერიების უფლებაც პირს წარმოეშობა.

სხვა დანარჩენ ნიშნებთან ერთად, გარკვეულ შემთხვევებში (ვალკე უნდა შემოწმდეს: აუცილებელი მოგერიების ნებადართულობა, მაგალითად, უმნიშვნელო ზიანის დროს. (აუცილებელი მოგერიების უფლების სოციალ-ეთიკური შეხედულების შესახებ იხ. ქვემოთ).

6.5.3 ქონებრივი სამართლებრივი სიკეთის დაცვის უფლება აუცილებელი მოგერიების დროს

აუცილებელი მოგერიების დროს სამართლებრივი დაცვის ობიექტი შეიძლება იყოს როგორც პიროვნება, ასევე ქონებრივი სიკეთე. როცა თავდასხმა ხდება ქონებრივ (მატერიალურ) სიკეთეზე, აუცილებელი მოგერიების ფარგლები შესლუღულია ადამიანის უფლებათა 1950 წლის ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის 2(ა) აბზაციით. (აუცილებელი მოგერიებისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ურთიერთმიმართების შესახებ იხ. H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 349-350).

ეს ნორმა კრძალავს მატერიალური სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენის მიზნით გამოიწველ მკველვლობას.

უფიქრობ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლიდან გამოიწვინარეობს კონვენციის ამ ნორმის ისეთი ინტერპრეტაცია, რომ იგი იცავს სიცოცხლის უფლებას და მის დაცვას სახელმწიფოს ავალდებულებს. ამიტომ, სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლის მიერ პირის გამოიწველი განსრახი მკველვლობა ქონების გადარჩენის მიზნით, წარმოადგენს კონვენციით დაცული სიცოცხლის უფლების ხელყოფას.

არგუნენტაცია შეიძლება ორი სხვადასხვა პოზიციიდან:

(1) საერთაშორისო ხელშეკრულების მოქმედების სფეროს მიხედვით, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია არეგულირებს მხოლოდ ურთიერთობას სახელმწიფოსა და პიროვნებას შორის და, შესაბამისად, კრძალავს ადამიანის მოკვლას მხოლოდ ამ ურთიერთობებში და არა ფიზიკურ პირთა ურთიერთობებში;

(2) შინაარსის მიხედვით, ადამიანის მოკვლა ქონების გადარჩენის მიზნით სოციალ-უთიკური თვალსაზრისით უნდა ჩაითვალოს აშკარად ურთიერთშეუსაბამოდ.

ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად, შვეიცარიაში, განვითარებული დოქტრინა უფრო შორს მიდის და არამართლზომიერად მიიჩნევს განსრახი სიცოცხლის ყოველგვარ მოსპობას აუცილებელი მოგერიების დროს ქონებრივი (მატერიალური) სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენად, მათ შორის – ფიზიკური პირის მხრიდან საკუთარი ქონების დაცვის მიზნით. გერმანული დოქტრინა შესაძლებლად მიიჩნევს ფიზიკური პირის მიერ აუცილებელი მოგერიების დროს ქონებრივი სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენის მიზნით თავდასხმელის სიცოცხლის მოსპობას, რადგან მიიჩნევს, რომ კონვენციის მე-2 მუხლით შეზღუდული არიან მხოლოდ სახელმწიფოს სახელით მოქმედი საჯარო მოხელეები და მოსამსახურეები და არა ჩვეულებრივი ფიზიკური პირები.

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში განვითარდა *სამი* განსხვავებული თეორია (იხ. *B. Heinrich, Strafrecht - AT I*, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 147-150):

(1) აბსოლუტური თეორიის (*absolute Theorie*) მიხედვით, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის მე-2(a) აბზაცი მოქმედებს აბსოლუტურად და ნებისმიერი პირისათვის და კრძალავს ადამიანის მოკვლას მატერიალური სამართლებრივი სიკეთის დასაცავად;

(2) დაცვის უფლების თეორიით (*Schutzrechtstheorie*), რომელიც წარმოადგენს გაბატონებულ შეხედულებას, ეს ნორმა მოქმედებს მხოლოდ სახელმწიფოსა და მოქალაქის ურთიერთობაში, რის გამოც, სახელმწიფოსაგან განსხვავებით, ცალკეული ფიზიკური პირებისათვის აუცილებელი მოგერიების უფლება არ არის წარმეული და მათ აქვთ სიცოცხლის მოსპობით ქონების დაცვის უფლება;

(3) თანხვედრის თეორიის (*Übereinstimmungstheorie*) მიხედვით, ორივე შემთხვევაში მოქმედებს ერთი და იგივე წესი და კონვენცია არ კრძალავს ადამიანის მოკვდინებას მატერიალური სამართლებრივი სიკეთის გადასარჩენად. თუმცა, როგორც მეორე ასევე ამ თეორიის მიხედვითაც, განზრახ სიცოცხლის მოსპობის დროს მოქმედებს აუცილებელი მოგერიების უფლების სოციალურ-ეტიკური შეზღუდვები.

ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 28-ე მუხლი („აუცილებელი მოგერიება“) პირდაპირ არ პასუხობს კითხვაზე, თუ რომელი თეორიით უნდა განისაზღვროს ქონებრივი სამართლებრივი სიკეთის დაცვის უფლების შენაარსი აუცილებელი მოგერიების დროს. ნორმის ინტერპრეტაციის შედეგად მივიღივარ დასკვნამდე, რომ ამ შემთხვევაში უპირატესობა უნდა მიენიჭოთ და ქართული სისხლის სამართლისათვის კანონმდებლისავე უნდა მიეჩინოთ დაცვის უფლების თეორია.

6.5.4 საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან აუცილებელი მოგერიების უფლების გამოყენების შეზღუდვა

ტრადიციულად, სისხლის სამართალში საკამათოა საკითხი იმის შესახებ, შეეძლება თუ არა საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელს, მაგალითად, პოლიციელს, თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელების დროს გამოიყენოს აუცილებელი მოგერიების ზოგადი უფლება, თუ მისი მოქმედების მართლზომიერების შეფასება ყოველთვის უნდა მოხდეს პოლიციის შესახებ საჯარო-სამართლებრივ კანონმდებლობაში მოცემული მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი სპეციალური გარემოებებით, რომლებიც უშუალოდ *თანაზომიერების* პრინციპს ეფუძნებიან (შეად. *K. Hoffmann-Holland, Strafrecht, AT, 2007, გვ. 74*).

ამასთან დაკავშირებით ლიტერატურაში არსებობს პრობლემის გადაწყვეტის სხვადასხვა გზები (იხ. *B. Heinrich, Strafrecht - AT I, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 165-167*; იხ. აგრეთვე *H. Matt, Strafrecht, AT I, 1996, გვ. 149-150*).

(1) პრობლემის სისხლისსამართლებრივი გადაწყვეტა (ე.წ. წმინდა სისხლისსამართლებრივი თეორია (*როქსინი, ქიული, ვესელის ბოილე*) - *rein strafrechtliche Theorie*), რომელიც წარმოადგენს გაბატონებულ შეხედულებას, მიიჩნევს, რომ საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელს, მაგალითად, პოლიციელს, ისევე როგორც ყველა სხვა პირს, აქვს აუცილებელი მოგერიების უფლება, ვინაიდან ის მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფის მოგერიების დროს თავდამსხმელის მოგერიების მართლზომიერების პირობებით იმაზე მეტად არ შეიძლება იყოს შეზღუდული, ვიდრე ჩვეულებრივი ადამიანი. დასაბუთებებში

ხშირად აღნიშნავენ, რომ პოლიციელი უფლებამოსილია, მოქმედებას დაესაწყოს, როგორც კერძო ფიზიკური პირი, როცა იგი აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში მართლწომიერად იცავს თავის ან სხვის სამართლებრივ სიკეთეს.

(2) პრობლემის პოლიციურ-სამართლებრივი გადაწყვეტის მიხედვით (ე.წ. წმინდა საჯარო-სამართლებრივი თეორია (იაკობს ბლაი, ზეელმანი) - *rein öffentlich-rechtliche Theorie*), ყველა საჯარო-სამართლებრივ იძულებითი ღონისძიებას აქვს მკაცრად განსაზღვრული პრიორიტეტი სისხლისსამართლებრივ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ზოგად გარემოებებთან შედარებით. საჯარო სამსახურში მყოფ პირს სამსახურებრივი უფლებამოსილების შესრულების დროს არ შეუძლია იმოქმედოს აუცილებელი მოგერიებით, ისე, როგორც კერძო ფიზიკურმა პირმა.

(3) პრობლემის გადაწყვეტის დიშპერენცირებული თეორიის (*Trennungstheorie*) მიხედვით, სახელმწიფოს მხრიდან საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლის მიერ სამართლებრივი სიკეთის დაცვის მიზნით განხორციელებული უფლებამოსილებები და ზოგადი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები არსებობენ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად. თუ საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელი თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელების დროს მოქმედებს აუცილებელი მოგერიების ზოგადი უფლებით, ასეთ შემთხვევაში იგი მოქმედებს არა როგორც საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელი, არამედ, როგორც კერძო ფიზიკური პირი. თვითდაცვის უფლება არ შეიძლება ვინმეს წაერთვას. იგივე წესი მოქმედებს აუცილებელი დახმარების დროსაც, რომელიც წარმოადგენს კერძო სოლიდარობას აქტს. ასეთ ურთიერთობებში არ მოქმედებს პროპორციულობის პრინციპის შეზღუდვები. სისხლის სამართალი და საპოლიციო სამართალი წარმოადგენს ერთმანეთისაგან სრულიად გამიჯნულ სამართლებრივ მასალას საკუთარი უფლებებითა და მოვალეობებით.

(4) პრობლემის შეზღუდული სისხლისსამართლებრივი გადაწყვეტა (ე.წ. თვითდაცვის თეორია (ამელუნგი, შუნემანი, პირში) - *Selbstverteidigungstheorie*) ასეთია: თავისი უფლებამოსილებების განხორციელების დროს საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელი მოქმედებს საჯარო-სამართლებრივი კანონმდებლობით განსაზღვრულ ფარგლებში, რომელიც ეფუძნება თანაწომიერების პრინციპს. ერთადერთ გამონაკლისს მხოლოდ ის შემთხვევა წარმოადგენს, როცა საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელი აუცილებელი მოგერიების უფლებას მართლწომიერად იყენებს საკუთარი სამართლებრივი სიკეთის თვითდაცვის მიზნით. ყველა სხვა სპეციფიკური პოლიციურ-სამართლებრივი ამოცანები უნდა განხორციელდეს პოლიციის შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით. შესაბამისად, თვითდაცვისაგან განსხვავებით, აუცილებელი დახმარება, რომელიც, ასევე წარმოად-

ჩენს აუცილებელ მოგერიებას, უნდა განხორციელდეს სწორედ პოლიციის შესახებ კანონმდებლობის ფარგლებში. ასეთი განსხვავებული მიდგომის დასაბუთება მდგომარეობს იმაში, რომ საჯაროსამართლებრივმა კანონმდებლობამ, თუ პოლიციელის ან საჯარო უცვლელ განხილვას ფარგლებში მოქმედი სხვა პირის მიმართ სორციელდება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა, არ შეიძლება, წაართვას მას ბუნებითი სამართლიდან მომდინარე თვითდაცვის უფლება. მაშასადამე, ამ პოზიციის მიხედვით, აუცილებელი მოგერიების დროს აუცილებელი თვითდაცვისა და სხვისთვის აუცილებელი დახმარების შემთხვევები სხვადასხვანაირად განიხილება. ასეთ განსხვავებულ მდგომარს ზოგიერთი ავტორი ხელსაყრელად და კანონშეუსაბამოდ მიიჩნევს, თუმცა უნდა აღინიშნოს ასეთი დეფერენციაციის დასაბუთებულობის დამაჯერებლობა. ამასთან, პოლიციური მოქმედებები დამნაშავეობასთან ბრძოლაში ეოველთვის წარმოადგენენ საჯაროსამართლებრივ უფლებამოსილებებს და უნდა განხორციელდნენ პროპორციულობის პრინციპის საფუძველზე.

6.5.5 აუცილებელი მოგერიების უფლების სოციალურ-ეთიკური შეზღუდვები

გარკვეულ შემთხვევებში აუცილებელი მოგერიების უფლება შეზღუდულია სოციალ-ეთიკური მომენტებით (იხ.: *J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT*, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 118-122; *H. Matt, Strafrecht, Allgemeiner Teil I*, 1996, გვ. 136-143; *H. Fuchs, Österreichisches Strafrecht, AT I*, მე-6 გამოცემა, 2004, გვ. 145-148; *G. Stratenwerth, Schweizerisches Strafrecht, AT I: Die Straftat*, მე-3 გამოცემა, 2005, გვ. 242-244).

მოტიანობაში შეიძლება გამოიყოს *ხუთი* სხვადასხვა ჯგუფი, რომელიც სხვადასხვა ავტორთან განსხვავებულად, მაგრამ საბოლოო ჯამში შინაარსობრივად შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული:

(1) უმნიშვნელო ხელყოფა, ისევე როგორც თავდაცვისა და თავდასხმის ხასიათისა და საშიშროების აშკარა ურთიერთშეუსაბამობა, მაქსიმალურად ზღუდავს ან საერთოდ გამორიცხავს აუცილებელი მოგერიების უფლებას. ამ დროს ხელყოფა უნდა იქნეს მოთმენილი ან „პატარა“ ხელყოფაზე უმნიშვნელოდ, სამართლებრივი სიკეთის არსებითი დაზიანების გარეშე, რეაგირებული;

(2) არაბრალუნარიანი, შეერაცხადი, პირის მხრიდან ხელყოფის დროს აუცილებელი მოგერიების უფლება შეზღუდულია. პირი ასეთ თავდასხმას შეძლებისდაგვარად შეგნებულად უნდა განერიდოს, ამასთან, ხელყოფის მიმართ გამოყენებულ უნდა იქნეს შეძლებისდაგვარად მეტი დეფენზიური (თავდაცვითი), ვიდრე აგრესიული (ზიანის მიმყენებელი) მოქმედებები. ამ ჯგუფში უნდა მოვიპოროთ ბავშვის, ფსიქიკურად ავადმყოფის ან მთვრალი ადამიანის მოქმედება, რომელიც არის შეერაცხად ან შეზღუდული შერაცხადობის მდგომარეობაში.

მარეობაში. აქვე შეიძლება განვიხილოთ ე.წ. იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევა, რომელიც წარმოადგენს არა მართლწინააღმდეგობის, არამედ ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებას.

ვენის უნივერსიტეტის პროფესორი *ჰელმუტ ფუქსი* თავის სახელმძღვანელოში (იხ. *H. Fuchs, Österreichisches Strafrecht, AT I, მე-6 გამოცემა, 2004, გვ. 148*) სწორად მიუთითებს იმის შესახებ, რომ ალკოჰოლის ან ნარკოტიკის ზეგავლენის ქვეშ მყოფი პირის მიმართ, მისი მხრიდან ხელყოფის განხორციელების დროს, აუცილებელი მოგერიების უფლება არ უნდა შეიზღუდოს. დასაბუთება არის ის, რომ ასეთი პირი კანონის განსაკუთრებული დაცვის ქვეშ არ იმყოფება, რადგან იგი სჩადის სოციალურად საზიანო ქმედებას.

(3) როცა ხელყოფა ხდება ახლო სოციალურ ურთიერთობაში მყოფი ადამიანის მიერ, ოჯახურ და ახლობლურ სფეროში და ადგილი აქვს მსუბუქ დაზიანებებს, აუცილებელი მოგერიების უფლება შეზღუდულია. ამ შემთხვევაშიც პირი მოგერიებას ახლობლისათვის ზიანის მიყენების გზით უნდა მოერიდოს და უნდა მიმართოს უფრო თავდაცვით საშუალებებს.

ამ შემთხვევაშიც, *ფუქსი* (იხ. *H. Fuchs, Österreichisches Strafrecht, AT I, მე-6 გამოცემა, 2004, გვ. 148*) ოჯახურ წრეში აუცილებელი მოგერიების უფლების შეზღუდვას სამართლიანად არ ეთანხმება და კითხულობს: რატომ არ უნდა ჰქონდეს ცოლს უფლება, აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში მოიგერიოს მთავარი მეუღლის მხრიდან ხელყოფა, რომელიც მას ისეთ ცემას უპირებს, რომ შესაძლებელია, „საავადმყოფოში გააწვესო“?

(4) გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, აუცილებელი მოგერიების გამიზნული და განზრახი, ზოგ შემთხვევაში კი, შეგნებული პროვოკაცია არ იძლევა აუცილებელი მოგერიების უფლებას. საკმარისია, რომ ასეთი პროვოკაცია გამოიხატოს სოციალ-ეთიკურად გასაკიცხ ქმედებაში და არ არის სავალდებულო, რომ წარმოადგენდეს მართლსაწინააღმდეგოს. თუ წინარე მოქმედება არ არის გასაკიცხი, მაშინ არ არსებობს აუცილებელი მოგერიების უფლების შეზღუდვის საფუძველიც. (შეად. *R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 167-169*).

(5) აუცილებელი მოგერიების არაგანზრახი, განსაკუთრებით არაშეგნებული (დაუდევარი), ბრალეული პროვოკაციის დროს აუცილებელი მოგერიების უფლება გაბატონებული შეხედულებით არსებობს მხოლოდ შეზღუდულად. პირველ ეტაპზე პირი უნდა შეეცადოს ხელმყოფისათვის თავის არიდებას ან საშველად უნდა უხმოს სხვა მესამე პირს. მეორე ეტაპზე იგი უნდა შეეცადოს მოგერიებას მხოლოდ თავდაცვითი საშუალებებით და მხოლოდ ამის შემდეგ, მესამე ეტაპზე, შეუძლია მოგერიება ხელმყოფის სამართლებრივი სიკუთნის დაზიანების გზით. (შეად. *R. Rengier, Strafrecht, AT, 2009, გვ. 164-167*).

6.5.6 *Actio illicita in causa* ?

თავისი განსაკუთრებული მნიშვნელობის გამო, ცალკე მინდა გამოყოფილი აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციის საკითხი.

(1) გაბატონებული შეხედულების მიხედვით (იხ.: *C. Roxin, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I*, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 687-688; *J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT*, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 119-121), თუ მომგერიებელმა თავდასხმის განზრახი პროვოკაცია მოახდინა, რათა თავდამსხმელი აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში მოექცა (ე.წ. განზრახი ან გამიზნული პროვოკაცია), მისი მოქმედება არ შეიძლება ჩაითვალოს მართლზომიერად. იგი უნდა დაისაჯოს განზრახი დანაშაულისათვის (ე.წ. სამართლის ბოროტად გამოყენების თეორია).

(2) თუ პირმა თავდასხმა, მართალია, არა განზრახ, მაგრამ წინდახედულობის ნორმის დარღვევით გამოიწვია (ე.წ. გაუფრთხილებლობითი პროვოკაცია), მაშინ აუცილებელი მოგერიების უფლება მხოლოდ შეზღუდულად არსებობს.

ეს ორი გაბატონებული დებულება პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული ქართული სისხლის სამართლის კოდექსით, არამედ წარმოადგენს ე.წ. დაუწერელ ნორმას და ინტერპრეტაციის გზით შეიძლება აუცილებელი მოგერიების უფლების ამგვარი სოციალურ-ეთიკური შეზღუდვა, თუმცა არსებობს სხვაგვარი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობაც.

კერძოდ, ამ პოზიციისგან განსხვავებით, ზოგიერთი ავტორი აყენებს საყურადღებო თეორიას: იმ პირს, ვინც მასზე ან სხვაზე განხორციელებული ხელყოფა (განზრახ ან გაუფრთხილებლობით) გამოიწვია, ან ვისაც შეეძლო თავიდან აეცილებინა აუცილებელი მოგერიების სიტუაციაში ჩაეზარდნა, სრულად აქვს მოგერიების უფლება, როცა სამართლებრივი სიკეთე ფაქტობრივად მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის მდგომარეობაში აღმოჩნდება (იხ. *H. Fuchs, Österreichisches Strafrecht, AT I*, მე-6 გამოცემა, 2004, გვ. 146).

მართლაც, ვინც გვიან ხალამოს ღისის ტბის ტერიტორიაზე სეირნობს მეგობარ გოგონასთან ერთად, თუმცა იცის, რომ შესაძლებელია, ამ დროს მათზე განხორციელდეს თავდასხმა, უფლება აქვს, ჩვეულებრივად გამოიყენოს აუცილებელი მოგერიების უფლება, თუ მათზე რეალურად განხორციელდება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა. ასეთ დროს, მით უმეტეს, გაუფრთხილებლობითი პროვოკაციის შემთხვევაში, მას არ მოეთხოვება, ეცადოს, რომ შედეგი თავიდან სხვაგვარად აიცილოს. არც გამიზნული პროვოკაციის დროს არსებობს ისეთი სიტუაციის თავიდან აცილების ვალდებულება, რომელშიც მოსალოდნელია მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმა. მაშასადამე, განზრახ პროვოცირებული მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის დროსაც პირს უნარჩუნდება აუცილებელი მოგერიების სრული უფლება. ამასთან დაკავშირებით *ფუქსი* აყენებს კაზუსს და ცდილობს, აუცი-

ლებელი მოგერიების პროვოკაციის დროს დაასაბუთოს აუცილებელი მოგერიების უფლების არსებობა:

ვინც გვიან ღამით ქალაქარეთ მეტროთი შეგნებულად მგზავრობს, რათა ბოროტმოქმედები დაესხნენ თავს, ამასთან, მის შესაძლებლობებზე დაყრდნობით, ფიქრობს, თავდამსხმელი აუცილებელი თავდაცვის უფლებით მოიგერიოს, მართალია, აუცილებელი მოგერიების სიტუაციას უკეთებს პროვოკაციას, მაგრამ სანამ თავდამცველი მეტს არ გააქეთებს, ვიდრე მისი თავდაცვისათვის აუცილებელია, არ არსებობს კანონიერი საფუძველი იმის დასამტკიცებლად, თუ რატომ არ უნდა შეეძლოს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით თავის გამართლება (იხ. *H. Fuchs*, იქვე, გვ. 147).

მაშასადამე, უმცირესობის პოზიციით, პროვოკაციული წინარე მოქმედება არ გამოირიცხავს აუცილებელი მოგერიების უფლებას და ეს უფლება შეიძლება რეალიზებულ იქნეს ჩვეულებრივი წესით.

მართლაც, მიუხედავად პროვოკაციისა, თავდამსხმელის ხელყოფა წარმოადგენს მართლსაწინააღმდეგოს, ხოლო მოგერიება ხორციელდება თავდაცვის მიზნით. აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობები სახეზეა, რის გამოც პირს მოგერიების უფლება არ უნდა წაერთვას. თუ პირს ასეთი უფლება მოესპობა, მაშინ სამართალი უმართლობის წინაშე აღმოჩნდება თავდახრილი.

თუ აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციის დროს პირს არ ექნება მოგერიების უფლება, მაშინ დგება საკითხი, თუ როგორ უნდა დასაბუთდეს მომგერიებლის პასუხისმგებლობა?

სისხლის სამართალში ჩამოყალიბდა სამართლებრივი ინსტიტუტი: *actio illicita in causa* (მოქმედება, რომელიც საწყისში არ არის ნებადართული), რომელიც ცდილობს დაასაბუთოს იმ პირის პასუხისმგებლობა, ვინც გასაკიცხი ფორმით, ე.ი გამიზნულად ან სხვაგვარად გასაკიცხად, აუცილებელი მოგერიების ან უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობას გამოიწვევს. ამ თეორიის მიხედვით, მართლწინააღმდეგობის შემოწმების დროს მნიშვნელოვანია არა უკიდურესობით გამოწვეული მოქმედება, არამედ პროვოცირებული წინარე მოქმედება; სიტუაციის პროვოკაციის გამო თავდამცველი შეიძლება დაისაჯოს პროვოკაციული ქმედებისათვის *actio illicita in causa*-ს წესების მიხედვით, რადგან მისი მოქმედება იყო მიზეზი არა მარტო თავდასხმის განხორციელებისათვის, არამედ ასევე თავდამსხმელის დაზიანებისათვის.

ეს თეორია უარყოფილ უნდა იქნეს, რადგან არ შეიძლება, ის ვინც თუნდაც სოციალ-უთიკურად გასაკიცხად გამოწვეულ აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში ნებადართულ მოგერიებით მოქმედებას განახორციელებს, წინარე მოქმედებით გამოწვეული ქმედებისათვის დაისაჯოს.

აუცილებელი მოგერიების შემდეგ უკიდურესი აუცილებლობა მარტლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი მნიშვნელოვანი გარემოებაა, რომელსაც სისხლის სამართლის კოდექსში 30-ე მუხლი ეძღვნება.

ამ მუხლის მიხედვით, უკიდურესი აუცილებლობა ნიშნავს სხვის (ხელმოყვის ან სხვა პირის) დაზიანებას იმ საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, რომელიც ემუქრებოდა თვით დამზიანებლის ან სხვის სამართლებრივ სიკეთეს, თუ ამ საფრთხის თავიდან აცილება არ შეიძლებოდა სხვა საშუალებით და დაზიანებული სიკეთე გადარჩენილზე ნაკლებმნიშვნელოვანი იყო.

აუცილებელი მოგერიების დროს უკიდურესი მდგომარეობის არსებობის კრიტერიუმი, რომელიც წარმოშობს მოგერიების უფლებას, მეტად მკაცრია. იგი მოითხოვს იმწუთიერი მართლსაწინააღმდეგო ხელმოყვის ვითარებას. უკიდურესი აუცილებლობის დროს კი, უკიდურესი მდგომარეობის გამოსახატავად საკმარისია მოსალოდნელი საფრთხის არსებობა, რომელიც, როგორც წესი, არ უნდა მომდინარეობდეს ადამიანის *მართლსაწინააღმდეგო* ქმედებიდან. შესაბამისად, შედარებით შეზღუდულია უკიდურესი აუცილებლობის დროს ნებადართული მოგერიებითი მოქმედებების შესრულების ფარგლები, რადგან, აუცილებელი მოგერიებისაგან განსხვავებით, უკიდურესი აუცილებლობის დროს ყოველთვის უნდა შემოწმდეს სამართლებრივ სიკეთეთა და მოსალოდნელი საფრთხის ხარისხის თანაზომიერების (შესაბამისობა) გამოყენებული საშუალების ეფექტურობის ხარისხთან. აუცილებელი მოგერიების დროს კი, როგორც წესი, ძირითადად არ ხდება სამართლებრივ სიკეთეთა თანაზომიერების დადგენა, რადგან შესაძლებელია, უფრო ნაკლები ღირებულების სამართლებრივი სიკეთის, (მაგალითად, ჯანმრთელობა), გადარჩენა უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთის მოსპობის გზით, (მაგალითად, თავდასხმელის სიცოცხლე).

უკიდურესი აუცილებლობის დროს სახეზე გვაქვს სამართლებრივ სიკეთეთა და ინტერესთა ურთიერთშედარება.

უკიდურესი აუცილებლობის ნიშნებია: უკიდურესი მდგომარეობა, უკიდურესობით გამოწვეული მოქმედება, ინტერესთა ურთიერთშეჯერება და სუბიექტური ნება.

უკიდურესი აუცილებლობა ორი სახისაა:

- (1) **ღეფენიური, ანუ თავდაცვითი;**
- (2) **აბრეშული, ანუ თავდასხმითი.**

გამომდინარეობს თუ არა უკიდურესი აუცილებლობის ეს ორივე სახე სსკ-ის 30-ე მუხლიდან?

ამ კითხვაზე პასუხი დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ ინტერპრეტაციას გავუკეთებთ ამ მუხლში მოცემულ სიტყვებს: „მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ამ კოდექსით გათვალისწინებ-

ულ ქმედებას ჩაიდენს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში, ესე იგი ვინც სხვას დააზიანებს...”

თუ სიტყვა: „სხვას” გავიგებთ მომგერიებლის პოზიციიდან და მასში მოვიაზრებთ, როგორც საფრთხის წყაროს, ასევე სხვა, მესამე პირს, რომელსაც არავითარი წვლილი არ შეუტანია საფრთხის წარმოქმნაში, მაშინ ამ ნორმის ქვეშ შესაძლებელია, მოვიაზროთ უკიდურესი აუცილებლობის ორივე სახე.

ამ საკითხზე არსებობს სხვა მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, სსკ-ის 30-ე მუხლი მოიცავს მხოლოდ აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევებს, ხოლო დეფენზიური უკიდურესი აუცილებლობა ამ მუხლში არ მოიაზრება (იხ. *ე. ფუტკარაძე, უკიდურესი აუცილებლობა ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში, დისერტაციის ავტორეფერატი, 2003, გვ. 9*). ამიტომ იგი გეთავაზობს ნორმის საკანონმდებლო ცვლილებას, კერძოდ, სსკ-ის 30-ე მუხლის შემდეგ რედაქციას: „მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ამ კოდექსით გათვალისწინებულ ქმედებას ჩაიდენს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში, ესე იგი ვინც საფრთხის წყაროს ან სხვას დააზიანებს...” (იქვე, გვ. 17).

ნორმის საკანონმდებლო ცვლილების გარეშე, შესაძლებელია, სსკ-ის 30-ე მუხლში მოვიაზროთ უკიდურესი აუცილებლობის ორივე სახე (ნორმის ე.წ. ექსტენსიური ინტერპრეტაცია). თუ ამ მუხლში მოვიაზრებთ მხოლოდ აგრესიულ უკიდურეს აუცილებლობას (ნორმის ე.წ. რესტრიქციული ინტერპრეტაცია), მაშინ, ჩემი აზრით, დეფენზიური უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევები უნდა განვიხილოთ სსკ-ის 32-ე მუხლის ფარგლებში. არსებობს პრობლემის გადაწყვეტის სხვა, გერმანული გზა, რომლის მიხედვითაც, დეფენზიური უკიდურესი აუცილებლობა განიხილება, როგორც მართლსაწინააღმდეგობის გამომრიცხველი სამოქალაქო სამართლებრივი გარემოება სისხლის სამართალში (იხ. *C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 777-778*).

პრობლემის გადაწყვეტის სხვადასხვა შესაძლო ვარიანტის მიუხედავად, უდავოა, რომ არსებობს უკიდურესი აუცილებლობის ორი სახე – დეფენზიური და აგრესიული. რა მნიშვნელობა აქვს ამ დაყოფას?

დეფენზიური (ანუ თავდაცვითი) უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში პირი ზიანს აყენებს არა მესამე ძალას, არამედ თვით საფრთხის წყაროს (ხელმყოფს) და ამ დროს პირს სამოქალაქო-სამართლებრივი წესით ზიანის ანაზღაურება არ ეკისრება. მაგალითები:

მეზობელი წავიდა აგარაკზე და წყალი მოშვებული დარჩა. ქვედა სართულზე მცხოვრებს უფლება აქვს, კარი შეუბტყრიოს, თუ მას უფრო ნაკლები ზიანის მიყენებით არ შეუძლია საფრთხის თავიდან

აცილებს. ამასთან, მის მიერ მიყენებული ზიანი ნაკლები უნდა იყოს გადარჩენილზე.

დეფენზიური (ანუ თავდაცვითი) უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში მიყენებული ზიანისათვის პირი სამოქალაქო წესით პასუხს არ აგებს.

მაგალითად:

ა.-ს თავს დაესხა მეზობლის ხარი და უპირებს რქებზე წამოიგოს. ა.-მ ხარი მოკლა. ამისათვის მომგერიებელი სამოქალაქო წესით პასუხს არ აგებს, თუ მან თვითონ არ შეუწყო ხელი ამ მდგომარეობის წარმოქმნას მომეტებული საფრთხის წყაროსთან დაუდევარი დამოკიდებულებით.

აბრეშისი, ანუ თავდასხმითი უკიდურესი აუცილებლობის დროს პირი პასუხს აგებს სამოქალაქო წესით. ამ მდგომარეობაში პირი აზიანებს არა ხელმოყვას, არამედ მესამე ძალას, რომელსაც არავითარი წვლილი არ შეუტანია შექმნილი საფრთხის წარმოშობაში.

მაგალითები:

ტურისტულ ჯგუფს ტყეში გზა აებნა. შიმშილისაგან ძალაგამოლეულებმა ნახეს სახლი, რომელშიც საჭმელ-სასმელი იყო, შეამტკრიეს კარი, დანაყრდნენ და თავი გადაირჩინეს.

სახეზეა უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობა. ჯგუფის წევრები ვალდებული არიან, სამოქალაქო წესით აანაზღაურონ მესაკუთრისათვის მიყენებული ზიანი.

ა.-ს სახლს ცეცხლი წაეკიდა. მის გადასარჩენად ა. იძულებული გახდა მეზობლის ნაკლებმნიშვნელოვანი სიკეთე (ვენახი, ბოსტანი ან სხვ.) დაეზიანებინა. ა. ვალდებულია, აანაზღაუროს მიყენებული ზიანი სამოქალაქო წესით.

როგორც ამ მაგალითებიდან ჩანს, აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობის დროს პირი პასუხს აგებს მხოლოდ სამოქალაქო წესით, მაგრამ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლდება.

ამრიგად, როგორც დეფენზიური (თავდაცვითი) უკიდურესი აუცილებლობა, ასევე აგრესიული (თავდასხმითი) უკიდურესი აუცილებლობა გამორიცხავს მართლწინააღმდეგობას და არ იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. მხოლოდ აგრესიული უკიდურესი აუცილებლობის დროს პირი პასუხს აგებს სამოქალაქო წესით ქონებრივი ზიანისათვის.

უკიდურესი აუცილებლობის დროს სამართლებრივი სიკეთე იმყოფება იმწუთიერ საფრთხეში.

უკიდურესი აუცილებლობის დაცვის ობიექტი შეიძლება იყოს: სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, თავისუფლება, პატივი, ღირსება, საკუთრება და სხვა ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთე.

უკიდურესი აუცილებლობის აუცილებელი პირობაა ის, რომ დაზიანებული სიკეთე ნაკლებმნიშვნელოვანი იყოს, ვიდრე გადარჩენილი სიკეთე. პირის მოქმედება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით მხოლოდ მაშინ შეიძლება გამართლდეს, როცა დაცულია სამართლებრივ სიკეთეთა რანგირების პრინციპი: ყველაზე უფრო დიდ სიკეთედ ითვლება ადამიანის სიცოცხლე. ამიტომ ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა არ შეიძლება გამართლებულ იქნეს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობით. სამართლებრივად აკრძალულია მისი რელატივაცია, ამიტომ არ შეიძლება პირის გამართლება მძიმე ან მცირე მყოფის ან ღრმა მოხუცის სიცოცხლის მოსპობისათვის, როცა ამ მოქმედებით სხვა ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენა ხდება. ასევე სამართლებრივად აკრძალულია სიცოცხლის ყოველგვარი კვანტიფიკაცია, ამიტომ უკიდურესი აუცილებლობით გამართლების საფუძველი არ შეიძლება იყოს ერთი ადამიანისათვის სიცოცხლის მოსპობა ბევრი ადამიანის გადარჩენის მიზნით. ამ საკითზე *თინათინ წერეთელი* გამოხატავს, ჩემი აზრით, არასწორ პოზიციას, როცა იგი წერს „სხვა ადამიანისათვის სიცოცხლის მოსპობა შეიძლება ჩაითვალოს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში ჩადენილად მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს აუცილებელი იყო მრავალი ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად“ (იხ. *თინათინ წერეთლის* შეხედულება წიგნში: საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები, რედ.: თ. წერეთელი და გ. ტყეშელაძე, 1976, გვ. 112).

გარკვეული პირობების არსებობისას, ამ უკანასკნელ შემთხვევაში შეიძლება ვისაუბროთ მხოლოდ ბრალის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოების არსებობაზე (სსკ-ის 38-ე მუხლი).

უკიდურესი აუცილებლობის დროს ჯანმრთელობა და თავისუფლება უფრო მაღალი რანგის სამართლებრივი სიკეთეებია, ვიდრე ქონება, თუმცა, კონკრეტულ შემთხვევაში შეიძლება სხვა მაგალითიც დაგვასახელოთ. თუ შენობაში ხანძრის ჩაქრობის დროს მეხანძრე ადამიანებს წყლით დასველებს, თუნდაც იგი ფიქრობდეს იმის შესახებ, რომ ისინი ამ მოქმედებით შეიძლება გაცივდნენ და ავად გახდნენ, გარკვეული პირობების არსებობისას, მისი მოქმედება იქნება უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობით გამართლებული, თუმცა დაზიანებული სამართლებრივი სიკეთე ფორმალურად უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე გადარჩენილი ქონება.

უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობას აქვს ჩარჩოები. ამა თუ იმ მოქმედების შედეგად შეიძლება გადარჩენილი სიკეთე უფრო მნიშვნელოვანი იყოს, ვიდრე დაზიანებული, მაგრამ თუ მოქმედებით მოხდა პიროვნების თავისუფლების ხელშეუხებელი სფეროების ხელყოფა, ეს მოქმედება არ შეიძლება გამართლებულ იქნეს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობით.

მაგალითად, არ შეიძლება უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობად ჩაითვალოს სისხლის იძულებითი აღება ავტოავარიის

შედგება მძიმედ დასიანებული უცნობი ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენად. იგივე მოქმედება, თუ ის ჩადენილია იმ პირის მიმართ, ვისაც აქვს დასიანებული მიმართ სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია, შეიძლება ჩაითვალოს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობად, თუ დაცულია ქმედების მართლზომიერების სხვა პირობები, მაგალითად, მაშისაგან შეილის გადაზარჩენად სისხლის იძულებითი აღება მისი ნების საწინააღმდეგოდ.

უკიდურესი აუცილებლობა მხოლოდ მაშინ გვაქვს სახეზე, როცა ობიექტური მოქმედება სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენის სუბიექტური ნებით არის დეტერმინირებული.

6.7 დამნაშავის შეპყრობა

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 29-ე მუხლის თანახმად, მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ხელისუფლების ორგანოში წარსადგენად შეიპყრობს დამნაშავეს, ამისათვის აუცილებელი ზომის გადაუცილებლად. აუცილებელი ზომის გადაცილება ნიშნავს ამ ზომის აშკარა შეუსაბამობას შესაპყრობი პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესთან და შეპყრობის გარემოებებთან.

დამნაშავის შეპყრობა სხვა არაფერია, თუ არა საპროცესო-სამართლებრივი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოება – დაკავება (საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-19 თავი), რის გამოც მისი ადგილი არ არის მატერიალურ სისხლის სამართლის კანონში, არამედ საკმარისია საპროცესო კოდექსში დარეგულირება.

დამნაშავის შეპყრობის, ისევე როგორც დაკავების, უფლება აქვს არა მარტო პოლიციის თანამშრომელს ან საჯარო სამსახურში მყოფ სხვა უფლებამოსილ თანამშრომელს, რომელიც ასრულებს ოპერატიულ ფუნქციებს, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის მოვალეობას, არამედ - ნებისმიერ ფიზიკურ პირს (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143-ე მუხლი). არ არის აუცილებელი, რომ დამნაშავე შეიპყროს მაინც და მაინც იმ ფიზიკურმა პირმა, რომლის სამართლებრივ სიკეთესაც მიადგა ზიანი ან შეექმნა საფრთხე. დამნაშავის შეპყრობის მართლზომიერება დაკავშირებულია დანაშაულის მიმართ ცხელ კვალზე მოქმედებასთან და არა დანაშაულის სიმძიმესთან.

სადავოა საკითხი იმის შესახებ, თუ როდის არის დამნაშავის შეპყრობა მართლზომიერი, როცა მის მიერ ნამდვილად ჩადენილია დანაშაული, თუ საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდი, რომელიც ეჭვის ნიადაზე გადაუდებელი მოქმედების შესრულებას მოითხოვს.

მაგალითად, ა.-მ ნახა, რომ მისი ავტომანქანის საქარე მინა ჩამტვრეული იყო. მან ავტომანქანასთან მდგომი ახალგაზრდა დაინახა, რომელიც მძღოლის დანახვაზე გაიქცა. ა. გამოეკიდა ამ ახალგაზრდას, შეიპყრო იგი და ძალით მიიყვანა პოლიციაში. გაირკვა,

რომ სინამდვილეში მას ავტომატური მინა არ ჩაუტვირთია. არამედ შემთხვევით აღმოჩნდა შემთხვევის ადგილზე და მძღოლის დანახვაზე იმიტომ გაიქცა, რომ შეეშინდა, რადგან იფიქრა, რომ მას არ დაბრალდებოდა მომხდარი.

დამნაშავის შეპყრობა, როგორც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოება, მოითხოვს, რომ პირის დაკავების მართლზომიერებისათვის აუცილებელია, მას რეალურად ჩადენილი ჰქონდეს მართლსაწინააღმდეგო ქმედება. მაშასადამე, მძღოლის მოქმედება არ არის მართლზომიერი, რადგან ადგილი აქვს მოჩვენებით მდგომარეობას. ამ დროს, დამნაშავის შეპყრობის შემთხვევაში, შეპყრობი შეიძლება გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან არა მართლწინააღმდეგობის, არამედ ბრალის არარსებობისა გამო (შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების ფაქტობრივ მხარეზე).

დამნაშავის მართლზომიერი შეპყრობის დროს ნებადართულია მისი თავისუფლების აღკვეთა, იძულება, სხეულებრივი დაზიანებები, რომლებიც ადამიანში არ ტოვებს წარუშლელ დაზიანებებს.

პრობლემატურია საკითხი იმის შესახებ, თუ როგორ შეუძლია პირს, ზუსტად განსაზღვროს, რომ შეიპყრო მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი პირი.

არსებობს პოზიცია, რომლის მიხედვითაც, სსკ-ის 29-ე მუხლის საფუძველზე პირის გამართლება შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა პირი უკვე დამნაშავედ არის ცნობილი კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენით, რაც ასევე სუბიექტურად იცის პირმა, რომელმაც დამნაშავე შეიპყრო. სხვა შემთხვევაში, როცა საზოგადოებრივად საშიში ქმედების აღკვეთა ხდება, პირი შეიძლება გამართლდეს სისხლის სამართლის კოდექსის 32-ე მუხლის საფუძველზე.

ეს პოზიცია - „დამნაშავის“ მისი ნამდვილი პროცესუალურ-სამართლებრივი მნიშვნელობით გაგების შესახებ, არ არის სწორი, ვინაიდან საკითხი წყდება „შემპყრობი ბრალდებულის სასარგებლოდ, სიტყვა „დამნაშავე“ აქ უნდა გავიგოთ ფართო გაგებით (ექსტენსიურად). პირის შეპყრობა მართლზომიერია იმ შემთხვევაში, როცა ეს მოქმედება ხდება მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის ფაქტზე.

დამნაშავის შეპყრობის მართლზომიერების ფარგლები უნდა განისაზღვროს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ნორმებით დაკავების შესახებ. მისი მართლზომიერების პირობები ასეთია:

(1) იგი შეიძლება განხორციელდეს ნებისმიერი დასჯადი ქმედების მიმართ, რომლისთვისაც კანონი ითვალისწინებს სასჯელს თავისუფლების აღკვეთის სახით (საპროცესო კოდექსის 141-ე მუხლი), მათ შორის დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობის ეტაპზე. ამ შემთხვევაში საკმარისია, თუ არსებობს საკმარის საფუძველი ეჭვისათვის, რომ პირმა ჩაიდინა ასეთი დანაშაული;

(2) პოლიციელის ან სხვა უფლებამოსილი მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირისაგან განსხვავებით, ჩვეულებრივ ფიზიკურ პირს უფლება აქვს, პირი დააკავოს მხოლოდ ერთი საფუძველით, კერძოდ, ცხელ კვალზე, თუ დანაშაულის ჩადენაში ეჭმიტანილ პირს წაასწრებს დანაშაულის ჩადენისას ან ჩადენისთანავე (საპროცესო კოდექსის 143-ე მუხლი). დაკავებისათვის უფლებამოსილი თანამდებობის პირების მიერ კი, დანაშაულის შეპყრობა საპროცესო კოდექსის 142-ე მუხლით გათვალისწინებულ სხვა შემთხვევაშიც არის მართლზომიერი, კერძოდ, თუ:

- თვითმხილველები, მათ შორის დაზარალებულიც, პირდაპირ მიუთითებენ ამ პირზე, როგორც დანაშაულის ჩამდენზე;

- პირს, მასთან ან მის ტანსაცმელზე აღმოაჩნდება ჩადენილი დანაშაულის აშკარა კვალი;

- პირი მიიმალა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ, მაგრამ შემდეგ ამოიცირო დაზარალებულმა;

- პირის მიმართ გამოტანილია განჩინება (დადგენილება) ძეგლის წარმოების შესახებ;

- პირი შეიძლება, მიიმალოს.

(3) იგი უნდა განხორციელდეს პირის დანაშაულებრივი საქმიანობის აღკვეთის, გაქცევის, დამალვის ან მტკიცებულებათა მოსპობის თავიდან აცილების მიზნით. იდენტიფიკაციის მიზნით პირის დაკავება, კერძოდ, თუ მას არა აქვს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი ან არ არის დადგენილი მისი ვინაობა, ანტიკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2003 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილებით;

(4) დანაშაულის შესაპყრობად გამოყენებულ უნდა იქნეს ისეთი საშუალება, რომელიც არ წარმოადგენს საამისოდ აუცილებელი ზომის გადაცილებას;

(5) უნდა არსებობდეს გამართლების სუბიექტური ელემენტი, რაც მდგომარეობს შეპყრობის გარემოებების ცოდნასა და დაკავების სურვილში.

მაშასადამე, თუ პირი მოქმედებს მისი წარმოდგენით დანაშაულის შეპყრობის მიზნით, მაგრამ სინამდვილეში იგი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების ვითარების არსებობის თაობაზე ცდება, მის მიერ განხორციელებული დაკავება იქნება მართლსაწინააღმდეგო. ასეთ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების შესაძლებლობა განიხილება ბრალის ეტაპზე. თუ დაშვებული შეცდომა არ არის მისატყეველი, მიყენებული ზიანის მიხედვით, იგი დაისჯება გაუფრთხილებლობისათვის, თუ წინდახედულობის ნორმის დარღვევით გამოწვეული ასეთი გაუფრთხილებელი ზიანის მიყენება წარმოადგენს სისხლის სამართლის წესით დასჯად ქმედებას.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 31-ე მუხლის მიხედვით, მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზნის მისაღწევად გამართლებული რისკის პირობებში დააზიანებს სამართლებრივ სიკეთეს. რისკი გამართლებულია მაშინ, თუ ეს მიზანი არ მიიღწეოდა რისკის გარეშე ქმედებით და თუ პირმა მიიღო ყველა ზომა სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების თავიდან ასაცილებლად.

მაგალითად, აფეთქება გარდაუვალია. არის ორი ღილაკი: ერთზე დაჭერისას იგი გადარჩება, მეორეზე დაჭერისას - აფეთქდება. ამასწინაა რისკი და ერთ ღილაკს დააჭირა. შენობა აფეთქდა. მიუხედავად ამისა, რისკი იქნება გამართლებული, ვინაიდან სხვა გამოსავალი არ არსებობდა. ამ შემთხვევაში ქმედების მართლწინააღმდეგობა გამოორიცხებულია.

ო. გამყრელიძეს თავის კომენტარებში (იხ. ო. გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 236) მოჰყავს მართლზომიერი რისკის შესანიშნავი მაგალითი მხატვრული ნაწარმოებიდან, კერძოდ, ლევ ტოლსტოის მოთხრობიდან „ზვიგენი“. გემიდან მეზღვაური ხელაღს, რომ ზღვაში მცურავ მის შვილს ელვის სისწრაფით უახლოვდება ზვიგენი. მეზღვაური გარისკავს, სასწრაფოდ ტყვიამფრქვევს მიუჯდება და ზვიგენს უმიზნებს. სროლის შემდეგ ბიჭი და ზვიგენი ტყვიამფრქვევიდან გამონაბოლქვმა ბოლმა დაფარა. მეზღვაურმა ამის გამო ვერ შენიშნა, ვის მოხვდა ტყვია, ბიჭს თუ ზვიგენს და შიშისგან, ვაი თუ შვილი მოეკალიო, გული შეუწუხდა. როცა მხედველობა აღდგა, გემიდან გულაღმა ამოტრიალებული ზვიგენი გამოჩნდა, ბიჭი კი ცურვით უახლოვდებოდა გემს. ამ შემთხვევაში რისკმა გაამართლა, ბიჭი გადარჩა, მაგრამ რისკი გამართლებული იქნებოდა და მამა პასუხს არ აგებდა მაშინაც, ბიჭი რომ დაღუპულიყო, ესე იგი, ტყვია რომ ზვიგენის ნაცვლად, ბიჭს მოხვედროდა, რადგან გამოსავალი არ იყო, ბიჭი მაინც იღუპებოდა.

ასეთ შემთხვევაში, რისკი მართლაც გამართლებულია.

კანონმდებელი იყენებს ტერმინს - გამართლებული რისკი. არსებობს აგრეთვე საპატიებელი რისკი, რომელიც სსკ-ის 38-ე მუხლის საფუძველზე ბრალს გამორიცხავს.

მაგალითად, ბაბუამ შვილიშვილი ავტომანქანიდან გადააგდო ბაეშის სიცოცხლის გადასარჩენად ისეთ ვითარებაში, როცა მანქანა ხრამში იჩეხებოდა. სინამდვილეში მანქანა არ გადაიჩეხა, ბავშვმა კი გადაგდების შედეგად ქვას დაარტყა თავი და მოკვდა. მიუხედავად მძიმე შედეგისა, ბაბუა შეიძლება, არ დაისაჯოს, ვინაიდან იგი იმყოფებოდა საპატიებელი (მისატყევებელი) რისკის მდგომარეობაში. ამ შემთხვევაში სახეზე გვექნება არა მართლზომიერი რისკი, არამედ ბრალის გამომრიცხველი რისკი, რაც სსკ-ის 38-ე მუხლის ფარგლებში მოიაზრება.

6.9 მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებანი

სისხლის სამართლის თეორიაში არის „თელეოლოგიური იურისპრუდენციის“ ცნება - კანონს ეკითხულობთ და განემარტავთ არა მხოლოდ მისი სიტყვასიტყვითი მნიშვნელობიდან, არამედ ნორმის მიზნიდან, კანონის ობიექტური არსიდან გამომდინარე. მოსამართლე არ არის მოლაპარაკე კოდექსი. სსკ-ის კოდექსის 32-ე მუხლმა, ისევე როგორც 38-ე მუხლმა, გზა გაუხსნა სამოსამართლო სამართალშემოქმედებას, რაც იმას ნიშნავს, რომ სისხლის სამართალში, განსაკუთრებით, მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველ გარემოებებთან დაკავშირებით, პიროვნების სასარგებლოდ გამოიყენება ანალოგია.

სსკ-ის 32-ე მუხლიდან გამომდინარე, მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ქმედებას ჩაიდენს ისეთი გარემოების არსებობისას, რომელიც ამ კოდექსში სახელდებით არ არის მოხსენიებული, მაგრამ სავსებით აკმაყოფილებს ქმედების მართლზომიერების კირობებს.

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებებია: დაზარალებულის თანხმობა, დაზარალებულის სავარაუდო თანხმობა, მოვალეობათა კოლიზია და ა.შ. ეს სია ამ გარემოებებით არ ამოიწურება.

მაგალითები:

ა-მ გადაწყვიტა ცხვირის ოპერაციის გაკეთება. ოპერაციის შემდეგ მას თავისი გარეგნობა არ მოეწონა და ექიმ ბ.-ს უჩივლა. უნდა გაირკვეს, არის თუ არა ბ.-ს მოქმედებაში ჯანმრთელობის განზრახი დაზიანების შემადგენლობა (ა.-ს სახის განზრახი დამახინჯება). თუ სასამართლომ გამოარკვია, რომ ბ.-მ ოპერაცია სწორად გააკეთა (სამედიცინო წესების დაცვით) და მას არავითარი განზრახვა არ ჰქონია, დაემახინჯებინა ა.-ს სახე, ასევე, არც წინდახედულობის ნორმა დაურღვევია, იგი პასუხს არ აგებს მართლწინააღმდეგობის არარსებობის გამო, იმის მიუხედავად, რომ ა.-ს არ მოეწონა თავისი გარეგნობა ოპერაციის შემდეგ (ე.წ. დაზარალებულის თანხმობა).

საავადმყოფოში მიიყვანეს მძიმედ დაჭრილი, გონდაკარგული ა. ექიმმა ბ.-მ ა.-ს ნებისაგან დამოუკიდებლად, (არ იყო მისი ნების გამოვლენა შესაძლებელი), გააკეთა სასწრაფო ოპერაცია და ა.-ს ფეხი მოკვეთა (წინააღმდეგ შემთხვევაში ა. დაიღუპებოდა). გამოჯანმრთელების შემდეგ ა-მ უჩივლა ბ.-ს ფეხის მოკვეთისათვის (განაცხადა, რომ უფეხობას სიკვდილი ერჩია). თუ სასამართლო დაადგენს, რომ ბ.-მ სწორი სამედიცინო მკურნალობა ჩაატარა და მას არ ჰქონდა საშუალება, ა.-საგან ნებართვა აეღო, ბ.-ს ქმედება არ იქნება მართლსაწინააღმდეგო (ე.წ. დაზარალებულის სავარაუდო თანხმობა).

ექიმი ერთდროულად გამოიძახეს ორ მძიმე ავადმყოფთან სხვადასხვა სოფელში. მას შესაძლებლობა ჰქონდა, მხოლოდ ერთს დას-

მარებოდა. მან თავისი მოქმედებით ერთი გადას
უპა. ექიმის მოქმედება მართლზომიერია, ეინა
მოვალეობათა კოლიზიის მდგომარეობაში. ა
თუ რომელ პაციენტზე შეაჩერა ყურადღება
მოხუცზე, პროფესორსა თუ მუშაზე (ე.წ. მ
ია). ექიმის ქმედება მხოლოდ მაშინ იქნებო
დებო, თუ იგი შეგნებულად დახმარებას აღმო
ლის ავადმყოფობის სიმპტომებიც არ იყო საგ
შედარებით, რომელიც გადაუდებელ დახმარ
მოვალეობათა კოლიზია).

დაზარალებულის თანხმობა მართლწინაა
ველი დაუწერელი გარემოებაა. იგი ეფუძნება
non fit iniuria". მისი აუცილებელი პირობაა, რ
თვით უნდა იყოს დასაზიანებელი სამართლებ
ბელი. მაგალითად, სსკ-ის 370-ე მუხლი ითვად
ის მიცემის დასჯადობას. განსასჯელთან, რომ
ცრუ ჩვენება მიცემული, თანხმობა ცრუ ჩვენე
ძლება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხვე
ენაიდან ამ დანაშაულის დაცვის ობიექტია
არამედ საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთე
ინტერესები.

ნებისმიერი ინდივიდუალური სამართლ
ზიანებაზე არ არის საკმარისი ამ სამართლებ
ბლის თანხმობა, რომ დაზიანებულის მოქმედე
ზომიერად. სხვა პირის მიერ საკუთარი სიც
მიცემული თანხმობა პირს არ აძლევს უფლ
პოს მას. ასეთი თანხმობა არ ამართლებს დ
დასჯადია განზრახი მკვლელობის მუხლით.
ლეს ყოვლისა, გამომდინარეობს თვით კანონ
ლი მსხვერპლის თხოვნით მკვლელობის ზოგ
ადებს არა პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ
უქმებელ გარემოებად (მკვლელობა მსხვერპლი
დაზარალებულის თანხმობის აუცილებელ
მობა მიღებული იყოს ქმედების ჩადენამდე. ამ
იყოს ნამდვილად მიღებული, რაც იმას ნიშ
ჰქონდეს:

- ა) ნების გამოვლენის უნარი;
- ბ) ნების გამოვლენის თავისუფლება.

დაზარალებულის თანხმობა უნდა გეჰქონ
იცინო მოქმედების დროს. დაზარალებულის
დაზიანება მართლსაწინააღმდეგოა იმ შემთხვე
ეწინააღმდეგება სოციალური თანაცხოვრების
ბებს. მართლზომიერია ადამიანის სიცოცხლი

სათვის სასარგებლო ნებისმიერი ოპერაცია პაციენტის თანხმობით, რომელიც ხდება ქცევის აღიარებული ნორმების საფუძველზე. მართლსაწინააღმდეგოა ისეთი სამედიცინო ექსპერიმენტი, თუნდაც პაციენტის თანხმობით, რომელიც ეწინააღმდეგება ქცევის აღიარებულ ნორმებს და გამოხატავს პიროვნებისადმი არაადამიანურ მოპყრობას: აკრძალული სამედიცინო ექსპერიმენტები, საღისეური მოქმედებები.

დაზარალებულის თანხმობით შეიძლება მისი სხვა სამართლებრივი სიკეთების დაზიანება-განადგურებაც. მესაკუთრის თანხმობით შეიძლება მისი სახლის დანგრევა ახლის ასაშენებლად.

დაზარალებულის სავარაუდო თანხმობა მაშინ შეიძლება გეჟონდეს, როცა, მართალია, დაზარალებულს არ გამოუხატავს თავისი ნება, რადგან ეს შეუძლებელი იყო, მაგრამ არსებობს იმის დასაბუთებული ვარაუდი, რომ იგი თანხმობას გამოთქვამდა, რომ ამის შესაძლებლობა ჰქონოდა. მაგალითად, საავადმყოფოში მიიყვანეს ავტოკარის შედეგად დაზიანებული პაციენტი, რომელსაც სჭირდება გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება. მას გონება დაკარგული აქვს, რის გამოც არა აქვს ნების გამოვლენის შესაძლებლობა. პაციენტის მიმართ ჩატარებული ოპერაცია, მიუხედავად იმისა, რომ მას თავისი ნება არ გამოუხატავს, იქნება მართლზომიერი, თუ დაცული იქნება ოპერაციის ჩატარების მართლზომიერების პირობები.

ზოგჯერ სადავოა, ესა თუ ის გარემოება წარმოადგენს ქმედების შემადგენლობის, მართლწინააღმდეგობის თუ ბრალის გამომრიცხველ გარემოებას. მაგალითად, ე.წ. სამედიცინო ინდიკაციის შემთხვევაში ექიმის მიერ კანონით დადგენილი ვადების (ორსულობის 12 კვირა) გასვლის შემდეგ პაციენტისათვის აბორტის გაკეთება.

ქართული სისხლის სამართლის კოდექსით, ვინაიდან ქმედების უკანონოა ამ დანაშაულის (სსკ-ის 133-ე მუხლი „უკანონო აბორტი“) შემადგენლობის ნიშანია, იგი ქმედების შემადგენლობის გამომრიცხველ გარემოებად შეიძლება ჩაითვალოს. ვინც თვლის, რომ ქმედების უკანონოა არ არის შემადგენლობის ნიშანი, მიუხედავად იმისა, რომ კერძო ნაწილის მუხლში უკანონობაზე პირდაპირ არის მითითებული, მიაჩნია, რომ სამედიცინო ინდიკაციის შემთხვევა გამომრიცხავს მართლწინააღმდეგობას (გაბატონებული შეხედულება), ხოლო უმცირესობის აზრით, ჩანასახისათვის სიცოცხლის მოსპობა კანონით დადგენილი ვადების გასვლის შემდეგ, დედის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის გადარჩენის მიზნით, ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოებაა.

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ზეკანონურ გარემოებათა ჩამონათვალი არ არის ამოწურული, უფრო მეტიც, საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარებასთან ერთად ყოველთვის არის შესაძლებელი ამა თუ იმ გარემოებამ დაკარგოს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების სტატუსი. ასევე შესაძლებელია, ეს ნუსხა შეივსოს ახალი, მანამადე უცნობი გარემოებებით.

7. ინდივიდუალური ბრალი

7.1 ბრალის ცნება და თეორიები

ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის მიხედვით, არ შეიძლება სასჯელის დაკისრება ინდივიდუალური ბრალის დადგენის გარეშე (*nulla poena sine culpa*). დღეს მთელ ცივილიზებულ მსოფლიოში სისხლის სამართალში უარყოფილია ე.წ. კოლექტიური ბრალის პრინციპი.

ბრალის შესახებ მოძღვრებამ გაიარა თავისი განვითარების ეტაპები ბრალის წმინდა ფსიქოლოგიური თეორიიდან თანამედროვე ჯერ კიდევ განვითარების პროცესში მყოფ ფუნქციონალურ თეორიამდე. (ბრალის პრობლემაზე ქართულად იხ. ლ.-გ. კუტალია, ბრალის სისხლის სამართალში, 2000, რომელიც შედგება 800-ზე მეტი გვერდისაგან. იხ. ასევე: გ. ნაჭყებია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, 2001).

ნორმატიული ანუ შეფასებითი თეორიის მიხედვით, რომელიც თანამედროვე ეტაპზე წარმოადგენს გაბატონებულ მოძღვრებას, ბრალი არის მოსამართლის მიერ პირის ინდივიდუალურ-სა. მართლებრივი გაკიცხვა მის მიერ ჩადენილი მართლსაწი. ნაღმდებო მძღმებისათვის, ანუ ბრალი არის ინდივიდუალური *გახაკ. იცხობა* (და არა პირის ფსიქიური დამოკიდებულება მის მიერ ჩადენილი ქმედებისადმი). ე.ი. ბრალი მხოლოდ მაშინ არსებობს, როცა მოსამართლე დაადგენს პირის ბრალეულობას. (ბრალის წმინდა ნორმატიული თეორიის შესახებ იხ. H. Welzel, Das Deutsche Strafrecht, მე-9 გამოცემა, 1965, გვ. 124-127).

წინასწარ გამოძიებაში ბრალდების წაყენება არის მხოლოდ ვარაუდი, რომ ბრალდებულს მოსამართლე სამართლებრივად გაკიცხავს.

ბრალის პრინციპს, კანონიერების პრინციპთან ერთად, აქვს *კონსტიტუციური რანგი*. იგი გამომდინარეობს სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპიდან. სამართლიანობა და ადამიანის ღირსების დაცვა მოითხოვს, რომ პირი მხოლოდ მაშინ დაისაჯოს, როცა არსებობს მისთვის მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ინდივიდუალურად შერაცხვის სამართლებრივი საფუძველი. (ბრალის კონსტიტუციურ რანგს საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით აღიარებს ასევე ლაშა-გიორგი კუტალია. იხ. ლ.-გ. კუტალია, ბრალი სისხლის სამართალში, 2000, გვ. 752. მან ქართულ სისხლის სამართლის თეორიაში წარმოადგინა ვრცელი სამეცნიერო გამოკვლევა ბრალის ნორმატიული მოძღვრების შესახებ. იხ. ლ.-გ. კუტალია, ბრალის ნორმატივისტული მოდელი, 1999).

დღეს მოქმედი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, ბრალი არის შეფასებითი, ნორმატიული კატეგორია (უარყოფ

ფილია ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია). ამას ადასტურებს ის გარემოება, რომ კოდექსის მე-9 თავი ეძღვნება ბრალის გამომრიცხველ და შემამსუბუქებელ გარემოებებს. ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიისათვის ასეთი გარემოებები არ არსებობს. ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის ერთ-ერთი სისუსტე გახლავთ სწორედ ის, რომ ამ თეორიით ძნელია იმის ახსნა, თუ რატომ არის პირი არაბრალეული საპატიებელი გარემოებების (სსკ-ის 38-ე მუხლი) დროს, მაშინ როდესაც მან სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა განზრახ და მართლსაწინააღმდეგოდ მოახდინა.

სისხლის სამართალში არსებობს ბრალის სამი ძირითადი ტრადიციული თეორია, რომელსაც ემატება მეოთხე, ჯერ კიდევ განვითარების პროცესში მყოფი ბრალის ფუნქციონალური თეორია.

(1) **წმინდა ფსიქოლოგიური თეორიის** მიხედვით, ბრალი განმარტებულია, როგორც ფსიქიკური დამოკიდებულება ქმედებისა და შედეგიან დელიქტებში ასევე დამდგარი შედეგისადმი. დღეს ეს თეორია უარყოფილია, რადგან გაუფრთხილებლობის, განსაკუთრებით დაუდევრობის, დროს ასეთი ფსიქიკური კავშირი არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს.

ბრალის ასეთი დეფინიცია იყო აბსოლუტურად გაბატონებული რაინჰარდ ფრანკის ნაშრომის (იხ. R. Frank, Über den Aufbau des Schuldbegriffs, წიგნში: Gießener Festschrift, 1907, გვ. 11) გამოქვეყნებამდე. ამ დრომდე განზრახვა და გაუფრთხილებლობა წარმოადგენდნენ ბრალის ორ სახეს, ფორმას. უკვე ჯერ კიდევ გასული მე-20 საუკუნის დასაწყისში სამართლიანად მიიჩნევდნენ, რომ მხოლოდ განზრახვა შეიძლებოდა ყოფილიყო ბრალის სახე, თუ მას ფსიქოლოგიური თეორიის პოზიციიდან შეეხედავდით, რადგან მხოლოდ განზრახვის დროს არსებობს პირის ნამდვილი ფსიქიკური კავშირი მის მიერ ჩადენილი ქმედებით გამოწვეულ შედეგთან.

(2) **ნორმატიულ-ფსიქოლოგიურმა** თეორიამ ბრალის ცნებაში შემოიტანა შეფასების მომენტი და ბრალი განსაზღვრა, როგორც პირის გასაკიცხი ფსიქიკური დამოკიდებულება ქმედებისა და დამდგარი შედეგისადმი. განსაკუთრებით *ფრანკმა* შეძლო პირველად კარგად დაესაბუთებინა, რომ ფსიქოლოგიურ თეორიას არ შეეძლო დოგმატურად დაესაბუთებინა ბრალის გამომრიცხველი გარემოებების არსებობა.

მაგალითად, თუ პირი რეალური მუქარით აიძულეს, ზიანი მიაყენოს სამართლით დაცულ სიკეთეს, ასეთ შემთხვევაში სახეზეა მისი ფსიქიკური დამოკიდებულება მოქმედებისა და დამდგარი შედეგისადმი. პირს სურდა, შეესრულებინა ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი ქმედება, რათა გამოსულიყო საფრთხის მდგომარეობიდან, მაგრამ ასეთი შემთხვევა გამორიცხავს ბრალს.

ამ მაგალითით ნაჩვენებია, რომ ბრალი არა მარტო ფსიქოლოგიურ, არამედ ასევე შეფასებით, ნორმატიულ ელემენტს უნდა შეიცავდეს.

როზენფელდის უთქვამს სიტყვები: ბრალი არის არა დამნაშავეს თავში, არამედ შემფასებლების, კერძოდ, მოსამართლეების თავებში (შეად. *J. Baumann/U. Weber, Strafrecht, Allgemeiner Teil*, მე-9 გამოცემა, 1985, გვ. 369).

ამ თეორიის მიხედვით, ფსიქიკური დამოკიდებულება ნორმატიული ელემენტების (მაგალითად, შერაცხადობა) გვერდით წარმოადგენს ბრალის ცნების მხოლოდ ერთ-ერთ ელემენტს და არა მის მთლიან შინაარსს. ეს ნორმატიული ელემენტები შეიძლება ერთობლიობაში ერთი საერთო ნიშნის ქვეშ შემდეგი სახელწოდებით გაერთიანდნენ: სხვაგვარად მოქმედების მოთხოვნის შესაძლებლობა (*ფროიდენტალი*) შესაბამისად, ბრალი არსებობს მაშინ, როცა პირს ჰქონდა ნორმის შესაბამისი მოქმედების შესრულების შესაძლებლობა.

ბრალის ამ კომპლექსური თეორიის ერთ-ერთ კრიტიკულ პუნქტს წარმოადგენს ის, რომ იგი შეფასების ობიექტსა და შეფასებას ორივეს ერთობლივად ბრალის ცნების ქვეშ აერთიანებს. (ბრალის ნორმატიულ-ფსიქოლოგიურ თეორიას ავითარებდა *თინათინ წერეთელი*. იხ. *T. B. Церетели, Причинная связь в уголовном праве*, 1963, გვ. 304).

ბრალის ამ თეორიამ პირველად დიდი კრიტიკა განიცადა *გრაფ ცუ დონას* მიერ (იხ. *Graf zu Dohna, Aufbau der Verbrechenslehre*, 1936; ამ წიგნის მე-3 გამოცემა, 1947).

(3) **წმინდა ნორმატიული თეორია** ბრალს განმარტავს როგორც *გასაკიცხაობას*. ამ თეორიის მიხედვით, ბრალი არის წმინდა შეფასებითი, წმინდა ნორმატიული კატეგორია. ფსიქოლოგიური ელემენტი, რომელიც ბრალის ფსიქოლოგიური ცნების შინაარსს ამოწურავს, ფინალისტების მიერ გადატანილ იქნა ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე, რის შედეგადაც ბრალი, რომელიც არის არა დამნაშავეს, არამედ სხვის, შემფასებლის, კერძოდ, მოსამართლის თავში (იხ. *J. Baumann, U. Weber, W. Mitsch, Strafrecht, AT*, მე-11 გამოცემა, 2003, გვ. 434), გახდა წმინდა შეფასება, ხოლო განზრახვა და გაუფრთხილებლობა, როგორც შეფასების ობიექტები, იქცნენ ქმედების შემადგენლობის ნიშნებად. (ბრალის ნორმატიული მოძღვრების შესახებ დისკუსიის თაობაზე იხ.: *H. Welzel, Um die finale Handlungslehre*, 1949, გვ. 26; *H. Welzel, Das neue Bild des Strafrechtssystems*, მე-4 გამოცემა, 1961).

ამ თეორიის მიხედვით, განზრახვა, ისევე როგორც გაუფრთხილებლობა, არის მოსამართლის მიერ პირის გაკიცხვის ერთ-ერთი კრიტერიუმი და არა ბრალის შინაარსის ამომწურავი კატეგორია (ფსიქოლოგიური თეორიით ბრალი არის განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის გვარეობითი ცნება). ამა თუ იმ ქმედების განზრახ ჩამდენი უფრო მკაცრად იკიცხება, ვიდრე იმავე ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩამდენი. ე.ი. განზრახვის დროს ბრალის ხარისხი უფრო მაღალია, ვიდრე გაუფრთხილებლობის დროს. ბრალის ხარისხზე კი დამოკიდებულია სასჯელის სიმკაცრე.

ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერების წარმომადგენლები (*თ. წერეთელი, ვ. მაყაშვილი* და სხვ.) აკრიტიკებდნენ როგორც

ფინალიზმსა და ბრალის წმინდა ნორმატიულ თეორიას, ასევე წმინდა ფსიქოლოგიურ თეორიას. მათ, მართალია, უარყვეს ბრალის წმინდა ფსიქოლოგიური თეორია და ბრალის ცნებაში შეიტანეს ნეგატიური სოციალ-ეთიკური (მორალურ-პოლიტიკური) შეფასების მომენტი, მაგრამ ეს არ არის მოსამართლის მიერ გაკეთებული შეფასება. მათი გაგებით, ბრალი არის რეალური სინამდვილის გამოვლენის ფორმა, რომელიც მოსამართლის შეფასებისაგან დამოუკიდებლად არსებობს. თ. წერეთელი ბრალს განმარტავდა, როგორც პირის ფსიქიკურ კავშირს მის მიერ ჩადენილ საზოგადოებრივად სამიშ კმედებასთან, რომელიც ზნეობისა და მართლწესრიგის პოზიციიდან გაკიცხვასა და განსჯას იმსახურებს (იხ. თ. წერეთელი, „მაცნე“, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი, 1960, №1, გვ. 129).

ქართულ სისხლის სამართალში ბრალის ნორმატიული თეორიის განვითარების შესახებ იდეა წამოყენებულ იქნა ჯერ კიდევ ჩემს სადოქტორო დისერტაციაში (იხ. M. Turawa, Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs. Ein Beitrag zur Entwicklung eines rechtsstaatlichen Strafrechts in Georgien, დისერტაცია, 1998, გვ. 251).

(4) **შუნიცნიონალური ცნება**, რომელიც მეცნიერული კრიტიკის საგანს წარმოადგენს (კრიტიკა იხ. მაგალითად, წიგნში: J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT, 38-ე გამოცემა, 200, გვ. 141) ბრალს განმარტავს სასჯელის ფუნქციიდან გამომდინარე. მაგალითად, არის მცდელობა, რომ ბრალის ცნება შეიცვალოს „ინდივიდუალური შერაცხვის“ კატეგორიით.

ამავე თეორიის წარმომადგენელია *გიუნთერ იაკობსი*, რომელსაც ეკუთვნის მოძღვრება ე.წ. სასჯელის პოზიტიური გენერალური პრევენციის შესახებ. იგი ბრალს სასჯელის პრევენციული მიზნებიდან გამომდინარე განსაზღვრავს: ბრალეული ქცევა არსებობს მხოლოდ მაშინ, როცა სასჯელი აუცილებელია საყოველთაო მართლშეგნების განმტკიცებისათვის (ბრალის ფუნქციონალური ცნების დასაბუთების შესახებ იხ. G. Jakobs, Strafrecht, AT, მე-2 სასწავლო გამოცემა, 1993, გვ. 476-491).

კლაუს როქსინმა უფრო გასაგებად ჩამოაყალიბა თავისი მოძღვრება, როცა მან ბრალის ცნება განავრცო „სანქციის პრევენციული აუცილებლობის“ ელემენტით და უწოდა მას: ბრალი და პასუხისმგებლობა. მისი აზრით, ჩადენილი უმართლობისათვის პირმა შეიძლება პასუხი აგოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან, ჯერ ერთი, ბრალეულად იმოქმედა და, მეორე, თუ არსებობს ბრალეული ქცევის დასჯადობის პრევენციული აუცილებლობა (იხ. C. Roxin, Strafrecht, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 852).

როგორც აღინიშნა, ბრალი არის ინდივიდუალური და არა კოლექტიური გასაკიცხაობა. კოლექტიური ბრალის პრინციპისაგან უნდა განვასხვაოთ სისხლის სამართლის დოგმატიკასა და სასამართლო

პრაქტიკაში განვითარებული ე.წ. კოლექტიური შერაცხვის მოდელი კრიმინალური ორბანიზებული ბაერთიანების (*joint criminal enterprise*) წევრობისათვის, რომელსაც იცნობს ზოგიერთი ეროვნული (მაგალითად, იტალიური) და საერთაშორისო სისხლის სამართალი (შეად. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2003, გვ. 142). იგი წარმოადგენს ინსტიტუციონალურ-პარტიკიპატორულ ანუ სისტემური შერაცხვის მოდელს (ლათინური: *participatio* ნიშნავს თანამონაწილეობას). ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის არარსებობა არ უშლის ხელს ამ მოდელით პირის დასჯადობას, თუ დანაშაულის რომელიმე მონაწილე ქმედების შემადგენლობის განხორციელების განზრახვით მოქმედებდა. ეს მოდელი ნაწილობრივ ქართულ სასამართლო პრაქტიკაშიც გამოიყენება, მაგალითად, ბანდიტიზმის შემადგენლობისათვის (სსკ-ის 224-ე მუხლი).

7.2 ბრალის სტრუქტურა

მიმოხილვაში წარმოდგენილი თვალსაზრისის მიხედვით, მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი პირის ინდივიდუალური ბრალი შეიცავს რამდენიმე ნორმატიულ კომპონენტს და მისი არსებობა ხუთ ეტაპად მოწმდება.

უიზიკური პირის ბრალი არსებობს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ჩაიდინა შემდეგი პირობების (კუმულაციურად) არსებობისას:

- ბრალშენარჩუნობის (შერაცხადობის) მდგომარეობაში;
- მართლწინააღმდეგობის შეზნებით (ვიწრო გაგებით, როცა იგი არ უშვებს შეცდომას აკრძლავაში);
- ბანზრახი (ან გაუშრთხილბეპლი) ბრალით, რომელიც ასაბუთებს მართლწინააღმდეგობის შეგნების არსებობას ფართო გაგებით;
- ბრალის გამომრიცხველი რომელიმე (კანონისმიერი ან ზეპანონური) საპატიმბელი ბარემომბის არარსებობის ვითარებაში.

- ამასთან, სადავოა საკითხი იმის შესახებ, არსებობს თუ არა ბრალის ე.წ. სპეციალური ნიშნები. გაბატონებული შეხედულებით, ასეთი არ არსებობს და ამიტომ ქმედებისა და ინდივიდისათვის დამახასიათებელი ყველა სუბიექტური ნიშანი ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე მოწმდება. თუ გავყვებით ამ შეხედულებას, ეს ნიშნები ბრალის ეტაპზე ცალკე არ უნდა გამოიყოს. ამ პოზიციისაგან განსხვავებით, ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი აღიარებს ბრალისათვის დამახასიათებელი პერსონალური ნიშნების არსებობას (სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-1 ნაწილი), რის გამოც საჭიროა ბრალის სტრუქტურაში ამ კომპონენტის ცალკე გამოყოფა. ასევე, არსებობს შეხედულება, რომელიც ამ ნიშნების არსებობას ორივე – ქმედების სუბიექტური შემადგენლობისა და ბრალის ეტაპზე ამოწმებს.

7.3 ბრალუნარიანობა და მისი გამომრიცხველი (და შემახსუბუქებელი) გარემოებები

გოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის ამოქმედებამდე საქართველოში განვითარებული ბრალის ფსიქოლოგიური მოძღვრება შერაცხადობას ფსიქიკური მდგომარეობის გამო ბრალის გარეთ, სუბიექტისთვის დამახასიათებელ ბრალის აუცილებელ წინაპირობად განიხილავდა, ხოლო სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწევას შერაცხადობისაგან დამოუკიდებელ ბრალის მეორე წინაპირობად წარმოადგენდა. დღევანდელი ქართული სისხლის სამართალი ბრალის ნორმატიული მოძღვრებით შერაცხადობა-მეურაცხაობის პრობლემას, როგორც ბრალუნარიანობის განმსაზღვრელ გარემოებას, თვით ბრალის ეტაპზე განიხილავს.

მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა დამოკიდებული არ არის პირის ბრალუნარიანობაზე. მაშასადამე, მისი ჩადენა შეუძლია სულით ავადმყოფსაც. სისხლის სამართალში პირის ქმედუნარიანობა მყარად არის გამოიჯნული მისი ბრალუნარიანობისაგან. ქმედუნარიანობის დროს დგინდება პირის უნარი, შეუძლია თუ არა განახორციელოს სხეულებრივი გადაადგილება გარესამყაროში. სულით ავადმყოფსა და ბავშვსაც შეუძლია, იყოს ქმედუნარიანი, თუ მას თავის ნებელობით შეუძლია წარმართოს საკუთარი სხეულებრივი მოძრაობა. ბრალუნარიანობის დროს კი, წყდება საკითხი, იყო თუ არა პირი ნორმის ვარგისი ადრესატი, რომელსაც აქვს ნების თავისუფლება და თავის ნებაზე ბატონობის უნარი, რომელსაც ემყარება პერსონალური გასაკიცხაობა.

ბრალუნარიანობას განსაზღვრავს პირის შერაცხადობა, ხოლო ბრალის გამომრიცხველი გარემოებებია: შეურაცხაობა, კერძოდ, ასაკის გამო (სსკ-ის მუხლი 33-ე), ფსიქიკური დაავადების გამო (სსკ-ის 34-ე მუხლი), სამართლებრივი შეცდომა (სსკ-ის 36-ე მუხლი), მოქმედება ბოროტი განზრახვისა და, როცა ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა დასჯადია, ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობის გარეშე (სსკ-ის 36-ე მუხლის ანალოგიით), ბრძანების ან განკარგულების შესრულება (სსკ-ის 37-ე მუხლი). სსკ-ის 38-ე მუხლში მოცემულია ბრალის გამომრიცხველი *საპატიებელი* ზეკანონური გარემოებები. შეზღუდული შერაცხადობა კი, წარმოადგენს არა ბრალის გამომრიცხველ, არამედ მის შემახსუბუქებელ გარემოებას (სსკ-ის 35-ე მუხლი).

7.3.1 შეშრაცხაობა

მოქმედი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის სიახლე, რომელიც მას განასხვავებს წინამორბედი კოდექსისაგან, გახლავთ ის, რომ მასში შეურაცხაობა მოცემულია გვარეობითი ცნების სახით. კერძოდ, სსკ-ის 33-ე და 34-ე მუხლებიდან გამომდინარე, იგი თავის თავში

მოიცავს ორ შემთხვევას: შეურაცხაობას ასაკის გამო და შეურაცხაობას ფსიქიკური მდგომარეობის გამო. პირველი მათგანის მიხედვით, შეურაცხაობა დგინდება პოზიტიურ-სამართლებრივად, ხოლო მეორეთი - სამედიცინო-ფსიქოლოგიურ მონაცემებზე დაყრდნობით.

სსკ-ის 33-ე და 34-ე მუხლებში შეურაცხაობა განსაზღვრულია ნეგატიურად. მაგალითად, 33-ე მუხლის თანახმად, მართლსაწინააღმდეგო ქმედება არ შეურაცხება ბრალად იმას, ვისაც ამ ქმედების ჩადენამდე არ შესრულებია თოთხმეტი წელი. შესაძლებელია იგივე შინაარსის პოზიტიურად ფორმულირება, კერძოდ, მართლსაწინააღმდეგო ქმედება შეურაცხება ბრალად იმას, ვისაც ამ ქმედების ჩადენამდე შეუსრულდა თოთხმეტი წელი.

შეურაცხაობის საკითხის გადაწყვეტის დროს მნიშვნელოვანია პირის მდგომარეობა ქმედების ჩადენის დროს, ხოლო მის ფსიქიკურ მდგომარეობას შედეგის დადგომის დროს შეურაცხაობის საკითხის გადასაწყვეტად მნიშვნელობა არა აქვს. ამის შესახებ შეურაცხაობის განსაზღვრისას (სსკ-ის 33-ე და 34-ე მუხლები) მითითებულია თვით კოდექსში.

ქართული კოდექსის მიხედვით, თავის მხრივ, შეურაცხაობა დგინდება **ორ** ინტელექტუალურ და ემოციონალურ მომენტზე დაყრდნობით. კანონმდებელი მნიშვნელობას ანიჭებს იმ მომენტს, რომ პირი შეურაცხადია არა მარტო მაშინ, როცა იგი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის დროს ინტელექტუალურად სწორად არ იყო ჩამოყალიბებული, კერძოდ, ფსიქიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, არ შეეძლო გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების ფაქტობრივი ხასიათი ან მართლწინააღმდეგობა, არამედ მაშინაც, როცა არ შეეძლო ეხელმძღვანელა მისთვის. არსებობს ისეთი ფსიქიკური დაავადებები, რომლებიც ავადმყოფის ინტელექტს არ ხელყოფენ, მაგრამ პირის უნარს, იმოქმედოს ინტელექტის შესაბამისად, სრულად არღვევენ. ამის გამო, დღეს შეურაცხაობის საკითხის გადაწყვეტის დროს ყურადღებას აქცევენ ორივე მომენტს, როგორც ინტელექტუალურს, ასევე ემოციონალურს (ანუ ვოლუნტატიურს). თუ ამ ორიდან პირის ერთი უნარი მაინც იქნა დარღვეული, ასეთ შემთხვევაში მას ქმედება ინდივიდუალურად არ შეურაცხება.

7.3.1.1 შეურაცხაობა ასაკის გამო

სსკ-ის 33-ე მუხლის თანახმად, 14 წლის ასაკამდე პირს ბრალად არ შეურაცხება მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება. ე.ი. დღეს მოქმედი კოდექსით, პირი ბრალუნარიანი ხდება 14 წლის ასაკიდან და, შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ნებისმიერი დანაშაულისათვის, როგორც წესი, დგება ამ დროიდან.

ამ წესიდან გამონაკლისი კანონმდებელმა დაადგინა 2007 წლის 23 მაისის საქართველოს კანონით, რომლითაც ცვლილება შევიდა

სსკ-ის 33-ე მუხლში და ზოგიერთი დანაშაულისათვის შემცირდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი 12 წლამდე. ასეთ ქმედებათა ჩამონათვალი გაკეთდა თვით 33-ე მუხლში. კერძოდ, ესენია: 108-ე (განზრახ მკვლელობა), 109-ე (განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებაში), 117-ე (ჯანმრთელობის განზრახ მიძიმება), 137-ე (გაუპატიურება), 178-ე (ძარცვა, გარდა პირველი ნაწილისა), 179-ე (ყაჩაღობა) და 238¹-ე (21 წლის ასაკს მიუღწეველი ან ნასამართლობის მქონე ან/და ნარკოტიკების მოხმარებისათვის აღმინისტრაციულსახელდადებული პირის მიერ ცივი იარაღის ტარება) მუხლები.

საქართველოს პარლამენტმა 2010 წლის 23 თებერვლის კანონით გააუქმა ეს ცვლილება და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკად კვლავ 14 წელი დაწესდა.

საქართველოში შერაცხადობის ასაკის 12 წლამდე შემცირება უარყოფითი მოვლენა იყო და ექსპერტთა კრიტიკა გამოიწვია. თუ გადავხედავთ უცხოეთის კანონმდებლობას არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების (ე.წ. „იუვენალური იუსტიციის“) სფეროში, ვნახავთ, რომ საზღვარგარეთის ზოგიერთ ქვეყანაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი უფრო დაბალია და იგი 7-8 წლის ასაკიდანაც კი იწყება (შეად. არასრულწლოვანთა დანაშაულის დამინისტრაცია. საქართველოს კანონმდებლობა და საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმები, გამოცემულია გაეროს ბავშვთა ფონდის (UNICEF) მიერ, 2004, გვ. 7-28 და 196), მაგრამ გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ, საქართველოსგან განსხვავებით, ამ ქვეყნებში არსებობს „იუვენალური იუსტიციის“ კარგად განვითარებული სისტემა. მიუხედავად პასუხისმგებლობის დაბალი ასაკისა, უმეტეს შემთხვევაში ე.წ. „ბავშვთა საქმეების მოსმენის“ პროგრესული სისტემა 17 წლამდე ბავშვებს საშუალებას აძლევს, თავი აარიდონ მართლმსაჯულების ფორმალურ სისტემასთან კონტაქტს. „ბავშვთა საქმეების მოსმენის“ სისტემის მიზანია, არასრულწლოვანთა მიმართ უპირატესად ისეთი ზომების გამოყენება, რაც არ არის დაკავშირებული თავისუფლების აღკვეთასთან. ასევე, სხვა სრულწლოვანებთან შედარებით სპეციალური პრევენციული წესები დადგენილი 21 წლამდე დანაშაულის ჩამდენი მოზარდების მიმართ.

მაგალითად, გერმანიაში, ისევე როგორც საქართველოში, ბავშვითვლება ბრალუუნაროდ 14 წლის ასაკამდე (იხ. გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის მე-19 პარაგრაფი (გერმანულად: Strafgesetzbuch: StGB). 14-დან 17 წლის ჩათვლით არასრულწლოვანი კი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების შესახებ სპეციალური კანონის (გერმანულად: Jugendgerichtsgesetz: JGG) მე-3 პარაგრაფის მიხედვით, შეიძლება იყოს არაბრალუუნარიანი ზნეობრივი ან სულიერი მოუმიწიფებლობის გამო.

მოქმედი ქართული კანონმდებლობით (სსკ-ის მე-80 მუხლი), პირი არასრულწლოვანია, თუ მან დანაშაული ჩაიდინა 14-დან 18 წლამდე ასაკში. არასრულწლოვანი პირი, როგორც წესი, არის შეზღუდული შესაძლებლობის მდგომარეობა, რომელიც სრულწლოვნისაგან განსხვავებით არასრულწლოვნისათვის შეიძლება გახდეს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველი (სსკ-ის 35-ე მუხლის მე-3 ნაწილი). არასრულწლოვნის შეზღუდული შესაძლებლობა - ეს ის შემთხვევაა, როცა მას არ შეუძლია სრულად გაცნობიეროს თავისი ქმედების ფაქტობრივი ხასიათი ან მართლწინააღმდეგობა, ანდა უხელმძღვანელოს მას.

აქედან გამომდინარე, შეიძლება ვისაუბროთ არასრულწლოვნის ე.წ. შეზღუდულ ბრალუნარიანობაზე, როგორც პასუხისმგებლობის შესაძლებელ გამომრიცხველ გარემოებაზე (სსკ-ის 35-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).

იმ არასრულწლოვნის მიმართ, რომელმაც პირველად ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე დანაშაული, სასჯელის ნაცვლად, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიება (სსკ-ის 90-97-ე მუხლები).

ქართული კანონმდებლობით, 14 წლამდე პირი არ შეიძლება დაისაჯოს იმ შემთხვევაშიც კი, როცა მისი ფსიქიკური განვითარების დონე რეალურად 15 ან მეტი წლის ასაკისას შეესაბამება.

საყურადღებოა ის გარემოება, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის დროს ასაკობრივი მოუმწიფებლობა, ისევე, როგორც ფსიქიკური დაავადება, შეურაცხაობის განმსაზღვრელი გარემოებაა, რომელიც ბრალს გამორიცხავს, ბავშვის, (ისევე, როგორც ქმედების ჩადენის დროს ფსიქიკურად დაავადებულის), მიმართ, განხორციელებული სისხლის სამართლებრივი დევნა სასამართლოში არ მთავრდება გამამართლებელი განაჩენით, თუ ეს გარემოება სასამართლო განხილვის დროს გამოვლინდა (საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 504-ე მუხლი). ასეთ შემთხვევაში გამართლება ბავშვის მიერ არასწორად იქნებოდა გაგებული, როგორც მის მიერ ჩადენილი ქმედების მოწონება. ამიტომ, ლიტერატურაში მიუთითებენ ბავშვის ასაკის „ორმაგ ბუნებაზე“, რომელსაც მატერიალურ და საპროცესო სამართალში განსხვავებული შედეგები მოჰყვება (იხ. *J. Baumann, U. Weber, Strafrecht, AT*, მე-9 გამოცემა, 1985, გვ. 378). რაც შეეხება წინასწარი გამოძიების ეტაპს, სისხლის სამართლებრივი დევნა არ უნდა დაიწყოს, ხოლო დაწყებული უნდა შეწყდეს, თუ პირს არ მიუღწევია იმ ასაკისათვის, რომლიდანაც დგება სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

სსკ-ის 34-ე მუხლის თანახმად, მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამ-
დენ ფსიქიკურად დაავადებულ პირს, ვისაც ამ ქმედების ჩადენის
დროს არ შეეძლო გაეცნობიერებინა თავისი ქმედების ფაქტობრივი
ხასიათი ან მართლწინააღმდეგობის შინაარსი, ანდა შეეძლო გაეც-
ნობიერებინა, მაგრამ არ ჰქონდა სხვაგვარად მოქმედების უნარი, არ
შეერაცხება ბრალად მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო
ქმედება.

შეურაცხარების მიზეზი შეიძლება იყოს: ქრონიკული ფსიქიკური
ავადმყოფობა, ფსიქიკური მდგომარეობის დროებითი მოშლილობა,
ჰუასუსტობა ან სხვა ფსიქიკური დაავადება.

კანონი ფსიქიკურ შეურაცხარებას უკავშირებს ორ წინაპირობას:
თავდაპირველად, ემპირიულად უნდა დადგინდეს, რომ სახეზეა ფსი-
კიკური ავადმყოფობის მომენტი (შეურაცხარების ბიოლოგიურ-
ფსიქოლოგიური კომპონენტი). ამის შემდეგ სამართლებრივ-შეფასე-
ბითი მეთოდით უნდა დადგინდეს, რომ პირს თავისი ფსიქიკური
მდგომარეობის გამო არ ჰქონდა სხვაგვარად მოქმედების უნარი (შეუ-
რაცხარების ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული კომპონენტი).

მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის დროს შეურაცხად
მდგომარეობაში მყოფი პირის მიმართ არ გამოიყენება სასჯელი,
რადგან მისი ქმედება არ არის ბრალეული. ბრალის გარეშე კი არ
არსებობს სასჯელი. 2007 წლის 3 ივლისის საქართველოს კანონის
ამოქმედებამდე არსებობდა სასამართლოს მიერ გამოსაყენებელ *ხარ-
ქციათა ორკვალიანი სისტემა*: სასჯელი დანაშაულისათვის, ხოლო
სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება ფსიქიკურად დაა-
ვადებული პირის მიერ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენისათვის.

როგორც ცნობილია, სანქციათა ორკვალიანი სისტემა ისტორი-
ულად დაკავშირებულია შევიცარიელი იურისტის *კარლ შტოსის*
სახელთან, რომელმაც იგი ჩამოაყალიბა ჯერ კიდევ 1893 წელს. ამ
სისტემამ მხარდაჭერა ჰპოვა ევროპის ქვეყნებში. მიუხედავად იმისა,
რომ გასული საუკუნის 50-იანი წლებიდან მიმდინარეობს დისკუსია
ორკვალიანი და ერთკვალიანი სისტემების მომხრეთა და მოწინააღ-
მდეგეთა შორის, ორკვალიანი სისტემა კვლავაც ინარჩუნებს არსე-
ბობას არაერთ ქვეყანაში (ისტორია და კრიტიკა იხ. *J. Baumann, U.
Weber, Strafrecht, AT, მე-9 გამოცემა, 1985, გვ. 710-711*).

ქართული სისხლის სამართლის კოდექსიც აგებული იყო სანქ-
ციათა ორკვალიან სისტემაზე, ვიდრე არ ამოქმედდა 2007 წლის 3
ივლისის კანონი. აღნიშნული ცვლილებით, გაუქმებულ იქნა ასეთი
ორკვალიანი სისტემა, რის შედეგადაც სისხლის სამართლის კოდე-
ქსიდან ამოღებულ იქნა სოციალური დაცვის სისხლისსამართლებრივი
სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებები. ამ მიზნით, სისხ-
ლის სამართლის კოდექსიდან მთლიანად იქნა ამოღებული მე-18

თავი („სამქედციხო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება“). ისევე როგორც მისი გამოყენების წესი, რომელიც მოცემული იყო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში (64-ე თავი). მართალია, ფსიქიკურად დაავადებული პირების მიერ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის შემთხვევაში მათ მიმართ კვლავაც იქნება გამოყენებული სამედიცინო ხასიათის სოციალური დაცვის იძულებითი ღონისძიებები, მაგრამ არა სისხლის სამართლის პროცესის ფარგლებში.

სსკ-ის 34-ე მუხლი უთითებს ფსიქიკური მდგომარეობით განპირობებულ შეურაცხაობის გამომწვევ *ოთხ* ფაქტორს: ქრონიკული ფსიქიკური ავადმყოფობა, ფსიქიკის დროებითი აშლილობა, ჰიპეზის ტობა ან სხვა ფსიქიკური დაავადება.

ამ ფაქტორებში მოიაზრებენ ასევე ფსიქიკის ისეთ გადაღლას, სიმთვრალეს, აფექტს ან სხვა ისეთ მდგომარეობას, რომელიც განაპირობებს ფსიქიკის ისეთ შერყევას, რომელიც, ექსპერტიზის დასკვნით, ფასდება შეურაცხად მდგომარეობად. ეს გარემოებები შეიძლება ერთ შემთხვევაში წარმოადგენდნენ ბრალის გამომრიცხველი შეურაცხაობის, ხოლო სხვა შემთხვევაში - ბრალის შემამსუბუქებელ შეზღუდული შერაცხადობის მდგომარეობას. მაგალითად, *პათოლოგიური* აფექტი იწვევს შეურაცხაობას და გამომრიცხავს ბრალს, ხოლო *ფიზიოლოგიური* აფექტი წარმოადგენს შეზღუდული შერაცხადობის მდგომარეობას და ამცირებს ბრალის ხარისხს.

7.3.2 შეზღუდული შერაცხადობა

სსკ-ის 35-ე მუხლის მიხედვით, შეზღუდული შერაცხადობა არის პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და არა მისი გამომრიცხველი გარემოება.

შეზღუდული შერაცხადობა გვაქვს იმ შემთხვევაში, როცა პირს ფსიქიკური დაავადების გამო არ შეეძლო, სრულად გაეცნობიერებინა და ეკონტროლებინა თავისი ქმედების ფაქტობრივი მხარე ან მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი.

შეზღუდული შერაცხადობისას სრულწლოვანი პასუხისმგებლობისაგან არ თავისუფლდება, ხოლო მისი მდგომარეობა მხედველობაში მიიღება მხოლოდ დანაშაულის კვალიფიკაციისას ან სასჯელის დანიშვნისას, ხოლო არასრულწლოვანი შეიძლება გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან.

ამრიგად, სისხლის სამართლის კანონი სასამართლოს ავალდებულებს შეზღუდული შერაცხადობა გაითვალისწინოს სასჯელის დანიშვნის დროს, ე.ი. მოქმედებს ე.წ. სასჯელის საავალდებულო შემცირების პრინციპი და არა ე.წ. სასჯელის შესაძლო შემცირების პრინციპი, არასრულწლოვნის მიმართ კი, დადგენილია სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების შესაძლებლობა, ე.ი. მოქმედებს ე.წ. პასუხისმგებლობის შესაძლო გამორიცხვის პრინციპი.

7.3.3 *Actio libera in causa*

როგორც წესი, აუცილებელია, მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის მომენტში მისი ჩამდენი პირი იმყოფებოდეს შერაცხად მდგომარეობაში, რომ ქმედება ჩაითვალოს ბრალეულად, მაშასადამე დანაშაულად (სსკ-ის 34-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი).

სიმთვრალეში ჩადენილი დანაშაულებისათვის ჩამოყალიბდა სისხლის სამართლის დოგმატიკა და სასამართლო პრაქტიკა: „*actio libera in causa sed non libera in actu*“ („ქმედება, რომელიც მხოლოდ თავის საწყისში, მაგრამ არა მისი განხორციელების დროს არის თავისუფალი“). იგი ასაბუთებს ბრალუნარიანობას იმ გამონაკლის შემთხვევაში, როცა პირი სიმთვრალის გამო ქმედების ჩადენის დროს, მართალია, იმყოფება შეურაცხად მდგომარეობაში, მაგრამ მისი წინარე შერაცხადი მდგომარეობა, რა დროსაც მან თავი ჩაიყენა შეურაცხაობის ვითარებაში, განაპირობებს მის ბრალეულად მიჩნევას (იხ. C. Roxin, *Strafrecht*, AT I, მე-4 გამოცემა, 2006, გვ. 914-924).

მაგალითად, ვინც შეგნებულად თავს ჩაიყენებს სიმთვრალის მდგომარეობაში, რაც განაპირობებს მის შეურაცხაობას, რათა ამ მდგომარეობაში ჩაიდინდეს მეზობლის მკვლელობა, ჩადის განზრახ ბრალეულ ქმედებას – მკვლელობას. ასევე, როცა ჯარისკაცები ომის დროს თავს ჩაიყენებენ შეურაცხად მდგომარეობაში, რათა გაანადგურონ სოფლის მშვიდობიანი მოსახლეობა, ჩადიან ომის დანაშაულს. (ამ თერიის მნიშვნელობაზე საერთაშორისო სისხლის სამართალში იხ. K. Ambos, *Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 174-176). დასჯადობისათვის არ არის ხელისშემშლელი ის გარემოება, რომ პირი ქმედების ჩადენის დროს შეურაცხადი, მაშასადამე, არაბრალუნარიანი იყო. პასუხისმგებლობის დასაბუთება ხდება იმით, რომ მან სიმთვრალის მდგომარეობამდე, რის გამოც იგი გახდა შეურაცხადი, ბრალეულად მისი მეზობლის სიკვდილისათვის შექმნა პირობა, რომელიც მიზეზობრივ კავშირშია ღამდგარ შედეგთან (განზრახი *actio libera in causa*).

ასევე ის, ვინც რესტორანში დათვრება და ჩხუბის შედეგად მოკლავს ან ჯანმრთელობას დაუზიანებს ადამიანს, დალევის შედეგად გაუფრთხილებლობით ქმნის ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის ან ჯანმრთელობის დაზიანების პირობას, თუ მას წარსული გამოცდილებიდან გამომდინარე, შეეძლო გაეთვალისწინებინა მისი სიმთვრალის შესაძლო შედეგები (გაუფრთხილებელი *actio libera in causa*).

მაშასადამე, სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით, ბრალეულად მოქმედებს ის პირი, რომელმაც, მართალია, შეურაცხად მდგომარეობაში ჩაიძინა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, მაგრამ მის წინარე შერაცხად მდგომარეობაში განზრახ ან გაუფრთხილებლობით შექმნა პირობა, რომელმაც მართლსაწინააღმდეგო შედეგი გამოიწვია. (იხ.

T. Hillenkamp, 32 Probleme aus dem Strafrecht, AT, მე-10 გამოცემა, 2001, გვ. 77-88, ასევე: B. Heinrich, Strafrecht – AT I, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 252-261).

სიმთვრალის პრობლემასთან დაკავშირებით არსებობს შერაცხადობის დასაბუთებისადმი *ორი* ძირითადი მიდგომა:

(1) ბრალუნარიანობის *საგამონაკლისო* თეორია (*Ausnahmetheorie*), რომლის მიხედვითაც, როგორც გამონაკლისი, ბრალი და ქმედება შეიძლება ერთდროულად არ იყოს წარმოდგენილი. ეს წესი უნდა ჩაითვალოს ჩვეულებითი სამართლის დაუწერელ ნორმად, რომელიც, როგორც შერაცხადობის დასაბუთების საგამონაკლისო შემთხვევა, სამოსამართლო სამართალშიც უნდა იქნეს აღიარებული.

საკითხისადმი ასეთი მიდგომა ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქციას და წარმოადგენს ნორმის *contra legem* (სსკ-ის 34-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის სიტყვასიტყვითი მნიშვნელობის საწინააღმდეგო) ინტერპრეტაციას ბრალდებულის (განსახლების) საზიანოდ, რის გამოც არ იმსახურებს მხარდაჭერას. პირის საზიანოდ ნორმის საწინააღმდეგო ასეთი ინტერპრეტაცია ხელყოფს კანონიერების პრინციპს.

(2) ბრალუნარიანობის *წინარე ეტაპზე გადატანის* თეორიის (*Vorverlegungstheorie*) მიხედვითაც, პირი, მიუხედავად მისი სიმთვრალისა, მოქმედებს როგორც შერაცხადი, თუ მან თვითონ ჩაიყენა თავი ასეთ მდგომარეობაში, ეინაიდან, მიუხედავად იმისა, რომ უშუალოდ ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებულ ქმედებას პირი შეურაცხაობის მდგომარეობის დადგომის შემდეგ ახორციელებს, მიზეზობრივი კავშირის მოქმედებაში მოყვანა ხდება ჯერ კიდევ შერაცხად მდგომარეობაში. სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის დასაბუთება ეფუძნება იმ აქტს, რომლითაც პირმა თავი ჩაიყენა დეფექტის მდგომარეობაში, რათა შეურაცხაობის მდგომარეობაში დანაშაული ჩაედინა. პირის *actio praecedens* (დეფექტის მდგომარეობის შექმნა) წარმოადგენს მცდელობის სტადიას. ზოგიერთი ამ სიტუაციას მიიჩნევს ე.წ. შუალობით ამსრულებლობად იმ დასაბუთებით, რომ პირი საკუთარ თავს აქცევს ბრალუნარო მდგომარეობაში მყოფ იარაღად. გაუფრთხილებლობის დროს წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედების ჩადენა გამოიხატება სიმთვრალის მდგომარეობაში თავის ჩაყენებაში, რომელიც მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ შედეგთან, რომელიც პირს ობიექტურად შეეარაცხება.

ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, პირის ბრალუნარიანობა სიმთვრალით გამოწვეული შეურაცხაობის მდგომარეობაში შემადგენლობის შესაბამისი ქმედების განხორციელებისათვის, ვფიქრობ, უნდა დასაბუთდეს სწორედ ამ თეორიის მიხედვით.

7.4 ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოებები

ბრალუნარიანობის გამომრიცხველი გარემოებისაგან განსხვავებით, რომლის დროსაც შეურაცხაობის გამო პირის ბრალეული გაკიცხვა საერთოდ არ ხდება, ბრალის გამომრიცხველი *საპატიებელი* გარემოებანი წარმოადგენენ ისეთ მდგომარეობას, რომლის დროსაც პირს, განსაკუთრებული ინდივიდუალური მდგომარეობის გამო, რა ვითარებაშიც მის მიერ ჩადენილი იქნა ესა თუ ის მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება ან განადგურება მხოლოდ ეპატიება (მიეცემა).

ამდენად, ბრალის გამომრიცხველ გარემოებებში უნდა განვასხვაოთ: ბრალუნარიანობის გამომრიცხველი და ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოებანი. თუ რომელი გარემოება მიეკუთვნება თითოეულ მათგანს, ლიტერატურაში არაერთგვაროვნად არის გადაწყვეტილი.

მიმოხილვაში წარმოდგენილი თვალსაზრისის მიხედვით, ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოებანი შეიძლება იყოს დაწერილი (შეცდომა აკრძალვაში, ანუ მართლწინააღმდეგობის შეგნების არარსებობა ვიწრო გაგებით, სსკ-ის 36-ე მუხლი; ბრძანების ან განკარგულების შესრულება, სსკ-ის 37-ე მუხლი) ან დაუწერელი (შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ფაქტობრივ გარემოებებზე, ანუ მართლწინააღმდეგობის შეგნების არარსებობა ფართო გაგებით, სსკ-ის 36-ე მუხლის ანალოგიით; ტრაგიკული კოლიზია, სსკ-ის 38-ე მუხლის ზოგადი ფორმულირების გამოყენებით).

7.4.1 შეცდომა აკრძალვაში

აკრძალვაში შეცდომა წარმოადგენს მართლწინააღმდეგობის შეგნების პრობლემას ვიწრო გაგებით. სსკ-ის 36-ე მუხლის მიხედვით, სამართლებრივი შეცდომა ნიშნავს იმას, რომ პირმა ჩაიდინა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, მაგრამ მას არ ჰქონდა მართლწინააღმდეგობის შეგნება (ვიწრო გაგებით), ანუ დაუშვა აკრძალვაში შეცდომა. მართლწინააღმდეგობის შეგნების არარსებობა, გარკვეული პირობების არსებობისას, ბრალის გამომრიცხველი გარემოება შეიძლება იყოს.

სისხლის სამართლის ნორმები იყოფა ორ ნაწილად: კლასიკური და დამატებითი სისხლის სამართლის ნორმები. პირველი მათგანი წარმოადგენს ისეთ კლასიკურ დელიქტებს, როგორიცაა: მკვლელობა, ქურდობა, ყაჩაღობა და ა.შ., რომელთა ჩადენა იმავდროულად კულტურის ნორმებს ეწინააღმდეგება. ნორმათა მეორე ჯგუფი კი, აერთიანებს ყველა იმ დანაშაულის შემადგენლობას, რომელსაც ბლანკეტური შინაარსი აქვს. ამ შემადგენლობებთან მიმართებაში ხშირად

საჭიროა სპეციალური ცოდნა-განათლება, რომ ნორმის შინაარსზე ჩაწვდეს. ასეთი ნორმების დარღვევით იმავდროულად არ ირღვევა კულტურის ნორმები. აკრძალვაში შეცდომა ნორმათა სწორედ ამ მეორე ჯგუფთან მიმართებაში არის სამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე, ხოლო კლასიკურ დელიქტებთან მიმართებაში ირელევანტურია. თუ პირმა არ იცის, რომ მისი ქმედება აკრძალულია, ე.ი. არა აქვს მართლწინააღმდეგობის შეგნება, არ დაისჯება მხოლოდ მაშინ, როცა შეცდომა მისატყვევებელია.

შეცდომა მისატყვევებელია მაშინ, თუ პირმა არ იცოდა და არც შეიძლებოდა სცოდნოდა, რომ სჩადიოდა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას.

თუ შეცდომა არ არის მისატყვევებელი, პირი დაისჯება გაუფრთხილებლობისათვის, თუ მის მიერ ჩადენილი ქმედების გაუფრთხილებლად ჩადენა დასჯადია.

სსკ-ის 36-ე მუხლი ეხება მხოლოდ სამართლებრივ (იურიდიულ) შეცდომას და არა ფაქტობრივ შეცდომას. ფაქტობრივი შეცდომის საკითხები განიხილება ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე სსკ-ის მე-9 („განზრახი დანაშაული“) და მე-10 („გაუფრთხილებლობითი დანაშაული“) მუხლების ფარგლებში.

განმეორების მიზნით, დიდაქტიკური თვალსაზრისით, მოვიყვანო შეცდომის შესახებ რამდენიმე კაზუსს, რომელიც სცილდება სსკ-ის 36-ე მუხლის ფარგლებს:

(1) მონადირეს ჰგონია, რომ კლავს დათეს, სინამდვილეში სიბნელეში ტყვია ესროლა ადამიანს და მოკლა – ჩადენილი ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როგორც სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით (სსკ-ის 116-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი) ან, საერთოდ, გამოირიცხოს ქმედების შემადგენლობა (სსკ-ის მე-9 და მე-10 მუხლიდან გამომდინარე, ფაქტობრივი შეცდომა).

(2) შეცდომა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში – ა.-მ ჩხუბის დროს, შურისძიების ნიადაგზე ბ.-ს ესროლა ტყვია, რომელიც ბ.-ს ასცდა, მოხვდა ბენზინის ცისტერნას და აფეთქდა, რის შედეგადაც ბ. დაიწვა. მიუხედავად იმისა, რომ პირმა შეცდომა დაუშვა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში, ჩადენილია განზრახი მკვლელობა (სსკ-ის 108-ე მუხლი), რადგან მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში გადახრა უმნიშვნელოა.

(3) შეცდომა, რომელიც გამოიხატა ობიექტის მიმართ მიზნის აცდენაში – ა.-მ ანგარების მოტივით, მოკვლის განზრახვით, ესროლა ბ.-ს. ტყვია მოხვდა ც.-ს. ბ.-ს მიმართ იქნება განზრახი მკვლელობის მცდელობა ანგარებით (სსკ-ის მე-19, 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი), ხოლო ც.-ს მიმართ – სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით (სსკ-ის 116-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი).

(4) ანალოგიურ სამართლებრივ შედეგთან გვაქვს საქმე შემდეგ კაზუსშიც: ა.-ს შეუკეთეს ბიზნესმენ ბ.-ს მოკვლა. ა.-მ დაინახა კრ-

თად მდგომი ბ. და ც. მას ც. ეგონა ბ., ესროლა ც.-ს და შემთხვევით ტყვია მოახვედრა და მოკლა ბ. ამ შემთხვევაშიც გვექნება ც.-ს მიმართ მკვლელობის მცდელობა ანგარებით (სსკ-ის მე-19, 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი), სოლო ბ.-ს მიმართ სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით (სსკ-ის 116-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი), მიუხედავად იმისა, რომ სწორედ მისი მოკვლა ჰქონდა შეკვეთილი და სასურველ შედეგს მიაღწია.

(5) პიროვნებაში (ობიექტში) შეცდომა სამართლებრივად ირელევანტურია. მაგალითად, ა.-ს პროკურორი შეეშალა მის ძმაში, ესროლა და მოკლა იგი პროკურორის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით, იმ დროს, როცა ძმა მარტო იჯდა მანქანაში. ეს არის დამთავრებული განზრახი მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებაში (სსკ-ის 109-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).

ყველა ეს მაგალითი ეხებოდა ქმედების შემადგენლობის შეცდომებს.

ბრალის ეტაპზე მნიშვნელოვანი, სსკ-ის 36-ე მუხლით გათვალისწინებული სამართლებრივი (იურიდიული) შეცდომის მაგალითია:

ა.მ დაარღვია ბლანკეტურ ნორმაში მოცემული ქცევის წესი, რისთვისაც დაწესებულია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თავი კი იმით იმართლა, რომ არ იცოდა ბლანკეტური ნორმის შინაარსი. ეს შეცდომა შეიძლება მისატყვებელი იყოს, ვინაიდან პირს შეიძლება არ სცოდნოდა სავალუტო ოპერაციის წესები, შრომის დაცვის წესები, სამუშაოს წარმოების უსაფრთხოების წესები და ა.შ. სწორედ მისატყვებელი შეცდომაა ბრალის გამომრიცხველი გარემოება, თუ კონკრეტულ შემთხვევაში პირს არ ჰქონდა და არც შეიძლებოდა ჰქონოდა მართლწინააღმდეგობის შეგნება.

ბრალის პრინციპზე აგებული სისხლის სამართალი ბრმად არ აწესებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას პრინციპით: „კანონის არცოდნა არ ათავისუფლებს პირს პასუხისმგებლობისაგან“, არამედ სასჯელის დაკისრების დროს მართლწინააღმდეგო ქმედების ბრალად შერაცხვის ერთ-ერთ ძირითად მომენტად მართლწინააღმდეგობის შეგნების არსებობის დადგენას მიიჩნევს.

ნარკოტიკულ საშუალებასა და ფსიქოტროპულ ნივთიერებასთან მიმართებაში ზოგჯერ მნიშვნელობა აქვს მართლწინააღმდეგობის შეგნების არსებობის დადგენას, წინააღმდეგ შემთხვევაში ნარკოტიკული დანაშაულისათვის განზრახი ბრალის დადგენა შეუძლებელია, რაც გამომრიცხავს ამ დანაშაულის არსებობას.

მაგალითი სასამართლო პრაქტიკიდან: ა., რომელიც საზღვარგარეთ ცხოვრობდა რამდენიმე წლის განმავლობაში, დააკავეს თბილისის აეროპორტში, ვინაიდან მას ჩანთაში აღმოაჩნდა ფსიქოტროპული ნივთიერება, რომელიც საზღვარგარეთ შეიძინა ლეგალურად და არ იცოდა, რომ საქართველოს კანონმდებლობით ამ ნივთიერების შეძენა, შენახვა, გადაზიდვა დანაშაულს წარმოადგენდა. ასეთ შემთხ-

ვევაში, ვინაიდან პირს არა აქვს მართლწინააღმდეგობის შეგნება, იგი არ უნდა დაისაჯოს ნარკოტიკული დანაშაულისათვის. მტკიცების ტვირთი გადადის ბრალდების მხარეზე, ხოლო ბრალდებულის (განსახეულის) მიმართ მოქმედებს ყველა ეჭვის მის სასარგებლოდ გადაწყვეტის (*in dubio pro reo*) პრინციპი.

არსებობს აკრძალვაში შეცდომის ორი სახე:

- (1) აკრძალვაში პირდაპირი შეცდომა და
- (2) აკრძალვაში არაპირდაპირი შეცდომა.

ჩვენს მიერ მოყვანილი კაზუსი წარმოადგენს აკრძალვაში პირდაპირი შეცდომის მაგალითს. ეს ის შემთხვევებია, როცა პირი ფიქრობს, რომ არ არსებობს ისეთი ნორმა, რომელიც მის ქმედებას კრძალავს. მაშასადამე, არა აქვს იმის შეგნება, რომ ჩადის უმართლობას.

აკრძალვაში არაპირდაპირი შეცდომის დროს პირმა იცის, რომ თავისი ქმედებით ახორციელებს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის ქმედების ამა თუ იმ შემადგენლობას, მაგრამ შეცდომით ფიქრობს, რომ მისი ეს ქმედება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ამა თუ იმ გარემოებით არის გამართლებული. მაგალითად, პირს ჰგონია, რომ მკვლელობა მსხვერპლის თხოვნით წარმოადგენს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებას, სინამდვილეში კი, იგი წარმოადგენს მკვლელობის პრივილეგიური შემადგენლობით პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებას (სსკ-ის 110-ე მუხლი). ასეთ შემთხვევაში პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის (სსკ-ის 116-ე მუხლის პირველი ნაწილი).

აკრძალვაში როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი შეცდომის დროს გამოიყენება სსკ-ის 36-ე მუხლით დადგენილი წესი.

7.4.2 მოჩვენებითი მოგვირეცა (ბოროტი განზრახვა)

ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, განზრახვის ბრალი წარმოადგენს მართლწინააღმდეგობის შეგნების პრობლემას ფართო გაგებით.

როგორც ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე აღინიშნა, სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9 მუხლის მიხედვით, განზრახვა არის სამკომპონენტო. ე.ი. განზრახვა არის:

1. ცოდნა (ფაქტობრივი გარემოებების);
2. ნებელობა (გამოხატული სურვილში, შედეგის დადგომის გარდაუვალობის შეგნებასა ან შეგნებულად დაშვებაში);
3. განზრახვის ბრალი - მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით (მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების ფაქტობრივი მხარის ცოდნა).

ბრალის ეტაპზე სწორედ განზრახვის ეს მესამე კომპონენტი მნიშვნელოვანია.

მიმოხილვაში წარმოდგენილი დანაშაულის სისტემის მიხედვით, განზრახვას, (ისევე როგორც გაუფრთხილებლობას), აქვს ორმაგი ფუნქცია: ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე განზრახვა დგინდება მხოლოდ პოზიტიურად, (ანუ არაბოროტი განზრახვის სახით). ეს იმას ნიშნავს, რომ დგინდება მხოლოდ ფაქტობრივი გარემოებებიდან პირის დამოკიდებულება. ასეთი განზრახვა არსებობს აუცილებელი მოგერიების დროსაც, ვინაიდან ამ დროს პირს აქვს ფაქტობრივი გარემოებების ცოდნა და თავდაცვის ან სხვისი გადარჩენის მიზნით სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების ან განადგურების ნება. ბრალის ეტაპზე კი, ბოროტი განზრახვის სახით დგინდება განზრახვის მესამე კომპონენტი, ანუ მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით. ეს იმას ნიშნავს, რომ ქმედების შემადგენლობის არაბოროტი განზრახვა ბრალის ეტაპზე მხოლოდ მაშინ იქცევა ე.წ. ბოროტ განზრახვად (*dolus malus*), როცა პიროვნებას სწორად აქვს შეგნებული, რომ ის არ მოქმედებს მართლწინააღმდეგობის გამოირიცხველი ერთ-ერთი გარემოების ვითარებაში. თუ პირი შეცდომას უშვებს, მაგალითად, აუცილებელი მოგერიების ვითარებასთან დაკავშირებით და ჰგონია, რომ მასზე განხორციელებული თავდასხმა არის რეალური, სინამდვილეში კი, ასეთს აღგილი არა აქვს (ე.წ. მოჩვენებითი მოგერიება), ამ შემთხვევაში ბრალის ეტაპზე განზრახვის მესამე კომპონენტის გამოირიცხვით გამოირიცხება ე.წ. ბოროტი განზრახვა (*dolus malus*) და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი გადაწყდება ბრალის გამომრიცხველი ე.წ. აკრძალვაში სამართლებრივი შეცდომის ანალოგიით, სსკ-ის 36-ე მუხლის საფუძველზე.

მაშასადამე, მართლწინააღმდეგობის შეგნების არარსებობა ფართო გაგებით, რომელიც გამომდინარეობს სსკ-ის მე-9 მუხლიდან და სსკ-ის 36-ე მუხლში მოცემული წმინდა სამართლებრივი შეცდომა (ე.წ. აკრძალვაში შეცდომა) ბრალის ორი დამოუკიდებელი პრობლემაა, რომლებიც მხოლოდ სამართლებრივი შედეგის თვალსაზრისით არის ერთმანეთის მსგავსი.

თუ სსკ-ის მე-9 მუხლით გათვალისწინებული მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით არ არსებობს, (ე. ი. პირს ჰგონია, რომ მისი ქმედება მართლზომიერია), ბოროტი განზრახვა გამოირიცხება. თუ მართლწინააღმდეგობის შეგნების არარსებობა თავიდან აუცილებელი იყო, ან ეს ქმედება მხოლოდ განზრახ ჩადენილი იხჯება, მაშინ არც გაუფრთხილებლობა გვექნება, ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა მისი თავიდან აცილება შეუძლებოდა, პირი შეიძლება დაისაჯოს მხოლოდ გაუფრთხილებლობისათვის, თუ ამ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა სისხლის სამართლის კოდექსით დასჯადია.

მოჩვენებითი მოგერიების (ან მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი სხვა მოჩვენებითი გარემოების) ვითარებისაგან წმინდა სამართლებრივი შეცდომის (ე.წ. შეცდომა აკრძალვაში) საკითხი

(სსკ-ის 36-ე მუხლი) განსხვავდება შინაარსობრივად (და არა ს მართლებრივი შედეგის თვალსაზრისით).

წმინდა სამართლებრივი შეცდომის დროს, თუ პირმა არ იცოდა ბლანკეტური ნორმის შინაარსი, მაშინ ბრალი გამოირიცხება, თუ შეცდომა თავიდან აუცილებელია, ანუ მისატყვებელია. ასეთი შეცდომის დროს განზრახვა ყველა ვარიანტში გამოირიცხებულია, მაშინაც კი, როცა შეცდომა თავიდან აცილებადი, ანუ მიუტყვებელი იყო. არ შეიძლება ყველა ადამიანს მოსთხოვო ბლანკეტური ნორმის შინაარსის ცოდნა, ისევე როგორც არ შეიძლება, დასაჯო პრინციპით, რომ „კანონის არ ცოდნა არ ათავისუფლებს პირს პასუხისმგებლობისაგან“.

ანალოგიური მდგომარეობაა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების შესახებ შეცდომის დროსაც, თუ პირმა არ იცოდა, რომ მის მიერ ჩადენილი ქმედება იყო მართლსაწინააღმდეგო და დაუშვა შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ერთ-ერთი გარემოების ვითარების არსებობასთან დაკავშირებით. ანალოგიურად, ამ შემთხვევაშიც, იგი საერთოდ არ დაისჯება მხოლოდ მაშინ, როცა შეცდომა მისატყვებელი, ანუ თავიდან აუცილებელია. ეს იმას ნიშნავს, რომ პირმა არ იცოდა და არც შეიძლებოდა სცოდნოდა, რომ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას სჩადიოდა. მისატყვებელი, ანუ თავიდან აუცილებელია შეცდომა იმ შემთხვევაში, როცა დადგინდება, რომ ინტელექტუალური თუ სხვა მონაცემებით დამნაშავეს დონის სხვა საშუალო ადამიანიც მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში შეცდებოდა.

მაგალითად, მოჩვენებითი თავდასხმის დროს ა.-მ მოკლა ვითომ თავდამსხმელი ც., რომელსაც მხოლოდ მისი შეშინება უნდოდა. ეს შემთხვევა არ არის აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა და არც განზრახ მკვლელობას წარმოადგენს. ასეთი მოჩვენებითი მდგომარეობა გაუფრთხილებელი დანაშაული არის მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სხვები არ შეცდებოდნენ ამ ვითარებაში, ხოლო ანალოგიურ სიტუაციაში, თუ სხვებიც შეცდებოდნენ მომგერიებლის ადგილას, მაშინ შეცდომა მისატყვებელია, ე.ი. დანაშაულის ჩადენას საერთოდ არა აქვს ადგილი.

ამრიგად, არა მარტო მოჩვენებითი მოგერიების, არამედ მოჩვენებითი აუცილებლობისა და მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ სხვა ანალოგიურ მოჩვენებით შემთხვევებში შეცდომა მისატყვებელია, თუ შექმნილ ვითარებაში პირმა არ იცოდა და არც შეიძლებოდა სცოდნოდა, რომ მოქმედებდა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების გარეშე. თუ შეცდომა მისატყვებელი არ არის, მაშინ შეცდენილ პირს პასუხისმგებლობა დაეკისრება გაუფრთხილებლობისათვის, თუ ამ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა სისხლის სამართლის კანონით დასჯადია.

ე.წ. ბოროტი განზრახვის დადგენა ბრალის ეტაპზე, ძირითადად, არ მოითხოვს განსაკუთრებულ შემოწმებას. ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე განზრახვის არსებობა, როგორც წესი, გულისხმობს ბოროტი

განზრახვის არსებობასაც. ბრალის ეტაპზე განზრახვის სპეციალურად დადგენის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შემთხვევაა მოჩვენებითი მოგერიება (ე.წ. პუტატური აუცილებელი მოგერიება).

მოჩვენებითი მოგერიებისა და სხვა ანალოგიური შემთხვევებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაბუთებისათვის შეიქმნა სხვადასხვა თეორიები. მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია ე.წ. განზრახვის თეორია (*Vorsatztheorie*) და ბრალის თეორია (*Schuldtheorie*).

არსებობს ამ თეორიების სხვადასხვა ვარიანტები, რომელთაც დეტალურად არ განვიხილავ. (ამ თეორიების შესახებ ქართულ ენაზე იხ. ლ. მალაქელიძე, სამართლებრივი შეცდომისა და მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე დაშვებული შეცდომის ურთიერთგამიჯვნის საკითხისათვის, თსუ იურიდიული ფაკულტეტის „სამართლის ჟურნალი“, 2009, №2, გვ. 89-109). ქართული სისხლის სამართლის პოზიციებიდან გამომდინარე, ვიტყვი მარტივად მხოლოდ იმას, რომ ე.წ. განზრახვის თეორია მნიშვნელოვანია კლასიკური და ნეოკლასიკური სისტემებისათვის, რომლებიც სამკონვენტიან განზრახვას მთლიანად ბრალის ფორმად მიიჩნევენ. მოჩვენებითი მოგერიება, რომელიც წარმოადგენს შეცდომას მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების ფაქტორზე მხარეზე, გამორიცხავს განზრახვას, როგორც ბრალის ფორმას (იხ. J. Baumann, U. Weber; Strafrecht, AT, მე-9 გამოცემა 1985, გვ. 424).

მიმოხილვაში წარმოდგენილი დანაშაულის სისტემისათვის ე.წ. განზრახვის თეორია არ არის მნიშვნელოვანი, რადგან წიგნში წარმოდგენილი თვალსაზრისი აღიარებს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე განზრახვის ორი კომპონენტის არსებობას, ხოლო მესამეს მიიჩნევენ ბრალის კომპონენტად. ამიტომ მოჩვენებითი მოგერიება განიხილება ე.წ. ბრალის თეორიის მიხედვით.

ეს უკანასკნელი არის ორი სახის: ე.წ. თანმიმდევრული ბრალის თეორია (*strenge Schuldtheorie*) და ე.წ. შეზღუდული ბრალის თეორია (*eingeschränkte Schuldtheorie*) სხვადასხვა ვარიანტებით.

თანმიმდევრული ბრალის თეორია დამახასიათებელია ფინალური სისტემისათვის (*გელცელი*). იგი განზრახვას მიიჩნევენ ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ორკომპონენტიან (ცოდნა და ნებელობა) ნიშნად, ხოლო მართლწინააღმდეგობის შეგნებას განიხილავს, როგორც ბრალის დამოუკიდებელ ელემენტს. ეს უკანასკნელი კი, თავის თავში აერთიანებს მართლწინააღმდეგობის შეგნებას, ამ მიმოხილვაში წარმოგიდგენთ ტერმინოლოგიის მიხედვით, როგორც ვიწრო, ასევე ფართო გაგებით. ამის გამო, როგორც აკრძალვაში სამართლებრივი შეცდომა, ისე შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების არსებობასთან დაკავშირებით, (მაგალითად, მოჩვენებითი მოგერიება), ერთნაირად გამორიცხავს მართლწინააღმდეგობის შეგნებას, როგორც ბრალის ნიშანს.

ჩემს სადისერტაციო ნაშრომში (1997) აღნიშნულია „განზრახვის ორმაგი ფუნქციისა“ და „გაუფრთხილებლობის ორმაგი ხასიათის“ შესახებ მოძღვრების მნიშვნელობაზე ქართული სისხლის სამართლისათვის, რომლის ერთ-ერთი ავტორი არის საქართველოშიც კარგად ცნობილი გერმანელი პროფესორი *ჰანს-ჰაინრიხ იეშეკი* (იხ. *H.-H. Jescheck, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-4 გამოცემა, 1988, გვ. 218*). სწორედ ამ მოძღვრებასთან არის დაკავშირებული *შეზღუდული ბრალის* თეორია, რომლის მიხედვითაც, სამართლებრივი შეცდომა (შეცდომა აკრძალვაში) გამოირიცხავს მართლწინააღმდეგობის შეენებას, როგორც ბრალის ნიშანს. მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების არსებობის შესახებ ფაქტობრივი შეცდომა (მაგალითად, მოჩვენებითი მოგერიება) კი, გამოირიცხავს განზრახვის ბრალს (ბოროტ განზრახვას, როგორც ბრალის კომპონენტს). სწორედ შეზღუდული ბრალის თეორიის განვითარებას ქართულ სისხლის სამართალში ეუჭერდი მხარს ჯერ კიდევ ბერლინის ჰუმბოლდტის უნივერსიტეტის სისხლისსამართლებრივ მეცნიერებათა ინსტიტუტში ჩემი სამეცნიერო საქმიანობის დასაწყისში (იხ. *M. Turava, Straftatssysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs, დისერტაცია, 1998, გვ. 257*). ამ პოზიციას წარმოდგენილი მომხილვა კიდევ უფრო აღრმავებს.

7.4.3 ბრძანების ან ბანკარბულების შესრულება

ბრძანების ან განკარგულების შესრულება ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, ისევე, როგორც საერთაშორისო სისხლის სამართალში, როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული თვალსაზრისით, არ წარმოადგენს პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ დამოუკიდებელ გარემოებას, არამედ კავშირშია შეცდომის ინსტიტუტსა და ბრალის გამომრიცხველ იძულებით უკიდურეს აუცილებლობასთან (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 177-181*).

საქართველოს სსკ-ის 37-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება იმ სამოქალაქო თუ სამხედრო ხელქვეითსა თუ სხვა ქვეშევრდომს, ვინც საეაღდებულო ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისას დააზიანა სამართლებრივი სიკეთე. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილი გვაძლევს საშუალებას, დავასკვნათ, რომ 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული ასეთი ქმედება ჩადენილი უნდა იყოს წინასწარი შეცნობის გარეშე. ამ შემთხვევაში პასუხისმგებლობა დაეკისრება ასეთი ბრძანების ან განკარგულების გამცემს. ესაა სწორედ მისატყვებელი შეცდომის სპეციალური შემთხვევა. ამ შემთხვევაში ხელქვეითს არა აქვს და არც შეიძლება აქონოდა მართლწინააღმდეგობის შეგნება ვიწრო ან ფართო გაგებით.

მაგალითად, ოფიცერი უბრძანებს ჯარისკაცს, მოკლას ვითომ „დივერსანტი“, რომელიც სინამდვილეში მისი ცოლის საყვარელია.

რათა მასზე იბიოს შერეო. ჯარისკაცმა შეასრულა ბრძანება, რითაც შექმნილ ექსტრემალურ სიტუაციაში დაუშვა მისატყვევებელი შეცდომა. იგი არ აგებს პასუხს მკვლელობისათვის, ვინაიდან მას არ ჰქონდა მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით. ჩადენილი დანაშაულისათვის პასუხს აგებს ოფიცერი, რომელიც მოქმედებდა შუალობითი ამსრულებლის მდგომარეობაში. სამხედრო ცხოვრების სპეციფიკიდან გამომდინარე, ეს მუხლი მიუტყვევებელი შეცდომის დროსაც არ ითვალისწინებს ჯარისკაცის პასუხისმგებლობას დაუდევრობისათვის, მიუხედავად იმისა, მის მიერ ჩადენილი ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა სისხლის სამართლის კოდექსით დასჯადია თუ არა.

საერთაშორისო სისხლის სამართალში დასჯადი არ არის ჯარისკაცის დაუდევრობა და, შესაბამისად, არ არის შესაძლებელი მის მიერ საერთაშორისო დანაშაულის უხეში გაუფრთხილებლობით ჩადენა (იხ. რომის სტატუტის 30-ე მუხლი).

თუ დანაშაულებრივი ბრძანება შესრულდა წინასწარი შეცნობით, პირს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა, ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, დაეკისრება, როგორც დანაშაულის ამსრულებელს. მაგალითად, ოფიცერმა უბრძანა ჯარისკაცს, რომ მოკლას მისი ცოლის საყვარელი. ჯარისკაცმა იცის ამის შესახებ და ასრულებს ბრძანებას. ჯარისკაცი დაისჯება, როგორც მკვლელობის ამსრულებელი, ხოლო ოფიცერი - როგორც წამქეზებელი. ხელქვეითის წაქეზების შემთხვევაში, საერთაშორისო სისხლის სამართლის მიხედვით, მეთაურს ეძლევა შუალობითი ამსრულებლის სტატუსი.

წინასწარი შეცნობით დანაშაულებრივი ბრძანების შესრულება უშუალო ამსრულებლის პასუხისმგებლობას გამორიცხავს იმ შემთხვევაში, როცა იგი მოქმედებს ე.წ. ტრაგიკული კოლიზიის ვითარებაში. ასეთ შემთხვევაში ბრძანების გამცემი დაისჯება, როგორც შუალობითი ამსრულებელი, ხოლო უშუალო ამსრულებელი სსკ-ის 38-ე მუხლზე დაყრდნობით გათავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის საფუძველზე.

ქართული სისხლის სამართლის მიერ უარყოფილია, როგორც ადრეული მოძღვრება მხოლოდ მეთაურის პასუხისმგებლობის („*respondeat superior*“), ასევე ქვეშევრდომის აბსოლუტური დასჯის შესახებ („*absolute liability*“).

მაშასადამე, იზიარებს რა საერთაშორისო სისხლის სამართლის თვალსაზრისს, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 37-ე მუხლის პირველი ნაწილი არის სამართლებრივი შეცდომის გამოვლენის სპეციალური შემთხვევა, რომელიც რეგულირდება სსკ-ის 36-ე მუხლით, მაშინ, როდესაც 37-ე მუხლის მე-2 ნაწილი სსკ-ის 38-ე მუხლის („ტრაგიკული კოლიზია“) სპეციალურ შემთხვევად უნდა განვიხილოთ.

როგორია უკანონო ბრძანების ან განკარგულების შესრულების დასჯადობა საერთაშორისო სისხლის სამართლის მისეგავით?

უფროსის ბრძანებაზე მითითების დაუშვებლობას ეძღვნება რომის სტატუტის 33-ე მუხლი, კერძოდ, ის ფაქტი, რომ პირმა სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციაში შემავალი დანაშაული ჩაიდინა მთავრობის ან ზემდგომი სამხედრო თუ სამოქალაქო უფროსის ბრძანების შესრულებისას, არ ათავისუფლებს მას სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან, გარდა იმ შემთხვევებისა, თუ:

(ა) პირს ეკისრებოდა მთავრობის ან უფროსის ბრძანების შესრულების იურიდიული ვალდებულება;

(ბ) პირმა არ იცოდა ბრძანების უკანონობის შესახებ და

(გ) ბრძანება არ იყო აშკარად უკანონო ხასიათის.

საყურადღებოა ის გარემოება, რომ ეს პირობები არ მოქმედებენ დანაშაულის ყველა შემადგენლობისათვის: ამ მუხლის მიზნებისათვის ბრძანება, მიმართული *გენოციდის* დანაშაულის ან *ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული* დანაშაულის ჩადენისაკენ, ყოველთვის ჩაითვლება აშკარად უკანონოდ. ამიტომ ამ ორ დანაშაულთან მიმართებაში გამოიყენება ე.წ. აბსოლუტური თეორია, რის გამოც, პასუხისმგებლობა ბრძანების შესრულებაზე მითითებით ვერავითარ შემთხვევაში ვერ გამოირიცხება.

სტატუტის 33-ე მუხლი განსასჯელის სასარგებლოდ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მიერ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ჩადენილი დანაშაული შედის მის იურისდიქციაში და ჩადენილია სახელმწიფო ხელისუფლების ან უფროსის ბრძანებით. პასუხისმგებლობისგან გასათავისუფლებლად კი, საჭიროა ერთობლივად სამი კუმულაციური პირობის არსებობა.

მოცემული მუხლი აერთიანებს *სუბიექტურ* (არცოდნა იმისა, რომ ბრძანება უკანონო იყო) და *ობიექტურ* (ბრძანება არ იყო აშკარად უკანონო) კრიტერიუმებს.

რაც შეეხება დებულებას რომის სტატუტის მიხედვით: ბრძანება არ იყო აშკარად უკანონო ხასიათის, იგი მოქმედებს მხოლოდ *ომის* დანაშაულისა და *აგრესიის* მიმართ (როცა ამ უკანასკნელს მიეცემა განსაზღვრება სპეციალურ შემადგენლობაში), რადგანაც ბრძანება გენოციდისა და ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების ჩადენის შესახებ ყოველთვის აშკარად უკანონოდ ითვლება.

უნდა აღინიშნოს, რომ მეთაურის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თავის მხრივ, ორ ერთმანეთისაგან განსხვავებულ კონცეფციას ეფუძნება: უფროსი, რომელიც დანაშაულებრივ ბრძანებას გასცემს, ისჯება სტატუტის 25-ე მუხლის შესაბამისად (პირდაპირი და უშუალო პასუხისმგებლობა), ხოლო 28-ე მუხლი აწესრიგებს უფროსის პასუხისმგებლობას დაქვემდებარებულის მართლსაწინააღმდეგობრივ მოქმედებაზე.

დგომის ქმედებისათვის, რომელსაც არ გაუცია ბრძანება, მაგრამ ახორციელებდა რეალურ ძალაუფლებას და კონტროლს (ე.წ. ქმედებაზე პატივისცემის თეორია), თუმცა, არ გამოიყენა თავისი ძალაუფლება და ამ გზით უზღუდებელყო თავისი ვადლებულება, უხელმძღვანელოს ხელქვეითისა თუ სხვა ქვემდგომის ქმედებებს.

დაცვის საშუალება ბრძანების შესრულებაზე მითითებით ყოველთვის არ იყო ერთმნიშვნელოვანი: ნიურნბერგისა და ტოკიოს წესდებებისა და ასევე ორივე - ყოფილი იუგოსლავიისა და რუანდის სისხლის სამართლის დროებითი ტრიბუნალების წესდებებით, უფროსის ბრძანებაზე მითითება არც ერთ შემთხვევაში არ დაიშვება. ამასთან, მრავალი ქვეყნის ეროვნულ კანონმდებლობაში შემუშავებულია სხვა მიდგომა ამ საკითხთან მიმართებაში, ანუ მათი მიხედვით, დაცვის საშუალებად დაიშვება უფროსის ბრძანებაზე მითითება იმ შემთხვევების გარდა, როცა ქვემდგომმა იცოდა ან უნდა სცოდნოდა, რომ ბრძანება იყო უკანონო ან აშკარად უკანონო.

აქედან გამომდინარე, ეროვნულ კანონმდებლობაში უფროსის ბრძანებაზე ან კანონით გათვალისწინებულ ვადლებულებაზე, როგორც დაცვის საშუალებაზე, მითითება არ უნდა იყოს სტატუტის შესაბამის დებულებაზე ფართო. სამხედრო მოსამსახურეების მიერ უფროსის ბრძანების შესრულების მნიშვნელობისა და სავალდებულოების გათვალისწინებით, ისეთი შემთხვევები, როცა უფროსის ბრძანება ხსნის ხელქვეითის ინდივიდუალურ სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას, უნდა იყოს შეზღუდული. მაგალითად, უფროსის ბრძანებაზე მითითება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმ შემთხვევაში, როცა საქმე ეხება ბრძანებას, ჩაიდინო ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული ან გენოციდი (ე.წ. აბსოლუტური თეორია). იგი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ომის დანაშაულთან მიმართებაში (ე.წ. პირობათა თეორია).

რომის კონფერენციაზე დისკუსიის დროს (1998 წელი) საკამათო იყო, თუ როგორ უნდა ჩამოყალიბებულიყო ბრძანების შესრულების შინაარსი. ამერიკის შეერთებული შტატები ავითარებდა პოზიციას, რომ იგი ყოფილიყო პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოება („substantive defence“). ეს პოზიცია უარყოფილ იქნა სხვა (მაგალითად, გერმანიის) დელეგაციების მიერ. განსაკუთრებით ნიურნბერგის სამართალსა და ექს-იუგოსლავიისა და რუანდის დროებითი ტრიბუნალების პრაქტიკიდან გამომდინარე (იხ. K. Ambos, Internationales Strafrecht, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 179).

დღეს მოქმედი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 37-ე მუხლი, რომელიც ეძღვნება დანაშაულებრივი ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისათვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხს, მოთავსებულია ბრალის გამომრიცხველ და შემამსუბუქებელ გარემოებათა თავში. ეს ნორმა, მართალია, სპეციალურად საერთაშორისო დანაშაულებისათვის არ არის შექმნილი, მაგრამ აქ

მოცემული დებულებები, აგრეთვე, გამოიყენება იმ შემთხვევებში, როდესაც ირდევება საერთაშორისო სამართლის ნორმები.

ქართული სისხლის სამართლის ნორმა ბრძანების ან განკარგულების შესრულებასთან დაკავშირებით ჩამოყალიბებულია მწკრივობათა თეორიის მიხედვით და იგი გარკვეულწილად განსხვავდება ამ საკითხზე საერთაშორისო სისხლის სამართლის აბსოლუტური თეორიის დებულებებისაგან. ამასთან, კოდექსის ეს ნორმა შეესაბამება კონტინენტალური ევროპის არაერთი ქვეყნის კანონმდებლობას და დოგმატიკას.

7.4.4 აუცილებელი მოგერიების ექსცესი

არის თუ არა აუცილებელი მოგერიების ექსცესი ბრალის გამოძიებისთვის საპატიებელი ზეკანონური დაუწერელი გარემოება ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით?

გერმანული სისხლის სამართლისაგან განსხვავებით, რომელიც აუცილებელი მოგერიების ექსცესის შესახებ სპეციალურ ნორმას (გერმანული სისხლის სამართლის კოდექსის 33-ე პარაგრაფი) შეიცავს, ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის ბრალის გამოძიების ექსცესი და შემამსუბუქებელ გარემოებათა თავში ასეთი მუხლი არ იქნა შეტანილი.

სისხლის სამართლის კოდექსის ალტერნატიული პროექტი, რომლის ავტორია *ოთარ გამყრელიძე*, შეიცავს გერმანული კოდექსის ნორმის ანალოგიურ 38-ე მუხლს („აუცილებელი მოგერიების ექსცესი“), რომლის შინაარსი ასეთია: „არ დაისჯება ის, ვინც აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებს მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმისაგან გამოწვეული დაბნეულობით, შიშით ან სხვა საპატიო გარემოების გამო“.

ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მიღების დროს კანონმდებელმა არ გაითვალისწინა ეს პოზიცია და სისხლის სამართლის კოდექსში არ შეიტანა ეს ნორმა.

ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის 113-ე მუხლი დასჯადად აცხადებს მკვლელობას აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით და მისთვის მაქსიმალურ სასჯელად აწესებს თავისუფლების აღკვეთას ვადით ერთიდან სამ წლამდე.

კანონი არ აკეთებს არავითარ დიფერენციაციას, ობიექტური შემადგენლობის თვალსაზრისით, აუცილებელი მოგერიების ექსცესის თუ რომელი სახეები იგულისხმება სსკ-ის 113-ე მუხლის შინაარსში. ამ დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა კი, სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილიდან გამომდინარე, შეიძლება გამოიხატოს მხოლოდ განზრახვაში. ნორმის შინაარსიდან გამომდინარე, იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ ევენტუალური განზრახვა, რაც გამოწვეულია დაბნეულობით, შიშით ან სხვა ანალოგიური ექსტრემალური სიტუ-

აქით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ პირი პირდაპირი განზრახვით აცდილებს აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს, იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობისათვის (სსკ-ის 108-ე მუხლი).

მიუხედავად კერძო ნაწილის ამ ნორმის არსებობისა, შეიძლება თუ არა აუცილებელი მოგერიების ექსცესის რომელიმე შემთხვევა ექსტრემალური ბრალის გამომრიცხველ დაუწერელ საპატიებელ ზეკანონურ გარემოებად? ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა შესაძლებელია მას შემდეგ, როცა განვიხილავთ აუცილებელი მოგერიების ექსცესის სახეებს.

არსებობს აუცილებელი მოგერიების ექსცესის ორი სახე: *ინტენსიური* და *ექსტენსიური*.

აუცილებელი მოგერიების *ინტენსიური* ექსცესი ის შემთხვევაა, როცა პირი, ნაცვლად ნებადართული მსუბუქი თავდაცვის მეთოდებისა და საშუალებებისა, რომლებიც მის ხელში არსებობს, აუცილებლობის გარეშე უფრო მძიმეს, მეტი ზიანის გამომწვევს იყენებს.

მაგალითად, ა.-ს, თავისი ფიზიკური შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, შეუძლია, ბ.-ს მიერ მასზე განხორციელებული თავდასხმა უპრობლემოდ მუშტით მოიგერიოს. იგი, მოულოდნელი შეტევით შემინებული, გამოიყენებს დანას და დაარტყამს ბ.-ს მუცლის არეში.

ეს არის ინტენსიური ექსცესის შემთხვევა, რომელსაც აქვს თავისი პირობები:

(1) ობიექტურად უნდა არსებობდეს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა;

(2) მომგერიებელმა უნდა გადააჭარბოს მოგერიებისათვის აუცილებელ ზომებს, მაშასადამე, უნდა გამოიყენოს ისეთი საშუალება, რომელიც აუცილებელზე ზედმეტი ზიანის მომტანია, (მაგალითად, ფეხის ნაცვლად მუცელში სროლა), ან არ გამოიყენოს მის ხელთ არსებული იგივე ეფექტის გამომწვევი უფრო მსუბუქი საშუალება;

(3) მომგერიებელი უნდა მოქმედებდეს დაბნეულობით, შიშით ან სხვა ექსტრემალურ გარემოებაში. მხოლოდ ასეთი ადამიანური სისუსტის გამომწვევი აფექტი (ე.წ. *ასთენიური აფექტი*) მოქმედებს პირის სასარგებლოდ და არა გაბრაზებით, გაღიზიანებით, სიძულვილით ან სხვა მსგავსი გარემოებით გამოწვეული აფექტი (ე.წ. *სთენიური აფექტი*).

აუცილებელი მოგერიების დროითი საზღვრების გადაცილება კი, წარმოადგენს *ექსტენსიურ* ექსცესს.

თავის მხრივ, იგი ორი სახისაა: როცა პირი მოქმედებს ისეთი თავდასხმის წინააღმდეგ, რომელიც ჯერ არ დაწყებულია ან უკვე დამთავრებულია. ამ დროს დაცვა არ არის მიმართული იმწუთიერი ხელყოფის წინააღმდეგ, რადგან ჯერ კიდევ ადრე ან უკვე გვიანია.

მაგალითები:

ა.-მ გაიგო, რომ ბ. გეგმავს მასზე თავდასხმას. შიშისგან იგი მას ეხერხის იმ დროს, როცა იგი ჯერ კიდევ ქუჩაში იმყოფება და ფიქრობს, თუ როდის და რა ვითარებაში მოახდინოს თავდასხმა.

ა. თავს დაესხა ბ.-ს, რომ ცემოს და მიაყენოს ჯანმრთელობის დაზიანება, მაგრამ ბ.-ს მიერ დანის ამოღების შემთხვევაში გაქცევა გადაწყვიტა. პანიკური შიშის მდგომარეობაში ა-მ ზურგზე დაარტყა დანა და მიაყენა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება.

წარმოადგენს თუ არა ექსტენსიური ექსცესის ეს ორი სახე: ნაადრევი და დაგვიანებული მოგერიება, საპატიებელ გარემოებას, საკამათო ამასთან დაკავშირებით არსებობს სამი განსხვავებული პოზიცია:

(1) გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, ექსტენსიური ექსცესი არ წარმოადგენს ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებას (იხ. *H.-H. Jescheck, T.Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT*, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 493);

(2) საწინააღმდეგო პოზიციის მიხედვით, ექსტენსიური ექსცესის ორივე შემთხვევა წარმოადგენს ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებას (იხ. *G. Jakobs, Strafrecht, AT*, მე-2 გამოცემა, 1993, გვ. 584).

(3) შუალედური პოზიციის მიხედვით, ასეთ საპატიებელ გარემოებას შეიძლება წარმოადგენდეს მხოლოდ დაგვიანებული ექსტენსიური ექსცესი, რადგან ნაადრევი ექსტენსიური ექსცესისაგან განსხვავებით, ამ დროს არსებობდა აუცილებელი მოგერიების უფლება, რომელიც დროში იქნა გადაცილებული (იხ.: *B. Heinrich, Strafrecht - AT I*, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 246; *U. Kindhäuser, Strafrecht, AT*, მე-2 გამოცემა, 2006, გვ. 190; *J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT*, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 156).

აუცილებელი მოგერიების ექსცესი შეიძლება განხორციელდეს როგორც განზრახ, ასევე გაუფრთხილებლობით.

მაგალითად, ა. ფიქრობს, რომ ფეხების მიმართულებით სროლას შეუძლია ბ. ბრძოლისუნარი გახადოს. მიუხედავად ამისა, იმყოფება რა შიშით გამოწვეული ე.წ. ასთენიური აფექტის მდგომარეობაში, ესერის მუცლის მიმართულებით.

გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, მომგერიებლის ექსცესზე ზეგავლენას არ ახდენს და მისი მოქმედება საპატიებელია, მიუხედავად იმისა, იგი შეგნებულად თუ შეუგნებლად გადააცილებს აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს. *ჰანს ველცელის* პოზიციის საწინააღმდეგოდ, გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, ამ კაზუსში, ადგილი ექნება აუცილებელი მოგერიების ექსცესის საპატიებელ მდგომარეობას (იხ. *U. Kindhäuser, Strafrecht, AT*, მე-2 გამოცემა, 2006, გვ. 190-191).

როგორ უნდა გადაწყდეს აუცილებელი მოგერიების ექსცესის დროს პირის პასუხისმგებლობის საკითხი ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით?

წარმოდგენილი შეხედულებების ანალიზის შედეგად მივიღივარ დასკვნამდე, რომ ექსტენსიური ექსცესი არცერთ შემთხვევაში არ უნდა წარმოადგენდეს ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებას. რაც შეეხება ინტენსიური ექსცესის შემთხვევას, თუ იგი სუბიექტურად განხორციელდა განზრახ, უნდა დაკავალიფიცირდეს სსკ-ის 113-ე მუხლით, ხოლო გაუფრთხილებლობის შემთხვევაში შეიძლე

პა გახედეს ბრალის გამომრიცხველი ზეკანონური დაუწერელი საპატიებელი გარემოება, თუ შესრულებულია პატიების ობიექტური წინაპირობები.

7.4.5 ტრაგიკული კოლიზია

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 38-ე მუხლი ითვალისწინებს ბრალის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებების არსებობას. შეიძლება ვსა თუ ის გარემოება კოდექსში სახელდებით არ იყოს მოხსენიებული, მაგრამ თუ იგი აკმაყოფილებს ქმედების არაბრალეულობის პირობებს, პირი გათავისუფლდება სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან.

სსკ-ის 38-ე მუხლი აერთიანებს ბრალის გამომრიცხველ სხვადასხვა საპატიებელ გარემოებებს, რომელთაც პირობითად შეიძლება ეწოდოთ: ტრაგიკული კოლიზიის შემთხვევები. ეს ის შემთხვევებია, როცა, როგორც წესი, ადგილი აქვს თანაბარმნიშვნელოვან ინტერესთა კოლიზიას, რომლის დროსაც წარმოიშობა კონფლიქტი, რომელშიც გადაწყვეტილება უნდა იქნეს მიღებული ერთი მათგანის სასარგებლოდ მეორე სიკეთის მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფის ხარჯზე. ასეთ შემთხვევებში პირი, მართალია, ახორციელებს ქმედების შემადგენლობის შესაბამის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას (სისხლის სამართლებრივ უმართლობას), მაგრამ შექმნილი სიტუაცია იმდენად ექსტრემალურია, რომ მას არ შეიძლება მოეთხოვოს ნორმის შესაბამისი მოქმედების შესრულება, რის გამოც ბრალის გამომრიცხვის გზით უარი უნდა ითქვას მის დასჯაზე.

მიმოხილვაში წარმოდგენილი თვალსაზრისის მიხედვით, ქართული სისხლის სამართლის ბრალის გამომრიცხველი დაუწერელი ზეკანონური გარემოებები შეიძლება გამოვლინდეს საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის სხვადასხვა შემთხვევებში.

7.4.5.1 საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა

როგორც ცნობილია, თანამედროვე ქართულმა სისხლის სამართალმა გარემოებათა გამართლებისა და პატიების საფუძვლებად ორკვალიანი დაყოფა მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებების სახით გერმანული სისხლის სამართლიდან გადმოიღო. მიუხედავად ამისა, გერმანული სისხლის სამართლისაგან განსხვავებით, რომელიც სისხლის სამართლის კოდექსში (35-ე პარაგრაფი) ითვალისწინებს საპატიებელ უკიდურეს აუცილებლობას, ქართული სისხლის სამართალი ასეთ სპეციალურ საკანონმდებლო ნორმას არ შეიცავს. გერმანულ სისხლის სამართალში ასევე ცალკე არსებობს მ.წ. დაუწერელი ზეკანონური უკიდურესი აუცილებლობა.

დღეს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის შემუშავების დროს *ოთარ გამყრელიძე* თავისი ალტერნატიული პროექტით შემოგვთავაზა გერმანული სისხლის სამართლის კოდექსის მსგავსად საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის შემოღება (იხ. *ო. გამყრელიძე*, ბრძოლა სამართლებრივი სასელმწიფოსათვის, 1998, გვ. 283), რაც კანონმდებელმა სამწუხაროდ არ გაიზიარა. ასევე *ე. ფუტკარაძე* თავის დისერტაციაში მიუთითებს ბრალის გამომრიცხველ გარემოებათა თავში საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის ნორმის შემოღების მიზანშეწონილობაზე (იხ. *ე. ფუტკარაძე*, უკიდურესი აუცილებლობა ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში", დისერტაციის ავტორეფერატი, 2003, გვ. 18).

ოთარ გამყრელიძის ალტერნატიული პროექტის 36-ე მუხლის მიხედვით, რომელიც გერმანული სისხლის სამართლის კოდექსის ნორმის (35-ე პარაგრაფი) ანალოგიურად არის ჩამოყალიბებული, „საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის“ შინაარსი ასეთია:

„(1) ის, ვინც სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებულ ქმედებას ჩაიდენს და სხვას დააზიანებს იმ უშუალო საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, რომელიც ემუქრებოდა თვითონ დამზიანებლის ან მისი ახლობლის სიცოცხლეს, სხეულებრივ მთლიანობას ან თავისუფლებას, მოქმედებს ბრალის გარეშე, თუკი ეს საფრთხე არ შეიძლებოდა აცდენილი ყოფილიყო სხვა საშუალებით.

(2) ეს ნორმა არ გამოიყენება, თუკი დამზიანებელმა საფრთხე თვითონ შექმნა ან, თუკი, განსაკუთრებული პროფესიული თუ სამსახურებრივი ურთიერთობების გამო, დამზიანებელს მოეთხოვება, მიიღოს საფრთხე თავის თავზე.

(3) თუკი სხვისი სიკეთის დაზიანება არ გამორიცხავს მთლიანად დამზიანებლის ბრალს, ის შეიძლება გახდეს სასჯელის შემსუბუქების საფუძველი”.

საპატიო უკიდურესი აუცილებლობის შესახებ ქართული კანონმდებლის მიერ სპეციალური ნორმის შემოღებაზე უარის თქმა არ უშლის ხელს, რომ ამ ნორმაში მოცემული პირობების არსებობისას ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 38-ე მუხლის საფუძველზე პირის მოქმედება ჩაითვალოს ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებად. უფრო მეტიც, ქართული საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის ქვეშ, რომელიც წარმოადგენს ზეკანონურ გარემოებას, შეიძლება მოვიზიაროთ გერმანული სისხლის სამართლის ორივე ინსტიტუტი – საპატიო უკიდურესი აუცილებლობა და ზეკანონური უკიდურესი აუცილებლობა, ვინაიდან ქართული სსკ-ის 38-ე მუხლი გაცილებით უფრო ფართოა, ვიდრე ორივე ეს ინსტიტუტი (ვალ-ვალკე ან თუნდაც ერთად აღებული).

ქვემოთ განვიხილავ საპატიებელ უკიდურეს აუცილებლობას ვიწრო და ფართო გაგებით. ორივე ეს კონკრეტულად დაუწერელი გარემოება გამომდინარეობს ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 38-ე მუხლის ნორმის შინაარსიდან.

(1) საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა ვიწრო გაბეზბით

საპატიებელ უკიდურეს აუცილებლობაში ვიწრო გაბეზბით უნდა მოვიმოწოდოთ ის შემთხვევები, რომლებიც ჩადენილია დამზიანებლის ან მისი ახლობლის სიცოცხლის, სხეულებრივი მთლიანობის ან თავისუფლების გადარჩენად. იგი განსხვავდება, როგორც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი უკიდურესი აუცილებლობის, ასევე ფართო გაბეზბით საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობისაგან, რომელსაც ქვემოთ განვიხილავ.

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი უკიდურესი აუცილებლობისაგან განსხვავებით, რომლის დროსაც გადარჩენილი სამართლებრივი სიკეთე დაზიანებულს მნიშვნელოვნად აღემატება, საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის დროს, როგორც წესი, ერთმანეთს უპირისპირდება ორი თანაბარი ღირებულების სამართლებრივი სიკეთე. ამ სიკეთეებიდან ერთის გადარჩენითა და მეორის ხელყოფით პირი ყოველთვის ჩადის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას, რომელიც სამართლებრივად არ არის გამართლებული, მაგრამ ნებადართულია. ამ გარემოების არსი მდგომარეობს იმაში, რომ შექმნილ ვითარებაში პირი იმყოფება ისეთი ფსიქიკური ზეწოლის ქვეშ და ისეთი ძლიერია ამა თუ იმ სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენის სურვილი, რომ იგი ტრაგიკული კოლიზიის მდგომარეობაში ვარდება. ასეთ ვითარებაში მოქმედებისათვის პირს პასუხისმგებლობა ვერ დაეკისრება, რადგან სამართლებრივად შეიქმნა ნორმის შესაბამისი მოქმედების შესრულების მოთხოვნის შეუძლებლობის მდგომარეობა.

მაშასადამე, მართლზომიერ უკიდურეს აუცილებლობასა (სსკ-ის 28-ე მუხლი) და საპატიებელ უკიდურეს აუცილებლობას (სსკ-ის 38-ე მუხლი) შორის განსხვავება შემდეგნაირად შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ:

(1) მართლზომიერი უკიდურესი აუცილებლობის დროს დაზიანებული სიკეთე ნაკლებმნიშვნელოვანია, ვიდრე გადარჩენილი სიკეთე, მაშინ როდესაც საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობისას, როგორც წესი, თანაბარი ღირებულების სამართლებრივ სიკეთეებთან გვაქვს საქმე.

(2) მართლზომიერი უკიდურესი აუცილებლობის დროს არ არსებობს არავითარი შეზღუდვა, არამედ შეიძლება დაცული იქნეს ნებისმიერი სამართლებრივი სიკეთე, რომელიც დამზიანებლის ან სხვის სამართლებრივ სიკეთეს წარმოადგენს. საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის დროს კი, არსებობს შეზღუდვა განსაზღვრული სამართლებრივი სიკეთეებით, რომლებიც შეიძლება იქნეს დაცული. ეს სიკეთეებია: სიცოცხლე, ჯანმრთელობა და თავისუფლება. ამასთან, დაცული სამართლებრივი სიკეთე უნდა წარმოადგენდეს თვით დამზიანებლის ან მისი ახლობლის კუთვნილებას.

(3) თანამონაწილეობა მართლზომიერი უკიდურესი აუცილებლობის დროს არ არის შესაძლებელი, მაშინ როდესაც საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის დროს იგი შესაძლებელია (ე.წ. თანამონაწილეობის ლიმიტირებული აქცესორულობა).

(4) უკიდურესი აუცილებლობის დროს მართლზომიერად მოქმედი პირის მიმართ აუცილებელი მოგერიება არ არის ნებადართული, მაგრამ საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში მყოფი პირის მიმართ აუცილებელი მოგერიება შესაძლებელია, რადგან პირი მოქმედებს არაბრალეულად, მაგრამ მართლსაწინააღმდეგოდ.

(5) შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ უკიდურეს აუცილებლობასთან დაკავშირებით გამორიცხავს პასუხისმგებლობას განზრახი დანაშაულისათვის. იგი წარმოადგენს მოჩვენებითი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობას და გადაწყდება სსკ-ის 36-ე მუხლის ანალოგიით. შეცდომა საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით არ გამორიცხავს განზრახვას, თუ ეს შეცდომა თავიდან აცილებადი იყო, არამედ მხოლოდ სასჯელის შემცირება შეიძლება გამოიწვიოს.

საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის არაბრალეულობის აუცილებელი წინაპირობებია: (ა) უკიდურესი მდგომარეობა; (ბ) უკიდურესობით გამოწვეული მოქმედება; (გ) სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენის ნება და (დ) საფრთხის თავის თავზე მიღების ვალდებულების არარსებობა:

(ა) უკიდურესი მდგომარეობა შექმნილია მაშინ, როცა არსებობს უშუალო საფრთხე, რომელიც ემუქრებოდა თვითონ დამზიანებლის ან მისი ახლობლის სიცოცხლეს, სხეულებრივ მთლიანობას ან თავისუფალი გადაადგილების უფლებას. სხვა სამართლებრივი სიკეთეების დაცვა ასეთ მდგომარეობაში არ არის ნებადართული. ახლობლის ცნება უფრო ფართოა, ვიდრე ახლო ნათესავის, რომლის საკანონმდებლო დეფინიცია მოცემულია სსკ-ის 109-ე მუხლის შენიშვნაში;

(ბ) უკიდურესობით გამოწვეული მოქმედება არის არაბრალეული, თუკი შექმნილი საფრთხე არ შეიძლებოდა აცდენილი ყოფილიყო სხვა საშუალებით. უკიდურესი მოქმედების დროს არსებული უნდა იქნეს ეფექტური და დამზიანებლის ხელში არსებული საშუალებებიდან ყველაზე უფრო მსუბუქი, რომელიც იგივე მიზნის საიმედოდ მიღწევის პირობებში შედარებით ნაკლები ზიანის მომტანია. შესაძლებლობის შემთხვევაში, ასევე გამოყენებულ უნდა იქნეს სხვათა მხარდაჭერა ან სახელმწიფოს მხრიდან დახმარება. უკიდურესი მოქმედების დროს ასევე დაცული უნდა იქნეს გარკვეული პროპორციულობა. არ არის ნებადართული სხვისი სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა, თუ პირს მხოლოდ უმნიშვნელო სხეულებრივი დაზიანება ემუქრება;

(გ) სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენის ნება გულისხმობს იმას, რომ პირს შეგნებული უნდა ჰქონდეს საფრთხის მდგომარეობა და უნდა მოქმედებდეს საფრთხის თავიდან აცილებისა და სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენის მიზნით;

(დ) საფრთხის თავის თავზე მიღების მოთხოვნა გულისხმობს, რომ ადამიანთა გარკვეულ კატეგორიას არ შეუძლია ეს გარეგნობა მისი მოქმედების არაბრალეულობის დასამტკიცებლად გამოიყენოს. ეს ის შემთხვევებია, როცა დამზიანებელმა საფრთხე თვითონ შექმნა ან, ჩვეულებრივი ადამიანებისაგან განსხვავებით, განსაკუთრებული პროფესიული თუ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო, მოეთხოვება მიიღოს საფრთხე თავის თავზე. ვიწრო გაგებით საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობით ვერ იმოქმედებენ პოლიციელი, ჯარისკაცი, მეზღვაური, მეხანძრე, სხვადასხვა მაშველი სამსახურის წევრები.

მოვიყვანო საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის კლასიკურ მაგალითს (*ე.წ. კარნადესის ფიცარი*), რომელიც სისხლის სამართლის არაერთ სახელმძღვანელოში არის მოცემული (იხ., მაგალითად, *U. Kindhäuser, Strafrecht, AT, მე-2 გამოცემა, 2006, გვ. 184*). იგი დაკავშირებულია ბერძენი ფილოსოფოსის *კარნადესის* სახელთან, რომელსაც ეს შემთხვევა აქვს მოყვანილი.

გემის კატასტროფის შემდეგ ფიცარზე აღმოჩნდება ორი ადამიანი. ორივეს გარდაუვალი დაღუპვა ეშუქრება, რადგან ფიცარს შეუძლია გაუძლოს მხოლოდ ერთს. ასეთ ვითარებაში, თუ ერთი გადაირჩენს თავს მეორის წყალში გადაგდებით, გვეჩვენა ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოება, რადგან ეს მოქმედება მიმართული იყო საკუთარი თავის გადასარჩენად. ამასთან, ორივე დასაღუპავად იყო განწირული.

სხვა მაგალითში, თუ ორ მთამსვლელს გარდაუვალი დაღუპვა ეშუქრება და ასეთ ვითარებაში ერთ-ერთი მათგანი თოქს გადაჭრის იმ მიზნით, რომ თავი გადაირჩინოს, მისი მოქმედება ვერ ჩაითვლება ბრალეულად.

აქვე მინდა მოვიყვანო ცნობილი მაგალითი ინგლისის სასამართლო პრაქტიკიდან, რომელიც ასევე სისხლის სამართლის არაერთ სახელმძღვანელოში არის განხილული (იხ., მაგალითად, *H. Fuchs, Österreichisches Strafrecht, AT I, მე-6 გამოცემა, 2004, გვ. 60-61*).

ამ მაგალითის მიხედვით, 1884 წელს გემის კატასტროფის შემდეგად ორმა უკიდურესად დამშეულმა ადამიანმა მოკლა უბედური შემთხვევისაგან დაუძლურებული ბიჭი და შეჭამა, რათა სიკვდილისაგან თავი გადაერჩინათ. ამ მოქმედების გარეშე ისინი ვერ გადარჩებოდნენ. ინგლისურმა სასამართლომ, რომელმაც ეს ადამიანები გაასამართლა, თავი შეიკავა მათი გამართლებისაგან, რადგან ჩათვალა, რომ სიცოცხლე წარმოადგენს აბსოლუტურ სიკეთეს და ამის გამო უდანაშაულო ადამიანის მოკვლა ექსტრემალურ სიტუაციებშიც კი, არ

შეიძლება ნებადართული ყოფილიყო. ამიტომ, სასამართლომ განსაჯელებს შეუფარდა სიკვდილით დასჯა, რომელიც მაღალ შეწყალების გზით ექვესთიანი თავისუფლების აღკვეთით შეეცვალათ.

იმ დროს სისხლის სამართლის დოგმატიკა ჯერ კიდევ არ იცნობდა განსხვავებას მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამოძირიცხველ გარემოებებს შორის, რომლის მიხედვითაც, პირის მოქმედება შეიძლება არ იყოს სამართლებრივად მოსაწონი და გამართლებული, მაგრამ იყოს მისატყუებელი. დღეს თითქმის ერთხმად არის აღიარებული, რომ ასეთი მოქმედება უნდა შეფასდეს, როგორც ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა.

თანამედროვე ქართული სისხლის სამართლის პოზიციებიდან გამომდინარე, რომელიც აღიარებს ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებებს, ამ თვალსაზრისს არ შეიძლება არ დაეთანხმო.

თინათინ წერეთლის თვალსაზრისი ამ საკითხზე, ეფიქრობ, სისხლის სამართლის დოგმატიკის განვითარების დღევანდელი მდგომარეობიდან გამომდინარე, მიუღებელია. თ. წერეთელს დაუშვებლად მიიჩნია „ერთი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა სხვა ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენის მიზნით. ამიტომ ასეთ მდგომარეობაში ჩადენილი ქმედება განიხილება როგორც დანაშაული“ (იხ. თინათინ წერეთლის შეხედულება წიგნში: საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები, რედ.: თ. წერეთელი და ვ. ტყეშელაშვილი, 1976, გვ. 112). იგი ასეთ შემთხვევას ბრალეულად მიიჩნევდა და შესაძლებლად მიაჩნდა მისი მხოლოდ პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებად მხედველობაში მიღება.

(2) იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობა, როგორც საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის სპეციალური შემთხვევა

იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობა წარმოადგენს საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის სპეციალურ შემთხვევას. მას ცალკე განვიხილავ იმ თვალსაზრისითაც, რომ მნიშვნელობა შეიძინა თანამედროვე საერთაშორისო სისხლის სამართალშიც.

იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობა არ წარმოადგენს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებას. ეს ის შემთხვევაა, როცა პირი სხვა ადამიანის მხრიდან ძალადობის ან ძალადობის მუქარის შედეგად იმყოფება სიცოცხლის, სხეულებრივი მთლიანობის ან თავისუფლების ხელყოფის იმწუთიერ საფრთხეში, რომელიც არ შეიძლება აცდენილი იქნეს სხვა საშუალებით. ასეთი ძალადობის ან ძალადობის მუქარის მიზანია, პირმა ჩაიდინოს მართლსაწინააღმდეგო ქმედება. მაშასადამე, პირი არის იძულების ან მუქარის ქვეშ.

მაგალითად, ოფიცერმა ჯარისკაცს უბრძანა, რომ მოეკლა თავისი ცოლის საყვარელი, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი ორივე მათგანს

მოკლავდა. ჯარისკაცი იძულებული იყო ბრძანება შეესრულებინა (წინააღმდეგ შემთხვევაში ორივე დაიღუპებოდნენ). ჯარისკაცი იძულებულია ტრაგიკული კოლიზიის მდგომარეობაში, რომელიც იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობის სახით მის ბრადეულობას გამორიცხავს.

შეიძლება თუ არა იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობა გექონდეს არათანაბარი ღირებულების სამართლებრივ სიკეთეთა შემთხვევაშიც, როცა დაზიანებული სიკეთე ნაკლებმნიშვნელოვანია, ვიდრე გადარჩენილი, თუ ასეთი შემთხვევა ყოველთვის უნდა შევაფასოთ, როგორც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი უკიდურესი აუცილებლობა?

მაგალითად, პირთა ჯგუფმა გაიტაცა ა-ს მცირეწლოვანი შვილი. გამტაცებლები მამას აიძულებენ, რომ დაწვას ბ-ს ავტომანქანა. ავტომანქანის მეპატრონე ბავშვის მამას ნებაყოფლობით არაფრით არ დათანხმდება ავტომანქანის განადგურებაზე. მამა ხედავს, რომ მის შვილს რეალური საფრთხე ემუქრება, ამასთან, არა აქვს სხვაგვარად შვილის გადარჩენის იმედი. იგი იძულებული გახდა, ჩაედინა ეს ქმედება, რითაც გადაარჩინა უფრო მნიშვნელოვანი სამართლებრივი სიკეთე - შვილის სიცოცხლე.

ამ კაზუსის მიხედვით, მამის მოქმედებას ვერ შევაფასებთ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ უკიდურეს აუცილებლობად, არამედ იგი წარმოადგენს საპატივებელ იძულებით უკიდურეს აუცილებლობას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ავტომანქანის მეპატრონეს არ ექნება საკუთარი ავტომანქანის დასაცავად აუცილებელი მოგერიების გამოყენების უფლება, რაც სამართლებრივად არასწორი იქნებოდა (ანალოგიურ კაზუსში იგივე პოზიციას ავითარებს *ბერნდ ჰაინრიხი*. იხ. *B. Heinrich, Strafrecht – AT I*, მე-2 გამოცემა, 2010, გვ. 243).

საერთაშორისო სისხლის სამართალში რომის სტატუტით მნიშვნელობა შეიძინა იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობამ, რომელიც მოცემულია სტატუტის 31-ე მუხლის I აბზაცის „ღ“ ქვეპუნქტში.

ამასთან დაკავშირებით მინდა მოვიყვანო ერთი მაგალითი საერთაშორისო სისხლის სამართლიდან *კაი ამბოსის* (იხ. *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 135, 148) მიხედვით:

სერბიის არმიის ჯარისკაცმა – *ერდემოვიჩი* თავისი მეთაურის ბრძანებით მოკლა რამდენიმე უდანაშაულო სამოქალაქო პირი. იგი ამ ადამიანების მიმართ არ მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში. მისი ჩვენებით, იგი იძულებული იყო ჩაედინა ეს ქმედებები. წინააღმდეგ შემთხვევაში ის და მისი ოჯახის წევრები იქნებოდნენ მოკლული, თუ უარს იტყოდა ბრძანების შესრულებაზე და სამოქალაქო პირების მოკვლაზე.

მოქმედებდა თუ არა *ერდემოვიჩი* იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში?

მართალია, ექს-იუგოსლავიის ტრიბუნალმა ამ შემთხვევას ასეთი შეფასება არ მისცა, რადგან ამ სასამართლოს წესდებაში პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების ასეთი საფუძველი პირდაპირ არ იყო გათვალისწინებული, მაგრამ დღეისათვის რომის სტატუტი ასეთ სამართლებრივ ნორმას შეიცავს (სტატუტის 31-ე მუხლის 1 აბზაცის „დ“ ქვეპუნქტი), რის გამოც, ფაქტების დადასტურების შემთხვევაში, ვფიქრობ, ასეთი შემთხვევა უნდა შეფასდეს, როგორც იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობა.

იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობის დროს ის პირი, ვინც ძალადობის ან ძალადობის მუქარის ქვეშ იმყოფება, უპირველეს ყოვლისა, უნდა შეეცადოს, რომ მოიგერიოს ის საფრთხის წყარო, რომელიც მას იყენებს მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩასადენად, თუ ეს შესაძლებელია. თუ ეს შეუძლებელია, მხოლოდ მაშინ შეუძლია ხელყოს სხვა უშუალო საფრთხის თავიდან ასაცილებლად. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მისი მოქმედება არ ჩაითვლება არაბრალეულად, ვინაიდან საფრთხე შეიძლებოდა აცდენილი ყოფილიყო სხვა საშუალებით, კერძოდ, საფრთხის უშუალო წყაროს - მართლსაწინააღმდეგო ბრძანების გამცემი პირის ხელყოფით.

(3) საპატიმბელი უკიდურესი აუცილებლობა ფართო ბაზებით

ასევე ამ გარემოების სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს სისხლის სამართლის კოდექსის 38-ე მუხლი. იგი გულისხმობს იმ შემთხვევებს, როდესაც პირი სხვას დააზიანებს იმ უშუალო საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, რომელიც ემუქრებოდა არა თვითონ დამზიანებლის ან მისი ახლობლის სამართლებრივ სიკეთეს, არამედ სხვა, მესამე ისეთ პირს, რომელიც ხელმყოფისათვის ასეთ ადამიანთა წრეს არ ეკუთვნის. სწორედ ამით განსხვავდება იგი ზემოთ წარმოდგენილი საპატიმბელი უკიდურესი აუცილებლობისაგან ვიწრო გაგებით.

მისთვის დამახასიათებელი ამ სპეციფიკური გარემოების გათვალისწინებით, იგი წარმოადგენს ტრაგიკული კოლიზიის შემთხვევას. კერძოდ: ბრალეულად არ მოქმედებს ის, ვინც მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას ჩაიდენს სამართლებრივი სიკეთის ნაწილის გადასარჩენად, როცა ეს სიკეთე მთლიანობაში დასაღუპავად იყო განწირული.

მაგალითები:

თუ ორ მთამსვლელს გარდაუვალი დაღუპვა ემუქრება და ასეთ ვითარებაში მესამე თოკს გადაჭრის იმ მიზნით, რომ ერთ-ერთი მაინც გადაარჩინოს, მისი მოქმედება ვერ ჩაითვლება ბრალეულად.

ტერორისტებმა გაიტაცეს თვითმფრინავი, რომელშიც იმყოფებოდნენ რამდენიმე ათეული მგზავრი და ეკიპაჟის წევრები. კამიკაძე

ტერორისტების მტკიცე გადაწყვეტილებით, თვითმფრინავი რამდენიმე წუთში უნდა დაჯახებოდა მრავალსართულიან შენობას, რომელიც ამ დროს რამდენიმე ასეული ადამიანი იმყოფებოდა. დაჯახების შედეგად დაიღუპებოდნენ როგორც თვითმფრინავის მგზავრები, ასევე ამ შენობაში მყოფი ადამიანები. ასეთ ვითარებაში მიღებული იქნა გადაწყვეტილება თვითმფრინავის ჩამოგდების შესახებ, რომელიც დაუყოვნებლივ სისრულეში იქნა მოყვანილი იმ ადამიანების მიერ, რომელთაც უშუალოდ საფრთხე არ ემუქრებოდათ.

ეს შემთხვევა უნდა ჩაითვალოს ბრალის გამომრიცხველი ზეკანონური საპატიებელი გარემოების კლასიკურ ნიმუშად. (მიმოხილვაში წარმოდგენილი ტერმინოლოგიით, იგი წარმოადგენს საპატიებელ უკიდურეს აუცილებლობას ფართო გაგებით).

ტრაგიკულ კოლიზიას ადგილი არა აქვს იმ შემთხვევაში, თუ სამართლებრივი სიკეთის გადასარჩენად ხელყოფენ პიროვნების სიცოცხლეს, როგორც სამართლებრივ სიკეთეს, რომელსაც დაღუპვა არ ემუქრებოდა, მიუხედავად ხელყოფილ და გადარჩენილ სიკეთეებს შორის არსებული რაოდენობრივი სხვაობისა (ე.წ. კვანტიტატიური უკიდურესი აუცილებლობა). აქედან გამომდინარე, დაუშვებელია მრავალი განწირული ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენა თუნდაც ერთი ისეთი ადამიანის მოკვლით, რომელსაც არაფერი ემუქრებოდა. სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით, ერთი ადამიანის სიცოცხლე და მრავალი ადამიანის სიცოცხლე ტოლფასია.

იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს უმცირესობის პოზიცია, რომელიც რაოდენობრივი (კვანტიტატიური) უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობას მიიჩნევს ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებად, რაც, ფიქრობ, არასწორია.

შედომას უშვებს *თინათინ წერეთელი*, როცა იგი კვანტიტატიურ უკიდურეს აუცილებლობას მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებად თვლის. მისი აზრით, „სხვა ადამიანისათვის სიცოცხლის მოსპობა შეიძლება ჩაითვალოს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში ჩადენილად მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს აუცილებელი იყო მრავალი ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად“ (იხ. *თინათინ წერეთლის* შეხედულება წიგნში: საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები, რედ.: თ. წერეთელი და გ. ტყეშელაძე, 1976, გვ. 112). ამ პოზიციის საწინააღმდეგოდ უნდა ითქვას, რომ არ შეიძლება „სიცოცხლე სიცოცხლის წინააღმდეგ“ უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობით იქნეს გამართლებული. (იგივე პოზიციას აეითარებს არაერთი ავტორი. იხ., მაგალითად, *H. Matt, Strafrecht, AT I, 1996, გვ. 275*).

მაგალითად, ხალხით დატვირთულ ავტობუსს დაღმართში გაუფუჭდა მუხრუჭები. ხრამში ჩავარდნისაგან, ანუ უცილობელი დაღუპვისაგან გადარჩენის ერთადერთი ხსნაა ხრამის პირას მდგარი მსუბუქი ავტომანქანისათვის დაჯახება, რომელშიც ზის მძღოლი. ავტობუსის

მძლოლი, რათა გადაარჩინოს მრავალი ადამიანის სიცოცხლე, ეჯახება მსუბუქ ავტომანქანას, რომლის მძლოლი იღუპება (სამაგიეროდ, გადარჩა ავტობუსის მრავალი მგზავრი).

თუ კაზუსს ე.წ. კვანტიტატიური უკიდურესი აუცილებლობის პროპორციიდან მივუდგებით, ამ შემთხვევაში ადგილი არ ექნება ისეთ ტრაგიკულ კოლიზიას, რომელიც ბრალეულობას გამოირიცხავს. ავტობუსის მძლოლი პასუხს აგებს განზრახი მკვლელობისათვის. უფრო სწორი იქნება ამ კაზუსის გადაწყვეტა სხვაგვარად. კერძოდ, არა მრავალი ადამიანისათვის სიცოცხლის გადარჩენის არგუმენტით, არამედ მხოლოდ საკუთარი სიცოცხლის გადარჩენის არგუმენტით შეუძლია სასამართლომ ასეთ ვითარებაში პირის ქმედება ნათვალის არაბრალეულად (საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა ვიწრო გაგებით).

აქვე უნდა ითქვას, რომ ბრალის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებების დადგენა სამოსამართლო სამართალშემოქმედების სფეროა. აქედან გამომდინარე, ბევრია დამოკიდებული იმაზე, სისხლის სამართლის კოდექსის 38-ე მუხლის ნორმის ინტერპრეტაციის გზით თუ როგორ განვითარდება მისი ფარგლები, გამომდინარე სწორედ სამოსამართლო სამართლიდან.

7.4.5.2 შეცდომა ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებებთან დაკავშირებით

იმ შემთხვევაში, როცა პირი შეცდომას უშვებს ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოების ფაქტობრივ მხარესთან დაკავშირებით, როგორიცაა, მაგალითად, მოჩვენებითი საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა, მოქმედებს ქმედების შემადგენლობის განზრახვით. ამ შემთხვევაში, ასევე, სახეზეა ბოროტი განზრახვა, რომელიც ბრალის ეტაპზე დგინდება. ასეთი შეცდომის დროს პირი არ თავისუფლდება განზრახი დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობისაგან, თუ შეცდომა თავიდან აცილებადი იყო.

ამით შეცდომის ეს სახე განსხვავდება იმ შეცდომისაგან, რომელსაც პირი უშვებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ, როგორიცაა, მოჩვენებითი მოგერიება, მოჩვენებითი უკიდურესი აუცილებლობა და სხვ. როგორც აღინიშნა, ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, ანალოგიით გამოიყენება სსკ-ის 36-ე მუხლით გათვალისწინებული წესი, მაშინ, როდესაც ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოების არსებობის შესახებ შეცდომა მხოლოდ მაშინ გამომრიცხავს ბრალს, როცა შეცდომა თავიდან აუცილებადი იყო, მაშასადამე, გაუფრთხილებლობის დროს.

ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, აღნიშნული შეიძლება მიეიწინოთ, როგორც გაუფრთხილებლობისათვის ბრალის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოება, რომელიც შეიძლება შემ-

დები სახელწოდებით მოგისხენიოთ: ნორმის შესაბამისი მოქმედების შესრულების მოთხოვნის შეუძლებლობა (Unzumutbarkeit normgemäßen Verhaltens). ასეთი დამოუკიდებელი სამართლებრივი ფიგურა გვეჩვენა იმ შემთხვევაში, როდესაც გაუფრთხილებლობის დროს სახეზე გვაქვს წინდახედულობის ნორმის დარღვევის ინდივიდუალური აუცილებლობა. (მოქმედების შესრულების მოთხოვნის შეუძლებლობა, როგორც ბრალის გამომრიცხველი ზეკანონური საპატიებელი გარემოება იხ. წიგნში: H.-H. Jescheck. T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 503-505).

8.1 ზოგადი დებულებანი

დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხებს ეძღვნება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მეექვსე თავი.

დაუმთავრებელი დანაშაულის სახეებია: დანაშაულის მომზადება და მცდელობა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 21-ე მუხლის თანახმად, პირმა დანაშაულის ჩადენაზე შეიძლება ნებაყოფლობით ხელი აიღოს როგორც მომზადების, ასევე დაუმთავრებელი თუ დამთავრებული მცდელობის სტადიაზე.

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებულია განსაკუთრებით მძიმე და მძიმე დანაშაულების მომზადებისათვის, ასევე, დასჯადია ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომზადება. ვინაიდან დანაშაულის მომზადებისათვის პასუხისმგებლობა უპირველეს ყოვლისა, ეწინააღმდეგება დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის განათვისუფლების პრინციპს, სხვა ქვეყნების უმრავლესობაში დანაშაულის მომზადება ისჯება მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში, როცა იგი მომეტებული საშიშროებას შეიცავს. მაგალითად, დანაშაულებრივი შეთქმულება ორგანიზებული დანაშაულის ჩადენის მიზნით. რატომ უნდა დაისაჯოს პირი მომზადების სტადიაზე, მაშინ, როდესაც სამართლებრივად მას ჯერ კიდევ აქვს უფლება, ხელი აიღოს დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე, რაც მის მიმართ პასუხისმგებლობის დაკისრებას გამორიცხავს. ასევე, მომზადების სტადიაზე პირს ჯერ კიდევ არ დაუწყია დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის განხორციელება. სისხლის სამართლის კოდექსით ზოგიერთი დანაშაულის მომზადება გამოცხადებულია დამთავრებულ დანაშაულად. მაგალითად, სსკ-ის 404-ე მუხლით გათვალისწინებულია აგრესიული ომის მომზადების შემადგენლობა. ასეთი შემადგენლობის არსებობა სამართლებრივად მისაღები და დასაბუთებულია, ვინაიდან ზოგიერთი ქმედება მომზადების სტადიაზე ისეთი მომეტებული საფრთხის შემცველია, რომ კანონმდებელი მას დამთავრებულ დანაშაულად აცხადებს.

დანაშაულის მომზადება არის დანაშაულის ჩადენისათვის მხოლოდ პირობების განზრახ შექმნა.

დანაშაულის მცდელობა არის განზრახი ქმედება, რომელიც უშუალოდ მიმართულია დანაშაულის ჩასადენად ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების დაწყების გზით, მაგრამ დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი.

დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობის კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია სსკ-ის მე-18 ან მე-19 მუხლებზე მითითება. მაგალითად, ა.-მ ჩაიდინა მე-19, 108-ე მუხლებით გათვალისწინებული განზრახი მცდელობის მცდელობა.

8.2 დანაშაულის ჩადენის სტადიები. დანაშაულის მომზადება და მცდელობა

როგორც აღინიშნა, სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, დაუმთავრებელი დანაშაულის ჩადენის სტადიებია: დანაშაულის მომზადება (მე-18 მუხლი) და მცდელობა (მე-19 მუხლი).

ადრე მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსისგან განსხვავებით, მოქმედი კოდექსის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, დასჯადია განსაკუთრებით მძიმე და მძიმე განზრახი დანაშაულის, ასევე ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე განზრახი დანაშაულის მომზადება.

დღეს სისხლის სამართალში გაბატონებულია შეხედულება, რომლის მიხედვითაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის დეგება ე.წ. სუბიექტურ-ობიექტური ანუ შერეული თეორიით (იხ.: *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT*, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 514; *J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT*, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 214).

ქართული სისხლის სამართლისათვის სწორედ ეს თეორია არის ყველაზე უფრო მისაღები. ქართულ სასამართლო პრაქტიკაშიც სწორედ ამ თეორიის მიხედვით წყდება დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საკითხები და ხდება მისი გამიჯვნა დამთავრებული დანაშაულისა თუ არადასჯადი ქმედებისაგან.

ობიექტური თეორიის მიხედვით (*ანსელმ ფოიერბახი* და სხვები), რომელიც დღეისათვის მოძველებულია, დასჯადობის საფუძველს წარმოადგენს ქმედების შემადგენლობით დაცული ობიექტისათვის საფრთხის შექმნა.

ასევე **წმინდა სუბიექტური თეორია** არ არის გამოსადეგი, რადგან ძალზე შორს მიდის და მომზადებასა და აბსოლუტურად უვარგის მცდელობას ობიექტური თეორიით დასჯად მცდელობის შემთხვევებს უტოლებს, რადგან მათ შორის სუბიექტურად არ არის განსხვავება.

შესაბამისად, ქართული სისხლის სამართლისათვის თეორიული და პრაქტიკული თვალსაზრისით მისაღებია ე.წ. სუბიექტურ-ობიექტური ე.წ. *შემავრთელები* თეორია, რომელიც ახდენს სუბიექტური და ობიექტური კრიტერიუმების კომბინაციას. სწორედ ამ თეორიით არის შესაძლებელი მომზადებისა და მცდელობის ურთიერთგამიჯვნა, უვარგისი მცდელობის დასჯადობა და აბსოლუტურად უვარგისი მცდელობის დასჯადობაზე უარის თქმა.

მაშასადამე, დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაბუთება უნდა მოხდეს არა ცალკე აღებული ობიექტური თეორიით, არამედ ეს საკითხი უნდა გადაწყვეტოს სუბიექტურ-ობიექტური შერეული თეორიის გამოყენებით.

სუბიექტური მთქმელის მნიშვნელობის უარყოფის შემთხვევაში პასუხისმგებლობა ვერ დასაბუთდება ე.წ. უვარგისი მცდელობისათვის. მაგალითად, ა-მ გადაწყვიტა მოკლას ც. შედის მის საძინებელ ოთახში და არტყამს დანას მოკვლის განზრახვით. ღოგინში მყოფი ც. უკვე მკვდარი ყოფილა. ეს არის მოქმედება, რომელიც სუბიექტურად ჩადენილი იყო სხვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის განზრახვით, მაგრამ ობიექტურად აღმოჩნდა უვარგისი მცდელობა. ამ შემთხვევაში, ადგილი აქვს მკვლელობის მცდელობას.

სუბიექტური თეორიის გარეშე ასევე შეუძლებელია პასუხისმგებლობის დასაბუთება მცდელობისათვის უვარგისი საგნით. მაგალითად, ა-ს უნდა მოკლას ც. ჩაუყარა ღვინოში, მისი აზრით, საწამლეო სინამდვილეში ყოფილა სხვა ფხენილი. ან: ა-მ დაემიზნა ც-ს პისტოლეტი და გამოკრა ჩახმახს. იარაღში ტყვია არ აღმოჩნდა. ამ შემთხვევაში, ადგილი აქვს მცდელობას უვარგისი საგნით. ასეთი ქმედება დაკვალიფიცირდება როგორც მკვლელობის მცდელობა.

სსკ-ის მე-20 მუხლის თანახმად, პირს არ დაეკისრება სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულის მომზადების ან მცდელობისათვის, თუ მისი უმცირესი ან სხვა პიროვნული ნაქლის გამო, დანაშაულის ჩასაღწეოდ გამოყენებული იყო ისეთი საშუალება, რომლითაც არ შეიძლებოდა მიღწეულიყო შესაბამისი მართლმართლმადიდებლო შედეგი (მ.წ. აბსოლუტურად უმარბისი მცდელობა).

მაგალითად, პირმა თვითმფრინავს ჩამოსაგდებად 'შორი' მანძილიდან თოფი ესროლა. თუ ჩადენილი ქმედებისათვის შედეგი აკარად ატიპიურია, ასეთ შემთხვევაში პირი არ დაისჯება დანაშაულის მცდელობისათვის, ხოლო თუ შედეგის დადგომა ასეთი მოქმედებით შესაძლებელია, მაშინ პირი დაისჯება დანაშაულის მცდელობისათვის. მიუხედავად პირის განზრახვისა, აბსოლუტურად უვარგისი მცდელობის შემთხვევებში მოქმედება სოციალურად უმნიშვნელოა და აკარად არატიპურია დასახული მიზნის მისაღწევად.

დანაშაულის მცდელობა შეიძლება იყოს ორი სახის: დამთავრებული და დაუმთავრებელი.

მომზადებისაგან განსხვავებით, დაუმთავრებელია მცდელობა, როცა პირმა დაიწყო უშუალოდ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელება, მაგრამ ჯერ კიდევ ბოლომდე ვერ განახორციელა დანაშაულებრივი ქმედება, რომელსაც შედეგი უნდა მოჰყვეს, ხოლო დამთავრებული მცდელობის დროს, პირმა ბოლომდე ამოწურა დანაშაულებრივი ქმედების შინაარსი და მხოლოდ შედეგის დადგომას ელოდება.

დამთავრებული დანაშაულისაგან განსხვავებით, მცდელობით-
ხათვის დამახასიათებელია უმართლობის ობიექტური შემადგენლო-
ბის ნაკლებობა, მაშინ როდესაც სუბიექტური შემადგენლობა სრუ-
ლი მოცულობით სახეზეა.

მცდელობის დასჯადობის წინაპირობებია:

(1) მცდელობის დასჯადობის სამართლებრივი შესაძლებლობა
(მაგალითად, სამართლებრივად არ არის შესაძლებელი ყაჩაღობის
მცდელობის ჩადენა - სსკ-ის 179-ე მუხლი, ვინაიდან დანაშაულის
ფორმალურ შემადგენლობებს მცდელობის სტადია არა აქვთ, არამედ
ამ ეტაპზე ქმედება უკვე დამთავრებულ დანაშაულს წარმოადგენს);

(2) ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გადაწყვეტილება,
გამოხატული განზრახვაში (ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა);

(3) ქმედების შემადგენლობის შესრულების განხორციელების
უშუალოდ დაწყება (ქმედების ობიექტური შემადგენლობა);

(4) მოსალოდნელი შედეგის არარსებობა (გარდა *in dubio pro*
reo-ს შემთხვევისა).

მაგალითი მომსაღების, დაუმთავრებელი და დამთავრებული
მცდელობების ურთიერთგამოჯენისათვის:

თუ ა.-მ ბ.-ს საწამლაკი ჩაუყარა ღვინოში, მაგრამ ბ.-ს იგი ჯერ
არ დაუღვია, გვექნება დაუმთავრებელი მცდელობა, რადგან მისი
მოქმედება ღვინის მოწამვლით უშუალოდ მიმართულია დანაშაუ-
ლის ჩასადენად და იგი სცილდება დანაშაულის ჩადენისათვის პირობე-
ბის შექმნის ეტაპს. ხოლო თუ ბ.-მ მოწამლული ღვინო დალია, მაგრამ
გადარჩა, ესე იგი შედეგი არ დადგა, გვექნება დამთავრებული მცდე-
ლობა.

შედეგის დადგომის მიუხედავად, ზოგჯერ შეიძლება ქმედება
დაკვალიფიცირდეს დანაშაულის მცდელობად, თუ სახეზე გვაქვს ყვე-
ლა ეტვის ბრალდებულის (განსახველის) სასარგებლოდ გადაწყვე-
ტის (*in dubio pro reo*) შემთხვევა.

მახსოვს, ერთ სასამართლო პროცესზე პირთა ჯგუფის ქმედება
გადაკვალიფიცირეთ დამთავრებული დანაშაულიდან დანაშაულის
მცდელობაზე. ამ საქმეში დადგენილი იყო მიზეზობრივი კავშირი,
ჯგუფის წევრთა განზრახვა, მაგრამ არ იყო დადგენილი, თუ რომელი
მათგანის ტყვიით იყო შედეგი უშუალოდ დამდგარი (ე.წ. შედეგის
ობიექტური შერაცხვის პრობლემა). გადაწყვეტილების გამოცხადებ-
ის შემდეგ დანაშაულის მსხვერპლის დედამ სრულიად ლოგიკურად
გაკვირვებით იკითხა: „როგორ, ჩემი შვილი ცოცხალია?“

ასეთი შემთხვევის მაგალითი შემდეგია: ა.-მ და ბ.-მ ც.-ს ეს-
როლეს მოკვლის განზრახვით თითო ტყვია. ამ ორი ტყვიიდან ერთი
მიზანს აცდა, ხოლო მეორემ უშუალოდ გამოიწვია შედეგი. მიუხედა-
ვად ორივეს მხრიდან სიცოცხლის მოსპობის განზრახვით მოქმედებ-
ისა, გამოძიებამ ვერ დაადგინა, თუ რომელი მათგანი იყო სასიკვდი-
ლო შედეგის უშუალო ავტორი. ასეთ შემთხვევაში ორივე პირის

მოქმედება უნდა დაკავალიფიცირდეს როგორც განზრახი მკვლელობის მცდელობა.

ქართულ სისხლის სამართლის თეორიაში დღემდე გაბარებული შეხედულებით, დანაშაულის მცდელობა შეიძლება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით ჩადენილ ქმედებებში, ხოლო ექსტრუალური განზრახვის დროს კვალიფიკაცია ხდება კონკრეტულად დამკვეთ შედეგის მიხედვით. ქართულ სისხლის სამართალსა და სასამართლო პრაქტიკაში ბოლო ათი წლის განმავლობაში ფეხს იკიდებს პოზიცია ექსტრუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობის შესახებ, რომელიც ევროპის ქვეყნების სისხლის სამართლის თეორიასა და პრაქტიკაში (თითქმის) არაერთარ დავას არ იწვევს არაერთი მსოფლიოში ცნობილი სისხლის სამართლის პროფესორმა. მათ შორის პანს-ჰაინრიხ იეშეკი და თომას ვაიგენდო, რომლებიც წარმოადგენენ ავტორიტეტებს თანამედროვე სისხლის სამართალში ყოველგვარი ეჭვის გარეშე მიუთითებენ, რომ მცდელობის დასჯადობისათვის საკმარისია ექსტრუალური განზრახვით მოქმედება, თუ ამ დანაშაულის განზრახვის ამ ფორმით ჩადენა შესაძლებელია (იხ. H.-H. Jeschek, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 515).

ამ პოზიციას არ შეიძლება არ დაეთანხმო. ჩემი ღრმა რწმენით, განზრახი დანაშაულის მცდელობისათვის ქმედების ექსტრუალური განზრახვით ჩადენა საკმარისია და არ არის საჭირო პირდაპირი განზრახვის დადგენა. ექსტრუალური განზრახვა ხომ ქმედებისა და შედეგის ნებულობაა. ვისაც დანაშაულის ჩადენის ნება აქვს და, ქმედების ობიექტურად განხორციელების მიუხედავად, შედეგს ვერ მიიღწია, უნდა დაისაჯოს ამ დანაშაულის მცდელობის ჩადენისათვის. ასეთი ნებულობა, მართალია, თვითმიუდონების დროსაც არსებობს, მაგრამ მხოლოდ ჩადენილ ქმედებასთან, და არა შედეგთან, მიმართებაში, რის გამოც, გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის მცდელობა არ არსებობს.

მაგალითად, ა.-ს ჰქონდა ბ.-ს მოკვლის პირდაპირი განზრახვა, მაგრამ შედეგი არ დადგა. გეგმება მკვლელობის მცდელობა.

იგივე მაგალითი, ოღონდ ა. მოქმედებდა ექსტრუალური განზრახვით, სასიკვდილო შედეგი არ დადგა, მაგრამ ქმედებას შედეგად მოჰყვა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება. ასეთ შემთხვევაში, მიუხედავად მკვლელობის განზრახვისა, ქმედების კვალიფიკაცია ხდება როგორც ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება. დღეს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსით, მიუხედავად ექსტრუალური განზრახვით მოქმედებისა, შესაძლებელია ამ ქმედების განზრახი მკვლელობის მცდელობად დაკვალიფიცირება. კოდექსი არაერთარ შეხედულებას არ აწესებს ექსტრუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის დასჯადობასთან დაკავშირებით.

მაგალითი: ა. ქალაქის ერთ-ერთ პარკში, საკუთარი ძაღლის დემონსტრირების მიზნით, ისერის უმისამართოდ. მას არ სურს გახროლი ტყვია ვინმეს მოხედეს, არც შედეგის დადგომის გარდაუვალობაშია დარწმუნებული. ამასთან, იგი შეგნებულად უშვებს და გულგრილად ეიოდება შედეგის დადგომას (მისთვის ხელგართია შედეგი დადგება თუ არა). ასეთ ვითარებაში, ტყვია მოხვდა ზაქმეს, რომელმაც მიიღო სხეულის მძიმე დაზიანება. ჩადენილი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც ევენტუალური განზრახვით ჩადენილი განზრახი მკვლელობის მცდელობა.

ევენტუალური განზრახვით მკვლელობის მცდელობის შესაძლებლობაზე ყურადღება გამახვილებული აქვს ზემოთ, ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე, რის გამოც, უფრო კონკრეტულად ამ ეტაპზე არ განვიხილავ.

8.3 დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება

თუ პირმა ნებაყოფლობით ხელი აიღო დანაშაულის ბოლომდე მიყენაზე, ამ შემთხვევაში მას პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება (სსკ-ის 21-ე მუხლი).

დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შეიძლება როგორც დანაშაულის მომზადების სტადიაზე, ისე დაუშინებელი მცდელობის დროს. რაც შეეხება დამთავრებული მცდელობის სტადიას, დღეს მოქმედი კოდექსის 21-ე მუხლიდან გამომდინარე, ამ ეტაპზეც პირს შეუძლია ხელი აიღოს დანაშაულის ჩადენაზე.

დღეს მოქმედი კოდექსის ამოქმედებამდე ეს უკანასკნელი შემთხვევა განიხილებოდა, როგორც ქმედითი მონაწილეობა.

სსკ-ის 68-ე მუხლის თანახმად, გარკვეული პირობების არსებობისას, რაც მოცემულია ამ მუხლში, ქმედითი მონაწილეობა დღეს წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველს დამთავრებული დანაშაულის სტადიაზე მხოლოდ იშვიათ შემთხვევაში.

ნებაყოფლობით ხელის აღების დროს, თუ პირის მიერ ფაქტობრივად ჩადენილი ქმედება შეიცავს სხვა დანაშაულის ნიშნებს, იგი დაისჯება ფაქტობრივად ჩადენილისათვის. მაგალითად, თუ პირმა ხელი აიღო მკვლელობის განზრახვაზე მას შემდეგ, რაც მსხვერპლს მიაყენა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, იგი, მართალია, არ დაისჯება მკვლელობის მცდელობისათვის, მაგრამ დაისჯება ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებისათვის.

ნებაყოფლობითი ხელის აღების დროს პირმა თავისი აქტიური მოქმედებით თავიდან უნდა აიცილოს შედეგი. მაგალითად, საწამლავის მიცემის შემდეგ დაზარალებული წაიყვანოს ექიმთან, გამოუძახოს ექმს და ა.შ. თუ პირმა, მიუხედავად აქტიური მეცადინეობისა, თავიდან ვერ აიცილა შედეგი, ის დაისჯება დამთავრებული დანაშაულისათვის.

დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შეიძლება პირის უმოქმედობითაც. მაგალითად, თუ პირმა ერთი გასროლის მსხვერპლს ტყვია ვერ მოახვედრა, მაგრამ მეორე და მომდევნო გასროლები არ მოახდინა, თუმცა ჰქონდა ამის შესაძლებლობა, რითაც მიზანს მიაღწევდა. ამ შემთხვევაში სახეზეა დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება უმოქმედობით. იგივე სა მართლებრივი შედეგი გვექნება იმ შემთხვევაშიც, როცა პირს ერთი წარუმატებელი გასროლის შემდეგ, მართალია, მეტი ტყვია არ ჰქონდა, მაგრამ თავისი სხვაგვარი მოქმედებით რეალურად შეეძლო მსხვერპლისთვის სიცოცხლე მოესპო, მაგალითად, დახრბობით, დანის გამოყენებით და ა.შ. ამ შემთხვევაშიც სახეზე გვექნება ნებაყოფლობით ხელის აღება.

დანაშაულის ჩადენაზე უმოქმედობით ნებაყოფლობით ხელის აღების შესაძლებლობა გამომდინარეობს სსკ-ის 21-ე მუხლის მე-1 ნაწილიდან, რომელიც მიუთითებს „ნებაყოფლობით ქმედებაზე“.

დამთავრებული მცდელობის შემთხვევაში პირის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება დასაბუთებულია ე.წ. „ოქროს ხიდის“ თეორიით, რომელიც უკავშირდება გამოჩენილი გერმანელი მეცნიერის ანსელმ ფონ ერბახის სახელს.

მაგალითები:

ა-მ გადაწყვიტა მოწამლოს ც., რისთვისაც ჭიქაში ჩაუყარა საწამლავე. ც.-ს დალევაზე ჭიქა დაუვარდა და გაუტყდა. შედეგი არ დადგა. ამ შემთხვევაში გვექნება დაუმთავრებელი მცდელობა, ვინაიდან შედეგის დადგომას გარე ფაქტორმა შეუშალა ხელი. ა. დაისჯება განზრახ მკვლელობის მცდელობისათვის.

ა-მ გადაწყვიტა მოწამლოს ც., რისთვისაც ჩაუყარა საწამლავე ღვინოში, ა-მ გადაიფიქრა და გააფრთხილა, არ დაელია. გვექნება ნებაყოფლობით ხელის აღება დაუმთავრებელი მცდელობის სტადიაზე.

ა-მ გადაწყვიტა მოწამლოს ც. ამ მიზნით, ჩაუყარა საწამლავე სასმელში, მაგრამ მესამე პირმა დ-მ ხელი აუკრა ჭიქასე, მოწამლულიაო. არის დაუმთავრებელი მცდელობა, ვინაიდან ქმედების ბოლომდე მიყვანას გარე ფაქტორმა შეუშალა ხელი.

ა-მ გადაწყვიტა მოწამლოს ც., რისთვისაც ჩაუყარა საწამლავე. ც.-მ დალია, მაგრამ ექიმებმა გადაარჩინეს. ეს არის დამთავრებული მცდელობა.

ა-მ გადაწყვიტა მოწამლოს ც. ამ მიზნით ჩაუყარა საწამლავე. ც.-მ დალია, მაგრამ საწამლავე უხარისხო იყო და გადარჩა. ესეც დამთავრებული მცდელობაა.

ა-მ გადაწყვიტა მოწამლოს ც., რისთვისაც ჩაუყარა საწამლავე. ც.-მ დალია ღვინო. შემდეგ ა-ში სინანულის გრძნობამ გაიღვიძა და ყველა საშუალება გამოიყენა ც.-ს გადასარჩენად. ც. გადარჩა. ასეთ შემთხვევაში გვექნება დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება.

ლის ალექსა, ვინაიდან ა.-მ აქტიური მოქმედებით თავიდან აიცილა შედეგი – სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება. ესაა ე.წ. „ოქროს ხელის“ თეორია: კანონმდებელი პირს აძლევს შანსს, თუ მან ხელი აიღო დამთავრებული მცდელობის სტადიაზეც კი დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე და თავიდან აიცილა სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება. ამ შემთხვევაში მას არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა (სსკ-ის 21-ე მუხლის მე-5 ნაწილი).

იგივე მაგალითი, მაგრამ მოწამლული ც. ვერ გადარჩა. ეს შემთხვევა დამთავრებული დანაშაულია (არა მცდელობა), ვინაიდან პირმა, მიუხედავად მისი აქტიური მოქმედებისა, თავიდან ვერ აიცილა დანაშაულებრივი შედეგი.

იგივე მაგალითი, მაგრამ ც. გადარჩა, თუმცა მიიღო ჯანმრთელობის დაზიანება. ა. დაისჯება ჯანმრთელობის დაზიანებისათვის, ვინაიდან, მართალია, მან ნებაყოფლობით აიღო ხელი მკვლელობაზე, მაგრამ მის მიერ ფაქტობრივად ჩადენილი ქმედება შეიცავს სხვა დანაშაულის ნიშნებს (სსკ-ის 21-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

მოვიყვანოთ დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის ალების სხვა მაგალითები:

ა.-მ ესროლა ც.-ს, ტყვია აცდა, მაგრამ მეორე არ ესროლა. ეს შემთხვევა იქნება ნებაყოფლობით ხელის ალება უმოქმედობით (დამთავრებული მცდელობის სტადიაზე), ვინაიდან ა.-ს მიზნის მისაღწევად კიდევ ჰქონდა საშუალება, მაგრამ ნებაყოფლობით უარი თქვა შედეგის დადგომაზე. ამ დროს პირს არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

ა.-მ ესროლა ც.-ს. პირველი ტყვია აცდა, მეორე არ ჰქონდა და არც სხვა რეალური საშუალება გააჩნდა მიზნის მისაღწევად. ეს იქნება განზრახ მკვლელობის მცდელობა, ვინაიდან მიზნის მისაღწევად პირს სხვა საშუალება აღარ ჰქონდა.

უმოქმედობით დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის ალებასთან დაკავშირებით სისხლის სამართალში განვითარდა სხვადასხვა თეორიები:

(1) ე.წ. ცალკეული აქტის თეორიის (Einzelaktstheorie) მიხედვით, პირი უნდა დაისაჯოს დანაშაულის მცდელობისათვის, თუ მან თავისი წარმოდგენით შედეგის გამოსაწვევად ვარგისი ქმედება ჩაიდინა, მაგრამ ამას სასურველი შედეგი არ მოჰყოლია. ა.-ს ც.-ს მოკვლა ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით შესაძლებლად მიჩნდა. თუ მის პირველ გასროლას შედეგი არ მოჰყვება, ამ თეორიის მიხედვით, იგი უნდა დაისაჯოს მკვლელობის მცდელობისათვის, მიუხედავად იმისა, აქვს თუ არა შემდგომი მოქმედებებით შედეგის მიღწევის შესაძლებლობა. (შეად. G. Jakobs, Strafrecht, AT, მე-2 გამოცემა, 1993, გვ. 748-749).

(2) ე.წ. ქმედებათა ერთობლიობაში შეფასების თეორიის (Gesamtbetrachtungstheorie) მიხედვით კი, დასჯად მცდელობას მხოლოდ

მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც თავდაპირველ ქმედებას დანაშაულებრივი შედეგი არ მოჰყოლია და, ასევე, პირს შედეგის მიღწევის სხვა შესაძლებლობა აღარ გაქონია, შედეგის მიღწევის ყველა საშუალება ამოწურული აქვს და ამიტომ დანაშაულს ეყდარ მისი ქმედებები. (შეად. H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, 49 მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 542).

სსკ-ის 21-ე მუხლის მე-5 ნაწილიდან გამომდინარეობს ქმედებათა ერთობლიობაში შეფუძნების თეორიის გამოყენების შესაძლებლობა, რომელიც პირს დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების შესაძლებლობას ზედრეტად არ უზღუდავს. ცალკეული აქტის თეორიის საწინააღმდეგოა უნდა ითქვას, რომ თუ პირი მსჯელობის დანდობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის აგან არ გათავისუფლდება, მაშინ მას ეძლევა სტიმული, რომ თავდაპირველი განზრახვა მოიყვანოს სისრულეში და დაწყებული დანაშაული მოიყვანოს ბოლომდე.

ერთ-ერთი მაგალითის მიხედვით, ა.-მ ც.-ს დააღვივნა საწამლავე, ხოლო შემდეგ შეეცადა გადაერჩინა და ჰქონდა კიდევ ამის რეალური შესაძლებლობა, მაგრამ თვით ც.-მ არ მისცა საშუალება, ვინაიდან ღიდი ხანია გადაწყვეტილი ჰქონდა თვითმკვლელობა. ასეთ შემთხვევაში, ჩადენილი ქმედება დაკვალიფიცირდება განზრახ მკვლელობის მცდელობად, მიუხედავად შედეგის რეალურად დადგომისა. ამ შემთხვევაში, მიზეზობრიობის განვითარების ჯაჭვში ჩაერთო თვით დაზარალებული, რომელმაც გამოიყენა თვითმკვლელობის შესაძლებლობა.

ა.-მ მოწამლა ც., ხოლო შემდეგ გადაწყვიტა, გადაერჩინა, მაგრამ ბ.-მ არ მისცა ამის საშუალება და ც.-ს მოკვლის განზრახვით, რათა არ დახმარებოდა მას, ჩაკეტა ოთახში. ამ შემთხვევაში, თუ ც. მოკვდა, ა.-ს მიერ ჩადენილია დამთავრებული დანაშაული, თუ იგი გადაარჩა - დანაშაულის მცდელობა, თუმცა წინა მაგალითის შეიძლება ეს შემთხვევაც გაეუთანაბროთ: შედეგის დადგომის შემთხვევაშიც ბ.-ს მოქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როგორც არა დამთავრებული დანაშაული, არამედ - მცდელობად.

ა.-მ ხიდის აფეთქების მიზნით დაამონტაჟა ბომბი და მოუკიდა ფითილს, რომელიც ორ საათში აფეთქდებოდა. ერთ საათში გადაიფიქრა და დაბრუნდა ფითილის ჩასაქრობად, მაგრამ წვიმას უკვე ჩაექრო. პასუხი კითხვაზე, თუ როგორ უნდა გადაწყდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი ამ შემთხვევაში, არ არის პირდაპირ გაცემული სსკ-ის 21-ე მუხლში. ამ მუხლის მე-5 ნაწილი გვეუბნება, რომ თუ არა აქტიური მოქმედებით, პირმა ნებაყოფლობითი ქმედება უმოქმედობის სახით მაინც უნდა განახორციელოს შედეგის თავიდან ასაცილებლად. ბოლო მაგალითში, პირს ასეთი ნებაყოფლობითი ქმედებით არ აუცილებია შედეგი თავიდან, მაგრამ, ვფიქრობ, რომ სამოსამართლო სამართალგამოყენებამ ეს შემთხვევა უნდა

გაუთიანებროს ნებაყოფლობით ქმედებას, რომელმაც თავიდან აიცი-
ლა შედეგი, ვინაიდან პირმა გამოავლინა აქტიური ნება, შეეცადა
აქტიურად ჩარეულიყო მოვლენათა მსვლელობაში, მაგრამ მისგან
დამოუკიდებელმა ძალებმა არ მისცეს მას მოქმედების შესაძლებლო-
ბა და, რაც მთავარია, სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება, (თუნდაც
მისგან დამოუკიდებლად), თავიდან იქნა აცილებული.

ამრიგად, დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით
ხელის აღება გვექნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა შედეგის
დადგომა, ანუ სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება თავიდან იქნება
აცილებული.

ნებაყოფლობით ხელის აღების შესახებ ნორმა წამახადისებუ-
ლი ნორმაა სისხლის სამართალში. პირი არ ისჯება არა იმიტომ,
რომ დანაშაული არ ჩაუდენია, არამედ იმიტომ, რომ სისხლის სა-
მართლის პოლიტიკის ამოცანებიდან გამომდინარე, კანონმდებელი
ნებისმიერ პიროვნებას შესაძლებლობას აძლევს, მიუხედავად უკვე
გაკეთებულისა, თავიდან აიცილოს სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება,
რის სანაცვლოდაც მას დაუსჯელობას ჰპირდება. სწორედ სამართ-
ლებრივი სიკეთის დაზიანების თავიდან აცილების მიზნის მიღწევა
ნებაყოფლობით ხელის აღების მთავარი ამოცანაა.

დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების დროს პირი ქმდე-
ბის შემადგენლობას ახორციელებს მართლსაწინააღმდეგოდ და
ბრალდებულად, ე.ი. ჩადის დანაშაულს. იგი არ წარმოადგენს ბრალის
გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებას, როგორც ამას მიიჩნევენ უკ-
ციურესობის პოზიცია, არამედ წარმოადგენს მხოლოდ პასუხისმგე-
ბლობისაგან პერსონალური გათავისუფლების საფუძველს.

სისხლის სამართლის დოგმატიკაში განვითარდა არაერთი თეო-
რია, რომელიც ასაბუთებს ნებაყოფლობით ხელის აღების დროს
პირის დაუსჯელობას. მათგან, ჩემი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანი
გახლავთ *ანსელმ ფოიერბახის* ე.წ. *პრინციპალიტეტიკური თეო-
რია* (ე.წ. *ოქროს ხიდის თეორია*). დღეს ასევე განვითარებულია
ნებაყოფლობით ხელის აღების სხვა არანაკლებ მნიშვნელოვანი:
ვახალისშვილის თეორია და *სასჯელის მიზნების თეორია* (ამ
თეორიების შესახებ იხ. *H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafre-
chts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 538-540*).

დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობასა და დანაშაულზე
ნებაყოფლობით ხელის აღებას ქართულ სისხლის სამართლის დოგ-
მატიკაში *თინათინ წერეთელმა* მიუძღვნა მეცნიერული გამოკვლევა
(იხ. *თ. წერეთელი, დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, 1961*). მას
დღესაც არ დაუპარგავს თავისი აქტუალობა, რის გამოც, *თინათინ
წერეთლის* სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტის მიერ ხე-
ლახლა გამოქვეყნდა წიგნი: *თ. წერეთელი, სისხლის სამართლის
პრობლემები, I ტომი, 2007, გვ. 297-563*).

8.4 მოქმედებით ჩადენილი განზრახი დანაშაულის მცდელობის სქემა

წარმოგიდგენთ მოქმედებით ჩადენილი განზრახი დანაშაულის მცდელობის სქემას, რომელსაც შედეგიანი დამთავრებული დანაშაულის სქემისაგან განმასხვავებელი ზოგიერთი თავისებურება ახასიათებს:

0. წინასწარი შემოწმება

1. დანაშაული არ არის დამთავრებული (შედეგი არ არის დამდგარი)
2. ამ დანაშაულის მცდელობა დასჯადია

I ქმედების შემადგენლობა

1. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა - მოქმედების ჩადენის გადაწყვეტილება

ა) განზრახვა ქმედების შემადგენლობის ყველა ობიექტური ნიშნის მიმართ

ბ) ქმედების შემადგენლობის სპეციალური ნიშნების არსებობა

2. ქმედების ობიექტური შემადგენლობა - ქმედების შემადგენლობის განხორციელების უშუალოდ დაწყება

II მართლწინააღმებობა

III ბრალი

IV პასუხისმგებლობისაგან ბათავისუფლება: დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების დროს.

9 დანაშაულის ამსრულებლობა და დანაშაულში თანამონაწილეობა

9.1 დანაშაულის მონაწილეთა დაყოფის ღუალისტური სისტემა

საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მეშვიდე თავი ეძღვნება დანაშაულის ამსრულებლობის, თანაამსრულებლობის, შუალობითი ამსრულებლობისა და დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხებს.

განზრახი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში ორი ან მეტი პირის ერთობლივი მონაწილეობის შემთხვევაში მათი როლების გასამიჯნავედ ქართული სისხლის სამართალი იყენებს ე.წ. ღუალისტურ სისტემას. ეს სისტემა, დანაშაულის ჩადენის პროცესში შესრულებული როლის მიხედვით, თითოეულ მონაწილეს განიხილავს ამსრულებლად ან თანამონაწილედ. მისგან განსხვავდება ის სისტემა, რომელიც ერთიანი ამსრულებლობის პრინციპს ეფუძნება. ამ პრინციპის მიხედვით, ნებისმიერი პირი, რომლის ქმედებაც მიზეზობრივ კავშირშია შედეგთან, წარმოადგენს ამ დანაშაულის ამსრულებელს, მიუხედავად დანაშაულის ჩადენაში მის მიერ შეტანილი წვლილისა, რომელიც მხედველობაში მიიღება მხოლოდ სასჯელის დანიშვნის დროს. დღეს ქართულ, ისევე როგორც გერმანულ, სისხლის სამართალში გაბატონებული არის ე.წ. ღუალისტური თეორია. ერთიანი ამსრულებლობის თეორიას მხარს უჭერს ცნობილი ავსტრიელი სისხლის სამართლის პროფესორი *კინაპფელი* (იხ. *D. Kienapfel, F. Höpfel, Grundriß des österreichischen Strafrechts, AT*, მე-8 გამოცემა, 2000, გვ.192-195).

ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, ეს უკანასკნელი - ერთიანი ამსრულებლობის პრინციპი გამოიყენება გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის შემთხვევაში, ხოლო განზრახვის დროს ამსრულებელი მკვეთრად გამოიჯნულია თანამონაწილისაგან. გაუფრთხილებლობის დროს არ არსებობს თანამონაწილე (ორგანიზატორი, წამქეზებელი, დამხმარე), არამედ მხოლოდ ამსრულებელი. გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ამსრულებელი კი, შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, რომელმაც დაარღვია წინდახედულობის ნორმის აკრძალვა. ამის გამო, ის პირი, რომელიც ფორმალურად ჰგავს წამქეზებელს, სინამდვილეში შეიძლება აღმოჩნდეს გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ამსრულებელი.

9.2 დანაშაულის ამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა

ქართული სისხლის სამართალი იცნობს დანაშაულის ამსრულებლობის სამ სხვადასხვა ფორმას: ერთპიროვნული (უშუალო) ამსრულებლობა, (უშუალო) თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.

სსკ-ის 22-ე მუხლის თანახმად, ამსრულებელია ის, ვინც უშუალოდ ჩაიდინა დანაშაული (ერთპიროვნული ამსრულებლობა), აგრეთვე, ვინც თანაამსრულებელთან ერთად უშუალოდ მონაწილეობდა დანაშაულის ჩადენაში (თანაამსრულებლობა), აგრეთვე ის, ვინც დანაშაული ჩაიდინა ისეთი პირის მეშვეობით, რომელსაც არ ეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა (ასაკის, ფსიქიკური დაავადების ან სხვა გარემოების გამო). ეს უკანასკნელი შემთხვევა არის **შუალობითი ამსრულებლობა**. მაგალითად, ა.მ 12 წლის ბავშვი შეუშვა ბინაში გასაქურდად. ა.მ ფსიქიკურად დაავადებულ ც.-ს მისცა თოფი კაცის მოსაკლავად (შუალობითი ამსრულებლობა).

მოვიყვანოთ მაგალითები, რომლებშიც დანაშაული ჩადენილია სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლში მითითებულ მდგომარეობაში, კერძოდ, როცა დანაშაულის ე.წ. ცოცხალ იარაღს არ ეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა „სხვა გარემოების გამო“:

ა.მ უთხრა ბ.-ს: ესროლე, დათვიაო. ბ. დაუფიქრებლად ისვრის და კლავს ც.-ს. ა.-ს შეგნებული ჰქონდა ჩადენილი ქმედების ხასიათი და სურდა ც.-ს მოკვლა ბ.-ს ხელით. ა. იქნება განზრახ მკვლელობის შუალობითი ამსრულებელი, ხოლო ბ. დაისჯება სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსაზრებისათვის, თუ მისი შეცდომა მიუტყევებელია, ხოლო როდესაც შეცდომა მისატყევებელია, ანუ მისი თავიდან აცილება შეუძლებელია, მაშინ ბ. არ დაისჯება გაუფრთხილებლობის არარსებობის გამო.

ა.მ ბ.-ს ჩაადენინა მკვლელობა მოჩვენებითი მოგერიებისას, როცა ბ. იყო საპატიებელი (მისატყევებელი) შეცდომის მდგომარეობაში. ა. იქნება განზრახ მკვლელობის შუალობითი ამსრულებელი, ხოლო ბ.-ს პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება. თავის მხრივ, ა.-ს ინდივიდუალურად უნდა გააჩნდეს პატიების საფუძველი, რომ გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან.

ა.მ ბ.-ს მოტყუებით თითი დაატყვინა ღილაკზე, შეუქი აინთებაო, მაგრამ აფეთქდა ხიდი. ა. იქნება შუალობითი ამსრულებელი, ხოლო ბ. პასუხს არ აგებს ან შეიძლება აგოს მხოლოდ გაუფრთხილებლობისათვის.

თანამდებობის პირს - მოხელეს ან მასთან გათანაბრებულ პირს - სურს ჩაიდინოს სამსახურებრივი სიყალბე. მან თავის მდივანს

შეავსებინა დოკუმენტი არასწორი მონაცემებით, რითაც გადაულბა იგი. თანამდებობის პირი იქნება შუაღობითი ამსრულებელი, ხოლო მლივანი პასუხს არ აგებს (როცა არ იცის, რომ დოკუმენტის შევსებით აყალბებს დოკუმენტაციას), ან აგებს პასუხს, როგორც დამხმარე, როცა შეგნებული აქვს ქმედების მართლწინააღმდეგობა.

სამართლებრივი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ქმედების კვალიფიკაციის საკითხის სწორად გადაწყვეტა იმ შემთხვევაში, როცა უშუალო ამსრულებელი შეცდომას უშვებს ე.წ. დანაშაულის ცოცხალი იარაღის ბუნებასთან დაკავშირებით. არსებობს ობიექტური და სუბიექტური თეორიები.

(1) ა.-მ მეზობლის ბიჭი წააქეზა მკვლელობისათვის. წამქეხების წარმოდგენით, ბიჭი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს - 14 წელს არ იყო მიღწეული. წამქეხებული იმედოვნებდა, რომ ამ გზით მას შეეძლო, თავიდან აეცილებინა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და ფიქრობდა, რომ მცირეწლოვნობის გამო არც მკვლელობის ამსრულებელი დაისჯებოდა. წამქეხებული შეცდა ბიჭის ასაკთან დაკავშირებით. იგი უკვე 15 წლის და ფსიქიკურად ჯანმრთელი იყო, რის გამოც სრულიად აცნობიერებდა მის მიერ ჩადენილი ქმედების მართლწინააღმდეგობას და ჰქონდა უნარი, ემოქმედა სხვაგვარად.

მიუხედავად წამქეხების მიერ დაშვებული შეცდომისა და სუბიექტური წარმოდგენისა დანაშაულის ამსრულებლის შესახებ, იგი დაისჯება არა როგორც შუაღობითი ამსრულებელი, არამედ როგორც თანამონაწილე, კერძოდ, როგორც წამქეხებული, ვინაიდან მან ობიექტურად წააქეზა შერაცხადი პირი განხრახი მკვლელობის ჩასადენად. ასეთ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი წყდება ე.წ. **ობიექტური თეორიის** მიხედვით და არა წამქეხების სუბიექტური წარმოდგენიდან გამომდინარე.

(2) ამ შემთხვევისაგან თავისი შინაარსით განსხვავდება შემდეგი მაგალითი: ა.-მ მეზობლის 13 წლის ბიჭი გამოიყენა დანაშაულის იარაღად. კერძოდ, წააქეზა იგი მკვლელობის ჩასადენად. ამასთან, წამქეხებულს ეგონა, რომ ბიჭი 14 წლის ასაკს გადაცილებული იყო. სინამდვილეში წამქეხებულმა შეცდომა დაუშვა და დანაშაული ჩადენინა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიუღწეველ შეურაცხად პიროვნებას. აქაც წამქეხებულმა შეცდომა დაუშვა. მიუხედავად ამისა, იგი პასუხს აგებს არა მისი სუბიექტური წარმოდგენიდან გამომდინარე, როგორც დანაშაულის წამქეხებული, არამედ ობიექტური თეორიის მიხედვით, როგორც შუაღობითი ამსრულებელი, ხოლო ბიჭის მოქმედება არ წარმოადგენს ბრალეულ ქმედებას.

როგორც ვხედავთ, მიმოხილვაში წარმოდგენილი თვალსაზრისის მიხედვით, შუაღობითი ამსრულებლობის დროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი უნდა გადაწყდეს არა სუბიექტური, არამედ ობიექტური თეორიიდან გამომდინარე, რაც ნიშნავს

პასუხისმგებლობას უშუალოდ ამსრულებლის ობიექტური მდგომარეობიდან გამომდინარე და არა წამქეზებლის სუბიექტური წარმოდგენის მიხედვით.

ორივე შემთხვევაში ამ შეხედულების საწინააღმდეგო პოზიციას ავითარებს *ოთარ გამყრელიძე*:

(1) როცა თანამონაწილე ცდება სუბიექტთან მიმართებაში და ჰგონია, რომ ის, ვისაც იგი აქეზებს ან ეხმარება, საცხებით ვარგისი სუბიექტია მის მიერ განზრახული დანაშაულის ჩასადენად, მაგრამ სინამდვილეში სულთ ავადმყოფი ან მცირეწლოვანი აღმოჩნდება, იგი ამ შემთხვევას თანამონაწილეობად აკვალიფიცირებს. მისი პოზიციით, გადაწყვეტილება უნდა იქნეს მიღებული არა ფაქტობრივი მდგომარეობის, არამედ თანამონაწილის წარმოდგენის მიხედვით;

(2) საპირისპირო შემთხვევაში, როცა თანამონაწილე თვლის, რომ აქეზებს ან ეხმარება სულთ ავადმყოფს, სინამდვილეში კი, უშუალოდ ამსრულებელი შერაცხავუნარიანია და შეუძლია პასუხი აგოს ჩადენილი ქმედებისათვის, იგი პასუხისმგებლობის საკითხს თანამონაწილის სუბიექტური წარმოდგენის მიხედვით წყვეტს. მისი თვალსაზრისით, იგი დაისჯება, როგორც შუაღობითი ამსრულებელი.

(შუაღობითი ამსრულებლის შეცდომის შესახებ იხ. *ო. გამყრელიძე*, დანაშაულის შუაღობითი ამსრულებლობა და თანამსრულებლობა, 1974, გვ. 56-57. იგივე პოზიცია გამოთქმულია წიგნში: *ო. გამყრელიძე*, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 186. იხ. ასევე: *თ. წერეთელი*, თანამონაწილეობა დანაშაულში, 1965, გვ. 82).

მიმოხილვაში წარმოდგენილი თვალსაზრისი ამ საკითხზე განსხვავდება *ოთარ გამყრელიძის* პოზიციისაგან. ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლიდან გამომდინარე, დაუსაბუთებლად მიმაჩნია პირის დასჯა შუაღობითი ამსრულებლობისათვის თანამონაწილის სუბიექტური წარმოდგენის მიხედვით, როცა დანაშაულს ობიექტურად ჰყავს ჩვეულებრივი ამსრულებელი. „სხვა პირის მეშვეობით“ დანაშაულის ჩადენა ნიშნავს მის გამოყენებას „ცოცხალი იარაღის“ სახით და მოითხოვს პირის შეურაცხაობას ან მის ნებაზე ბატონობას (ე.წ. ქმედებაზე ბატონობის თეორია“).

9.3 დანაშაულში თანამონაწილეობა

სსკ-ის 23-ე მუხლიდან გამომდინარე, თანამონაწილეობა ნიშნავს ორი ან მეტი პირის ბანზრახ ერთობლივ მონაწილეობას ბანზრახი დანაშაულის ჩადენაში.

თანამონაწილეობის სუბიექტებია (ფორმებია): ორგანიზატორი, წამქეზებელი, დამხმარე.

მართალია, ეს ნორმა იყენებს ტერმინს: „დანაშაულის თანამონაწილე“, მაგრამ იგი უნდა წავიკითხოთ თელეოლოგიურად და გეიგოთ, როგორც „სისხლისსამართლებრივი უმართლობის თანამონაწილე“.

ქართული სისხლის სამართლის მიხედვით, თანამონაწილეობა შესაძლებელია არა მარტო პირდაპირი, არამედ ექვნტუალური განზრახვითაც (იხ. *თ. წერეთელი*, სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, 2007, გვ. 152, 164. იგი ორგანიზატორთან მიმართებაში მიუთითებს, რომ უშუალოდ იმ დანაშაულის მიმართ, რომელსაც იგი აწვობს, რომლის გეგმასაც ადგენს, ორგანიზატორს ყოველთვის პირდაპირი განზრახვა ექნება. ამ საკითხზე იხ. ასევე: *ო. გამყრელიძე*, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, 1998, გვ. 83).

ზოგჯერ ძნელია ამსრულებლის გამიჯვნა თანამონაწილისაგან. განსაკუთრებით ეს ეხება, ერთი მხრივ, თანამსრულებელსა და დამხმარეს, ხოლო, მეორე მხრივ, - შუალობით ამსრულებელსა და წამქეზებელს. ასეთი გამიჯვნა მნიშვნელოვანია არა მარტო თეორიული, არამედ ასევე პრაქტიკული თვალსაზრისით, ვინაიდან თანამონაწილეობა არის აქცესორული ბუნების. კონკრეტულად კი, სისხლის სამართალში მოქმედებს თანამონაწილეობის ლიმიტირებული აქცესორულობის პრინციპი. თანამონაწილის პასუხისმგებლობა დამოკიდებულია (აქცესორულია) ამსრულებლის მიერ ჩადენილ განზრახ მართლსაწინააღმდეგო ძირითად ქმედებაზე, რომელიც სავალდებულო არ არის, რომ ბრალეულად იყოს ჩადენილი. მაშასადამე, თანამონაწილეობა არის აქცესორულობაში ლიმიტირებული (თანამონაწილეობის ლიმიტირებული აქცესორულობის შესახებ იხ. *C. Roxin, Strafrecht, AT II*, 2003, გვ. 138-139).

ქართულ სისხლის სამართალში, ერთი მხრივ, აღიარებულია ე.წ. შუალობითი ამსრულებლობა (მაგალითად, შეურაცხადი პირის გამოყენება „ცოცხალ იარაღად“ განზრახი მკვლელობის დროს). მეორე მხრივ, ეს არ გამორიცხავს თანამონაწილეობის ე.წ. *ლიმიტირებული აქცესორულობის თეორიის* გამოყენების შესაძლებლობას. ქართულ სისხლის სამართალში ეს თეორია შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმ შემთხვევაში, როცა მკვლელობის უმართლობის ამსრულებელი იმყოფება ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში. თუ ამსრულებელი მოქმედებს ასეთ საპატიებელ ვითარებაში, იგი არის უმართლობის ამსრულებელი და შეიძლება ჰყავდეს მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების თანამონაწილე. ამსრულებლის ბრალის არარსებობა იმავდროულად ყოველთვის როდი ნიშნავს ამავე დანაშაულის თანამონაწილის არაბრალეულობასაც. მაგალითად, თუ პირი მოქმედებს საკუთარი თავის ან ახლობლის გადასარჩენად, ე.ი. ვიწრო გაგებით საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის ვითარებაში, ასეთ შემთხვევაში, შესაძლებე-

ლია, დაისაჯოს მისი წამქეზებელი ან სხვა თანამონაწილე; თუ მათ, თავის მხრივ, ინდივიდუალურად არ გაანინიათ პარტიების საფუძველი.

თუ დანაშაულის ჩადენაში მონაწილეობდა რამდენიმე პირი, თავდაპირველად უნდა განისაზღვროს, თუ ვინ ჩაიდინა ძირითადი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, რათა იგივე უმართლობისათვის დადგეს თანამონაწილეთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

თინათინ წერეთლის თვალსაზრისით, რომელიც არაერთი სხვა უცხოელი და ქართველი მეცნიერის პოზიციას ემთხვევა, თანამონაწილეობისათვის საკმარისია, თუ თანამონაწილეებმა იციან ამსრულებლის მოქმედების შესახებ, ხოლო საწინააღმდეგო, რომ ამსრულებელმა იცოდეს თანამონაწილეთა მოქმედების შესახებ, აუცილებელი არ არის, ე.ი. თანამონაწილეობისათვის ყოველთვის დამახასიათებელი არ არის „ურთიერთცოდნა“ (იხ. თ. წერეთელი, სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, 2007, გვ. 63-64).

ე.წ. სპეციალურ დელიქტებში ამსრულებელი შეიძლება იყოს მხოლოდ სპეციალური სუბიექტი. უმოქმედობით ჩადენილი დელიქტები ყოველთვის წარმოადგენს სპეციალურ დელიქტებს, რადგან მისი ამსრულებელი შეიძლება იყოს მხოლოდ სამართლებრივი გარანტი.

ამსრულებლობისა და თანამონაწილეობის ურთიერთგამიჯვნა ხდება სხვადასხვა თეორიებით (ამ თეორიების შესახებ იხ. J. Wessels, W. Beulke, Strafrecht, AT, 38-ე გამოცემა, 2008, გვ. 181-185).

(1) **ფორმალურ-ობიექტური თეორიის** მიხედვით, რომელიც დღეისათვის ნაწილობრივ მოქველდებულია, ამსრულებელია ის, ვინც მთლიანად ან ნაწილობრივ უშუალოდ ასრულებს ქმედების ობიექტურ შემადგენლობას, თანამონაწილე კი, უშუალო მონაწილეობას არ ღებულობს ამსრულებლის მიერ განხორციელებულ ქმედებაში, არამედ მხოლოდ ორგანიზებას ან დახმარებას უწევს მას ან აღუძრავს დანაშაულის ჩადენის სურვილს. ამ თეორიას დღესაც პყავს მიმდევრები, მაგრამ იგი ძალზე ვიწროა და ზოგიერთ პრობლემატურ შემთხვევაში გამოუსადეგარი. მაგალითად, შუალობითი ამსრულებლობის დროს. ასევე ორგანიზებული დანაშაულის შემთხვევაში, როდესაც ჯგუფის წევრებს შეეარაცხებათ ისეთი ქმედებებიც, რომლებიც მათ უშუალოდ არ ჩაუდენიათ, (მაგალითად, ბანდიტიზმი, სსკ-ის 224-ე მუხლი).

(2) **სუბიექტური თეორია** ეფუძნება პირის ნებას და მის შინაგან განწყობას მართლსაწინააღმდეგო ქმედებასთან მიმართებაში: ამსრულებელია ის, ვინც მოქმედებს ამსრულებლის ნებით (*animus auctoris*) და ქმედებას, როგორც საკუთარს, ახორციელებს. თანამონაწილე კი, როგორც უცხო, თანამონაწილის ნებით (*animus socii*) სხვის ქმედების განხორციელებას მიზეუობრივად განაპირობებს.

სუბიექტური თეორიის მიხედვით, ამსრულებლის ნების კრიტერიუმებია: (1) შედეგის მიმართ საკუთარი ინტერესის ხარისხი; (2)

ქმედებაში მონაწილეობის მოცულობა და (3) ქმედებაზე ბატონობა ან მინიმუმ ქმედებაზე ბატონობის სურვილი.

(3) **მატერიალურ-ობიექტური მოძღვრების ფარგლებში** სისხლის სამართლის დოგმატიკაში განვითარდა ე.წ. ქმედებაზე ბატონობის თეორია, რომელმაც ამსრულებლობისა და თანამონაწილეობის ურთიერთგამიჯვნისათვის სახელმძღვანელო პრინციპად ჩამოაყალიბა ობიექტური და სუბიექტური კრიტერიუმებისაგან შემდგარი ცნება „ქმედებაზე ბატონობა“ (იხ. C. Roxin, Täterschaft und Tatherrschaft, მე-8 გამოცემა, 2006). მან აღიარება მოიპოვა საერთაშორისო სისხლის სამართალშიც (იხ. K. Ambos, Internationales Strafrecht, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 136).

ე.წ. ქმედებაზე ბატონობას გააჩნია *სამი* სხვადასხვა გამოვლენის ფორმა:

(1) **უშუალო ამსრულებლობა:** ქმედებაზე ბატონობის ის, ვინც ასრულებს ქმედების შემადგენლობის ყველა ნიშანს. ეს არის ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული ქმედების თავის ბატონობის ქვეშ მოქცევა;

(2) **შუალობითი ამსრულებლობა:** ქმედებას ჩადის სხვა პირის მეშვეობით. ამ შემთხვევაში პირს აქვს ნების და/ან ცოდნის ბატონობა;

(3) **თანამსრულებლობა:** ქმედებას ჩადის სხვა პირთან (პირებთან) ერთობლიობაში. ეს არის ე.წ. ქმედებაზე ფუნქციონალური ბატონობა.

სისხლის სამართალში განვითარებული ე.წ. *ფუნქციონალური* თეორია გამოიყენება იმ თანამსრულებლის პასუხისმგებლობის დასასაბუთებლად, რომელსაც უშუალო მონაწილეობა არ მიუძღია ქმედების შემადგენლობის განხორციელებაში. მაგალითად, პირთა ჯგუფმა გადაწყვიტა ჩადენა ყაჩაღობა. ერთ-ერთი მათგანი არ შესულა ბინაში და უშუალო მონაწილეობა არ მიუღია ყაჩაღურ თავდასხმაში, არამედ გარეთ დაელოდა სხვებს, რათა საფრთხის შემთხვევაში მათთვის მიეწოდებინა ინფორმაცია. ფორმალურ-ობიექტური თეორიით, ეს პირი არის დამხმარე, ხოლო ფუნქციონალური თეორიით - თანამსრულებელი, რადგან ფუნქციონალურად დაკავშირებული იყო ქმედების შემადგენლობის განხორციელების უშუალო პროცესთან.

უფიქრობ, თანამსრულებელთა პასუხისმგებლობის დასაბუთება ე.წ. ფუნქციონალური თეორიით, რომელსაც ქართული სასამართლო პრაქტიკაც იზიარებს, არ ეწინააღმდეგება სსკ-ის 22-ე მუხლის პირველ ნაწილს: „ამსრულებელია ის, ვინც უშუალოდ ჩადენა დანაშაული ან სხვასთან (თანამსრულებელთან) ერთად უშუალოდ მონაწილეობდა მის ჩადენაში...”

ამ ნორმის ინტერპრეტაცია შეიძლება ფორმალურ-ობიექტურად, რომლის მიხედვითაც, ამსრულებელი შეიძლება იყოს მს-

ოლოდ ის, ვინც უშუალოდ ახორციელებს ქმედების ობიექტურ შემაღგენლობას, ხოლო ის, ვინც ფუნქციონალურად არის დაკავშირებული შემადგენლობის განხორციელებასთან, შეიძლება იყოს მხოლოდ დამხმარე. ეს ინტერპრეტაცია, უფიქრობ, მოძველებულია. ჩემი აზრით, დანაშაულის ჩადენაში უშუალოდ მონაწილეობს ასევე ის პირი, ვინც დანაშაულის ჩადენის უშუალო პროცესში ხელს უწყობს ამ სრულებელს და უადვილებს მას ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას. ასეთი პირი არ შეიძლება იყოს მხოლოდ დამხმარე, არამედ იგი ფუნქციონალური თანაამსრულებელია.

მიმოხილვაში განვითარებული ეს თვალსაზრისი ეწინააღმდეგება *თინათინ წერეთლის* პოზიციას, რომელიც მიიჩნევს, რომ თანაამსრულებლად არ ჩაითვლება ის პირი, ვინც თუმცა დანაშაულის ჩადენის დროს მოქმედებს, მაგრამ დანაშაულის შემადგენლობას უშუალოდ არ ახორციელებს. იგი თანაამსრულებელთა წრიდან გამორიცხავს იმას, ვინც, მაგალითად, დანაშაულის ჩადენის მომენტში სადარაჯოზე დგას, ან ვინც დანაშაულის ჩადენის პროცესში დაბრკოლებას აცილებს უშუალო ამსრულებლებს და ამით აძლევს მათ შესაძლებლობას, ბოლომდე მიიყვანონ დანაშაული (იხ. *თ. წერეთელი*, სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, 2007, გვ. 135-137).

არა მარტო გერმანულ, არამედ საბჭოთა სისხლის სამართალშიც (იხ. *Э. Я. Немировский, Советское уголовное право*, Одесса, 1924, გვ. 127) იყო გამოთქმული *თინათინ წერეთლის* ამ პოზიციის საწინააღმდეგო თვალსაზრისი. *თინათინ წერეთლის* ამ პოზიციას წარმოადგენილი მიმოხილვაც არ უჭერს მხარს: თანაამსრულებლად უნდა ჩითვალდეს არა მარტო ის, ვინც უშუალოდ მონაწილეობს დანაშაულის საკანონმდებლო შემადგენლობის შესრულებაში, არამედ ნებისმიერი ის პირი, ვინც მოქმედებს დანაშაულის ჩადენის მომენტში. ჩემი თვალსაზრისით, რომელიც განსხვავდება *თ. წერეთლის* პოზიციისაგან, მაგალითად, „დარაჯად დგომა“, ისევე, როგორც დანაშაულის სხვაგვარი დაბრკოლების თავიდან აცილება, რომელიც განხორციელდება შემადგენლობის შესრულების პროცესში, წარმოადგენს დანაშაულის უშუალო ამსრულებლობას.

თანამონაწილეობა დანაშაულის ჩადენაში შესაძლებელია არა მარტო მოქმედებით, არამედ უმოქმედობითაც. ამასთან, ამსრულებლისათვის აუცილებელი არაა თანამონაწილე, მაგრამ თანამონაწილისათვის აუცილებელია ამსრულებელი, ვინაიდან თანამონაწილეობა აქცესორული ბუნებისაა.

მაგალითად, სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, პირთა გარკვეულ კატეგორიას აქვს სამართლებრივი ურთიერთთანადგომის მოვალეობა. კერძოდ, ოჯახის წევრებს ერთმანეთის მიმართ ეკისრებათ დახმარების მოვალეობა, ანუ სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია. აქედან გამომდინარე, მაგალითად, ა.მ იცის, რომ ოპერაში მიმავალ მის ცოლს ბნელ ქუჩაში ყაჩაღურად უნდა დაესხნენ თავს ბ. და ც. თუ ა. არაე-

ითარ ზომებს არ მიიღებს, იგი დაისჯება უმოქმედობაში გამოხატუ-
ლი თანამონაწილეობისათვის. მისი უმოქმედობა დაკვალიფიცირდე-
ბა როგორც ყაჩაღობაში დახმარება, ვინაიდან ცოლის მიმართ მას
აქვს სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია, როგორც ახლო ნათესავს.
თუ ასეთი მოსალოდნელი ყაჩაღობის შესახებ გაიგო მეზობელმა,
რომელსაც მეუღლისაგან განსხვავებით ასეთი მოვალეობა არა აქვს,
დაისჯება დანაშაულის შეუტყობინებლობისათვის, თუ მან ნამდვილად
იცოდა, რომ მზადდებოდა მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული
(სსკ-ის 376-ე მუხლი).

90-იანი წლების ბოლოს ქართული სასამართლო პრაქტიკიდან
გახსენდება ერთი შემთხვევა, როცა შეიღმა იცოდა, რომ უნდა დაეყა-
ჩლებინათ მამამისი, რომელიც დიდი ფულის პატრონი იყო. მას თავი-
სი მოქმედებით არავითარი მონაწილეობა არ მიუღია ამ დანაშაუ-
ლის ჩადენაში, მაგრამ გამოიჩინა უმოქმედობა: ამის შესახებ არ შეატყ-
ობინა სათანადო ორგანოებს, არც მამამისს უთხრა და არც არავი-
თარი სხვა ზომები მიიღო მის აღსაკვეთად.

შვილის უმოქმედობა უნდა შეფასდეს, როგორც ყაჩაღობის ჩადე-
ნაში თანამონაწილეობა (დახმარება) და არა დანაშაულის შეუტყ-
ობინებლობა (სსკ-ის 376-ე მუხლი). ასეთ შემთხვევაში, ქართული
სისხლის სამართლის კოდექსი პირდაპირ არ განსაზღვრავს დამნა-
შაეის სტატუსს.

მიმანჩია, რომ თუ დანაშაულს ჰყავს მოქმედებით უშუალო ამ-
სრულებელი, მაშინ სამართლებრივი გარანტი, ვინც უმოქმედობა გა-
მოიჩინა, უნდა ჩაითვალოს თანამონაწილედ (დამხმარედ), როგორც ეს
ყაჩაღობის მოყვანილ მაგალითში მოხდა. სხვა შემთხვევაში კი, როცა
დანაშაულს არ ჰყავს მოქმედებით უშუალო ამსრულებელი, სამართ-
ლებრივი გარანტი იქნება უმოქმედობით ამსრულებელი. მაგალი-
თად: დედა ვალდებულია, ჩვილს ძუძუ აწოვოს. თუ ამას შეგნებულად
არ გააკეთებს და ბავშვი დაიღუპება, იგი დაისჯება, როგორც უმოქმე-
დობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობის ამსრულებელი, განსხვავე-
ბით მეზობელი ქალისაგან, რომელსაც არა აქვს ასეთი მოვალეობა.
ბავშვის ბებია, რომელიც დედას წააქეშებს ასეთი უმოქმედობისაკენ,
არის ამ დანაშაულის თანამონაწილე.

ოთარ გამყრელიძე მიუთითებს, რომ „დახმარება შეუძლებელია
უმოქმედობით“ და იქვე მოჰყავს ერთი მაგალითი: დედა კლავს შვილს,
მაშა ამას ხედავს, მაგრამ არავითარ ზომებს არ იღებს. მისი აზრით, აქ
მაშის უმოქმედობა მიზეზობრივად არის დაკავშირებული შვილის
მკვლელობასთან. აქ დედა მოქმედებით ამსრულებელია, ხოლო მაშა
უმოქმედობით და ორივე პასუხს აგებს განზრახი მკვლელობის თანამ-
სრულებლობისათვის. (იხ. *ოთარ გამყრელიძე*, საქართველოს სისხ-
ლის სამართლის კოდექსის განმარტება, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 200).

უფიქრობ, გაუგებრობას აქვს ადვილი. ზოგადად უმოქმედობით
დახმარება აღიარებულია ქართულ სისხლის სამართალშიც. (მაგალ-

ითად, მოსამსახურე ქალი შეგნებულად არ შეასრულებს თავის მოვალეობას და არ დაკეტავს ფანჯარას, რათა ღამით ბოროტმოქმედებმა ადვილად შეძლონ ბინაში შეღწევა და ნივთის დაუფლება). ავტორი, ალბათ, სოფადად კი არ მიიხსენებს უმოქმედობით დასმარებას შეუძლებლად, არამედ კონკრეტულ შემთხვევაში მიაჩნია, რომ მამის მხრიდან დანაშაული ჩადენილია ამსრულებლობის ფორმით. ამ შემთხვევაში მამა უნდა ჩაითვალოს ამსრულებლად თუ დამსმარედ, სამოსამართლო ინტერპრეტაციის საკითხია.

თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნების შესახებ მინდა მოვიყვანო კახუის საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადრინდელი პრაქტიკიდან *დები კატუნიების* შესახებ, რომელსაც ყოველთვის ეკუთვნები ჩემს სტუდენტებს ამ საკითხის შესწავლის დროს. იგი ჯერ კიდევ სტუდენტობის პერიოდში მოვისმინე ჩემი პედაგოგის, პროფესორ *მინდია უგრეხელიძის*გან:

თბილისში ცხოვრობდა ორი შინაბერა და, გეარად კატუნია. ერთ-ერთი მათგანი მამაკაცმა შეაცდინა, დაპირდა ცოლად შერთვას და დაამყარა მასთან სქესობრივი კავშირი, მაგრამ მოატყუა. დებმა გადაწყვიტეს, შური ეძიათ ამ მამაკაცზე. მათ ამისათვის დაიქირავეს ვინმე ა., რომელსაც მკვლელობის სანაცვლოდ მამის ნაქონი ავტომანქანა გაზ-24-ის გადაცემას დაპირდნენ. ა.-მ ანგარების მოტივით მოკლა ეს მამაკაცი, რის სანაცვლოდაც მიიღო დაპირებული ავტომანქანა.

1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსით, ამსრულებლის ქმედება უნდა დაკვალიფიциრებულიყო, როგორც განზრახ მკვლელობა ანგარებით (სსკ-ის 2000 წლის 1 ივნისამდე მოქმედი რედაქციის 104-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი), ხოლო დების ქმედება - როგორც შურისძიებით ჩადენილი განზრახ მკვლელობის წაქეზება (ამავე კოდექსის მე-19, 105-ე მუხლები). მაშინ სასამართლომ ასეთი კვალიფიკაცია არ გააკეთა, არამედ, როგორც ამსრულებელი, ასევე წამქეზებლები დასაჯა ერთნაირად - სსკ-ის 104-ე მუხლის პირველ პუნქტზე მითითებით. წამქეზებლებისათვის ანგარების ბრალად შერაცხვამ მეცნიერ-იურისტთა ნაწილში (მაგალითად, *ოთარ გამყრელიძე*) გამოიწვია სამართლიანი კრიტიკა.

ისმის კითხვა: თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნებიდან გამომდინარე, თუ თანამონაწილის პასუხისმგებლობა დამოკიდებულია ამსრულებლის პასუხისმგებლობაზე, მაშინ რატომ არის სწორი ამსრულებლისა და წამქეზებლების მოქმედებათა კვალიფიკაცია სხვადასხვა მუხლით?

პასუხი ამ კითხვაზე ასეთია: თანამონაწილის პასუხისმგებლობის დამოკიდებულება ამსრულებლის პასუხისმგებლობაზე არ ნიშნავს იმას, რომ მათ მაინცდამაინც ერთი და იგივე დანაშაული უნდა ჩაიდინონ, არამედ - მათ მიერ ერთი და იმავე სისხლისსამართლებრივი უმართლობის განხორციელებას. მოცემულ კახუისში მათი უმართ-

ლობა (მკვლევლობა) ერთი და იგივეა, რადგან განზრახ მკვლევლობის ქვეშა მუხლი, მიუხედავად სხვადასხვა ნუმერაციისა, ქმნის ერთსა და იმავე სისხლისსამართლებრივ უმართლობას - განზრახ მკვლევლობას, ხოლო ბრალი ყოველთვის ინდივიდუალური კატეგორიაა, ინდივიდუალური გასაკიცხაობაა. ანგარება სწორედ ბრალის ნიშანია, ამიტომ იგი შეიძლება შეერაცხოს მხოლოდ იმ პირს, ვისაც ეს ნიშანი ინდივიდუალურად ახასიათებს. ამის შესახებ პირდაპირ არის მითითებული სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-5 ნაწილში.

იგივე კასუსის სხვაგვარი კვალიფიკაცია გამომდინარეობს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსიდან: ამსრულებლის მოქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით, როგორც განზრახი მკვლევლობა ანგარებით, ხოლო წამქეზებლები დაისჯებიან სსკ-ის 25-ე, 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით, როგორც განზრახი მკვლევლობის წაქეზება შეკვეთით. მათ ბრალად შეერაცხებათ არა ანგარება, არამედ - შეკვეთა.

რაც შეეხება უშედეგო დახმარებას, ესაა დახმარების მცდელობა და არ ისჯება. მაგალითად, ა.-ს უნდა მოკლას ც. ბ.-მ ა.-ს იარაღი მიაჩნა, მაგრამ მან ეს არ გამოიყენა. ეს არის დახმარების მცდელობა, რაც არ ისჯება.

უშედეგო წაქეზება კი, ისჯება, როგორც დანაშაულის მომზადება (სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-7 ნაწილი). აქედან გამომდინარე, ვინაიდან განზრახი მძიმე, განსაკუთრებით მძიმე და ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომზადებაა დასჯადი, ისჯება მხოლოდ ამ დანაშაულის უშედეგო წაქეზება, ხოლო მთელი რიგი განზრახი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის უშედეგო წაქეზება არ იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

რა არის სისხლისსამართლებრივი უმართლობა?

სისხლისსამართლებრივი უმართლობა არის სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ჩადენა. მას დანაშაულის ცნებისაგან მხოლოდ ერთი ნიშანი - ბრალი განასხვავებს. მაშინ, როდესაც დანაშაული ბრალის გარეშე არ არსებობს, სისხლისსამართლებრივი უმართლობა შეიძლება ჩაიდინოს შეურაცხადმაც.

თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველია თანამონაწილეთა მიერ ერთიანი სისხლისსამართლებრივი უმართლობის განხორციელება (ამის შესახებ იხ. *ოთარ გამყრელიძე*, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, 1989).

მაშასადამე, ამსრულებელი და თანამონაწილე ახორციელებენ ერთ და იმავე უმართლობას. ამასთან, თანამონაწილეობა აუცილებლად გულისხმობს ცოდნას ამსრულებლის დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ. საკმარისია, თუ თანამონაწილეებმა იციან ამსრულებლის მოქმედების თაობაზე, მაგრამ თანამონაწილეთა პასუხისმგე-

ბელობისათვის არ არის აუცილებელი, რომ ამსრულებელმა იცოდეს მათი მოქმედების შესახებ.

9.4 დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება თანამონაწილის მიერ

ამ საკითხთან დაკავშირებით, სსკ-ის 21-ე მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილებიდან გამომდინარე, მოვიყვანო რამდენიმე კაზუსი.

მაგალითები:

ა.-მ ბ. წააქეზა, მოეკლა ც., მაგრამ შემდეგ უთხრა, ნუღარ მოკლავო. თუ გადაარწმუნა და შედეგი არ დადგა, მისი მხრიდან იქნება დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება, თუ ვერ გადაარწმუნა და შედეგი დადგა, იქნება განზრახ მკვლელობის თანამონაწილეობა.

დანაშაულის მომზადებისათვის პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმას, ვინც მისგან დამოუკიდებელ გარემოებათა გამო ვერ შეძლო სხვა პირის დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად. მაგალითად, ა. აქეზებს ბ.-ს, მოკლას ც., მაგრამ ვერ დაიყოლია – ეს არის დანაშაულის მომზადება და არა დანაშაულის მცდელობა.

თუ ამსრულებელს დანაშაული არ დაუმთავრებია, თანამონაწილეებს პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ დანაშაულის მომზადებაში ან დანაშაულის მცდელობაში თანამონაწილეობისათვის. ამის შესახებ პირდაპირ არის მითითებული სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-7 ნაწილში.

თანამონაწილეს (ორგანიზატორს, წამკეზებელს, დამხმარეს) არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუ მან ქვემოთ ჩამოთვლილი პირობებიდან განახორციელა ერთ-ერთი:

(1) გადაარწმუნა ამსრულებელი, ან სხვაგვარად შეუშალა ხელი და არ მისცა დანაშაულის ჩადენის საშუალება;

(2) არ შეასრულა ამსრულებლისათვის შეპირებული ქმედება;

(3) დანაშაულის დამთავრებამდე დამხმარემ უკან დაიბრუნა დანაშაულის ჩასადენად გადაცემული საშუალება;

(4) ამსრულებელმა არ გამოიყენა დამხმარის იარაღი ან სხვა საშუალება.

მაგალითები:

ა.-ს უნდა მოეკლას ც. ბ.-მ ა.-ს იარაღი შესთავაზა, მაგრამ ა.-მ არ გამოართვა და სხვა საშუალებით ჩაიღინა მკვლელობა. ბ.-ს მოქმედებაში არ არის დანაშაული.

ა.-ს უნდა მოეკლას ც. ბ.-მ ა.-ს იარაღი მისცა, მაგრამ შემდეგ გადაიფიქრა და უკან დაიბრუნა. ბ.-ს მოქმედებაში არ არის დანაშაული, არამედ ეს არის დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება, ვინაიდან დანაშაულის დამთავრებამდე უკან დაიბრუნა იარაღი.

ა.-მ ბ. წააქეზა, მოეკლა ც., მაგრამ შემდეგ გადაარწმუნა, რის გამოც შედეგი არ დადგა. სახეზეა არა დამთავრებული დანაშაული, არამედ მასზე ნებაყოფლობით ხელის აღება.

ა.-მ ბ. წააქეზა, მოკვლა ც., შემდეგ შეეცადა გადაერწმუნებინა, მაგრამ ვერ შეძლო და შედეგი დადგა. ა. არის განზრახ მკვლელობის თანამონაწილე.

მოვიყვან ერთ საინტერესო კაზუსს, რომლის ამოხსნის დროსაც ლექციაზე ხშირად აზრთა სხვადასხვაობა წარმოიშობა:

ა.-მ ბ.-ს ქურდობის ჩადენამდე სთხოვა აგარაკის გასაღები ნაქურდალის შესანახად. ბ.-მ, მართალია, ამ ჰინით, მისცა გასაღები, მაგრამ შემდეგ გადაიფიქრა და, ქურდობის ჩადენამდე რამდენიმე დღით ადრე, უკან დაიბრუნა. ა.-ს გასაღების დაბრუნებამდე ასლი გაუკეთებია და მალულად ნაქურდალი მანძი შეინახა აგარაკზე. ბ.-ს ქმედებაში არის დანაშაული (ქურდობის ჩადენაში დახმარება) და მას პასუხისმგებლობა დაეკისრება, ვინაიდან გასაღების გადაცემის დროს მას გაცნობიერებული ჰქონდა ქმედების მართლწინააღმდეგობა და მის მიერ გასაღების გადაცემა უშუალო მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ შედეგთან: მას რომ არ ეთხოვებინა გასაღები, ასლს ვერ გააკეთებდა და შედეგი არ დადგებოდა. ასეთი კვალიფიკაცია არ ეწინააღმდეგება სსკ-ის 21-ე მუხლის მე-3 ნაწილის ბოლო წინადადებას, რომელიც აღგენს, რომ დამხმარეს არ დაეკისრება პასუხისმგებლობა, თუ მან ამსრულებლის მიერ დანაშაულის დამთავრებამდე უკან დაიბრუნა დანაშაულის ჩასაღწნად გადაცემული იარაღი ან საშუალება. ბოლო მაგალითში შედეგი თავიდან ვერ იქნა აცილებული, რის გამოც, არ გვექნება პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველი.

სხვა მაგალითის მიხედვით, ა.-ს უნდა ც.-ს მოკვლა და მის მიერ დანაშაულის ჩადენა რეალურია. უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენის მიზნით, ბ. არწმუნებს ა.-ს, არ ჩაიდინოს მკვლელობა, არამედ მხოლოდ ჯანმრთელობა დაუზიანოს ც.-ს და დაარწმუნა, რომ მისი შურისძიების გრძნობის დასაკმაყოფილებლად ეს საკმარისი იქნებოდა. ა. თანხმდება და მოკვლის ნაცვლად მიაყენებს სხეულის დაზიანებას. ბ. არ დაისჯება წაქეზებისათვის, ვინაიდან მან ზიანის შემცირების გზით რეალურად უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთე გადარჩინა (ე.წ. რისკის შემცირების თეორია).

საინტერესოა თანამონაწილეობის დასაბუთება, როცა დანაშაული ჩადენილია განზრახვა-გაუფრთხილებლობის კომბინაციით, თუ ქმედების ჩადენა ხდება განზრახ, ხოლო შედეგი დგება გაუფრთხილებლობით. ასეთი შემთხვევა მთლიანობაში ითვლება განზრახ დანაშაულად (სსკ-ის მე-11 მუხლის 1-ლი ნაწილი). თუ, მაგალითად, ა.-მ ბ. წააქეზა გ.-ს ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანების ჩადენისაკენ და ამ ქმედებას გაუფრთხილებლობით მოჰყვა გ.-ს სიკვდილი, ამსრულებლის ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 117-ე მუხლის მე-2 ნაწილით (ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა). ამ შემთხვევაში წამქეზებლის ქმედების კვალიფიკაციას შეიძლება მოუშებნოთ *სამი* სხვადასხვაგვარი დასაბუთება:

(1) წამქეზებელი დაისჯება სსკ-ის 25-ე, 117-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, რადგან სახეზე გვაქვს ორი პირის განზრახ ერთობლივი

მონაწილეობა განსრავი დანაშაულის ჩადენაში. ეს განსრავი დანაშაულია სსკ-ის 117-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული განსრავი-გაუფრთხილებლობის კომბინაცია, რომელიც მთლიანობაში განსრავი დანაშაულს წარმოადგენს.

(2) წამქეზებელი დაისჯება სსკ-ის 25-ე, 117-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით. თუ მოქმედებასა და შედეგს არა ერთობლიობაში, არამედ ცალ-ცალკე განვიხილავთ, შედეგის წამქეზებლობისათვის შერაცხვა არ მოხდება, რადგან იგი გაუფრთხილებლობით დადგა. გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობა კი, არ არის დასჯადი.

(3) წამქეზებელი დაისჯება სსკ-ის 25-ე, 117-ე მუხლის 1-ლი ნაწილითა და სსკ-ის 116-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით. მას, როგორც თანამონაწილეს, არ შეეცხება გაუფრთხილებელი შედეგი, მაგრამ ვინაიდან ეს შედეგი გამოიწვია მის მიერ წინდახედულობის ნორმის დარღვევამ, იგი მას განსრავი ქმედების წამქეზებლობასთან ერთად შეიძლება შეეცხოს, როგორც სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობის ამსრულებელი, თუ მის მიერ წინდახედულობის ნორმის დარღვევით გამოწვეული შედეგის გათვალისწინება შესაძლებელი იყო.

ამ პრობლემაზე მსჯელობის დროს სამივე პოზიციას აქვს საყურადღებო არგუმენტები და ლოგიკური დასაბუთებები, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ სისხლის სამართალი არის შეფასებებზე დაფუძნებული, ნორმატიული მეცნიერება. სამართლებრივი შეფასებები კი, არაიშვიათად შეიძლება იყოს სხვადასხვა შედეგის მომცემი. ამ შედეგთაგან თუ რომელია „მართალი“, - ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა ზოგჯერ თითქმის შეუძლებელია და სამოსამართლო სამართლის გადასაწყვეტია.

9.5 ამსრულებლის ექსცეზი

სსკ-ის 26-ე მუხლის მიხედვით, ამსრულებლის ექსცეზი ნიშნავს ამსრულებლის მიერ ისეთი ქმედების ჩადენას, რომელსაც არ მოიცავდა თანამსრულებლის ან თანამონაწილის განსრავი. ექსცეზისათვის თანამსრულებელს ან თანამონაწილეს პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება.

მაგალითად: ა.-მ და ბ.-მ განიზრახეს, გაეჭურდათ ც.-ს ბინა. ბ.-მ ქურდობისას დააზიანა ც.-ს ქონება. ა. პასუხს აგებს ამ დაზიანებისათვის მხოლოდ მაშინ, როცა ეს ქმედება მოცული იყო მისი განზრახვით, ეთქვათ, მან იცოდა, რომ ბინაში შეღწევა უნდა მომხდარიყო კარების შემტრეკით. თუ ყაჩაღური თავდასხმის დროს ერთ-ერთმა ამსრულებელმა შეკვლეობა ჩაიდინა, სხვა თანამსრულებელი ან თანამონაწილეები მხოლოდ მაშინ აგებენ პასუხს ამ ქმედებისათვის, თუ ისინი მიზეზობრივი კავშირითა და თუნდაც ევენტუალური განზრახვით დაკავშირებული არიან ამ ქმედებასთან.

სსკ-ის 27-ე მუხლის მიხედვით, ჯგუფური დანაშაული განსხვავდება თანამონაწილეობისიგან. იგი შემდეგი სამი სახისაა:

1. დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარ შეთანხმებულადა ჩადენილი, თუ მის განხორციელებაში წინასწარი შეთანხმების გარეშე ერთობლივად მონაწილეობდა ორი ან მეტი ამსრულებელი. ესაა ე.წ. წინასწარ შეთანხმებული განზრახვა.

მაგალითად, ა.-მ და ბ.-მ ჩაიდინეს ავტომანქანის ერთობლივად უჩაღური გატაცება, წინასწარი შეთანხმების გარეშე. ა.-მ ტაქსის მძღოლი იარაღის მუქარით გადაიყვანა მანქანიდან, ხოლო ბ.-მ უკანა სალონიდან წინ გადაინაცვლა და წაიყვანეს ავტომანქანა. ისინი წინასწარ არ ყოფილან შეთანხმებული, არამედ დანაშაული ჩაიდინეს უეცრად აღძრული განზრახვის შედეგად.

2. დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარ შეთანხმებითაა ჩადენილი, თუ მასში მონაწილენი წინასწარ შეთანხმდნენ (შეკავშირდნენ) დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად.

აქაც აუცილებელია ორი ან მეტი ამსრულებელი და არ არის საკმარისი მხოლოდ თანამონაწილეობა. მაგალითად, გაუპატიურება, რომელიც მოხდა ამსრულებლის, წამქეხების და დამხმარის მიერ, არ უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც გაუპატიურება ჯგუფურად, რადგან არა გვაქვს თანაამსრულებლობა.

3. დანაშაული ორგანიზებული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, თუ იგი განხორციელდა პირთა მყარი ჯგუფის მიერ, რომლებიც წინასწარ შეკავშირდნენ ერთი ან რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად. სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის ბევრი მუხლი ითვალისწინებს ორგანიზებული ჯგუფის მიერ დანაშაულის ჩადენას, როგორც მაკვალიფიცირებელ გარემოებას, ასევე იცნობს ორგანიზებული დანაშაულის სპეციალურ შემადგენლობას, მაგალითად, ბანდიტიზმს, თუმცა ბანდიტიზმი (სსკ-ის 224-ე მუხლი) და ორგანიზებული ჯგუფის მიერ დანაშაულის ჩადენა (სსკ-ის 27-ე მუხლის მე-3 ნაწილი) არ არის იდენტური ცნებები. ბანდისაგან განსხვავებით, ორგანიზებული ჯგუფი შეიძლება არ იყოს შეიარაღებული. (მაგალითად 180-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტში მოცემული: თაღლითობა, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ, არ მოითხოვს ამ ჯგუფის შეიარაღებას, საკმარისია ასეთი ჯგუფის სიმყარე). ორგანიზებული ჯგუფი, ისევე როგორც ბანდა, შეიძლება შეიქმნას ერთი ან რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად.

ჯგუფურ დანაშაულში ყველა თანაამსრულებელია (სსკ-ის 27-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილები), ხოლო თუ ორგანიზებული ჯგუფია (სსკ-ის 27-ე მუხლის მე-3 ნაწილი), აქ ადგილი აქვს გამოთქმის, კერძოდ, მასში ამსრულებელთან ერთად იგულისხმება ორგანიზებული ჯგუფის ყველა წევრი, მათ შორის თანამონაწილე – ორგანიზატორი და ა.შ., რომელიც ორგანიზებული ჯგუფის წევრია. შეი-

ძლება ზოგიერთი ამსრულებელი და თანამონაწილე ორგანიზებული ჯგუფის წევრი იყოს, ზოგიერთი არა. ამ შემთხვევაში ეს მაკავალ-ფიცირებული ნიშანი მხოლოდ იმ პირს შეერაცხება ბრალად, ვინც ასეთი ორგანიზებული ჯგუფის წევრია.

მაგალითად, სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით დასჯადია ქურდობა, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ. იგი ბრალად შეერაცხება მხოლოდ ორგანიზებული ჯგუფის წევრს. ქურდობის სხვა ამსრულებლები თუ თანამონაწილეები, რომლებიც არ არიან ასეთი ორგანიზებული ჯგუფის წევრები, დაისჯებიან ამ მაკავალ-ფიცირებელი ნიშნის გარეშე.

9.7 ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხ-ისმგებლობა და თანამონაწილეობის დასჯადობა სამართაშორისო სისხლის სამართლის მიხედვით

რომის სტატუტის 25-ე მუხლი აკებულობს ინდივიდუალური სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპს, რაც გამოირიცხავს კოლექტიურ პასუხისმგებლობას კოლექტიური ბრალის პრინციპით. სწორედ ამიტომ სტატუტის 23-ე მუხლი აწესებს მხოლოდ ინდივიდ-უალური ბრალეული პასუხისმგებლობის დაკისრების შესაძლებლო-ბას.

სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს აქვს უფლე-ბამოსილება, თავისი იურისდიქცია განახორციელოს მხოლოდ ფი-იკური პირის მიმართ. ამასთან, სტატუტის 26-ე მუხლით, სისხლისსა-მართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი იწყება 18 წლიდან. ამ ასაკს პირი მიღწეული უნდა იყოს სტატუტით გათვალისწინებული დანა-შაულის ჩადენის დროს.

სტატუტი არ შემოიფარგლება იმ პირთა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემით, რომლებმაც უშუალოდ ჩაიდინეს სტატუტით გათვალისწინებული დანაშაულები. იგი ვრცელდება ასევე პირებზე, რომლებმაც ირიბი ფორმით მიიღეს მონაწილეობა დანაშაულის ჩადე-ნაში.

სტატუტის 25-ე მუხლის თანახმად, პირი უნდა მიეცეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში, თუ ის:

- ჩაიდენს აღნიშნულ დანაშაულს პირადად, სხვა პირთან ერ-თად ან სხვა პირის მეშვეობით, მიუხედავად იმისა, ეკისრება თუ არა ამ სხვა პირს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა;

- უხელმძღვანელებს, წააქვებს ან ხელს შეუწყობს აღნიშნუ-ლი დანაშაულის ჩადენას, რომელიც, ფაქტობრივად, დამთავრდა ან რომლის მცდელობასაც კქონდა ადგილი;

- აღნიშნული დანაშაულის ჩადენის გაადვილების მიზნით დახმარებას უწევს, აქვებს ან სხვაგვარად ხელს უწყობს მის ჩადენას ან ჩადენის მცდელობას, მათ შორის - მისი ჩადენისთვის საშუალებე-თა მიწოდებით;

- სხვაგვარად ხელს უწყობს საერთო მიზნით მოქმედი პირთა ჯგუფის მიერ დანაშაულის ჩადენას ან ჩადენის მცდელობას. ასეთი ხელის შეწყობა უნდა იყოს განზრახი ან მიზნად ისახავდეს ჯგუფის დანაშაულებრივი მიზნის განხორციელებას ან დანაშაულებრივი საქმიანობის გაგრძელებას, თუ ასეთი მიზანი ან საქმიანობა მოიცავს სასამართლოს იურისდიქციაში შემავალი დანაშაულის ჩადენას ან უნდა ხორციელდებოდეს იმის წინასწარი შეცნობით, რომ ჯგუფი მიზნად ისახავს დანაშაულის ჩადენას;

- გენოციდის დანაშაულის შემთხვევაში, პირდაპირ და საჯაროდ მოუწოდებს სხვებს გენოციდის დანაშაულის ჩასადენად;

- ეცდება აღნიშნული დანაშაულის ჩადენას.

ამასთან, პირი, რომელიც უარს იტყვის დანაშაულის ჩადენის მცდელობაზე ან სხვაგვარად ხელს შეუშლის დანაშაულის ბოლომდე მიყვანას, არ ღაცავს დანაშაულის მცდელობისთვის რომის სტატუტით, თუ იგი საბოლოოდ და ნებაყოფლობით ხელს აიღებს დანაშაულებრივ განზრახვაზე.

ამრიგად, სტატუტის 25-ე მუხლით, პირს ეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუ მან დანაშაული ჩაიდინა მართლ, სხვა პირთან (პირებთან) ერთად ან სხვა პირის (პირების) მეშვეობით, მიუხედავად იმისა, ეს სხვა პირი ექვემდებარება თუ არა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, ასევე, ვინც უბრძანებს, წააქეზებს ან სხვანაირად აღუძრავს სხვას დანაშაულის ჩადენის განზრახვას, თუ ეს დანაშაული ან მისი მცდელობა იქნება ჩადენილი. დასჯადია, აგრეთვე, პირის ქმედება, ვინც სხვას დაეხმარება ან სხვაგვარად ხელს შეუწყობს, ჩაიდინოს დანაშაული, ხელს შეუწყობს პირთა ჯგუფს, ჩაიდინოს დანაშაული, აგრეთვე, ვინც პირდაპირ და საჯაროდ მოუწოდებს სხვას გენოციდის ჩადენისაკენ. სისხლის სამართლის დოგმატიკის ენაზე, სტატუტი იცნობს როგორც ამსრულებლობას, თანაამსრულებლობას, თანამონაწილეობას, ასევე ე.წ. შუალობით ამსრულებლობას. ამასთან, სტატუტი აწესებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას როგორც დამთავრებული დანაშაულისათვის, ასევე დანაშაულის მცდელობისათვის.

ექს-იუგოსლავიის ტრიბუნალის გასაჩივრების ინსტანციამ ტადიჩის საქმეზე განაგრძო კონცეფცია: *Joint Criminal Enterprise (JCE)*, რომელიც წარმოადგენს კრიმინალურ მიზნობრივ გაერთიანებას. *JCE I* ძირითადი (*Basic*) და *JCE II* სისტემური (*Systemic*) ფორმები წარმოადგენს თანაამსრულებლობის ფორმებს, ხოლო *JCE III* გაფართოებული (*Extended*) ფორმა - შერაცხვის ახალ კატეგორიას, კოლექტიური შერაცხვის მოდელს. ეს უკანასკნელი პრობლემურია დასჯადობის სუბიექტური საფუძვლის (*mental element*) დადგენის თვალსაზრისით. (ამ მოდელის შესახებ დაწერილებით იხ.: *K. Ambos, Internationales Strafrecht*, მე-2 გამოცემა, 2008, გვ. 142-148; *H. Satzger, Internationales und Europäisches Strafrecht*, მე-3 გამოცემა, 2009, გვ. 270-271; *V. Haan, Joint Criminal Enterprise*, 2008).

10 ერთიანი დანაშაული და დანაშაულის სიმრავლე

10.1 ერთიანი დანაშაული

სსკ-ის მე-13 და მე-14 მუხლების მიხედვით, ერთიანი დანაშაულის სახეებია: დენადი და განგრძობადი დანაშაული.

დენადი დანაშაული - ესაა ერთი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული, ქმედებით დაწყებული, უწყვეტად განხორციელებული და ქმედების შეწყვეტის მომენტიდან დამთავრებული დანაშაული. ასეთი დანაშაულებია: თავისუფლების უკანონო აღკვეთა (მუხ. 143-ე), ცეცხლსასროლი იარაღის მართლსაწინააღმდეგო ტარება (მუხ. 236-ე), დეზერტირობა (მუხ. 389-ე) და ა.შ.

განგრძობადი დანაშაული - ესაა ერთი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული, ერთიანი მიზნითა და საერთო განზრახვით ჩადენილი ორი ან მეტი ქმედების მომცველი დანაშაული. ამ ქმედებათა შორის უნდა იყოს დროის გარკვეული შუალედი.

მაგალითად:

ა.-მ განიზრახა ერთი ოფისიდან სამი კომპიუტერის მოპარვა, რაც განხორციელა ერთი კვირის განმავლობაში, სხვადასხვა დღეს.

მოლარემ საღაროდან ერთიანი განზრახვით, ერთი კვირის განმავლობაში, მიითვისა 1000 ლარი.

ორივე ეს დანაშაული დაკვალიფიცირდება, როგორც ერთი განგრძობადი დანაშაული.

10.2 დანაშაულის სიმრავლე

სსკ-ის მე-15, მე-16 და მე-17 მუხლებიდან გამომდინარე, დანაშაულის სიმრავლეა: არაერთგზისი დანაშაული; დანაშაულთა ერთობლიობა; დანაშაულის რეციდივი.

(1) არაერთგზისი დანაშაული

სსკ-ის მე-15 მუხლის მიხედვით, რომელმაც (კვლილება განიცადა 2007 წლის 4 ივლისის კანონით, არაერთგზისი დანაშაული - ესაა წინათ ნასამართლევი პირის მიერ იმავე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენა (მაგალითად, სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი ითვალისწინებს განზრახი მკვლელობის არაერთგზისობის დასჯადობას). არაერთგზისია აგრეთვე სხვადასხვა მუხლით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანაშაული, თუ ამის შესახებ მითითებულია კერძო ნაწილის მუხლში (მაგალითად, სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-2 შენიშვნა).

არაერთგზისად კვალიფიცირდება დანაშაული, თუ ამის შესახებ თეით მუხლშია მითითებული.

თუ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლი არ ითვალისწინებს არაერთგზისობას, როგორც ქმედების მაკვალიფიცირებელ გარემოებას, მაშინ ორი ან მეტი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც დანაშაულთა ერთობლიობა.

მაგალითი:

ა.მ 2008 წლის 1 თებერვალს ჩაიდინა ერთი ქურდობა, ხოლო 15 თებერვალს – მეორე, ერთიანი განზრახვის გარეშე. სახეზე არ გვექნება არაერთგზისი დანაშაული, მიუხედავად იმისა, რომ სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულია ქურდობა არაერთგზის, როგორც მაკვალიფიცირებელი გარემოება, რადგან ა-ს მეორე ქურდობა არ ჩაუდენია პირველი ქურდობისათვის გასამართლების შემდეგ.

თუ პირი წინა დანაშაულისათვის უკვე ნასამართლევი იყო, არაერთგზისობა არ იქნება იმ შემთხვევაში, თუ პირი წინათ ჩადენილი დანაშაულისათვის გათავისუფლებული იყო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, ან თუ მას წინათ ჩადენილი დანაშაულისათვის ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული ჰქონდა.

მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, სისხლის სამართალი არის არა პიროვნების, არამედ ქმედების სამართალი. იგი ეფუძნება კლასიკური სისხლის სამართლის დებულებებს, განსხვავებით პიროვნების სამართლისაგან, რომელიც აგებულია სოციოლოგიური სკოლის დებულებებზე და წარმოადგენს, როგორც ქმედების, ისე პიროვნების სამართალს. კლასიკური სისხლის სამართლის მიხედვით, დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა აქვს არა დამნაშავეს პიროვნებას, არამედ მხოლოდ ქმედებას. პიროვნებას, მის დამახასიათებელ ნიშან-თვისებებს, მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ სასჯელის დანიშვნისას.

სისხლის სამართლის კოდექსი დანაშაულის ძირითად შემადგენლობებს ქმნის ქმედების სისხლის სამართლის პრინციპებიდან გამომდინარე, მაგრამ დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი გარემოება, როგორიცაა არაერთგზისობა, არის ამ პრინციპიდან გადახვევა და თუ პირს ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული არა აქვს წინათ ჩადენილი ქმედებისათვის, მის მიერ ხელმოკრულ ახალი დანაშაულის ჩადენა ითვლება ქმედების შემადგენლობის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად.

(2) დანაშაულთა ერთობლიობა

სსკ-ის მე-16 მუხლის მიხედვით, დანაშაულთა ერთობლიობა ნიშნავს სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლით (ან მუხლის ნაწილით) გათვალისწინებული ორი ან მეტი ქმედების ჩადენას, რომელთაგან

პირი არცერთისათვის არ ყოფილა მსჯავრდებული (რეალური ერთობლიობა). მაგალითად, ა.-მ ჩაიდინა ყაჩაღობა ბინაში უკანონო შეღწევით (სსკ-ის 179-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი) და გაუპატიურება (137-ე მუხლის პირველი ნაწილი). ამ ქმედებებისათვის მას ცალ-ცალკე განესაზღვრება სასჯელი, რომელიც შეიკრიბება (სსკ-ის 59-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). დანაშაულის ერთობლიობაა ასევე ერთი ქმედება, რომელიც შეიცავს სხვადასხვა მუხლით (ან მუხლის ნაწილით) გათვალისწინებულ დანაშაულთა ნიშნებს (იდეალური ერთობლიობა).

მაგალითად, „მძევლად ხელში ჩაგდება“ (სსკ-ის 144-ე მუხლი) იდეალურ ერთობლიობაშია „თავისუფლების უკანონო აღკვეთასთან“ (სსკ-ის 143-ე მუხლი).

სსკ-ის 59-ე მუხლი ითვალისწინებს სასჯელის დანიშვნას დანაშაულთა ერთობლიობის დროს. სსკ-ის 59-ე მუხლში მოცემული დანაშაულთა ერთობლიობის დროს სასჯელის დანიშვნის წესი გამოიყენება მხოლოდ რეალური ერთობლიობისათვის. იდეალური ერთობლიობის დროს ყოველთვის გამოიყენება შთანთქმის პრინციპი, მიუხედავად ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა.

(3) დანაშაულის რეციდივი

სსკ-ის მე-17 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, დანაშაულის რეციდივი ნიშნავს წინათ განზრახი დანაშაულის ჩადენისათვის ნასამართლევი პირის მიერ განზრახი დანაშაულის განმეორებით ჩადენას.

დღეს სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს რეციდივის მხოლოდ ამ ერთ სახეს. 2007 წლის 22 ივნისის კანონის ამოქმედებამდე, ეს ნორმა ითვალისწინებდა დანაშაულის რეციდივის სამ სახეს:

(1) რეციდივი, რაც ნიშნავდა წინათ განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენას.

(2) საშიში რეციდივი ნიშნავდა: (ა) წინათ განზრახი დანაშაულისათვის არანაკლებ ორჯერ თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულის მიერ ისეთი განზრახი დანაშაულის ჩადენას, რომლისთვისაც მას უსჯიდნენ თავისუფლების აღკვეთას; (ბ) წინათ განზრახი დანაშაულისათვის თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულის მიერ განზრახი მძიმე დანაშაულის ჩადენას.

(3) განსაკუთრებით საშიში რეციდივი ნიშნავდა: (ა) წინათ განზრახი ნაკლებად მძიმე ან განზრახი მძიმე დანაშაულისათვის სამჯერ ან მეტჯერ თავისუფლების აღკვეთით მსჯავრდებულის მიერ ისეთი განზრახი დანაშაულის ჩადენას, რომლისთვისაც მას უსჯიდნენ თავისუფლების აღკვეთას; (ბ) წინათ განზრახი მძიმე დანაშაულისათვის არანაკლებ ორჯერ ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის

მსჯავრდებული პირის მიერ განზრახი მძიმე დანაშაულის ჩადენას; (გ) წინათ განზრახი მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებული პირის მიერ განზრახი მძიმე დანაშაულის ჩადენას.

რეციდივის ეს სახეები სსკ-ის მე-17 მუხლიდან ამოღებულ იქნა.

რეციდივის დადგენისას მსედველობაში არ მიიღება ნასამართლობა 18 წლამდე ჩადენილი დანაშაულისათვის, ასევე თუ პირს წინა დანაშაულისათვის ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული აქვს.

სასჯელის დანიშვნის დროს დანაშაულის რეციდივი შეიძლება გახდეს უფრო მკაცრი სასჯელის დანიშვნის საფუძველი.

სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, რეციდივის დადგენისას მსედველობაში არ მიიღება ნასამართლობა იმ დანაშაულისათვის, რომელიც ჩადენილია მოქმედი კოდექსის ამოქმედებამდე.

•

11.1 სასჯელის ცნება

სასჯელი არის სახელმწიფო იძულების განსაკუთრებული ღონისძიება, რომელიც საქართველოს სახელით მხოლოდ სასამართლო გამამტკუნებელი განაჩენით შეიძლება შეეფარდოს დანაშაულის ჩადენ პირს.

სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქციას სასჯელთან მიმართებაში აქვს კონსტიტუციური რანგი: „*nulla poena sine lege*” (არ არსებობს სასჯელი კანონის გარეშე) და „*nulla poena sine culpa*” (არ არსებობს სასჯელი ბრალის გარეშე).

დანაშაულის ყველა კონკრეტულ შემადგენლობას აქვს კანონმდებლის მიერ განსაზღვრული კონკრეტული სანქციის ფარგლები. მაგალითად, განზრახ მკვლელობის შემადგენლობა (სსკ-ის 108-ე მუხლი) ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 7-დან 15 წლამდე.

სამოსამართლო საქმიანობის ერთ-ერთ ძირითად ფუნქციას ბრალის ხარისხის შესაბამისი სასჯელის დანიშვნა წარმოადგენს.

მოსამართლე სასჯელის დანიშვნის დროს ხელმძღვანელობს სსკ-ის 53-ე მუხლით („სასჯელის დანიშვნის ზოგადი საწყისები“). იგი ითვალისწინებს არა მარტო ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს, არამედ დამნაშავეს პიროვნებას. საკანონმდებლო საფუძვლის გარეშე, 2007 წლის 25 ივლისს საქართველოს უსენაესი სასამართლოს ვებ-გვერდზე გამოქვეყნდა სასჯელის დანიშვნის სახელმძღვანელო წინადადებები („*sentencing guidelines*“). იგი სასჯელის შეფარდების დროს ითვალისწინებს დანაშაულის სიმძიმეს, წარსულში ჩადენილ დანაშაულებს და გამოძიებასთან თანამშრომლობას.

საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი 2007 წლის 3 ივლისის კანონის ძალაში შესვლამდე ითვალისწინებდა სისხლისსამართლებრივ იძულებით ღონისძიებათა ორკვალიან სისტემას. დანაშაულის ჩადენი პირების მიმართ გამოიყენებოდა სასჯელი, ხოლო სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი ფსიქიკურად ავადმყოფი პირების მიმართ – სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებანი.

ე.წ. სანქციათა ორკვალიანი სისტემის შესახებ მოსაზრება უკავშირდება შვეიცარიელი სისხლის სამართლის პროფესორის კარლ შტოოს (Carl Stoops) სახელს, რომელიც მე-19 საუკუნის ბოლოს იყო ბერნის უნივერსიტეტის, ხოლო შემდგომ, მე-20 საუკუნის დასაწყისში - ვენის უნივერსიტეტის პროფესორი. დღეს ეს სისტემა წარმოადგენს აღიარებულ სისტემას ევროპისა და სამხრეთ ამერიკის ქვეყნების კანონმდებლობაში. ასეთ ვითარებაში საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსიდან 2007 წლის 3 ივლისის კანონით მთლიანად იქნა ამოღებული მე-9 კარი („სამედიცინო ხასიათის იძულებითი

ლონისძიების სახეები, მათი გამოყენების საფუძველი და წესი). ამ ცვლილებით, იმ პირის მიმართ, ვინც მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ჩადინა ფსიქიკური დაავადებით გამოწვეულ შეურაცხაობის მდგომარეობაში, სამედიცინო სახიათის იძულებითი ღონისძიება უკვე აღარ გამოიყენება, როგორც სისხლისსამართლებრივი ღონისძიება.

11.2 სასჯელის მიზნები

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლში ჩამოყალიბებულია სასჯელის მიზნები. ესენია: სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშავის რესოციალიზაცია.

სსკ-ის 39-ე მუხლის პირველი ნაწილი სასჯელის მიზნებს განსაზღვრავს აბსოლუტურ და პრევენციულ თეორიათა სინთეზირების გზით. აბსოლუტური თეორიის მიხედვით, სასჯელის მიზანია სამართლიანობის აღდგენა, პრევენციული თეორიის მიხედვით კი - ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება (გენერალური და სპეციალური პრევენცია) და დამნაშავის რესოციალიზაცია (სპეციალური პრევენცია).

სსკ-ის 39-ე მუხლის მეორე ნაწილში მოცემულია სასჯელის კოზიტიური ბენეფალური პრემენცია დებულება. კერძოდ, ნორმის ადრესატების მიერ კანონისა და სამართლისადმი პატივისცემის გრძნობის გამოქვეყნება, რაც ხელს უწყობს დანაშაულის თავიდან აცილებას. განსხვავებით სასჯელის პოზიტიური გენერალური პრევენციისაგან (ბონის უნივერსიტეტის პროფესორი *გიუნთერ იაკობსი*), რომელსაც ეფუძნება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლის სასჯელის მიზნების კონცეფცია, სასჯელის ნებატიური ბენეფალური პრემენცია დამნაშავის დაშინებაზეა ორიენტირებული (ცნობილი გერმანელი მეცნიერის *ანსელმ ფოიერბახის* ფსიქოლოგიური იძულების თეორია).

თანამედროვე სისხლის სამართალში ეს უკანასკნელი თეორია არ არის აღიარებული. პირიქით, სასჯელის გამოყენება დაშინების საშუალებად მიიჩნევა ადამიანის უფლებების ხელყოფად, ვინაიდან არსებობს ასეთი დებულება: რა უფლება გაქვთ, დამსაჯოთ მე, რათა დაშინოთ სხვები.

11.3 სასჯელის თეორიები

თანამედროვე სისხლის სამართალში არსებობს სასჯელის აბსოლუტური და რელატიური თეორიები. პირველი მათგანი დაკავშირებულია წარსულთან და სჯის წარსულში ჩადენილი ქმედებისათვის, რადგან ჩადენილი იქნა დანაშაული, ხოლო მეორე მომავალზეა ორიენტირებული, რომ მომავალში არ იქნეს ჩადენილი ახალი დანაშაულები.

სასჯელის აბსოლუტური თეორია უკავშირდება იმანუელ კანტისა (1724-1804) და გეორგ ვილჰელმ ჰეგელის (1770-1831) სახელებს. ამ თეორიისათვის არსებობს ასევე სხვა სახელწოდებაც: „სამართლიანობის აღდგენის თეორია“ ან „სამაგიეროს მიზლის თეორია“. იგი არის სახელმწიფოს რეპრესიული ხასიათის რეაქცია პირის მიერ ჩადენილ დანაშაულზე. დანაშაული არის ყოველთვის საფუძველი იმისა, რომ სასჯელი იქნეს გამოყენებული (*nulla poena sine crimen*). სასჯელის აბსოლუტური თეორია ემსახურება სამართლიანობის აღდგენას, ამიტომ სისხლის სამართლის წესით ისჯება ისეთი დამნაშავეც, რომელმაც პირველად ჩაიდინა დანაშაული ისეთ ცხოვრებისეულ სიტუაციაში, რომელიც სავარაუდოდ არ განმეორდება და, მაშასადამე, არ არსებობს დანაშაულის რეკიდივის საშიშროება. ამასთან დაკავშირებით, ლიტერატურაში მოყვანილია კანტის ერთ-ერთი ცნობილი ე.წ. კუნძულის მაგალითი, რომელიც არაერთ წიგნში არის მითითებული. ამ ისტორიის მიხედვით, თუ კუნძულის მაცხოვრებელი ყველა ადამიანი ერთბაშად გადაწყვეტს, რომ ეს კუნძული დატოვოს და საცხოვრებლად მთელ მსოფლიოში მიმოიფანტოს, ასეთ შემთხვევაშიც, ბოლომდე უნდა დაისაჯოს ამ კუნძულზე ციხეში მყოფი უკანასკნელი მკვლედი, რათა დამნაშავეს სამართლიანად მიეზღოს ჩადენილი ქმედებისათვის (შეად. H.-H. Jescheck, T. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, AT, მე-5 გამოცემა, 1996, გვ. 70).

სასჯელის სპემციალური პრევენციის თეორია უკავშირდება ფრანც ფონ ლისტის (1851-1919) სახელს. იგი სასჯელის გამოყენებას ასაბუთებს გამოსწორებისა და დამნაშავეს მხრიდან ახალი დანაშაულის ჩადენის თავიდან აცილების პოზიციიდან. ამ თეორიაში გამოიყოფა ნეგატიური და პოზიტიური ასპექტები.

ნეგატიური სპემციალური პრევენციის თეორიის მიხედვით, საზოგადოება დაცული უნდა იქნეს გამოუსწორებელი დამნაშავესაგან მისი ხანგრძლივი დროით საზოგადოებისაგან იზოლაციით, რათა მოხდეს მის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენის აღკვეთა. პოზიტიური სპემციალური პრევენცია კი, მიზნად ისახავს რესოციალიზაციის გზით დამნაშავეს ისევ საზოგადოებაში დაბრუნებას. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება თავისუფლების აღკვეთის ალტერნატიული ღონისძიებები, ასევე პირობითი მსჯავრი, სასჯელის მოხდისაგან გადამდე პირობით გათავისუფლება. არასრულწლოვანთა სისხლის სამართალს აქვს სპემციალური სისტემა – აღმზრდელობითი ღონისძიებები.

სასჯელის ნებატიური გენერალური პრევენციის თეორია, რომელიც ასევე ცნობილია ფსიქოლოგიური იძულების თეორიის სახელწოდებით, უკავშირდება პაულ იოჰან ანსელმ ფოიერბახის სახელს (1775-1833). მას გააჩნია მნიშვნელოვანი ნორმატიული და ემპირიული პრობლემები. სასჯელის რელატიური თეორიები ახდენენ სასჯელის ფუნქციონალიზაციას, როგორც სახელმწიფოს მიზნების მიღწე-

ეის საშუალება, და დამნაშავე არის საყოველთაო კეთილდღეობის დაცვის ინსტრუმენტი. ეს თეორია სასჯელის მიზნად ისახავს მხოლოდ სასოგადოების დაშინებას. სასჯელის მექარა, დანიშვნა და აღსრულება საზოგადოებაში უნდა ნერგავდეს შიშს, რომ ფსიქოლოგიური იძულების ქვეშ მყოფმა მოსახლეობამ დანაშაული არ ჩადინოს. *ანსელმ ფოიერბახი*, რომელმაც შექმნა ბავარიის 1813 წლის სისხლის სამართლის კოდექსი, ეყრდნობოდა თავის ფსიქოლოგიური იძულების თეორიას, რომლის მიხედვითაც, დანაშაულის ჩადენა სასჯელის მექარით ფსიქოლოგიურად შეუძლებელი უნდა გამხდარიყო. შერაცხვის კრიტერიუმი იყო არა დამნაშავის პიროვნება, არამედ დაშინების მასშტაბი.

ამასთან დაკავშირებით, პრობლემას წარმოადგენს ადამიანის კონსტიტუციით გარანტირებული პატივისა და ღირსების ხელყოფა.

სასჯელის **პოზიტიური ბენეფალური პრეპენციის** თეორია სამართლის ერთგულების მიღწევასა და შენარჩუნებას პოზიტიურად ისახავს მიზნად. მიუხედავად დადებითი შინაარსისა, იგი უყურადღებოდ ტოვებს დამნაშავის ინდივიდუალურ პიროვნებას.

სასჯელის მიზნების ანტინომია გამოიხატება იმაში, რომ მათ აქვთ ურთიერთსაწინააღმდეგო ამოცანები. ამიტომ აუცილებელია მათი ურთიერთშერიგება, შერწყმა. სინთეზი. თავდაპირველად დასჯის საფუძველი შეიძლება იყოს სასჯელის აბსოლუტური თეორია, როგორც სახელმწიფოს მიერ დამნაშავისათვის სასჯელის დანიშვნის პირველი აუცილებელი ლეგიტიმური საფუძველი, სამართლისა და სამართლიანობის ისევე აღდგენა. ამის შემდეგ გამოყენებულ უნდა იქნეს სხვადასხვა რელატიური თეორიები: მთავარია, რომ დამნაშავე არ უნდა გახდეს ინსტრუმენტი სახელმწიფოს ხელში, არამედ უნდა დაისაჯოს თავისი ქმედებისათვის, ბრალის ხარისხისა და დამნაშავის პიროვნების გათვალისწინებით.

11.4 სასჯელთა სისტემა

11.4.1 სიკვდილით დასჯის გაუქმება

საქართველოს, 1999 წლის აპრილიდან ევროსაბჭოს წევრი ქვეყნის, კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს სიკვდილით დასჯას. მართალია, 1950 წლის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (საქართველოსათვის ძალაში შევიდა 1999 წლის 20 მაისიდან) მე-2 მუხლი, ისევე როგორც ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, არ შეიცავს ნორმებს, რომლებიც სიკვდილით დასჯის გაუქმებას მოითხოვს, მაგრამ კონვენციის მე-6 ოქმი კრძალავს მის გამოყენებას, გარდა ომის ან ომის გარდაუვალი საფრთხის დროს ჩადენილი ქმედებისათვის, ხოლო მე-13 ოქმი აუქმებს სიკვდილით დასჯას

ყველა ვითარებაში (კონსენსუსის ორივე ეს ოქმი რატიფიცირებულია საქართველოს მიერ).

2006 წლის 27 დეკემბრის კონსტიტუციური კანონით საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტში ჩაიწერა: „სიკვდილით დასჯა აკრძალულია“. ამ კანონის ამოქმედებამდე საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, სასჯელის განსაკუთრებული ღონისძიება – სიკვდილით დასჯა, მის სრულ გაუქმებამდე, შეიძლებოდა გათვალისწინებული ყოფილიყო ორგანული კანონით სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართული განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის. ამ სასჯელის შეფარდების უფლება ჰქონდა მხოლოდ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პირველი ინსტანციის სასამართლო კოლეგიას.

ჰუმანურობისა და კაცთმოყვარეობის პრინციპებიდან გამომდინარე, ვინაიდან სიცოცხლე ადამიანის უზენაესი უფლებაა, საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუციის მიღების შემდეგ, 1997 წლის 11 ნოემბერს სიკვდილით დასჯა საქართველოში გაუქმდა საკანონმდებლო გზით და ამ დროიდან მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი სიკვდილით დასჯას არ ითვალისწინებდა არც ერთი დანაშაულისათვის, რაც ეთანხმება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 ოქმის მოთხოვნას. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ პაქტის მე-2 ფაკულტატური ოქმი (საქართველოსათვის ძალაში შესვლის თარიღია 1999 წლის 22 ივნისი) კრძალავს სიკვდილით დასჯას, როგორც სასჯელის ღონისძიებას. აღსანიშნავია, რომ ჯერ კიდევ 1999 წლის 2 მარტს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო დადგენილება სიკვდილით დასჯის გაუქმებისადმი მიძღვნილი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მეორე ფაკულტატური ოქმთან შეერთების თაობაზე.

მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის სასჯელთა სისტემა განსხვავებულია ადრე მოქმედი კოდექსის სისტემისაგან, კერძოდ, დაემატა სასჯელის ახალი სახეები.

ევროპის ქვეყნების საკანონმდებლო გამოცდილების გათვალისწინებით, 2000 წლის 1 ივნისს შემოღებულ იქნა ჯარიმის გამოთვლის ახალი, ე.წ. დღიური ანაზღაურების სისტემა, რაც დღეისათვის შეცვლილია ჯარიმის თანხობრივი განსაზღვრით.

11.4.2 სასჯელთა ცალკეული სახეები

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის სასჯელთა სისტემა მოცემულია მე-40 მუხლში. ამ ნორმაში მოცემულია სასჯელთა ცალკეული სახეები. იგი ცხრა პუნქტისაგან შედგება:

(1) ჯარიმა. ჯარიმა ფულადი გადასახდელია, რომელიც ინიშნება სასამართლოს მიერ სსკ-ის 42-ე მუხლით გათვალისწინებული ოდენობით. ჯარიმის მინიმალური ოდენობაა 500 ლარი, თუ პირს

ჩადენილი აქვს დანაშაული, რომლისთვისაც გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა სამ წლამდე ვადით, ხოლო დანარჩენ შემთხვევაში მისი ოდენობა არ უნდა იყოს 2000 ლარზე ნაკლები. შესაძლებელია ჯარიმა დამატებით სასჯელად დაინიშნოს იმ შემთხვევაშიც, როცა იგი კერძო ნაწილის მუხლის სანქციაში დამატებით სასჯელად არც არის გათვალისწინებული. ეს წესი ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში ხშირად გამოიყენება.

კანონმდებელმა (სსკ-ის 42-ე მუხლის 5-ე ნაწილი) დაუშვა იმის შესაძლებლობა, რომ არასრულწლოვანი და გადახდისუუნარო მსჯავრდებულისათვის დაკისრებული ჯარიმის გადახდა დააკისროს მშობელს, მეურვეს ან მზრუნველს. ამ საკითხზე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში შეტანილია სარჩელი.

მოქმედი სსკ-ის 42-ე მუხლის თავდაპირველი რედაქციის მიხედვით, ჯარიმა ინიშნებოდა დღიური ანაზღაურების სისტემით. ჯარიმის მინიმალური ოდენობა იყო 10, ხოლო მაქსიმალური - 360 დღიური ანაზღაურება. სასჯელთა შეკრებისას იგი არ უნდა ყოფილიყო 720 დღიურ ანაზღაურებაზე მეტი. ჯარიმის დღიურ მინიმალურ ანაზღაურებას შეესაბამებოდა 2 ლარი, ხოლო მაქსიმალურს - 10 000 ლარი.

უნდა აღინიშნოს, რომ დღეს მოქმედი კოდექსის თავდაპირველი რედაქციით შემოღებული ჯარიმის გადახდის დღიური ანაზღაურების სისტემა ახალი იყო ქართული სისხლის სამართლისათვის. იგი გადმოღებულ იქნა კონტინენტალური ევროპის ქვეყნების (გერმანია, ესპანეთი და ა.შ.) სისხლის სამართლის კანონმდებლობიდან.

ჯარიმის დანიშვნა და გამოთვლა ხდებოდა შემდეგი წესით: განაჩენში სასამართლო უთითებდა როგორც დღეების რაოდენობას, ისე დღიური თანხის ოდენობას. დღეების რაოდენობას მოსამართლე პირს უნიშნავდა ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმისა და ბრალის ხარისხის მიხედვით, მიუხედავად მისი მატერიალური შესაძლებლობებისა, ხოლო დღიური თანხის განსაზღვრისას მნიშვნელობა ჰქონდა მსჯავრდებულის ყოველთვიურ შემოსავალს, რომლის 30-ზე გაყოფით ვლუბულობდით დღიურ თანხას. შემდეგ იგი უნდა გამრავლებულიყო სასამართლოს მიერ დანიშნულ დღიურის რაოდენობაზე. მაგალითად, ა-მ და ბ-მ ჩაიდინეს ერთგვარი დანაშაული და თითოეულს ბრალის ხარისხის მიხედვით მიესაჯა ჯარიმა 100 დღიური ანაზღაურების ოდენობით. ა-ს თვიური შემოსავალი იყო 600 ლარი, ე.ი. დღიური - $600 : 30 = 20$ ლარი. ბ-ს არ ჰქონდა შემოსავალი. მისი დღიური თანხა იყო კოდექსით განსაზღვრული მინიმუმი - 2 ლარი. აქედან გამომდინარე, ა-ს ჯარიმის სახით გადასახდელი ჰქონდა $20 \times 100 = 2000$ ლარი, ხოლო ბ-ს გადასახდელი შეადგენდა $2 \times 100 = 200$ ლარს.

ე.წ. ჯარიმის გადახდის დღიური ანაზღაურების სისტემა დღეისათვის შეცვლილია და კოდექსის 42-ე მუხლით განსაზღვრულია ჯარიმის მინიმალური კონკრეტული ოდენობა, ხოლო მაქსიმალური არ არის განსაზღვრული.

(2) თანამდებობის ღაკაგების ან საქმინაოგის უშლეგ. ის ჩამორთმეგვ. სსკ-ის 43-ე მუხლის შესაბამისად, მსჯავრდებულს შეიძლება აეკრძალოს დანიშნითი თანამდებობის დაკავება სასჯელგ. წიფო სამსახურში ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოში, ანდა პროფესიული ან სხვაგვარი საქმიანობა. იგი ძირითად სასჯელად ინიშნება 1-დან 5 წლამდე ვადით, ხოლო დამატებით სასჯელად - 6 თვიდან 3 წლამდე ვადით.

(3) საზოგადოებისათვის სასარბებლო შრომა. სსკ-ის 44-ე მუხლის მიხედვით, იგი ნიშნავს მსჯავრდებულის თავისუფალ დროს უსასყიდლო შრომას. სასჯელის ეს ღონისძიება ინიშნება 40-დან 800 საათამდე ვადით. კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში, იგი შეიძლება დაინიშნოს უფრო მეტი ვადითაც. ყოველდღიურად ასეთი შრომის ხანგრძლივობა არ უნდა აღემატებოდეს 8 საათს. სასჯელის ეს სახე ახალია ქართული სისხლის სამართლისათვის.

(4) გამასწორებელი სამუშაო. სსკ-ის 45-ე მუხლის მიხედვით, იგი ინიშნება 1 თვიდან 2 წლამდე ვადით. მისი მოხდა ხდება მსჯავრდებულის სამუშაო ადგილზე და მდგომარეობს მისთვის 5-დან 20%-მდე ხელფასის სახელმწიფოს სასარგებლოდ დაქვითვაში.

(5) სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა. სსკ-ის 46-ე მუხლის მიხედვით, იგი სამხედრო მოსამსახურისათვის დაწესებული გამასწორებელი სამუშაოს ალტერნატივაა და ინიშნება 3 თვიდან 2 წლამდე ვადით, ხელფასიდან 20%-მდე დაკავებით.

(6) თავისუფლების შეზღუდვა. სსკ-ის 47-ე მუხლის მიხედვით, იგი მდგომარეობს მსჯავრდებულის საზოგადოებისაგან იზოლაციის გარეშე სპეციალურ დაწესებულებაში - გამასწორებელ ცენტრში, მასზე ზედამხედველობის განხორციელების მიზნით მოთავსებაში. 2000 წლის 30 ივნისის ცვლილებით, იგი ენიშნება ნასამართლობის არმქონე მსჯავრდებულს - ერთიდან ხუთ წლამდე ვადით.

(7) ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა. სსკ-ის 50-ე მუხლის შესაბამისად, იგი ინიშნება 6 თვიდან 20 წლამდე ვადით. დანაშაულთა ერთობლიობით სასჯელთა შეჯამებისას თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 30 წელს, ხოლო განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელთა შეჯამებისას - 40 წელს. სისხლის სამართლის კოდექსის 88-ე მუხლის მიხედვით, არასრულწლოვანს 14-დან 18 წლამდე ასაკში დანაშაულის ჩადენისათვის ენიშნება თავისუფლების აღკვეთა არა უმეტეს 10 წლისა, ხოლო განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის - არა უმეტეს 15 წლისა.

(8) უვადო თავისუფლების აღკვეთა. სასჯელის ეს ღონისძიება შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის. უვადო თავისუფლების აღკვეთა არ დაენიშნება იმას, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებია თვრამეტი წელი ან ვისაც განაჩენის გამოტანის მომენტისათვის შეუსრულდა სამოცი წელი.

(9) ქონების ჩამორთმევა. 2000 წლის 5 მაისს, 2000 წლის 5 დეკემბერსა და 2002 წლის 4 ივლისს სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანილი ცვლილებებით, კერძოდ, 41-ე მუხლის შესაბამისად, დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო სისხლისსამართლებრივი იძულებითი ღონისძიება დანაშაულის საგნის ან საშუალების ჩამორთმევის სახით. იგი შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო მხოლოდ ორ შემთხვევაში - საბაჟო წესის დარღვევის დროს (სსკ-ის 214-ე მუხლი) და საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთისათვის (სსკ-ის 344-ე მუხლი). სსკ-ის 52-ე მუხლის თანახმად, დანაშაულის მხოლოდ ისეთი საგნის ან საშუალების ჩამორთმევა შეიძლება, რომელიც იყო მსჯავრდებულის საკუთრებაში ან კანონიერ მფლობელობაში და გამოყენებული იქნებოდა განზრახი დანაშაულის ჩასადენად. ჩამორთმევა ხდებოდა უსასყიდლოდ. ჩამორთმევის მიზანშეწონილობის საკითხს წყვეტდა სასამართლო. ამასთან ერთად, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 124-ე მუხლი ითვალისწინებდა დანაშაულის იარაღის საპროცესო კონფისკაციას, აგრეთვე დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ფულისა და ფასეულობის ჩამორთმევას.

2005 წლის 28 დეკემბრის კანონით შეიცვალა სსკ-ის 52-ე მუხლის („ქონების ჩამორთმევა“) შინაარსი და იგი გახდა უფრო ფართო. დღეისათვის იგი შეესაბამება არაერთი საერთაშორისო ხელშეკრულების მოთხოვნას დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ან მისი ღირებულების ექვივალენტური ქონების კონფისკაციასთან დაკავშირებით.

სისხლის სამართლის კოდექსში დღეს არ არსებობს არავითარი მითითება დანაშაულის კონკრეტულ შემადგენლობაზე, რომლის ჩადენის დროსაც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სასჯელის ეს სახე. საკანონმდებლო დეფინიციით, ქონების ჩამორთმევა ნიშნავს დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის, დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ან/და დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმ მომენტზე, რომ სსკ-ის 52-ე მუხლის მე-3 ნაწილი შესაძლებლობას იძლევა, ჩამორთმეული იქნეს არა მარტო უშუალოდ დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონება, არამედ მისი ღირებულების ექვივალენტური ქონება.

ქონების ჩამორთმევა და საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლით დაცული საკუთრების უფლება იყო ქონების კონფისკაციის შესახებ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 1997 წლის 21 ივლისის გადაწყვეტილების განსჯის საგანი. ამ გადაწყვეტილებამ დღეისათვის, ვფიქრობ, დაკარგა თავისი აქტუალობა. მიუხედავად ამისა, დაინტერესებულ მკითხველს ეურჩევ მის გაცნობას.

(10) კომუნიკაციებიდან ამოღებული სასაქელოს სახეები:

სადისციპლინო სამხედრო ნაწილში მოთავსება, როგორც სასაქელოს ღონისძიება, ამოღებულ იქნა მოქმედი სისხლის სამართლის

კოდექსიდან მასში 2000 წლის 5 დეკემბერს შეტანილი ცვლილებებით (სსკ-ის 49-ე მუხლი). სასჯელის ეს სახე გამოიყენებოდა გაწვეული სამხედრო მოსამსახურის მიმართ, თუ მას განაჩენის გამოტანის დროს სათვის არ ჰქონდა მოხდილი კანონით დადგენილი გაწვევის ვადა. იგი ინიშნებოდა 3 თვიდან 2 წლამდე ვადით.

2006 წლის 28 აპრილის კანონით ტუსალობა ამოღებულ იქნა სასჯელთა სისტემიდან (სსკ-ის 48-ე მუხლი). იგი მდგომარეობდა მსჯავრდებულის საზოგადოებისაგან მკაცრ იზოლაციაში და ინიშნებოდა 1-დან 6 თვემდე ვადით. ტუსალობა არ ენიშნებოდა იმას, ვისაც განაჩენის გამოტანისას არ ჰქონდა შესრულებული 18 წელი, აგრეთვე I და II ჯგუფის ინვალიდებს, ორსულებს, 7 წლამდე ასაკის ბავშვების დედებს.

11.5 სასჯელის დანიშვნა. პირობითი მსჯავრობა

სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლი განსაზღვრავს სასჯელის დანიშვნის ზოგად საწყისებს. პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებების ჩამოყალიბების დროს კომისიამ თავის დროზე ისარგებლა გერმანული სისხლის სამართლის კოდექსის ანალოგიური ნორმით.

კოდექსში არ არის პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებათა ჩამონათვალი. იგი მოსამართლემ თვითონ უნდა განსაზღვროს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში. მაგალითად, ნასამართლობა პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებაა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის არ არის მოხსნილი ან გაქარწყლებული. თუ ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებულია, მას არ შეიძლება სასჯელის დანიშვნის დროს მნიშვნელობა მიენიჭოს. გაქარწყლებული ან მოხსნილი ნასამართლობის შესახებ უნდა აღინიშნოს მხოლოდ განაჩენის შესავალ ნაწილში (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 507-ე მუხლის „დ“ ქვეპუნქტი). განაჩენის აღწერილობით - სამოტივაციო ნაწილში კი, მისი მითითება არ შეიძლება (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 508-ე მუხლი).

აქედან გამომდინარე, სსკ-ის 68-ე, 69-ე მუხლების მიზნებისათვის, დანაშაული პირველად ჩადენილად ითვლება იმ შემთხვევაშიც, როცა პირს წინა ნასამართლობა (ნასამართლობები) მოხსნილი ან გაქარწყლებული აქვს. ასეთია უზენაესი სასამართლოს საკასაციო პალატის პრაქტიკა ამ საკითხზე.

კოდექსმა განსაზღვრა შემამსუბუქებელ გარემოებათა არსებობისას სასჯელის დანიშვნის წესი და 55-ე მუხლში, მსგავსად ძველი კოდექსის 45-ე მუხლისა, მოსამართლეს უფლება მისცა გარკვეული პირობების არსებობისას დანიშნოს კანონით გათვალისწინებული კონკრეტული საჩუქის უმდაბლეს ზღვარზე ნაკლები სასჯელი ან სხვა, უფრო მსუბუქი სახის სასჯელი. დღეს მოქმედი რედაქციით,

ასეთი შედეგათვის გამოყენების პირობები შეიზღუდა. იგი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება.

აღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილება ასუსტებს მოსამართლის პროცესუალურ-სამართლებრივ მდგომარეობას სასჯელის დანიშვნის დროს და აძლიერებს პროკურორის პოზიციას სისხლის სამართლის პროცესში.

სისხლის სამართლის კოდექსი ადგენს სასჯელის დანიშვნის წესს დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის (სსკ-ის 56-ე მუხლი). ეს ნორმა, 2006 წლის 29 დეკემბრის ცვლილებამდე, ითვალისწინებდა სასჯელის სავალდებულო შემცირებას დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობისათვის. დღეისათვის ეს წესი ამოღებულია კოდექსიდან.

თავისებურებით ხასიათდება დანაშაულის რეციდივის დროს სასჯელის დანიშვნა. სასჯელის დანიშვნის თვალსაზრისით, კოდექსი ერთგანეთისაგან განასხვავებდა: რეციდივს, საშიშ რეციდივს და განსაკუთრებით საშიშ რეციდივს. ეს განსხვავება დღეისათვის ამოღებულია.

საკანონმდებლო სიახლეებით ხასიათდება დანაშაულთა ერთობლიობისა და განაჩენთა ერთობლიობის დროს სასჯელის დანიშვნის წესი. თუ ძველთ, 2000 წლის 1 ივნისამდე მოქმედი, კოდექსი და სასამართლო პრაქტიკა დანაშაულთა ერთობლიობისას ე.წ. სასჯელთა შთანთქმის პრინციპს აძლევდა უპირატესობას და სასჯელთა მთლიანი ან ნაწილობრივი შეკრება შესაძლებელი იყო იმ მუხლით ან მუხლის ნაწილით დადგენილ ფარგლებში, რომელიც ითვალისწინებდა უფრო მკაცრ სასჯელს, დღეს მოქმედი კოდექსის შესაბამისად, ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით, 2006 წლის 29 დეკემბრის კანონის ამოქმედებამდე, გამოიყენებოდა როგორც სასჯელთა შთანთქმის, ისე სასჯელთა მთლიანი ან ნაწილობრივი შეკრების პრინციპი. დღეისათვის მოქმედებს 2010 წლის 23 თებერვლის ცვლილებებით შემოღებული წესი, რომლის მიხედვითაც, სასამართლოები სასჯელს ნიშნავენ მხოლოდ სასჯელთა შეკრების წესის გამოყენებით, რაც წარმოადგენს რეპრესიული სისხლის სამართლის პოლიტიკის გაძლიერებას სპეციალური პრევენციის შემცირების ხარჯზე.

საკანონმდებლო სიახლეებით ხასიათდება ასევე პირობითი მსჯავრის ინსტიტუტი (სსკ-ის მე-12 თავი). თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას, გამოსაცდელი ვადა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დანიშნულ სასჯელზე ერთი წლით მეტი ვადით, ხოლო თავისუფლების აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი სასჯელის დანიშვნისას – ერთიდან სამ წლამდე ვადით. ეს წესი შემოღებულ იქნა 2010 წლის 23 თებერვლის კანონით.

მოქმედი კოდექსის 56-ე მუხლიდან გამომდინარე, 2006 წლის 29 დეკემბრის ცვლილებამდე, დანაშაულის მომზადებისათვის სასჯელის ვადა არ უნდა ყოფილიყო სანქციის მაქსიმუმის 1/2-ის, ხოლო მცდელობისათვის - 3/4-ის მეტი. ეს წესი არ ეხებოდა იმ შემთხვევას, როცა სასჯელად გათვალისწინებული იყო უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

ჩუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, მომზადებისა და მცდელობისათვის არ შეიძლება დაინიშნოს უფადო თავისუფლების აღკვეთა, მაგრამ კოდექსი არ კრძალავდა ყველაზე მკაცრი სახის სასჯელის მაქსიმუმის დანიშვნას, ე.ი. უფადო თავისუფლების აღკვეთიან მუხლებზე არ ვრცელდებოდა მომზადებისა და მცდელობისათვის 1/2-ისა და 3/4-ის პრინციპი. დღეისათვის კოდექსიდან მომზადებისა და მცდელობისათვის სასჯელის სავალდებულო შემცირების წესი ამოღებულია.

რეციდივის დროს ინიშნებოდა ჩადენილი დანაშაულისათვის შესაბამისი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული ყველაზე მკაცრი სასჯელის მაქსიმუმის არანაკლებ ნახევარი, საშიში რეციდივის დროს - არანაკლებ 2/3, განსაკუთრებით საშიში რეციდივის დროს - არანაკლებ 3/4. დღეისათვის ეს წესი აღარ მოქმედებს. სსკ-ის 56-ე (სასჯელის დანიშვნა დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის) და 58-ე მუხლები (სასჯელის დანიშვნა დანაშაულის რეციდივის დროს) შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო ერთდროულად. ამისათვის საჭირო იყო, სანქციის ფარგლები ჯერ შემცირებულიყო სსკ-ის 56-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებში მოცემულ ზღვრამდე: მომზადებისათვის - მაქსიმუმის ნახევრამდე, ხოლო მცდელობისათვის - 3/4-მდე, ხოლო შემდეგ ამ ვადიდან უნდა ყოფილიყო გამოთვლილი სსკ-ის 58-ე მუხლის მე-2 ნაწილში მოცემული მაქსიმუმის არანაკლებ ნახევარი (რეციდივის დროს), არანაკლებ 2/3 (საშიში რეციდივის დროს) და არანაკლებ 3/4 (განსაკუთრებით საშიში რეციდივის დროს). ეს წესიც დღეისათვის უკვე აღარ მოქმედებს.

სსკ-ის 55-ე მუხლის ან 63-ე მუხლის პირველი ნაწილისა და 58-ე მუხლის პირველი ნაწილის კონკურენციის დროს უპირატესობა ენიჭება 55-ე მუხლსა და 63-ე მუხლის პირველ ნაწილს.

მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 63-ე მუხლის მიხედვით, თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება, პირობითი მსჯავრი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ნებისმიერ დანაშაულზე, ამასთან, მისი გამოყენება შეიძლება იმ შემთხვევაშიც, თუ პირი გამოსაცდელ ვადაში ჩაიდენს ახალ განზრახ დანაშაულს. ეს საგამონაკლისო წესი მოქმედებს მხოლოდ მხარეთა შორის საპროცესო შეთანხმების დადებისას, რომელიც შეთანხმებული უნდა იყოს საქართველოს მთავარ პროკურორთან ან მის მოადგილესთან (სსკ-ის 67-ე მუხლის მე-1 ნაწილი). თუ პირობით მსჯავრდებულმა გამოსაცდელ ვადაში გაურობილებლობითი დანაშაული ჩაიდინა, პირობითი მსჯავრის გაუქმების ან ძალაში დატოვების საკითხს წყვეტს სასამართლო (სსკ-ის 67-ე მუხლის მე-4 ნაწილი).

სხვა შემთხვევებში, თუ მსჯავრდებული აკმაყოფილებს სსკ-ის 63-ე მუხლში მოცემულ პირობებს, სასამართლოს სრულწლოვანი პირის მიმართ შეუძლია პირობითი მსჯავრის გამოყენება მხოლოდ განზრახ ნაკლებად მძიმე ან გაუფრობილებლობითი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში, ხოლო არასრულწლოვნის მიმართ, თუ მას ჩადენილი არა აქვს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული.

ზოგიერთი დანაშაულის ნაღენის შემთხვევაში დღეისათვის ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში გამოიყენება სასჯელის დანიშვნის სასელმძღვანელო წინადადებები (*sentencing guidelines*).

11.6 სასჯელის დანიშვნა დანაშაულთა ერთობლიობის დროს

სსკ-ის 59-ე მუხლი გათვალისწინებულია მხოლოდ დანაშაულთა რეალური ერთობლიობისათვის, სადაც 2006 წლის 29 დეკემბრის (ვერსიამდე) გამოიყენებოდა სასჯელთა შთანთქმისა და შეკრების პრინციპი, ხოლო იდეალური ერთობლიობის დროს ყოველთვის, მიუხედავად დანაშაულის სიმძიმისა, შთანთქმის პრინციპი გამოიყენება, რადგან მოქმედებს წესი: ერთი დანაშაულისათვის მხოლოდ ერთი სასჯელი.

შთანთქმის პრინციპი გამოიყენებოდა ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა ერთობლიობისას, ან როცა ნაკლებად მძიმე დანაშაული კომბინაციაში იყო მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთან.

ნაწილობრივი ან მთლიანი შეკრების პრინციპი გამოიყენებოდა შემდეგ შემთხვევებში:

ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა ერთობლიობის დროს სასჯელთა შეკრებით შეიძლებოდა დანიშნულიყო მაქსიმუმ ხუთი წელი;

მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულების ერთობლიობის დროს ინიშნებოდა მაქსიმუმ ოცდახუთი წელი;

ნაკლებად მძიმე და მძიმე ან ნაკლებად მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კომბინაციის დროს ინიშნებოდა მაქსიმუმ ოცი წელი.

ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის დანიშნული სასჯელის მიმართ შეიძლებოდა გამოყენებული ყოფილიყო შთანთქმის პრინციპი.

დღეისათვის ეს წესი შეცვლილია და დანაშაულთა ერთობლიობის დროს გამოიყენება მხოლოდ სასჯელთა შეკრების წესი, რომლის მაქსიმალური ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 30 წელს (სსკ-ის 50-ე მუხლის მე-4 ნაწილი).

2010 წლის 23 თებერვლის კანონით, დანაშაულთა ერთობლიობის დროს ყველა დანაშაულზე ცალ-ცალკე ინიშნება სასჯელი. ამასთან, ყველაზე მძიმე ერთ ძირითად სასჯელს მთლიანად ან ნაწილობრივ (დანიშნული ვადის ნახევრიდან სრულ მოცულობამდე) ემატება სხვა დანაშაულისათვის (დანაშაულებისათვის) დანიშნული სასჯელი (სასჯელები).

გასათვალისწინებელია ასრი იმის შესახებ, რომ დანაშაულთა იდეალური ერთობლიობისას დაინიშნოს ერთი სასჯელი, ხოლო მხოლოდ რეალური ერთობლიობისას - შეკრების პრინციპით. ეს კოდექსში სიტყვა-სიტყვით არ წერია, მაგრამ იგულისხმება. მაგალითად, ა.შ.შ. პირთა ჯგუფთან წინასწარი შეთანხმებით, ჩაიდინა ქურდობა ბინა-

ში შედგენით, მისი მოქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ და „გ“ ქვეპუნქტებით, ხოლო ვინაიდან ჩადენილია ერთი ქმედება, მიუხედავად რამდენიმე დაკვალიფიცირებელი გარემოების არსებობისა, უნდა დაინიშნოს ერთი სასჯელი (მაგალითად, ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთა).

განაჩენთა ერთობლიობით სასჯელის დანიშვნისას, 59-ე მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, ბოლო განაჩენით დანიშნულ სასჯელს მთლიანად მიემატება წინა განაჩენით დანიშნული სასჯელის მოუხდელი ნაწილი. საბოლოოდ თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმუმი არ უნდა აღემატებოდეს 40 წელს (სსკ-ის 50-ე მუხლის მე-4 ნაწილი).

განაჩენთა ერთობლიობით დანიშნული საბოლოო სასჯელი უნდა იყოს უფრო მეტი, როგორც ახლად ჩადენილი დანაშაული სათვის დანიშნულ სასჯელზე, ისე წინა განაჩენით დანიშნული სასჯელის მოუხდელ ნაწილზე. ეს წესი ვერ იქნება დაცული, როცა გამოყენებულია სასჯელის უმაღლესი ღონისძიება - უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

თუ განაჩენის გამოტანის შემდეგ დადგინდა, რომ პირს ამ განაჩენის გამოტანამდე ჩადენილი ჰქონდა სხვა დანაშაული, რომლისთვისაც იგი გასამართლებული არ ყოფილა, ახალი განაჩენის გამოტანის დროს სასჯელი ინიშნება არა განაჩენთა ერთობლიობის, არამედ დანაშაულთა ერთობლიობის წესით. საბოლოო სასჯელში კი ჩაითვლება სასჯელი, რომელიც პირველი განაჩენით მოხდილია მთლიანად ან ნაწილობრივ.

11.7 სასჯელები საერთაშორისო სისხლის სამართლის მიხედვით

როგორც აღინიშნა, რომის სტატუტის 23-ე მუხლში მოცემულია პრინციპი, რომ „არ არსებობს სასჯელი კანონის გარეშე.“ რომლის მიხედვითაც, სტატუტის მე-7 თავში მოცემულია სასჯელები, რაც სასამართლოს შეუძლია გამოიყენოს.

საერთაშორისო სისხლის სამართლის კომისიის 1994 წლის პროექტისაგან განსხვავებით, სტატუტმა უბრალოდ მითითება კი არ გააკეთა შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში არსებულ სასჯელთა სისტემაზე. მაგალითად, იმ სახელმწიფოს სანქციათა სისტემაზე, რომლის ტერიტორიაზეც მოხდა დანაშაული, არამედ თვითონ შექმნა მუხლები სანქციების შესახებ. სტატუტის მე-5 მუხლში მოცემულ დანაშაულთათვის ეროვნული კანონმდებლობით ალბათ სხვაგვარად აღწერილ დანაშაულის შემადგენლობებსა და მათ სანქციებზე მითითებას შეეძლო გამოეწვია სიძნელებები. შესაძლებელია, რომ იქ მოცემული სანქციები სრულიად არაადეკვატური ყოფილიყო ან ისეთი სასჯელები გათვალისწინებულიყო, რომლის გამოყენებაც საერთაშორისო სასამართლოს

არ შეუძლია (სიკვდილით დასჯა ან სხეულებრივი სასჯელები). ამან გამოიწვია ის, რომ თვით სტატუტში ჩამოყალიბებულიყო ის სასჯელები, რასაც სასამართლო გამოიყენებს.

რომის სტატუტის 77-ე მუხლი ითვალისწინებს, როგორც ძირითად სასჯელს, თავისუფლების აღკვეთას 30 წლამდე ვადით. ეს უმაღლესი სასჯელის ღონისძიება შეიძლება გადაცილებული იქნეს გამოჩენის შემთხვევაში და გამოყენებულ იქნეს უვადო თავისუფლების აღკვეთა, თუ ეს გამართლებულია დანაშაულის განსაკუთრებული სიმძიმითა და დამნაშაის პიროვნული თვისებებით.

სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო უფლებამოსილია, თავდაპირველად შეფარდებული სასჯელის ღონისძიება, სასჯელის მოხდის 213-ის გავლის შემდეგ, უვადო თავისუფლების აღკვეთის დროს 25 წლის გავლის შემდეგ და ამ დროიდან რეგულარული მონაკვეთებით, გადასინჯოს (რომის სტატუტის 110-ე მუხლი). როგორც დამატებითი სასჯელის ღონისძიება, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ჯარიმა და ქონების ჩამორთმევა. ეს ქონება შეიძლება სასამართლოს გადაწყვეტილებით გადაეცეს ქონების მართვის სპეციალურ ფონდს მიყენებული ზიანის ასანაზღაურებლად მსხვერპლის და მისი ახლობლების სასარგებლოდ.

ფონდი ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოთა ასამბლეის გადაწყვეტილებით შეიქმნა და მის მიერ განსაზღვრული კრიტერიუმებით იმართება.

საერთაშორისო სასამართლო სასჯელს ადგენს რომის სტატუტის 78-ე მუხლში მოცემული საფუძვლებით. სტატუტის მე-80 მუხლი განსაზღვრავს, რომ სტატუტის მე-7 თავს არა აქვს ზეგავლენა ეროვნული სამართლის მიხედვით გათვალისწინებული სასჯელების და სასჯელის სახეების გამოყენებაზე. ამიტომ არც არავითარი ვალდებულება არ არსებობს მისი შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში ასახვისა.

საქართველოს სსკ-ის მე-12 მუხლის მიხედვით, კოდექსში მოცემული რომის სტატუტის შესაბამისი დანაშაულები ეკუთვნის განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას, ვინაიდან ისინი წარმოადგენენ განზრახ ქმედებებს, რომლის ჩადენისათვის გათვალისწინებულია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა 10 წელზე მეტი ვადით.

11.8 სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან გათავისუფლება

მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსში გათვალისწინებულია დანაშაულის ჩადენი პირის მიმართ წამახალისებელი ნორმები, რომლებშიც მოცემულია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან (მე-13 თავი) და სასჯელისაგან (მე-14 თავი) გათავისუფლების სახეები. საფუძვლები და წესი.

არსებობს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების შემდეგი საფუძვლები: ქმედითი მონაწილეობა (სსკ-ის 68-ე მუხლი), დაზარალებულთან შერიგება (სსკ-ის 69-ე მუხლი), კითარების შეცვლა (სსკ-ის 70-ე მუხლი), საგამოძიებო ორგანოებთან თანამშრომლობა (სსკ-ის 70¹-ე მუხლი), ხანდაზმულობის ვადის გასვლა (სსკ-ის 71-ე მუხლი).

სასჯელისაგან გათავისუფლების საფუძვლები კი შემდეგია: სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლება (სსკ-ის 72-ე მუხლი), სასჯელის მოუხდელი ნაწილის შეცვლა უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით (სსკ-ის 73-ე მუხლი), სასჯელისაგან გათავისუფლება ავადმყოფობის ან ხანდაზმულობის ასაკის გამო (სსკ-ის 74-ე მუხლი), ორსული ქალის და მცირეწლოვანი შვილის დედის სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლება (სსკ-ის 75-ე მუხლი), სასჯელის მოხდისაგან გათავისუფლება გამამტყუნებელი განაჩენის ხანდაზმულობის გამო (სსკ-ის 76-ე მუხლი).

ამნისტიის, შეწყალებისა და ნასამართლობის მოხსნის ან გაქარწყლების შესახებ მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის მე-15 თავში (სსკ-ის 77-79-ე მუხლები).

მაგალითად, სსკ-ის 69-ე მუხლი ითვალისწინებს გარკვეული პირობების არსებობისას დაზარალებულთან შერიგებას. ასეთი ქმედებისათვის მოქმედი კოდექსით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ უნდა აღემატებოდეს სამი წლით თავისუფლების აღკვეთას. გაუფრთხილებლობითი მკვლელობისათვის 2000 წლის 1 ივნისამდე მოქმედი ძველი კოდექსი (მუხლი 108-ე) ითვალისწინებდა სამ წლამდე თავისუფლების აღკვეთას, მაშინ, როდესაც დღეს მოქმედი კოდექსის 116-ე მუხლის პირველი ნაწილი სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის ითვალისწინებს ოთხ წლამდე თავისუფლების აღკვეთას. მაშასადამე, ახალი კოდექსის 69-ე მუხლი (დაზარალებულთან შერიგება) ამ შემთხვევაში არ გამოიყენება, რადგან ახალი კოდექსით ამ ქმედებისათვის დაწესებული მაქსიმალური სასჯელი სამ წელზე მეტია.

დანაშაულის პირველად ჩადენა, სსკ-ის 68-ე და 69-ე მუხლებით, სათვის, როგორც უკვე აღინიშნა, ნიშნავს არა მარტო პირველ ნასამართლობას, არამედ იმ შემთხვევასაც, როცა პირს ახალი დანაშაულის ჩადენის დროს წარსული ნასამართლობა უკვე მოხსნილი ან გაქარწყლებული აქვს.

დღეს მოქმედი კოდექსის 79-ე მუხლი (“ნასამართლობა”) თავისი შინაარსით განსხვავდება ძველი კოდექსის 57-ე მუხლისაგან. ეს უკანასკნელი ითვალისწინებდა ნასამართლობის გაქარწყლების განსხვავებულ წესს დანაშაულის რეციდივის დროს. კერძოდ, თუ პირი ნასამართლობის გაქარწყლებამდე ჩადენდა ახალ დანაშაულს, ნასამართლობის გაქარწყლების ვადის დინება წყდებოდა. პირველი დანაშაულისათვის ნასამართლობის ვადა ხელახლა გამოითვლებოდა.

შეანასკნელი დანაშაულისათვის დანიშნული სასჯელის ფაქტობრივად მოხდის შემდეგ. ძველი კოდექსის 57-ე მუხლში მოცემული ეს წესი არ არის გათვალისწინებული ახალი კოდექსით, ე.ი. ყველა დანაშაულისათვის ნასამართლობის გაქარწყლების ვადა დამოუკიდებლად გამოითვლება.

სსკ-ის 72-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, მსჯავრდებულის სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე განთავისუფლება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ მან ფაქტობრივად მოიხადა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის დანიშნული სასჯელის ვადის არანაკლებ $\frac{3}{4}$, მძიმე დანაშაულისათვის დანიშნული სასჯელის ვადის არანაკლებ $\frac{2}{3}$, ხოლო ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის დანიშნული სასჯელის ვადის არანაკლებ ნახევარი. ამავე მუხლის მე-7 ნაწილის მიხედვით, მსჯავრდებული უვადო თავისუფლების მოხდისაგან შეიძლება გათავისუფლდეს, თუ მან ფაქტობრივად მოიხადა თავისუფლების აღკვეთის 25 წელი და თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ საჭირო აღარ არის მსჯავრდებულმა გააგრძელოს ამ სასჯელის მოხდა.

11.9 ბრალდებულის საგამოძიებო ორგანოებთან თანამშრომლობა

2004 წლის 13 თებერვლის კანონით საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსს დაემატა სპეციალური 64¹-ე თავი: „საპროცესო შეთანხმება“. შემდგომში ამ თავმა გარკვეული ცვლილებები განიცადა.

საპროცესო შეთანხმების ინსტიტუტი სიახლეა ქართულ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში. მისი სამშობლოა ანგლო-ამერიკული სამართლებრივი სისტემა. იგი შეზღუდული ფორმით ასევე გამოიყენება კონტინენტალური ევროპის სამართლებრივ სივრცეში.

საპროცესო შეთანხმების დროს განაჩენის გამოტანა ხდება სასამართლოს მიერ საქმის არსებითი განხილვის გარეშე.

საპროცესო შეთანხმების დროს ხდება: ბრალზე ან სასჯელზე შეთანხმება.

საპროცესო შეთანხმების ინსტიტუტთან დაკავშირებით ცვლილებები და დამატებები იქნა შეტანილი მატერიალურ სისხლის სამართლის კოდექსშიც. კერძოდ, მე-13 თავს დაემატა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების კიდევ ერთი საფუძველი: ბრალდებულის საგამოძიებო ორგანოებთან თანამშრომლობა (სსკ-ის 70¹-ე მუხლი).

ამ ნორმის თანახმად, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როდესაც ბრალდებულის მიერ საგამოძიებო ორგანოებთან თანამშრომლობის შედეგად გამოვლინდა თანამდებობის პირის ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩამდენი პირის (პირების) ვინაობა და მისი (მათი)

უშუალო ხელშეწყობით ხდება ამ დანაშაულის გახსნისათვის არები-
თი პირობების შექმნა, სასამართლო უფლებამოსილია, სრულად გაათ-
ავისუფლოს ბრალდებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლო-
ბისაგან.

კანონის ეს მუხლი გამოიყენება საპროცესო კოდექსის 64¹-ე
თავთან ერთობლიობაში. იმისათვის, რომ მოსამართლემ პირი გაათა-
ვისუფლოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ბრალდ-
ებულის საგამოძიებო ორგანოებთან თანამშრომლობის გამო, საჭიროა,
საპროცესო შეთანხმების იმ პროცედურის შესრულება, რომელიც
მოცემულია საპროცესო კოდექსში. კერძოდ, პროკურატურამ სასა-
მართლოს უნდა მიმართოს შუამდგომლობით ბრალდებულთან და
მის ადვოკატთან დადებული საპროცესო შეთანხმების დამტკიცების
თაობაზე.

საპროცესო კოდექსის 679⁹-ე მუხლის თანახმად, მხოლოდ მთა-
ვარი პროკურორი არის უფლებამოსილი, სასამართლოს მიმართოს
შუამდგომლობით ბრალდებულის სისხლის სამართლის პასუხისმგე-
ბლობისაგან სრულად გათავისუფლების მოთხოვნით. დანარჩენ შემთხ-
ვეებში კი, თუ პროკურატურა არ ითხოვს ბრალდებულის სისხლის-
სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან სრულ გათავისუფლებას,
საპროცესო შეთანხმების დამტკიცების შუამდგომლობით სასამართ-
ლოსათვის მიმართვის უფლება აქვს პროკურორს იმ პირობის დაცვით,
რომ იგი დადებული უნდა იყოს ზემდგომ პროკურორთან წინასწარი
შეთანხმებით.

უნდა აღინიშნოს ერთი გარემოების შესახებ: სისხლის სამართ-
ლის კოდექსის 70¹-ე მუხლის საფუძველზე ბრალდებულის სისხ-
ლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან სრული გათავისუფლება
არ ნიშნავს მისი დაზარალებულის სასარგებლოდ მიყენებული ზიანის
ანაზღაურებისაგანაც გათავისუფლებას. საპროცესო შეთანხმების
დადების დროს, გამომდინარე სისხლის სამართლის საპროცესო კოდ-
ექსის 679¹-ე მუხლის მე-8 და მე-9 ნაწილებიდან, ცალკე უნდა გადაწ-
ყდეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საკითხი. განსაკუთრებულ
შემთხვევებში, გენერალური პროკურორი ან მისი მოადგილე უფლე-
ბამოსილია, ბრალდებულს შეუთანხმდეს სამოქალაქო პასუხისმგე-
ბლობისაგან გათავისუფლების თაობაზე. ამ შემთხვევაში სამოქალაქო
ზიანის ანაზღაურება ეკისრება სახელმწიფოს.

სასამართლო არ არის ვალდებული, დაამტკიცოს საპროცესო
შეთანხმება მხარეებს შორის, მათ შორის, მას შეუძლია, მიუხედავად
მთავარი პროკურორის შუამდგომლობისა, ბრალდებული არ გაათავი-
სუფლოს პასუხისმგებლობისაგან ბრალდებულის საგამოძიებო ორგანო-
ებთან თანამშრომლობის მოტივით. მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილებ-
ის მიღების წესი მოცემულია საპროცესო კოდექსის 64¹-ე თავში.

გარდა ამისა, შეიცვალა სისხლის სამართლის კოდექსის 55-ე
მუხლით განსაზღვრული წესი საპროცესო შეთანხმების დროს სასჯე-

ლის განსაზღვრის თაობაზე. თუ პროკურორი სასამართლოს მიმართავს შუამდგომლობით ბრალდებულის მიმართ სასამართლოს მიერ საქმის არსებითი განხილვის გარეშე განაჩენის გამოტანის თაობაზე, სასამართლოს მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეუძლია, დანიშნოს ჩადენილი ქმედებისათვის სანქციით დაწესებული სასჯელის ზომის უდაბლეს ზღვარზე ნაკლები ან სხვა, უფრო მსუბუქი სახის სასჯელი. ასევე, მხოლოდ საპროცესო შეთანხმების შემთხვევაში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პირობითი მსჯავრი, თანაც ნებისმიერი დანაშაულის ჩადენისათვის (სს.კ-ის 63-ე მუხლი).

11.10 ხანდაზმულობის ვადების გამოუყენებლობა

ქვეყნის კონვენციები და პირველი დამატებითი ოქმი არ შეიცავენ ნორმას, რომელიც შეეხება ომის დანაშაულთა მიმართ ხანდაზმულობის ვადების გამოუყენებლობას.

კონვენცია ომის დანაშაულებისა და ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა მიმართ ხანდაზმულობის ვადების გამოუყენებლობის შესახებ თარიღდება 1968 წლის 26 ნოემბრით (საქართველომ რატიფიკაცია მოახდინა 1995 წლის 31 მარტს). ამ კონვენციის თანახმად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს უნდა დაეწესებინა ომის დანაშაულისა და ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის შემთხვევებზე ხანდაზმულობის ვადების გამოუყენებლობა.

რომის სტატუტის 29-ე მუხლი ითვალისწინებს, რომ სასამართლოს იურისდიქციაში შემაგავლ დანაშაულებზე ხანდაზმულობის ვადები არ ვრცელდება. ამასთან დაკავშირებით, სახელმწიფო, რომელსაც არა აქვს შესაძლებლობა, ეროვნული სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით განახორციელოს სისხლის სამართლის დევნა ხანდაზმულობის ვადასთან დაკავშირებით, სტატუტის საფუძველზე უსიტყვოდ იღებს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციას. ამ გზით, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქცია მოქმედებს გააგრძელებს ეროვნული კანონმდებლობით ხანდაზმულობის ვადების გასვლის შემდეგაც. ამიტომ, სახელმწიფომ, რომელსაც სურს თვითონ განიხილოს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციაში შემაგავლი საქმეები, უნდა შეცვალოს თავისი კანონმდებლობა იმ შემთხვევაში, თუ ის ითვალისწინებს ხანდაზმულობის ვადებს ამ სასამართლოს იურისდიქციაში შემაგავლ დანაშაულებზე.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს ორი სახის ხანდაზმულობას:

1. სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობაში მიცემის ხანდაზმულობა (სს.კ-ის მუხლი 71-ე) და

2. გამამტყუნებელი განაენის აღსრულების ხანდაზმულობა (სსკ-ის მუსლი 76-ე).

ორივე შემთხვევაში კანონმა გამოიყენა ასეთი ფორმულირება: „ხანდაზმულობა არ გამოიყენება საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში“.

11.11 არასრულწლოვან დამნაშავეთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებანი

სისხლის სამართლის კოდექსის მე-16 და მე-17 თავებში მოცემულია 14-დან 18 წლამდე არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებანი, არასრულწლოვანთა მიმართ გამოსაყენებელი სასჯელის ცალკეული სახეები და მათი დანიშვნის წესი, არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან გათავისუფლების ცალკეული საფუძვლები, აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიების სახეები და დანიშვნის წესი.

არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი დანაშაულის საქმეებზე წარმოების პროცესუალური თავისებურებანი მოცემულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 63-ე თავში.

ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი დღეისათვის აღარ ითვალისწინებს ფსიქიკურად დაავადებულთათვის სამედიცინო ხასიათის სოციალური დაცვის იძულებითი ღონისძიებების გამოყენების შესაძლებლობას, რადგან იგი ამოღებულ იქნა 2007 წლის 3 ივლისის კანონით, მაგრამ ითვალისწინებს არასრულწლოვნებისათვის იძულებითი ღონისძიებების შეფარდებას, რაც სისხლის სამართალში სანქციათა ორკვალიანი სისტემის გამოხატულებაა.

არასრულწლოვნად ითვლება ის, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე შეუსრულდა 14 წელი, მაგრამ არ შესრულებია 18 წელი. არასრულწლოვან დამნაშავეს შეიძლება დაენიშნოს სასჯელი ან აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიება. არასრულწლოვან დამნაშავეს სასჯელის სახით შეიძლება დაენიშნოს:

1. ჯარიმა. მისი მინიმალური ოდენობა იყო 5 დღიური ანაზღაურება, ხოლო მაქსიმალური - 200 დღიური ანაზღაურება. სასჯელთა შეკრებისას ჯარიმის ოდენობა არ უნდა ყოფილიყო 400 დღიურ ანაზღაურებაზე მეტი. არასრულწლოვანს ჯარიმა ენიშნებოდა მხოლოდ მაშინ, როცა მას ჰქონდა დამოუკიდებელი ხელფასი ან ქონება.

2007 წლის 4 ივლისის კანონით, დღეისათვის სრულწლოვანსა და არასრულწლოვანს შორის ჯარიმის დანიშვნის დროს არ არის განსხვავება.

2. საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა 1-დან 3 წლამდე ვადით.

3. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა 40-დან 320 საათამდე ვადით, ხოლო კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, უფრო მეტი ვადითაც. 14-დან 15 წლამდე არასრულწლოვნისათვის იგი დღეში არ უნდა აღემატებოდეს ოთხ საათს, ხოლო 15-დან 18 წლამდე ასაკში - ექვს საათს.

4. გამასწორებელი სამუშაო ორი თვიდან ერთ წლამდე ვადით.

5. თავისუფლების შესღუდვა ოთხ წლამდე ვადით.

6. ტუსადობა. 2003 წლის 20 ივნისის კანონით სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებების შეტანამდე, ის გამოიყენებოდა ასევე გამრობითი სქესის იმ არასრულწლოვანთა მიმართ, რომლებსაც განაჩენის გამოტანისათვის შეუსრულდათ 16 წელი.

7. ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა. არასრულწლოვანს 14-დან 18 წლამდე ჩადენილი დანაშაულისათვის ენიშნება თავისუფლების აღკვეთა არა უმეტეს 10 წლის ვადით, ხოლო არასრულწლოვანს 16-დან 18 წლამდე ჩადენილი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის შეიძლება დაენიშნოს თავისუფლების აღკვეთა 15 წლამდე ვადით, რაც მოქმედი კოდექსის სიახლეს წარმოადგენს.

უფადო თავისუფლების აღკვეთა არ ენიშნება პირს, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებია თვრამეტი წელი.

არასრულწლოვანს, რომელმაც პირველად ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე დანაშაული, სასამართლომ შეიძლება დაუნიშნოს შემდეგი სახის აღმზრდელობითი ზემოქმედების იძულებითი ღონისძიებები:

1. გაფრთხილება;

2. საზედამხედველოდ გადაცემა;

3. ზიანის ანაზღაურების მოვალეობის დაკისრება;

4. ქცევის შეზღუდვა;

5. სპეციალურ აღმზრდელობით ან სამკურნალო-აღმზრდელობით დაწესებულებაში მოთავსება.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 63-ე თავში მოცემულია არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი დანაშაულის საქმეების წარმოების პროცესუალური თავისებურებანი. ასე მაგალითად, საპროცესო კოდექსის 647-ე მუხლის მიხედვით, არასრულწლოვანი ეჭვმიტანილისა და ბრალდებულის დაკითხვა ტარდება დამცველის სავალდებულო მონაწილეობით. ასევე დაკითხვას უნდა ესწრებოდეს არასრულწლოვნის კანონიერი წარმომადგენელი ან პედაგოგი.

12 კაზუსის ამოხსნისა და დამუშავების მეთოდი სისხლის სამართალში

12.1 დასკვნის სტილი

12.1.1 საქმის შაბულა

სისხლის სამართლის შესწავლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საშუალებაა, რომ სტუდენტმა შეძლოს ამოხსნას და დაასაბუთოს კონკრეტული კაზუსები (შემთხვევები) სამართლებრივი დასკვნის ფორმით. დასკვნის სტილი განსხვავდება განაჩენის სტილისაგან იმით, რომ დასკვნაში თავდაპირველად უნდა დააყენო ჰიპოთეზა, ვარაუდი, იმის შესახებ, რომ პირმა შესაძლებელია, ჩაიდინა, მაგალითად, ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე მუხლის პირველი ნაწილით. შემდეგ უნდა მოხდეს ამ ჰიპოთეზის დასაბუთება, ხოლო ბოლოს დანასკვის ფორმით უნდა დადგინდეს, რომ პირმა ან ჩაიდინა დასაწყისში ჰიპოთეზის სახით დასახელებული დანაშაული ან არ ჩაუდენია იგი. დასკვნაში გადასვლა სხვა კვალიფიკაციაზე არ შეიძლება, არამედ, დაყენებული ჰიპოთეზის უარყოფის შემთხვევაში, ხელახლა უნდა მოხდეს ახალი ჰიპოთეზის წამოყენება და დასაბუთება. მაგალითად, თუ დადგინდა, რომ პირს არ ჩაუდენია ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, ამის შემდეგ შეიძლება ახალი ვერსია იქნეს წამოყენებული იმის შესახებ, რომ პირს ხომ არ ჩაუდენია ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლობით.

კაზუსის ამოხსნის დროს თავდაპირველად უნდა მოხდეს ტექსტის რამდენჯერმე ყურადღებით წაკითხვა. ფაქტობრივი გარემოებები მიღებული უნდა იქნეს როგორც დადგენილი, პროცესუალურ-სამართლებრივი პრობლემების დაყენების გარეშე. მაგალითად, არ არის მნიშვნელოვანი, თუ რა მტკიცებულებებით დასტურდება დანაშაულის ჩადენის ფაქტი. ასევე კაზუსის ამოხსნისა და დამუშავების დროს არ შეიძლება მისი შინაარსის შეცვლა. თუ კაზუსში არ არის დაკონკრეტებული ესა თუ ის გარემოება, იგულისხმება, რომ სახეზეა ნორმალური შემთხვევა. მაგალითად, თუ მითითებული არ არის პირის ასაკი ან ყურადღება არ არის გამახვილებული მის ფსიქიკურ მდგომარეობაზე, იგულისხმება, რომ ქმედების ჩადენის დროს ის იყო სრულწლოვანი და ფსიქიკურად ჯანმრთელი. ფაბულის ბენდოვნების დროს უნდა ვივარაუდოთ, რომ სახეზეა ნორმალური შემთხვევა, რადგან ატიპიური მომენტები ფაბულაში ნათლად უნდა იყოს მითითებული.

ხშირად კაზუსში მითითებულია ისეთ გარემოებებზე, რომელთაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა არ ენიჭებათ კაზუსის ამოხსნისა

და დასაბუთების დროს, მაგრამ კაზუსის ავტორი ფიქრობს, რომ ამ გარემოებაზე განსაკუთრებული ყურადღების გამახვილებით დააბნოთ არამყარი ცოდნის მქონე სტუდენტი. მაგალითად, სწორად შეიძლება ასაკზე, მოქალაქეობაზე, დანაშაულის ჩადენის ადგილზე მითითებას არ ჰქონდეს არავითარი გადამწყვეტი მნიშვნელობა კონკრეტულ შემთხვევაში კაზუსის ამოხსნის დროს, მაგრამ მაინც მითითებული იყოს ფაბულაში. პირიქით, ზოგჯერ შეიძლება ამათუიშ კონკრეტულ სიტყვას ან წინადადებას ჰქონდეს გადამწყვეტი მნიშვნელობა კაზუსის ამოხსნისა და სწორი დასკვნის ჩამოყალიბებისათვის. მაგალითად, 17 წლის ჩიბურდანიძემ დაამყარა ნებაყოფლობითი სქესობრივი კავშირი 16 წლის ასაკს მიუღწეველ გოგონასთან. ამ შემთხვევაში სსკ-ის 140-ე მუხლით კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტია დამნაშავეს ასაკი (მისი სრულწლოვანება). ამიტომ კაზუსის ამოხსნისა და დასაბუთების დროს ერთ-ერთი ფუძემდებლური მოთხოვნაა არა მარტო ფაბულის გულდასმით და დეტალურად შესწავლა, არამედ ასევე კანონის ტექსტის გულდასმით გადაკითხვა, მიუხედავად იმისა, რომ მკითხველმა შეიძლება ზედმიწევნით კარგად იცოდეს კანონის ტექსტი.

სწორედ ამიტომ, კოლოქიუმიის დროს, როცა სტუდენტი ამზადებს წერილობით დასკვნას კაზუსის ამოხსნის მეთოდის გამოყენებით, შესაძლებლობა აქვს, გამოიყენოს კოდექსი. უფრო მეტიც, მას ვეალება ჰქონდეს კანონის აქტუალური ვერსია ცვლილებებითა და დამატებებით. თუ სტუდენტი შეცდომას დაუშვებს იმის გამო, რომ მან არ გამოიყენა კანონის ტექსტის აქტუალური ვერსია, ეს შეცდომა მას არ ეთვლება საპატიოდ.

12.1.2 დასკვნის შედგენა

კოლოქიუმიისა თუ საშინაო დავალების შესრულება უნდა მოხდეს დასკვნის შედგენის ფორმით. დასკვნაში განხილული უნდა იყოს კაზუსში მოცემული ფაბულისათვის მნიშვნელოვანი ყველა სამართლებრივი პრობლემა. დასკვნამ მის გამსწორებელსა და მკითხველს უნდა მისცეს შესაძლებლობა, სრულყოფილი წარმოდგენა შეექმნას მოცემული საქმის ფაქტობრივ გარემოებებსა და სისხლისსამართლებრივ პრობლემებზე და ამოხსნის ვარიანტებზე, ისე რომ მას არ დასჭირდეს დამატებითი საშუალებების გამოყენება. დასკვნა მეთოდურად ისე უნდა იყოს ჩამოყალიბებული, რომ ის იძლეოდეს სრულყოფილ სურათს ამოხსნის სხვადასხვა ვარიანტებზე და უნდა ასაბუთებდეს ამოხსნის იმ ვარიანტის უპირატესობას და კანონთან შესაბამისობას, რომელსაც დასკვნის ავტორი დაეყრდნო. ასე, მაგალითად, როდესაც კაზუსი ეხება შეცდომას მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ფაქტობრივ გარემოებაზე (ე.წ. მოჩვენებითი მოგერიება) კაზუსის ამოხსნის დროს ავტორს შეუძლია ყურადღება გაამახვი-

ლოს სხვადასხვა თეორიებზე: ჯერ იცე ქება ე.წ. განზრახვის თეორიას, შემდეგ ე.წ. ბრალის თანმიმდევრულ თეორიას, ხოლო ბოლოს ეხება ე.წ. ბრალის შესლულად თეორიას. ამ წიგნში ჩამოყალიბებული კონცეფციის მიხედვით, ის თავის პოზიციას აყალიბებს ამ შესაბამისების მიხედვით, მიიჩნევს რა, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსიდან სწორედ ბრალის შესლულად თეორია გამოდინარეობს. ის ავტორები კი, რომლებიც ნათვლიან, რომ ქართულ სისხლის სამართლის თეორიაში განზრახვის თეორიას ან ბრალის თანმიმდევრულ თეორიას უნდა მიენიჭოს უპირატესობა, შეეცდებიან, თავიანთი პოზიცია სწორედ ამ თეორიებით დაასაბუთონ.

დასკვნის ავტორი შეიძლება სწორ დანასაკადმედ მივიდეს არასწორი დასაბუთების გზით. ასეთ შემთხვევაში მის მიერ შედგენილი დასკვნა ჩაითვლება არასწორად. ასევე განაჩენის დროსაც, რომელიც განსხვავებულია დასკვნის სტილისაგან. განაჩენი უნდა იყოს არა მარტო კანონიერი, არამედ სწორად დასაბუთებულიც.

ასე, მაგალითად, თუ დასკვნის ავტორი მოწვევებითი მოგერიების დროს პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას დაასაბუთებს იმით, რომ მისი მოქმედება უნდა ჩაითვალოს აუცილებელ მოგერიებად (სსკ-ის 28-ე მუხლი), მის მიერ კახუხის ამოხსნა ჩაითვლება არასწორად დასაბუთებულად, მიუხედავად იმისა, რომ საბოლოო ჯამში მის მიერ გაკეთებული დანასაკვი იმის შესახებ, რომ პირს არ უნდა დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, შეიძლება სწორი იყოს. ამ შემთხვევაში, დასკვნის ავტორს მოეთხოვება არა მარტო ის, რომ სწორი პასუხი გასცეს კახუხში დასმულ შეკითხვას, არამედ სწორად უნდა დაასაბუთოს იგი. არგუმენტი იმის შესახებ, რომ პირს მოწვევებითი მოგერიების დროს, კონკრეტული ვითარებიდან გამომდინარე, არ შეიძლება სცოდნოდა, რომ მასზე განხორციელებული თავდასხმა არ იყო რეალური, ობიექტურად საშიში, არამედ მიზნად ისახავდა მის მხოლოდ შეშინებას, არ შეიძლება ჩაითვალოს დასაბუთებულად ქმედების აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობად შესაფასებლად. სწორი დასაბუთება იქნება ის, რომ ასეთი ქმედება ჩაითვალოს მართლსაწინააღმდეგოდ, ხოლო ბრალის ეტაპზე მოხდეს განზრახვის მესამე კომპონენტის (მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ფაქტორზე გარემოებასთან დაკავშირებით) გამორიცხვა, ხოლო გაუფრთხილებლობისათვის პასუხისმგებლობის საკითხის იმის მიხედვით გადაწყვეტა, თუ რამდენად იყო დაშვებული შეცდომის თავიდან აცილება შესაძლებელი. ამდენად, დასკვნის ავტორმა დასაბუთებათა მთელ არგუმენტაციას უნდა მოეხმოს ბრალის ეტაპზე, ხოლო მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხვის თაობაზე გაკეთებული მთელი არგუმენტაცია იქნება ფუჭი და არასწორი.

დასკვნაში არ უნდა იქნეს გამოყენებული პირველი პირის ფორმა, არამედ გრამატიკულად ნეიტრალურ ფორმაში უნდა იყოს გადმოცემული.

დასკვნაში დანასკვი ყოველთვის მხოლოდ ბოლოში უნდა იყოს მოცემული. მაშინ, როცა არსებობს შუალედური დანასკვებიც. დასკვნა ნაშრომის ბოლოში კიდევ ერთხელ უნდა შეიცავდეს ყველა დანასკვის თვალსაჩინო წარმოდგენას. არასწორია დასკვნის ის სტილი, როცა კაზუსის ამოხსნის დასაწყისშივე იქნება მოცემული დანასკვი, თუ რა დანაშაული ჩაიდინა პირმა და ამის შემდეგ იქნება გაკეთებული დასაბუთება. პირიქით, დასკვნის დასაწყისში უნდა ეწეროს ის, რომ „შესაძლებელია“, რომელიც შემდეგში უნდა იქნეს დასაბუთებული, ხოლო საბოლოოდ კაზუსის ამოხსნის დასაწყისში გამოთქმულ ვარაუდზე უნდა გაეცეს დადებითი ან უარყოფითი პასუხი. მაგალითად, ავტორის მიერ კაზუსის დასაწყისში დაყენებული პიპოთეზა იმის შესახებ, რომ *გიორგაძემ* შესაძლებელია, ჩაიდინა განზრახი მკვლელობა ჩხუბის ნიადაგზე (სსკ-ის 108-ე მუხლი), კაზუსის ამოხსნის დანასკვიში შეიძლება დადასტურდეს სიტყვებით: ამრიგად, *გიორგაძემ* ჩაიდინა განზრახი მკვლელობა ჩხუბის ნიადაგზე (სსკ-ის 108-ე მუხლი) ან მოხდეს მისი უარყოფა, რადგან დასაბუთების დროს გამოვლინდა, რომ იგი მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში (მართლწინააღმდეგობის ეტაპი) ან ქმედება ჩაიდინა შეურაცხად მდგომარეობაში (ბრალის ეტაპი).

დაუშვებელია კაზუსის ამოხსნის დროს უმართლობის ერთი ტიპიდან მეორეში გადასვლა. მაგალითად, თუ კაზუსის ამოხსნის დროს გამოვლინდა, რომ არ არის ჩადენილი განზრახი მკვლელობა, არ შეიძლება დასკვნის ბოლოს ეწეროს, რომ ჩადენილია სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა, არამედ კაზუსის ამოხსნა განზრახი დანაშაულის სქემით უნდა დამთავრდეს უარყოფითი დანასკვით, ხოლო შემდეგ უნდა მოხდეს გაუფრთხილებლობის ახალი სქემით იგივე კაზუსის ამოხსნა, რომელიც ბოლოში შეიძლება ასევე დამთავრდეს დადებითი ან უარყოფითი შედეგით.

დასკვნის სტილისაგან განსხვავდება ე.წ. განაჩენის სტილი. განაჩენში თავდაპირველად იწერება მოსამართლის მიერ საქმის ზეპირი მოსმენითა და არსებითი განხილვით, მტკიცებულებათა უშუალო გამოკვლევის გზით (ასეთია საქმის სასამართლო განხილვის ზოგადი წესი, რომელსაც აქვს გამონაკლისები) უკვე მოპოვებული შედეგი. იგი ავტომატურად წინ უძღვის დასაბუთებას და სწორედ ამის შემდეგ უნდა მოხდეს აღწერილობითი ნაწილისა და დასაბუთების ჩამოყალიბება. სწორედ ამიტომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 512-ე მუხლი ადგენს, რომ მოსამართლე გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ ბრუნდება სასამართლო სხდომის დარბაზში და აცხადებს განაჩენის სარეზოლუციო ნაწილს, ხოლო მთლიანი განაჩენის საბოლოო ტექსტის შედგენამდე მას ეძლევა დამატებით რამდენიმე დღე (იხ. იქვე 514-ე მუხლი).

განაჩენისაგან განსხვავებით, დასკვნაში ავტორი კორექტორსა და მკითხველს არწმუნებს პოზიციის სისწორეში, რომ ამოხსნა სწო-

რია. ამ შემთხვევაში შეიძლება სხვადასხვა განსხვავებული ალტერნატიული შეხედულებების მითითება.

12.1.3 ჰიპოთეზა (მთავარი წინადადება)

კახუსის ამოხსნა ყოველთვის იწყება ჰიპოთეზით, რომელშიც დასმული იქნება კონკრეტული პრობლემა. ეს წინადადება ყოველთვის უნდა იყოს კონდიციური ანუ კავშირებით ფორმაში ჩამოყალიბებული, მაგალითად, შემდეგი სახით: შესაძლებელია, პეტრიაშვილისთვის თავში ნაჯახის ჩარტყმით ჩიბურდანიძემ ჩაიდინა სსკ-ის 108-ე მუხლით გათვალისწინებული განზრახი მკვლელობა. არასწორია ამ პირველი მთავარი წინადადების ფაბულასთან დაკავშირების გარეშე ფორმულირება, მაგალითად, კერძო ნაწილის მხოლოდ აბსტრაქტულ ნორმაზე მითითებით. მთავარ წინადადებას აქვს ის აზრი, რომ მკითხველი ზუსტად გეგულობს, ფაბულის თუ რომელი ნაწილი იქნება აქ კონკრეტულად გამოკვლეული. მას აქვს მიმართულების მიცემის დანიშნულება, განსაკუთრებით იმ კახუსში, რომელიც არის რამდენიმე ეპიზოდური ან რამდენიმე სუბიექტური. მთავარი წინადადება უნდა იყოს ლაკონური და ადვილად გასაგები. არასწორია ამ ჰიპოთეტური მთავარი წინადადებების ნაცვლად კითხვითი წინადადებების გამოყენება, თუმცა ამ გზითაც შეიძლება იგივე მიზნის მიღწევა.

დანაშაულის ცალკეული ელემენტების ანალიზის დროს ზოგიერთ მომენტს ნაკლები ყურადღება ექცევა, თუ ის არ არის პრობლემური, ხოლო იქ, სადაც განსაკუთრებული პრობლემა წარმოიშობა, საკითხის ანალიზს უფრო დიდი დრო ეთმობა. მაგალითად, ერთ კახუსში შეიძლება პრობლემური იყოს მიზეზობრიობისა და ობიექტური შერაცხვის პრობლემა, ხოლო მეორეში განზრახვისა და მასთან დაკავშირებული შეცდომის სხვადასხვა სახის ერთმანეთისაგან გამიჯვნა იყოს აქტუალური. ასევე, ზოგჯერ შეიძლება, პრობლემა მართლწინააღმდეგობის ან ბრალის ეტაპზე წარმოიშვას. განსაკუთრებული ყურადღება სწორედ იმ მომენტს ექცევა, სადაც ამა თუ იმ პრობლემის აქტუალობა იჩენს თავს. შედარებით არაპრობლემატურ საკითხებზე ყურადღების გამახვილება მარტივი სტანდარტული წინადადებებით ხდება, მაგალითად, ქმედება არის მართლსაწინააღმდეგო, რადგან ფაბულიდან გამომდინარე მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი არცერთი გარემოება არ არის სახეზე.

დასაბუთების დროს შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სასამართლოს გადაწყვეტილებებში ან სამეცნიერო და პრაქტიკულ ლიტერატურაში მოცემული პოზიციები. ასევე შეიძლება, გამოყენებული იქნეს დეფინიციები, მაგალითად, თუ რას ნიშნავს მიზეზობრიობის პირობათა თეორია: *conditio-sine-qua-non*.

სუბსუმცია ნიშნავს კაზუსის ფაბულაში მოცემული დანაშაულის ფაქტობრივი გარეუბებების ნიშნების კონკრეტული დანაშაულის შემადგენლობის სამართლებრივი ნიშნებისადმი შესაბამისობის დადგენას (სუბსუმირება).

სისსლისსამართლებრივ დასკვნაში კაზუსის ამოხსნა უნდა მოხდეს ე.წ. დასკვნის სტილში. ცალკეული ნიშნების შემოწმება ხდება სუბსუმციის გზით. ეს ეხება როგორც ქმედების შემადგენლობის ნიშნებს, ასევე დანაშაულის სისტემაში შემავალ ყველა დანარჩენ ნიშანს, მაგალითად, აუცილებელი მოგერიების ან სამართლებრივი შეცდომის ნიშნებს.

დანაშაულის ფაბულაში მოცემული თითოეული ნიშნის (მაგალითად, „ნიეთი“ ან „სხეისი“ ქურდობის დროს) სუბსუმცია უნდა მოხდეს *ოთხ* ეტაპად:

(1) სუბსუმციის მთავარი წინადადება აყენებს პიპოტეზას, სადაც უნდა იქნეს დაყენებული პრობლემა (მაგალითად, ძროხა არის თუ არა ნიეთი);

(2) აბსტრაქტული სამართლებრივი ნიშანი უნდა იქნეს დეფინირებული;

(3) კონკრეტული ფაქტობრივი ნიშანი მოთავსებულ უნდა იქნება დეფინიციის ქვეშ;

(4) კონკრეტული ფაქტობრივი ნიშანი სუბსუმირებულ უნდა იქნეს შემადგენლობის ნიშნის ქვეშ (შედეგი).

მაგალითად, ჩიბურდანიძემ სოფელ გამარჯვებაში თავის მეზობელს მოუწამლა შინაური ცხოველები, რამდენიმე სული ძროხა, რითაც მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენა მას (ფაბულა). უნდა გადაწყდეს ჩიბურდანიძის დასჯადობის საკითხი (გადასაწყვეტი ამოცანა). ჩიბურდანიძემ შესაძლებელია, ჩაიდინა სხეისი ნიეთის დაზიანება ან განადგურება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, რაც გათვალისწინებულია სსკ-ის 187-ე მუხლის პირველი ნაწილით. ვინაიდან მან დაზოცა მეზობლის შინაური ცხოველები (შემთხვევის შემოწმების პირველი მთავარი პიპოტეტური წინადადება). ამ შემთხვევის გამო, შედეგად უნდა მოხდეს სსკ-ის 187-ე მუხლის ქმედების შემადგენლობის ნიშნების ზემოთ მოცემული წესით სუბსუმირება.

12.1.5 ქმედების შემადგენლობის ცალკეული ნიშნების სუბსუმცია

1. ქმედების შემადგენლობის ნიშანი „ნიეთი“

(1) დასადგენია, არის თუ არა მეზობლის შინაური ცხოველი (ძროხა) ნიეთი (პრობლემის მთავარი წინადადება);

(2) ხაქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 148-ე მუხლის მისედ-
ვით, ნივთი შეიძლება იყოს მოძრავი ან უძრავი. კოდექსი ჩხოლოდ
უძრავი ნივთების ცნებას იძლევა (149-ე მუხლი) და აღგულისხმობს, რომ
მოძრავად უნდა ჩაითვალოს ყველა ის ნივთი, რომელიც არ ითვლება
უძრავად. აღიარებულია, რომ ნივთის შესახებ დებულებები ცხოველე-
ბზე შესაბამისად გამოიყენება (ნიშნის დეფინიცია);

(3) მეზობლის ძროხა არის ნივთი (ნიშნის მოქცევა დეფინიცი-
ის ქვეშ);

(4) აქედან გამომდინარე, ძროხა სუბსუმირებულ უნდა იქნეს
როგორც ნივთი სსკ-ის 187-ე მუხლის მიზნებისათვის (შედეგი).

2. ქმედების შემაღვენლობის ნიშანი „სხვისი“

(1) დასადგენია, არის თუ არა მეზობლის შინაური ცხოველი
(ძროხა) სხვისი ნივთი (პრობლემის მთავარი წინადადება);

(2) სხვისი - არის ნივთი, თუ ის ეკუთვნის არა ქმედების ჩამდენს,
არამედ სხვას, მათ შორის ოჯახის წევრს (ნიშნის დეფინიცია);

(3) ძროხა არის მეზობლის (ნიშნის მოქცევა დეფინიციის ქვეშ);

(4) აქედან გამომდინარე, ძროხა სუბსუმირებულ უნდა იქნეს,
როგორც სხვისი სსკ-ის 187-ე მუხლის მიზნებისათვის, რადგან იგი
მეზობლის საკუთრების ქვეშ არის და ამიტომ არ არის ჩიბურდანიძის
(შედეგი).

3. ქმედების შემაღვენლობის ნიშანი „განადგურება“

(1) დასადგენია, იქნა თუ არა მეზობლის ძროხა ჩიბურდანიძის
მიერ განადგურებული (პრობლემის მთავარი წინადადება);

(2) განადგურებული არის ნივთი სსკ-ის 187-ე მუხლის მნიშ-
ვნელობით, თუ შეუძლებელია მისი დანიშნულებისამებრ გამოყენება
(ნიშნის დეფინიცია);

(3) ძროხა მოწამლულ იქნა ჩიბურდანიძის მიერ. მკვდარი ძროხის
სხეულს არა აქვს მეპატრონისათვის სათანადო ღირებულება და
სარგებლობა (ნიშნის მოქცევა დეფინიციის ქვეშ);

(4) აქედან გამომდინარე, ძროხის მდგომარეობა სუბსუმირებულ
უნდა იქნეს, როგორც „განადგურებული“ სსკ-ის 187-ე მუხლის მიზნე-
ბისათვის, რადგან იგი მოკლულ იქნა ჩიბურდანიძის მიერ (შედეგი).

მეთოდურად არ არის მიზანშეწონილი, რომ მოხდეს შემაღვენ-
ლობის ყველა ნიშნის ერთდროულად სუბსუმცია, არამედ ეს უნდა
მოხდეს ცალ-ცალკე.

მაშასადამე, დანაშაულის თითოეული ნიშნის სისხლისსამართ-
ლებრივი შემოწმება ხდება სუბსუმციის გზით. სუბსუმცია კი ხდება
შემდეგ ოთხ საფეხურად:

(1) პრობლემის მთავარი წინადადების დაყენება;

(2) აბსტრაქტული სამართლებრივი ნიშნის დეფინიცია;

(3) კონკრეტული გარემოების დეფინიციის ქვეშ მოქცევა;

(4) კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოების სამართლებრივი ნიშნის ქვეშ სუბსუმცია.

12.1.6 სუბსუმცია და სამართლებრივი პრობლემები

შემთხვევის ყველა პრობლემის გადაწყვეტა ხდება წარმოდგენილი სუბსუმციის მეთოდით. ასევე სამართლებრივი პრობლემებისა და აზრთა სხვადასხვაობების განხილვაც ხდება ამ მოდელის ფარგლებში. ტიპური სიმკვლეები წარმოდგენილ ოთხნაბიჯიან სუბსუმციის ტექნიკაში მდგომარეობს იმაში, რომ ხშირად აბსტრაქტული სამართლებრივი ნიშნის დეფინიცია სადავოა. შესაბამისად, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გადაწყდეს ეს სამართლებრივი პრობლემა, სანამ მესამე და მეოთხე განხორციელდება.

შინაარსობრივად სწორი სამართლებრივი დეფინიციის ჩამოყალიბება არის არგუმენტაციული პრობლემა, რომელიც კაზუსის თითოეულმა დამმუშავებელმა დასკვნის სტილში არგუმენტაციის ზოგადი წესებით უნდა გადაწყვიტოს.

დასკვნის სტილი არის ობიექტური და დიდაქტიკური. კაზუსის ამოხსნის დროს კონკრეტული შემთხვევის მაგალითზე შეძლებისდაგვარად კარგად უნდა იქნეს წარმოდგენილი სამართლებრივ-დოგმატიკური პრობლემები და დისკუსიები და არგუმენტირებულად გადაწყვეტილი.

კაზუსში დასმული ნებისმიერი სამართლებრივი პრობლემა და აზრთა დისკუსია წარმოდგენილ და გადაწყვეტილ უნდა იქნეს ამ კონკრეტულ შემთხვევასთან კავშირში. არ არის რეკომენდებული, მაგალითად, განზრახვის დასაბუთების დროს ასევე გაუფრთხილებლობაზე დისკუსიის გამართვა, თუ სასესეა განზრახვის ისეთი შემთხვევა, რომელიც დავას არ იწვევს. მაგალითად, ჩიბურდანიძემ შურისძიების ნიადაგზე დანაშაულის მსხვერპლს გულმკერდისა და მუცლის არეში მიაყენა თორმეტი ჭრილობა. იმ შემთხვევაში კი, როცა კაზუსში მოცემული ფაბულა გვჩვენებს, რომ ქმედება ჩადენილ იქნა ისეთ ვითარებაში, რომელიც ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების მიჯნაზე დგას, ასეთ შემთხვევაში განზრახვა-გაუფრთხილებლობის ურთიერთგამიჯვნაზე ყურადღების გამახვილება აუცილებელია. ასევე, როცა მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე, როცა საქმე ეხება აუცილებელ მოგერიებას, არ არის მიზანშეწონილი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ სხვა გარემოებებზე მსჯელობა. იმ შემთხვევაში კი, როცა კაზუსი ეძღვნება მოჩვენებით მოგერიებას, საჭიროა აუცილებელი მოგერიებისაგან მისი გამიჯვნა და იმის დასაბუთება, თუ რატომ არ არის პირის ქმედება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში ჩადენილი.

პრობლემის გარშემო აზრთა სხვადასხვაობის არსებობის დროს, ავტორმა ჯერ უნდა წარმოადგინოს ის პოზიციები, რომლებსაც ის

არ ეთანხმება. ბოლოს წარმოდგენილ უნდა იქნეს ავტორის მიერ მოწონებული პოზიცია, რომელსაც ის დაეყრდნობა თავისი პოზიციის დასაბუთების დროს.

თუ ავტორი არ ეთანხმება გაბატონებულ თუ უმცირესობის პოზიციას ან სასამართლო პრაქტიკაში მიღებულ შეხედულებას, ასეთ შემთხვევაში მან თავისი პოზიცია არგუმენტირებულად უნდა დაასაბუთოს. ავტორის დასაბუთებული პოზიცია ყოველთვის მისასალმებელია, თუმცა არ არის მისაღები, როცა ავტორი კაზუსის ხსნის ან ასაბუთებს არასწორად, ხოლო ნაშრომის უარყოფითად შეფასების შემთხვევაში ამტკიცებს, რომ ეს მისი პოზიციაა, მისი აზრია. არ შეიძლება შეცდომის იმით გამართლება, რომ ავტორი ასე ფიქრობს. განსხვავებული განსაკუთრებული პოზიცია მხოლოდ მაშინ ფასდება, დადებითად, როცა კაზუსის ამოხსნისა და დასაბუთების დროს გამოვლინდება ავტორის მიერ იმ მასალის ცოდნაც, რომელსაც ის არ ეთანხმება და უარყოფს.

კაზუსის ამოხსნის დროს დასკვნაში ზოგიერთი უფრო მძიმე უმართლობა გადაფარავს მსუბუქ უმართლობას და მასზე სპეციალურად არ ხდება მსჯელობა. ეს შეესაბამება სამართლებრივ პრაქტიკაში არსებულ მდგომარეობასაც. ეს საკითხი ასე წყდება საბრალდებო დასკვნასა და განაჩენშიც. მაგალითად, მკვლელობის ან ყაჩაღობის შემადგენლობა გადაფარავს სსკ-ის 160-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობას („ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის დარღვევა“). სხვადასხვაგვარად წყდება საკითხი, როცა საქმე ეხება ქურდობისა და სხვისი ნივთის განზრახ დაზიანება-განადგურების შემადგენლობას, როცა ბინაში შესვლა ხდება კარის დამტკრევით ან სიგნალიზაციის სისტემის დაზიანებით. ამ შემთხვევაში, შესაძლებელია ორმაგი კვალიფიკაცია (სსკ-ის 177-ე და 187-ე მუხლებით). იმ შემთხვევაში კი, თუ ყაჩაღობას მსხვერპლის სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა მოჰყვა, არ გამოიყენება გადაფარვის წესი: საქმე გვექნება დანაშაულთა ერთობლიობასთან, რომელიც დაკვალიფიცირდება ყაჩაღობისა და სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობის მუხლებით.

12.1.7 კაზუსის ამოხსნის ბასათვალისწინებელი საკითხები

კაზუსის ამოხსნის დროს ავტორი მეთოდოლოგიურად უნდა გამოვიდეს იმ მოსაზრებიდან, რომ მხოლოდ კანონის ტექსტის ცოდნა არ არის საკმარისი კაზუსის ამოხსნისათვის. ავტორი შორს უნდა იყოს იმ აზრისგან, რომ სამართალი შედგება (ან უნდა შედგებოდეს!) მხოლოდ კანონის მუხლებისაგან და ყველა სამართლებრივ კითხვაზე პასუხი შეიძლება ამოიკითხო (ან უნდა იკითხებოდეს!) მხოლოდ კანონში. ამით, კაზუსის ამოხსნას უნდა მიეყრდნეთ იმ პოზიციიდან,

რომ სისხლის სამართალში შემთხვევის ამოხსნა და დასაბუთება, მართალია, უნდა ეფუძნებოდეს პოზიტიურ სამართალს, მაგრამ კანონის ახსნა-განმარტება უნდა მოხდეს „მეთოდური პლურალიზმის“ საფუძველზე.

სისხლის სამართალში კაზუსის ამოხსნის დროს ავტორმა, კანონის ტექსტის გამოყენებასთან ერთად, უნდა გამოიყენოს ნორმის ინტერპრეტაცია. იქ, სადაც კანონი საკითხს ზუსტად არ არეგულირებს, უნდა შეეძლოს კანონისა და სამართლის ანალოგიის პრინციპის გამოყენება. როგორც მატერიალურ, ასევე საპროცესო სამართალში გამოიყენება ანალოგია ბრალდებულის, განსასჯელის, მსჯავრდებულის სასარგებლოდ. სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილში, განსაკუთრებით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელის დაკისრებისა და მისგან გათავისუფლების საკითხების განხილვის დროს, ავტორმა უნდა გამოიყენოს სამოსამართლო სამართლის საფუძვლები. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი ამომწურავად არ იძლევა მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველ გარემოებათა კატალოგს. კაზუსის ამოხსნის დროს ავტორმა უნდა შეძლოს მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველ ზეკანონურ გარემოებათა გამოყენება.

კაზუსის ამოხსნის მეთოდიკა იძლევა შესაძლებლობას, რომ სტუდენტმა აითვისოს სისხლისსამართლებრივი სისტემური აზროვნება, განსაკუთრებით დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემა, რომელსაც ჯერ კიდევ პროფესორი *თინათინ წერეთელი* უჭერდა მხარს თავის სამეცნიერო ნაშრომებში. სისტემის („დანაშაულის აგების სქემის“) ცოდნა სტუდენტს ეხმარება კონკრეტული შემთხვევის ამოხსნა-დამუშავებაში. მას ეძლევა შესაძლებლობა, კონკრეტულ შემთხვევას პასუხი გასცეს არა ინტუიციით, არამედ იქიდან გამომდინარე, რომ იცის, თუ რომელ პრობლემას რა ადგილი მიუჩინოს სისტემაში. ამით მას აქვს ფორმულა, რომლითაც შეუძლია ნებისმიერ კონკრეტულ შემთხვევას ადვილად მოუძებნოს გასაღები და სწორად და დასაბუთებულად გასცეს პასუხი მის წინაშე დასმულ კითხვებს.

მაშასადამე, სწავლების პროცესში, უპირველეს ყოვლისა, გამოყენებული უნდა იქნეს ინდექციური მეთოდი. ეს იმას ნიშნავს, რომ უნდა დამუშავდეს შემთხვევები (კაზუსები) და შესწავლილი იქნეს მათი სწორი ახსნა, ე.ი. მოხდეს სისხლის სამართლის ე.წ. ინდექციური ანალიზი. ამ მეთოდს აქვს ის უპირატესობა, რომ შეუძლია განსაკუთრებული თვალსაჩინოებით წარმოაჩინოს პრობლემატიკა და შეიმუშავოს შემთხვევის ამოხსნის გონივრული ტექნიკა. იგი წარმოადგენს კარგ დიდაქტიკურ ინსტრუმენტს საკითხის მარტივად ასათვისებლად, რაც განსაკუთრებით სჭირდება სისხლის სამართლის შემსწავლელ სტუდენტს. ამდენად, შემთხვევის დამუშავების მეთოდი სრულიად აუცილებელია და აუცილებელია სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის შესასწავლად, ამიტომ იგი საფუძვლად უნდა დაე-

დოს საუნივერსიტეტო სწავლებას სისხლისსამართლებრივ პრობ-
ლემატიკაში. თუმცა, უფრო გვიანი იურიდიული პრაქტიკაც „შემთხ-
ვევების“ ამოხსნას წარმოადგენს. ამიტომ ძნელია, სწორად გადაწყვი-
ტოს კონკრეტული პრაქტიკული შემთხვევები, თუ სტუდენტი სადექ-
ციო თუ სასემინარო მუშაობის დროს კარგად არ შეისწავლის სისხ-
ლისსამართლებრივი შემთხვევის სუბსუმციის ტექნიკას და წერითი
გამოცდის თუ საშინაო დავალების სახით არ ამოხსნის და დაას-
აბუთებს კონკრეტულ შემთხვევებს.

სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის სასწავლო კურსის
გავლის დროს სტუდენტებმა უნდა ისწავლონ სისხლისსამართლებრივი
სისტემური აზროვნება, რომელიც შემთხვევის ამოხსნას შეძლებს და
დანაშაულის ჩადენის ფაქტის დადგენას მოახდენს შემდეგი ლოგიკური
თანმიმდევრობით:

ქმედების შემადგენლობა;

მართლწინაარმდეგობა;

ბრალი.

გარდა კონკრეტული შემთხვევის ამოხსნის ტექნიკის დაუფლებისა,
სტუდენტმა უნდა მიიღოს სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის
ცნებებისა და ინსტიტუტების კარგი თეორიული ცოდნა. მაშასადამე,
საქმე ეხება სისხლის სამართლის დოგმატიკის შესწავლას. აუცილე-
ბელია არა მარტო სწორი (კანონიერი) გადაწყვეტილების მიღება,
არამედ აზროვნებისა და განაჩენის ისეთი კატეგორიების შინაარსში
სრულყოფილი წედომა, როგორიცაა ქმედების შემადგენლობა, მარ-
თლწინააღმდეგობა, ბრალი, თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა
და ა.შ. მათი ცალკეულ შემთხვევებში სწორად დასაბუთებულ გამოყ-
ენებას მიყვაროთ იქითკენ, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს ყველა იურის-
ტის მიერ ანალოგიური შემთხვევის შეძლებისდაგვარად ერთნაირად
ამოხსნა, რათა ამით მიღწეულ იქნეს სამართლის გამოყენების რაციო-
ნალურობა.

კაზუსის ამოხსნისა და დასაბუთების დროს ავტორმა არ უნდა
დაუშვას შეცდომა და ბრალის არსებობის შემოწმებისა და დადგუ-
ნის საკითხი ქმედების მართლწინააღმდეგობის შემოწმებისა და დად-
გენის წინ არ უნდა დააყენოს. ის, რომ დანაშაულის სისტემაში მარ-
თლწინააღმდეგობა ბრალის წინ დგას, არის უმნიშვნელოვანესი წესი.
მართლწინააღმდეგობა არის ქმედების ობიექტური წინააღმდეგობა
მართლწესრიგისადმი, ბრალი კი კონკრეტული პირის ინდივიდუ-
ალური გასაკიცხაობაა, რომელიც მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლე-
ბა მოხდეს, როცა დადგინდება, რომ ქმედება ობიექტურად ეწინააღმ-
დეგება სამართლისა და კულტურის ნორმებს.

დანაშაულის სისტემისა და მისი ცალკეული ელემენტების საფუძ-
ვლიანი ცოდნა შესაძლებლობას იძლევა, თითოეული ცალკეული
პრობლემა პრაქტიკაში, რაზედაც ორიენტიტებულია მთელი საუნი-
ვერსიტეტო იურიდიული განათლება, ლოგიკურად თანმიმდევრულად
და შინაარსობრივად სწორად იქნეს ამოხსნილი და დამუშავებული.

სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მასალის ინდუქციური მეთოდის გამოყენებით შესწავლა სტუდენტს და შემდგომ პრაქტიკოს იურისტს დაეხმარება სისტემური ცოდნიდან დედუქციური დასკვნების გაკეთებაში.

კაზუსის ამოხსნის პროცესში შეძლებისდაგვარად გამოყენებული უნდა იქნეს სასამართლო პრაქტიკა სისხლის სამართლის პრობლემატიკაზე. სასამართლო გადაწყვეტილებების ანალიზი სტუდენტს დაეხმარება პრაქტიკული უნარ-ჩვევების გამომუშავებაში და შესაძლებლობას მისცემს აქ მიღებული ცოდნა უფრო მაღალ კურსებზე გამოიყენოს.

სტუდენტის მიერ მიღებული ცოდნა-განათლებისა და უნარ-ჩვევების შემოწმება წერიტი ნაშრომის (კოლოქიუმისა) და საშინაო დავალების ფორმით, კაზუსის (შემთხვევის) ამოხსნისა და დასაბუთების მეთოდის გამოყენებით, იურიდიული განათლების პროცესში აპრობირებული მეთოდია მსოფლიოს მრავალ წამყვან უნივერსიტეტში. იგი არც ქართული იურიდიული განათლებისათვის არის უცხო და მიუღებელი, რის გამოც, გამოყენებულ უნდა იქნეს სისხლის სამართლის სასწავლო კურსის შესწავლისა და მიღებული ცოდნის შემოწმებისას.

12.1.8 დასკვნის ჩამოყალიბების (აბგზის) ტიპები

ნებისმიერი დასკვნის ჩამოყალიბება უნდა მოხდეს წინასწარ მოცემული დანაშაულის სამსაფეხურიანი (ქმედების შემადგენლობა, მართლწინააღმდეგობა, ბრალი) სისტემის მიხედვით. მაშასადამე, კაზუსის ამოხსნის ზოგადი სტრუქტურა თავიდანვე არის განსაზღვრული.

ამ სტრუქტურის შიგნით მთლიანობაში არსებობს კაზუსის (შემთხვევის) ამოხსნის ოთხი ძირითადი ტიპი:

(1) პრობლემატიური თანმიმდევრობით

იგი ორიენტირებულია ფაბულაში მოცემულ დანაშაულებრივ ქმედებათა ჩადენის დროზე. ფაბულაში მოცემული ორი ან მეტი ქმედების დალაგება ხდება დროის თანმიმდევრობით. ის შემთხვევა, რომელიც უფრო ადრე მოხდა, იქნება უფრო ადრე შემოწმებული, ეიდრე ის, რომელიც დროში უფრო გვიან იქნა ჩადენილი. ამ ტიპს აქვს თავისი უპირატესობები, მაგრამ ასევე პრობლემები. მისი გამოყენება ხელსაყრელია, როცა სახეზეა ერთნაირი სიმძიმის შემთხვევები. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ სხვადასხვა სიმძიმის უმართლობასთან გვაქვს საქმე, მაშინ უფრო მცირე მნიშვნელობის უმართლობის შემოწმება მოხდება უფრო მძიმე უმართლობის წინ, მხოლოდ იმის გამო, რომ მისი ჩადენა დროში წინ უსწრებდა უფრო მძიმე უმართლობის ჩადენას. არ არის სასურველი, რომ ქურდობის შემოწმება უფრო ადრე მოხდეს, ეიდრე მკვლელობის, თუ ისინი არ წარმოადგენენ ქმედებათა

კომპლექსს, როცა უფრო მცირე უმართლობის დადგენა ხელს უწყობს უფრო დიდი უმართლობის ამოხსნას

(2) პირსონალური თანმიმდევრობით

ეს ტიპი მისაღებია იმ შემთხვევაში, როცა დანაშაულის ჩადენილია თანამართლებლობითა და თანამონაწილეობის ფორმით. თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნებისა გამო, ამსრულებელის მოქმედების შემოწმება უნდა მოხდეს თანამონაწილის მოქმედების შემოწმებამდე, რადგან ეს უკანასკნელი მასზეა დამოკიდებული.

(3) უმართლობის სიმძიმის მიხედვით

ამ ტიპს აქვს ის უპირატესობა, რომ უმართლობათა კლასიფიკაცია ხდება სიმძიმის მიხედვით და სამართლებრივად უფრო მნიშვნელოვანი მძიმე უმართლობები უფრო ადრე იქნება გაანალიზებული, ვიდრე უფრო ნაკლებად მნიშვნელოვანი.

(4) მმართველთა კომპლემენტის მიხედვით

ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს ფაბულასთან, რომელიც მოიცავს ორ ან მეტ დამოუკიდებელ კომპლექსს. ისინი ცალ-ცალკე განიხილება და, შესაბამისად, ამ დამოუკიდებელი კომპლექსების შიგნით გამოიყენება კაზუსის ამოხსნის სხვა ზემოდასახელებული ტიპებიც. იგი ღიბაქტიურად თვალსაჩინოდ წარმოაჩენს რთული კაზუსის მთლიან შინაარსს, ამიტომ ხშირად გამოიყენება მრავალეპიზოდური კაზუსებში.

12.2 კაზუსის ამოხსნის ნიმუშები

წარმოგიდგენთ წერითი გამოცდის ფორმით შესრულებული კაზუსის ამოხსნის ნიმუშებს. იმ შემთხვევაში, თუ კაზუსის ამოხსნა ხდება აუდიტორიაში, არ არის შესაძლებელი და საჭირო სქოლიოების გაკეთება.

(1) კაზუსი მიზეზობრივია, ობიექტურ შეარსებასა და განხილვაზე

ჩხუბის დროს ა.მ.ო.-ს დანით მიაყენა რამდენიმე დაზიანება გულ-მკერდისა და მუცლის არეში, რის შედეგადაც იგი, დარწმუნებული იმაში, რომ ო. გარდაიცვალა, გაიქცა შემთხვევის ადგილიდან და მივიდა სახლში, სადაც მეგობარი ბ. დახვდა. მან მეგობარს უთხრა, რომ ო.-ს სიცოცხლე მოუსპო, რადგან მან ეს დაიმსახურა. ამის შემდეგ ორივენი მივიდნენ შემთხვევის ადგილზე, რათა დანაშაულის კვალი მოესპოთ. ა. დარჩა გარეთ, ხოლო მეგობარი შევიდა ბინაში, სადაც ნახა, რომ იჭაურობა მთლიანად სისხლით იყო დასვრილი, ხოლო ო. უგონო მდგომარეობაში ეგდო იატაკზე. მეგობარმა იფიქრა, რომ მსხვერპლი შესაძლებელია, ცოცხალი ყოფილიყო, რაშიც იგი არ შემცდარა. მეგობარმა უგონო მდგომარეობაში მყოფ ო.-ს თავში ბოთ-

ლი წარტყდა, რათა საბოლოოდ გაესწორებინა ანგარიში მომაკვლე-
სათვის. ამის შემდეგ გალაწვიტა გვამის გაღებება. მაგრამ შეეშინდა,
არ შეემჩნიათ, რის გამოც შემთხვევის ადგილი დატოვა.

ექსპერტიზის დასკვნით, სისკვდილო შედეგი დადგა ან თავში
ბოთლის წარტყმით, რომელმაც ა.-ს მოქმედებით მიყენებული მსხვერ-
პლის სიკვდილი დააჩქარა, ან ამ დარტყმის შემდეგ თავდაპირველი
დანით მიყენებული ჭრილობებისაგან.

ჩაიდანეს თუ არა ა.-მ და ბ.-მ განზრახი მკვლელობა, რაც
გათვალისწინებულია საქართველოს სსკ-ის 108-ე მუხლით?

აშოხსნა:

I ბ.-ს დასჯადობა ო.-ს დამთავრებული მკვლელობი-
ნათვის საქართველოს სსკ-ის 108-ე მუხლით

ბ.-მ ო.-ს თავში ბოთლის წარტყმით შესაძლებელია, ჩაიდანა დამთავრე-
ბული განზრახი მკვლელობა, რაც გათვალისწინებულია სსკ-ის 108-ე
მუხლით.

1. ქმედების შემაჯდენლობა

ქმედების ობიექტური შემაჯდენლობა

ა) ქმედება

ბ.-ს მიერ ჩადენილ იქნა ქმედება, გამოხატული მოქმედებაში. მო-
ქმედება სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობით არის ადამიანის
ნებისაგან მომდინარე და მისი ნების ბატონობის ქვეშ მოქცეული ან
მოქცევადი სოციალურად მნიშვნელოვანი ქცევა - აქტიური მოქმედება
ან უმოქმედება (მოქმედების სოციალური თეორია).

თავში ბოთლის წარტყმა წარმოადგენდა აქტიურ მოქმედებას,
რომელიც ბ.-ს ნების ბატონობის ქვეშ იყო. მაშასადამე, სისხლისსა-
მართლებრივი მნიშვნელობით მოქმედება სახეზეა.

ბ) შედეგი

აუცილებელია სსკ-ის 108-ე მუხლის ქმედების შემაჯდენლობით
გათვალისწინებული შედეგის დადგომა. მკვლელობის ქმედების შე-
მაჯდენლობის შესაბამისი შედეგი არის სხვა ადამიანის სიკვდილი.
ო. მართლაც მოკვდა. ამით 108-ე მუხლის ქმედების შემაჯდენლობის
შედეგი სახეზეა.

გ) მიზეზობრიობა

სადავოა, თავში ბოთლის წარტყმა იყო თუ არა ო.-ს სიკვდილის
გამომწვევი შედეგი, მაშასადამე, იყო თუ არა ამ შედეგთან მიზეზო-
ბრივ კავშირში. საკითხი იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა დადგინდეს
მიზეზობრივი კავშირი, ლიტერატურაში იწვევს აზრთა სხვადასხ-
ვაობას.

(ა) მიზეზობრიობის პირობათა თეორია
სსკ-ის მე-8 პუნქტის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, მიზეზობრივი
კავშირი უნდა დადგინდეს *conditio-sine-qua-non*-ფორმულით.

მიზეზობრივი კავშირი არსებობს მაშინ, როცა ქმედება წარ-
მოადგენდა ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული შედეგის
ან კონკრეტული საფრთხის აუცილებელ პირობას, ერომლისადაც
ამჯერად ეს შედეგი არ განხორციელდებოდა ან ასეთი საფრთხე არ
შეიქმნებოდა.

ამ ფორმულის მიხედვით, საეჭვოა, ბ.-მ გამოიწვია თუ არა ო.-ს
სიკვდილი. თუ ბ.-ს მიერ ბოთლის თავში ჩარტყმას ყურადღება არ
მიექცევა, მაშინ არ არის უეჭველად დადგენილი, რომ ო. მეტხანს
იცოცხლებდა.

ექსპერტიზამ ზუსტად ვერ დაადგინა, რომ სასიკვდილო შედე-
გის კონკრეტულ დროს დადგომა განაპირობა მხოლოდ დანიტ მიყ-
ენებულმა ჭრილობებმა თუ დარტყმით მიყენებულმა დაზიანებებმა.

მოკვლა ნიშნავს ბუნებრივი სიცოცხლის შემოკლებას. ყველა
ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტის პრინციპიდან (*in
dubio pro reo*) გამომდინარე, ბრალდებულის დასჯა მხოლოდ იმ შემთხ-
ვევაში არის შესაძლებელი, თუ სასამართლო მის ამსრულებლობაში
დარწმუნებულია. თუ ამ შემთხვევაში წარმოიშვა ეჭვი, მაშინ მოსამარ-
თლემ უნდა მიიღოს განსასჯელის სასარგებლო გადაწყვეტილება.

შესაბამისად, ამ პრინციპის გამოყენებით, ბ.-ს სასარგებლოდ
უნდა იქნეს გადაწყვეტილი, რომ წყლის ბოთლის ჩარტყმას ო.-ს
სიკვდილის დადგომა არ დაუწიარებია.

ბ.-ს საზიანოდ ასევე არ შეიძლება ჩაითვალოს, რომ მან თავში
ბოთლის ჩარტყმით, რამაც შუბლი გაუხეთქა ო.-ს, სიკვდილის პროცე-
სი თავისი კონკრეტული ფორმით შეცვალა: მარტო იმის ვარაუდი,
რომ ო., თუ ბ.-ს მიერ ბოთლის თავში ჩარტყმას ყურადღება არ
მიექცევა, შუბლის გახეთქვის გარეშე შეიძლებოდა არ მომკვდარიყო,
არ იძლევა შესაძლებლობას, მისი მოქმედება ჩაითვალოს შედეგთან
მიზეზობრი კავშირში და დაკვალიფიცირდეს, როგორც მკვლელი.
ამდენად, *conditio-sine-qua-non*-ფორმულის მიხედვით, არ არსებობა ბ.-
ს მოქმედების მიზეზობრივი კავშირი ო.-ს სასიკვდილო შედეგთან.

(ბ) მოძღვრება კანონზომიერი პირობის შესახებ

ამ თეორიის მიხედვით, პირობა სისხლის სამართლის თვალსაზრისით
არის მიზეზობრივი, თუ ის წარმოადგენს მოვლენათა განვითარების
კანონზომიერ საფუძველს, რომელიც კონკრეტულ შედეგში ფაქტი-
ურად იქნა რეალიზებული. ამ პროცესში დგინდება, მოქმედება და
შედეგი არის თუ არა ბუნებრივი კანონზომიერებით ერთმანეთთან
დაკავშირებული. ეს თეორია იმით საბუთდება, რომ მიზეზობრიობის
შეფასების დროს იმაზე უნდა იქნეს ყურადღება გამახვილებული,
მოქმედება და შედეგი ჩვეულებისამებრ ერთმანეთთან კანონზომიერ
ურთიერთობაში არის თუ არა, რადგან მიზეზობრივი კავშირი კონკრე-
ტულ შემთხვევაში ხშირად ძნელი დასამტკიცებელია.

როგორც უკვე აღინიშნა, ბ.-ს სახარგებლოდ უნდა ითქვას, მისი დარტყმა არ იყო კუქქტის გამოწვევა. ამიტომ არ შეიძლება ასევე კანონზომიერი კავშირი ბ.-ს დარტყმასა და ო.-ს სიკვდილს შორის უტყუარად იქნეს მიჩნეული. მაშასადამე, ამ თეორიის მიხედვითაც, ბ.-ს მოქმედება არ იყო კაუზალური შედეგისათვის.

(გ) შუალედური პოზიცია

ენიდან ორივე თეორია ერთი და იგივე შედეგამდე მივიდა, შემდგომი თეორიული დისკუსია არ არის საჭირო, ამიტომ აქვე შეიძლება კიპოთეზაში დასმულ საკითხე დანასკვი იქნეს გაკეთებული.

2. დასკვნა

ბ.-ს მოქმედება არ არის დასჯადი ო.-ს დამთავრებული ჩვეულებრივ-ხათვის სსკ-ის 108-ე მუხლით

II ა.-ს დასჯადობა ო.-ს დამთავრებული მკვლელობი-ხათვის საპარტველოს სსკ-ის 108-ე მუხლით

ა-მ დანით გულმკერდისა და მუცლის არეში რამდენიმე დაზიანების მიყენებით შესაძლებელია, ჩაიდინა ო.-ს დამთავრებული განზრახვი მკვლელობა, რაც გათვალისწინებულია სსკ-ის 108-ე მუხლით.

1. ქმედების შემადგენლობა

(1) ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

ა) ქმედება

ასევე ა.-ს მიერ ჩადენილ იქნა ქმედება, გამოხატული მოქმედებაში. გულმკერდისა და მუცლის არეში დანის დარტყმა წარმოადგენს აქტიურ მოქმედებას, რომელიც ა.-ს ნების ბატონობის ქვეშ იყო. მაშასადამე, მოქმედება სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობით მისი მხრიდანაც სახეზეა.

ბ) შედეგი

სსკ-ის 108-ე მუხლის ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული შედეგი - სხვა ადამიანის სიკვდილი სახეზეა: ო. მოკვდა.

გ) მიზეზობრიობა

დასადგენია, კონკრეტული შედეგი - ო.-ს სიკვდილი იყო თუ არა გამოწვეული ა.-ს მოქმედებით, მაშასადამე, იყო თუ არა დანით მიყენებული ჭრილობები დამდგარ შედეგთან მიზეზობრივ კავშირში.

(ა) მიზეზობრიობის პირობათა თეორია

სსკ-ის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, ამ შემთხვევაშიც მიზეზობრივი კავშირი უნდა დადგინდეს *conditio-sine-qua-non*-ფორმულის გამოყენებით. უნდა გაირკვეს, ა.-ს მიერ მიყენებული ჭრილობა წარმოადგენდა თუ არა ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებ-

უღი შედეგის აუცილებელ პირობას, რომლის გარეშეც ო.-ს სიკვდილა არ განხორციელდებოდა.

არ იქნება სწორი იმის მტკიცება, რომ მიზეზობრივი კავშირის დადგენის დროს ა.-ს მიმართაც უნდა იქნეს გამოყენებული ყველა ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტის პრინციპი და ამით მიზეზობრივი კავშირი გამორიცხული. მართლაც, საეჭვოა და უდავოდ არ დგინდება, ბ.-ს მოქმედებით დაჩქარდა თუ არა ო.-ს სიკვდილი. მიუხედავად ამისა, პოზიციას ა.-ს მოქმედების შედეგთან მიზეზობრივი კავშირის უარყოფის შესახებ არ შეიძლება დაეთანხმო. მიზეზობრიობის პირობათა თეორიის მიხედვით, ყველა პირობა არის თანაბარმნიშვნელოვანი, რომელმაც წვლილი შეიტანა შედეგის დადგომაში. იმ შემთხვევაშიც კი, როცა ა.-ს სასარგებლოდ მინიჭებული იქნება, რომ ბ.-ს მიერ ბოთლის ჩარტყმამ ო.-ს სიცოცხლე შეამოკლა, ამ ვითარებაშიც შედეგის დადგომა წარმოუდგენელია ა.-ს წინარე მოქმედებების გარეშე; რომ არა ა.-ს მიერ ო.-ს დანით დაზიანება და დატოვება და ბ.-სთან მისვლა, ისე ბ. არ მივიდოდა ო.-სთან, რათა მისთვის ბოთლით სასიკვდილო დაზიანებები მიეყენებინა. მიზეზობრივი არის პირის ქმედება იმ შემთხვევაშიც, როცა მოგვიანებით მოქმედი მესამე პირი იგივე შედეგზე ორიენტირებული მოქმედებით განზრახ მის დადგომაში წვლილს შეიტანს, თუ მისი ქმედება დაკავშირებულია ჩაღვნილ წინარე მოქმედებასთან, მაშასადამე, თუ წინარე მოქმედება მისი ჩაღვნიის წინაპირობაა. მაშასადამე, *conditio-sine-qua-non*-ფორმულის გამოყენებით შეგვიძლია ვამტკიცოთ, რომ ა.-ს მოქმედება მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ შედეგთან.

(ბ) მოძღვრება კანონზომიერი პირობის შესახებ

ასევე მოძღვრება კანონზომიერი პირობის შესახებ შედეგის გამომწვევ ყველა პირობას მიიჩნევს თანაბარმნიშვნელობის მქონეს. ა.-ს ქმედება წარმოადგენს მოვლენათა განვითარების კანონზომიერ საფუძველს, რომელიც კონკრეტულ შედეგში – ო.-ს სიკვდილში ფაქტიურად იქნა რეალიზებული. მაშასადამე, კანონზომიერი კავშირი ა.-ს მიერ დანის დარტყმასა და ო.-ს სიკვდილს შორის შესაძლებელია, უტყუარად იქნეს მიჩნეული. მაშასადამე, ამ თეორიის მიხედვითაც, ა.-ს მოქმედება მიზეზობრივ კავშირშია შედეგთან.

(გ) შუალედური პოზიცია

ვინაიდან ორივე თეორია ერთი და იგივე შედეგამდე მივიდა, შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ ა.-ს მოქმედება დამდგარი შედეგისათვის კაუზალურია.

დ) ობიექტური შერაცხვა

დასაღგენია, შეერაცხება თუ არა ა.-ს დამდგარი შედეგი – ო.-ს სიკვდილი ობიექტურადაც. ქმედებასთან მიზეზობრივ კავშირში მყოფი შედეგი პირს ობიექტურად შეერაცხება მაშინ, თუ მან ამ მოქმედებით შექმნა ან აამაღლა სამართლებრივად დასაძრახი საფრთხე, რომელიც ქმედების შემადგენლობის შესაბამის კონკრეტულ შედეგში იქნა რეალიზ-

ირებული. შედეგის წერაცხვა, რაც გამოიხატა საფრთხის რეალიზაციაში, შეიძლება აქ ორი თვალსაზრისით იქნეს საკამათო.

(ა) მიზეზობრიობის ატიპიური განვითარება
მიზეზობრივი კავშირის ატიპიური განვითარების შედეგად დამდგარი შედეგი პირს ობიექტურად არ შეერაცხება.

ო.-ს სასიკვდილო შედეგისაკენ მიმართული მიზეზობრივი კავშირი არ განვითარებულა ისე უწყვეტოდ, რომ შეუძლებელი იყოს მისი ა.-სთვის შერაცხვა. ობიექტური შერაცხვა ამ შემთხვევაში არ შეიძლება გამოირიცხოს ატიპიური კაუზალობის შედეგად.

(ბ) მესამე პირის მხრიდან მოვლენათა განვითარებაში საკუთარი პასუხისმგებლობის დამაფუძნებელი ჩარევა
ა.-სთვის შედეგის ობიექტურად შერაცხვა შესაძლებელია იმის გამო გამოირიცხოს, რომ ბ. განზრახ ჩაერთო მოვლენათა განვითარებაში. პირველი დამზიანებლის პასუხისმგებლობა, როგორც წესი, მთავრდება იმ შემთხვევაში, თუ მესამე პირი თავისი პასუხისმგებლობით ახალ, დამოუკიდებელი შედეგის დადგომისაკენ მიმართულ საფრთხეს დააფუძნებს, რომელიც შემდეგ მარტო მისი მოქმედებით გამოწვეულ შედეგში იქნება რეალიზირებული. მოვლენათა განვითარებაში მესამე პირის ჩართვის მიუხედავად, წინარე მოქმედების ჩამდენი პირისათვის ობიექტური შერაცხვა გამონაკლისის სახით იმ შემთხვევაშია დასაბუთებული, თუ მის მიერ შედეგის დადგომისაკენ მიმართული თავდაპირველად წარმოშობილი მიზეზი არსებითად კვლავაც მოქმედებს. მესამე პირის ქმედება ამ შემთხვევაში სპეციფიკურად თავდაპირველ საფრთხესთან უნდა იყოს კავშირში, რომ თავდაპირველი საფრთხის მნიშვნელობა ნორმატიულად ტიპურად იქნეს დასაბუთებული. მაშასადამე, საქმე ეხება იმას, მოვლენათა განვითარებაში ჩართული მესამე პირის ქმედება პირველი ქმედების ჩამდენის მიერ მიზეზობრიობის წარმოქმნასთან ქმედების შემადგენლობის ადეკვატურად არის თუ არა კავშირში. ერთი შეხედვით, თითქოს დაუშვებელი ჩანს, ბ.-ს მიერ ო.-ს მკვლელობაში დაინახო აგრეთვე ა.-ს მიერ შექმნილი საფრთხის რეალიზაცია. მნიშვნელოვანია, რომ დანაშაულის კვალის მოსასპობად ჩართული, პირველი მოქმედების ჩამდენ პირთან დაახლოებული ნდობით აღჭურვილი პირი თავს ა.-ს სამსახურში აყენებს და თავდაპირველ მოქმედ პირს სასურველ შედეგს საიმედოდ უქცევს და ამით იმედგეროულად აღკვეთავს, რომ მსხვერპლმა მამხილებელი ჩვენებები არ მისცეს. შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ადგილი არ ჰქონია ბ.-ს მიერ შერაცხვის კავშირის გაწყვეტას ა.-სთან, ვინაიდან ო.-ს სიკვდილში ასევე რეალიზებულ იქნა ა.-ს მიერ დაფუძნებული საფრთხეც.

(გ) შუალედური პოზიცია

მაშასადამე, არ არსებობს რაიმე დამაბრკოლებელი გარემოება, რის გამოც ა.-ს ო.-ს სიკვდილი ობიექტურად შეერაცხება.

შესაძლოა, ა-მ იმოქმედა განზრახ.

განზრახვა არის ქმედების შემადგენლობის განხორციელების ნებელობა საქმის ობიექტური შემადგენლობის ყველა გარემოების ცოდნით. პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვით მოქმედებს პირი მაშინ, როცა იგი ქმედების შემადგენლობის შესაბამისი შედეგის დადგომას აღიქვამს, როგორც მისი ქმედების მიზანს. ა-მ იმითვე დაარტყა დანა ო.-ს, რათა იგი მოეკლა. ამდენად იგი მოქმედებდა პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვით.

იმავედროულად შესაძლებელია, ა.ს განზრახვა გამოირიცხოს იმ არგუმენტზე მითითებით, რომ განზრახვას ეკუთვნის ყველა ობიექტური გარემოების ცოდნა, მათ შორის, მიზეზობრივი კავშირის განვითარების ცოდნა მის მნიშვნელოვან მომენტებში. მიზეზობრივი კავშირის განვითარების თაობაზე პირის წარმოდგენის შესახებ არსებული სხვადასხვა პოზიციები.

(ა) უმცირესობის შეხედულება

უმცირესობის შეხედულების მიხედვით, პირის განზრახვა ეჭვგარეშეა, როცა მოვლენათა ფაქტიური განვითარების გადახრა პირის წარმოდგენაში არსებულთან შედარებით არ არის მნიშვნელოვანი და ზოგადი ცხოვრებისეული გამოცდილების ფარგლებშია. ეს პოზიცია და სასამართლო პრაქტიკა ამ პრობლემატიკას აღგენს განზრახვის ეტაპზე, მაგრამ სუბიექტური შერაცხვის მასშტაბად იყენებს იმ კრიტერიუმებს, რომლებსაც აყენებენ ობიექტური შერაცხვის თეორიის მხადამჭერები, კერძოდ, შემთხვევათა იმ ჯგუფში, რომელსაც ჰქვია „მოვლენათა ატიპიური მიზეზობრიობა“. შეიძლება დავასკვნათ, რომ კახუსში მოცემული სიტუაციიდან გამომდინარე, მოვლენათა განვითარებაში გადახრები ჯერ კიდევ ზოგადი ცხოვრებისეული გამოცდილების ფარგლებშია და ქმედების არავითარი სხვა სამართლებრივი შეფასება, ვიდრე განზრახი მოქმედება, არ იქნებოდა გამართლებული.

(ბ) გაბატონებული შეხედულება

გაბატონებული შეხედულება მხარს უჭერს იმ კრიტერიუმს, რომლის მიხედვითაც. ერთმანეთისაგან არის გამიჯნული მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში მნიშვნელოვანი და უნიშვნელო გადახრები. იგი წინა შეხედულებისაგან განსხვავდება იმით, რომ არაადეკვატური გადახრები უკვე ობიექტური შერაცხვის ფარგლებში განზრახ დამთავრებულ დანაშაულს გამოირიცხავენ, რადგან შედეგის ობიექტური შერაცხვა გამოირიცხება. არგუმენტაცია შეიძლება იყოს ის, რომ ა.-ს პირველი მოქმედების გარეშე არ შეიძლებოდა დამდაგარიყო ბ.-ს მიერ ო.-ს სიკვდილი. ასე, რომ ა-მ თავისი თავი აქცია შედეგის დადგომის იარაღად. მაშასადამე, ა.-ს შედეგი შეერაცხება ობიექტურად, შესაბამისად, მან განახორციელა ქმედების დამთავრებული განზრახი შემადგენლობა.

(გ) ე.წ. მცდელობის მოდელი

აქტორთა მცირე ჯგუფი ასეთი შემთხვევებისათვის უარყოფს ა.-ს განზრახვას („*dolus generalis*”) და ამით მისი მხრიდან დამთავრებული დანაშაულის ჩადენას. პირმა პირველი მოქმედებით თავისი გეგმა მკვლელობის თაობაზე ვერ აღასრულა, არამედ მიაღწია მცდელობის სტადიას. მეორე მოქმედების დროს (ამ შემთხვევაში ბ.-ს მიერ ო.-სათვის ბოთლის თავში ჩარტყმა) მას არა აქვს ქმედების შემადგენლობის ნიშანი („სხვა ადამიანის სიცოცხლე”) შეცნობილი, რადგან იგი ფიქრობდა, რომ იგი მკვდარი იყო და ბ.-ს მიერ მისი გვამი იქნებოდა გადაგდებული.

ამ შეხედულების მიხედვით, ა.-ს არ ჩაუდენია განზრახი მკვლელობა, რადგან აღვილი ჰქონდა მნიშვნელოვან გადახრას მიუხეობრიობის განვითარებაში. იგივე შედეგამდე მიღის ის თეორია, რომელიც ფიქრობს, რომ საკმარისია მოეწინააღმდეგებოდა განვითარების აბსტრაქტული წინასწარგანჭვრეტა, რომ პირს შეცნობილი ჰქონდა შედეგის დადგომის რისკი, რომელიც შემდეგში რეალობად იქცა.

(დ) შუალედური პოზიცია

როგორც უმცირესობის პოზიციას, რომელიც სასამართლო პრაქტიკაშიც ნაწილობრივ გამოიყენება, ასევე გაბატონებულ შეხედულებას, აქვს თავისი არგუმენტები. ამასთან, ეს არგუმენტები განზრახვის სფეროში არ არის დამაჯერებელი.

ვინაიდან ა. დარწმუნებული იყო, რომ ბ. მივიდა უკვე მკვდარ ო.-ს სახლში, მას შეგნებული არ ჰქონდა რისკი, რომელიც საბოლოოდ იქნა რეალიზებული. მას ბ.-ს მიერ შესრულებული მეორე მოქმედების დროს არ ჰქონდა განზრახვა, არამედ იგი უშვებდა ქმედების შემადგენლობის შეცდომას. მაშასადამე, იგი მოქმედებდა განზრახვის გარეშე.

2. დასკვნა

ასევე ა.-ს მოქმედება არ არის დასჯადი ო.-ს დამთავრებული მკვლელობისათვის სსკ-ის 108-ე მუხლით.

III საბოლოო დასკვნა

მაშასადამე, როგორც ა.-ს, ასევე ბ.-ს არ ჩაუდენია ო.-ს დამთავრებული განზრახი მკვლელობა, რაც დასჯადია საქართველოს სსკ-ის 108-ე მუხლით.

(შენიშვნა: კაზუსის ამოხსნა ამ ეტაპზე მთავრდება იმის გამო, რომ ამოცანის შეკითხვა იყო: ჩაიღინეს თუ არა ა.-მ და ბ.-მ დამთავრებული განზრახი მკვლელობა, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სსკ-ის 108-ე მუხლით.

კაზუსი უნდა დამთავრდეს ჰიპოთეზაში დაყენებული წინადადების დადასტურებით ან უარყოფით. არ შეიძლება კაზუსის შეკითხვა იყოს ერთი და დასკვნაში პასუხი სხვა, თუნდაც საბოლოოდ სწორი.

გამომცდელს აინტერესებს სწორედ იმ კითხვაზე პასუხის გაცემა, რომელიც მან ღასვა, რის გამოც მეთოდურად არ არის გამართლებული კაზუსის ამოხსნის გაგრძელება. ამიტომ, კაზუსის ამოხსნის დროს ყოველთვის კარგად უნდა გავიგოთ, თუ რას გვეკითხება იგი, რომ არა თვით ამ კაზუსის შეკითხვაში ასეთი შეზღუდვა, მისი ამოხსნა გაგრძელდებოდა ახალი ჰიპოთეზის (ჰიპოთეზების) დაყენებითა და დასაბუთებით, სანამ საბოლოო შედეგი არ დადგინდებოდა.

მაგალითად, ახალი ჰიპოთეზა:

„ბ-მ ო-ს თავში ბოთლის ჩარტყმით შესაძლებელია, ჩაიდინა განზრახი მკვლელობის მცდელობა, რაც გათვალისწინებულია სსკ-ის მე-19, 108-ე მუხლებით“; ან

„ა-მ დანით გულმკერდისა და მუცლის არეში რამდენიმე დაზიანების მიყენებით შესაძლებელია, ჩაიდინა ო-ს განზრახი მკვლელობის მცდელობა, რაც გათვალისწინებულია სსკ-ის მე-19, 108-ე მუხლებით“.

ასეთი ჰიპოთეზების დასაბუთება უნდა მოხდეს დანაშაულის მცდელობის სქემის გამოყენებით).

(2) კაზუსი მოჩვენებით მოგპირებაზე

გვიან ღამით მუხიანის დასახლებაში ახობაძეს მიუახლოვდა ნიღაბაფარებული ბიჭი იარაღით ხელში და მოსთხოვა მას ფული. იგი სინამდვილეში მისი მეგობარი იყო და ახობაძის მხოლოდ შეშინება უნდოდა. ახობაძეს ეგონა, რომ იგი რეალური თავდამსხმელი იყო და მოგერიების მიზნით, გულმკერდის არეში დანის დარტყმით სიცოცხლე მოუსპო მისი წარმოდგენით თავდამსხმელს. მან არ იცოდა, რომ ეს პიროვნება მასზე რეალურ თავდასხმას არ ახორციელებდა და მხოლოდ მის შეშინებას ისახავდა მიზნად.

დასჯადია თუ არა ახობაძის მოქმედება?

ამოხსნა

პირველი ჰიპოთეზა:

შესაძლებელია, ახობაძემ მეგობრისათვის გულმკერდის არეში დანის დარტყმით განახორციელა განზრახ მკვლელობა, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სსკ-ის 108-ე მუხლით.

I ქმედების შემადგენლობა

ქმედების შემადგენლობა მოიცავს ქმედების ობიექტურ და ქმედების სუბიექტურ ნიშნებს, ვინაიდან ახობაძის მოქმედებით დადგა სასიკვდილო შედეგი კაზუსის ამოხსნას ვიწყებთ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხილვით.

1. ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა მოიცავს: ქმედების სუბიექტს, ქმედებას, ქმედების ობიექტს, ქმედების შედეგს, მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის, ობიექტურ შეზღუდვასა და ქმედების შემადგენლობის სხვა ობიექტურ ნიშნებს. განვიხილოთ ეს ნიშნები:

(ა) ქმედების სუბიექტი ამ შემთხვევაში არის ახობაძე.

(ბ) ქმედება – ზოგადი ცნებაა და, თავის მხრივ, გულისხმობს როგორც მოქმედებას, ისე უმოქმედობას. ახობაძემ დანის დარტყმით განხორციელა სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ქმედება, რომელიც იურიდიულ ლიტერატურაში, *თინათინ ქერეთლის* მიერ, განმარტებულია, როგორც ადამიანის შეგნებული და მიზანსწრაფული უმოქმედება მის გარემომცველ ობიექტურ სამყაროზე. (ამ შემთხვევაში, შესაძლებელია მოქმედების სოციალური ცნების გამოყენებაც).

(გ) ქმედების ობიექტია ადამიანი, რომლის *სიცოცხლე* სისხლის სამართლის კანონით დაცულ ინდივიდუალურ სამართლებრივ სიკეთეს წარმოადგენს.

(დ) შედეგი – ამ კაზუსში შედეგი გამოიხატა ახობაძის მეგობრის სიკვდილში. გამომდინარე აქედან, განხორციელდა სსკ-ის 108-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი, რომელიც, თავის მხრივ, წარმოადგენს ადამიანის მოქმედებით გამოწვეულ ცვლილებას გარესამყაროში.

(ე) მიზეზობრივი კავშირი – *conditio-sine-qua-non*-ფორმულის მიხედვით ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირი არის მაშინ, როდესაც პირობის აზრობრივ გამორიცხვას შედეგის გამორიცხვაც მოსდევს. აქედან გამომდინარე, ახობაძის ქმედების აზრობრივი გამორიცხვით გამორიცხება მისი მეგობრის სიკვდილიც, ამიტომ ახობაძის ქმედება მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ შედეგთან.

(ვ) გარდა ამისა, ახობაძეს ქმედება ობიექტურად უნდა შეერაცხოს, ვინაიდან, მან შექმნა სამართლებრივად დასაძრახი საფრთხე, რომელიც კონკრეტულ შედეგში იქნა რეალიზებული, კერძოდ, მეგობრის სიკვდილში. ამიტომ, მას მეგობრის სიკვდილი ობიექტურად შეერაცხება.

2. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

სისხლის სამართლის კოდექსის 108-ე მუხლი ითვალისწინებს ჩვეულებობის განზრახს ჩადენას. განზრახვა მოიცავს ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების ცოდნასა და ნებელობას. ახობაძემ იცოდა, რომ იგი ადამიანს კლავდა და სურდა ამ ქმედების განხორციელება. რაც შეეხება, განზრახვის მესამე კომპონენტს - მარ-

თელწინააღმდეგობის შეგნებას, მას ბრალის ეტაპზე ვადგენთ. რადგან „მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით“ ბრალის ნიშნად ნიშნავს.

მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსით, განზრახვა აღარ წარმოადგენს ბრალის ფორმას. იგი ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშანია. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ქმედების შემადგენლობის დადგენის დროს განზრახვა დგინდება ფაქტობრივი გარემოებების ცოდნისა და ნებულობის სახით (ბუნებრივი განზრახვა), ხოლო, რაც შეეხება მართლწინააღმდეგობის შეგნებას, რომელიც ასევე განზრახვის კომპონენტია, ბრალის ეტაპზე დგინდება და აქ განზრახვა უკვე ბოროტ განზრახვად (*dolus malus*) გადაიქცევა (ამ თვალსაზრისის ქართულ სისხლის სამართალში ავითარებს მერაბ ცურავა).

II მართლწინააღმდეგობა

მას შემდეგ, რაც დავადგინეთ ქმედების შემადგენლობის ნიშნები, გადავდივართ დანაშაულის მეორე ელემენტის მართლწინააღმდეგობის არსებობის განახილვაზე.

შესაძლებელია, რომ ახლობაჲ მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების ვითარებაში, რაც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 28-ე მუხლით, როგორც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ერთ-ერთი გარემოება. აუცილებელი მოგერიების დროს პირი აზიანებს ხელმოყოფს, რომელმაც თავდასხმა განახორციელა სამართლებრივი სიკეთის დასაზიანებლად. აქედან გამომდინარე, შეიძლება გამოეყოთ აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების რამდენიმე პირობა, კერძოდ, (1) ხელყოფა უნდა იყოს მართლსაწინააღმდეგო და რეალური; (2) ხელყოფა უნდა იყოს იმწუთიერი; (3) ხელყოფა უნდა იყოს რელევანტური ანუ სოციალურად მნიშვნელოვანი. იმისათვის, რომ აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერება დადგინდეს, საჭიროა, ყველა ეს პირობა კუმულაციურად არსებობდეს.

ხელყოფის მართლწინააღმდეგობა და რეალურობა არსებობს მაშინ, როდესაც იგი კულტურის ნორმებს ობიექტურად ეწინააღმდეგება. ხელყოფის მართლწინააღმდეგობა შესაძლებელია გამოირიცხოს არა მხოლოდ სისხლის სამართლის კოდექსში კონკრეტულად მითითებული, არამედ მართლწინააღმდეგობის ერთ-ერთი ზეკანონური დაუწერელი გარემოებით (სსკ-ის 32-ე მუხლი). მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა ყოველთვის საფრთხეს უნდა ექმნიდეს სისხლის სამართლით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს. კაზუსის მიხედვით, ახლობაჲს თავს დაესხა მისი მეგობარი, ამიტომ, ერთი შეხედვით, მის მიმართ მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა განხორციელდა, თუმცა, როდესაც მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფაზე ვსაუბრობთ, საჭიროა, ხელყოფა ობიექტურად არსებობდეს და არა მხოლოდ სუბიექტის წარმოდგენაში. ახლობაჲს ეგონა, რომ მასზე რეალური თავდასხმა

ხორციელდებოდა, სინამდვილეში კი, თავდასხმელი მისი მეგობარი იყო და მხოლოდ ახლობის შეშინება უნდოდა. ასეთი შემთხვევა აუცილებელ მოგერიებას არ წარმოადგენს და მას ე.წ. მოწვევებით (პუტატიურ) მოგერიებას უწოდებენ, ვინაიდან თავდასხმა არ იყო რეალური, ობიექტური და მხოლოდ მომგერიებლის წარმოდგენაში არსებობდა.

გამომდინარე აქედან, ახლობე არ მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში და მისი ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა.

III ბრალი

ქმედების შემადგენლობისა და მართლწინააღმდეგობის დადგენის შემდეგ გადავდივართ დანაშაულის მესამე ელემენტის – ბრალის დადგენაზე და ვამოწმებთ, იყო თუ არა ახლობის ქმედება ბრალეული.

ახლობის ბრალეულობა არ იწვევს ეჭვს, ხოლო ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოებების შემოწმების არავითარი საუბრეელი კაზუსის მიხედვით არ არსებობს, რის გამოც, გასარკვევია მხოლოდ ერთი საკითხი: არსებობს თუ არა განზრახვის მესამე კომპონენტი: მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით:

მართლწინააღმდეგობის შეგნება, ანუ განზრახვის *dolus malus* ელემენტი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ბრალის ეტაპზე მოწმდება. იმისათვის, რომ ქმედება იყოს განზრახ ჩადენილი, პირს უნდა ჰქონდეს მართლწინააღმდეგობის შეგნება. ამ შემთხვევაში კი, ახლობე ფიქრობდა, რომ მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში, ანუ მართლწინააღმდეგობად, ე.ი. მას საკუთარი ქმედების მართლწინააღმდეგობა შეგნებული არ ჰქონდა, ეს იმას ნიშნავს, რომ მან დაუშვა შეცდომა. იმ შემთხვევაში, როცა პირი შეცდომას უშვებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ფაქტობრივ გარემოებასთან დაკავშირებით, როგორ უნდა გადაწყდეს მისი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი?

სისხლის სამართლის კოდექსის 36-ე მუხლი ეხება შეცდომის შემთხვევას, როგორც ბრალის გამომრიცხველ ერთ-ერთ გარემოებას. მაგრამ კანონმდებელი აქ საუბრობს მხოლოდ აკრძალვაში შეცდომაზე და არა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებთან დაკავშირებით დაშვებულ შეცდომაზე. შესაძლებელია, რომ ასეთ შემთხვევაში აღნიშნული მუხლი ანალოგიით იქნეს გამოყენებული.

სისხლის სამართლის ერთ-ერთი უპირველესი პრინციპიდან, კერძოდ, კანონიერების პრინციპიდან გამომდინარე, სისხლის სამართლის კანონი კრძალავს ანალოგიას: პიროვნების საზიანოდ, მაგრამ უშვებს მის სასარგებლოდ. თუ ანალოგიის პრინციპს ახლობის მიმართ პასუხისმგებლობის საკითხის გადასაწყვეტად გამოვიყენებთ, მა-

შინ მსჯელობა უნდა წარიმართოს სსკ-ის 36-ე მუხლის ფარგლებში, კერძოდ, შესამოწმებელია ახლობის მიერ წინდახედულობის ნორმის დარღვევის თავიდან აცილებადობა გაუფრთხილებლობის ფარგლებში.

გამომდინარე აქედან, მისატყვებელია თუ არა ახლობის მიერ დაშვებული შეცდომა, ეს განზრახი დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობის ფარგლებში მსჯელობის საგანი არ არის, ვინაიდან შეცდომა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების – აუცილებელი მოგერიების არსებობის შესახებ გამორიცხავს განზრახვის ბრალს.

(საკითხის მცოდნე სტუდენტს შეუძლია, მოახდინოს განზრახვისა და ბრალის თეორიების ურთიერთგამიჯვნა, რაშიც დახმარებას გაუწევს *ლაერენტი მალლაკელიძის* სამეცნიერო სტატია: „სამართლებრივი შეცდომისა და მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე დაშვებული შეცდომის ურთიერთგამიჯვნის საკითხისათვის“. იხ. თსუ იურიდიული ფაკულტეტის „სამართლის ჟურნალი“, 2009, №2, გვ. 89-109).

შეზღუდული ბრალის თეორიიდან გამომდინარე, ახლობაზე არ მოქმედებდა ბოროტი განზრახვით.

IV. შუალედური დასკვნა

მეგობრისათვის სიცოცხლის მოსპობით ახლობაზე არ ჩაუდენია სსკ-ის 108-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება, კერძოდ, განზრახ მკვლელობა.

მეორე ჰიპოთეზა:

შესაძლებელია, ახლობაზე მეგობრისათვის გულმკერდის არეში დანის დარტყმით განახორციელა გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობის შემადგენლობა, რაც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 116-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით.

I. ქმედების შემადგენლობა

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

(ა) წინდახედულობის ნორმის დარღვევა ობიექტურად

ქმედება ობიექტურად გაუფრთხილებელია, თუ არსებობს წინდახედულობის სპეციალური ნორმა, რომელიც პირმა დაარღვია და ეს ქმედება კონკრეტულ შედეგში განხორციელდა. აქედან გამომდინარე, ახლობის მხრიდან ობიექტურად წინდახედულობის ნორმის დარღვევა სახეზეა და ამასთან ეს დარღვევა აქტიურ მოქმედებაში გამოიხატა.

(ბ) შედეგის დადგომა

ქმედების შედეგი სახეზეა, ვინაიდან ახლობის მეგობარი გარდაიცვალა.

(გ) მიზეზობრივი კავშირი

conditio-sine-qua-non-ფორმულის მიხედვით კავშირი წინდასედულობის ნორმის დარღვევასა და შედეგს შორის არსებობს. ვინაიდან ახობაძის მიერ წინდასედულობის ნორმის დაცვის შემთხვევაში შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული.

(დ) ობიექტური გაუფრთხილებლობა

იგი შედგება ორი მომენტისაგან: შედეგის დადგომის გათვალისწინებისა და შედეგის თავიდან აცილების ობიექტური შესაძლებლობა.

ობიექტურად ახობაძეს წინდასედულობის ნორმის დაცვა არ შეეძლო, ვინაიდან კაზუსიდან გამომდინარე, ნებისმიერი საშუალო აღამიანი იმ ვითარებაში, რომლებშიც ახობაძე იმყოფებოდა, წინდასედულობის ნორმის დარღვევას თავიდან ვერ აიცილებდა.

(ე) (ობიექტური შერაცხვის საკითხი არ დადგება დღის წესრიგში, თუ წინარე ეტაპზე ობიექტური გაუფრთხილებლობა გამოირიცხება).

II. მართლწინააღმდეგობა

(მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების არსებობის საკითხი არ დადგება დღის წესრიგში, თუ ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე ობიექტური გაუფრთხილებლობა გამოირიცხება).

III. ბრალი

(მეორე ვარიანტი: გაუფრთხილებლობის ორმაგი ფუნქციიდან გამომდინარე, შესაძლებელია გაუფრთხილებლობისათვის პასუხისმგებლობის გამოირიცხვა ბრალის ეტაპზე, თუ დადგინდება, ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე ობიექტური გაუფრთხილებლობის არსებობის მიუხედავად, ბრალის დადგენის დროს ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობის არარსებობა).

IV. შუალედური დასკვნა

ახობაძეს მეგობრის მოკვლით არც გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა ჩაუდენია, რაც გათვალისწინებულია სსკ-ის 116-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით.

ბ) საბოლოო დასკვნა

ამრიგად, ახობაძეს არ ჩაუდენია დანაშაული, რის გამოც, იგი სისხლის სამართლის წესით არ დაისჯება.

(ზოგადი ხასიათის შენიშვნა: თუ კაზუსი აუდიტორიაში იწერება, შეიძლება მხოლოდ ნორმატიული მასალის გამოყენება, რის

გამოც სქოლასტის მოთხოვნა არ არის საჭირო და შესაძლებელია. საშინაო დავალების შესრულების დროს კი, საჭიროა როგორც სქოლასტის მოთხოვნა, ასევე თავფურცლის, სარჩევისა და გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხის გაკეთება. ამის შესახებ სტუდენტს მიუთითება მეცადინეობებზე და ინდივიდუალური კონსულტაციების დროს.

ქართველი სტუდენტებისათვის ხელმისაწვდომია კაზუსის ამოხსნის მეთოდოლოგიაში გამოსაყენებელი შემდეგი დამხმარე ლიტერატურა:

- *P. Bringewat*, Methodik der juristischen Fallbearbeitung, 2007
- *C. Scholz, W. Wohlers*, Klausuren und Hausarbeiten im Strafrecht, მე-3 გამოცემა, 2003
- *W. Beulke*, Klausurenkurs im Strafrecht I. Ein Fall- und Repetitionsbuch für Anfänger, მე-4 გამოცემა, 2008;
- *W. Beulke*, Klausurenkurs im Strafrecht II. Ein Fall- und Repetitionsbuch für Fortgeschrittene, 2007;
- *W. Beulke*, Klausurenkurs im Strafrecht III. Ein Fall- und Repetitionsbuch für Examenskandidaten, მე-2 გამოცემა, 2006.

კაზუსის ამოხსნის მეთოდოლოგიაში შესწავლაში პედაგოგ-მასწავლებლებსა და სტუდენტებს დახმარებას გაუწევს წიგნი:

- ქეთევან მჭედლიშვილი-ჰედრიხი, კაზუსების ამოხსნის მეთოდოლოგიის სამართაღში, მე-2 გამოცემა, 2010.

მიმოხილვაში მოცემული დოგმატიკის შესახებ ინგლისურ ენაზე იხ. *V. Krey*, German Criminal Law, General Part, Volume I and II, 2002 and 2003).

1. სისხლის სამართლის კანონი

ტესტი 1.

ბოროტმოქმედებმა განზრახი დანაშაულის მსხვერპლს -ნიჟარაძეს, მოკვლის მიზნით, 2000 წლის 1 სექტემბერს დააღუენეს მოწამლული ღვინო. მეორე დღეს იგი სამედიცინო დახმარების აღმოსაჩენად მოთავსებულ იქნა რესპუბლიკურ საავადმყოფოში. ბოროტმოქმედთა ქმედების შედეგად ნიჟარაძე გარდაიცვალა იმავე წლის 10 სექტემბერს.

განსაზღვრეთ დანაშაულის ჩადენის დრო.

1. დანაშაულის ჩადენის დროა 2000 წლის 1 სექტემბერი, როცა ბოროტმოქმედებმა თავიანთი დანაშაულებრივი ნება ქმედებაში გამოავლინეს.

2. დანაშაულის ჩადენის დროა 2000 წლის 10 სექტემბერი, როცა დანაშაულის შედეგი დადგა.

3. დანაშაულის ჩადენის დროა 2000 წლის 2 სექტემბერი, როცა მოწამლული პირი რესპუბლიკურ საავადმყოფოში მოათავსეს.

4. დანაშაულის ჩადენის დროა როგორც 2000 წლის 1 სექტემბერი, როცა ბოროტმოქმედებმა თავიანთი დანაშაულებრივი ნება გამოავლინეს, ასევე 2000 წლის 10 სექტემბერი, როცა დანაშაულის შედეგი დადგა.

ტესტი 2.

2000 წლის 1 ივნისამდე მოქმედი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლი ითვალისწინებდა პასუხისმგებლობას შემდეგი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის: „ქალის მოტაცება მასთან ქორწინების მიზნით“. ახალი კოდექსი ასეთ სპეციალურ შემადგენლობას არ შეიცავს.

დასჯადია თუ არა ქორწინების მიზნით ქალის მოტაცება ახალი სისხლის სამართლის კოდექსით?

1. არა, ვინაიდან ახალი სისხლის სამართლის კოდექსით მოხდა ამ ქმედების დეკრიმინალიზაცია.

2. დიახ, ასეთი ქმედება ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით ისჯება როგორც „თავისუფლების უკანონო აღკვეთა“.

3. დიახ, ასეთი ქმედება ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით ისჯება როგორც „მძევლად ხელში ჩაგდება“.

4. არა, ვინაიდან ახალი სისხლის სამართლის კოდექსით მოხდა ამ ქმედების დეპენალიზაცია.

ტმსტი 3.

ბერლინის სტუდენტთა საერთო საცხოვრებელში სომხეთის მოქალაქე პეტროსიანი ყანაღურად თავს დაესხა საქართველოს მოქალაქეს – ტყემალაძეს, რომელიც გერმანიაში სტუმრად იყო ჩასული. ამ თავდასხმას ტყემალაძის გაუფრთხილებელი სიკვდილი მოჰყვა.

ექვემდებარება თუ არა პეტროსიანის ქმედების დასჯადობა საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქციას?

1. დიახ, იგი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით შეიძლება დაისაჯოს მხოლოდ ყანაღობისათვის.

2. დიახ, იგი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით შეიძლება დაისაჯოს ყანაღობისა და სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის.

3. არა, იგი საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქციას არ ექვემდებარება, ვინაიდან უცხო ქვეყნის მოქალაქის მიერ საზღვარგარეთ ჩადენილი დანაშაული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით დასჯადია მხოლოდ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში.

4. არა, იგი საერთოდ არ დაისჯება, ვინაიდან საზღვარგარეთ ჩადენილი არცერთი დანაშაული საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქციას არ ექვემდებარება.

ტმსტი 4.

1996 წლის 1 თებერვალს მადრაძეს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედებისათვის შეეფარდა 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა. განაჩენი არ გასაჩივრებულა და იგი კანონიერ ძალაში შევიდა დადგენილ ვადაში. სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლის სანქცია ამ დანაშაულისათვის სასჯელის ზომად ითვალისწინებდა თავისუფლების აღკვეთას ვადით 8-დან 12 წლამდე. ახალი კოდექსით აღნიშნული ქმედების ჩადენისათვის თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალურ ვადად გათვალისწინებულია 8 წელი.

აქვს თუ არა ახალ სისხლის სამართლის კანონს უკუძალა მადრაძის მიმართ დადგენილი კანონიერ ძალაში შესული განაჩენისათვის?

1. არა, განაჩენი არ შეიძლება გადაისინჯოს სასამართლოს მიერ, ვინაიდან განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლიდან გავიდა ერთ წელზე მეტი.

2. დიახ, იგი შეიძლება გადაისინჯოს ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის მიერ.

3. დიახ, იგი შეიძლება გადაისინჯოს ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის მიერ.

4. დიახ, იგი შეიძლება გადაისინჯოს განაჩენის გამომტანი სასამართლოს მიერ და სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაში.

ტესტი 5.

თურქეთის სახელმწიფო საქართველოს ხელისუფლებისაგან ითხოვს თავისი მოქალაქის დურსუნ მეთინის გადაცემას, რომელიც საქართველოს ტერიტორიაზე ერთ-ერთ თურქულ ფირმაში მუშაობს და რომელსაც თურქეთში ჩადენილი აქვს განზრახი მკვლელობა, რისთვისაც შესაძლოა მას გადაცემის შემთხვევაში თურქეთის სასამართლოს მიერ შეეფარდოს უვადო თავისუფლების აღკვეთა ან სიკვდილით დასჯა.

შეიძლება თუ არა მეთინის გადაცემა თურქეთის რესპუბლიკისათვის?

1. დიახ, ვინაიდან იგი თურქეთის მოქალაქეა.
2. დიახ, ვინაიდან მან ჩაიდინა განზრახი მკვლელობა.
3. არა, ვინაიდან არ შეიძლება სხვა სახელმწიფოს გადაეცეს პირი, სადაც კანონით უვადო თავისუფლების აღკვეთაა დაწესებული ამ პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის.
4. არა, ვინაიდან არ შეიძლება სხვა სახელმწიფოს გადაეცეს პირი, სადაც კანონით სიკვდილით დასჯაა დაწესებული ამ პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის.

ტესტი 6.

გერმანიის მოქალაქემ ჰანს მიულერმა საზღვარგარეთ – ავსტრიაში ჩაიდინა მძიმე დანაშაული – ავტოავარია, რასაც შედეგად საქართველოს მოქალაქის სიცოცხლის მოსპობა მოჰყვა.

დაეკისრება თუ არა მიულერს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით?

1. დიახ, ვინაიდან საზღვარგარეთ ჩადენილი საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული ნებისმიერი დანაშაული დასჯადია.
2. დიახ, ვინაიდან უცხო ქვეყნის მოქალაქემ საზღვარგარეთ ჩაიდინა საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული მძიმე დანაშაული.
3. არა, ვინაიდან მიულერის მიერ საზღვარგარეთ ჩადენილი საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული არ ეკუთვნის განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას.
4. არა, ვინაიდან უცხო ქვეყნის მოქალაქემ საზღვარგარეთ ჩაიდინა დანაშაული, რომელზეც არ ვრცელდება საქართველოს სისხლის სამართლის იურიდიქცია.

ტესტი 7.

საქართველოს მოქალაქე გოგებაშვილმა პოლონეთში ჩაიდინა პოლონეთის მოქალაქის გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა. აღნიშნული ქმედების ჩადენის შემდეგ, სანამ მისი ჩამდენი პირის შესახებ გახდებოდა ცნობილი სამართალდამცავი ორგანოებისათვის, იგი თბილისში ჩამოვიდა.

დაეკისრება თუ არა გოგებაშვილს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით?

1. არა, იგი უნდა გადაეცეს იმ სახელმწიფოს, სადაც დანაშაულებრივი ქმედება ჩაიდინა.

2. არა, ვინაიდან საზღვარგარეთ ჩადენილი დანაშაული ეკუთვნის ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას.

3. დიახ, ვინაიდან საქართველოს მოქალაქის მიერ საზღვარგარეთ ჩადენილია ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული.

4. დიახ, ვინაიდან იგი საქარველოს მოქალაქეა, რომელმაც საზღვარგარეთ ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაული და იმყოფება საქართველოს ტერიტორიაზე.

ტესტი 8.

პაიჭაძემ და ჭელიძემ რუსეთის ფედერაციის მოქალაქეს, ბიზნესმენ სმირნოვს სომხეთის ტერიტორიაზე უკანონოდ აღუკვეთეს თავისუფლება. ამის შემდეგ იგი გადმოიყვანეს საქართველოში, საიდანაც გაეყვანილ იქნა რუსეთში, სადაც ეს ქმედება აღკვეთილ იქნა.

ჩაითვლება თუ არა საქართველო დანაშაულის ჩადენის ადგილად?

1. არა, ვინაიდან ქმედება დაიწყო სომხეთის ტერიტორიაზე.

2. არა, ვინაიდან ქმედება შეწყდა რუსეთის ტერიტორიაზე.

3. დიახ, ვინაიდან ქმედება გრძელდებოდა საქართველოს ტერიტორიაზე.

4. დიახ, ვინაიდან დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი პირები საქართველოს მოქალაქეები არიან.

ტესტი 9.

საქართველოს მოქალაქე ახოზაძემ სომხეთის ტერიტორიაზე საწამლაღი დააღვინა ასევე საქართველოს მოქალაქე ტყემალაძეს, რომელიც ათი საათის შემდეგ გერმანიის ტერიტორიაზე გარდაიცვალა. ახოზაძე თბილისში დაბრუნდა და ბრალის აღიარებით გამოცხადდა პროკურატურაში.

რომელი სახელმწიფოს ტერიტორია უნდა ჩაითვალოს დანაშაულის ჩადენის ადგილად?

1. სომხეთი, ვინაიდან ასობაძემ თავისი დანაშაულებრივი ნება გამოავლინა ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე.

2. გერმანია, ვინაიდან დანაშაულებრივი შედეგი დადგა ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე.

3. როგორც სომხეთი, ისევე გერმანია, ვინაიდან ორივე ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე განხორციელდა ქმედების ობიექტური შემადგენლობა.

4. საქართველო, ვინაიდან როგორც დამნაშავე, ასევე დაზარალებული საქართველოს მოქალაქეები არიან.

ტესტი 10.

სამსახურებრივი მივლინების დროს საქართველოს მოქალაქე გაბოძე თურქეთის სამხედრო-საზღვაო ხომალდზე, რომელიც უკრაინის ტერიტორიულ წყლებში იმყოფებოდა, შურისძიების მოტივით მოკლა პოლონეთის მოქალაქე.

გავრცელდება თუ არა ჩადენილი ქმედების მიმართ საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქცია?

1. დიახ, ვინაიდან გაბოძე საქართველოს მოქალაქეა.

2. არა, ვინაიდან თურქეთის სამხედრო-საზღვაო ხომალდი საქართველოს ტერიტორიად არ ითვლება.

3. დიახ, ვინაიდან უნივერსალურობის პრინციპიდან გამომდინარე, თურქეთის სამხედრო-საზღვაო ხომალდზე ჩადენილ განზრახ მკვლელობაზე საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქცია ვრცელდება.

4. არა, ვინაიდან დანაშაულის მსხვერპლი საქართველოს მოქალაქე არ არის.

ტესტი 11.

ფოთის ნავსადგურში მყოფ სამხედრო გემზე, რომელიც მართლ-ზომიერად ატარებს თურქეთის რესპუბლიკის სახელმწიფო აღაშს, სომხეთის მოქალაქემ შურისძიების მოტივით მოკლა უნგრელი. იგი დაკავებულ იქნა საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების მიერ.

გავრცელდება თუ არა უცხო სახელმწიფოს მოქალაქის მიერ უცხო ქვეყნის სამხედრო ხომალდზე ჩადენილ დანაშაულებრივ ქმედებაზე საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქცია?

1. არა, ვინაიდან უცხო ქვეყნის სამხედრო ხომალდზე ჩადენილი დანაშაული არ ითვლება საქართველოს ტერიტორიაზე ჩადენილად.

2. არა, ვინაიდან დანაშაული ჩადენილ იქნა უცხო ქვეყნის მოქალაქის მიერ უცხოელის მიმართ.

3. დიახ, ვინაიდან უნივერსალურობის პრინციპიდან გამომდინარე, სამხედრო საზღვაო ხომალდზე ჩადენილი ნებისმიერი დასჯადი ქმედების მიმართ შეიძლება გავრცელდეს საქართველოს სისხლის სამართლის იურისდიქცია.

4. დიახ, ვინაიდან დანაშაულებრივი ქმედება ჩადენილ იქნა საქართველოს ტერიტორიაზე.

ტესტი 12.

ტურისტული ჯგუფის ერთ-ერთმა წევრმა, რომელიც არის საქართველოს მოქალაქე, იტალიაში გაუფრთხილებლობით სიცოცხლე მოუსპო სხვა ტურისტული ჯგუფის წევრს, რომელიც უკრაინის მოქალაქე იყო.

ექვემდებარება თუ არა ჩადენილი ქმედების დასჯადობა საქართველოს სისხლის სამართლის იურიდიურობას?

1. არა, ვინაიდან ჩადენილი დანაშაული ეკუთვნის ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას.

2. დიახ, ვინაიდან საქართველოს მოქალაქემ საზღვარგარეთ ჩადენა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ისეთი ქმედება, რომელიც დანაშაულად ითვლება დანაშაულის ჩადენის ადგილის სისხლის სამართლის კანონმდებლობითაც.

3. არა, ვინაიდან ჩადენილი ქმედება არ ეკუთვნის საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას.

4. დიახ, ვინაიდან ჩადენილია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული დანაშაული.

2. დანაშაული

ტესტი 13.

თეთრადემ და ბუაძემ, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად, ისე, რომ მათ არ იცოდნენ ერთმანეთის განზრახვის შესახებ, გადაწყვიტეს მათი ახლო ნათესავის, ოპერის მსახიობის მოწამვლა, რათა დაუფლებოდნენ მის მემკვიდრეობას. ორივე მათგანმა ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად მსხვერპლს სასმელში ჩაუყარეს საწამლავი, რის შედეგადაც მსახიობი გარდაიცვალა. ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ ორივე მათგანის მოქმედება, ცალკე აღებული, სავსებით საკმარისი იყო შედეგის დასადგომად.

შეფასდება თუ არა თეთრადემის და ბუაძის მოქმედება როგორც დამთავრებული განზრახი მკვლელობა?

1. დიახ, ვინაიდან ორივე მათგანის მოქმედება, ცალკე აღებული, სავსებით საკმარისი იყო მსახიობის სიკედილის დასადგომად.

2. არა, ვინაიდან ისინი არ მოქმედებდნენ ერთიანი განზრახვით.

3. დიახ, ვინაიდან ისინი მოქმედებდნენ ერთიანი განზრახვით.

4. არა, ვინაიდან მათ მოქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის არ არსებობს მიზეზობრივი კავშირი.

თანამონაწილეობით ჩადენილ დანაშაულში კერესელიძე იყო ქარტაშაძის მკვლელობის წამქეზებელი, ხოლო ნადიბაიძე კი იყო ამ დანაშაულის დამხმარე. დანაშაულის უშუალო ამსრულებელმა ვერ შეძლო დანაშაულის ბოლომდე მიყვანა, რის გამოც მისი მოქმედება რაკეტულიფიკირდა როგორც განზრახი მკვლელობის მცდელობა.

როგორ უნდა შეფასდეს თანამონაწილეების ქმედება?

1. კერესელიძე უნდა დაისაჯოს როგორც დამთავრებული განზრახი მკვლელობის წამქეზებელი, ხოლო ნადიბაიძე – როგორც დამთავრებული განზრახი მკვლელობის დამხმარე, მცდელობის მუხლზე მითითების გარეშე, ვინაიდან მათ ყველაფერი გააკეთეს, რაც თანამონაწილეებსე იყო დამოკიდებული.

2. მათ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ მკვლელობის მცდელობაში თანამონაწილეობისათვის – კერესელიძეს როგორც წამქეზებელს, ხოლო ნადიბაიძეს როგორც დამხმარეს, მცდელობის მუხლზე მითითებით.

3. კერესელიძეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება როგორც მკვლელობის წამქეზებელს, მომზადების მუხლზე მითითებით. ხოლო ნადიბაიძეს როგორც მკვლელობის დამხმარეს, მცდელობის მუხლზე მითითებით.

4. მათ საერთოდ არ დაეკისრებათ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, ვინაიდან დანაშაულებრივი შედეგი არ დადგა.

ტესტი 15.

მოლოდინმა კუს ტბის მიმდებარე ტერიტორიაზე საღამოს საათებში სეირნობისას ნახა, რომ ორი ახალგაზრდა მისთვის უცნობ გოგონასთან იძულებით სქესობრივ კავშირს ამყარებდა. გოგონა შეეცადა ითხოვდა. მოლოდინი ჩავარდა რა უეცარი, ძლიერი სულიერი ადრენალინის მდგომარეობაში, რაც გამოიწვია გოგონას მიმართ მართლსაწინააღმდეგო ძალადობამ, ფიზიოლოგიური აფექტის მდგომარეობაში მყოფმა, სატაბელო იარაღით მოკლა ორივე თავდამსხმელი. გამოძიებით დადგინდა, რომ მოლოდინის შეცდომო სიცოცხლის მოსპობის გარეშე დახმარებოდა გოგონას, მაგრამ აფექტში მყოფმა წარმოიდგინა თავისი გოგონა ამ მდგომარეობაში და მოკლა ისინი.

როგორ შეფასდება მოლოდინის ქმედება?

1. ორი ან მეტი პირის განზრახი მკვლელობა.

2. განზრახი მკვლელობა უეცარი, ძლიერი სულიერი ადრენალინის მდგომარეობაში, ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მიმართ.

3. სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული არააბრალეული ქმედება.

4. განზრახი მკვლელობა დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებების გარეშე.

ტმსტი 16.

17 წლის ტიკვაძემ დისკოთეკაზე გაიცნო არასრულწლოვანი გოგონა სვანაძე და იმავე დამეს მასთან დაამყარა ნებაყოფლობითი სქესობრივი კავშირი. გოგონა ამ დროს იყო 15 წლის, თუმცა ტიკვაძის წარმოდგენით იგი 16 წლის ასაკს მიღწეული იყო, რითაც დაუშვა შეცდომა, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი გოგონასთან სქესობრივ კავშირს არ დაამყარებდა.

დასჯადია თუ არა ტიკვაძის მიერ ჩადენილი ქმედება?

1. დიახ, ვინაიდან სქესობრივი კავშირი 16 წლის ასაკს მიუღწევდნო დასჯადია.

2. არა, იგი არ დაისჯება მხოლოდ იმიტომ, რომ მას წინასწარ შეცნობილი არ ჰქონდა, რომ სქესობრივ კავშირს ამყარებდა 16 წელს მიუღწევდნო.

3. არა, ვინაიდან იგი არ იყო სრულწლოვანი და ამასთან, მას წინასწარ შეცნობილი არ ჰქონდა, რომ სქესობრივ კავშირს ამყარებდა 16 წელს მიუღწევდნო.

4. არა, იგი არ დაისჯება მხოლოდ იმიტომ, რომ იგი არ იყო სრულწლოვანი.

ტმსტი 17.

შეიარაღებულმა პირთა ჯგუფმა განიზრახა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით, დამით, თავს დასხმოდნენ საკონსერვო ქარხნის დირექტორის ოჯახს, რათა დაუფლებოდნენ მის ქონებას. ოჯახის წევრები ამ დროს სახლში არ იმყოფებოდნენ, რის გამოც შემთხვევის ადგილზე მისულ შეიარაღებულ ბოროტმოქმედებს თავდასხმის განხორციელება აღარ დასჭირდათ, მაგრამ მათ მოახერხეს სახლიდან ფარულად წაეღოთ დიდძალი სიმდიდრე.

როგორ შეფასდება შეიარაღებულ პირთა ჯგუფის მოქმედება?

1. როგორც ქურდობა.

2. როგორც ძარცვა.

3. როგორც ყაჩაღობის მცდელობა და ქურდობა.

4. როგორც ყაჩაღობის მომზადება და ქურდობა.

ტმსტი 18.

კაკაურიძემ განიზრახა რაიონის საკრებულოს თავმჯდომარის მოკვლა, რისთვისაც იგი მოემზადა იარაღით და საშუალებებით. მისი განზრახვის შესახებ ცნობილი გახდა კაკაურიძის ოჯახის წევრებისათვის, კერძოდ, მისი მშობლებისა და მეუღლისათვის, მაგრამ მათ ამის შესახებ არ შეატყობინეს სათანადო ორგანოებს და არც სხვა გზით შეეცადნენ შედეგის თავიდან აცილებას.

დასჯადია თუ არა კაკაურიძის ოჯახის წევრების ქმედება?

1. დიას, ვინაიდან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს მომსადგენებს შეუტყობინებლობა დასჯადია.

2. არა, ვინაიდან ახლო ნათესავის დანაშაულის მომსადგენის შეუტყობინებლობა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას არ იწვევს.

3. არა, ვინაიდან ახლო ნათესავის დანაშაულის მომსადგენის შეუტყობინებლობა არ წარმოადგენს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას.

4. დიას, ვინაიდან დასჯადია ნებისმიერი დანაშაულის მომსადგენის შეუტყობინებლობა.

ტესტი 19.

თავაძემ ისარგებლა რა თავისი მეზობლის ღომიძის მდგომარეობით, რომელიც მატერიალურ სიდუხჭირეს განიცდიდა, რჩევა-დარიგებებით აღუძრა ნარკოტიკული საშუალების უკანონო შეძენისა და მისი გასაღების სურვილი. თავაძეს თავიდანვე განზრახული ჰქონდა, რომ ამის შესახებ შეეტყობინებინა პოლიციისათვის მისი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაში მიცემის მიზნით, რათა ამით შური ეძია ღომიძის მიმართ, რაც სისრულეში მოიყვანა კიდეც.

როგორ შეფასდება თავაძის ქმედება, იგი დაისჯება თუ არა ჩადენილი ქმედებისათვის?

1. არა, იგი არ დაისჯება, ვინაიდან სახეზეა დანაშაულის დაუმთავრებელი მცდელობა.

2. დიას, იგი დაისჯება დანაშაულის პროვოკაციისათვის.

3. დიას, იგი დაისჯება დანაშაულის წაქეზებისათვის.

4. არა, იგი არ დაისჯება, რადგან იგი არის აგენტ-ინფორმატორი.

ტესტი 20.

ერთ-ერთი რესტორნის მზარეულმა მიიღო დავალება გარკვეული ანაზღაურების სანაცვლოდ მოეკლა ამავე რესტორნის მეპატრონე. თავისი დანაშაულებრივი განზრახვის სისრულეში მოყვანის მიზნით მან საჭმელში საწამლაი ჩაუყარა მეპატრონეს, მაგრამ სანამ დანაშაულებრივი შედეგი დადგებოდა. მოვლენათა მსვლელობაში ნებაყოფლობით აქტიურად ჩარევით სასიკვდილო შედეგი თავიდან აიცილა, რაც გამოიხატა იმაში, რომ მას აღმოუჩინა დროული სამედიცინო დახმარება, რის გარეშეც სიკვდილი აუცილებლად დადგებოდა, თუმცა საწამლაის მოქმედების შედეგად რესტორნის მეპატრონემ ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება მიიღო.

როგორ შეფასდება მზარეულის ქმედება?

1. როგორც განზრახი მკვლელობის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება და ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

2. როგორც ქმედითი მონაწილეობა, რაც პასუხისმგებლობას კი არ გამორიცხავს, არამედ მხოლოდ სასჯელს ამსუბუქებს.

3. როგორც განზრახი მკვლელობის დამთავრებული მცდელობა.

4. როგორც განზრახი მკვლელობის დაუმთავრებელი მცდელობა.

ტესტი 21.

სამსახურიდან დაბრუნებულმა კალაძემ თავისი ბინის კარებთან შენიშნა ქურდი, რომელიც შეეცადა მოპარული ნივთებით გაქცეულიყო. ქურდის ხელში თავისი ძვირფასი ნივთების გადავლისთანავე, ისე რომ მისი დაუყოვნებლივ უკან დაბრუნება ჯერ კიდევ შეუძლებოდა, სიცოცხლის მოსპობის განზრახვის გარეშე ესროლა მას. მართალია, არ უნდოდა ქურდის მოკვლა, მაგრამ იმის გამო, რომ მას დროული სამედიცინო დახმარება ვერ აღმოუჩინეს, სისხლისაგან დაიცვალა და გარდაიცვალა.

ჩაითვლება თუ არა კალაძის მოქმედება მართლზომიერ მოქმედებად?

1. არა, ვინაიდან ადამიანის უფლებათა 1950 წლის ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლი კრძალავს ადამიანისათვის სიცოცხლის ყოველგვარ მოსპობას ქონების გადარჩენის მიზნით.

2. დიახ, ვინაიდან მისი მოქმედება იყო აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებში ჩადენილი: ადამიანის უფლებათა 1950 წლის ევროპული კონვენცია კრძალავს ქონების გადარჩენისათვის მხოლოდ გამიზნულ განზრახ მკვლელობას.

3. დიახ, ვინაიდან ადამიანის უფლებათა 1950 წლის ევროპული კონვენციიდან გამომდინარე, იგი მოქმედებდა უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში.

4. არა, ვინაიდან ადამიანის უფლებათა 1950 წლის ევროპული კონვენცია საერთოდ კრძალავს აუცილებელი მოგერიების უფლებას.

ტესტი 22.

შვილიშვილებმა გადაწყვიტეს შეეშინებინათ თავისი ბაბუა, პროფესორი ნამორაძე, რომელიც სამეცნიერო ნაშრომზე გვიან ღამემდე მუშაობდა. ერთ საღამოს ნიდბიანი, პისტოლეტით შეიარაღებული უფროსი შვილიშვილი ფანჯრიდან შეიპარა პროფესორის სამუშაო ოთახში და მუქარით მოსთხოვა ფულის და სხვა ძვირფასეულობის გადაცემა. პროფესორმა ჩათვალა, რომ მისი სიცოცხლე და ჯანმრთელობა რეალური საფრთხის წინაშეა, რის გამოც აუცილებელი მოგერიების მიზნით ჯიბიდან ამოღებული დანა დაარტყა შვილიშვილს, რის შედეგადაც იგი ადგილზევე გარდაიცვალა.

როგორ შეფასდება პროფესორის მოქმედება?

1. მისი მოქმედება უნდა შეფასდეს როგორც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში.

2. მისი მოქმედება უნდა შეფასდეს როგორც განზრახი მკვლელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით.

3. იგი უნდა დაისაჯოს განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის, ვინაიდან მასზე განხორციელებული თავდასხმა არ იყო რეალური.

4. მისი მოქმედება არ არის აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში ჩადენილი, არამედ წარმოადგენს ზოგადებით მოგერიებას.

ტესტი 23.

ზარნაძეს თავის ცოლის ძმასთან, ვალის დაბრუნების თაობაზე, ჰქონდა გაუთავებელი ჩხუბი. იმ მიზნით, რომ ნათესაეებს შორის უბედური შემთხვევა არ დატრიალებულიყო, ცოლმა ქმრის პისტოლეტიდან ამოიღო ტყვიები, რის შესახებაც ქმარმა არაფერი იცოდა, მაგრამ იცოდა ცოლის ძმამ. ჩხუბის დროს გაბრაზებულმა ზარნაძემ რევოლვერი შუბლზე დაადო ცოლისძმას და მოკვლის განზრახვით გამოსწია პისტოლეტის სახლეტი. ასეთ ვითარებაში ცოლისძმამ თავის მხრივ მოკვლის განზრახვით ლილიონის ჯოხი ძლიერად ჩაარტყა მას თავში და მიაყენა სხეულის მიძიმე დაზიანება.

როგორ გადაწყდება ზარნაძისა და მისი ცოლისძმის პასუხისმგებლობის საკითხი?

1. ზარნაძე დაისჯება განზრახ მკვლელობის მცდელობისათვის, ხოლო ცოლისძმა არ დაისჯება, ვინაიდან იგი თავდამსხმელის წარმოდგენით აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში იმყოფებოდა.

2. ზარნაძე არ დაისჯება, ვინაიდან მისი თავდასხმა იყო მოწვევებითი და არა რეალური, ხოლო ცოლისძმა დაისჯება განზრახ მკვლელობის მცდელობისათვის.

3. ორივე დაისჯება განზრახ მკვლელობის მცდელობისათვის.

4. ზარნაძე არ დაისჯება, ვინაიდან იგი იმყოფებოდა მოწვევებითი და არა რეალური თავდასხმის მდგომარეობაში, ასევე არ დაისჯება ცოლისძმაც, ვინაიდან მისი მოქმედება თავდამსხმელის წარმოდგენით აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით იყო გამოწვეული.

ტესტი 24.

ნიგოგიძე თავს დაესხა ადვოკატს და მოსთხოვა ფული და ავტომანქანის გადაცემა. იმისათვის, რომ თავისი ქონება გადაერჩინა, ადვოკატმა მას მიაყენა სხეულის განზრახ მიძიმე დაზიანება, ვინაიდან მას სხვა გზა არ ჰქონდა მისი ქონების გადარჩენისათვის.

შეფასდება თუ არა ადვოკატის მოქმედება მართლზომიერად?

1. არა, მისი მოქმედება მართლსაწინააღმდეგოა, რადგან თავდამსხმელისათვის სხეულის განზრახ მიძიმე დაზიანების მიყენება მატერიალური სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენის მიზნით, არ დაიშვება.

2. არა, იგი მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ფარგლებს გადაცილებით.

3. დიას, იგი მოქმედებდა უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში.

4. დიას, იგი მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებში.

ტესტი 25.

ჩანანიძემ ჩაიდინა სააქციო საზოგადოება „ვეძისის“ ქონების აშკარა გატაცება. იმისათვის, რომ გატაცებული ქონება გადაერჩინა და სააქციო საზოგადოების ქონება დაეცვა, ებანოიძემ გამტაცებელს თავში ჩაარტყა ჯოხი და მიაყენა სხეულის მძიმე დაზიანება, ვინაიდან სხვაგვარად ქონებას ვერ დაიცავდა.

მოქმედებდა თუ არა ებანოიძე აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ფარგლებში?

1. არა, ვინაიდან იურიდიული პირის ქონება არ შეიძლება იყოს აუცილებელი მოგერიების დაცვის ობიექტი.

2. დიას, ვინაიდან მან სააქციო საზოგადოების ქონება დაიცვა მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან.

3. არა, ვინაიდან მისი მოქმედება შეიძლება გამართლებულ იქნეს მხოლოდ უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობით.

4. დიას, ვინაიდან ქონების გატაცება წარმოადგენს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს.

ტესტი 26.

ერთ-ერთ ქორწილში სარიშვილმა თავში რკინის ჩარტყმით მოკლა ზანდუკელი, რითაც მან ობიექტურად თავი გადაირჩინა ზანდუკელის მხრიდან მოკვლისაგან. ამ უკანასკნელს სარიშვილის მოსაკლავად უნდა გამოეწია პისტოლეტის სასხლეტი. სარიშვილმა, მოქმედებდა რა შურისძიების გრძნობით, სუბიექტურად არ იცოდა, რომ თავის მხრივ ზანდუკელის მხრიდან მოკვლის საფრთხე ობიექტურად ემუქრებოდა.

შეფასდება თუ არა სარიშვილის მოქმედება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობად?

1. არა, ვინაიდან იგი იმყოფებოდა უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში.

2. არა, ვინაიდან იგი არ მოქმედებდა თავდაცვის მიზნით

3. დიას, ვინაიდან თავდასხმა იყო იმწუთიერი და რეალური.

4. დიას, ვინაიდან მან ობიექტურად თავი დაიცვა მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან.

ტესტი 27.

ერთ-ერთი სანატორიუმის სასადილოში ჩიკვაიძე, წინა ღამეს დისკოთეკაზე ჩხუბით განაწყენებული, მართლსაწინააღმდეგოდ თავს დაესხა ჩოგოვაძეს და მოკვლას უპირებდა. თავდასხმისაგან თავ-

დაცვის მიზნით ნოგოვაძემ მოკლა ნიკვაიძე. ნიკვაიძის მამა, რომელმაც შეესწრო ამ მოვლენას, ჩაეარდა უეცარი ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში, რაც არ გამორიცხავს მის შერაცხადობას და მოკლა ნოგოვაძე.

როგორ უნდა შეფასდეს მამის ქმედება?

1. როგორც განზრახი მკვლელობა ჩადენილი ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში.

2. მამის მოქმედება არ წარმოადგენს დანაშაულს, რადგან იგი ბრალის გამომრიცხველ გარემოებაში იმყოფებოდა.

3. მამის მოქმედება არ წარმოადგენს დანაშაულს, ვინაიდან იგი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებაში იმყოფებოდა.

4. როგორც განზრახი მკვლელობა დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებების გარეშე.

ტესტი 28.

რესპუბლიკური საავადმყოფოს ქირურგიული განყოფილების ექიმმა სამნიაშვილმა პაციენტ სიხარულიძისათვის სიცოცხლის მოსპობის განზრახვით მისცა თავის ასისტენტ გურგენიძეს შპრიცი საწამლავით. შეცდომით ასისტენტმა ნემსი გაუკეთა პაციენტ გალოგრეს, რომელიც ამის შედეგად გარდაიცვალა.

როგორ უნდა გადაწყდეს ექიმის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი?

1. ექიმი დაისჯება პაციენტ სიხარულიძის განზრახ მკვლელობის მცდელობისა და გალოგრეს სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის.

2. ექიმი დაისჯება პაციენტ გალოგრეს სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის.

3. ექიმი საერთოდ არ დაისჯება, ვინაიდან მას უშუალოდ არ ჩუდენია დანაშაულებრივი ქმედება.

4. ექიმი დაისჯება როგორც პაციენტ გალოგრეს განზრახი მკვლელობის შუალობითი ამსრულებელი.

ტესტი 29.

ზამთრის ბნელ ღამეში, ვარკეთილის დასახლების ერთ-ერთ ზბანში სანიკიძეს მიუახლოვდა ნიდაბაყარებული ბიჭი, იარაღით ხელში, რომელიც სინამდვილეში მისი თანაკურსელი იყო და სანიკიძის მხოლოდ შეშინება უნდოდა. სანიკიძეს ეგონა, რომ იგი თავდამსხმელი იყო და მოგერიების მიზნით, გულმკერდის არეში დანის ღარტყმით სიცოცხლე მოუსპო მისი წარმოდგენით თავდამსხმელს. იგი არ ითვალისწინებდა და არც შეეძლო გაეთვალისწინებინა, რომ ეს პიროვნება მასზე რეალურ თავდასხმას არ ახორციელებდა და მხოლოდ მისი შეშინების მიზნით მოქმედებდა.

შეფასდება თუ არა სანიკიძის მოქმედება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში ჩადენილ ქმედებად?

1. დიას, ვინაიდან იგი არ ითვალისწინებდა და არც შექმნილ გათვალისწინებინა, რომ მასზე რეალური თავდასხმა არ განხორციელდებულა.

2. არა, ვინაიდან მასზე არ განხორციელდებულა რეალური თავდასხმა.

3. არა, ვინაიდან მან გადააცილა აუცილებელი მოგერიების ფარგლები.

4. დიას, ვინაიდან დაცულია აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ყველა პირობა.

ტესტი 30.

ქალაქის ცენტრში, ხალხმრავალ მიტინგზე ავტომატიდან გასროლით ლოლაშვილმა სიცოცხლე მოუსპო ორ პიროვნებას, ხოლო რამდენიმეს ჯანმრთელობის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანება მიაყენა. სამედიცინო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნის მიხედვით, იგი ამ ქმედებათა ჩადენის დროს იმყოფებოდა ქრონიკული სუფიერი ავადმყოფობის მდგომარეობაში, რაც ფსიქიკური დაავადების გამო მის შერაცხადობას გამოირიცხავს.

შეიძლება თუ არა სასამართლომ ლოლაშვილს მის მიერ ჩადენილი ქმედებებისათვის შეუფარდოს სასჯელის ღონისძიება?

1. დიას, ვინაიდან მან ჩაიდინა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება.

2. არა, ვინაიდან შეურაცხადი პირის მოქმედება არ წარმოადგენს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებულ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას.

3. არა, ვინაიდან მან სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ჩაიდინა ბრალის გარეშე.

4. დიას, ვინაიდან მის საზოგადოებრივად საშიშ მოქმედებას შედეგად მოჰყვა მძიმე შედეგი.

ტესტი 31.

სოფელ ვარციხეში მცხოვრებმა აფციაურმა ნახა, რომ მისი თანასოფელელის საცხოვრებელ სახლს ცეცხლი გაუჩნდა. მან ცეცხლმოკიდებული სახლიდან არ გამოიყვანა ლოგინად ჩაეარდნილი ინვალიდი ქალი, რომელიც განსაცდელში იმყოფებოდა და შეეცადა ითხოვდა. მას ჰქონდა ამ ქალის გადარჩენის რეალური შესაძლებლობა. ასევე იცოდა, რომ საკუთარი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შექმნის გარეშე, თავისი მოქმედებით შეეძლო გადაერჩინა იგი. უბედური შემთხვევის შედეგად ქალი დაიღუპა.

როგორ შეფასდება აფციაურის ქმედება?

1. როგორც უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობა.
2. როგორც დაუხმარებლობა.
3. როგორც განსაცდელში მიტოვება.
4. როგორც სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში წაყენება.

ტექსტი 32.

ადრე მკვლელობისათვის მსჯავრდებულმა საყვარელიძემ კვლავ განიზრახა ახალი დანაშაულის ჩადენა, კერძოდ, სოფელ მეგრისხეში მცხოვრებ ვანიშვილზე ჯგუფურ ყაჩაღურ თავდასხმაში მონაწილეობა. ამ ყაჩაღური თავდასხმის შესახებ გაიგო ვანიშვილის შეილმა, რომელიც არის სკოლის ფიზიკის მასწავლებელი, მაგრამ ხელი არ შეუშალა ყაჩაღებს მის განხორციელებაში. ამით მან არ შეასრულა მისთვის შესაძლებელი მოქმედება, რითაც თავიდან იქნებოდა აცილებული სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება. საყვარელიძის ყაჩაღური თავდასხმა ვანიშვილზე განხორციელდა.

დასჯადია თუ არა ვანიშვილის შეილის უმოქმედობა, რომელსაც უშუალოდ არავითარი მონაწილეობა არ მიუღია ყაჩაღურ თავდასხმაში?

1. არა, მისი უმოქმედობა არ არის დასჯადი სისხლის სამართლის წესით, ვინაიდან უმოქმედობასა და დამდგარ შედეგს შორის არ არსებობს მიზეზობრივი კავშირი.

2. დიახ, იგი დაისჯება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის შეუტყობინებლობისათვის.

3. დიახ, იგი დაისჯება როგორც ჯგუფურად ჩადენილი ყაჩაღობის თანამონაწილე (დამხმარე), ვინაიდან უმოქმედობასა და დამდგარ შედეგს შორის არსებობს მიზეზობრივი კავშირი.

4. არა, ვინაიდან მას უშუალოდ არავითარი მონაწილეობა არ მიუღია ჯგუფურად ყაჩაღურ თავდასხმაში.

ტექსტი 33.

ცეცხლსასროლი იარაღებით შეიარაღებული პირთა ჯგუფი რესტორნის უკანა გასასვლელ კარებთან ჩაუსაფრდა მოლარეს, რომელსაც სამუშაო საათების დამთავრების შემდეგ, ღამით, რესტორნიდან გამოჰქონდა ნაგავრი ფული. ჯგუფის წევრებს გადაწყვეტილი ჰქონდათ, რომ თავს დასხმოდნენ მოლარეს და თუ საჭირო იქნებოდა, მზად იყვნენ, რომ მოეკლათ იგი ქონების დაუფლების მიზნით. ოპერატიული ინფორმაციით, პოლიციის მუშაკებმა შეიტყვეს პირთა ჯგუფის დანაშაულებრივი განზრახვის შესახებ, რის გამოც ისინი დაკავებულ იქნენ შემთხვევის ადგილზე, თავდასხმის განხორციელებამდე ნახევარი საათით ადრე.

დანაშაულის ჩადენის რომელ სტადიაზე იმყოფებოდა მათი ქმედება?

1. ისინი დაისჯებიან დანაშაულის მომზადებისათვის.

2. ისინი დაისჯებიან დანაშაულის დაუძთავრებელი მცდელობისათვის.

3. ისინი დაისჯებიან დანაშაულის დამთავრებული მცდელობისათვის.

4. ისინი საერთოდ არ დაისჯებიან, ვინაიდან მათი განზრახვა თავდასხმის განხორციელებამდე იქნა აღკვეთილი.

ტექსტი 34.

მეზობლის მიმართ შურისძიების გრძნობით გამსჭვალულმა ხარაძემ თავისი თანასოფელელი ბიჭი წააქეზა მკვლელობისათვის. წამქეზებელს ეგონა, რომ ბიჭი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს - 14 წელს ჯერ არ იყო მიღწეული და არ დაისჯებოდა ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის. სინამდვილეში ბიჭი ქმედების ჩადენის დროისათვის უკვე 15 წლის იყო. საქმის მასალებიდან გამომდინარე, ამ ბიჭის შერაცხადობა არავითარ ეჭვს არ იწვევს. ამ ვითარებაში მან ჩაიდინა განზრახი მკვლელობა.

არის თუ არა ხარაძე განზრახი მკვლელობის შუალობითი ამსრულებელი?

1. დიახ, იგი დაისჯება როგორც დანაშაულის შუალობითი ამსრულებელი, ვინაიდან მას ეგონა, რომ დანაშაულის ჩასადენად იყენებდა შეურაცხად პირს.

2. არა, იგი დაისჯება როგორც დანაშაულის წამქეზებელი, ვინაიდან მან ობიექტურად წააქეზა შერაცხადი პირი განზრახი მკვლელობის ჩასადენად.

3. დიახ, იგი დაისჯება როგორც დანაშაულის შუალობითი ამსრულებელი, ვინაიდან მკვლელობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ღება 16 წლის ასაკიდან.

4. არა, იგი დაისჯება როგორც თანაამსრულებელი, ვინაიდან მან დანაშაული შერაცხად პირთან ერთად ჩაიდინა.

ტექსტი 35.

საყოფაცხოვრებო ნიადაგზე ცოლ-ქმარს შორის ჩხუბის დროს ხითარიშვილმა გულ-მკერდის არეში ერთი ჭრილობით. მოკვლის განზრახვით სხეულის მძიმე ხარისხის დაზიანება მიაყენა ცოლს. ამ ქმედების ჩადენის შემდეგ მას შეეძლო მეორე და მომდევნო ჭრილობების განმეორება და მისი დანაშაულებრივი განზრახვის სისრულეში მოყვანა, მაგრამ მან ეს ჭრილობები არ მიაყენა ცოლს, არამედ შემთხვევის ადგილზე დატოვა და გაიქცა. მას იმედი ჰქონდა, რომ ოჯახის წევრები და ახლობლები დაჭრილს სამედიცინო დახმარებას აღმოუჩენდნენ და გადაარჩენდნენ. ეჭიმიბმა, რომლებიც გულგრილად მოეკიდნენ თავიანთი პროფესიული მოვალეობის შესრულებას, უყურადღებოდ მიატოვეს დაზარალებული, რომელიც სისხლისგან დაიცალა და გარდაიცვალა, თუმცა ღროული და კვალიფიციური

სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის შემთხვევაში მისი გადარჩენა შესაძლებელი იყო.

ჩაითვლება თუ არა ხითარიშვილის ქმედება მკვლელობაზე ნებაყოფლობით ხელის აღებად?

1. დიას, მისი ქმედება უნდა შეფასდეს როგორც მკვლელობაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება და დაისჯება მხოლოდ ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებისათვის, რადგან რომ არა ექიმების ღანაშაულებრივი უმოქმედობა, შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული.

2. არა, მისი ქმედება არ შეიძლება ჩაითვალოს მკვლელობაზე ნებაყოფლობით ხელის აღებად, მაგრამ მან პასუხი შეიძლება აგოს მხოლოდ განზრახ მკვლელობის მცდელობისათვის.

3. არა, მისი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც დამთავრებული განზრახი მკვლელობა, რადგან შედეგი თავიდან ვერ იქნა აცილებული.

4. არა, მისი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც დამთავრებული განზრახი მკვლელობა, ვინაიდან მკვლელობის მცდელობის სტადიაზე ღანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება არ შეიძლება.

ტმსტი 36.

საბურთალოს ქუჩაზე მდებარე სუპერმარკეტ „წიქარას“ მეპატრონემ ამ მაღაზიის საწყობში, რომელიც საცხოვრებელი სახლის პირველ სართულზე მდებარეობს, ასაფეთქებელი მოწყობილობა დაამონტაჟა. მას არ სურდა, რომ აფეთქებას შედეგად მოჰყოლოდა ამ სახლში მყოფ ბინადართა სიკვდილი, მაგრამ იცოდა, რომ მის მოქმედებას გარდაუვლად მოჰყვებოდა ადამიანთა მსხვერპლი. ამ აფეთქების შედეგად ხუთი ადამიანი დაიღუპა, ხოლო სხვებმა მიიღეს სხეულის სხვადასხვა სახის დაზიანებები.

როგორ შეფასდება მაღაზიის მეპატრონის ქმედება?

1. როგორც პირადპირი განზრახვით ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მკვლელობა.

2. როგორც პირდაპირი განზრახვით ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მკვლელობა და აფეთქება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

3. როგორც არაპირდაპირი განზრახვით ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მკვლელობა და აფეთქება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

4. როგორც არაპირდაპირი განზრახვით ჩადენილი ორი ან მეტი პირის განზრახი მკვლელობა და განზრახი მკვლელობა ისეთი საშუალებით, რომელიც საფრთხეს უქმნის სხვათა სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას.

ტესტი 37.

ნიორაქემ ჩაიდინა დანაშაული, რაც გამოიხატა იმაში, რომ მან მოკვლის განზრახვით ესროლა საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე უცხოეთის სახელმწიფოს დიპლომატიურ წარმომადგენელს. დანაშაულის მოტივი იყო პოლიტიკური და მიზნად ისახავდა საქართველოსათვის საერთაშორისო გართულების შექმნას. დაზარალებული, რომელმაც მიიღო სსეულის ნაკლებად მძიმე დაზიანება, გადაინა.

როგორც უნდა შეფასდეს ეს ქმედება?

1. როგორც საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე თავდასხმა.

2. როგორც ტერორისტული აქტი.

3. როგორც განზრახი მკვლელობის მცდელობა დაზარალებულის სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით.

4. როგორც დანაშაულთა ერთობლიობა: განზრახი მკვლელობის მცდელობა დაზარალებულის სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით და ჯანმრთელობის განზრახი ნაკლებად მძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლობით.

ტესტი 38.

საქართველოს მოქალაქე ბუაძემ 15 წლის ასაკში ჩაიდინა განზრახი ქმედება, რაც გამოიხატა საქართველოს სახელმწიფოს უშიშროებისა და თავდაცვისუნარიანობის საზიანოდ უცხო ქვეყნის წარმომადგენლისათვის სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტის გადაცემაში, რითაც მან განახორციელა სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა.

როგორც უნდა შეფასდეს საქართველოს მოქალაქის ბუაძის ქმედება?

1. როგორც ჯაშუშობა.

2. როგორც სახელმწიფოს ღალატი გამოხატული ჯაშუშობაში.

3. იგი არ დაისჯება სისხლის სამართლის წესით, რადგან არ მიუღწევია 16 წლის ასაკისათვის, საიდანაც იწყება პასუხისმგებლობა სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისათვის.

4. როგორც საბოტაჟი.

ტესტი 39.

ფოთის საზღვაო-მაშველი რაზმის წევრმა ანთაქემ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს დაინახა, რომ თავისი ყოფილი დირექტორი ზღვაში იხრჩობოდა. მან გადაწყვიტა დაზარალებულთან ანგარიშსწორება. ამ მოტივით მან შეგნებულად დაზარება არ აღმოუჩინა სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში მყოფ

კირს. რომელსაც შესაძლებლობა არ ჰქონდა მიეღო ზომები თავის გადასარჩენად, თუმცა მას ევალუბოდა ამ პირზე ზრუნვა და შესაძლებლობა ჰქონდა კიდევ დახმარება აღმოეჩინა მისთვის. დახმარების აღმოუჩენლობის შედეგად იგი დაიხრჩო.

როგორ შეფასდება ანთადის ქმედება ?

1. განსაცდელში მიტოვება.
2. დახმარების აღმოუჩენლობა.
3. დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით უძწეო მდგომარეობაში მყოფი პირის განზრახ მკვლელობა, ჩადენილი უმოქმედობით.
4. განზრახ მკვლელობის მცდელობა, ჩადენილი უმოქმედობით.

ტესტი 40.

თავისი ცხოვრებით და ქმრის საქციელით უკმაყოფილო ბიკიაშვილი მეუღლეს ხშირად ემუქრებოდა თვითმკვლელობით. ქმარს ერთხელ დაუდევრობით თავისი სატაბელო იარაღი დარჩა მაგიდაზე. ცოლმა ისარგებლა სიტუაციით და ამ იარაღით თავი მოიკლა.

როგორ შეფასდება ქმრის ქმედება ?

1. მას არ ჩაუდენია დანაშაული.
2. მან წინდახედულობის ნორმის დარღვევით ჩაიდინა სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.
3. მან ჩაიდინა განზრახ მკვლელობის შეუაღობითი ამსრულებლობა.
4. მან ჩაიდინა ცეცხლსასროლი იარაღის დაუდევრად შენახვა, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა.

ტესტი 41.

სამხედრო ნაწილის ზემდეგმა პარუნიანმა იარაღით, სიცოცხლის მოსპობის რეალური მუქარით აიძულა რიგითი სალაძე, რომ ყრადისათვის მიეყენებინა სხეულის მძიმე დაზიანება.

როგორ შეფასდება პარუნიანისა და სალაძის ქმედება?

1. სალაძე არ დაისჯება უკიდურესი აუცილებლობის, როგორც მართლწინააღმდეგობის გაწმრიცხველი გარემოების, არსებობის გამო, ხოლო პარუნიანი დაისჯება როგორც დანაშაულის შეუაღობითი ამსრულებელი.
2. სალაძე და პარუნიანი დაისჯებიან როგორც დანაშაულის თანაამსრულებლები
3. სალაძე არ დაისჯება ბრალის არარსებობის გამო, ხოლო პარუნიანი დაისჯება როგორც დანაშაულის შეუაღობითი ამსრულებელი.
4. სალაძე დაისჯება როგორც მკვლელობის ამსრულებელი, ხოლო პარუნიანი როგორც მკვლელობის წამქეზებელი.

დიდი ხნის მანძილზე თავის თანასოფელელზე განაწყენებული კობაძე მართლსაწინააღმდეგოდ თავს დაესხა ბაქანიძეს, რომელსაც მისმა მეზობელმა ერგემლიძემ ურჩია, რომ მოიგერიოს ეს თავდასხმა თავდასხმელისათვის სიცოცხლის მოსპობით, მაშინ როდესაც ბაქანიძე ეს გადაწყვეტილი ჰქონდა გაქცევით ეშველა თავისთვის და ჰქონდა კიდევ ამის შესაძლებლობა. ყურად იღო რა ეს რჩევა, ბაქანიძემ აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ფარგლებში სიცოცხლე მოუსპო თავდამსხმელს.

შეფასდება თუ არა ერგემლიძის ქმედება როგორც განზრახი მკვლელობის წაქეზება?

1. არა, ვინაიდან თანამონაწილეობა შეიძლება მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში. ვინაიდან ბაქანიძის ქმედება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით არის გამართლებული, ამიტომ წაქეზება არა გვაქვს სახეზე.

2. დიახ, ვინაიდან მან პაულიაშვილს აღუძრა სხეისი სიცოცხლის მოსპობის განზრახვა.

3. არა, ვინაიდან ერგემლიძე არის მკვლელობის ფსიქიკური დამხმარე.

4. დიახ, ვინაიდან ბაქანიძემ გადააცილა აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ფარგლები.

ტექსტი 43.

გონგლაძე და ახრახაძე, კერძა საღამოს, შევიდნენ სავაჭრო ცენტრის ეზოში და იქიდან ჩუმად ფანჯრიდან შეიპარნენ სავაჭრო ცენტრის შენობაში. ორივე თანამსრულებელი დანაშაულის ჩადენის პროცესში შეამჩნიეს, რის გამოც შეეცადნენ გაქცევით ეშველათ თავისათვის. გონგლაძემ ახრახაძის წაქეზებით, მოკვლის განზრახვით ესროლა დაცვის თანამშრომელს, მაგრამ სიბნელეში შეცდომა დაუშვა, ტყვია დაუმიზნა და მოახვედრა თვით წამქეზებელს, რომელიც სამედიცინო დახმარების შედეგად გადარჩა, მაგრამ მიიღო სხეულის მძიმე დაზიანება.

როგორ შეფასდება გონგლაძისა და ახრახაძის ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული ქმედება?

1. ისინი სავსებით არ დაისჯებიან, ვინაიდან სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობის მცდელობა არ არის დასჯადი.

2. ისინი დაისჯებიან როგორც განზრახ მკვლელობის მცდელობის თანამონაწილეები: გონგლაძე როგორც ამსრულებელი, ხოლო ახრახაძე როგორც წამქეზებელი.

3. გონგლაძე დაისჯება განზრახ მკვლელობის მცდელობისათვის, ხოლო ახრახაძე არ დაისჯება, ვინაიდან თვითმკვლელობის მცდელობა არ არის დასჯადი.

4. გონგლაძე დაისჯება სხეულის განზრახ მიმღე დაზიანებისათვის, სოფლო ახრახაძე დაისჯება განზრახი მკვლელობის მომზადებისათვის.

ტესტი 44.

უნივერსიტეტის ბაღში ერაძემ თავის თანაკურსელ სახვადეს შურისძიების მოტივით, მისი მოკვლის განზრახვით მიაყენა სიცოცხლისათვის საშიშვლო მიმღე ხარისხის დაზიანება. ამ დროს მასში გაიღვიძა სინანულის გრძნობამ, სახვადე წაიყვანა უახლოეს საავადმყოფოში და თავისი აქტიური მოქმედებით შეძლო მისთვის სიცოცხლის შენარჩუნება.

დასჯადია თუ არა ერაძის ქმედება ?

1. დიახ, იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის.
2. არა, ეინაიდან სახეზე გვაქვს დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება.
3. არა, ეინაიდან სახეზე გვაქვს ქმედითი მონანიება.
4. დიახ, იგი დაისჯება ჯანმრთელობის განზრახ მიმღე დაზიანებისათვის.

ტესტი 45.

კაღაძე, რომელიც ავტომანქანას მართავდა მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დარღვევით, იანვრის სუსხიან დამეს, ვაკე-საბურთალოს გადასახვევზე, დაეჯახა ქვეითად მოსიარულეს. იგი მანქანიდან გადმოვიდა, დაათვალიერა დაზიანებული და მიხვდა, რომ დროული სამედიცინო დახმარებით შეეძლო, სიცოცხლე შეენარჩუნებინა მისთვის. მიუხედავად ამისა, მან შეგნებულად დატოვა მსხვერპლი სიცოცხლისათვის საშიშვლო მდგომარეობაში, არ გამოუძახა სასწრაფო სამედიცინო დახმარებას და არც თვითონ წაიყვანა საავადმყოფოში. შესაძლებელი სამედიცინო დახმარების აღმოუჩენლობის გამო, მძიმედ დაშავებული ქვეითად მოსიარულე შემთხვევის ადგილზევე გაიყინა და მოკვდა.

როგორ დაკვალიფიცირდება მძღოლის ქმედება?

1. როგორც განსაცდელში მიტოვება.
2. როგორც უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობა, ჩადენილი დანაშაულისათვის წინასწარი შეცნობით უმწეო მდგომარეობაში მყოფი პირის მიმართ.
3. როგორც დაუხმარებლობა.
4. როგორც საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება.

ტესტი 46.

ვაკის პარკის მიმდებარე ტერიტორიაზე, მოკვლის განზრახვით, უეხიო მოსიარულე არჩვამეს თავს დაესხა ნიკოლსკი. თავდაცვის

მიზნით, რათა შეეშინებინა თავდამსხმელი, არწყაქმ გაისროლა სამჯერ ერთ-ერთი ტყვია შემთხვევით მოხვდა თავდამსხმელს და გაუფრთხილებლობით მოუსპო სიცოცხლე.

შეიძლება თუ არა სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით იქნეს გამართლებული?

1. არა, ვინაიდან არ შეიძლება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობა არსებობდეს გაუფრთხილებლობით.

2. არა, სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა არ შეიძლება გამართლდეს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით.

3. დიახ, ვინაიდან შეიძლება არსებობდეს გაუფრთხილებელი აუცილებელი მოგერიება.

4. დიახ, აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით შეიძლება სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობის გამართლება.

ტესტი 47.

ღამის კლუბში ყოფნისას ჩალაძეს და მის მეუღლეს თავს დაესხა მთავრად მდგომარეობაში მყოფი ახალგაზრდა. მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის მოგერიების დროს ჩალაძემ ზიანი მიაყენა რესტორის ქონებას, თავდაცვის მიზნით გაანადგურა და დააზიანა ჭურჭელი, ავეჯი და სხვა მოწყობილობა.

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი რომელი გარემოებით შეიძლება გამართლდეს ჩხუბის დროს სხვი-სი ქონების განადგურება და დაზიანება?

1. აუცილებელი მოგერიებით.

2. მართლზომიერი რისკით.

3. უკიდურესი აუცილებლობით.

4. ბრალის არარსებობით, მიუხედავად ქმედების მართლ-წინააღმდეგობისა.

ტესტი 48.

სპორტულ-გამაჯანსაღებელი კლუბის ინსტრუქტორმა კალაძემ განისრახა ამავე კლუბის წევრი ხარაძე წაექეზებინა კლუბის დირექტორის მკვლელობისაკენ და ამით შური ეძია ამ უკანასკნელის მიმართ. მიუხედავად დიდი მეცადინეობისა, მან ხარაძეს ვერ აღუძრა დანაშაულის ჩადენის სურვილი, რითაც მან ვერ განახორციელა მიზანი.

დასჯადია თუ არა კალაძის ქმედება?

1. დიახ, იგი დაისჯება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადებისათვის.

2. დიახ, იგი დაისჯება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის წაქეზებისათვის.

3. არა, დანაშაულის უშედეგო წაქეზება არ არის დასჯადი.

4. არა, დანაშაულის წაქეზება არ არის დასჯადი.

ინჟინერი ანდლუღაძე ისვენებდა თავის საზაფხულო აგარაკზე. ერთ საღამოს მის სამუშაო ოთახში შევიდა უცხო პიროვნება, რომელსაც მისთვის მეგობრის მიერ გამოგზავნილი წერილი უნდა გადაეცა. მას არავითარი დანაშაულებრივი განზრახვა ანდლუღაძის მიმართ არ ამოძრავებდა. ინჟინერს ეგონა, რომ მასზე განხორციელდა სიცოცხლისათვის სასიფათო თავდახმა, რის გამოც დაუფრთხლებლივ სამუშაო მაგიდის უჯრიდან ამოიღო რეგულაციური და ესროლა ოთახში შემოსულ პიროვნებას, რითაც დაუშვა შეცდომა, რაც არ არის მისატყუებელი. ამ გასროლას შედეგად მოჰყვა სიკვდილი.

შეიძლება თუ არა შეფასდეს ინჟინრის მოქმედება განზრახ მკვლელობად?

1. დიახ, ვინაიდან მასზე არ განხორციელებულა რეალური თავდასხმა.
2. არა, მისი მოქმედება უნდა შეფასდეს როგორც სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.
3. არა, ვინაიდან მისი მოქმედება წარმოადგენს განზრახ მკვლელობას აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით.
4. დიახ, ვინაიდან მან დაუშვა შეცდომა, რაც არ არის მისატყუებელი.

ტექსტი 50.

სამსახურიდან მომავალმა პაპავამ დაინახა, რომ მისი თანასწორობი ბავშვი მდინარეში იხრჩობოდა და შეეღას ითხოვდა. მას ჰქონდა განსაცდელში მყოფი ბავშვის გადარჩენის შესაძლებლობა, მაგრამ შეგნებულად არ დაეხმარა მას, რადგან არ ჩათვალა საჭიროდ მისი დახმარება. ამ შემთხვევას შედეგად არ მოჰყოლია ბავშვის დახრჩობა, მიიღო მხოლოდ ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება, ვინაიდან სხვა შემთხვევით გამგელომა გაუწია დახმარება.

როგორ შეფასდება სისხლისსამართლებრივად პაპავას უმოქმედობა?

1. როგორც განსაცდელში მიტოვება.
2. როგორც დაუხმარებლობა.
3. როგორც უმოქმედობით ჩადენილი ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება.
4. როგორც მართლსაზიარო ქმედება.

ტექსტი 51.

მეზობლის, ნათაძის წაქეზებით ჩიგოგიძე გადავიდა სავაჭრო ცენტრის ფანჯარაში და იქიდან გამოიტანა ძვირფასი ნივთები. სამედ-იციანო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნით, ჩიგოგიძემ ეს ქმედებები ჩაიდინა შეურაცხად, კერძოდ, ქრონიკული ფსიქიკური ავადმყოფობის მდგომარეობაში.

როგორ უნდა გადაწყდეს ნაობის და ჩიგოგიძის სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი?

1. ჩიგოგიძემ ჩაიდინა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო, მაგრამ არაბრალეული ქმედება, ხოლო ნათაძე პასუხს აგებს ქურდობის შეკალობითი ამსრულებლობისათვის.

2. ჩიგოგიძემ ჩაიდინა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება, ხოლო ნათაძე პასუხს აგებს ქურდობის წაქეზებისათვის.

3. ჩიგოგიძემ ჩაიდინა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული არამართლსაწინააღმდეგო და არაბრალეული ქმედება, ხოლო ნათაძე პასუხს აგებს როგორც ქურდობის თანამსრულებელი.

4. ჩიგოგიძეს სასჯელის სახით უნდა შეეფარდოს სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიება, ხოლო ნათაძე პასუხს აგებს შუალობითი ამსრულებლობისათვის.

ტესტი 52.

რაიონულმა სასამართლომ სირბილაშვილს თადლითობისათვის, რომელიც ითვალისწინებს ოთხ წლამდე თავისუფლების აღკვეთას, სასჯელის სახით შეუფარდა სამი წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა. სააპელაციო ინსტანციაში, იმის გათვალისწინებით, რომ მსჯავრდებულმა პირველად ჩაიდინა დანაშაული, სასამართლომ იგი გაათავისუფლა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან დასაბრალებულთან შერიგების გამო.

აკმაყოფილებს თუ არა მოცემული სიტუაცია დაზარალებულთან შერიგების გამო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების პირობებს?

1. დიახ, ვინაიდან სირბილაშვილმა პირველად ჩაიდინა დანაშაული, რომლისთვისაც სასამართლომ დაუნიშნა თავისუფლების აღკვეთა, ვადით არა უმეტეს სამი წლისა.

2. არა, ვინაიდან ასეთ შემთხვევაში კოდექსის შესაბამისი მუხლის სანქციით გათვალისწინებული სასჯელის უმაღლესი ზღვარი არ უნდა აღემატებოდეს სამი წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთას.

3. დიახ, ვინაიდან სირბილაშვილმა პირველად ჩაიდინა დანაშაული, რომლისთვისაც სანქციით გათვალისწინებული სასჯელი არ აღემატება 5 წლით თავისუფლების აღკვეთას.

4. არა, ვინაიდან სისხლის სამართლის კოდექსი არ ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას დაზარალებულთან შერიგების გამო.

წივწივაძემ ნათესავი ბიჭი, რომელიც მისი ბიჭის თანაკლასელი იყო და მისი წარმოდგენით შერაცხადი, ე.ი. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ეგონა, დაიყოლია ქურდობის ჩასადენად და გამოაყენა მეზობლის ბინიდან ფარულად ძვირფასი ნივთის გამოტანაში. სინამდვილეში იგი შეურაცხადი იყო, რის შესახებაც არ იცოდა წივწივაძემ.

როგორ უნდა გადაწყდეს წივწივაძის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი?

1. იგი დაისჯება, როგორც დანაშაულის შუალობითი ამსრულებელი, ვინაიდან ობიექტურად შეურაცხადი პირი გამოიყენა დანაშაულის ჩასადენად.

2. იგი დაისჯება როგორც დანაშაულის წამქეზებელი, ვინაიდან შეგნებული ჰქონდა, რომ სხვა დაიყოლია განზრახი დანაშაულის ჩასადენად.

3. იგი საერთოდ არ დაისჯება, ვინაიდან მისი წარმოდგენით შერაცხად პირს აქეზებდა დანაშაულის ჩასადენად, რაშიც იგი შეცდომა.

4. იგი დაისჯება დანაშაულის მომზადებისათვის, ვინაიდან სახეზეა უშუალო წაქეზება.

ტექსტი 54.

ლელაშვილმა მეზობლის ქალი ცემა და მიაყენა ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება მოკვლის განზრახვით, მაგრამ სანამ სასიკვდილო შედეგი დადგებოდა, მასში გაიღვიძა სინანულის გრძნობამ და ყველა საშუალება გამოიყენა დაზარალებულის გადასარჩენად. ლელაშვილის დახმარებით დაზარალებული გადარჩა.

დაისჯება თუ არა ლელაშვილი მის მიერ ჩადენილი ქმედებისათვის?

1. არა, იგი არ დაისჯება, ვინაიდან მან თავისი მოქმედებით ნებაყოფლობით ხელი აიღო დანაშაულზე.

2. არა, იგი არ დაისჯება, ვინაიდან ადგილი აქვს ქმედით მონანიებას.

3. დიახ, იგი დაისჯება, ვინაიდან მან, მართალია, ნებაყოფლობით აიღო ხელი მკვლელობაზე, მაგრამ მის მიერ ფაქტობრივად ჩადენილი ქმედება წარმოადგენს სხვა დანაშაულს – ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებას.

4. დიახ, იგი დაისჯება მკვლელობის მცდელობისათვის, ვინაიდან იგი მოქმედებდა დაზარალებულის მოკვლის განზრახვით.

ტექსტი 55.

ნუბინიძემ, მოქმედებდა რა ერთ-ერთი ბიზნესმენის ანგარების მოტივით მოკვლის განზრახვით, ააფეთქა საზაფხულო აგარაკი, რომელ-

შიც რამდენიმე ოჯახი ცხოვრობდა. ნუბინიძეს, მართალია, არ სურდა სხვა ადამიანების სიკვდილი, მაგრამ დარწმუნებული იყო ორი ან მეტი პირის სიკვდილის დადგომის გარდაუქცელობაში.

როგორი არის ორი ან მეტი პირის მკვლელობისადმი დამნაშავის სუბიექტური დამოკიდებულება?

1. იგი მოქმედებდა არაპირდაპირი განზრახვით.
2. იგი მოქმედებდა პირდაპირი განზრახვით.
3. იგი მოქმედებდა თვითიმედოვნებით.
4. იგი მოქმედებდა დაუდევრობით.

ტესტი 56.

მოძრაობდა რა ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების და ექსპლუატაციის წესების დაცვით, მანქანის მართვის დროს გაგნიძე შემთხვევით დაეჯახა ქვეითად მოსიარულე მჭედლიძეს. იგი გადმოვიდა ავტომანქანიდან და ნახა, რომ დაზარალებული იყო ის პიროვნება, რომელთანაც მას მტრული დამოკიდებულება ჰქონდა. მძღოლს ეგონა, რომ დროული სამედიცინო დახმარებით დაზარალებულს სიცოცხლეს შეუნარჩუნებდა, მაგრამ შეგნებულად დატოვა იგი სიცოცხლისათვის სახიფათო მდგომარეობაში. მჭედლიძე ერთ საათში გარდაიცვალა. სამედიცინო ექსპერტის დასკვნით, დაზარალების სიმძიმის გამო, მძღოლის სავალდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი თავიდან ვერ იქნებოდა აცილებული.

როგორი იქნება მძღოლის ქმედების სისხლისსამართლებრივი შეფასება?

1. იგი დაისჯება უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ.
2. იგი დაისჯება განსაცდელში მიტოვებისათვის.
3. იგი დაისჯება სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენებისათვის.
4. იგი დაისჯება დაუხმარებლობისათვის.

ტესტი 57.

მშობლებისადმი შურისძიების გრძნობით აღსავსე ნაკაშიძემ მეზობლის ბავშვი გადააგდო მაღალი ხიდიდან ღრმა მდინარეში. იგი დარწმუნებული იყო იმაში, რომ ბავშვი წყალში დაიხრჩობა. სინამდვილეში მან სწორად ვერ განსაზღვრა მიზეზობრივი კავშირის შესაძლო განვითარება, ვინაიდან ბავშვი მოკვდა არა წყალში დახრჩობით, არამედ რკინის ბოძზე თავის დარტყმით.

დაისჯება თუ არა ნაკაშიძე დამთავრებული მკვლელობისათვის?

1. არა, იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით მცირეწლოვნის

მიმართ, ვინაიდან შეცდომა დაუშვა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში.

2. არა, იგი დაისჯება სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანებისათვის, ვინაიდან შეცდომა დაუშვა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში.

3. დიახ, იგი დაისჯება დამთავრებული მკვლელობისათვის, ჩადენილი შურისძიების ნიადაგზე. ვინაიდან მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და შედეგს შორი არ არის საჭირო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის განსაზღვრისათვის.

4. დიახ, იგი დაისჯება დამთავრებული მკვლელობისათვის, ჩადენილი დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით მცირეწლოვნის მიმართ, ვინაიდან ამგვარი შეცდომა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში შეგაველენას ვერ მოახდენს დანაშაულის კვალიფიკაციაზე.

ტესტი 58.

პირთა ჯგუფმა შეიტყო, რომ მერსედესის მარკის ავტომანქანას აეროპორტიდან ერთ-ერთ ბანკში უნდა გადაეტანა 200 000 ამერიკული დოლარი. ისინი შეიარაღდნენ, ჩასხდნენ საკუთარ მანქანაში და დაიწყეს იმ საგარაუდო მარშრუტით მოძრაობა, სადაც ფულიან მანქანას უნდა გამოეყო. მიუხედავად მოვლი დღის ძებნისა, ამ მანქანას ვერ მიაგნეს. ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე, საღამოს ისინი დააკავე პოლიციამ.

როგორი იქნება ჩადენილი ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. ისინი დაისჯებიან ყაჩაღობისათვის, ჩადენილი ჯგუფურად, დიდი ოდენობით ნიუთის დაუფლების მიზნით.

2. ისინი დაისჯებიან ყაჩაღობის მცდელობისათვის, ჩადენილი ჯგუფურად, დიდი ოდენობით ნიუთის დაუფლების მიზნით.

3. ისინი დაისჯებიან ყაჩაღობის მომზადებისათვის, ჩადენილი ჯგუფურად, დიდი ოდენობით ნიუთის დაუფლების მიზნით.

4. ისინი არ დაისჯებიან, ვინაიდან განზრახვის გამომჟღავნება არ ისჯება, თუ იგი კონკრეტულ ქმედებაში არ გამოიხატა.

ტესტი 59.

პოლიციელმა ჩაჩანიძემ შურისძიების მოტივით ერთ-ერთ ქორწილში ტყვია გაისროლა იმ მაგიდისკენ, სადაც ისხდნენ კორძაძე და საბანაძე. მას განზრახული ჰქონდა, ტყვიის გასროლით მოეკლა ამ ორი პირი. პირიდან ერთ-ერთი, ამასთან მისთვის არ ჰქონდა მნიშვნელობა თუ რომელ მათგანს მოხედებოდა ტყვია და მოკვდებოდა. მისგან მოულოდნელად ამ ერთი გასროლით ტყვია მოხვდა კორძაძესაც და საბანაძესაც, რითაც ორივეს სიკვდილი დადგა.

როგორ შეფასდება პოლიციელის ქმედება?

1. როგორც ორი პირის განზრახი მკვლელობა.

2. როგორც შურისძიების ნიადაგზე ჩადენილი განზრახი მკვლელობა და სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობა.

3. როგორც ორი პირის სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

4. როგორც შურისძიებით ჩადენილი განზრახი მკვლევლობის მცდელობა და გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა.

ტესტი 60.

ბორჯომის პარკში, გვიან საღამოს ჩალაძემ ისარგებლა იმით, რომ პარკში მათ გარდა არავინ იმყოფებოდა და გადაწყვიტა იქ მოსეირნე ქალთან - ებრაელიძესთან იძულებითი სქესობრივი კავშირის დამყარება. ამ მიზნით იგი ძალადობის მუქარით თავს დაესხა ებრაელიძეს. როდესაც განზრახვის სისრულეში მოყვანა დააპირა, ქალმა უთხრა, რომ ორსულად იყო და თხოვა სქესობრივი კავშირი არ დაემყარებინა მასთან, თანაც შეჰპირდა ხუთასი ლარის გადახდას, რაც გადაუხადა კიდეც. მიიღო რა ეს თანხა, ჩალაძემ იძულებითი სქესობრივი კავშირი არ დაამყარა ებრაელიძესთან.

როგორ შეფასდება ჩალაძის ქმედება ?

1. იგი დაისჯება გაუპატიურების მომზადებისათვის.

2. იგი დაისჯება გაუპატიურების მცდელობისათვის.

3. იგი დაისჯება წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის გაუპატიურებისათვის.

4. იგი არ დაისჯება, ვინაიდან დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით აიღო ხელი.

ტესტი 61.

ჩიბიროვი შევიდა თავისი მეზობლის პაპავას ბინაში, შურისძიების გრძნობით აღსავსემ დაზარალებულის ოჯახის წევრების, მათ შორის მისი ბავშვების თანდასწრებით მოკვლის მიზნით ესროლა პაპავას, რომელსაც ტყვია შემთხვევით აცდა და ჩიბიროვის ნების საწინააღმდეგოდ მოულოდნელად მის მეუღლეს მოხვდა, რომელიც ადგილზე გარდაიცვალა.

როგორია ამ ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. დანაშაულთა ერთობლიობა: შურისძიების ნიადაგზე ჩადენილი განზრახი მკვლევლობის მცდელობა და სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

2. მკვლევლობა ისეთი საშუალებით, რომელიც განზრახ უქმნის საფრთხეს სხვათა სიცოცხლეს და ჯანმრთელობას.

3. ორი ან მეტი პირის განზრახ მკვლევლობის მცდელობა.

4. დანაშაულთა ერთობლიობა: განსაკუთრებული სისასტიკით მკვლევლობის მცდელობა და სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

ლამით, გლდანის დასახლებაში, ჩუბინიძე შევიდა ნადამის სავაჭრო ჯიხურში და დაუპირა გაუპატიურება. გაუპატიურების მცდელობის სტადიაზე ნადამემ უთხრა, რომ მისთვის ამ სადამოს თავი დაენებებინა, ხოლო მეორე დღეს 12 საათზე თანახმა იყო მასთან სქესობრივი კავშირის დამყარებისა. ჩუბინიძე დათანხმდა მის მიერ შემოთავაზებულ წინადადებას, მაგრამ მეორე დღეს 12 საათზე ნადამის ბინაში მისულს იქ პოლიცია დახვდა, რომელმაც იგი წინა ღამის გაუპატიურების მცდელობისათვის დააკავა.

როგორი იქნება ჩადენილი ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. ჩუბინიძე დაისჯება გაუპატიურების მომზადებისათვის.
2. ჩუბინიძე დაისჯება გაუპატიურების მცდელობისათვის.
3. ჩუბინიძე დაისჯება გარყვნილი ქმედებისათვის.
4. ჩუბინიძე არ დაისჯება, ვინაიდან დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით აიღო ხელი.

ტესტი 63.

სოფელში ერთ-ერთ საცხოვრებელ სახლს შემთხვევით ცეცხლი გაუჩნდა. ამ სოფლის მკვიდრმა თაყაძემ მოინდომა ცეცხლის ჩაქრობა. ამ უკანასკნელს თანასოფელელმა ხარაძემ, რომელიც დაინტერესებული იყო სახლის დაწვით, არ მისცა შესაძლებლობა ჩაქრო ცეცხლი. პირიქით, დაემუქრა მას, თუ იგი მოქმედებას არ შეწყვეტდა. თაყაძეს არ მიეცა შესაძლებლობა გადაერჩინა სხვისი ქონება, რისი შესაძლებლობაც მას ჰქონდა, მისთვის რომ ხარაძეს ხელი არ შეეშალა. სასამართლომ ხარაძის ქმედება შეაფასა, როგორც სხვისი ნივთის განზრახ განადგურება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, ჩადენილი ცეცხლის წაქიდებით.

სწორია თუ არა ხარაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. არა, ვინაიდან სახლისთვის ცეცხლი ხარაძეს არ წაუკიდებია.
2. დიახ, ვინაიდან ხარაძის მოქმედებასა და სახლის დაწვას შორის არსებობს მიზეზობრივი კავშირი.
3. დიახ, ვინაიდან ხარაძე არის სხვისი ნივთის განზრახ განადგურების წამქეზებელი.
4. არა, ვინაიდან ხარაძეს არ ეკისრებოდა სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია.

ტესტი 64.

ქარხნის მექანიკოსმა ალასანიამ განიზრახა დროებით გაჩერებული ქარხნის აფეთქება. მან დღისით დაუბრკოლებლად შეაღწია საწარმოს ტერიტორიაზე და იქ დაამონტაჟა მძლავრი ასაფეთქებელი მოწყობილობა. შემდეგ უკანვე გამობრუნდა, რათა ეყიდა საათის

მექანიზმი, რომელიც ნაღმს მოქმედებაში მოიყვანდა. გზაში იგი დაკაფებული იქნა.

როგორი იქნება ალასანიას მიერ ჩადენილი ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. როგორც აფეთქებით სხვისი ნივთის განზრახი განადგურების მცდელობა, რასაც მნიშვნელოვანი ზიანი უნდა გამოეწვია.

2. როგორც დამთავრებული დანაშაული - სხვისი ნივთის განზრახი განადგურება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.

3. როგორც აფეთქებით სხვისი ნივთის განზრახი განადგურების მომზადება, რასაც მნიშვნელოვანი ზიანი უნდა გამოეწვია.

4. დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება.

ტესტი 65.

სამხედრო ოფიცერმა სახვაძემ განიზრახა ხიდის აფეთქება. ამ მიზნით მან ხიდზე მოათავსა პატრუქიანი ნაღმი და ცეცხლი მოუკიდა. როცა იგი უკან გამობრუნდა, უკებ სინანულმა შეიპყრო და კვლავ დაბრუნდა პატრუქის ჩასაქრობად. სანამ ის ნაღმთან მივიდოდა, მძლავრი წვიმა წამოვიდა და პატრუქი თავისთავად ჩააქო. სახვაძე პასუხისგებაში იქნა მიცემული ხიდის აფეთქების მცდელობისათვის.

სწორია თუ არა სახვაძის ქმედების ასეთი სამართლებრივი შეფასება?

1. არა, ვინაიდან სახვაძემ ნებაყოფლობით აიღო ხელი დანაშაულის ჩადენაზე.

2. არა, ვინაიდან სახვაძემ გადაიფიქრა დანაშაულის ბოლომდე მიყვანა და ეცადა კიდევ ცეცხლის ჩაქრობას, რაც უნდა შეფასდეს ქმედით მონანიებად.

3. დიახ, ვინაიდან სახვაძის ქმედება არის მართლსაწინააღმდეგო, მაგრამ არაბრალეული.

4. დიახ, ვინაიდან სახვაძემ ჩაიდინა განზრახი ქმედება, რომელიც თუმცა უშუალოდ მიმართული იყო დანაშაულის ჩასადენად, მაგრამ დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი.

ტესტი 66.

სოფლის მოსახლეობა ეწეოდა ამ სოფლის მახლობლად მდებარე ერთ-ერთი სამხედრო ნაწილის საწყობიდან სურსათ-სანოვანის სისტემატურ ფარულ გატაცებას. მომავალში მოსალოდნელი ქურდობების თავიდან აცილების მიზნით, სამხედრო ნაწილის სასურსათო საწყობს, დაცვის მიზნით, შემოავლეს სიცოცხლისათვის საშიშრო ელექტრომაკუთუხლართი. ერთ დღეს ქურდი, რომელმაც არ იცოდა ამ ღონისძიების შესახებ, მართლაც დაზიანდა სასიკვდილოდ. ელექტრომაკუთუხლართის შემოვლება მიზნად ისახავდა ქურდობის შემთხვევაში სწორედ ასეთი შედეგის დადგომას.

შეფასდება თუ არა საწყობისათვის ელექტრომაგთულხ-
ლართის შემოვლებით ქურდის სიცოცხლის ხელყოფა აუცი-
ლებელი მოგერიების მდგომარეობად?

1. დიას, ვინაიდან ქონებაზე განხორციელდა მართლსაწინააღმ-
დეგო თავდასხმა.

2. არა, ვინაიდან ეს მოქმედება შეიძლება შეფასდეს უკიდურესი
აუცილებლობის მდგომარეობად.

3. დიას, ვინაიდან დაცულია აუცილებელი მოგერიების მართლ-
ზომიერების პირობები.

4. არა, ვინაიდან ამ შემთხვევის აუცილებელი მოგერიების მდგო-
მარეობით გამართლება ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა 1950
წლის ევროპულ კონვენციას.

ტესტი 67.

შაფათავამ სიკინტილაშვილს გადასცა ოთხი ცალი ყალბი ას-
ლოლარიანი და სთხოვა გაესაღებინა. ამ უკანასკნელმა, თავის მხრივ
ყალბი ფული გადასცა გურგენიძეს და დაავალა გასაღება. გურ-
გენიძემ ყალბი ასლოლარიანები ნებაყოფლობით ჩააბარა პოლიციას
და დაასახელა თანამონაწილენი. სასამართლომ სიკინტილაშვილის
ქმედება შეაფასა ყალბი ფულის გასაღებად.

სწორია თუ არა სასამართლოს მიერ გაკეთებული შე-
ფასება?

1. დიას, ვინაიდან შაფათავამ და სიკინტილაშვილმა ყალბი ფული
გაასაღეს გურგენიძეზე.

2. დიას, ვინაიდან ყალბი ფულის გასაღება გულისხმობს მის
სხვა პირზე გადაცემას. გასაღება ჩადენილია ფულის სიკინტილაშ-
ვილისათვის გადაცემის მომენტიდან.

3. არ არის სწორი, ვინაიდან ყალბი ფული დამნაშავეთა ჯგუფის
ფარგლებს არ გაცილებია და იგი ბრუნვაში არ იყო გაშვებული,
ამიტომ იგი უნდა შეფასდეს გასაღებას მცდელობად.

4. არ არის სწორი, ვინაიდან შაფათავამ სიკინტილაშვილმა და
გურგენიძემ ნებაყოფლობით ხელი აიღეს დანაშაულის ჩადენაზე.

ტესტი 68.

ხერხეულიძე, ჩაჩანიძის გაუპატიურების მიზნით ღამით შეიპარა
მის საცხოვრებელ ბინაში. ხერხეულიძემ იცოდა, რომ ჩაჩანიძე 6
თვის ორსული იყო. როდესაც განზრახვის სისრულეში მოყვანა დაა-
პირა, მაგიდაზე შენიშნა ეაზაში ჩაწყობილი ოქრო და ძვირფასი
ქვები. ხერხეულიძემ იფიქრა, რომ ძვირფასი ნივთების წაღება უფრო
სარგებლიანი იქნებოდა, ამიტომ გაუპატიურება გადაიფიქრა, იქვე
დადებული ჩანთა აიღო, ძვირფასი ნივთები შიგ ჩააწყო და ბინიდან
შეუმჩნეველად გაიპარა. სასამართლომ მისი ქმედება დააკვალიფიცირა
გაუპატიურების მცდელობად და ქურდობად.

სწორია თუ არა სასამართლოს გადაწყვეტილება ?

1. დიახ, ვინაიდან ხერხეულიძის განზრახვა გაეუპატიურებინა ჩანაწერზე ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი მისი ნებისაგან დამოუკიდებელი მიზეზის გამო.

2. დიახ, ვინაიდან ძვირფასეულობის დანახვამ ის აიძულა ხელი აეღო დანაშაულზე.

3. არა, ვინაიდან ხერხეულიძემ, ორი დანაშაულიდან აირჩია ერთი და ამით ნებაყოფლობით ხელი აიღო მეორის ჩადენაზე.

4. არა, ვინაიდან ხერხეულიძე ბინაში შევიდა მხოლოდ გაეუპატიურების განზრახვით.

ტესტი 69.

არჩეაძემ გადაწყვიტა ასათიანისათვის გამოეძალა დიდი ოდენობით ფული. ამ მიზნით მან შაბათ საღამოს დაწერა დაზარალებულისა და მისი მეუღლის მიმართ მუქარის წერილი, რომელიც უნდა გაეგზავნა ორშაბათს.

სხვა დანაშაულის ჩადენის ფაქტზე ეჭვმიტანილი არჩეაძის ბინის ჩხრეკის დროს აღმოაჩინეს ეს წერილი.

დაისჯება თუ არა არჩეაძე გამოძალვის მიზნით ჩადენილი ქმედებისათვის?

1. დიახ, ვინაიდან გამოძალვა დამთავრებულად ითვლება ქონებაზე უფლების მოთხოვნის მომენტიდან.

2. არა, ვინაიდან არჩეაძემ მხოლოდ გამოამჟღავნა თავისი დანაშაულებრივი ნება.

3. არა, ვინაიდან ნაკლებად მძიმე დანაშაულებრივი ქმედება აღკვეთილ იქნა მომზადების სტადიაზე.

4. დიახ, ვინაიდან გამოძალვის მომზადება დასჯადია.

ტესტი 70.

კალაძე შეეარდა თავისი ღირექტორის გასვიანის ბინაში, რომელმაც იგი კანონიერ საფუძველზე გაათავისუფლა სამსახურიდან. შურისძიების გრძნობით აღსავსემ დაზარალებულის ოჯახის წევრების, მათ შორის მისი ბავშვების თანდასწრებით რევოლვერიდან მოკვლის მიზნით ესროლა გასვიანის მეუღლეს, რომელიც ამ სროლის შედეგად ადგილზე გარდაიცვალა.

როგორია ამ ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახი მკვლელობა მსხვერპლის ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით.

2. მკვლელობა განსაკუთრებული სისასტიკით.

3. მკვლელობა შურისძიების ნიადაგზე.

4. დანაშაულთა ერთობლიობა: განზრახი მკვლელობა, მსხვერპლის ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან

საზოგადოებრივი მოკალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით და მკვლელობა განსაკუთრებული სისასტიკით.

ტესტი 71.

წინასწარი მოდერაჟების შედეგად ჩოხელმა ერაძისაგან მიიღო ჯაფარიძის მოკვლის დავალება. ამ უკანასკნელს გააჩნდა ერაძის მეგობრის მიერ ჩადენილი ტერორისტული აქტის და ყანალობის მამხილებელი მტკიცებულებები. ამ მოქმედებისათვის ერაძე ჩოხელს შეჰპირდა სამსახურებრივ დაწინაურებას. ამ დავალების შესახებ თვით ერაძის მეგობარმა არაფერი არ იცოდა. ჩოხელმა, ეგონა რა ჰკლავდა ჯაფარიძეს, შეეშალა და საცხოვრებელი ბინის სადარბაზოში შეცდომით მოკლა დოლიძე, რომელიც ჯაფარიძე ეგონა.

როგორია ჩოხელის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახი მკვლელობა, ჩადენილი შეკვეთით და სხვა დანაშაულის დაფარვის მიზნით.

2. განზრახი მკვლელობა დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე, რადგან მკვლელს სურს დაფაროს არა მის მიერ ჩადენილი დანაშაული, არამედ სხვა პირის მიერ ჩადენილი.

3. დანაშაულთა ერთობლიობა: ჯაფარიძის განზრახ მკვლელობის მცდელობა შეკვეთით და დოლიძის სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

4. დანაშაულთა ერთობლიობა: სხვა დანაშაულის დაფარვის მიზნით ჯაფარიძის განზრახი მკვლელობის მცდელობა და დოლიძის სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

ტესტი 72.

ზაფხულის ცხელ სადამოს, პარკში სეირნობის დროს ჭილღაძის ძაღლმა უკბინა გოგონას, რომელიც ბაბუასთან ერთად სეირნობდა პარკში. ძაღლის თავდასხმის მოგერიების მიზნით, რათა ბავშვი გადაერჩინა, ბაბუამ დაახრჩო იგი.

შეფასდება თუ არა ჩადენილი მოქმედება როგორც სხვისი ნივთის განზრახ განადგურება ან დაზიანება ?

1. არა, რადგან იგი იმყოფებოდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში.

2. დიახ, იგი დაისჯება სხვისი ნივთის განზრახ განადგურებისათვის.

3. არა, რადგან იგი იმყოფებოდა უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში.

4. დიახ, იგი დაისჯება სხვისი ნივთის განზრახ დაზიანებისათვის.

ანთაძეს არ ჩაუდენია არავითარი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, რომელიც სისხლის სამართლის წესით დასჯადია. დაზარალებულისა და მოწმეთა ცრუ ჩვენებების საფუძველზე, სასამართლომ მას მსჯავრი დასდო ყაჩაღობის ჩადენისათვის, რისთვისაც შეუფარდა ათი წლით თავისუფლების აღკვეთა. განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ იგი მოთავსებულ იქნა მკაცრი რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში. ღამის საათებში პატიმარმა დაცვის სამსახურის თანამშრომლებს გაუწია წინააღმდეგობა და ძალადობის გამოყენებით მოახერხა გაქცევა.

შეფასდება თუ არა ანთაძის ქმედება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობად?

1. არა, ვინაიდან მას შეუფარდა სასჯელი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის.

2. ღიახ, ვინაიდან სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში არაბრალეულად მოთავსება პირს აძლევს აუცილებელი მოგერიების უფლებას, რაც შეიძლება გამოიხატოს ამ დაწესებულების დაცვის სამსახურზე წინააღმდეგობის გაწევაში და გაქცევაში.

3. არა, ვინაიდან სასჯელის აღსრულება, მიუხედავად პირის არაბრალეულობისა, არ წარმოადგენს მსჯავრდებულის მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფას.

4. ღიახ, ვინაიდან ნებისმიერი პატიმრის უფლებაა თავი დააღწიოს თავისუფლების აღკვეთის მდგომარეობას, რის გამოც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი არ ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას თავისუფლების აღკვეთის ადგილიდან გაქცევისათვის.

ტექსტი 74.

წიგწივაძემ მემკვიდრეობის მიღების მიზნით განიზრახა სიცოცხლე მოესპო ორი სხვა მემკვიდრისათვის. ერთი მათგანი მასთან სტუმრად იმყოფებოდა, რომელიც საბჭულში საწამლაგის ჩაყრით მოკლა, ხოლო მეორე აბასთუბანში ცხოვრობდა, სადაც მკვლეელი ერთი კვირის შემდეგ ჩავიდა. ეს უკანასკნელი წიგწივაძემ ღამით თავსე ბაღის შიგნით დაფარებით დაახრჩო.

როგორია წიგწივაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა და ჩადენილი ანგარებით.

2. მკვლელობა ანგარებით და ჩადენილი არაერთგზის, ვინაიდან ორი მკვლელობა ერთდროულად არ მომხდარა.

3. მკვლელობა, ჩადენილი არაერთგზის, ვინაიდან ორ მკვლელობას შორი გარკვეულმა დრომ გაიარა.

4. ანგარებითი მკვლელობა, ვინაიდან იგი ჩადენილია ქონებრივი გამორჩენის მიზნით.

ტესტი 75.

პირთა ჯგუფმა გადაწყვიტა ცნობილი ბანკირის ჯანაშვილის ბინის დაყენება. ამასათვის ისინი შეიარაღდნენ დანებითა და ცეცხლსასროლი იარაღებით და ღამით შევიდნენ ჯანაშვილის სახლში. ოჯახის წევრებს ეძინათ. ბოროტმოქმედებმა ისარგებლეს ამ გარემოებით და ფარულად წაიღეს ამ ოჯახის კუთვნილი ძვირფასეულობა.

როგორ უნდა შეფასდეს მათ მიერ ჩადენილი ქმედება?

1. ისინი დაისჯებიან ბინაში შეღწევით ყანალობის მომსადგობისა და ბინაში შეღწევით ქურდობისათვის.
2. ისინი დაისჯებიან ბინაში შეღწევით ყანალობის მცდელობისათვის.
3. ისინი დაისჯებიან ბინაში შეღწევით ძარცვისათვის.
4. ისინი დაისჯებიან მხოლოდ ბინაში შეღწევით ქურდობისათვის.

ტესტი 76.

ერთ-ერთი ბაზრის ტერიტორიაზე, საღამოს საათებში, უცხოური საქონლით დატვირთულ ნოზაძის ავტომანქანას თავს დაესხა რამდენიმე შეიარაღებული პირი. თავდაცვის მიზნით ნოზაძემ უმისამართოდ გაისროლა რამდენჯერმე, რათა შეეშინებინა თავდამსხმელები. ტყვია შემთხვევით მოსვდა ერთ-ერთ თავდამსხმელს, რამაც მისი სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა გამოიწვია.

შეიძლება თუ არა სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით იქნეს გამართლებული?

1. არა, აუცილებელი მოგერიება შეიძლება მხოლოდ განსრახი მოქმედებით იქნეს განხორციელებული
2. დიახ, სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით შეიძლება გამართლდეს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით.
3. დიახ, აუცილებელი მოგერიება შეიძლება გაუფრთხილებლობითაც.
4. არა, ვინაიდან მომგერიებელს ზუსტად არა აქვს გაცნობიერებული თავისი მოქმედებით გამოწვეული შედეგის მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი.

ტესტი 77.

პარკში ელენე სეირნობდა ძვირად ღირებული ბეწვის ქურქით. ამ დროს მოულოდნელად დაიწყო ძლიერი წვიმა და ჭექა-ქუხილი. ამ ვითარებაში ელენეს ქმარმა დევიდემ ღარიბულად ჩაცმულ ახალგაზრდა ქალს იარაღის მუქარით წაართვა ქოლგა, რათა მისი მეუღლე და ძვირფასი ქურქი არ დასველებულიყო. წვიმის შემდეგ კი ისევ უკან დაუბრუნა თავისი ნივთი.

შეფასდება თუ არა ჩადენილი ქმედება უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობად იმ პრინციპით, რომ დაზიანებული სიკეთე ნაკლებ მნიშვნელოვანია ვიდრე გადარჩენილი სიკეთე?

1. დიას, ვინაიდან ქურქი უფრო ძვირად ღირებულია, ვიდრე ქოლგა.

2. დიას, ვინაიდან დაკვლია უკიდურესი აუცილებლობის მართლზომიერების პირობები.

3. არა, მისი მოქმედება შეფასდება ყაჩაღობად.

4. არა, ვინაიდან აშკარად დარღვეულია უკიდურესი აუცილებლობის მართლზომიერების პირობები.

ტესტი 78.

მოსამართლემ განსასჯელ ახობაძეს თაღლითობისათვის დამამძიმებელ გარემოებებში მიუსაჯა ექვსი წლით თავისუფლების აღკვეთა. თავისუფლების აღკვეთის ადგილიდან დაბრუნებულმა ახობაძემ, შეეცადა რა მოსამართლის მოკვლას, მიიღო მისგან აუცილებელი მოგერიებით გამართლებული წინააღმდეგობა. ამ ვითარებაში ახობაძემ, რომელიც იმყოფებოდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში, დაასწრო მოსამართლეს და მოიგერია მისი წინააღმდეგობა, რომელიც შეიძლებოდა ახობაძის მოკვლით ან ჯანმრთელობის დაზიანებით დამთავრებულიყო და მოკლა იგი.

როგორია ახობაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებათა გარეშე, ჩადენილი დაზარალებულისადმი შურისძიების ნიადაგზე.

2. ახობაძეს არ ჩაუდენია დანაშაული, ვინაიდან იგი იმყოფებოდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში.

3. ახობაძეს არ ჩაუდენია დანაშაული, ვინაიდან იგი იმყოფებოდა უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში.

4. განზრახ მკვლელობა მსხვერპლის სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით.

ტესტი 79.

რესტორანში გამართულ ახალი წლის საღესტისაწაულო წვეულებაზე პეპენაძემ მიიღო ალკოჰოლი და შეგნებულად დათვრა. იგი ფიქრობდა, რომ მთვრალ მდგომარეობაში არ დაჯდებოდა ავტომანქანის საჭესთან. მოგვიანებით იგი, ისევე როგორც სხვა დროს, სიმთვრალით გამოწვეული შევრაცხაობის მდგომარეობაში მაინც დაჯდა მანქანის საჭესთან. გზაში მან დაარღვია მოძრაობის უსაფრთხოების წესები და ავტოავარიის შედეგად სხეულის მძიმე დაზიანება მიაყენა გურუღს.

დაისჯება თუ არა პეპენაძე სიმთვრალეში ჩადენილი ამ ქმედებისათვის?

1. ღიახ, ვინაიდან სახეზე გვაქვს გაუფრთხილებელი *actio libera in causa*.

2. არა, ვინაიდან ჯანმრთელობის გაუფრთხილებლობით მიმეღია დაზიანება არ არის დასჯადი ქმედება.

3. არა, ვინაიდან შეურაცხაობის მდგომარეობა გამოირიცხავს დასჯადობას.

4. არა, ვინაიდან იგი არ მოქმედებდა ბრალეულად.

ტესტი 80.

დაცვის სამსახურის ერთ-ერთ თანამშრომელს ერაძეს გადაწყვეტილი ჰქონდა ეჭვიანობის ნიადაგზე, სამსახურიდან დაბრუნებულს მოეკლა მისი მეუღლე. სადამოს ერაძის მიერ დაუდევრად შენახული ცეცხლსასროლი იარაღი გაუვარდა მის ვაჟიშვილს, რომელმაც ერადის მეუღლის სიკვდილი გამოიწვია. ერაძემ ხმამაღლა დიდი კმაყოფილება გამოხატა თავისი განზრახვის ამ გზით სისრულეში მოყვანის გამო.

დაისჯება თუ არა ერაძე განზრახი მკვლელობისათვის?

1. ღიახ, იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობისათვის, ვინაიდან მისი მოქმედება მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ შედეგთან.

2. არა, ვინაიდან დანაშაულში გაუფრთხილებელი თანამონაწილეობა არ ისჯება.

3. ღიახ, ვინაიდან მას ცოლის მოკვლის განზრახვა ჰქონდა, რომელიც აღსრულდა კიდევც.

4. არა, იგი დაისჯება ცეცხლსასროლი იარაღის დაუდევრად შენახვისათვის, რამაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა გამოიწვია.

ტესტი 81.

ნოზაძე, რომელსაც უნდოდა შური ეძია მოსამართლეზე, რომელმაც მისი შვილის მიმართ დაადგინა გამამტყუნებელი განაჩენი, შევიდა მოსამართლის ეზოში. მან სიბნელეში ფანჯრის მიღმა მდგომი ადამიანის ფიგურა დაინახა. ვინაიდან მოსამართლე მარტო ცხოვრობდა, ეგონა, რომ სახლში მარტო იქნებოდა. ნოზაძემ ესროლა ადამიანის სილუეტს და მოკლა იგი. სინამდვილეში იგი მოსამართლის მეგობარი ქალი აღმოჩნდა.

დაისჯება თუ არა ნოზაძე განზრახ ჩადენილი დამთავრებული მკვლელობისათვის?

1. არა, იგი დაისჯება განზრახ მკვლელობის მცდელობისა და სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.

2. არა, იგი დაისჯება მკვლელობის მომზადებისათვის.

3. არა, იგი დაისჯება მხოლოდ სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.

4. ღიახ, იგი დაისჯება დამთავრებული განზრახი მკვლელობისათვის მსხვერპლის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით.

ტესტი 82.

ნინიძემ მოკლა თავისი მეგობარი გოგონა, რომელიც ნინიძეს ატყუებდა და არწმუნებდა, რომ მისგან ორსულად იყო. ნინიძე ქალაქ გარეთ სასეირნოდ წავიდა ამ გოგონასთან ერთად. მოტყუებულმა ნინიძემ იგი კლდიდან გადააგდო, რათა ორსულობით გამოწვეული მომავალი მოსალოდნელი უსიამოვნებები თავიდან აეცილებინა. სინამდვილეში იგი შეცდა: დაზარალებული არ იყო ფეხმძიმედ, რის შესახებაც კარგად იცოდა ამ უკანასკნელმა.

როგორია ჩადენილი ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ და შემამსუქებელ გარემოებათა გარეშე, რადგან გადამწყვეტია ის ობიექტური მომენტი, რომ დაზარალებული ორსულად არ იყო.

2. დანაშაულთა ერთობლიობა: განზრახ მკვლელობა და ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება.

3. სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით, რადგან ფაქტური შეცდომა ყოველთვის გამოირიცხავს განზრახვისათვის პასუხისმგებლობას.

4. განზრახ მკვლელობა დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალისა, ვინაიდან გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს არა ობიექტურ მომენტს, არამედ დამნაშავის სუბიექტურ ნებას.

ტესტი 83.

სოფელში ყოფნის დროს, მეზობლის სახლიდან მომავალ სახეაძეს გამოედევნა ამავე სოფლის მაცხოვრებლის ძაგნიძის ავი ძაღლი. სახეაძეს უნდოდა ძაგნიძის სახლში შესულიყო, მაგრამ კარები დაკეტილი დახვდა. დაზარალებული თხოვდა მას დახმარებას და კარების გაღებას, მაგრამ ამ უკანასკნელს უნდოდა რა შური ეძია მასზე, არხეინად უყურებდა, თუ როგორ კბენდა ძაღლი სახეაძეს. ძაღლმა დაზარალებულს მიაყენა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება, ხოლო ექიმის უხეში დაუდევრობის შედეგად მოიწამლა და გარდაიცვალა.

როგორია ძაგნიძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. როგორც მოქმედებით ჩადენილი ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

2. როგორც უმოქმედობით ჩადენილი ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

3. როგორც საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება.

4. როგორც სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

ტესტი 84.

იანერის სუსხიან დღეს სკოლიდან მომავალი გაბაიძე, რომელსაც ფეხი დაუცურდა, გადავარდა ხიდიდან, ჩავარდა მდინარეში და იხრჩობოდა. შემთხვევით გამეღელმა, ამავე სოფლის კლუბის დარბა-

ჯმა ნაკაიძემ დაინახა განსაცდელში მყოფი პიროვნება, რომელიც წყალში იხრჩობოდა და შეეცადა ითხოვდა, გადაუდგოთ თოკი და დაიწყო მისი წყლიდან ამოყვანა. მოულოდნელად მშველელმა განსაცდელში მყოფ ბავშვში მისი ყოფილი ღირეპტორის შვილი ამოიცნო. მამაზე განაწყენებულმა, ბავშვს წაართვა თოკი, რის შედეგადაც იგი ისევ წყალში ჩავარდა. გაბაიძე დაიხრჩო.

დაისჯება თუ არა ნაკაიძე განზრახი მკვლელობისათვის?

1. დიახ, იგი დაისჯება განზრახ ჩადენილი მკვლელობისათვის.
2. არა, იგი საერთოდ არ დაისჯება.
3. არა, იგი დაისჯება დაუხმარებლობისათვის.
4. არა, იგი დაისჯება სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.

ტესტი 85.

კინოთეატრში ახალი უცხოური მხატვრული ფილმის სანახად წასულმა ძიძამ სამი საათის განმავლობაში მძინარე ბავშვი დატოვა უმეთვალყურეოდ. იგი დარწმუნებული იყო, რომ ამით ბავშვს არაეითარი საფრთხე არ ემუქრებოდა. ძიძის არყოფნაში ბავშვმა გაიღვიძა, წყლით სავსე დიდ ჭურჭელში ჩავარდა და დაიხრჩო.

როგორია ძიძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი დაისჯება სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.
2. იგი საერთოდ არ დაისჯება, ვინაიდან არ ითვალისწინებდა მძიმე შედეგის დადგომის შესაძლებლობას.
3. იგი დაისჯება განსაცდელში მიტოვებისათვის.
4. იგი დაისჯება საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენებისათვის.

ტესტი 86.

სოფლიდან ავტომანქანით მომავალმა ბერაძემ დაარღვია მოძრაობის უსაფრთხოების წესები და დაუჯახა ქვეითად მოსიარულე ქალს. მძღოლმა დახმარება არ აღმოუჩინა განსაცდელში მყოფს და შემთხვევის ადგილიდან მიიმაღა. ამასთან მას დაზარალებულის სიკვდილი შესაძლებლად მიაჩნდა და ფიქრობდა, რომ მისი დახმარებით შეეძლო მსხვერპლისათვის სიცოცხლე შეენარჩუნებინა, მაგრამ პასუხისმგებლობისაგან რომ თავი დაეღწია, იგი შემთხვევის ადგილიდან გაიქცა. ამასთან, ფიქრობდა, რომ ქალს აუცილებლად დაეხმარებოდნენ სხვა მძღოლები, რომლებიც მას თავიანთი მანქანებით უკან მიჰყვებოდნენ, მაგრამ შეცდა, ვინაიდან ქალს არავინ არ გაუწია დახმარება. ამ შემთხვევას შედეგად მოჰყვა ქალის სიკვდილი.

როგორია მძღოლის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი დაისჯება განზრახ ჩადენილი მკვლელობისათვის.
2. იგი დაისჯება უმოქმედობით ჩადენილი სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.

3. იგი დაისჯება განსაცდელში მიტოვებისათვის.

4. იგი დაისჯება ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დარღვევისათვის, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა და განსაცდელში მიტოვებისათვის.

ტესტი 87.

ლაცაბიძემ თავის მეუღლესთან ოჯახური უთანხმოებისა გამო გადაწყვიტა, რომ დაეტოვებინა ცოლ-შვილი და საზღვარგარეთ წასულიყო საცხოვრებლად. ცოლი მას მუდმივად ემუქრებოდა, რომ თავსაც მოიკლავდა და ბავშვსაც მოკლავდა, თუ მეუღლე ოჯახს დატოვებდა. ლაცაბიძემ ყურადღება არ მიაქცია მეუღლის მუქარას, დატოვა ცოლ-შვილი და სხვაგან გადავიდა საცხოვრებლად. ქალმა თავისი მუქარა აღასრულა.

დაისჯება თუ არა ლაცაბიძე სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის?

1. დიახ, იგი დაისჯება უმოქმედობით ჩადენილი სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.

2. არა, რადგან უმოქმედობით სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობის ჩადენა შეუძლებელია.

3. არა, იგი დაისჯება თვითმკვლელობამდე მიყვანისათვის.

4. არა, იგი დაისჯება განსაცდელში მიტოვებისათვის.

ტესტი 88.

ონკოლოგიური საავადმყოფოს პაციენტი ჩაჩანიძე მძიმედ ავად იყო. ევალიფიციური სამედიცინო კომისიის დასკვნით, იგი რამდენიმე დღეში გარდაუვლად მოკვდებოდა. ექიმმა მას მისცა ჯერ კიდევ გამოუცდელი მედიკამენტი, რომელსაც შეიძლებოდა განეკურნებინა იგი, თუმცა ასევე არსებობდა რისკი მისი სიკვდილის დაჩქარებისა. ამ მედიკამენტის მიცემამ ჩაჩანიძის სიკვდილი მართლაც დააჩქარა.

როგორია ექიმის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. ექიმი დაისჯება სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.

2. ექიმი არ დაისჯება, ეინაიდან არ არსებობს მიზეზობრივი კავშირი მოქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

3. ექიმი არ დაისჯება, ეინაიდან იგი მოქმედებდა არაბრალეულად.

4. ექიმი დაისჯება განზრახი მკვლელობისათვის.

ტესტი 89.

ერთ-ერთ კლინიკაში გაჩნდა ხანძარი. სავსებით გამოჯანმრთელებულმა პაციენტმა ზარნაძემ მონაწილეობა არ მიიღო სხვა პაციენტების გადარჩენაში. ასეთი მოქმედების შესრულება მას შეეძლო. ის ფიქრობდა, რომ მას, როგორც კლინიკის პაციენტს, აქეთ უნდა დახ-

მარეზონდენ და მიუხედავად შესაძლებლობისა, მას სხვისი დახმარება არ ევალუბოდა.

როგორია პაციენტი ზარნაძის უმოქმედობის სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი არ დაისჯება, რადგან არ იყო სამართლებრივი გარანტი სხვა პაციენტებისათვის.

2. იგი დაისჯება დაუსმარებლობისათვის.

3. იგი დაისჯება სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის, რადგან სხვისთვის დახმარების გაწევა მისთვის შესაძლებელი იყო.

4. იგი არ დაისჯება, რადგან მას არ ჰქონდა შეგნებული თავისი სოლიდარული ვალდებულება.

ტიესტი 90.

რესტორნის მეპატრონემ გაიგო, თუ როგორ დაგეგმა რესტორანში საქეიფოდ მყოფმა სამმა სტუმარმა ჩაედინათ სხვა სტუმრების გაძარცვა ისეთი ძალადობის გამოყენებით, რაც საშიში არ არის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის, რომელიც იმავე საღამოს უნდა მომხდარიყო. ნაცვლად სატელეფონო ზარისა და დაუყოვნებლივ შეტყობინებისა, რესტორნის მეპატრონემ პოლიციის სახელზე გააგზავნა წერილობითი შეტყობინება, რომელიც ერთ-ერთ მის თანამშრომელს მეორე დღით უნდა მიეტანა პოლიციის განყოფილებაში. პოლიციაში წერილის მიღების დროს დანაშაული უკვე მომხდარი იყო, რომელიც დაკვალიფიცირდა, როგორც გაძარცვა, ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ და ისეთი ძალადობით, რომელიც საშიში არ არის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის, რაც ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 5-დან 8 წლამდე.

შეფასდება თუ არა რესტორნის მეპატრონის ქმედება როგორც დანაშაულის შეუტყობინებლობა?

1. დიახ, იგი დაისჯება, ვინაიდან დასჯადია როგორც განსაკუთრებით მძიმე, ისე მძიმე დანაშაულის მსადების შესახებ შეუტყობინებლობა.

2. არა, ვინაიდან მან პოლიციას შეატყობინა დანაშაულის შესახებ.

3. დიახ, ვინაიდან მან ვერ შეძლო დანაშაულებრივი შედეგის აღკვეთა.

4. არა, ვინაიდან ისჯება მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მსადების შესახებ შეუტყობინებლობა.

ტიესტი 91.

გორი-ხაშურის საავტომობილო გზის მონაკვეთზე სატვირთო ავტომანქანის მძღოლი დაეჯახა ქვეითად მოსიარულეს. მასთან ერთად მანქანაში იჯდა მისი მეგობარი. მძღოლმა და მისმა მეგობარმა არავითარი დახმარება არ გაუწიეს განსაცდელში მყოფს, რის გამოც

დასმარების გარეშე დარჩენილი გარდაიცვალა. მეგობარი დახმარების აღმოუჩენლობისათვის დაისაჯა. იგი ამბობს, რომ მას არ შეეძლება მოეთხოვოს დასმარების აღმოჩენის ვალდებულება, ვინაიდან იგი თავისი მოქმედებით გამოამჟღავნებდა მისი მეგობრის მიერ ჩადენილ დანაშაულებრივ ქმედებას.

როგორია მეგობრის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი საერთოდ არ დაისჯება, ვინაიდან მას არ ჰქონდა სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია.

2. იგი დაისჯება დაუხმარებლობისათვის, ვინაიდან არ შეასრულა სოლიდარული ვალდებულება.

3. იგი დაისჯება სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.

4. იგი დაისჯება უმოქმედობით ჩადენილი განზრახ მკვლელობისათვის.

ტესტი 92.

ცენტერაძე, როგორც ცურვის მასწავლებელმა, სამი ბავშვი ნავით შეიყვანა წყლის სიღრმეში. მოულოდნელად ძლიერი ქარიშხლის ამოვარდნის შედეგად, ისინი განსაცდელში აღმოჩნდნენ. ცენტერაძეს სამიდან მხოლოდ ორი ბავშვის გადარჩენა შეეძლო, რის გამოც მან ორის სიცოცხლე გადაარჩინა იმ გზით, რომ ერთ-ერთი დატოვა ზღვის სიღრმეში, ხოლო დანარჩენი ორი ნაპირზე გამოიყვანა. დადგენილია, რომ მას არავითარი წინდახედულების ნორმა არ დაურღვევია.

როგორია ცურვის მასწავლებლის მიერ ჩადენილი ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი არ დაისჯება, ვინაიდან არ არსებობს მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

2. იგი არ დაისჯება ბრალის არარსებობის გამო.

3. იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობისათვის.

4. იგი არ დაისჯება მართლწინააღმდეგობის არარსებობის გამო.

ტესტი 93.

პირთა ჯგუფმა წინასწარი შეთანხმებით განიზრახა ერგემლიძის ცოლის დაყენება, რის შესახებაც გაიგო ამ უკანასკნელმა. მას შესაძლებლობა ჰქონდა აღეკვეთა ბოროტმოქმედთა ეს განზრახვა, მაგრამ შეგნებულად მიატოვა ცოლი დახმარების აღმოჩენის გარეშე. იგი წინასწარ შეუთანხმდა ყაჩაღებს, რომ ამის შესახებ არ შეატყობინებდა სათანადო ორგანოებს, თუ ისინი გადაიხდიდნენ ათას დოლარს. პირთა ჯგუფმა დათქმულ დროს ჩაიდინა წინასწარ განზრახული ქმედება.

დაისჯება თუ არა ერგემლიძე ცოლის განსაცდელში მიტოვებისათვის?

1. არა, იგი დაისჯება ყაჩაღობის თანაამსრულებლობისათვის.

2. დიახ, იგი დაისჯება განსაცდელში მიტოვებისათვის.

3. არა, იგი საერთოდ არ დაისჯება, ეინაიდან გამოიწინა უმოქმედობა.

4. არა, იგი დაისჯება ჯგუფურად ჩადენილ ყაჩაღობაში დახმარებისათვის, რაც გამოიხატა დანაშაულებრივ უმოქმედობაში.

ტესტი 94.

კოსტრიძემ აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში ღაცვა თავისი სიცოცხლე მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმისაგან, რა დროსაც მან მართლზომიერად სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება მიიყენა თავდამსხმელს. ამის შემდეგ მან შეგნებულად არ აღმოუჩინა მისთვის შესაძლებელი სამედიცინო დახმარება თავდამსხმელს, რომლის სიცოცხლის გადარჩენა დროული სამედიცინო ჩარევის შედეგად ჯერ კიდევ შესაძლებელი იყო. თავდამსხმელი გადარჩა შემთხვევით სხვა პირის მხრიდან გაწეული დახმარების შედეგად.

როგორია კოსტრიძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის.

2. იგი დაისჯება დაუსმარებლობისათვის.

3. იგი საერთოდ არ დაისჯება ბრალის არარსებობის გამო.

4. იგი დაისჯება განსაცდელში მიტოვებისათვის.

ტესტი 95.

სამხედრო მეთაურმა ჯარისკაცს უბრძანა მისთვის არასასურველი პიროვნებისათვის სიცოცხლის მოსპობა. ჯარისკაცი იძულებული იყო შეესრულებინა ეს ბრძანება. წინააღმდეგ შემთხვევაში მას გარდაუვალი ფიზიკური განადგურება ემუქრებოდა. ამასთან, ჯარისკაცს არ შეეძლო თვით მეთაურის ხელყოფა ან ბრძანების სხვაგვარად შეუსრულებლობა. ჯარისკაცმა შეასრულა მეთაურის ეს ბრძანება.

როგორია ჯარისკაცის მიერ ჩადენილი მკვლელობის სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი დაისჯება როგორც მკვლელობის უშუალოდ მიზნად მიმართული, ეინაიდან დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენა განპირობებული იყო დაუძლეველი ძალით.

2. იგი არ მოქმედებდა მართლსაწინააღმდეგოდ.

3. იგი დაისჯება როგორც მკვლელობის უშუალოდ მიზნად მიმართული.

4. იგი არ მოქმედებდა ბრალეულად იძულებითი უკიდურესი მდგომარეობის გამო.

ტესტი 96.

ერთ-ერთ სოფელში აბულაშვილი ძალადობით სქესობრივი კავშირის დამყარებას შეეცადა ამავე სოფლის მასწავლებელთან. ამ

დროს მან მოკლა მეზობლის ქალი, რომელიც შემთხვევით ამ დანაშაულის თვითმხილველი გახდა, რათა მას ამ ქმედების შესახებ არ გაეცხადებინა სათანადო ორგანოებში.

როგორია ამ ქმედებათა სამართლებრივი შეფასება?

1. გაუპატიურების მცდელობა.
2. გაუპატიურების მცდელობა, რასაც მძიმე შედეგი მოჰყვა.
3. გაუპატიურების მცდელობა და მკვლელობა ჩადენილი სხვა დანაშაულის დაფარვის მიზნით.
4. გაუპატიურების მცდელობა, რასაც მძიმე შედეგი მოჰყვა და მკვლელობა ჩადენილი სხვა დანაშაულის დაფარვის მიზნით.

ტესტი 97.

თბილისიდან სოფელში ჩასულ მარტაშვილის ბავშვს გამოედევნა აბულაშვილის ხარი. ბავშვს უნდოდა მეზობლის – ტეფნაძის ეზოში შესულიყო, მაგრამ ამ უკანასკნელმა კარები ჩაუკეტა. ხარი დაეჯახა ბავშვს და, როგორც ტეფნაძე ფიქრობდა, მიაყენა მას ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება.

როგორ შეფასდება ტეფნაძის ქმედება?

1. როგორც მოქმედებით ჩადენილი ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება.
2. როგორც უმოქმედოთ ჩადენილი ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება.
3. როგორც განსაცდელში მიტოვება.
4. მეზობელი საერთოდ არ ღაიხება, ვინაიდან მას არ აკისრია სამართლებრივი გარანტის ფუნქცია.

ტესტი 98.

ზღვის სანაპიროზე სეირნობის დროს სახვადემ ნახა, რომ მისთვის უცნობ ერთ-ერთ დამსვენებელ ქალთან მამაკაცი, მიუხედავად ქალის მხრიდან წინააღმდეგობისა, იძულებით სქესობრივ კავშირს ამყარებდა. სახვადე ამ სურათის ნახვით ჩავარდა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების, ე.ი. ფიზიოლოგიური აფექტის მდგომარეობაში და ვინაიდან ქალის დაცვის სხვა არავითარი საშუალება არ გააჩნდა, აფექტის მდგომარეობაში მყოფმა სიცოცხლე მოუსპო მოძალადეს. ამ განზრახი მოქმედებით მან დამნაშავეს ხელი შეუშალა, რითაც დაიცვა მისთვის სრულიად უცნობი ქალის სქესობრივი თავისუფლება.

როგორია სახვადის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახი მკვლელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში გადაცილებით.
2. განზრახი მკვლელობა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში.
3. აუცილებელი მოგერიება.
4. განზრახი მკვლელობა დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე.

სოფელში მიწის ნაკვეთთან დაკავშირებით სამეზობლო დავის ნიადაგზე, რომელიც წლების მანძილზე გრძელდებოდა, სვანაძემ ერთ-ერთი ჩხუბის დროს სანადირო თოფიდან ცოლ-ქმარ კერესელიძეებს ესროლა ერთმანეთის მიყოლებით, რის შედეგადაც გარდაიცვალა ქმარი, ხოლო ცოლი, რომელმაც ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება მიიღო, სასწრაფო სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის შედეგად გარდაიცვალა.

როგორია სვანაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახი მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა, რადგან თუნდაც ერთი პირის მიმართ სასიკვდილო შედეგი დადგა.
2. დანაშაულთა ერთობლიობა: ქმრის მკვლელობა და ცოლის მკვლელობის მცდელობა.
3. დანაშაულთა ერთობლიობა: ქმრის მკვლელობა და ცოლისათვის ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანების მიყენება.
4. ორი ან მეტი პირის განზრახი მკვლელობის მცდელობა, ვინაიდან დამნაშავემ დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანი სრულად ვერ განახორციელა.

ტექსტი 100.

კვირიკაძე უნივერსიტეტში არდადეგების პერიოდში ისვენებდა ბაკურიანის დასასვენებელ კომპლექსში. მას ღამის კლუბში ჩხუბი მოუვიდა სამი მისთვის უცხო ახალგაზრდასთან, რის გამოც იგი ძლიერ აღელდა. კვირიკაძე ავიდა თავის ოთახში, საიდანაც ჩამოიჭანა პისტოლეტი და გაბრაზებულმა ტყვიები გულ-მკერდის არეში დაუშინა ახალგაზრდებს. პირველ ორ გასროლას შედეგად მოჰყვა ორი ახალგაზრდის სიკვდილი, ხოლო მესამე გასროლას, მიუხედავად მკვლელობის განზრახვისა, შედეგად მოჰყვა მესამე ახალგაზრდის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

როგორია კვირიკაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. ორი ან მეტი პირის განზრახ მკვლელობის მცდელობა, რადგან ერთ-ერთი დაზარალებულის მიმართ დანაშაულებრივი შედეგი არ დადგა.
2. განზრახ მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა.
3. დანაშაულთა ერთობლიობა: პირველი ორი ახალგაზრდის მიმართ როგორც განზრახ მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა, ხოლო მესამე ახალგაზრდის მიმართ როგორც ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება.
4. განზრახ მკვლელობა, ჩადენილი უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში.

თუშურმა ინსტიტუტის დამთავრების სადამოხე დალია, რის შემდეგაც მან სახლში წაიყვანა მისი თანაკურსელი ხოტოველი. გზაში მან გააუპატიურა ხოტოველი, რასაც შედეგად მოჰყვა დაზარალებულის სულით დაავადება.

როგორია თუშურის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. დანაშაულთა ერთობლიობა: გაუპატიურება, რასაც მძიმე შედეგი მოჰყვა და ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება.
2. დანაშაულთა ერთობლიობა: გაუპატიურება და ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება.
3. გაუპატიურება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ან სხვა მძიმე შედეგი.
4. დანაშაულთა ერთობლიობა: გაუპატიურება და ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

ტესტი 102.

სოფლის ბნელ უბანში სანდრამე შეხვდა მის თანასოფელელს ჩიტოშვილს, რომელთანაც დაამყარა იძულებითი სქესობრივი კავშირი. ამ ქმედებას შედეგად მოჰყვა დაზარალებულის ორსულობის შეწყვეტა. სანდრამემ იცოდა, რომ ჩიტოშვილი ორსული იყო, მაგრამ ფიქრობდა, რომ სქესობრივი კავშირი არ წარმოადგენდა საფრთხეს ორსულობისათვის.

როგორია სანდრამის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. დანაშაულთა ერთობლიობა: გაუპატიურება, რასაც მძიმე შედეგი მოჰყვა და სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება.
2. დანაშაულთა ერთობლიობა: გაუპატიურება და სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება.
3. დანაშაულთა ერთობლიობა: გაუპატიურება და სხეულის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება.
4. გაუპატიურება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ან სხვა მძიმე შედეგი.

ტესტი 103.

ოპოზიციური პოლიტიკური გაერთიანების წარმომადგენელმა მაღლაკელიძემ ერთ-ერთი პოლიტიკური დისკუსიის დროს საქართველოს პოლიტიკური თანამდებობის პირს ამ უკანასკნელის სახელმწიფოებრივ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით განზრახ მიაყენა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

როგორია მაღლაკელიძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. ტერორისტული აქტი.

2. საქართველოს პოლიტიკური თანამდებობის პირზე თავდასხმა.
3. ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება.
4. დანაშაულთა ერთობლიობა: ტერორისტული აქტი და ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

ტესტი 104.

ზარნაძეს განზრახული ჰქონდა ანტისახელმწიფოებრივი მიზნით ცნობილი სახელმწიფო მოღვაწის - პოლიტიკური თანამდებობის პირის სიცოცხლის მოსპობა, მის სახელმწიფოებრივ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით. ზარნაძემ ამ პირზე განახორციელა რეალური თავდასხმა სიცოცხლის მოსპობის მიზნით, მაგრამ მან მხოლოდ დაზარალებულის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება შეძლო. ზარნაძემ ბოლომდე ვერ მიიყვანა თავისი დანაშაულებრივი განზრახვა.

როგორია ზარნაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. ტერორისტული აქტის მცდელობა.
2. ტერორისტული აქტი.
3. განზრახ მკვლელობის მცდელობა, ჩადენილი მსხვერპლის სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით.
4. საქართველოს პოლიტიკური თანამდებობის პირზე თავდასხმა.

ტესტი 105.

კობერიძემ ორსულობის მეცხრე თვეს კუტალიას მიაყენა სხეულის დაზიანება, რითაც მან განზრახ სიცოცხლე მოუსპო ჩანასახს. რა მომენტი ითვლება ადამიანის სიცოცხლის დასაწყისად სისხლის სამართალში, ე.ი. რა დროიდან არის ადამიანის სიცოცხლე სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი?

1. ბავშვის ჩასახვის მომენტიდან დედის საშოში.
2. ბავშვის ჩასახვიდან 3 თვის გასვლის მომენტიდან.
3. ბავშვის დაბადების პროცესის დამთავრების მომენტიდან.
4. დაბადების პროცესის დაწყების მომენტიდან.

ტესტი 106.

პაპიძეს მისი ახლობელი კვერნაძე სისტემატურად აყენებდა მძიმე შეურაცხყოფას და მის მიმართ იყენებდა მართლსაწინააღმდეგო ძალადობას. ერთ-ერთი ასეთი შეურაცხყოფისა და ძალადობის დროს პაპიძე ჩავარდა უეცრად აღძრული ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში, რაც გამოწვეული იყო დაზარალებულის ქცევით, ჩაიდინა კვერნაძის მკვლელობა იმ ვითარებაში, რომ მან იცოდა, რომ კვერნაძე ორსული იყო.

როგორია პაპიძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახ მკვლელობა, ჩადენილი უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში.

2. განზრახ მკვლელობა დამნაშავეისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალისა.
3. სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსაპობა.
4. განზრახ მკვლელობა, ჩადენილი დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებების გარეშე.

ტექსტი 107.

რაიონული სასამართლოს მოსამართლის დადგენილებით ნოზაძე ძარცვის ჩადენისათვის თავისუფლების აღკვეთის სახით მისჯილი სასჯელის მოხდისაგან ვადაძე პირობით გათავისუფლდა. სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება არ გასანივრებულა ზემდგომ ინსტანციაში. მიუხედავად სასამართლოს გადაწყვეტილებისა, იგი სასჯელ-აღსრულების დაწესებულების დირექტორის თვითნებობით, რაც მიზნად ისახავდა ქრთამის გამოძალვას, არ იქნა გათავისუფლებული. ამ მდგომარეობით უკმაყოფილო ნოზაძე, რომელიც უკვე ნახევარი წელია, უკანონოდ იმყოფებოდა პატიმრობაში და ვერავითარი კანონიერი გზით ვერ მიაღწია უკანონო პატიმრობიდან გათავისუფლებას, თავს დაესხა დაცვის სამსახურს, ერთ-ერთ თანამშრომელს მიაყენა დაზიანება და მოახერხა გაქცევა.

შეფასდება თუ არა ნოზაძის ქმედება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობად?

1. არა, იგი იმყოფებოდა უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში.
2. დიახ, ვინაიდან ადგილი ჰქონდა მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფას, რაც გამოიხატა დანაშაულებრივ უმოქმედობაში.
3. არა, ვინაიდან აუცილებელი მოგერიების დროს მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა არ შეიძლება გამოიხატოს უმოქმედობაში.
4. არა, ვინაიდან თავისუფლების უკანონოდ აღკვეთის დროს საერთოდ არ არსებობს აუცილებელი მოგერიების უფლება.

ტექსტი 108.

ვაკის პარკის სიღრმეში ორ თანაკურსელ ახალგაზრდას შორის ხულიგნური ქვენა გრძნობით მოსდა ჩხუბი და სცემეს ერთმანეთს. ამ ჩხუბში ორივე მხარე ერთნაირად არამართლზომიერად მოქმედებდა, მიმართავდა რა მათ შორის წარმოშობილი კონფლიქტის გადაწყვეტის მართლსაწინააღმდეგო ხერხს, რის გამოც ორივე ახალგაზრდა იმყოფებოდა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიშ მდგომარეობაში. ორმხრივ ჩხუბში ერთმა ახალგაზრდამ მეორეს განზრახ მოუსპო სიცოცხლე.

როგორია ამ ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. მკვლელობა, ჩადენილი ხულიგნური ქვენაგრძნობით.
2. მკვლელი იმყოფებოდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში, იცავდა რა თავის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმისაგან.

3. მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებათა გარეშე.
4. მკვლელის მოქმედება არაბრალეულია.

ტესტი 109.

ადრე მკვლელობისათვის ნასამართლევა კალაძემ კვლავ ჩაიდინა ახალი დანაშაული. მან იცოდა, რომ მისმა მეზობელმა კიკაბიძემ იცოდა მის მიერ ჩადენილი ყაჩაღობის შესახებ, რის გამოც მან გადაწყვიტა მოეკლა იგი. კალაძეს ეგონა, რომ მეზობელი მარტო იყო, ღამით შევიდა მის სახლში და მოკლა იგი. როცა იგი კიბეებიდან ჩამოდიოდა, მოულოდნელად მას მოკლელის სტუმარი შესვლა, რომელიც იმ საღამოს ჩამოვიდა მეორე სოფლიდან. კალაძემ იმ მიზნით, რომ მკვლელობის მოწმე თავიდან მოეცილებინა, მოკლა სტუმარიც.

როგორია კალაძის მიერ ჩადენილ ქმედებათა სამართლებრივი შეფასება?

1. დანაშაულთა ერთობლიობა: მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა და მკვლელობა ჩადენილი სხვა დანაშაულის დაფარვის მიზნით.
2. მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა.
3. მკვლელობა ჩადენილი სხვა დანაშაულის დაფარვის მიზნით.
4. დანაშაულთა ერთობლიობა: მკვლელობა, ჩადენილი არაერთგზის და მკვლელობა, ჩადენილი სხვა დანაშაულის დაფარვის მიზნით.

ტესტი 110.

უკლებამ გაიგო, რომ მის მეზობელს პაპიძეს შვილმა ავტომანქანის შესაძენად მოსკოვიდან ფული გამოუგზავნა. ამ ქონების დაუფლების მიზნით, უკლება ყაჩაღურად თავს დაესხა პაპიძეს მის საცხოვრებელ ბინაში, მოთხოვა მას ფული და სხვა ქონება. წინააღმდეგობის გაწევის გამო, მან მოკლა პაპიძე იმ განზრახვით, რომ ადვილად დაუფლებოდა ფულს და ძვირფასეულობას, რომელიც დაზარალებულს, მისი აზრით, ბინაში ჰქონდა შენახული. მკვლელობის შემდეგ უკლებამ ეს ქონება ბინაში ვერ იპოვა, რადგან იგი პაპიძეს ახლო ნათესავისათვის შესანახად ჰქონდა მიბარებული. უკლება ვერ დაეუფლა პაპიძის ფულს და ძვირფასეულობას, რის გამოც იგი ცარიელი დაბრუნდა სახლში.

როგორია უკლებას ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. ანგარებითი მკვლელობის მცდელობა, რადგან იგი ვერ დაეუფლა ქონებას.
2. ანგარებითი მკვლელობა.
3. დანაშაულთა ერთობლიობა: ყაჩაღობა ბინაში შეღწევით და ანგარებითი მკვლელობა.
4. დანაშაულთა ერთობლიობა: ყაჩაღობა ბინაში შეღწევით და ანგარებითი მკვლელობის მცდელობა, ვინაიდან დანაშაულმა თავისი განზრახვა ვერ აღასრულა.

სამედიცინო ინსტიტუტის კურსდამთავრებულმა როყვამ, რესტორანში ქეიფის შემდეგ, რესტორნის ეზოდან ფარულად გაიტაცა “შერსედესის” მარკის მსუბუქი ავტომანქანა. ავტომანქანით იგი წავიდა მესტიის მიმართულებით. გ'ხა'ზე იგი წააწყდა ავტოკატას-ტროფას, რის შედეგადაც რამდენიმე ადამიანს მიღებული ჰქონდა სიცოცხლისათვის სახიფათო მძიმე დაზიანებები. ექიმმა როყვამ გადაუდებელი სასწრაფო სამედიცინო დახმარება აღმოუჩინა განსაცდელში მყოფ ადამიანებს, რითაც მან სიცოცხლე შეუნარჩუნა ავტოკატას-ტროფის შედეგად დაზიანებულებს.

დაისჯება თუ არა როყვა ავტომანქანის გატაცებისათვის?

1. არა, ვინაიდან გადარჩენილი სიკეთე უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე დაზიანებული.

2. არა, ვინაიდან დაცულია უკიდურესი აუცილებლობის მართლზომიერების პირობები.

3. დიახ, ვინაიდან ავტომანქანის გატაცების დროს არ არსებობს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი სუბიექტური ელემენტი.

4. დიახ, ვინაიდან მართლწინააღმდეგობის შეგნების არარსებობა ბრალის გამომრიცხველი გარემოებაა.

ტმსტი 112.

გაგნიძემ გადაწყვიტა სამეწარმეო საქმიანობაში თავისი კონკურენტის გვეტაძის თავიდან მოცილება. იმ მიზნით, რომ მოეკლა იგი, მან მანქანიდან ავტომატის ჯერით შეიღი ტყვია ესროლა გვეტაძეს. ამ გასროლებს შედეგად მოჰყვა გვეტაძის სიკვდილი და ამ უკანასკნელის ავტომანქანის დაცხრილვა. ამ გასროლების შედეგად სხვა არავინ არ დაზიანებულა, თუმცა შესაძლებელი იყო ტყვია შემთხვევით სხვა პირებსაც მოხვედროდა.

როგორია გაგნიძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. დანაშაულთა ერთობლიობა: მკვლელობა ისეთი საშუალებით, რომელიც განზრახ უქმნის საფრთხეს სხვათა სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას და სხვისი ნივთის განზრახ განადგურება ან დაზიანება.

2. დანაშაულთა ერთობლიობა: განზრახი მკვლელობა, შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე, რადგან მკვლელობას შედეგად არ მოჰყოლია სხვა ადამიანთა სიცოცხლის მოსპობა და სხვისი ნივთის განზრახ განადგურება ან დაზიანება.

3. მკვლელობა ისეთი საშუალებით, რომელიც საშიშროებას წარმოადგენს მრავალ პირთა სიცოცხლისათვის.

4. მკვლელობის მცდელობა ისეთი საშუალებით, რომელიც საშიშროებას წარმოადგენს მრავალ პირთა სიცოცხლისათვის.

ტმსტი 113.

ჩანტლაძეს შურისძიების გრძნობა ამოძრავებდა თავისი ყოფილი თანაკურსელის ლელაძის მიმართ, რომელმაც იგი სტუდენტო-

ბის წლებში მოატყუა, შეჰპირდა ცოლად წაყვანას და დაამყარა მასთან ნებაყოფლობითი სქესობრივი კავშირი. ჩანტლაძემ წააქეზა ნიორაძე ლელაძის მკვლელობისათვის, რისთვისაც მას შეჰპირდა ფულად ანაზღაურებას. ნიორაძე თავს დაესხა ლელაძეს და ანგარების მოტივით მოუსპო სიცოცხლე.

როგორია ჩანტლაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი დაისჯება მკვლელობის წაქეზებისათვის ანგარებით.
2. იგი დაისჯება დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე მკვლელობის წაქეზებისათვის.
3. იგი დაისჯება ანგარებითი მკვლელობის წაქეზებისათვის და ყაჩაღობის წაქეზებისათვის.
4. იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობის წაქეზებისათვის შეკვეთით.

ტესტი 114.

ცისკარიშვილმა შურისძიების მოტივით დანის ღარტყმით სამუშაო ოთახში სასიკვდილოდ დაჭრა ქარხნის მთავარი ინჟინერი კოპაძე. შემდეგ მან გააღო სეიფი, სადაც ეძებდა ერთ-ერთ პროექტს, რა დროსაც მისგან მოულოდნელად სეიფში აღმოჩნდა უცხოური ვალუტა – 10 000 ამერიკული დოლარი, რომელსაც იგი დაეუფლა. ამ ვითარებაში მას გაუარა შურისძიების გრძნობამ, რის გამოც დაურეკა სასწრაფო სამედიცინო დახმარებას, რომელმაც დაზარალებული, რომელმაც სხეულის მძიმე დაზიანება მიიღო, სიკვდილს გადაარჩინა. დაზარალებულის სეიფში ნაპოვნ ვალუტას ცისკარიშვილი ფარულად დაეუფლა.

როგორია ცისკარიშვილის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახი მკვლელობის მცდელობა ანგარებით.
2. დამამძიმებელ გარემოებათა გარეშე განზრახი მკვლელობის მცდელობა და ქურდობა დიდი ოდენობით.
3. ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება და ქურდობა დიდი ოდენობით.
4. ვინაიდან დაზარალებული ვადარჩა დამნაშავეს აქტიური მოქმედებით, მისი ქმედება უნდა შეფასდეს როგორც დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება და ქურდობა დიდი ოდენობით.

ტესტი 115.

ზაფხულის არდადეგებზე, ერთ-ერთი სოფლის ბავშვთა დასახევენებელი სახლის აღმზრდელი ხედავს, თუ როგორ ადიან ბავშვები დასასვენებელი სახლის ეზოში მშენებლობის შემდეგ დარჩენილ ხარაჩოებზე, საიდანაც ბავშვები ადევლი მოსადლოდნელია რომ ჩამოვარდნენ და მიიღონ მძიმე დაზიანება ან დაღუპვს სხვა უფრო მძიმე

შედგები. იგი ფიქრობს, რომ მისი ჯგუფის ბავშვები, რომლებსაც მას, როგორც აღმზრდელს, ზრუნვა ევალება, მათ შორის არ არიან, რის გამოც არ მიაქცია მათ ყურადღება. იგი შეცდმა, ერთი ბავშვი, მისი ჯგუფიდან ჩამოვარდა ხარაჩოდან და მიღებული დაზიანების შედეგად თავის არეში, დაიღუპა.

დაისჯება თუ არა აღმზრდელი სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის?

1. დიახ, იგი დაისჯება უმოქმედობით ჩადენილი სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.

2. არა, ვინაიდან უმოქმედობით სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობის ჩადენა შეუძლებელია.

3. არა, იგი დაისჯება დაუხმარებლობისათვის.

4. არა, იგი დაისჯება განსაცდელში მიტოვებისათვის.

ტესტი 116.

თბილისი-რუსთავის გზაზე ავტომანქანით მოძრაობისას მძღოლმა პეტროსიანმა დაარღვია ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესები. მის მიერ წინდახედულობის ნორმის დაცვის შემთხვევაშიც, ავტომანქანა, რომელსაც ის მართავდა, დაეჯახებოდა ქვეითად მოსიარულეს და შედეგს თავიდან ვერ აიცილებდა.

შეერაცხება თუ არა პეტროსიანს დამდგარი მძიმე შედეგი ობიექტურად?

1. არა, ვინაიდან მძღოლის მიერ წინდახედულობის ნორმის შესაბამისი მოქმედების შესრულების შემთხვევაშიც შედეგი ვერ იქნებოდა აცილებული.

2. დიახ, ვინაიდან მძღოლი მოქმედებდა წინდახედულობის ნორმის დარღვევით.

3. დიახ, ვინაიდან მძღოლი მოქმედებდა მართლსაწინააღმდეგოდ.

4. დიახ, ვინაიდან ეს მოქმედება იყო შედეგის აუცილებელი პირობა.

ტესტი 117.

ხულიგნური ქვენაგრძნობით ორმა ახალგაზრდამ მოკვლის განზრახვით პისტოლეტიდან თითო ტყვია ესროლეს სტუდენტს, რომელსაც უნივერსიტეტში ეჩქარებოდა და ყურადღება არ მიაქცია მათ გამომწვევ მიმართვას. ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ მათ მიერ გასროლილი ტყვიებიდან მხოლოდ ერთ-ერთი ტყვია იყო სასიკვდილო. გამოძიებით ვერ დადგინდა, თუ რომელი მათგანის გასროლილმა ტყვიამ გამოიწვია უშუალოდ შედეგი.

როგორ გადაწყდება ამ ორი ახალგაზრდის პასუხისმგებლობის საკითხი?

1. ოსინი დაისჯებიან განზრახ ჩადენილი მკვლელობისათვის ხულიგნური ქვენა გრძნობით.

2. ისინი დაისჯებიან განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის ხულიგნური ქვენა გრძნობით.

3. ისინი დაისჯებიან სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.

4. ისინი საერთოდ არ დაისჯებიან ყველა ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტის პრინციპიდან გამომდინარე.

ტესტი 118.

სანდომემ მიიღო შეკვეთა, ერთ-ერთი საქმიანი შეხვედრის შემდეგ, ერთი კვირის განმავლობაში, სიცოცხლე მოესპო მელაძისათვის, რისთვისაც იგი ფულად ანაზღაურებას მიიღებდა. სანდომე შეარაღებული მივიდა შემთხვევის ადგილზე, მაგრამ ვინაიდან მელაძე მივლინებაში იყო წასული, მის კაბინეტში დახვდა ხახუნაშვილი, რომელიც მას მელაძე ეგონა. სანდომემ მოკლა ეს უკანასკნელი, მაგრამ ვინაიდან შეკვეთა ვერ შეასრულა, ფულადი ანაზღაურება ვერ მიიღო.

როგორია სანდომის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. ანგარებითი განზრახი მკვლელობის მცდელობა, ვინაიდან ვერ მიიღო ფულადი ანაზღაურება.

2. განზრახი მკვლელობა დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე, ვინაიდან ვერ მიიღო ფულადი ანაზღაურება.

3. განზრახი მკვლელობა ანგარებით.

4. განზრახი მკვლელობის მცდელობა დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე, ვინაიდან ვერ მიიღო ფულადი ანაზღაურება.

ტესტი 119.

ჩახუნაშვილმა ზღვაში შეიტყუა 12 წლის ჩალაძე, რომელმაც ცურვა არ იცოდა. დაჰპირდა, რომ ცურვას ასწავლიდა და განსაცდელის დროს დაეხმარებოდა. როცა ჩალაძის სიცოცხლეს რეალური საფრთხე შეექმნა, შეგნებულად დახმარება არ აღმოუჩინა. ჩახუნაშვილს შურისძიების გრძნობა ამოძრავებდა ჩალაძის მშობლების მიმართ, რის გამოც ბავშვი განსაცდელში დატოვა. ჩალაძე დაისრჩო, რითაც ჩახუნაშვილმა სურვილი დაიკმაყოფილა.

როგორია ჩახუნაშვილის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახი მკვლელობა განსაკუთრებული სისასტიკით.

2. განსაცდელში მიტოვება.

3. დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით მცირეწლოვნის განზრახი მკვლელობა.

4. საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება.

ტესტი 120.

დედამ, რომელსაც ქორწინების გარეშე შეეძინა ბავშვი, არ მისცა საზრდო ჩვილ ბავშვს სამი თვის აპაკში, რათა იგი შიმშილისაგან

მომკვდარიყო. ბავშვი მართლაც გარდაიცვალა, მაგრამ არა შიმშილისაგან, არამედ ბავშვობიდან თანდაყოლილი დაავადებისაგან. ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ დედის მიერ ბავშვისთვის საზრდოს არმიცემას დამდგარი შედეგი არ გამოუწვევია.

რა დანაშაულის ჩადენისათვის დაისჯება დედა?

1. დედის მიერ ახალშობილის განზრახი მკვლელობა.
2. დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით მკირეწლოვნის განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის.
3. საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენებისათვის.
4. დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით მკირეწლოვნის განზრახი მკვლელობისათვის.

ტესტი 121.

სამხედრო ოფიცერმა სურგულაძემ, რომელიც მუშაობდა ერთ-ერთი სამხედრო ნაწილის შტაბის უფროსად, ტერორისტული აქტის ჩასადენად წააქეზა ფარქოსაძე, რომელსაც 16 წელი ჯერ არ შესრულებია. ფარქოსაძემ, მოსახლეობის დაშინების და ხელისუფლების ორგანოებზე ზემოქმედების მიზნით, განახორციელა ტერორისტული აქტი, რაც გამოიხატა აფეთქებაში.

დაისჯება თუ არა სურგულაძე?

1. დიახ, სურგულაძე დაისჯება როგორც შუაღობითი ამსრულე-ბელი, ვინაიდან ტერორისტული აქტის ამსრულებელი 16 წლის ასაკიდან ისჯება.
2. არა, სურგულაძე საერთოდ არ დაისჯება, რადგან არ არსებობს ტერორისტული აქტის ამსრულებელი.
3. დიახ, სურგულაძე დაისჯება როგორც ტერორისტული აქტის წამქეზებელი.
4. დიახ, სურგულაძე დაისჯება როგორც დამხმარე.

ტესტი 122.

განუკურნებელი სენით შეპყრობილ უიმედო ავადმყოფს, მისმა ახლობელმა, ავადმყოფის დაუინებული თხოვნით და მისადმი სიბრალულის გრძნობით მისცა საწამლაღი, რითაც შეუმოკლა ტანჯვა-წამება. ახლობელი ფიქრობდა, რომ ასეთი გზით ავადმყოფისათვის სიცოცხლის მოსპობა ნებადართულია და წარმოადგენს მართლწოდებულ ქმედებას.

დაისჯება თუ არა ნათესავი განზრახი მკვლელობისათვის?

1. არა, იგი დაისჯება სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობისათვის.
2. დიახ, ვინაიდან დაზარალებულის თანხმობა არ გამორიცხავს განზრახი მკვლელობის დასჯადობას.
3. არა, ვინაიდან მან დაუშვა ფაქტობრივი შეცდომა.
4. დიახ, ვინაიდან იურიდიული შეცდომა არასოდეს არ გამორიცხავს განზრახი მკვლელობის დასჯადობას.

გვიან საღამოს, ბერძენაძეს, რომელიც მეგობრის ქორწილიდან ბრუნდებოდა, სოფლის ბნელ გზაზე, შექმნიების მიზნით დასვდნენ ნიღბიანი მეგობრები. ბერძენაძემ შექმნილ ვითარებაში ნათვალა, რომ მასზე განხორციელდა მართლსაწინააღმდეგო რეალური თავდასხმა. აუცილებელი მოგერიების მიზნით, მან დანა მოკვლის განზრახვით დაარტყა ჭელიძეს, რომელმაც მიიღო სხეულის მიძიმე დაზიანება. შექმნილ ვითარებაში ბერძენაძეს არ შეეძლო გაეთვალისწინებინა, რომ მასზე არ განხორციელდებულა რეალური თავდასხმა. დროული სამედიცინო დახმარებით ჭელიძე გადარჩა.

შეიძლება თუ არა ბერძენაძის მოქმედების გამართლება აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობით?

1. არა, მისი მოქმედება უნდა შეფასდეს როგორც სხეულის მიძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლობით.

2. არა, მისი მოქმედება უნდა შეფასდეს როგორც მკვლელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით.

3. არა, მისი მოქმედება უნდა შეფასდეს როგორც მოჩვენებითი მოგერიება.

4. არა, იგი უნდა დაისაჯოს განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის, ენაიდან მასზე განხორციელებული თავდასხმა არ იყო რეალური.

ტექსტი 124.

ტორაძეს შეჰპირდნენ ფულად ანაზღაურებას, რის სანაცვლოდაც მას უნდა განეხორციელებინა ცარციძის სიცოცხლის მოსპობა. ტორაძეს შეეშალა, შეცდომით დაუმიზნა და სიცოცხლე მოუსპო ზაზაძეს. ტორაძეს ეგონა, რომ მიზანს მიაღწია, მაგრამ როცა გაიგო, რომ მის მიერ მოკლული სხვა პიროვნება იყო, რათა მკვლელობისათვის შეპირებული ანაზღაურება მიეღო, მეორე დღეს მოკლა ცარციძეც.

როგორია ტორაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახი მკვლელობა ანგარებით. და განზრახი მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა.

2. სიცოცხლის გაუფრთხილებლობითი მოსპობა და განზრახი მკვლელობის მცდელობა ანგარებით.

3. განზრახი მკვლელობა ანგარებით და განზრახი მკვლელობა სხვა დანაშაულის დაფარვის მიზნით

4. განზრახი მკვლელობა ანგარებით, როგორც ორი დამოუკიდებელი დანაშაული.

ტექსტი 125.

გოგელიამ აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებში სიცოცხლე მოუსპო თავდამსხმელ შველიძეს. შველიძის ძმა, რომელიც შეესწრო ძმის მკვლელობას, ჩავარდა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში და მოკლა მომგერიებელი.

როგორია შევლიძის ძმის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განზრახი მკვლელობა უცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში.

2. განზრახი მკვლელობა დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებების გარეშე (სსკ-ის 108-ე მუხლი).

3. ძმის მოქმედება არ წარმოადგენს დანაშაულს, ვინაიდან ფიზიოლოგიური აფექტი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებაა.

4. ძმის მოქმედება არ წარმოადგენს დანაშაულს, ვინაიდან ფიზიოლოგიური აფექტი ბრალის გამომრიცხველი გარემოებაა.

ტესტი 126.

მშობლებთან და მეუღლესთან კონფლიქტის გამო, ორსულობის მერვე თვეს ქალმა მიიღო მედიკამენტი ჩანასახის მოსპობის მიზნით. ბავშვი ვადაზე ადრე ცოცხალი დაიბადა. ექიმების დასკვნით, მისი სიკვდილი რამდენიმე დღეში გარდაუვალი იყო. დედამ მშობიარობის შემდეგ ბავშვი უმალვე მოკლა.

შეფასდება თუ არა დედის მოქმედება განზრახ მკვლელობად შემამსუბუქებელ გარემოებაში?

1. არა, იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობისათვის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე.

2. არა, იგი არ დაისჯება, ვინაიდან ბავშვი ვადაზე ადრე დაიბადა.

3. დიახ, იგი დაისჯება დედის მიერ ახალშობილის განზრახ მკვლელობისათვის.

4. არა, იგი არ დაისჯება, ვინაიდან ბავშვის სიკვდილი დაბადების მომენტშივე დროის მცირე მონაკვეთში გარდაუვალი იყო.

ტესტი 127.

რაიონული საავადმყოფოს ექიმმა ნიკურაძემ სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში მყოფ ავადმყოფს არ აღმოუჩინა სიცოცხლის გადასარჩენად აუცილებელი გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება, რომელიც მას შეეძლო გაეწია. სამედიცინო დახმარების გარეშე დარჩენილი ავადმყოფი მოკვდა. ექიმმა იცოდა, რომ მისთვის სავალდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული, მაგრამ ფიქრობდა, რომ პაციენტს სხვა ექიმები აღმოუჩენდნენ სათანადო დახმარებას.

როგორია ექიმის ქმედების სისხლის სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი დაისჯება უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობისათვის.

2. იგი დაისჯება ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვებისათვის, რამაც გამოიწვია ავადმყოფის სიცოცხლის მოსპობა.

3. ექიმი არ დაისჯება, ვინაიდან მას არ ჩაუდენია სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედება.

4. იგი დაისჯება დაუხმარებლობისათვის.

ტექსტი 128.

საღამოს საათებში კოტრიკაძე ავტომანქანის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით თავს დაესხა ლაბაძეს. თავდასხმისას იგი შეიარაღებული იყო სათამაშო პისტოლეტით, რომლითაც შეაშინა ლაბაძე. ლაბაძემ პისტოლეტი აღიქვა როგორც ნამდვილი და ჩათვალა, რომ მასზე განხორციელებული თავდასხმა იყო მისი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში. სინამდვილეში მის მიმართ ასეთი საშიში ძალადობა არ განხორციელებულა. კოტრიკაძე ვერ დაეუფლა ავტომანქანას, რადგან პოლიციის მუშაკებმა დააკავეს იგი.

დაისჯება თუ არა კოტრიკაძე დამთავრებული ყაჩაღობისათვის?

1. დიახ, ვინაიდან მან განახორციელა თავდასხმა, რომელიც დაზარალებულის წარმოდგენით მისი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში იყო.

2. არა, იგი დაისჯება ყაჩაღობის მცდელობისათვის, ვინაიდან ვერ დაეუფლა დაზარალებულის ქონებას.

3. არა, ვინაიდან თავდასხმა განხორციელდა სათამაშო პისტოლეტით, რაც რეალურ საფრთხეს არ უქმნიდა სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას.

4. დიახ, იგი დაისჯება დამთავრებული ყაჩაღობისათვის და ავტომანქანის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ისეთი ძალადობი მუქარით გატაცების მცდელობისათვის.

ტექსტი 129.

მეხანძრემ ცეცხლმოკიდებულ სახლში თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს ერთ-ერთ ოთახში დაინახა ლოგინად ჩავარდნილი თავისი ყოფილი კომპანიონი, რომელსაც შეგნებულად მან დახმარება არ აღმოუჩინა. დაზარალებული იმყოფებოდა სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში და შესაძლებლობა არ ჰქონდა მიეღო ზომები თავის დასახსნელად. მეხანძრეს, რომელსაც ევალებოდა ამ პირზე ზრუნვა, შესაძლებლობა ჰქონდა დახმარება აღმოეჩინა მისთვის, მაგრამ მან ეს განზრახ არ გააკეთა. შემთხვევით მოვლენათა გამო დაზარალებული უვნებელი გადარჩა.

როგორი იქნება მეხანძრის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. განსაცდელში მიტოვება.

2. დახმარების აღმოუჩენლობა.
3. სა'შიშ მდგომარეობაში ჩაყენება.
4. უმოქმედობით ჩაღენილი განზრახის მკვლელობის მცდელობა.

ტესტი 130.

საქართველოს მოქალაქე, 18 წლის მადრაძე, ერთ-ერთმა უცხოური სპეცსამსახურის წარმომადგენელმა წააქეზა სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისათვის, რის შედეგადაც მან დახმარება გაუწია უცხოეთის სახელმწიფოს დასევერვას საქართველოს წინააღმდეგ მტრულ საქმიანობაში.

შეიძლება თუ არა იყოს უცხო ქვეყნის მოქალაქე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული სახელმწიფო დანაშაულის წამქეზებელი?

1. არა, რადგან სახელმწიფო დანაშაულის სუბიექტი - როგორც ამსრულებელი, ისევე თანამონაწილე შეიძლება იყოს მხოლოდ საქართველოს მოქალაქე.

2. დიახ, რადგან სახელმწიფო დანაშაულის წამქეზებლად მიჩნევისათვის პირის მოქალაქეობას მნიშვნელობა არა აქვს.

3. არა, რადგან სახელმწიფო დანაშაულის წამქეზებას სისხლის სამართლის კანონი სპეციალური სუბიექტის არარსებობის გამო საერთოდ არ იცნობს.

4. დიახ, მაგრამ იგი დანაშაულის სპეციფიკიდან გამომდინარე, დანაშაულის ორგანიზატორად იწოდება.

ტესტი 131.

სურგულაძემ შურისძიების მოტივით, სიცოცხლის მოსპობის განზრახვით რკინის ჯოხი ჩაარტყა თავში ნასარიძეს. მას ეგონა, რომ თავისი დანაშაულებრივი განზრახვა სისრულეში მოიყვანა. შემთხვევის ადგილზე მოვიდა სურგულაძის შვილი, რომელიც არის პოლიციელი. ამ უკანასკნელმა გვამი დანაშაულის კვალის დაფარვის მიზნით, გადააგდო მდინარეში. ნასარიძე თავში ჯოხის ჩარტყმის შედეგად არ მომკვდარა, არამედ წყალში გადაგდების შედეგად დაიხრწო.

როგორი იქნება მამის და შვილის ქმედებათა სამართლებრივი შეფასება?

1. მამა დაისჯება განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის, ხოლო შვილი - გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობისათვის.

2. მამა დაისჯება განზრახი მკვლელობისათვის, შვილი დანაშაულის შეუტყობინებლობისათვის.

3. მამა დაისჯება განზრახი მკვლელობისათვის, ხოლო შვილი არ დაისჯება სისხლის სამართლის წესით. ვინაიდან მან დაფარა ასლო ნათესავის მიერ ჩადენილი დანაშაული.

4. მამა დაისჯება დამთავრებული განზრახი მკვლელობისათვის, ვინაიდან შეცდომას მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში სისხ-

ლისსამართლებრივი მნიშვნელობა არა აქვს, ხოლო შვილი დაისჯება დანაშაულის წინასწარ შეუპირებული დაფარვისათვის.

ტმსტი 132.

პოლიციის რაიონული განყოფილების ერთ-ერთმა პოლი-ციელმა მისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, კონკრეტული მოქმედების შესრულებისათვის აიღო ქრთამი ფულის სახით. დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის დროს მან არ იცოდა, რომ თანამდებობის პირი იყო.

დაისჯება თუ არა პოლიციელი ქრთამის აღებისათვის?

1. დიახ, იგი დაისჯება ქრთამის აღებისათვის.

2. არა, იგი დაისჯება მხოლოდ სანსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისათვის.

3. არა, იგი დაისჯება მხოლოდ სანსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისათვის.

4. არა, იგი საერთოდ არ დაისჯება, ვინაიდან სამართლებრივი შეცდომა ბრალის გამომრიცხველი გარემოებაა.

ტმსტი 133.

სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით, პოლიციელებმა პაპიძემ და ნიორაძემ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად, მოკელის განზრახვით მოწამლეს პოლიციის უფროსი სასმელში საწამლავის ჩაყრით. ამასთან, მათ არ იცოდნენ ერთმანეთის განზრახვის შესახებ. თითოეულს ეგონა, რომ მის მიერ ჩადენილი ქმედება საეხებით საკმარისი იყო დანაშაულებრივი შედეგის გამოსაწვევად, მაგრამ, ცდებოდნენ, თუმცა ერთობლიობაში მათ მიერ ცალ-ცალკე ჩაყრილი საწამლავი საკმარისი აღმოჩნდა სასიკვდილო შედეგის დასადგომად.

დაისჯებიან თუ არა პოლიციელები დამთავრებული გაზრახვი დანაშაულისათვის?

1. დიახ, ისინი დაისჯებიან დამთავრებული დანაშაულისათვის, ვინაიდან მათი დანაშაულებრივი განზრახვა განხორციელდა.

2. არა, ისინი დაისჯებიან განზრახვი მკვლელობის მცდელობისათვის, ვინაიდან მოქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირი არ არსებობს.

3. არა, ისინი დაისჯებიან განზრახვი მკვლელობის მცდელობისათვის, ვინაიდან მათ მოქმედებას ცალ-ცალკე არ შეეძლო შედეგის გამოწვევა.

4. დიახ, ისინი დაისჯებიან როგორც დამთავრებული დანაშაულის თანაამსრულებლები.

ტმსტი 134.

მთვრალ მდგომარეობაში მყოფმა სიორიძემ, იმის გამო, რომ ცოლმა სამსახურიდან შინ მოსვლა დააგვიანა, ცემა იგი, რითაც მას

მიაყენა ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება. ქმრის საქციელით აღშფოთებული ცოლი, მისთვის რომ ცხოვრება გაქმწარებინა, ფანჯრიდან გადახტა და თავი მოიკლა.

შეყრაცხება თუ არა სიორიძეს ბრალად დამდგარი მძიმე შედეგი?

1. დიას, იგი დაისჯება ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებისათვის, რამაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა გამოიწვია.

2. არა, იგი დაისჯება ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებისათვის.

3. არა, იგი დაისჯება მხოლოდ ცემისათვის, ვინაიდან მას არ შეეძლო გაეთვალისწინებინა დამდგარი მძიმე შედეგი.

4. არა, იგი დაისჯება ცოლის თვითმკვლელობამდე მიყვანისათვის.

ტესტი 135.

აღრე ქურდობისათვის ნასამართლევა წუწუნავამ კვლავ გაქურდა ერთ-ერთი სააქციო საზოგადოების ოფისი. იმ დროს, როცა იგი ცდილობდა ნაქურდალი ქონების გადამადგას, მას გაძარცვის მიზნით თავს დაესხა ჩალაძე. თავდასხმის მოგერიების მიზნით, წუწუნავას მეგობარმა კალაძემ მას მიაყენა სხეულის მძიმე დაზიანება.

შეიძლება თუ არა კალაძის მიერ ქონების დაუფლების მიზნით თავდასხმის მოგერიება ჩაითვალოს მართლზომიერ მოქმედებად?

1. დიას, ვინაიდან ნაქურდალი ნივთი, რომელსაც იცავს ქურდი, არის სისხლისსამართლებივი დაცვის ობიექტი.

2. არა, ვინაიდან იგი იცავდა არამართლზომიერ მფლობელობაში ქურდის ხელთ არსებულ ქონებას.

3. არა, ვინაიდან აუცილებელი მოგერიების დროს სხეულის დაზიანების მიყენება ქონების გადასარჩენად არ არის მართლზომიერი ქმედება.

4. დიას, ვინაიდან სახეზე გვაქვს უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარება.

ტესტი 136.

ერთ-ერთ პარკში, საღამოს საათებში სეირნობის დროს, ახობაძეს თავს დაესხა ფსიქიკურად დაავადებული პირი, რომელმაც ახობაძის გაუპატიურება მოინდომა. სულით ავადმყოფის თავდასხმის მოგერიების ერთადერთი საშუალება იყო მისთვის სიცოცხლის მოსპობა. ახობაძემ ასეთ ვითარებაში მოკლა თავდამსხმელი, რითაც თავისი სქესობრივი ხელშეუხებლობა დაიცვა.

ჩაითვლება თუ არა ახობაძის მოქმედება მართლზომიერად?

1. ღიას, იგი მოქმედებდა უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში, ვინაიდან ფსიქიკურად ავადმყოფს შეგნებული არ ჰქონდა მისი თავდასხმის მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი.

2. არა, ვინაიდან ფსიქიკურად ავადმყოფი პირის თავდასხმის მოგერიების უფლებას სისხლის სამართალი არ ითვალისწინებს.

3. ღიას, იგი მოქმედებდა აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ფარგლებში, ვინაიდან მასზე განხორციელდა მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმა.

4. არა, ვინაიდან ფსიქიკურად ავადმყოფის თავდასხმის მოგერიება შეიძლება მხოლოდ ბრალის გამომრიცხველ გარემოებას წარმოადგენდეს.

ტიპტი 137.

რაიონული საავადმყოფოს ექიმმა სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში მყოფ ავადმყოფს არასაპატიო მიზეზით არ აღმოუჩინა გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება, რაც აუცილებელი იყო მისი სიცოცხლის გადასარჩენად. ამით მას სურდა შური ეძია ავადმყოფის მშობლებისადმი, რომლებთანაც ექიმს ცუდი დამოკიდებულება ჰქონდა. ექიმის უმოქმედობამ გამოიწვია სასიკვდილო შედეგი, თუმცა ექიმს შესაძლებლობა ჰქონდა აღმოეჩინა ავადმყოფისათვის გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება. საცაღდეულო და მისთვის შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებელი.

დაისჯება თუ არა ექიმი სისხლის სამართლის წესით?

1. ღიას, იგი დაისჯება ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვებისათვის, რასაც ადამიანის სიკვდილი მოჰყვა.

2. არა, ექიმს არ შეიძლება დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ავადმყოფის სიკვდილისათვის, თუ იგი გამოწვეულია უმოქმედობით.

3. ღიას, იგი დაისჯება იმ მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას დაუსმარებლობისათვის.

4. ღიას, იგი დაისჯება უმოქმედობით ჩადენილი განსრავი მკვლელობისთვის.

ტიპტი 138.

ზაფხულის არდადეგებზე ნიორაძემ თავის თანაკურსელს, ამ უკანასკნელის თხოვნით, გადასცა ზღვის სანაპიროზე მდებარე სოფელში დასასვენებელი სახლის გასაღები იმ მიზნით, რომ ერთ-ერთი ბიზნესმენის ბინის გაქურდვის შემდეგ, რომელიც თანაკურსელს ერთი კვირის შემდეგ უნდა ჩაედინა, ნაქურდალი ნივთები ნიორაძის დასასვენებელ სახლში შეენახა. მეორე დღეს ნიორაძემ იმის შიშით, რომ პოლიციისათვის ამ დანაშაულის ჩადენის შესახებ გახდებოდა ცნობილი და დაისჯებოდა, გადაიფიქრა და თანაკურსელს გასაღები ძალით უკან გამოართვა. ამ უკანასკნელს, სანამ გასაღებს უკან დააბრუნებდა,

მისი ასლი უკვე გაკეთებული ჰქონია, რის შესახებაც ნიორაძემ არ იცოდა. ერთი კვირის შემდეგ თანაქურსელმა ჩაიდინა დანაშაულებრივი ქმედება ისე, როგორც დაგეგმილი ჰქონდა. ნაქურდალი ნიყთები კი შეინახა ნიორაძის დასასვენებელ სახლში, რის შესახებაც არ იცოდა ამ უკანასკნელმა.

შეფასდება თუ არა ნიორაძის ქმედება როგორც ქურდობის ჩადენაში დახმარება?

1. არა, ვინაიდან მან დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით აიღო ხელი.
2. არა, იგი დაისჯება დანაშაულის შეუტყობინებლობისათვის.
3. დიახ, ვინაიდან დანაშაულებრივი შედეგი თავიდან ვერ იქნა აცილებული.
4. არა, იგი დაისჯება დანაშაულის დაფარვისათვის.

ტესტი 139.

გიორგაძემ სტუმარს, მისი მოკვლის განზრახვით, საჭმელში ჩაუყარა საწამლავი. სტუმარმა შეჭამა მოწამლული საჭმელი. დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის შემდეგ, გიორგაძის პიროვნებაში გაიღვიძა სინანულის გრძნობამ, თავისი აქტიური მოქმედებით შეეცადა დანაშაულებრივი შედეგის თავიდან აცილებას. გიორგაძეს სურდა და ჰქონდა კიდეც დაზარალებულის გადარჩენის რეალური შესაძლებლობა, მაგრამ სტუმარმა ისარგებლა შემთხვევით და ჩაფიქრებული თვითმკვლელობა განახორციელა.

როგორი იქნება გიორგაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი დაისჯება დამთავრებული განზრახი მკვლელობისათვის, ვინაიდან დანაშაულებრივი შედეგი თავიდან ვერ იქნა აცილებული.
2. იგი საერთოდ არ დაისჯება, ვინაიდან ნებაყოფლობით ხელი აიღო დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე.
3. იგი დაისჯება განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის.
4. იგი საერთოდ არ დაისჯება ქმედითი მონაწილეობის გამო.

ტესტი 140.

ტიგინაშვილმა, მეგვიდრობის დაუფლების მიზნით, განიზრახა მისი ახლო ნათესავისათვის, რომელიც ღრმად მოხუცი იყო, სიცოცხლის მოსპობა. თავისი დანაშაულებრივი განზრახვის სისრულეში მოყვანის მიზნით მან ლოგინად ჩავარდნილ ახლო ნათესავს გულმკერდის არეში რამდენჯერმე ესროლა ტყვია. სინამდვილეში ახლო ნათესავი ამ ქმედების განხორციელებამდე რამდენიმე საათის მკვდარი იყო, რაც ტიგინაშვილმა არ იცოდა. მას ეგონა, რომ მკვლელობა განახორციელა, სინამდვილეში კი შეცდა.

როგორი იქნება ტიგინაშვილის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. იგი არ დაისჯება, ვინაიდან მან განახორციელა მცდელობა უეარგის ობიექტზე.

2. იგი დაისჯება ანგარებით ჩადენილი დამთავრებული განზრახი მკვლელობისათვის.

3. იგი დაისჯება ანგარებით ჩადენილი განზრახი მკვლელობის მცდელობისათვის.

4. იგი არ დაისჯება, ვინაიდან უშედეგო მცდელობა არ არის დასჯადი.

ტესტი 141.

მეგობრის ქორწილში ჩხუბის დროს, ნიორაძემ მყარად გადაწყვიტა, რომ შურისძიების ნიადაგზე სანდოძეს მიაყენოს ჯანმრთელობის მძიმე ხარისხის დაზიანება. ნიორაძის ბიძაშვილმა ახალაძემ შეძლო ნიორაძე დაერწმუნებინა, ნაცვლად ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებისა, სანდოძის მერსედესის მარკის ავტომანქანა დაემტვრია ან სანდოძისათვის სხვა უფრო მსუბუქი ხარისხის დაზიანება მიეყენებინა. ახალაძემ შეძლო ბიძაშვილის დარწმუნება, რის შედეგადაც ნიორაძემ ავტომანქანა დაემტვრია სანდოძეს.

შეერაცხება თუ არა ახალაძეს ჩადენილი ქმედება ობიექტურად?

1. დიახ, იგი დაისჯება სხვისი ნიუთის განზრახი დაზიანების წაქეზებისათვის, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, ვინაიდან ამსრულებელი დაიყოლია განზრახი დანაშაულის ჩასადენად.

2. დიახ, იგი დაისჯება სხვისი ნიუთის განზრახი განადგურების წაქეზებისათვის; რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, ვინაიდან ამსრულებელი დაიყოლია განზრახი დანაშაულის ჩასადენად.

3. არა, ვინაიდან მან თავისი მოქმედებით შეამცირა დაზარალებულისათვის მიყენებული ზიანი.

4. არა, ვინაიდან სხვისი ნიუთის განზრახი განადგურების ან დაზიანების წაქეზება არ ისჯება, ვინაიდან არ წარმოადგენს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს.

ტესტი 142.

უნივერსიტეტის ეზოში სტუდენტმა საბიაშვილმა ჩაიღვინა ქმედება, რითაც მან უხეშად დაარღვია საზოგადოებრივი წესრიგი და გამოხატა საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემლობა. მისმა თანაკურსელმა წეროძემ მას ურჩია, რომ სტუდენტთა შესაშინებლად გამოყენებინა პისტოლეტი, რომელიც საბიაშვილს ჯიბეში ჰქონდა და რომლის გამოყენებასაც იგი არ აპირებდა. საბიაშვილს მოეწონა ეს იდეა, ჯიბიდან ამოიღო პისტოლეტი და რამდენიმეჯერ გაისროლა ჰაერში.

შეფასდება თუ არა წეროძის ქმედება როგორც დანაშაულის წაქეზება?

1. არა, ვინაიდან მას ამსრულებელი არ დაუყოლიებია ხუდი-გნობის ჩასადენად.

2. დიახ, ვინაიდან ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით ჩადენილი ხულიგნობა ეკუთვნის მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას.

3. არა, იგი დაისჯება როგორც ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით ჩადენილი ხულიგნობის დამხმარე.

4. დიახ, იგი დაისჯება ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით ჩადენილი ხულიგნობის წაქეზებისათვის.

ტესტი 143.

სალუქვამემ განიზრახა ახობადის ბინის გაქურდვა იმ დროს, როცა ოჯახის წევრები დასასვენებლად იყვნენ წასული საზაფხულო აგარაკზე. თავისი განზრახვა მან გაუმჟღავნა მის მეგობარს კერესელიძეს, რომელმაც მას კიდევ უფრო განუმტკიცა დანაშაულის ჩადენის სურვილი იმით, რომ უთხრა სალუქვამეს, თუ სად ჰქონდა ახობადის ბინას საიდუმლო შესანახი, სადაც ინახავდნენ ფულს და ძვირფასეულობას. ამის შესახებ კერესელიძემ იცოდა იმ სელოსნისაგან, რომელმაც ახობადის ბინაში რემონტი გააკეთა. ამით კერესელიძემ სალუქვამეს შეგნებულად ახობადის ბინის გაქურდვის დროს დასაუფლებელი ქონების ადგილმდებარეობაზე მნიშვნელოვანი დამატებითი ინფორმაცია მისცა. სალუქვამემ განახორციელა განზრახვა, ხოლო კერესელიძეს ბინის გაქურდვაში უშუალოდ მონაწილეობა არ მიუღია.

შეფასდება თუ არა კერესელიძის ქმედება როგორც ქურდობის წაქეზება?

1. დიახ, იგი დაისჯება როგორც წამქეზებელი.

2. არა, იგი დაისჯება როგორც ფიზიკური დამხმარე.

3. არა, იგი დაისჯება როგორც ფსიქიკური დამხმარე.

4. არა, იგი დაისჯება როგორც შუალობითი ამსრულებელი.

ტესტი 144.

სამეწარმეო საქმიანობის სფეროში წარმოშობილი დავის საფუძველზე, ახრახამემ გადაწყვიტა ორგანიზაცია გაეკეთებინა სულადის მკვლელობისათვის. ამ მიზნით იგი დაუკავშირდა ერგემლიძეს და მასთან ერთად შეიმუშავეს მოქმედების კონკრეტული გეგმა. უპირველეს ყოვლისა, ერგემლიძე დაიყოლია მკვლელობის ჩასადენად, რისთვისაც მას ფულადი ანაზღაურების გადახდას შეჰპირდა. შეიარაღებული ერგემლიძე მრავალსართულიანი სახლის გარეშე თავს დაესხა სულადის ავტომანქანას. მაგრამ შეეშალა, ვინაიდან ამ უკანასკნელის ავტომანქანაში მისი ცოლისძმა იჯდა. ერგემლიძემ ნაცვლად სულადისა მოკლა მისი ცოლისძმა მუწაიძე. თავისი შეცდომის გამოსწორების მიზნით, რათა ანაზღაურება მიეღო, ერთი საათის შემდეგ მოკვლის განრახვით ესროლა სულადესაც, მაგრამ ეს უკანასკნელი სამედიცინო დახმარების შედეგად გადარჩა.

როგორი იქნება ერგემლიძის და ახრახადის ქმედებათა სამართლებრივი შეფასება?

1. ერგემლიძის ქმედება მუქაიდის მიმართ შეფასდება როგორც განზრახი მკვლელობა ანგარებით, ხოლო სულაძის მიმართ - განზრახი მკვლელობის მცდელობა ანგარებით, ხოლო ახრახადის ქმედება შეფასდება როგორც შეცვეთით განზრახი მკვლელობის ორგანიზება და წაქეზება.

2. ერგემლიძის ქმედება შეფასდება როგორც განზრახი მკვლელობა ანგარებით და ორი ან მეტი პირის მიმართ განზრახი მკვლელობის მცდელობა, ხოლო ახრახადის ქმედება - როგორც ანგარებით ჩადენილი განზრახი მკვლელობის ორგანიზება და წაქეზება.

3. ერგემლიძის ქმედება შეფასდება როგორც განზრახი მკვლელობა ანგარებით და განზრახი მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა, ხოლო ახრახადის ქმედება - როგორც დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე განზრახი მკვლელობის ორგანიზება.

4. ერგემლიძის ქმედება ორივე მსხვერპლის მკვლელობის ფაქტთან დაკავშირებით ცალ-ცალკე შეფასდება, როგორც ანგარებითი განზრახი მკვლელობა, ხოლო ახრახადის ქმედება - როგორც ანგარებითი განზრახი მკვლელობის მცდელობის წაქეზება.

ტესტი 145.

სასაფხულო აგარაქსე კორძაძე შესვდა თავის მეგობარ პაპიძეს და დაიყოლია, რათა ამ უკანასკნელს მოეკლა ნიორაძე. კორძაძე მოქმედებდა პირად საყოფაცხოვრებო ნიადაგზე წარმოშობილი შურისძიების მოტივით. პაპიძე დაეთანხმა ამ წინადადებას, ვინაიდან ეს უკანასკნელი ნიორაძის მოკვლით ფიქრობდა, არ გადაეხადა ვალი, რომელიც მან ნიორაძისაგან აიღო, რის გამოც ნიორაძე სასამართლოში სარჩელის შეტანას აპირებდა. ამ ვალის შესახებ იცოდა კორძაძემაც, რომელიც შეჰპირდა პაპიძეს, რომ არსად არ განაცხადებდა ამის შესახებ. პაპიძემ თავისი დანაშაულებრივი განზრახვა შეასრულა, ღამით შევიდა ნიორაძის ბინაში, მოკლა იგი და გაანადგურა სესხის ხელშეკრულება, რომელიც ნიორაძეს საწერი მაგიდის უჯრაში ჰქონდა შენახული.

როგორი იქნება კორძაძის ქმედების სამართლებრივი შეფასება?

1. როგორც ანგარებითი განზრახი მკვლელობის წაქეზება.

2. როგორც ანგარებითი განზრახი მკვლელობის დახმარება.

3. როგორც დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე განზრახი მკვლელობის წაქეზება.

4. როგორც დამამძიმებელი გარემოებების გარეშე განზრახი მკვლელობის დახმარება.

მთვრალე მდგომარეობაში მყოფმა ახალგაზრდების ოთხკაციანმა ჯგუფმა მსუბუქი ავტომანქანის მძღოლი იარაღის გამოყენებით, სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის მუქარით, გადმოიყვანეს ავტომანქანის მითვისება, რაც სისრულეში მოიყვანეს კიდეც. ქმედების ჩადენის შემდეგ მათში გაიღვიძა რა სინანულის გრძნობა, იმავე საღამოს ნებაყოფლობით დააბრუნეს ავტომანქანა დაუზიანებლად. მანქანის დაბრუნების მეორე დღეს ჯგუფის ყველა წევრი დააკავეს.

როგორ შეფასდება პირთა ჯგუფის მიერ ჩადენილი ეს ქმედება?

1. როგორც ყაჩაღობა, ჩადენილი ჯგუფურად.
2. როგორც ავტომანქანის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება დროებითი გამოყენების მიზნით, ჩადენილი ჯგუფურად, სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის მუქარით.
3. როგორც დანაშაულის ჩადენაზე ნებაყოფლობით ხელის ადება.
4. როგორც გამოძახვა, ჩადენილი ჯგუფურად, რასაც თან ერთვის ძალადობის გამოყენების მუქარა.

ტექსტი 147.

აღკოპოლის მიღების შედეგად მთვრალე მდგომარეობაში მყოფმა გაგნიძემ დაარღვია ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესები, რასაც შედეგად მოჰყვა ხუთი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. ამ დანაშაულისათვის საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა ოთხიდან თორმეტ წლამდე.

დანაშაულთა რომელ კატეგორიას ეკუთვნის გაგნიძის მიერ ჩადენილი დანაშაული?

1. ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას, ვინაიდან ჩადენილია თანამდევი შედეგით კვალიფიცირებული დანაშაული.
2. მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას, ვინაიდან ჩადენილია გაუფრთხილებელი დანაშაული.
3. განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას, ვინაიდან ამ დანაშაულისათვის გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა 10 წელზე მეტი ვადით.
4. მსუბუქ დანაშაულთა კატეგორიას, ვინაიდან ჩადენილია ავტოსატრანსპორტო დანაშაული.

ტექსტი 148.

ქუთაისის საავტომობილო ქარხნის დასახლების ტერიტორიაზე პროფესორ ახელედიანს ყაჩაღურად თავს დაესხა ადრე ყაჩაღობისათვის ნასამართლევი ჭანკვეტაძე. ახელედიანმა მას აუცილებელი მოგერიების მართლწომიერების პირობებში მიაყენა სხეულის მძიმე

დაზიანება. სიცოცხლისათვის სახიფათო მდგომარეობაში მყოფი თავდამსხმელი, რომელსაც ჭრილობიდან სისხლი სდიოდა, მან დატოვა შემთხვევის ადგილზე, თუმცა ფიქრობდა, რომ ექიმის გამოძახებით მისი სიცოცხლის გადარჩენა შესაძლებელი იყო, რაც არ გააყენა. ახელედანმა შურისძიების გრძნობით დატოვა იგი მისთვის შესაძლებელი დახმარების გარეშე, რის შედეგადაც ჭანკვეტაძე რამდენიმე საათში გარდაიცვალა.

როგორ შეფასდება ახელედანის ქმედება?

1. დაუხმარებლობა.
2. უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი მკვლელობა.
3. სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება.
4. განსაცდელში მიტოვება.

ტესტი 149.

აკრძალული საქმიანობის დაფარვის მიზნით, ჩანტლაძემ შექმნა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება „განთიადი“, ხოლო წესდებაში კი მიუთითა კანონით ნებადართული სამეწარმეო საქმიანობის შესახებ. მისმა მოქმედებამ სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ინტერესებისათვის მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.

როგორ შეფასდება ჩანტლაძის ქმედება?

1. უკანონო სამეწარმეო საქმიანობა.
2. ცრუ მეწარმეობა.
3. უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია.
4. კანონიერი სამეწარმეო საქმიანობისათვის ხელის შეშლა.

ტესტი 150.

მეზობელ კოხრეიძესთან ჩხუბის დროს ჯაფარიძემ ამოიღო პისტოლეტი და ამ იარაღიდან გასროლით განიზრახა კოხრეიძის სიცოცხლის მოსპობა. პირველი ტყვია მიზანს აცდა. ამის შემდეგ მასში აღიძრა სინანულის გრძნობა, რის გამოც არ მოახდინა მეორე გასროლა, თუმცა შეეძლო განმეორებითი გასროლით მეზობლისათვის სიცოცხლის მოსპობა.

შეფასდება თუ არა ჯაფარიძის ქმედება განზრახ მკვლელობაზე ნებაყოფლობით ხელის აღებად?

1. დიახ, ვინაიდან ჯაფარიძემ დანაშაულებრივი ქმედება შეწყვიტა დაუშთავრებელი მცდელობის სტადიაზე.
2. არა, ვინაიდან დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შეიძლება მხოლოდ აქტიური მოქმედებით.
3. არა, ვინაიდან დანაშაულზე ხელის აღება შეუძლებელია დამთავრებული მცდელობის სტადიაზე.
4. დიახ, ვინაიდან მკვლელობაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შეიძლება პირის უმოქმედობითაც.

ტესტი 151.

რაიონული სასამართლოს მოსამართლემ განსასჯელს მის მიერ ჩადენილი ნაკლებად მძიმე დანაშაულისათვის შეუფარდა ჯარიმა, რაც შეუცვალა პირობითი მსჯავრის გამოყენებით, გამოსაცდელ ვადად დაუწესა 4 წელი. პირობით მსჯავრდებულის ყოფაქცევაზე კონტროლი კი დააკისრა იუსტიციის სამინისტროს პრობაციის ბიუროს საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

შეეძლო თუ არა სასამართლოს მიერ ასეთი გადაწყვეტილება?

1. დიახ, ვინაიდან სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს ასეთი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას.

2. არა, ვინაიდან პირობითი მსჯავრის აღსრულებაზე კონტროლს არ ახორციელებს იუსტიციის სამინისტროს პრობაციის ბიურო.

3. არა, ვინაიდან სასამართლოს გამოსაცდელ ვადად შეეძლო დაენიშნა არაუმეტეს სამი წლისა.

4. დიახ, ვინაიდან მსჯავრდებულს დაენიშნა სასჯელი თავისუფლების აღკვეთის სახით.

ტესტი 152.

განსასჯელ ფარქოსაძეს რაიონულმა სასამართლომ მის მიერ სხვადასხვა დროს ჩადენილი ორი მძიმე დანაშაულისათვის შეუფარდა ცალ-ცალკე ჯარიმა 2500 და 3500 ლარის ოდენობით. საბოლოოდ კი, სასჯელთა ნაწილობრივი შეკრების პრინციპის გამოყენებით, ჯარიმის ოდენობად განუსაზღვრა 5000 ლარი. განსასჯელის თვითური შემოსავალი შეადგენდა 1200 ლარს.

სწორია თუ არა რაიონული სასამართლოს მიერ მიღებული ასეთი გადაწყვეტილება?

1. არა, ვინაიდან მძიმე დანაშაულთა ჩადენის დროს სასამართლოს შეეძლო გამოეყენებინა მხოლოდ სასჯელთა შთანთქმის პრინციპი.

2. დიახ, ვინაიდან სასჯელთა შეკრებით დანიშნული ჯარიმის ოდენობა არ უნდა იყოს 3000 ლარზე ნაკლები.

3. დიახ, ვინაიდან ჯარიმის ოდენობა სასჯელთა შეკრებისას არ უნდა აღემატებოდეს 5000 ლარს.

4. არა, ვინაიდან სასამართლოს უნდა გამოეყენებინა სასჯელთა შეკრების პრინციპი.

ტესტი 153.

ვის არ შეიძლება მიესაჯოს უვადო თავისუფლების აღკვეთა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით?

1. ქალებს, აგრეთვე იმას, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებია 18 წელი ანდა განაჩენის გამოტანის მომენტისათვის შეუსრულდა 60 წელი.

2. ორსულ ქალებს, ასევე ქალებსა და მამაკაცებს, თუ დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებიათ 18 წელი ან დანაშაულის ჩადენის ღლისათვის შეუსრულდათ 60 წელი.

3. ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებია 18 წელი ან ვისაც განაჩენის გამოტანის მომენტისათვის შეუსრულდა 60 წელი.

4. ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებია 18 წელი ან დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის შეუსრულდა 60 წელი.

ტმსტი 154.

კვატაშიძეს, დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი განსრასი კეკელელობისათვის, სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით შეეფარდა უვადო თავისუფლების აღკვეთა. მის მიერ ფაქტობრივად თავისუფლების აღკვეთის 25 წლის მოხდის შემდეგ, სასამართლომ მიიჩნია, რომ საჭირო აღარ არის მსჯავრდებულმა გააგრძელოს ამ სასჯელის მოხდა და გაათავისუფლა იგი სასჯელის შემდგომი მოხდისაგან.

შეეძლო თუ არა სასამართლოს მიერ ასეთი გადაწყვეტილება?

1. დიახ, ვინაიდან მსჯავრდებული უვადო თავისუფლების აღკვეთის მოხდისაგან შეიძლება გათავისუფლდეს, თუ მან ფაქტობრივად მოიხდა თავისუფლების აღკვეთის 20 წელი და სასამართლო მიიჩნევს, რომ საჭირო აღარ არის მსჯავრდებულმა გააგრძელოს ამ სასჯელის მოხდა.

2. არა, ვინაიდან მსჯავრდებულის უვადო თავისუფლების აღკვეთის მოხდისაგან გათავისუფლება შეიძლება მხოლოდ შეწყალებით.

3. არა, ვინაიდან უვადო თავისუფლების აღკვეთის ვადიანი თავისუფლების აღკვეთით შეცვლას კანონი არ ითვალისწინებს.

4. დიახ, ვინაიდან მსჯავრდებული უვადო თავისუფლების აღკვეთის მოხდისაგან შეიძლება გათავისუფლდეს, თუ მან ფაქტობრივად მოიხდა თავისუფლების აღკვეთის 25 წელი და სასამართლო მიიჩნევს, რომ საჭირო აღარ არის მსჯავრდებულმა გააგრძელოს ამ სასჯელის მოხდა.

ტმსტი 155.

რაიონულმა სასამართლომ დალაქიშვილის გაუფრთხილებელი მძიმე დანაშაულისათვის სასჯელის ზომად განუსაზღვრა 5 წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა. ამასთან, სასამართლომ დაადგინა, რომ დანიშნული სასჯელი ჩაითვალოს პირობით, ხოლო გამოსაცდელი ვადა განუსაზღვრა ექვსი წლით.

სწორად გამოიყენა თუ არა სასამართლომ პირობითი მსჯავრის დანიშვნის წესი?

1. არა, ვინაიდან პირობითი მსჯავრის დანიშვნისას გამოსაცდელი ვადა არ შეიძლება აღემატებოდეს 3 წელს.

2. დიახ, ვინაიდან 5 წლით თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას გამოსაცდელი ვადა უნდა იყოს ექვსი წელი.

3. არა, ვინაიდან 3 წელზე მეტი ვადით თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას პირობითი მსჯავრი არ გამოიყენება.

4. დიახ, ვინაიდან სისხლის სამართლის კოდექსი პირობითი მსჯავრის გამოსაცდელი ვადის დანიშვნისას არავითარ შეზღუდვებს არ ითვალისწინებს.

ტესტი 156.

სხვისი ნივთის განზრახი განადგურებისათვის, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (სსკ-ის 187-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი), რაიონული სასამართლოს მოსამართლემ არასრულწლოვან აგლაძეს, რომელსაც აქვს დამოუკიდებლად ხელფასი, განუსაზღვრა ჯარიმა 800 ლარის ოდენობით.

სწორად განუსაზღვრა თუ არა სასამართლომ მსჯავრდებულს ჯარიმის ოდენობა?

1. დიახ, აგლაძეს შეიძლება დაეკისროს ჯარიმა 800 ლარის ოდენობით.

2. არა, აგლაძეს შეიძლება დაეკისროს ჯარიმა არანაკლებ 2000 ლარისა.

3. არა, ვინაიდან არასრულწლოვნისათვის დანიშნული ჯარიმის ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 500 ლარს.

4. დიახ, ვინაიდან არასრულწლოვნისათვის დანიშნული ჯარიმის ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 1000 ლარს.

ტესტი 157.

60 წლის ასაკში ანთაქემ, რომელსაც შინ ლოგინად ჩაეარდნით პირველი ჯგუფის ინვალიდი ქმარი ჰყავდა, პირველად ჩაიდინა დანაშაულებრივი ქმედება, რომლისთვისაც კანონით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა ოთხი წლიდან ათ წლამდე ვადით. განსაკუთრებული შემამსუბუქებელი გარემოებების მხედველობაში მიღებით, სასამართლომ გაითვალისწინა რა დამნაშაის პიროვნება და მძიმე ოჯახური მდგომარეობა, მას ჩადენილი ქმედებისათვის დაუნიშნა სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლის სანქციით დაწესებული სასჯელის ზომის უდაბლეს ზღვარზე ნაკლები სასჯელი – ორი წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა.

იყო თუ არა სასამართლო უფლებამოსილი მივლო ასეთი გადაწყვეტილება?

1. დიახ, ვინაიდან სისხლის სამართლის კოდექსი იძლევა ამის შესაძლებლობას.

2. არა, ვინაიდან ასეთი გადაწყვეტილების მიღება შეიძლება მხოლოდ არასრულწლოვანის მიმართ.

3. არა, ვინაიდან ასეთი გადაწყვეტილების მიღება შეიძლება მხოლოდ საპროცესო შეთანხმების დროს.

4. დიახ, ვინაიდან სისხლის სამართლის კოდექსი იძლევა ამის შესაძლებლობას მხოლოდ არასრულწლოვნების და ქალების მიმართ.

ტესტი 158.

სისაურმა ჩაიდინა განზრახი მკვლელობა და ქურდობა არაერთ-გზის. პირველი დანაშაული ეკუთვნის განსაკუთრებით მძიმე, ხოლო მეორე მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას. სასამართლომ განსასჯელს ჩადენილი ქმედებებისათვის ცალ-ცალკე განუსაზღვრა სასჯელი. ამასთან, საბოლოოდ სასჯელის დანიშვნისას გამოიყენა შთანთქმის პრინციპი და სასჯელის ზომად განუსაზღვრა 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა.

სწორია თუ არა სასამართლოს გადაწყვეტილება?

1. დიახ, ვინაიდან სასამართლო უფლებამოსილი იყო გამოეყენებინა მხოლოდ სასჯელთა შთანთქმის პრინციპი.

2. არა, ვინაიდან სასამართლო უფლებამოსილი იყო გამოეყენებინა მხოლოდ სასჯელთა ნაწილობრივი შეკრების პრინციპი.

3. არა, ვინაიდან სასამართლო უფლებამოსილი იყო გამოეყენებინა მხოლოდ სასჯელთა მთლიანი შეკრების პრინციპი.

4. არა, ვინაიდან სასამართლოს თავისი შეხედულებით შეეძლო გამოეყენებინა სასჯელთა მთლიანი ან ნაწილობრივი შეკრების პრინციპი.

ტესტი 159.

რაიონულმა სასამართლომ ხარაძეს მის ნიერ ჩადენილი მძიმე დანაშაულისათვის შეუფარდა ჯარიმა 1500 ლარის ოდენობით. მისი თვითნებური შემოსავალი შეადგენს 600 ლარს.

სწორია თუ არა სასამართლოს მიერ დაკისრებული ჯარიმის ოდენობა?

1. დიახ, ხარაძეს შეიძლება დაეკისროს ჯარიმა 1500 ლარის ოდენობით.

2. არა, ხარაძეს შეიძლება დაეკისროს ჯარიმა არანაკლებ 2000 ლარისა.

3. არა, ხარაძეს შეიძლება დაეკისროს ჯარიმა არანაკლებ 1600 ლარისა.

4. დიახ, ხარაძეს შეიძლება დაეკისროს ჯარიმა არანაკლებ 1000 ლარისა.

ტესტი 160.

არასრულწლოვანმა კალაძემ პირობითი მსჯავრის გამოსაცდელ ვადაში ჩაიდინა ახალი განზრახი მძიმე დანაშაული, რისთვისაც სასამართლომ მას დაუნიშნა ოთხი წლით თავისუფლების აღკვეთა.

სასჯელის დანიშვნის დროს სასამართლომ, გაითვალისწინა რა საქმის გარემოებები და 17 წლის კალაძის პიროვნება, ჩათვალა, რომ მიზანშეუწონელია, მოიხადოს დანიშნული სასჯელი და დაადგინა, რომ სასჯელი პირობით კვლავაც არ იქნეს გამოყენებული განსასჯელის მიმართ, ხოლო გამოსაცდელ ვადად დაუწესა ხუთი წელი.

კანონიერია თუ არა სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება?

1. არა, ვინაიდან სასამართლოს შეუძლია პირობითი მსჯავრის კვლავ შეფარდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა დანიშნული სასჯელი არ აღემატება სამი წლით თავისუფლების აღკვეთას.

2. დიახ, ვინაიდან სასამართლო უფლებამოსილია მიიღოს ასეთი გადაწყვეტილება არასრულწლოვნის მიმართ.

3. არა, ვინაიდან ამ შემთხვევაში პირობითი მსჯავრი კვლავ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ მხარეთა შორის საპროცესო შეთანხმების დადებისას, რომელიც შეთანხმებული უნდა იყოს გენერალურ პროკურორთან ან მის მოადგილესთან.

4. დიახ, ვინაიდან ჩადენილი არ წარმოადგენს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს.

ტექსტების სწორი პასუხები

ტესტი 1 - 1	ტესტი 41 - 3	ტესტი 81 - 4	ტესტი 121 - 3
ტესტი 2 - 2	ტესტი 42 - 1	ტესტი 82 - 4	ტესტი 122 - 1
ტესტი 3 - 1	ტესტი 43 - 2	ტესტი 83 - 2	ტესტი 123 - 3
ტესტი 4 - 2	ტესტი 44 - 4	ტესტი 84 - 1	ტესტი 124 - 4
ტესტი 5 - 4	ტესტი 45 - 2	ტესტი 85 - 1	ტესტი 125 - 2
ტესტი 6 - 2	ტესტი 46 - 4	ტესტი 86 - 4	ტესტი 126 - 3
ტესტი 7 - 4	ტესტი 47 - 3	ტესტი 87 - 1	ტესტი 127 - 2
ტესტი 8 - 3	ტესტი 48 - 1	ტესტი 88 - 3	ტესტი 128 - 1
ტესტი 9 - 3	ტესტი 49 - 2	ტესტი 89 - 2	ტესტი 129 - 4
ტესტი 10 - 1	ტესტი 50 - 2	ტესტი 90 - 1	ტესტი 130 - 2
ტესტი 11 - 4	ტესტი 51 - 1	ტესტი 91 - 2	ტესტი 131 - 1
ტესტი 12 - 2	ტესტი 52 - 2	ტესტი 92 - 4	ტესტი 132 - 1
ტესტი 13 - 1	ტესტი 53 - 1	ტესტი 93 - 4	ტესტი 133 - 3
ტესტი 14 - 2	ტესტი 54 - 3	ტესტი 94 - 2	ტესტი 134 - 2
ტესტი 15 - 1	ტესტი 55 - 2	ტესტი 95 - 4	ტესტი 135 - 1
ტესტი 16 - 3	ტესტი 56 - 1	ტესტი 96 - 3	ტესტი 136 - 3
ტესტი 17 - 4	ტესტი 57 - 4	ტესტი 97 - 1	ტესტი 137 - 4
ტესტი 18 - 1	ტესტი 58 - 3	ტესტი 98 - 3	ტესტი 138 - 3
ტესტი 19 - 2	ტესტი 59 - 2	ტესტი 99 - 4	ტესტი 139 - 3
ტესტი 20 - 1	ტესტი 60 - 4	ტესტი 100 - 2	ტესტი 140 - 3
ტესტი 21 - 2	ტესტი 61 - 4	ტესტი 101 - 3	ტესტი 141 - 3
ტესტი 22 - 4	ტესტი 62 - 4	ტესტი 102 - 4	ტესტი 142 - 4
ტესტი 23 - 3	ტესტი 63 - 2	ტესტი 103 - 2	ტესტი 143 - 3
ტესტი 24 - 4	ტესტი 64 - 3	ტესტი 104 - 4	ტესტი 144 - 1
ტესტი 25 - 2	ტესტი 65 - 4	ტესტი 105 - 4	ტესტი 145 - 3
ტესტი 26 - 2	ტესტი 66 - 4	ტესტი 106 - 1	ტესტი 146 - 1
ტესტი 27 - 4	ტესტი 67 - 3	ტესტი 107 - 2	ტესტი 147 - 2
ტესტი 28 - 4	ტესტი 68 - 3	ტესტი 108 - 3	ტესტი 148 - 1
ტესტი 29 - 2	ტესტი 69 - 3	ტესტი 109 - 4	ტესტი 149 - 2
ტესტი 30 - 3	ტესტი 70 - 4	ტესტი 110 - 3	ტესტი 150 - 4
ტესტი 31 - 2	ტესტი 71 - 1	ტესტი 111 - 3	ტესტი 151 - 3
ტესტი 32 - 3	ტესტი 72 - 3	ტესტი 112 - 1	ტესტი 152 - 4
ტესტი 33 - 1	ტესტი 73 - 3	ტესტი 113 - 4	ტესტი 153 - 3
ტესტი 34 - 2	ტესტი 74 - 1	ტესტი 114 - 3	ტესტი 154 - 4
ტესტი 35 - 3	ტესტი 75 - 4	ტესტი 115 - 1	ტესტი 155 - 2
ტესტი 36 - 1	ტესტი 76 - 2	ტესტი 116 - 1	ტესტი 156 - 1
ტესტი 37 - 1	ტესტი 77 - 4	ტესტი 117 - 2	ტესტი 157 - 3
ტესტი 38 - 1	ტესტი 78 - 4	ტესტი 118 - 3	ტესტი 158 - 4
ტესტი 39 - 3	ტესტი 79 - 1	ტესტი 119 - 3	ტესტი 159 - 2
ტესტი 40 - 4	ტესტი 80 - 4	ტესტი 120 - 2	ტესტი 160 - 3

აკრძალვა

- აკრძალვაში შეცდომა 229-232.
- აკრძალვაში არაპირდაპირი შეცდომა 232.
- აკრძალვაში პირდაპირი შეცდომა 232.
- ანალოგიის აკრძალვა 25; 35-38.
- დაუწერელი ჩვეულებითი სამართლის გამოყენების აკრძალვა 25.
- კანონის უკუძალის აკრძალვა 25-35.
- ნორმის განუსაზღვრელობის აკრძალვა 25; 38-39.
- სიკედილით დასჯის აკრძალვა 289-290.

ამსრულებლობა

- დანაშაულის ამსრულებლობა 265-275.
- დანაშაულის ალტერნატიული ამსრულებლობა 162.
- დანაშაულის ერთპიროვნული ამსრულებლობა 266.
- დანაშაულის კუმულაციური ამსრულებლობა 162.
- დანაშაულის პარალელური ამსრულებლობა 162.
- დანაშაულის შუაღობითი ამსრულებლობა 266-268; 271.
- ერთიანი ამსრულებლობის თეორია 265.
- შუაღობითი ამსრულებლობის ობიექტური თეორია 267.
- შუაღობითი ამსრულებლობის სუბიექტური თეორია 267.

ანალოგია

- ანალოგიის აკრძალვა 25; 35-38.
- ანალოგიის აკრძალვა რომის სტატუტის მიხედვით 39-41.
- ანალოგიის გამოყენების საკითხი 35-38.

აუცილებელი მოგერიება – 187.

- აუცილებელი მოგერიების აბსოლუტური თეორია 198.
- აუცილებელი მოგერიების დუალისტური პრინციპი 187.
- აუცილებელი მოგერიების დაცვის უფლების თეორია 198.
- აუცილებელი მოგერიების ექსცესი 192; 196; 240-242.
- აუცილებელი მოგერიების ექსტენსიური ექსცესი 192; 241-242.
- აუცილებელი მოგერების თანხვედრის თეორია 199.

¹ ციფრებით მითითებულია წიგნის ის გვერდები, სადაც განხილულია აღნიშნული საკითხი.

- აუცილებელი მოგერიების ინტენსიური ექსცესი 191; 241-242.
- აუცილებელი მოგერიების მონისტური თეორია 187.
- აუცილებელი მოგერიების სტრუქტურა და შინაარსი 188-197.
- აუცილებელი მოგერიების უფლების სამართლებრივი საფუძველი 187-188.
- აუცილებელი მოგერიების უფლების სოციალურ-ეთიკური შეზღუდვები 201-202.
- მოჩვენებითი მოგერიება 192; 235.
- საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან აუცილებელი მოგერიების უფლების გაპოვნების შესლუდება 199-201.
- ქონებრივი სამართლებრივი სიკეთის დაცვის უფლება აუცილებელი მოგერიების დროს 197-199.

აფექტი – 226; 241.

- ასთენიური აფექტი 241.
- პათოლოგიური აფექტი 226.
- სთენიური აფექტი 241.
- ფიზიოლოგიური აფექტი 226.

აღკვეთა

- ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა 292.
- უვადო თავისუფლების აღკვეთა 292.

ახსნა-განმარტება

- გრამატიკული ახსნა-განმარტება 36.
- ევროგაერთიანების სამართლის შესაბამისი ახსნა-განმარტება 36.
- ისტორიული ახსნა-განმარტება 36.
- კონსტიტუციის შესაბამისი ახსნა-განმარტება 36.
- ობიექტურ-თელეოლოგიური ახსნა-განმარტება 36.
- სისტემური ახსნა-განმარტება 36.

ბრალდებული

- ბრალდებულის საკამოძიებო ორგანოებთან თანამშრომლობა 301-303.

ბრალი - 56; 216-253.

- ბრალის გამომრიცხველი დაწერილი საპატიებელი გარემოებანი 229.

- ბრალის გამომრიცხველი დაუწერელი საპატიებელი გარემოებანი 229.
- ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოებები 229-254.
- ბრალის თეორია 235.
- ბრალის ნორმატიულ-ფსიქოლოგიური თეორია 217-218.
- ბრალის სტრუქტურა 220.
- ბრალის ფუნქციონალური ცნება 219-220.
- ბრალის ცნება და თეორიები 216-220.
- ბრალის წმინდა ნორმატიული თეორია 218-219.
- ბრალის წმინდა ფსიქოლოგიური თეორია 217.
- ბრალუნარიანობა და მისი გამომრიცხავი (და შემაღლებული) გარემოებები 221.
- ბრალუნარიანობის საგამონაკლისო თეორია 228.
- ბრალუნარიანობის წინარე ეტაპზე გადატანის თეორია 228.
- განზრახვის ბრალი 232.
- თანმიმდევრული ბრალის თეორია 235.
- ინდივიდუალური ბრალი 216-253.
- შეხედული ბრალის თეორია 235.

ბრძანება

- ბრძანების ან განკარგულების შესრულება 236-240.

გამასწორებელი სამუშაო – 292.

განზრახვა – 124-133.

- ალტერნატიული განზრახვა 142-144.
- არაპირდაპირი ანუ ევენტუალური განზრახვა 127-130.
- ბოროტი განზრახვა 232.
- განზრახვის თეორია 235.
- გენერალური განზრახვა 144-145; 150.
- ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობა 132-138.
- ერთიანი განზრახვის თეორია 150.
- თანამდევრე შედეგით კვალიფიცირებული განზრახვი დანაშაული 167-168.
- კუმულაციური განზრახვა 144.
- მეორე ხარისხის პირდაპირი განზრახვა 128-129.
- პირველი ხარისხის პირდაპირი განზრახვა 128.
- შემდგომი განზრახვა 130.
- წინმსწრები განზრახვა 130.

გაუფრთხილებლობა – 124-126; 157.

- გაუფრთხილებლობის სახეები 157-162.
- გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობა 160.
- გაცნობიერებული (შეგნებულ) გაუფრთხილებლობა 158-160.
- ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობა 164.
- ობიექტური გაუფრთხილებლობა 163.
- სუბიექტური გაუფრთხილებლობა 164.

დამნაშავის შეპყრობა – 209-211.

დანაშაული

- არაერთგზისი დანაშაული 79-80; 282-283.
- განგრძობადი დანაშაული 79.
- დამთავრებული დანაშაული 78.
- დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება 259-263.
- დანაშაულთა ერთობლიობა 283-284.
- დანაშაულის ამსრულებლობა 266-268.
- დანაშაულის აღტერნატიული ამსრულებლობა 162.
- დანაშაულის ერთპიროვნული ამსრულებლობა 265.
- დანაშაულის კუშილაციური ამსრულებლობა 162.
- დანაშაულის პარალელური ამსრულებლობა 162.
- დანაშაულის შუალობითი ამსრულებლობა 266-268; 271.
- დანაშაულის კატეგორიები (დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით) 75-76.
- დანაშაულის კატეგორიები ჩადენის ფორმის მიხედვით 76-81.
- დანაშაულის მომზადება 255-259.
- დანაშაულის მცდელობა 255-259.
- დანაშაულის ჩადენის ადგილი 41-43.
- დანაშაულის ჩადენის დრო 24.
- დანაშაულის რეციდივი 284-285.
- დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის განვითარების ისტორია 58-70.
- დანაშაულის სიმრავლე 280-283.
- დანაშაულის სისტემის ცალკეული ელემენტები 72-75.
- დანაშაულის სუბიექტი 84.
- დანაშაულის ცნება და დანაშაულის სისტემა 55-58.
- დანაშაულში თანამონაწილეობა 268-276.
- დაუმთავრებელი დანაშაული 254-264.
- დენადი დანაშაული 79.
- ერთიანი დანაშაული 282.
- თანამღვეი შედეგით კვალიფიცირებული განზრახი დანაშაული 167-168.

- ქმედების მცირე მნიშვნელობა და დანაშაულის სისტემა 70-72.
- ჯგუფური დანაშაული 279-280.

დასკვნა

- დასკვნის შედგენა 307-310.
- დასკვნის ჩამოყალიბების (აგების) ტიპები 317-318.

დაუდევრობა - 158-160.

დეკრიმინალიზაცია - 26-27.

დელიქტი

- აბსტრაქტულ-კონკრეტული საფრთხის დელიქტი 76-77.
- აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტი 76-77.
- ზოგადი და სპეციალური დელიქტები 80-81.
- კონკრეტული საფრთხის დელიქტი 76-77.
- შედეგბარეშე დელიქტი 76.
- შედეგიანი დელიქტი 76.
- შეკვეცილი დელიქტი 79.
- შერეული უმოქმედობის დელიქტი 77.
- წმინდა უმოქმედობის დელიქტი 77.

დეპენალიზაცია - 26-27.

ექსცესი

- ამსრულებლის ექსცესი 278.
- აუცილებელი მოგერიების ექსტენსიური ექსცესი 241-242.
- აუცილებელი მოგერიების ინტენსიური ექსცესი 191; 241-242.

თავისუფლება

- ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა 292.
- თავისუფლების შეზღუდვა 292.
- უვადო თავისუფლების აღკვეთა 292.

თანაამსრულებლობა

- დანაშაულის თანაამსრულებლობა 266.
- დანაშაულის გაუფრთხილებლობითი თანაამსრულებლობა 161-162.

თანამდებობა

- თანამდებობის დაცემის ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა 292.

თანამონაწილეობა

- დანაშაულში თანამონაწილეობა 268-276.
- თანამონაწილეობის აქცესორული თეორია 269.
- თანამონაწილეობის მატერიალურ-ობიექტური თეორია 271.
- თანამონაწილეობის სუბიექტური თეორია 270.
- თანამონაწილეობის ფორმალურ-ობიექტური თეორია 270.
- თვითმკვლელობაში აქტიური თანამონაწილეობა 117-118.
- თვითმკვლელობაში პასიური თანამონაწილეობა 118.
- ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და თანამონაწილეობის დასჯადობა საერთაშორისო სისხლის სამართლის მიხედვით 280-281.

თანხმობა

- დაზარალებულის თანხმობა 213-215.
- დაზარალებულის სავარაუდო თანხმობა 213-215.

თელეოლოგიური

- ობიექტურ თელეოლოგიური ინტერპრეტაცია 36.
- თელეოლოგიური რედუქცია 37.

თეორია (თეორიები)

- ადეკვატურობის თეორია 94-95.
- ალბათობის თეორია 140-141.
- აუცილებელი მოგერიების მონისტური თეორია 187.
- „აცდენილი ისრის“ თეორია 153-157.
- ბრადის თეორია 235.
- ბრადის ნორმატიულ-ფსიქოლოგიური თეორია 217-218.
- ბრადის ფუნქციონალური ცნება 219-220.
- ბრადის წმინდა ნორმატიული თეორია 218-219.
- ბრადის წმინდა ფსიქოლოგიური თეორია 217.
- ბრალუნარიანობის საგამონაკლისო თეორია 228.
- ბრალუნარიანობის წინარე ეტაპზე გადატანის თეორია 228.
- განზრახვის თეორია 235.
- გენერალური განზრახვის თეორია 150.
- გენერალური მიზეზობრიობის თეორია 96-99.

- დაუმთავრებელი დანაშაულის სუბიექტურ-ობიექტური შერაცხული თეორია 255.
- დიფერენცირებული თეორია 200.
- ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების ურთიერთგა-
მიჯვნის თეორიები 138-142.
- ეკვივალენტურობის თეორია 92-93.
- ერთიანი ამსრულებლობის თეორია 265.
- ერთიანი განზრახვის თეორია 150.
- ევექტის გვიან გამოწვევის თეორია 151.
- თავდაცვის ორმაგი ნების თეორია 193.
- თანაბარმნიშვნელობის თეორია 141.
- თანამონაწილეობის აქცესორული თეორია 269.
- თანამონაწილეობის მატერიალურ-ობიექტური თეორია 271.
- თანამონაწილეობის სუბიექტური თეორია 270.
- თანამონაწილეობის ფორმალურ-ობიექტური თეორია 270.
- თანმიმდევრული ბრალის თეორია 235.
- თვითდაცვის თეორია 200-201.
- კანონზომიერი პირობის თეორია 114.
- კრიმინალ-პოლიტიკური თეორია 263.
- ლიმიტირებული აქცესორული თეორია 181; 269.
- მიზეზთა სამართლებრივი ურთიერთკავშირის თეორია 113-114.
- მიზეზობრივი კავშირის თეორიები 92-99.
- მოქმედების თეორია 43.
- მოქმედების კაუზალური თეორია 84-85.
- მოქმედების სოციალური თეორია 86-87.
- მოქმედების ფინალური თეორია 86.
- ნებელობის თეორიები 141-142.
- ნორმის დაცვის მიზნის თეორია 114-115.
- ოქროს ხიდის თეორია 260-261.
- ობიექტური თეორია (ანსელმ ფოიერბახი) 255.
- პასუხისმგებლობის აბსოლუტური თეორია 238-239.
- პირობათა თეორია 239-240.
- რეგრესის აკრძალვის თეორია 102; 121-123.
- რელევანტურობის თეორია 95.
- რისკის ამაღლების თეორია 111-113
- რისკის თეორია (ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების
გამიჯვნის) 141.
- რისკის თეორია (ობიექტური შერაცხვის) 107-109.
- რისკის შემცირების თეორია 109-111.
- სამართლებრივ სიკეთეთა თანაბარღირებულების თეორია 155.
- სამართლებრივ სიკეთეთა კონკრეტიზაციის თეორია 155.
- სამართლის ბოროტად გამოყენების თეორია 203.
- სასჯელის თეორიები 287-289.

- სასჯელის აბსოლუტური თეორია 287.
- სასჯელის მიზნების თეორია 263.
- სასჯელის ნეგატიური გენერალური პრევენციის თეორია 288.
- სასჯელის ნეგატიური სპეციალური პრევენციის თეორია 288.
- სასჯელის პოზიტიური გენერალური პრევენციის თეორია 288.
- სასჯელის პოზიტიური სპეციალური პრევენციის თეორია 288.
- სასჯელის სპეციალური პრევენციის თეორია 288.
- სასჯელის რელატიური თეორიები 287.
- სუვერენიტეტის თეორია 42.
- ქმედებაზე ბატონობის თეორია 268; 271.
- ქმედებათა ერთობლიობაში შეფასების თეორია 261-262.
- შედეგის დადგომის რეალურობის აღქმის თეორია 142.
- შედეგის თავიდან აცილების თეორია 142.
- შედეგის თეორია 43.
- შედეგის მოწონების თეორია 141.
- შეზღუდული ბრალის თეორია 235.
- შემეცნების (წარმოსახვის) თეორიები 140.
- შესაძლებლობის თეორია 140.
- შუალობითი ამსრულებლობის ობიექტური თეორია 267.
- შუალობითი ამსრულებლობის სუბიექტური თეორია 267.
- ცალკეული აქტის თეორია 261
- წახალისების თეორია 263.
- წმინდა საჯაროსამართლებრივი თეორია 200.
- წმინდა სისხლისსამართლებრივი თეორია 199-200.
- წმინდა სუბიექტური თეორია 255.

თვითმედოვნება – 158-160.

კაზუსი

- კაზუსის ამოხსნისა და დამუშავების მეთოდი სისხლის სამართალ-ში 306-332.
- კაზუსის ამოხსნის გასათვალისწინებელი საკითხები 314-317.
- კაზუსის ამოხსნის ნიმუში 318-332.
- კაზუსი მოწვევებით მოგერიებაზე 326-332.
- მოქმედებით ჩადენილი შედეგიანი განზრახი დამთავრებული დანაშაულის კაზუსის ამოხსნის სქემა 146-147.

კანონი

- დამატებითი სისხლის სამართლის კანონი 11-12.
- კანონის ანალოგია 35-38.
- კანონის ახსნა-განმარტების ხერხები 35-38.
- კანონის ინტერპრეტაცია 35-38.

- კანონის უკუძალა 25-35.
- კანონის უკუძალის აკრძალვა 25-35.
- კანონის მოქმედების ფარგლები 24-55.
- სისხლის სამართლის კანონი და სისხლის სამართლის ამოცანა 11-17.

კოლიზია

- მოვალეობათა კოლიზია 213-214.
- ტრაგიკული კოლიზია 237; 243.

მართლწინააღმდეგობა - 56; 177-216.

- მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები 177-216.
- მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების კლასიფიკაცია 184-186.
- მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების სტრუქტურა 182-184.
- მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ზეკანონური გარემოებანი 213-215.
- მართლწინააღმდეგობის შეგნება ვიწრო გაგებით 229.
- მართლწინააღმდეგობის შეგნება ფართო გაგებით 127; 232.

მიზეზობრივი კავშირი - 88-89.

- ადამიანის ნებისგან დამოუკიდებლად განვითარებული მიზეზობრიობა 119-120.
- ალტერნატიული ანუ ორმაგი მიზეზობრიობა 99-101.
- გამსწრები მიზეზობრიობა 103; 123.
- გაწყვეტილი მიზეზობრიობა 102; 123.
- გენერალური მიზეზობრიობის თეორია 96-99.
- კუმულაციური მიზეზობრიობა 101-102.
- მიზეზობრივი კავშირის ატიპიური განვითარება 114.
- მიზეზობრივი კავშირის თეორიები 92-99.
- მიზეზობრივი კავშირის სავარაუდო განვითარების შესახებ დაშვებული შეცდომა 120-121.
- მიზეზობრიობის სახეები 99-103.
- პიპოტეტური მიზეზობრიობა 102-103.

მოქმედება

- მოქმედების თეორიები 84.
- მოქმედების კაუზალური თეორია 84-85.

- მოქმედების სოციალური თეორია 86-87.
- მოქმედების ფინალური თეორია 86.

მონეცნებითი მოგერიება

- კა'ხუსი მონეცნებით მოგერიებაზე 326-331.
- მონეცნებითი მოგერიება 232-236.

მოძღვრება

- მატერიალურ-ობიექტური მოძღვრება 271.
- მოძღვრება კანონზომიერი პირობის შესახებ 93-94.
- მხოლოდ მეთაურის პასუხისმგებლობის მოძღვრება 237.
- ობიექტური შერაცხვის მოძღვრება 89-92.
- ქვეშევრდომის აბსოლუტური დასჯის მოძღვრება 237.

მცდელობა

- აბსოლუტურად უვარგისი მცდელობა 256.
- დამთავრებული მცდელობა 256.
- დაუშთავრებელი მცდელობა 256.
- ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის შესაძლებლობა 132-138.
- უვარგისი მცდელობა 255.

ნებაყოფლობით ხელის აღება

- დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება 259-263.
- დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება თანამონაწილის მიერ 276-278.

ნორმა

- ნორმის განუსაზღვრელობის აკრძალვა 25; 38-39.
- ნორმის იმპლემენტაციასთან დაკავშირებული საკითხები 15.
- ნორმის ნებადართული ინტერპრეტაცია თუ სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქციის იგნორირება 39.
- ნორმის საგარანტიო ფუნქცია 39.
- წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევა 164-165.

ობიექტური შერაცხვა

- ობიექტური შერაცხვა 89-92; 150.

- ობიექტური შერაცხვის პრობლემატური შემთხვევები 106-107.
- ობიექტური შერაცხვის ცალკეული პრობლემები 107-123.
- შედეგის ობიექტური შერაცხვა 104-124.
- შედეგის ობიექტური შერაცხვის მნიშვნელობა 104-106.

პასუხისმგებლობა

- არასრულწლოვან დამნაშავეთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებანი 304-305.
- ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპი 40-41.
- ინდივიდუალური ბრალეული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საერთაშორისო სისხლის სამართლის მიხედვით 280-281.
- მეთაურის პასუხისმგებლობა 174-175; 237-239.
- მეთაურის პირდაპირი და უშუალო პასუხისმგებლობის კონცეფცია 238-239.
- მხოლოდ მეთაურის პასუხისმგებლობის მოძღვრება 237.
- პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოებები საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის მიხედვით 186-187.
- პასუხისმგებლობა ქმედებაზე ბატონობისთვის თუ მსხვერპლის პირადი პასუხისმგებლობა 118-119.
- პასუხისმგებლობის შესაძლო გამომრიცხვის პრინციპი 226.
- პროდუქციისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა 96-99.
- სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი 70-72.
- სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან გაათავისუფლება 299-301.

პირობითი მსჯავრი -294-297.

პრინციპი

- აღმის პრინციპი 44.
- აუცილებელი მოგერიების დუალისტური პრინციპი 187.
- ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპი 39-40.
- დამატებითი იურისდიქციის პრინციპი 20.
- დაცვის პრინციპი 48-49.
- ერთი და იგივე ქმედებისთვის ორჯერ დასჯის აკრძალვის პრინციპი 46-47.
- თანაზომიერების (პროპორციულობის) პრინციპი 199.
- კანონიერების პრინციპი საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის მიხედვით 39-41.
- კომპლემენტარულობის პრინციპი 19.
- ლოიალურობის პრინციპი 37.

- მონაცვლეობითი მართლმსაჯულების პრინციპი 52-54.
- მოქალაქეობის პრინციპი 45-47.
- პასიური პერსონალურობის პრინციპი 48.
- პასუხისმგებლობის შესაძლო გამორიცხვის პრინციპი 226.
- პრიორიტეტული იურისდიქციის პრინციპი 20.
- რეალურობის პრინციპი 48.
- საერთაშორისო მატერიალური სისხლის სამართლის ზოგადი პრინციპები 18-23.
- სასჯელის სავალდებულო შემცირების პრინციპი 226.
- საქართველოს საერთაშორისო სისხლის სამართლის პრინციპები 42-54.
- სუფევლგანობის პრინციპი 42-43.
- ტერიტორიულობის პრინციპი 44-45.
- უნივერსალურობის პრინციპი 49-53.
- ყველა ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტის პრინციპი 40; 100; 112; 162; 232; 257; 320.

რისკი

- მართლსაზიერო რისკი 212.
- რისკის ამაღლების თეორია 111-113.
- რისკის თეორია (ევენტუალური განზრახვისა და თვითიმედოვნების გამიჯვნის) 141.
- რისკის თეორია (ობიექტური შერაცხვის) 107-109.
- რისკის შემცირების თეორია 109-111.

სამართალშემოქმედება

- სამოსამართლო სამართალშემოქმედება 35; 213.

სამართლებრივი სიკეთე

- ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთე 16-17; 83.
- უნივერსალური (საყოველთაო) საწართლებრივი სიკეთე 16-17; 83.

სასჯელი - 286-305.

- სასჯელის აბსოლუტური თეორია 288.
- სასჯელის დანიშვნა 294-297.
- სასჯელის დანიშვნა დანაშაულთა ერთობლიობის დროს 297-298.
- სასჯელის თეორიები 287-289.
- სასჯელის მიზნები 287.
- სასჯელის მიზნების თეორია 263.

- სასჯელის ნეგატიური გენერალური პრევენციის თეორია 288.
- სასჯელის ნეგატიური სპეციალური პრევენციის თეორია 288.
- სასჯელის პოზიტიური გენერალური პრევენციის თეორია 289.
- სასჯელის პოზიტიური სპეციალური პრევენციის თეორია 288.
- სასჯელის რელატიური თეორიები 287.
- სასჯელები საერთაშორისო სისხლის სამართლის მიხედვით 298-299.
- სასჯელთა სისტემა 289-294.
- სასჯელის საეაღდებულო შემცირების პრინციპი 226.
- სასჯელის სპეციალური პრევენციის თეორია 288.
- სასჯელთა ცალკეული სახეები 290-294.
- სასჯელის ცნება 286-287.
- სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან გათავისუფლება 299-301.

სისტემა

- დანაშაულის სისტემა ზოგადად 55-58.
- დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის განვითარების ისტორია 58-70.
- თელეოლოგიურ-სოციალური სისტემა 68-69.
- კლასიკური სისტემა 60-62.
- მოქმედებით ჩადენილი შედეგიანი გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის სისტემა 162-164.
- ნეოკლასიკური სისტემა 62-64.
- სანქციათა ორკვალიანი სისტემა 225.
- უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი დამთავრებული დანაშაულის სისტემა 175-176.
- ფინალური სისტემა 64-68.
- ფუნქციონალური (მიზანრაციონალური) სისტემები 69-70.
- ქმედების მცირე მნიშვნელობა და დანაშაულის სისტემა 70-72.

სუბსუმცია – 311.

- სუბსუმცია და სამართლებრივი პრობლემები 313-314.
- ქმედების შემადგენლობის ცალკეული ნიშნების სუბსუმცია 311-313.

უკიდურესი აუცილებლობა

- აგრესიული (თავდასხმითი) უკიდურესი აუცილებლობა 205-207.
- დეფენზიური (თავდაცვითი) უკიდურესი აუცილებლობა 205-207.
- იძულებითი უკიდურესი აუცილებლობა, როგორც საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის სპეციალური შემთხვევა 248-250.
- პრევენციული უკიდურესი აუცილებლობა 189.

- საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა 243.
- საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა ვიწრო გაგებით 245-248.
- საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობა ფართო გაგებით 250-252..

უმართლობა

- სისხლისსამართლებრივი უმართლობა 178-179; 275; 282.

უმოქმედობა

- უმოქმედობის დასჯადობა და მისი წინაპირობები 168-175.
- უმოქმედობის დასჯადობის თავისებურებანი 168-175.
- უმოქმედობა მოქმედებით 119.
- უმოქმედობით ჩადენილი განზრახი დამთავრებული დანაშაულის სისტემა 175-176.

ფაბულა

- საქმის ფაბულა 306-307.

ქვეშევრდომი

- ქვეშევრდომის აბსოლუტური დასჯის მოძღვრება 237.

ქმედება

- ქმედების კვალიფიციური შემადგენლობა 77.
- ქმედების მცირე მნიშვნელობა და დანაშაულის სისტემა 70-72.
- ქმედების ობიექტური შემადგენლობა 82-124.
- ქმედების პრივილეგიური შემადგენლობა 77.
- ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა 124-147.
- ქმედების შემადგენლობა 56; 81-177.
- ქმედების შემადგენლობის აღწერილობითი ნიშნები 82.
- ქმედების შემადგენლობის შეფასებითი ნიშნები 82.
- ქმედების შემადგენლობის შეცდომა 147-157.
- ქმედების ძირითადი შემადგენლობა 77.

ქონების ჩამორთმევა – 293.

შედგენი – 87-88.

- შედგენის დადგომის რეალურობის აღქმის თეორია 142.
- შედგენის თავიდან აცილების თეორია 142.

- შედეგის თეორია 43.
- შედეგის მოწონების თეორია 141.
- შედეგის ობიექტური შერაცხვა 104-124.
- შედეგის ობიექტური შერაცხვის მნიშვნელობა 104-106.

შეზღუდვა

- თავისუფლების შეზღუდვა 292.
- სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა 292.

შერაცხადობა

- შეზღუდული შერაცხადობა 226.

შეურაცხაობა - 221-226.

- შეურაცხაობა ასაკის გამო 222-224.
- შეურაცხაობა ფსიქიკური დაავადების გამო 225-226.
- შეურაცხაობის ბიოლოგიურ-ფსიქოლოგიური კომპონენტი 225.
- შეურაცხაობის ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული კომპონენტი 225.

შეცდომა

- აკრძალვაში არაპირდაპირი შეცდომა 232.
- აკრძალვაში პირდაპირი შეცდომა 232.
- მიზეზობრივი კავშირის სავარაუდო განვითარების შესახებ დაშვებული შეცდომა 120-121.
- მისატყვებელი შეცდომა 234; 230.
- მიუტყვებელი შეცდომა 234; 230.
- ფაქტობრივი შეცდომა 148-149.
- ქმედების შემადგენლობის შეცდომა 147-157.
- შეცდომა აკრძალვაში 229-232.
- შეცდომა ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ გარემოებებთან დაკავშირებით 252-253.
- შეცდომა მიზეზობრივი კავშირის განვითარებაში 149-151.
- შეცდომა ობიექტში 151-152.
- შეცდომა პიროვნებაში 151-152.
- შეცდომა ქმედების შემადგენლობის დამამძიმებელ და შემამსუბუქებელ გარემოებებზე 152-153.

შრომა

- საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა 292.

ხანდაზმულობა

- ხანდაზმულობის ახალი ეადის დაწესება და კანონის უკუცდელა 28-32.
- ხანდაზმულობის ეადის გემოუეენებლობა 303-304.

ჯარიმა – 290-291.

ჯგუფური

- ჯგუფური დანაშაული 279-280.

პიპოთეზა

- პიპოთეზა (მთავარი წინადადება) 310.

A

aberratio ictus 153; 154; 155; 156;
157
absolute liability 237.
absolute Theorie 198.
actio illicita in causa 204.
actio libera in causa 227.
actio libera in causa sed non libera in
actu 227.
actio praecedens 228.
actus reus 57.
ad hoc 46; 58.
Amnesty International 52.
animus auctoris 270.
animus socii 270.
argumentum a fortiori 36; 37; 168.
argumentum a maiore ad minus 37;
168.
argumentum a minore ad minus 37.
Ausnahmetheorie 228.
aut judicare aut dedere 50.

B

basic 281.
Begehungsverbrechen 76.
Billigungstheorie 141.
blind 86.

C

causation in law 89.
common law 57.
condition sine qua non 89; 91 - 93;
100; 164; 310; 320;
321; 322; 327; 331.
Contergan-Verfahren 96.
contra legem 228.
Colzaoil 98.
cross-frontier offences 43.

D

defences 57.
dolus 126.
dolus alternativus 142.
dolus antecedens 130.
dolus cumulativus 144.
dolus eventualis 131.
dolus generalis 144; 325
dolus malus 73; 74; 147; 233; 328;
329.
dolus subsequens 130; 131.
Domizilprinzip 46.

E

eingeschränkte Schuldtheorie 235.
Einzelaktstheorie 261.
Erfolgsunwert 59.
Erfolgsverbrechen 76.
Ernstnahmetheorie 142.
error in obiecto 151.
error in persona 132; 151.
error in persona vel obiecto 153.
ex post facto 31.
extended 281.

F

fragmentarischer Charakter des
Strafrechts 17.

G

German doctrine 58.
Gesamtbetrachtungstheorie 261.
Gleichgültigkeitstheorie 141.

H

Handlungsunwert 59.

Holzschutzmittel-Fall 97.
Human Rights Act 13.

I

ICC 18; 58.
ICJ 52.
in dubio pro reo 40; 100; 112; 162;
232; 257; 320.
in malam partem 39.

J

JCE 22.
Joint Criminal Enterprise (JCE) 220;
281.
Jugendgerichtsgesetz (JGG) 223.
jus cogens 50; 53.

L

Lederspray-Fall 97.
Lex certa 25; 40.
Lex mitior 40.
Lex praevia 25; 40.
Lex scripta 25; 39.
Lex stricta 25; 40.
luxuria 157.

M

Magna Charta 25.
Magna Charta Libertatum 25.
mens rea 57.
mental element 281.
Mitursächlichkeit 98.
Möglichkeitstheorien 140.

N

Nebentäterschaft 162.
ne bis in idem 46; 47.
negligencia 157.

nullum crimen sine lege 22; 25; 39;
40.
nullum crimen sine lege scripta 38.
nulla poena, nullum crimen sine lege
24.
nulla poena sine culpa 216; 286.
nulla poena sine crimen 288.
nulla poena sine lege 25; 40; 41; 286..

O

offences 57.

P

participation 220.
Praeter verba legis 80.
primus inter pares 37.

R

Rapsöl-Entscheidung 98.
ratio legis 36.
rein öffentlich-rechtliche Theorie
200.
rein strafrechtliche Theorie 199.
respondeat superior 237.
Risikoerhöhungstheorie 108.
Risikotheorien 141.

S

Schuldtheorie 235.
Schutzrechtstheorie 198.
schend 86.
Selbstverteidigungstheorie 200.
sentencing guidelines 2; 286; 297.
Strafgesetzbuch (StGB) 223.
Strafprozeßordnung (StOP) 72.
strafrechtliche Produkthaftung 96.
strenge Schuldtheorie 235.
subsidiärer Rechtsgüterschutz 17.
substantive defence 239.
systemic 281.

T

tolerantia 71.
Trennungstheorie 200.

U

Übereinstimmungstheorie 199.
Ubiquitätstheorie 42.
ultima ratio 17.
UNICEF 223.
Unzumutbarkeit normgemäßen
Verhaltens 253.

V

Verhältnismäßigkeit 17.
Vermeidungstheorie 142.

vis absoluta 83.
volenti non fit iniuria 214.
Vorstellungstheorien 140.
Vorsatztheorie 235.
Vorverlegungstheorie 228.

W

Wahrscheinlichkeitstheorie 140.
Willenstheorien 141.
Wissenstheorien 140.

„ბონა კაუზა“-ი მიერ გამოცემული წიგნები
მათი შეძენა შეგიძლიათ ქ. თბილისის წიგნების მაღაზიების ქსელში და
„ბონა კაუზა“-ს საფირმო მაღაზიაში
(მისი: - ქ.თბილისი, თაბუკაშვილის ქ. N 12, ტელ.: 99-00-71; 999 78 61 77)

კონსტიტუციები

- საქართველოს კონსტიტუცია
- საქართველოსა და ავტონომიური რესპუბლიკების კონსტიტუციები
- ამერიკის შეერთებულ შტატების კონსტიტუცია
- რუსეთის ფედერაციის კონსტიტუცია

კოდექსები

- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი
- საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი
- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი
- საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი
- საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (ახალი)
- საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი.
- ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი (ერთ წიგნად)
- საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი
- საქართველოს საგადასახადო კოდექსი
- საქართველოს საგადასახადო კოდექსი (კოდიფიცირებული;
მიღების დღიდან შესული ყველა ცვლილებებით)
- საქართველოს საარჩევნო კოდექსი
- საქართველოს ტყის კოდექსი
- საქართველოს შრომის კოდექსი
- საქართველოს საბაჟო კოდექსი

ნორმატიული აქტების კრებულები

- მუნიციპალური სამართალი (ყველაფერი ადგილობრივი
თვითმმართველობის შესახებ)
- საბანკო სამართალი
- საავტორო სამართალი
- საპატენტო სამართალი და სამრეწველო საკუთრების სამართალი
- საბინაო სამართალი
- საარბიტრაჟო სამართალი
- დაზღვევის სამართალი
- საქართველოს კანონი მენარმეთა შესახებ
- სამენარმეო სამართალი („მენარმეთა შესახებ“ და სხვა კანონები)
- ავტოსატრანსპორტო სამართალი
- საქართველოს სახელმწიფო სამართალი
- სამხედრო სამართალი
- სამშენებლო სამართალი (როგორ ვაშენოთ კანონიერად)
- საერთაშორისო სამართალი და ურთიერთობები
- საერთაშორისო სავაჭრო სამართალი
- საფინანსო სამართალი
- ეკოლოგიური სამართალი

- საზღვაო სამართალი
- საზოგადოებრივი მართლმართლის სამართალი
- დიპლომატიური სამართალი, საკონსულო სამართალი
- საჰაერო სამართალი
- ზავების უფლებათა სამართალი
- საერთაშორისო კერძო სამართალი
- საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართალი, ლტოლვილთა სამართალი
- სასჯელადსრულებითი სამართალი
- მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი
- სოციალური დაცვის სამართალი
- ევროპის სამართალი
- ყველაფერი საალსრულებო წარმოებათა შესახებ
- ფასიანი ქაღალდების სამართალი
- მას-მედიის სამართალი
- საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართალი
- საერთაშორისო სისხლის სამართალი
- საქართველოს კანონმდებლობა მიწის შესახებ
- ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები
- ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები
- სასამართლო ხელისუფლება საქართველოში
- ბიზნესმენის მეგზური სამართლებრივ საკითხებში
- რა უნდა ვიცოდეთ პრივატიზაციის შესახებ
- საქართველოს კანონმდებლობა განათლების სფეროში
- საქართველოს სახელმწიფო სიმბოლოები
- რა უნდა ვიცოდეთ სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ
- ყველაფერი მოსაკრებლების შესახებ (გადახდის წესი; სტრუქტურა და სახეები; ოდენობა)
- ყველაფერი ყადაღის შესახებ (ყადაღის დადება, მოხსნა, განაკვეთები)
- ნოტარიუსის სამაგიდო წიგნი
- სამაგიდო წიგნი ექიმებისათვის
- სამაგიდო წიგნი იურისტებისათვის, ეკონომისტებისათვის, საქმიანი ადამიანებისათვის
- პოლიციელის სამაგიდო წიგნი
- ბუღალტრის სამაგიდო წიგნი
- აუდიტორის სამაგიდო წიგნი
- ადვოკატის სამაგიდო წიგნი
- სახელმწიფო მოხელის სამაგიდო წიგნი
- რა უნდა იცოდეს გადასახადის გამამხდელმა
- ეკონომიკურ დანაშაულობასთან ბრძოლა და საფინანსო ნებსრიგის დამყარება
- საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი
- საქართველოს მოქალაქეობა მოქმედ კანონმდებლობაში
- როგორ გავხდეთ მესაკუთრე (რა უნდა ვიცოდეთ ქონების შეძენისას და გასხვისებისას)
- საქართველოს საბაჟო კოდექსის საფუძველზე გამოცემული ინსტრუქციების კრებული
- როგორ შევავსოთ საშემოსავლო, დამატებული ღირებულების, მოგების, აქციზის ქონების გადასახადის დეკლარაციები (გზამკვლევი გადასახადის გამამხდელთა დასახმარებლად)

- სარჩელის, შესაგებლასა და საჩივრის ფორმათა ნიმუშები სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეებზე და მათი შევსების ინსტრუქციები
- საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურა (სეს ენან) (რედაქტორ-შემადგენელი ზ. ამილახვარი)
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო
- შრომის სამართალი

სამეცნიერო წიგნები

- სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორია (გიორგი ნადარეიშვილი)
- რომის სამოქალაქო სამართალი (გიორგი ნადარეიშვილი)
- მსოფლიოს პოლიტიკურ და სამართლებრივ მოძღვრებათა ისტორია (გიორგი ნადარეიშვილი)
- ქართული სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორია (გიორგი ნადარეიშვილი)
- საზღვარგარეთის ქვეყნების სამოქალაქო და საეაჭრო სამართლის მოკლე მიმოხილვა (გიორგი ნადარეიშვილი)
- სახელმწიფოსა და სამართლის ზოგადი თეორია (გივი ლობჯანიძე)
- სისხლის სამართალი. ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა (მერაბ ტურავა)
- სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო (მერაბ ტურავა)
- მემკვიდრეობის სამართალი (ზ. ახვლედიანი)
- გავრცელებული ნარკოლოგიური საშუალებები და პრეკურსორები (ნ. ნადარეიშვილი, დ. ჩაგუნავა)
- სისხლის სამართალი. /დანაშაული/ (ლამარა სურგულაძე)
- კომპიუტერული დანაშაული (ლამარა სურგულაძე)
- ადმინისტრაციული სამართალი (იროდიონ სურგულაძე)
- შესავალი გაკოტრების სამართალში (დამხმარე სახელმძღვანელო) (როინ მიგრიაული)
- „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი (კითხვები. პასუხები. რეკომენდაციები) (შორენა ჯანხოთელი)
- სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (ლალი ლაზარაშვილი)
- საქართველოს სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის კონსტიტუციური შეთანხმების კომენტარები (დავით ჩიკვაიძე)
- კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვა (ბადრი კოჭლამაზაშვილი)
- საეკლესიო სამართლის საკითხები (დავით ჩიკვაიძე)
- შესავალი ქართულ სამართალშემოქმედებაში (როგორ იქნება სამართალი) (რევაზ რიყამაძე)
- სანივთო სამართალი (ზურაბ ჭეჭელაშვილი)
- სახელშეკრულებო სამართალი (ზურაბ ჭეჭელაშვილი)
- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილი კომენტარებით (ალექსანდრე კვაშილავა)
- ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული (ალექსანდრე კვაშილავა)
- ყაჩაღობასთან ბრძოლა და მისი პრაქტიკული მნიშვნელობა (რამაზ კვარაცხელია)
- ტიპური ხელშეკრულებების ნიმუშები (თ. ზარანდია, ლ. ლაზარაშვილი, შ. ჯანხოთელი)
- ტესტების ნიმუშები (კონსტიტუციური სამართალი, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი)
- საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის კომენტარები (ავტორთა კრებული)
- საერთაშორისო არბიტრაჟი (გიორგი ცერცვაძე)

- რიგობრივ სტრუქტურაში და ემართათ კონტრუქციულად, არასაკონსტიტუციური და საჯარო სამართლის იურიდიული პირები
- განაწილებს მკვლევარებისა და სიცოცხლის მოსპობის სხვა პედაგოგიკობათა კვალიფიკაცია (რეზანტ კვარცხელა)
- ხელშეკრულებების განმარტება (მ. მოსტოვანი)
- საბაზო გადასახდელებით დაბეჭდვით საქართველოში (გიორგი ლორია)
- ფრენშიაზინგული ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირება (თინათინ ჩაჩანიძე)

უცხოელ ავტორთა ნიშნები

და საქართველოს სამართლებრივი აქტები

- ძველი სამართლის ბრძოლა ახალ სამართალთან (გეორგ ელინეკი, რუსულიდან თარგმანი ზაზა ნანობაშვილისა)
- ბრძოლა უფლებებისათვის (რუდოლფ იერიინგი, რუსულიდან თარგმანი ზაზა ნანობაშვილისა)
- საქართველოს ხელშეკრულებები, პაქტები, კონვენციები
- მონმის ჩვენების ფსიქოლოგია (ერნ. თრენკელი)
- ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო

ლექსიკონები და ცნობარები

- საქართველოს კანონთა ნუსხა. კლასიფიცირებული თემატური და ქრონოლოგიური ნიშნით
- განმარტებითი ლექსიკონი საჯარო მოსამსახურეთათვის
- კონსტიტუციური (სახელმწიფო) სამართლის ლექსიკონი (ინგლისური, რუსული, ფრანგული და გერმანული შესატყვისებით) დავით ჩიკვაიძე

ბროშურები

- საქართველოს კანონი „პროკურატორის შესახებ“
- საქართველოს კანონი „პოლიციის შესახებ“
- საქართველოს კანონი „გადასდისუუნარობის საქმის წარმოების შესახებ“
- საქართველოს კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“
- საქართველოს კანონი „იურიდიული დახმარების შესახებ, საქართველოს კანონი „ადვოკატთა შესახებ“
- საქართველოს კანონი „საჯარო სამსახურის შესახებ“
- საქართველოს კანონი „ნარკოტიკული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“
- საქართველოს კანონი „ქონების ლეგალიზაციის შესახებ“
- საქმის წარმოების ერთიანი წესები
- ინსტრუქცია საქართველოს საგადასახადო კოდექსის ცალკეული მუხლების გამოყენების შესახებ

